

П Р Е С Л А В Н И Й
К О Р А Н

Переклад смислів українською мовою

Переклав з арабської Михайло Якубович

Видавництво «Основи»

Коран.

Переклад смислів з арабської мови.

УДК 28-23(=161.2)

ББК 86.38-2

К66

Презентована книга — перше в Україні видання перекладу смислів Корану, здійсненого кандидатом історичних наук, дослідником мусульманського світу Михайлом Михайловичем Якубовичем (нар. 1986 р.). Виконаний безпосередньо з арабської мови та з урахуванням авторитетних мусульманських коментарів (тафсірів), переклад уперше дає можливість українському читачеві осягнути глибокі смисли усіх 114 сур Корану. Цей текст, який для кожного віруючого мусульманина має божественне походження, уже чотирнадцять століть відіграє важливу роль не лише в релігійному, а й політичному, культурному, суспільному та економічному житті значної частини людства. Нині переклад смислів Корану є цікавим як для мусульманського, так і немусульманського читача, а отже, пропонує кожному ще глибше зазирнути в скарбницю духовних надбань.

Перша редакція перекладу виходила друком 2013 року в Центрі ім. короля Фагда з Видання Корану (Медина, Саудівська Аравія).

Переклад з арабської, передмова — Михайло Якубович

Редактор — Людмила Таран

Обкладинка:

Арт-дирекція, дизайн — Антон Колотило

Каліграфія — Марго Порошина

Консультант — Ірина Халіфова

Дизайн та макет — Антон Колотило

Верстка — Дмитро Яринич (*hooga.creative*)

Ілюстрація до форзацу — Катерина Бучатська

Текст на обкладинці в перекладі з арабської — Коран. Переклад смислів з арабської мови.

Видавництво «Основи»

вул. Дарвіна 10, офіс 25А

Київ, Україна

01004

тел. (044) 230-92-80

osnovypublishing@gmail.com

www.osnovypublishing.com

ISBN 978-966-500-361-8

© Видавництво «Основи»

© Переклад: Михайло Якубович

СЛОВО ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

Коран (араб. Аль-Кур'ан — «читане вголос») має дивовижну та унікальну історію. У ісламському віровченні Коран — це безпосереднє слово Бога, відкрите Пророку Мухаммаду (мир йому й Боже благословення!), останньому посланцю Бога до людей. На відміну від відоміших українському читачеві біблійних текстів, які писалися століттями, Коран відкривався упродовж 22 років.

Згідно з ісламською традицією Мухаммад був неписьменним (мир йому й Боже благословення!), тому Коран записувався його сподвижниками. Використовувалися для цього різні матеріали: кістки, каміння, пальмове листя. Цілісний текст Корану був сформований після смерті Пророка, в середині 50-х років VII-го століття. Появі остаточної редакції сприяв Зайд ібн Сабіт, названий син та особистий секретар Пророка. Завдяки йому, халіфу Усману ібн Аффану та багатьом іншим сподвижникам, цей текст було узгоджено й розіслано в декількох копіях у різні частини ісламського світу.

Цікаво, що в 1972 році у Великій мечеті м. Сана (Ємен) було знайдено Коран, який, згідно із найновішими палеографічними дослідженнями, датується саме II пол. VII століття. «Єменський Коран» не містить суттєвих розбіжностей із усталеною версією.

Формувалися різні традиції декламування Корану, уточнювався перелік пауз, вдосконалювалося арабське письмо, але першооснова тексту, як аргументується в ісламській традиції, не зазнавала жодних змін. Тому, на відміну від релігійних текстів багатьох інших традицій, Коран не має різних, відмінних між собою «канонів». Не існує і притаманних іншим сакральним текстам «апокрифів». Існує лише одна історично збережена, загальноприйнята й безальтернативна версія тексту. У самому Корані вказується, що через свою «неповторність» (іджаз аль-Кур'ан) ця книга не може бути «підроблена» чи «зімітована»

Кожен окремо взятий примірник Корану називається в ісламській традиції мусхаф (досл. «збірка листів»). Відповідно до ісламського права мусхаф потребує спеціального поводження, зокрема омовіння вірянина перед читанням, зберігання тексту лише в чистому місці тощо.

Традиція ж читання Корану вголос називається таджвід. Щороку в мусульманському світі проводяться спеціальні конкурси з декламування Корану. Відбуваються вони й в Україні, де, завдяки зусиллям мусульманських організацій, відродилася традиція підготовки хафізів — віруючих, які знають весь Коран напам'ять.

У мусульманських країнах майже до початку XX століття Коран копіювався вручну. Європейці (переважно із науковою метою) намагалися підготувати власні друковані видання вже в XVI столітті (Венеція, 1537), але ці спроби не мали особливого успіху. Деяко пізніше, завдяки зусиллям А. Хінкельмана (Гамбург, 1617), Л. Мараччі (Падуя, 1698) та, особливо, Г. Флюгеля (Ляйпціг, 1834), європейська наукова спільнота отримала змогу працювати з текстом, який доволі точно відображав оригінал. Мусульманські видання Корану, які вперше з'явилися у Санкт-Петербурзі (1787) та Казані (1803), мали набагато більшу популярність, оскільки містили ще й знаки паузації, необхідні для правильного декламування Корану вголос. Наприкінці XIX століття, спираючись на казанські видання, з'явилося й видання Бахчисарайської друкарні, яке підготував кримськотатарський просвітник І. Гаспринський. Татари, які проживали на теренах Західної України, користувалися переважно рукописними текстами. Наприклад, у фондах Острозького історико-культурного заповідника (м. Острог, Рівненська обл.) зберігся Коран, переписаний місцевими мусульманами у 1804 році.

У 1924–1925 роках, завдяки вченим із найдавнішого мусульманського університету «Аль-Азгар», з'явилося так зване «каїрське видання» Корану. Аналогічно до попередніх мусульманських видань, цей текст спирався на варіант читання Хафса від Асіма (за іменами його передавачів), найпоширеніший в ісламському світі. У північній та західній Африці, де також використовуються варіанти читання Варш, Калун та ад-Дурі, виходили примірники Корану саме з цими варіантами. Відмінності в усталених традиціях читання, які, доповнюючи одна одну, передусім стосуються паузації та графіки деяких арабських літер, загалом не призводять до розбіжностей у розумінні самого тексту Корану.

У 1985 році в Саудівській Аравії запрацював Центр ім. короля Фагда з Видання Корану, який публікує як оригінальний текст з різними варіантами читання, так і переклади різними мовами світу. У 2013 році там вийшло й перше українське видання. Мільйони оригінальних арабських видань Центру разом із численними репринтами вже згаданого «каїрського видання» сьогодні щодня читає увесь мусульманський світ.

Коран складається із 114 розділів, кожен із яких має свою назву. Сам розділ називається арабським словом сура, що перекладається як «стіна». Сури складаються із аятів («диво», «знамення»), які мають різний обсяг.

Деякі сури мають кілька назв, а тому в різних виданнях та перекладах можуть відрізнитись між собою. Сури загалом поділяються на мекканські та мединські, за місцем їхнього відкриття Мухаммаду (мир йому й Боже благословення!).

Мекканські сури більш поетичні та повчальні. Мединські ж включають більше практичних приписів і згадок про тогочасні історичні події. І хоча сури в Корані розташовані не в хронологічному порядку, а переважно за обсягом, арабський текст має певну смислову єдність. Спроби змінити порядок сур, до яких вдаються окремі дослідники-сходознавці й перекладачі, є свідомим спотворенням тексту. Тому вони не визнаються ісламською традицією. Задля зручності Коран поділено на 30 рівних джузів (араб. «частина»), які позначаються в сучасних виданнях спеціальними знаками. Джузи складаються із двох хізбів (араб. «частка»), а кожен хізб — це два руби (араб. «чверть»), також позначені на полях мусхафу. У перекладах цей поділ зазвичай не відображається.

Кожна сура, за винятком дев'ятої, починається зі слів «ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!»). Перша сура, Аль-Фатіха («Відкриваюча»), читається мусульманами у щоденній п'ятиразовій молитві. Специфічне обрядове значення мають також сури Аль-Бакара, Я. Сін, Аль-Іхляс, Аль-Кафірун та ін., а також окремі аяти. Наприклад, 255-тий аят сури Аль-Бакара рекомендується читати після кожної обов'язкової молитви.

Основна ідея Корану — це ідея проповіді віри в єдиного Бога. Арабське слово Аллаг, яке позначає Бога в Корані, складається із двох частин — іменника Ілаг (доречно згадати співзвучне біблійне Елоаг), що можна перекласти як «божество», а також означеного артикля аль. Отже, Аллаг (в усталеному українському написанні — Аллах) дослівно означає «єдиний Бог». Також вживається іменник Рабб («Господь») та приналежні Богу імена — Знаючий, Всемогутній, Милостивий, Люблячий та ін., яких ісламська традиція нараховує дев'яносто дев'ять.

Коран закликає людство не лише досягнути той факт, що саме Аллах, як єдиний Бог, є Творцем світу та людини, а й віддавати шану Господу через «поклоніння» (ібада). Поклоніння в ісламській традиції розуміється у досить широкому сенсі: не лише як певні обрядові дії, а й узагалі будь-які вчинки, які робить людина. Ці вчинки мають бути зроблені «лише заради Аллаха», тобто зі щирим наміром та не порушуючи встановлених у релігійному законі меж. Відданість Богу й називається арабським поняттям іслам.

Оскільки саме ідея монотеїзму (арабською таухід) принципова для коранічного світогляду, Коран односторонньо підкреслює, що саме віру в Єдиного Бога пропитували усі пророки минулого. Серед тих, які згадуються в Корані, читач зустріне постаті Адама, Авраама (Ібрагіма),

Мойсея (Муси), Ісуса (Іси) (мир їм!) та багатьох інших. Мусульманська традиція вважає, що даний і Мойсею (мир йому!), й Ісусу (мир йому!) закон також був ісламом. Однак після приходу Мухаммада (мир йому й боже благословення!) дія цих законів була замінена новим, останнім завітом Бога людству. Зважаючи на це, Коран закликає мусульман із належною терпимістю ставитися до юдеїв та християн, називаючи їх «людьми Писання» (агль аль-кітаб).

Уже сподвижники Пророка Мухаммада (мир йому й Боже благословення) та їхні учні, які приклали зусилля для збереження Корану, займалися також і тлумаченням його тексту (араб. таф-сір). Пізніше з'явилися й спеціальні праці, які мали на меті розкриття первісних смислів всього Корану або його частин. Найбільш авторитетними в мусульманському світі вважаються тлумачення таких авторів, як Ібн Джарір ат-Табарі (X ст.), Абу Ісхак ас-Салябі (XI ст., у редакції Мухі с-Сунна аль-Багавві, XII ст.), Ібн Касір ад-Дімашкі (XIV ст.) та ін. Саме ці праці зацитовані й у коментарях до нашого перекладу. Автори цих тлумачень, у першу чергу, спиралися на перекази від сподвижників Пророка (мир йому й Боже благословення!). В інших тлумаченнях, які також високо цінуються в ісламському світі, використовується, наприклад, філологічний метод (тафсір Махмуда аз-Замахшарі, XII ст.). Важливу роль свого часу відіграли й філософсько-теологічні тлумачення, зокрема, написані Фахр ад-Діном ар-Разі (XIII ст.) та Абдаллоу аль-Байдауі (XIII ст.).

Готувалися й додаткові пояснення до авторитетних тлумачень. Наприклад, один із популярних свого часу коментарів до Корану (авторства аль-Байдауі) написав виходець із Криму, Ахмад аль-Киримі (XV ст.). Пишуться тлумачення до Корану і в наш час, зокрема й у світлі сучасних подій у мусульманському світі. У XX столітті з'явилися коментарі єгипетських реформаторів Мухаммада Абдуга та Рашіда Ріді, ідеолога руху «Брати-мусульмани» Сайїда Кутба, саудівського шейха Насіра ас-Сааді, сирійського вченого Вагбі аз-Зухайлі та інших авторів. Нещодавно виник і новий вид тлумачення — «предметний тафсір», особливість якого полягає в тому, що автори звертаються не до окремих аятів, а до певної теми, розкритої в різних сурах.

Порівняно рано в мусульманській громаді виникла потреба перекладу смислів Корану іншими мовами. Чимало мусульманських авторитетів наголошували на тому, що смисли Корану не лише можна, а й потрібно перекладати для тих, хто не розуміє арабської. Такої думки дотримувався, наприклад, видатний середньовічний учений-кораніст, правник Абу Ісхак аш-Шатібі (XIV ст.). Переклад Корану, обмежений рівнем майстерності перекладача, за жодних обставин не може замінити арабський оригінал. Коран як такий не може бути перекладений, тому правильніше, з позиції ісламської традиції, говорити про «переклад смислів».

Вважається, що перші часткові переклади могли бути здійснені вже сподвижниками Пророка. Зокрема, Сальман аль-Фарісі переклав суру Аль-Фатіха перською. Пізніше, вже у X столітті, перською було перекладено весь Коран (разом із тлумаченням ат-Табарі). З'явилися й переклади іншими мовами. Першою з європейських мов, на які було перекладені смисли Корану, була грецька. До наших часів збережені лише фрагменти цього перекладу, зробленого анонімним автором у IX ст. У 1143 році з'явився й латинський переклад, зроблений ченцями Ключнійського абатства (Ключі, Франція). Пізніше, вже в XVI-XVIII століттях, з'явилися переклади італійською, французькою, німецькою англійською та іншими мовами. Англомовних перекладів смислів Корану, зокрема, на сьогодні нараховується майже 100.

Першою зі слов'янських мов, на яку було перекладено Коран, є старопольська. «Західні татари», які мешкали на теренах Литви, Польщі, Білорусі та України, вже в XVII столітті мали такий переклад (так званий «мінський тафсір» 1686 року, який містить велику кількість білорусизмів). У деяких із писемних пам'яток, створених у середовищі західних татар, зустрічаються й фрагменти перекладів смислів Корану українською.

Увесь текст Корану, втім, було перекладено лише в XX столітті, в 1913–1914 роках. Цю роботу виконав Олександр Лисенецький зі Львова, використавши, щоправда, не арабський оригінал, а німецький переклад Макса Геннінга (Ляйпціг, 1901). На жаль, ця праця не була видана. Часткові ж переклади з арабської з'явилися вже значно пізніше. Переклад мекканських сур опублікував у 1990 році львівський сходознавець Ярема Полотнюк. У 2002 році вийшов переклад київського арабіста Валерія Рибалкіна, який містив смисли перших чотирьох сур Корану (пізніше виходили й інші сури). Виходили також переклади Корану, виконані на основі перекладів на російську (часткові й повні), але, на відміну від прямих перекладів з арабської, особливої цінності вони не становлять.

Наш переклад, нова редакція якого презентується українському читачеві, виконано безпосередньо з арабського тексту. На відміну від попереднього видання, яке вийшло друком 2013 року в Медині, ця публікація містить лише український текст. Для розуміння особливо складних моментів використано чимало мусульманських тлумачень, частина з яких цитується у відповідних коментарях. На відміну від деяких сучасних перекладачів, ми намагалися не зловживати коментарями, оскільки для ознайомлення із важливими доктринальними чи історичними особливостями ісламу існує спеціальна література. Наше завдання передусім полягало в тому, щоб донести головні смисли Корану сучасною українською літературною мовою, не втративши при цьому ні в самих значеннях, ні в їхній зрозумілості для читача.

Особливу увагу приділено точному відтворенню таких коранічних тем, як божественні імена й властивості, обрядові та правові норми, історії з життя пророків минулого, морально-етичні настанови та ін. Перевага віддавалася простим і чітким формулюванням, які, на думку перекладача, не викличуть додаткових запитань у читача. Окрім цього, в деяких місцях ми спеціально намагалися відтворити ще й оригінальний стиль Корану.

Зрештою, наша праця — це своєрідний вступ до Корану. Читач повинен завжди пам'ятати, що переклад — це завжди результат роботи перекладача, а тому для глибшого осягнення смислів Корану необхідно докласти ще чимало додаткових зусиль. Особисто для перекладача ця робота ще й данина пам'яті великому духовному світові свого батька, Якубовича Михайла Георгійовича, який завжди підтримував ідею цієї та багатьох інших перекладацьких робіт.

Сподіваємось, наш переклад зробить сам Коран та мусульманський світ ще ближчим до України.

ПЕРЕДМОВА

*Шейха Саїда Ісмаїлова Муфтія Духовного управління Мусульман
України «УММА»*

10

Хвала Аллаху, Господу світів, що в своєму останньому Святому Писанні сказав: «Воїстину, цей Коран вказує на найвірніший шлях і сповіщає віруючих, які роблять добрі справи про те, що на них чекає велика винагорода!»

Благословення та мир найшляхетнішому із пророків, та посланців, нашому Пророку Мухаммаду, що сказав: «Читайте Коран! Воїстину, в День Воскресіння він з'явиться як заступник для тих, хто його читав».

Шановні читачі, ви тримаєте друге, виправлене та доповнене видання перекладу смислів Священного Корану українською мовою, виконане доцентом кафедри релігієзнавства і теології Національного університету «Острозька академія» кандидатом історичних наук Михайлом Михайловичем Якубовичем.

Його праця є першим перекладом смислів Корану з мови оригіналу виданим у повному обсязі українською мовою. Беззаперечно, що це є важливим досягненням не лише для мусульман України, але і для всього українського суспільства, адже є вагомим внеском у розвиток гуманітарних наук, мови та літератури. Коран був перекладений багатьма мовами світу, нарешті це сталося і українською мовою задля того, щоб наші читачі могли вільно долучитися до знайомства з одним із Священних Писань, що докорінно змінили розвиток людства.

Священний Коран вважається вічним і нествореним словом Аллаха, посланим в одкровенні пророку Мухаммаду арабською мовою. Іслам відноситься до релігій писання, при цьому риси, властиві релігіям писання, і перш за все не конвенційне трактування мовного знаку (дослівність в інтерпретації або переведення знака; консервативно-охоронне ставлення до сакрального тексту; принципове нерозрізнення деяких знаків і того, що ними позначається) в ньому виражені з найбільшою повнотою і силою. В Ісламі це проявляється в ряді догматів і спеціальних правил, що стосуються правил використання Корану в молитвах і ритуалах, його перекладу, інтерпретації і т. д. У той час як у більш ранніх священних текстах пряме слово Бога являє собою відносно невеликі фрагменти, весь текст Корану цілком подає пряму мову Аллаха.

І. Ю. Крачковський так охарактеризував цей феномен: «Це нечувана новина порівняно з Торою і Євангелієм, де мова Бога — це тільки цитати, вкраплення в мову пророка або хроніста. Божество в першій особі — це головний ефект стилістики Корану і секрет його великої сили».

Читачі, що вперше знайомляться з Кораном, звичайно очікують знайти в ньому завершений літературний твір з єдиною композиційною схемою, подібний багатьом старозавітним і євангельським текстам, або ж щось на зразок трактату, що містить послідовний виклад віровчення Ісламу та його культової практики. Між тим Коран — писання унікальне, його зміст багатоплановий, а пасажі, веління і заборони, з людського погляду, розташовані непослідовно. Але в тексті Корану присутня інша логіка — божественна. Текст Корану треба не просто читати, його потрібно ретельно і наполегливо досліджувати, збирати як мозаїку уривки, розташовані в різних сурах Корану, для того, щоб отримати єдину картину. Аллах міг би дати людям вже готову картину, але це не відповідає цінності Писання, бо цінність його в пильному дослідженні та вивченні, коли до ясності й висновків людина має прийти сама.

Ще за життя пророка Мухаммада його сподвижники та секретарі, обов'язком яких було запам'ятовувати та записувати аяти, повністю завчили та письмово зафіксували текст Корану. Канонізація коранічного тексту відбулася в період правління халіфа Усмана ібн Аффана. Цей канонічний текст є загальноприйнятим у всьому ісламському світі.

Потрібно особливо підкреслити, що переклад смислів Священного Корану – наскільки б точним він не був — не здатен передати всю повноту й глибокий смисл божого одкровення. Коран є Кораном лише мовою оригіналу, а переклад, у свою чергу, є лише спробою передати зміст одкровення іншою мовою так, як його зрозумів перекладач. Тому переклад смислів, як і будь-яка інша людська праця, не здатен бути цілком вільним від помилок і недоліків. Друге видання цього перекладу вийшло з урахуванням недоліків виявлених у першому виданні. Тож рекомендую кожному читачу повідомляти автору перекладу про свої зауваження, пропуски та додатки в тексті, щоб у наступних виданнях уникнути цих недоліків.

Вся влада, велич та могутність належить лише Аллаху, і лише Він веде до прямого шляху. Господи! Прийми наші добрі вчинки, адже Ти — Всечуючий та Всезнаючий!

СУРА І. АЛЬ-ФАТІХА,

або

В І Д К Р И В А Ю Ч А

¹ Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

² Хвала Аллаху, Господу світів!

³ Милостивому, Милосердному!

⁴ Царю Судного Дня!

⁵ Лише Тобі ми поклоняємося, і лише в Тебе просимо допомоги,

⁶ веди нас шляхом прямим,

⁷ шляхом тих, кого Ти наділив благами, а не тих, хто під гнівом Твоїм, і не тих, хто заблукав!*

13

* «Тих, хто під гнівом Твоїм»: тут маються на увазі ті, хто знає істину, але не живе у відповідності з нею; «тих, хто заблукав»: маються на увазі ті, хто не йде прямим шляхом.

К О Р О В А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

14

¹ Аліф. Лям. Мім.*

² Це — Писання, в якому немає сумніву, — прямий шлях для богобоязливих,

³ які вірують у потаємне, звершують молитву та жертвують із того, чим наділили Ми їх,

⁴ які вірять у те, що зіслано тобі та в те, що зіслано перед тобою, і впевнені в існуванні наступного життя.

⁵ Вони на шляху Господа їхнього, вони матимуть успіх!

⁶ Воістину, тим, які не вірують, байдуже, застерігатимеш ти їх чи ні — вони не увірують.

⁷ Аллах запечатав їхні серця та слух, а на очах їхніх завіса. Чекає на них кара велика!

⁸ Є серед людей такі, хто говорить: «Ми увірували в Аллаха та в Останній День», але ж насправді не вірують вони!

⁹ Вони намагаються обманути Аллаха й тих, які увірували, але ж насправді вони обманюють лише самих себе. Та не розуміють цього вони!

¹⁰ Їхні серця хворі, і посилить Аллах цю хворобу! Чекає на них болісна кара — за те, що вони говорили неправду!***

¹¹ Коли говорять їм: «Не чиніть безчестя на землі», вони відповідають: «Та ми ж тільки робимо краще!»

¹² Та ж ні! Воістину, вони — нечестивці, хоча самі цього й не відчують!

¹³ І коли говорять їм: «Увіруйте — так, як вже увірували люди», то відповідають вони: «Невже ми увіруємо так, як увірували ці невігласи?» Та ж ні! Воістину, це вони — невігласи, але самі цього не знають!

¹⁴ І коли вони зустрічають тих, які увірували, то говорять: «Ми увірували!» А коли залишаються наодинці зі своїми шайтанами, то говорять: «Ми — з вами, і ми лише насміхалися!»

* 29 сур Преславного Корану починаються із цих загадкових арабських літер, які вказують на «незрівнянність» (іджаз) Божого слова. Оскільки араби за часів зіслання Корану вирізнялися красномовством, початок цієї та інших сур ще раз доводить дивовижність Тексту.

** Маються на увазі лицеміри.

¹⁵ Аллах сам поглузує з них та й залишить їх блукати в непослуху!

¹⁶ Вони — ті, які купили оману за прямий шлях! Але немає прибутку в цій справі, і не йдуть вони прямим шляхом!

¹⁷ Вони — як ті, хто розпалив вогонь, а коли він освітив усе навколо, Аллах забрав це світло, залишивши їх у пійтмі і нічого не бачать вони!

¹⁸ Глухі, німі та сліпі! Вони не повернуться [на прямий шлях]!

¹⁹ Або й на тих, що потрапили під зливу із хмари на небі, а там — темрява, грім, блискавка! Вони бояться смерті й затуляють пальцями вуха, коли вдаряє блискавка. Аллах оточує невіруючих!

²⁰ Блискавка мало не осліплює їх. Коли спалах освітлює їх, вони йдуть, а коли огортає темрява, зупиняються. Якби Аллах побажав, то забрав би їхній слух та зір. Воістину, Аллах спроможний на кожную річ!

²¹ О ви, люди! Поклоняйтеся Господу вашому, Який створив і вас, і тих, що жили перед вами. Можливо, ви будете богобоязливими!

²² Тому, Хто створив для вас землю ложем, а небо — стелею, Хто зіслав із неба воду й проростив нею плоди для вашого прожитку. Тож не додавайте Аллаху рівних, адже ви знаєте!

²³ Якщо ви сумніваєтесь у тому, що зіслали Ми рабу Нашому, то принесіть суру, подібну до цієї! І покличте своїх свідків, окрім Аллаха, якщо ви правдиві.

²⁴ А якщо ви не зробите цього — а ви ніколи не зробите цього! — то бійтеся вогню, в якому палають люди та каміння. Чекає він на невіруючих!

²⁵ Сповіді ж радісну звістку тим, які увірували й творили добро. Чекають на них сади, де течуть ріки. Коли наділяють їх плодами звідти, то вони говорять: «Це те, чим наділяли нас раніше», але ж насправді схожі вони лише ззовні. Матимуть вони там пречистих дружин. І будуть вони там довіку!

²⁶ Воістину, Аллах не посоромиться навести як приклад комара або й щось понад нього. Тож ті, які увірували, знають, що така притча — істина від Господа їхнього, а ті, які не увірували, говорять: «Що хотів сказати Аллах цією притчею?» Багатьох Він збиває нею зі шляху, а багатьох веде шляхом прямим. А зі шляху Він збиває лише нечестивців,

²⁷ тих, які порушують завіт Аллаха після прийняття його, розривають те, що Аллах наказав з'єднати, та й чинять безчестя на землі! Саме вони втратять усе!

²⁸ Як, ви не віруєте в Аллаха? Ви були мертвими, а Він дав вам життя. Потім Він знову вмертвить вас і знову подарує вам життя, і до Нього повернетесь ви!*

²⁹ Він — Той, Хто створив для вас усе, що на землі, а потім повернувся до неба та й впорядкував сім небес. Він знає про кожную річ!

* «Ви були мертвими»: Господь створив людину живою істотою, а потім, після смерті, знову воскресить задля відплати.

³⁰ І коли сказав Господь твій ангелам: «Я поставлю намісника на землі!», то вони запитали: «Ти хочеш поставити там того, хто чинитиме безчестя та проливатиме кров, тоді як Ми прославляємо Тебе хвалою та слави́мо святість Твою?» Він відповів: «Я знаю те, чого не знаєте ви!»

³¹ І Він навчив Адама всіх імен, а потім сказав ангелам: «Назвіть Мені ці імена, якщо ви правдиві!»

³² Ті відповіли: «Преславний Ти! Ми знаємо лише те, чому Ти навчив нас. Воістину, Ти — Всезнаючий, Мудрий!»

³³ Тоді Він сказав: «О Адаме! Назви їм ці імена!» А коли той назвав їм ці імена, Він мовив: «Чи ж не говорив Я вам, що знаю потаємне небес і землі, і знаю те, що відкриваєте ви та що приховуєте?»

16

³⁴ І коли Ми сказали ангелам: «Низько поклоніться Адаму!», то вклонилися усі, крім Ібліса, який відмовився, вивищився та став невіруючим.

³⁵ І сказали Ми: «О Адаме! Живи разом зі своєю дружиною у раю. Їжте досхочу, коли б ви не побажали. Але не наближайтесь до цього дерева, бо станете одними з нечестивців!»

³⁶ Проте шайтан змусив їх перечепитись об нього. Тож вони залишили те, що було там, і сказали Ми: «Вийдіть! І одні з вас будуть ворогами для інших! Земля стане для вас притулком і ви матимете там прожиток — до певного часу!»

³⁷ І прийняв Адам слова Господа свого й покався перед Ним. Воістину, Він — Приймаючий каяття, Милосердний!

³⁸ І сказали Ми: «Вийдіть звідти всі!» А якщо прийде від Мене до вас прямий шлях, то ті, хто йтиме прямим шляхом Моїм, не матимуть страху й не будуть засмучені!

³⁹ А ті, які не вірували та й вважали Наші знамення брехнею, вони — жителі пекла. Будуть вони там довіку!

⁴⁰ О сини Ісраїла! Згадайте блага Мої, якими Я наділив вас! Тримайтеся завіту зі Мною, і Я триматимуся завіту із вами! І бійтесь лише Мене!

⁴¹ І увіруйте в те, що Я зіслав як підтвердження даного вам, та й не будьте першими, хто не повірить у це. Не продавайте знамень Моїх за низьку ціну і бійтеся лише Мене!

⁴² Не вбирайте істину в неправду та не приховуйте істини, адже ви її знаєте!

⁴³ Звершуйте молитву, давайте закят та схиляйте коліна разом із тими, хто вже робить це.*

⁴⁴ Невже ви закликаєте людей до праведності й забуваєте про себе? Адже ви читаєте Писання! Хіба ви не розумієте?

⁴⁵ Шукайте допомоги в терпінні й молитві. Це важко для всіх, окрім смиренних,

⁴⁶ які впевнені, що зустрінуть Господа свого й повернуться до Нього.

* Закят — обрядова милостиня, яку дають для нужденних.

⁴⁷ О сини Ісраїла! Згадайте блага Мої, якими Я наділив вас! Я вивив вас над усіма іншими жителями світів.

⁴⁸ І бійтеся того Дня, коли жодна душа не дістане кари за іншу, і не приймуть від неї заступництва, і не візьмуть від неї відкупу. І ніхто не матиме помічників!

⁴⁹ І ось Ми врятували вас від роду Фірауна, який чинив над вами жорстоку розправу, вбиваючи синів ваших і залишаючи живими ваших жінок. І у цьому для вас від Господа вашого велике випробування!

⁵⁰ І ось розітнули Ми море для вас та й врятували вас, і втопили там рід Фірауна. І ви бачили це!

⁵¹ І ось Ми покликали Мусу на сорок ночей. Але після цього ви почали [поклонятись] тільцю! Нечестивці ж ви!

⁵² Та потім Ми простили вас — можливо, ви будете вдячними!

⁵³ І ось Ми дарували Мусі Писання та Розрізнення — можливо, підете ви прямим шляхом!

⁵⁴ І ось сказав Муса народу своєму: «О народе мій! Узавши [для поклоніння] тільця, ви були несправедливі самі до себе. Покайтесь же перед Творцем своїм і вбийте [нечестивих] із вас — так буде краще для вас перед Творцем вашим! І прийме Він каяття ваше, воістину, Він — Приймаючий каяття, Милосердний!»

⁵⁵ І ось сказали ви: «О Муса! Ми не повіримо тобі, поки не побачимо Аллаха на власні очі!» І вразила вас блискавка, коли ви дивилися!

⁵⁶ А потім Ми воскресили вас, після вашої смерті — можливо, ви будете вдячні!

⁵⁷ І Ми затінили вас хмарою й зіслали вам манну та перепелів, «Їжте блага, якими Ми наділили вас!» Вони були несправедливі не до Нас, а до самих себе!

⁵⁸ І Ми сказали: «Увійдіть у це селище! їжте досхочу, коли схочете й де схочете!» Увійдіть до брами, низько вклоніться й скажіть: «Прости нас!», щоб простили Ми гріхи ваші та примножили [винагороду] праведникам!

⁵⁹ Ті, хто чинить несправедливо, замінили сказані для них слова на інші. Тож Ми зіслали на тих, хто чинить несправедливість, кару небесну — за те, що вони творили безчестя.

⁶⁰ І коли попросив Муса води для народу свого, то сказали Ми: «Удар своєю палицею в скелю!» І потекли звідти дванадцять джерел. І кожне плем'я знало, звідки йому пити. «Їжте й пийте з того, чим наділив вас Аллах! І не сійте на землі зла!»

⁶¹ І ось ви сказали: «О Муса! Важко нам їсти одне й те ж саме. Попроси свого Господа, щоб Він зростив для нас те, що росте на землі: зелень, огірки, часник, сочевицю та цибулю!» Відповів Муса: «Невже ви просите замінити те, що краще, на щось низьке? Ідіть же в будь-яке селище! Там буде вам те, чого ви просите!» Спіткали їх приниження і

бідність, та й накликали вони на себе гнів Аллаха! Це їм за те, що вони не вірували у знамення Аллаха, що вбивали пророків без права на те, що чинили непослух та були порушниками!

⁶² Воістину, тим, хто увірував, і юдеям, і тим, які є християнами, і сабеям — усім, хто увірував в Аллаха, в Останній День і хто творив добро — винагорода у Господа їхнього. Не матимуть вони страху й не будуть засмучені вони!*

⁶³ І коли Ми уклали із вами завіт та піднесли над вами гору [Сінай]: «Міцно тримайтеся того, що Ми дарували вам!

⁶⁴ Але після цього ви відвернулися! Та якби не ласка Аллаха до вас та не милість Його, ви б неодмінно зазнали втрат!

18

⁶⁵ Ви знали тих серед вас, хто порушував суботу. Тому Ми сказали їм: «Будьте мавпами мерзенними!»

⁶⁶ Ми зробили це [покарання] прикладом для сучасників та наступників, повчанням для богобоязливих!

⁶⁷ І коли сказав Муса народу своєму: «Воістину, Аллах накаже вас забити корову!» Вони запитали: «Ти що, глузуєш із нас?» Той відповів: «Шукаю захисту в Аллаха, щоб не бути невігласом!»

⁶⁸ Вони сказали: «Попроси свого Господа, щоб Він пояснив нам, якою вона повинна бути». Муса відповів: «Він говорить: корова повинна бути і не старою, і не телицею, а чимось середнім між цим. Тож робіть, що наказано вам!»

⁶⁹ Вони сказали: «Попроси свого Господа, щоб Він пояснив нам, якої вона повинна бути масті!» Муса відповів: «Він говорить: корова повинна бути рудою, світлого відтінку. Колір її тишить того, хто погляне на неї!»

⁷⁰ Вони сказали: «Попроси свого Господа, щоб Він пояснив нам, якою повинна вона бути, бо всі корови для нас однакові. Тоді, якщо побажає Аллах, ми неодмінно підемо вірним шляхом!»

⁷¹ Муса відповів: «Він говорить, що це корова, яка не оре та не ходить перед колесом для зрошення, вільна від будь-яких вад чи плям». Вони відповіли: «Тепер ти прийшов до нас з істиною!» І вони забили її, хоч думали вже цього не робити!

⁷² І коли ви вбили живу душу й сперечалися про це, Аллах розкрив те, що приховували ви!

⁷³ Ми сказали: «Вдарте [померлого] якоюсь частиною корови! Так Аллах оживляє мертвих і показує вам знамення Свої — можливо, ви зрозумієте!»

⁷⁴ Потім серця ваші зробилися жорстокими й стали як камінь або й твердіше! Але є скелі, з яких течуть струмки. А ще такі, що розколю-

* Сабеї — послідовники сабеїзму, давньої близькосхідної релігії, яка вирізняється астральними культурами. У тафсірах згадується й той факт, що серед деяких сабеїв побувала ідея єдинобожжя.

ються й виходить із них вода. А є й такі, що падають від страху перед Аллахом! І Аллах не забуває того, що робите ви!

⁷⁵ Невже ви сподіваєтесь, що вони повірять вам? Дехто з них чув слова Аллаха, а потім, зрозумівши, спотворював їх. І вони знали це!

⁷⁶ І коли зустрічали вони тих, які увірували, то говорили: «Увірували ми!» А залишаючись наодинці, говорили: «Навіщо ви розповідаєте їм те, що Аллах відкрив вам? Невже для того, щоб вони користувалися цим як доказом проти вас перед Господом вашим? Невже ви не розумієте?»

⁷⁷ Хіба вони не знають, що Аллах відає те, що вони приховують, і те, що вони відкривають?

⁷⁸ Є серед них неписьменні, які не знають Писання, а тільки марно сподіваються. Але це — їхні вигадки!

⁷⁹ Горе тим, хто пише Писання власноруч, а потім говорить: «Це — від Аллаха!», щоб продати це за мізерну ціну! Горе їм за те, що написали вони, і горе їм за те, що вони собі здобули!

⁸⁰ Вони говорять: «Вогонь не торкнеться нас, хіба на лічені дні!» Скажи: «Невже ви уклали завіт із Аллахом? Тоді Аллах ніколи не змінить обіцянки Своєї! Або ж ви говорите про Аллаха те, чого й самі не знаєте!»

⁸¹ Та ж ні! Ті, хто вчинив зло, кого оплутав власний гріх, вони — жителі вогню. Будуть вони там довіку!*

⁸² А ті, хто увірував і творив добро, вони — жителі раю. Будуть вони там довіку!

⁸³ Ось Ми уклали завіт із синами Ізраїла: «Не поклоняйтесь нікому, окрім Аллаха, ставтесь якнайкраще до батьків, інших родичів, сиріт та нужденних. Кажіть людям добре слово, звершуйте молитву, давайте закят». Але згодом ви відвернулися, окрім небагатьох і відступили!

⁸⁴ Уклали Ми завіт із вами: «Не проливайте крові одне одного і не женіть одне одного з помешкань ваших». Ви визнали це й свідчили про це!

⁸⁵ Але потім ви почали вбивати одне одного і вигнали частину з вас із ваших помешкань. Потурали ви одне одному в гріху й ворожнечі! А коли тих приводять до вас полоненими, ви даєте за них викуп. Але ж було заборонено вам [виганяти] їх! Невже ви вірите в одну частину Писання, заперечуючи іншу? То яка винагорода може бути тим, хто робить це, як не ганьба у земному житті? У День Воскресіння скарають вас ще лютішою карою! Аллах не омине того, що робите ви!

⁸⁶ Вони — ті, хто купив земне життя за життя майбутнє. Не буде полегшено їм кари, і не буде їм допомоги!

⁸⁷ Ми дарували Мусі Писання й слідом за ним направили посланців. Ми дарували Ісі, сину Мар'ям, ясні знамення та підтримали його

* Під гріхом тут мається на увазі багатобожжя.

Духом Святим. Щоразу, коли приходив до вас посланець із тим, що було вам не до душі, ви гордували! Одних ви вважали за брехунів, інших — убивали!*

⁸⁸ Вони говорять: «Серця наші закриті!» Та ж ні, нехай Аллах прокляне їх за невір'я їхне! Мало віруючих серед них!

⁸⁹ І ось прийшло до них Писання від Аллаха, яке підтверджує те, що вже є у них. Раніше вони просили перемоги над тими, хто не вірує, а коли прийшло до них відоме їм, то вони самі не увірували. Нехай же буде прокляття Аллаха над невіруючими!

⁹⁰ Недобре те, що придбали вони в обмін на свої душі, не увірувавши в те, що послав Аллах, заздрячи тому, що Аллах наділяє з ласки Своєї того з рабів Своїх, кого побажає. І накликали вони на себе подвійний гнів. На невіруючих чекає принизлива кара!

⁹¹ І коли говорять їм: «Увіруйте в те, що зіслав Аллах!», вони відповідають: «Ми віримо в те, що зіслано нам». Але вони заперечують те, що прийшло після того й що воно — істина, яка підтверджує те, що у них. Скажи: «Чому ж ви раніше вбивали пророків Аллаха, якщо ви є віруючими?»

⁹² До вас уже приходив Муса із ясними знаменнями, але, коли не було його з вами, узяли ви собі [для поклоніння] тельця. Нечестивці ж ви!

⁹³ І коли Ми уклали із вами завіт та піднесли над вами гору [Сінай]: «Міцно тримайтеся того, що дарували Ми вам!», то сказали ви: «Слухаємо та не підкоряємося!» Через невір'я у їхніх серцях з'явилася любов до тельця. Скажи: «Недобре те, що наказує вам така віра ваша, якщо ви є віруючими!»

⁹⁴ Скажи: «Якщо наступне життя приготоване Аллахом тільки для вас, а не для інших людей, то побажайте собі смерті, якщо ви правдиві!»

⁹⁵ Але вони ніколи не побажають собі цього через те, що робили їхні руки! Аллах знає про нечестивців!

⁹⁶ Ти побачиш, що вони сильніше за інших людей прагнуть життя, навіть сильніше за багатобожників. Кожен із них хотів би прожити тисячу років. Але навіть таке життя не віддалило б їх від покарання. Адже Аллах бачить те, що вони роблять!

⁹⁷ Скажи: «Якщо хтось є ворогом Джібрілу», — а це саме він із волі Аллаха відкрив [Коран] твоєму серцю на підтвердження істинності того, що було раніше за тебе, як прямиий шлях та добру звістку для віруючих, —

⁹⁸ «Якщо хто є ворогом Аллаху, ангелам Його, посланцям Його, Джібрілу та Мікаїлу, то, воістину, Аллах — ворог невіруючих!»

⁹⁹ Ми зіслали тобі ясні знамення, а не вірують у них лише нечестивці!

* «Святим Духом» Коран називає ангела Джібріла.

¹⁰⁰ І щоразу, коли укладають [юдеї] завіт із Аллахом, частина із них порушує його. Більшість із них не вірує!

¹⁰¹ І коли приходив до них посланець від Аллаха, який підтверджував істинність того, що вже було у них, то частина тих, кому дано Писання, заперечувала Писання Аллаха, наче вони не знали!

¹⁰² Вони пішли за тим, що шайтани розповідали за часів царювання Сулаймана. Сулайман не був невіруючим, але невіруючими були шайтани. Вони навчили людей чаклунства, а також того, що було зіслано двом ангелам у Вавилоні: Гаруту та Маруту. Але вони не починали вчити нікого, не сказавши спочатку: «Ми — лише спокусники. Тож не будь невіруючим!» Та люди навчилися у них, як розлучити чоловіка з його дружиною. Вони не завдавали шкоди нікому, окрім як з дозволу Аллаха, та й вчилися того, що приносило їм самим шкоду замість користі. Але ж ці люди знали, що тому, хто здобув це, немає частки у наступному житті. Мерзотним же є те, що купили вони за душі свої. Якби вони лише знали!

21

¹⁰³ Якби вони увірували та були богобоязливі, то винагорода від Аллаха була б для них кращою. Якби вони лише знали!

¹⁰⁴ О ви, які увірували! Не говоріть Пророку: «Доглядай за нами!», а говоріть «Поглянь на нас» — і слухайте. Невіруючих чекає болісна кара!*

¹⁰⁵ Не бажають невіруючі із людей Писання та багатобожники, щоб сходило на вас благо від Господа вашого. Та Аллах обирає для милості Своєї, кого побажає, і Аллах — Володар великої ласки!

¹⁰⁶ Ми не скасовуємо та не дозволяємо забути жоден із Наших аятів, не замінивши його кращим чи рівним йому. Воістину, Аллах спроможний на кожную річ!

¹⁰⁷ Невже ти не знаєш, що Аллаху належить влада над небесами та землею, і що немає у вас, окрім Аллаха, ні Захисника, ні Помічника?

¹⁰⁸ Чи ж ви хочете просити у Посланця вашого того ж, що просили [юдеї] у Муси? Хто змінив віру на невір'я, той зійшов з прямої дороги!

¹⁰⁹ Після того, як людям Писання стала зрозуміла істина, багато хто з них через свою заздрість бажає, щоб ви відвернулися від своєї віри. Вибачте ж їх та простіть, поки Аллах не покаже наказу свого. Воістину, Аллах спроможний на кожную річ!

¹¹⁰ Звершуйте молитву, давайте закят. Усі ті блага, які приготували ви душам вашим, знайдете ви у Аллаха. Воістину, Аллах бачить те, що ви робите!

¹¹¹ Вони говорять: «Ніхто не увійде до раю, окрім юдеїв та християн!» Та це лише мрії їхні, тож скажи: «Наведіть доказ цьому, якщо є ви правдивими!»

* Див. також 46 аят із сури «Жінки».

¹¹² Ні! Хто підкорить себе Аллаху, той і є праведником. Його чекає винагорода від Господа; не буде страху таким, як він, і не будуть засмучені вони!

¹¹³ Юдеї говорять: «Немає правди у християн!», а християни говорять: «Немає правди у юдеїв!» Але ж усі вони читають Писання! Так само й невігласи говорять слова, схожі на ці. У День Воскресіння Аллах розсудить між усіма ними те, про що вони сперечалися.

¹¹⁴ Хто ж є несправедливіший від того, хто забороняє згадувати ім'я Аллаха у храмах Його, та ще й прагне зруйнувати їх? Саме таким і не слід було б входити туди, окрім як зі страхом. Чекає на них ганьба у житті земному та кара велика у житті наступному!

¹¹⁵ Аллаху належить схід та захід. Тож куди б ви не повернулися — всюди лик Аллаха. Воістину, Аллах — Всеосяжний, Всезнаючий!

¹¹⁶ Вони говорять: «Аллах узяв собі дитину». Та ж ні, Преславний Він! Йому належать ті, хто на небесах і на землі, і всі Йому підкоряються.

¹¹⁷ Творець небес і землі! Коли вирішує Він якусь справу, то лише говорить їй: «Будь!» — і вона постає.

¹¹⁸ Невігласи говорять: «Чому не заговорить із нами Аллах, чому не дарує знамення нам?» Так само й ті, які жили раніше, говорили слова, схожі на ці. Схожими є й серця їхні. Але ж Ми вже пояснили знамення для людей переконаних!

¹¹⁹ Воістину, Ми відіслали тебе добрим вісником істини та застерігачем. Тож ти не будеш відповідати за тих, хто опиниться у пеклі.

¹²⁰ Юдеї та християни не будуть задоволені тобою, поки ти не повернешся до їхньої релігії. Скажи: «Лише шлях Аллаха — шлях прямий!» Не потурай бажанням їхнім після того, як прийшло до тебе знання, а то Аллах не буде тобі ні Захисником, ні Помічником.

¹²¹ Ті, яким дарували Ми Писання і які читають його так, як належить — ось вони і вірують у нього! А хто не вірує у нього, той матиме втрати.

¹²² О сини Ізраїля! Згадайте милість Мою, якою Я вас наділив, коли вивищив вас над жителями світів!

¹²³ Бійтеся того дня, коли одна душа не матиме змоги допомогти іншій, коли не буде прийнято заміни, коли не буде користі від заступництва, і коли не буде помічників!

¹²⁴ І коли Господь випробовував Ібрагіма Своїми словами, той витримав це. Аллах сказав: «Я зроблю тебе імамом для людей». Той запитав: «А моїх нащадків?» Сказав Аллах: «Мій завіт не стосується нечестивців!»*

¹²⁵ Ось Ми зробили Дім місцем зібрання та захисту для людей. Тож зробіть місце Ібрагіма місцем молитви! І Ми заповіли Ібрагіму та Ісмаїлу: «Тримайте Дім Мій у чистоті для тих, хто ходитиме навколо нього, перебуватиме у ньому та звершуватиме там земні поклони.»**

* Імам — той, хто очолює молитву; у ширшому значенні — вождь, голова, керівник.

** Дім — мається на увазі Ка'ба (Кааба).

¹²⁶ Ось Ібрагім сказав: «Господи! Зроби цей край безпечним, і наділи плодами тих його жителів, які увірували в Аллаха та в Останній День!» Сказав Аллах: «А хто не увірує, тому Я дозволю насолоджуватися життям лише недовго. А потім Я вкину його у вогняну кару — жакхливим же є цей кінець!»

¹²⁷ І ось Ібрагім з Ісмаїлом заклали основу Дому: «Господи наш! Прийми від нас, воістину, Ти — Всечуючий та Всезнаючий!

¹²⁸ Господи наш! Зроби нас двома відданими тобі і зроби з нащадків наших покірний тобі народ. Вкажи нам, як виконувати приписи наші. І прийми каяття наше, воістину, Ти — Приймаючий каяття, Милосердний!

¹²⁹ Господи наш! Відішли посланця нащадкам нашим, який прочитає їм знамення Твої, навчить їх Писання та мудрості, очистить їх. Воістину, Ти — Великий, Мудрий!»

¹³⁰ Хто ж відвертається від релігії Ібрагіма, окрім легковажного невігласа? Ми обрали Ібрагіма у земному житті, а у житті наступному він буде разом із праведниками.

¹³¹ Коли Господь сказав йому: «Будь покірним Мені!», той відповів: «Я став покірним Господу світів!»

¹³² Ібрагім разом із Якубом заповідали своїм синам це: «О сини мої! Воістину, Аллах обрав для вас цю релігію. Тож не помирайте, не ставши покірними Йому!»*

¹³³ Чи ж ви були свідками того, як підступила до Якуба смерть і як запитав він синів своїх: «Кому ви будете поклонятися після того, як я залишу вас?» Вони сказали: «Ми будемо поклонятися твому Богу і Богу твоїх батьків — Ібрагіма, Ісмаїла та Ісхака, Богу Єдиному! І ми — покірні Йому!»

¹³⁴ Але вже минуло це покоління. Вони матимуть те, що вони здобули собі, а ви матимете те, що ви здобули собі. І ви не будете відповідати за те, що вони робили!

¹³⁵ Говорять: «Станьте ж юдеями або християнами — і підете ви правильним шляхом!» Скажи: «Ні! Сповідниками релігії Ібрагіма-ханіфа, а він не був багатобожником!»**

¹³⁶ Скажіть: «Ми увірували в Аллаха і у те, що зіслано нам, і що зіслано Ібрагіму, Ісмаїлу, Ісхаку, Якубу та колінам із нащадків їхніх; у те, що було дано Мусі, Ісі, у те, що було дано пророкам від Господа їхнього. Ми не проводимо межі між ними, і Йому Ми підкоряємося!»

¹³⁷ І якщо вони вірують у те, у що вірите ви, то йдуть вони шляхом прямим. Але якщо вони відвертаються, то суперечать йому. Аллах захистить тебе від них, а Він — Всечуючий, Всезнаючий!

* Муслімун («покірні», «віддані» — мусульмани) тут має значення «віруючі», «сповідники істинної релігії єдиногобжя» (згідно з тлумаченнями аль-Багавві та ат-Табарі).

** Ханіф (досл. «той, хто схилиється до чогось») тут означає прихильника істинного єдиногобжя.

¹³⁸ Фарба від Аллаха! Чия фарба краща за фарбу від Аллаха? Тож Йому ми і поклоняємося!*

¹³⁹ Скажи: «Невже ви сперечатиметесь із нами про Аллаха? Він — наш і ваш Господь, і нам — наші вчинки, а вам — ваші вчинки. Тож ми щирі у відданості Йому!»

¹⁴⁰ Невже вони говорять, що Ібрагім, Ісмаїл, Ісхак, Якуб та коліна з нащадків їхніх були юдеями чи християнами? Скажи: «Ви краще знаєте чи Аллах?» Хто є несправедливішим за того, хто приховав свідчення, дане йому Аллахом? А Аллах не омине того, що робите ви!

¹⁴¹ Але вже минуло це покоління. Вони матимуть те, що вони здобули собі, а ви матимете те, що ви здобули собі. І ви не будете відповідати за те, що вони робили!

¹⁴² Нерозумні люди скажуть: «Що відвернуло їх від кибли, до якої поверталися вони?» Скажи: «Аллаху належить схід і захід і веде Він до шляху прямого того, кого побажає!» **

¹⁴³ Так Ми спрямували вашу громаду на середній шлях, щоб ви були свідками для людей, а Посланець щоб був свідком для вас. Попередню киблу Ми зробили лише для того, щоб дізнатися, хто піде за Посланцем, а хто відвернеться від нього. Це було важкою справою, окрім як для тих, кого Аллах повів шляхом прямим. Аллах ніколи не зробить марною віру вашу, адже Аллах Лагідний та Милосердний до людей!

¹⁴⁴ Ми бачили, як блукав небом погляд твій. І Ми спрямували тебе до кибли, якою ти будеш задоволений. Поверни ж своє обличчя у бік Забороненої Мечеті! І де б ви не були, повертайте обличчя своє саме у цей бік. Воістину, ті, яким дано Писання, знають, що саме такою є істина від Господа їхнього. Аллах не омине того, що робите ви!***

¹⁴⁵ Навіть якби ти показав тим, кому дано Писання, усі можливі знамення, вони все одно не пішли б за твоєю киблою; але й ти не підеш за киблою їхньою, і одні з них не підуть за киблою інших. А якщо ти підеш за їхніми бажаннями після того, як прийшло до тебе знання, то, воістину, будеш одним із нечестивців!

¹⁴⁶ Ті, кому дано Писання, знають [Мухаммада] так само, як знають своїх синів. Частина з них приховує істину, і знають вони про це!

¹⁴⁷ Істина — від Господа твого! Тож не будь серед тих, хто сумнівається!

* Як свідчить ібн Касір, посилаючись на ібн Аббаса, а також інші тлумачі, під «фарбою від Аллаха» (сібгата Ллаг) мається на увазі «релігія від Аллаха». Див. також 30 аят сури «Ромеї», де мова йде про фітра – вроджену схильність до єдинобожжя.

** Кибла — напрям молитви. Спочатку мусульмани поверталися обличчям до Єрусалиму (Байт аль-Макдіс), а потім, з другого року гіджри, вони почали молитися у бік Мекки.

*** «Заборонена Мечеть» (аль-Масджід аль-Харам) — мекканський храм, де знаходиться Кааба.

¹⁴⁸ Для кожної громади — свій напрям [молитви]. Тож випереджайте одне одного у добрих справах! І де б ви не були, Аллах збере вас усіх разом. Воістину, Аллах спроможний на кожную річ!

¹⁴⁹ І куди б ти не вирушив, повертай своє обличчя у бік Забороненої Мечеті. Воістину, це — істина від Господа твого. Аллах не омине того, що робите ви!

¹⁵⁰ І куди б ти не вирушив, повертай своє обличчя у бік Забороненої Мечеті. І де б ви не були, повертайте свої обличчя саме у цей бік, щоб не було у людей — хіба лише як у нечестивих — доказу проти вас. І не майте страху перед ними, а майте страх переді Мною, щоб сповнив Я Свою милість до вас. Можливо, підете ви шляхом прямим!

¹⁵¹ Так Ми відіслали до вас Посланця з-посеред вас самих. Він читає вам Наші знамення, очищує вас, вчить вас Писання і мудрості, а також вчить вас того, чого ви не знали раніше!

¹⁵² Згадуйте Мене, і Я буду згадувати вас. Дякуйте, і не будьте невдячними!

¹⁵³ О ви, які увірували! Шукайте допомоги у терпінні та молитві. Воістину, Аллах — разом із терпеливими!

¹⁵⁴ І не називайте мертвими тих, хто загинув на шляху Аллаха. Ні, вони живі, але ви не відчуваєте цього.

¹⁵⁵ Ми будемо випробовувати вас страхом, голодом, нестачею майна, людей та плодів. Сповіді ж добру звістку терпеливим,

¹⁵⁶ тим, які, коли торкнеться їх лихо, говорять: «Ми належимо Аллаху, і до Нього ми повертаємося!»

¹⁵⁷ Мають вони благословення та милість від Господа їхнього, і йдуть вони шляхом прямим!

¹⁵⁸ Воістину, пагорби ас-Сафа та аль-Марва — знаки Аллаха. Хто звершує хадж або умру в дім Аллаха, то не буде йому гріха, якщо він буде ходити між ними. І хто зі своєї волі чинить добро, то, воістину, Аллах — Вдячний, Всезнаючий! Хадж — паломництво до Мекки.*

¹⁵⁹ Воістину, ті, які приховують зіслані Нами ясні знамення та прямий шлях — після того, як Ми пояснили це людям у Писанні — таких прокляне Аллах і проклянуть ті, які проклинають!

¹⁶⁰ Але не тих, хто покався, виправив скоєне та пояснив істину. Я прийму каяття їхнє, адже Я — Приймаючий каяття, Милосердний!

¹⁶¹ Воістину, ті, які не увірували та померли невірними, матимуть над собою прокляття Аллаха, ангелів та всіх людей!

¹⁶² Воно буде вічним! Не буде полегшено кару їхню, і не буде відстрочки їм!

* Хадж — паломництво до Мекки. Умра — мале паломництво, яке включає у себе лише частину обрядів хаджу. Ас-Сафа та аль-Марва — пагорби у Мекці, між якими прочани здійснюють т.зв. саи — «біг».

¹⁶³ Ваш Бог — Бог Єдиний. Немає бога, крім Нього, Милостивого, Милосердного!

¹⁶⁴ Воістину, у створенні небес і землі, у розрізненні дня та ночі, у кораблі, що пливе морем, маючи в собі те, що приносить користь людям; у воді, яку Аллах зіслав із неба та якою оживив землю після смерті її, розселивши там різних тварин; у зміні вітрів, у покірній хмарі, яка висить між небом і землею, в усьому цьому — знамення для людей, які розуміють!

¹⁶⁵ Серед людей є такі, які приписують Аллаху рівних Йому та люблять їх так, як люблять Аллаха. Але ж ті, які увірували, люблять Аллаха ще сильніше! Якби ж нечестивці, побачивши кару, побачили б ще й те, що вся сила належить саме Аллаху, і що Він — суворий у покаранні!

26

¹⁶⁶ Коли ті, за ким йшли, зречуться тих, хто за ними йшов, і хто побачить кару, то розірвуться між ними зв'язки.

¹⁶⁷ Скажуть ті, які йшли за іншими: «Якби мали ми змогу повернутись, то відреклися б від них так, як вони відреклися від нас!» Тож Аллах покаже їм вчинки їхні, щоб пожалкували вони. Але не вийдуть вони із вогню — ніколи!

¹⁶⁸ О люди! їжте те дозволене й добре, що є на землі, та не йдіть слідами шайтана; воістину, він — справжній ворог для вас!

¹⁶⁹ Він закликає вас лише до зла та розпусти, і прагне, щоб ви говорили про Аллаха те, чого не знаєте!

¹⁷⁰ І коли говорять їм: «Йдіть за тим, що зіслав Аллах!», то вони відповідають: «Ми йдемо за тим, із чим знайшли батьків наших!» А якщо їхні батьки нічого не розуміли та не йшли шляхом прямим?

¹⁷¹ Невіруючі схожі на того, кого кличуть, а він не чує нічого, окрім крику та вереску. Глухі, німі, сліпі! Нічого не розуміють вони!

¹⁷² О ви, які увірували! Їжте ті блага, якими наділили Ми вас, і дякуйте Аллаху, якщо поклоняєтесь ви Йому!

¹⁷³ Воістину, Він заборонив вам мертвечину, кров, м'ясо свині і те, що принесено в жертву не заради Аллаха. А якщо хто був змушений порушити це, не чинячи непослуху та не зловживаючи, немає тому гріха. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!*

¹⁷⁴ Воістину, ті, які приховують із Писання те, що зіслав Аллах та продають це за мізерну ціну, ось вони то й наповнять свої черева вогнем! Аллах не говоритиме з ними у День Воскресіння і не очистить Він їх. Чекає на них болісна кара!

¹⁷⁵ Вони — ті, хто продав прямий шлях за оману, а покарання — за прощення! Яке ж терпіння вони мусять мати перед вогнем!

¹⁷⁶ Буде саме так, адже Аллах зіслав Писання в істині. Воістину, ті, які сперечаються про Писання, опинилися у глибокому протиріччі!

¹⁷⁷ Благочестя полягає не в тому, щоб ви повертали свої обличчя

* «Кров»: див. також 145 аят сури «Худоба».

на схід чи на захід, а благочестивим є той, хто увірував в Аллаха, в Останній День, в ангелів, у Писання та у пророків, хто віддає навіть дороге йому майно — родичам, сиротам, бідним, подорожнім і тим, хто просить його; той, хто витрачає на звільнення рабів, хто звершує молитву, дає закят; ті, які виконують обіцянку, коли обіцяють; які мають терпіння у бідності, у хворобі та в буремні часи. Саме такі є праведниками, і такі є богобоязливими!

¹⁷⁸ О ви, які увірували! Встановлена для вас помста за вбитих: вільний — за вільного, раб — за раба, жінка — за жінку. Якщо простить вбивцю його брат [у релігії], то нехай той вчиняє за звичаєм та сплатить йому належний викуп. Таким є полегшення від Господа вашого та милість. Того ж, хто й після цього порушить межі, очікує болісна кара!

¹⁷⁹ Помста рятує життя ваше, о ви, обдаровані розумом! Можливо, будете богобоязливі ви!

¹⁸⁰ Коли прийде смерть до когось із вас, а він лишить якесь добро, то приписано вам укласти заповіт для батьків та для близьких родичів — відповідно до звичаю. Це — обов'язок для богобоязливих!

¹⁸¹ А якщо хтось змінить заповіт після того, як він почув його, то гріх цей впаде лише на тих, хто змінював його. Воістину, Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!

¹⁸² А хто боїться, що заповідач зробить помилку або вчинить гріх та й виправить [заповіт] задля миру між спадкоємцями, то не буде йому гріха. Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹⁸³ О ви, які увірували! Встановлено для вас піст — так само, як був він встановлений для тих, які жили раніше за вас. Можливо, будете ви богобоязливі!

¹⁸⁴ Встановлено його на певну кількість днів. А якщо хто із вас захворіє, чи буде в дорозі, то нехай постить таку ж кількість днів у інший час. А тим, для кого це важко, слід задля спокути нагодувати бідняка. А хто з волі своєї чинить добро, то це краще для нього. Але піст кращий для вас — якби ж ви тільки знали!

¹⁸⁵ Рамадан є місяцем, під час якого було зіслано Коран — прямий шлях для людей, ясні знамення прямого шляху та розрізнення. Коли для когось із вас настане цей місяць, то нехай він проводить його у пості. А якщо він захворіє чи буде в дорозі, то нехай постить таку ж кількість днів у інший час. Аллах бажає вам полегшення, а не утруднення; доводьте ж до кінця дні посту і звеличуйте Аллаха за те, що Він вказав для вас прямий шлях; можливо, ви будете вдячні!

¹⁸⁶ І коли раби Мої запитують тебе про Мене, то Я — близький, і Я відповідаю на заклики того, хто кличе Мене. Нехай же й вони відповідають Мені та вірують у Мене — можливо, підуть вони правильним шляхом!

¹⁸⁷ Дозволено вам входити до дружин ваших у ночі посту. Вони — наче одяг для вас, а ви — наче одяг для них. Дізнався Аллах, що ви обмежуєте себе, тож Він прийняв каяття ваше і простив вас. Тож з'єднуйтеся із ними, і прагніть до того, що встановив для вас Аллах, їжте й пийте, поки не зможете відрізнити нитку білу від нитки чорної — до світанку. А потім знову тримайте піст — аж до ночі. Не з'єднуйтеся із дружинами у ті ночі, коли перебуваєте у мечетях, у стані іттікаф. Такими є обмеження Аллаха, тож не наближайтеся до них! Ось так Аллах пояснює людям Свої знамення — можливо, будуть вони богобоязливими!*

¹⁸⁸ Не пожирайте незаконно майна одне одного та не підкуплюйте суддів, щоб свідомо, шляхом гріха, привласнити частину майна інших людей!

¹⁸⁹ Тебе запитують про молодий місяць. Скажи: «Він визначає час для людей та для здійснення хадджу». Благочестя ж полягає не в тому, щоб входити до будинків через задні двері; але благочестивим є той, хто є богобоязливим. Тож входьте до будинків через двері їхні; і бійтеся Аллаха — можливо, матимете ви успіх!**

¹⁹⁰ І боріться на шляху Аллаха проти тих, хто бореться проти вас. Але не виявляйте ворожості при цьому, бо ж, воістину, Аллах не любить тих, хто виявляє ворожість!

¹⁹¹ Вбивайте їх усюди, де відшукаєте, виганяйте їх звідти, звідки вони вигнали вас! Смута гірша за вбивство! Але не починайте боротьби з ними біля Забороненої Мечеті, поки вони не почнуть там боротьби проти вас; тоді вбивайте їх! Такою є відплата невірним!

¹⁹² Та якщо вони зупиняться, то Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹⁹³ Боріться проти них, поки не зникне смута, і релігія не буде належати Аллаху! Та якщо вони зупиняться, то нехай не буде ворожості, окрім як проти нечестивців.

¹⁹⁴ Заборонений місяць — за заборонений місяць. Порушення заборон вимагає помсти! Якщо хто виявить ворожість до вас, то ви виявите ворожість до нього — так само, як він виявляв ворожість до вас. Бійтеся Аллаха і знайте, що Аллах — із богобоязливими!

¹⁹⁵ Жертвуйте на шляху Аллаха, та не йдіть через руки свої до загибелі! І творіть добро; воістину, Аллах любить тих, хто творить добро!

¹⁹⁶ Звершуйте хадж та умру заради Аллаха. Якщо вам заважають, то принесіть у жертву те, що зможете, але не голіть своїх голів, поки жертва не досягне місця заклання. А якщо хто з вас хворий або має рану на

* Іттікаф (від іттікафа — «постійно бути [десь]», «цілком віддаватися [чомусь]» — «Тривале перебування у мечеті задля поклоніння Аллаху. Іттікаф неможливий поза межами мечеті» (аль-Багавві).

** За часів невігластва люди, які здійснювали паломництво до Кааби, поверталися до своїх будинків через задні двері. Цей звичай був пов'язаний із уявленням про те, що прочанин став очищеним, а тому він не може входити через «неочищений» звичайний вхід.

голови, то нехай задля відкупу тримає піст, дає милостиню, або принесе жертву. Якщо ви перебуваєте у безпеці, то той, хто має поєднати умру з хаджем, має принести у жертву те, що зможе. А хто не має змоги зробити це, то нехай під час хаджу тримає піст три дні, і сім днів після повернення з хаджу — усього десять. Це — для тих, чия сім'я не живе біля Забороненої Мечеті. Тож бійтесь Аллаха та знайте, що Аллах суворий у покаранні!

¹⁹⁷ Хаддж — у відомі місяці. І хто вирішив здійснити хаддж, той нехай не входить до жінок, нехай не чинить гріха та нехай не сперечається під час хаджу. Аллах знає про те добро, яке чините ви. Запасайтесь ж у дорогу; воістину, найкращий запас — це богобоязливість. Тож будьте богобоязливими, о ви, обдаровані розумом!

¹⁹⁸ Не буде вам гріха, якщо у цей час ви будете шукати ласки Господа вашого! А коли ви повернетесь з Арафату, то згадуйте Аллаха у Забороненому місці! Згадуйте Його — те, як Він вказав вам прямий шлях, тоді як раніше ви були тими, хто заблукав!*

¹⁹⁹ Далі йдіть туди, куди йшли інші люди. Просіть прощення у Аллаха, воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

²⁰⁰ Коли виконаєте необхідні приписи, то згадуйте Аллаха так, як ви згадуєте батьків ваших, або й ще сильніше. І є серед людей такі, які говорять: «Господи наш! Обдаруй нас у житті земному!» Такі не матимуть частки у житті наступному!

²⁰¹ Серед них є й такі, які говорять: «Господи наш! Даруй нам найкраще у житті земному, і даруй нам найкраще у житті наступному! І врятуй нас від кари пекельної!»

²⁰² Вони й матимуть наділ — за те, що чинили вони. Аллах швидкий у відплаті!

²⁰³ Згадуйте ж Аллаха [у долині Міна] у визначені дні. А хто поспішає і зробить це за два дні, тому не буде гріха. І хто затримається, то і йому не буде гріха. Це — для богобоязливих. Тож бійтесь Аллаха та знайте, що біля Нього ви будете зібрані!

²⁰⁴ Є серед людей такий, чії розмови про земне життя викликають твій подив. Він закликає Аллаха бути свідком тому, що в його серці, тоді як він є впертим ворогом твоїм!

²⁰⁵ І коли відвертається він, то поспішає сіяти безчестя на землі, нищити посіви та нащадків. Та Аллах не любить нечестивців!

²⁰⁶ Коли йому говорять: «Побійся Аллаха!», то гординя веде його до гріха. Достатньо йому буде геєни! Мерзотне ж це місце для спочинку!

²⁰⁷ Серед людей є й такий, хто продає свою душу, прагнучи задовольнити Аллаха. Аллах — Ласкавий до рабів Своїх!

* «Шукати ласки Господа вашого»: займатися торгівлею. Арафат — пагорб біля Мекки. З цього місця починається здійснення хаджу. «Заборонене місце» — пагорб Мудзалифа, де прочани читають спеціальну молитву.

²⁰⁸ О ви, які увірували! Будьте покірні Аллаху в усьому, і не йдіть слідами шайтана. Воістину, він для вас — справжній ворог!*

²⁰⁹ А якщо відступите — після того, як прийшли до вас ясні знамення — то знайте, що Аллах — Великий, Мудрий!

²¹⁰ Невже вони чекають чогось іншого, а не того, що Аллах прийде до них у затінку хмар разом з ангелами? Цю справу вже вирішено, а всі справи повертаються до Аллаха!

²¹¹ Спитай же синів Ісраїла, скільки ясних знамень Ми дарували їм! А якщо хто проміняє милість Аллаха після того, як вона прийшла до нього, то Аллах — суворий у покаранні!

²¹² Земне життя видається прекрасним для невірючих і вони глузують із тих, які увірували. Але ж у День Воскресіння богобоязливі будуть над ними вище! Аллах наділяє, кого побажає — без відплати за це.

²¹³ Люди були єдиною громадою. Аллах відіслав пророків вісниками та застерігачами і зіслав разом із ними Писання в істині — для того, щоб вони розсудили поміж людьми те, про що вони сперечалися. Та не було суперечок, окрім як між тими, кому були даровані ясні знамення, і які були несправедливі одне до одного. Тож Аллах повів прямим шляхом тих, які увірували, до істини, про яку ті сперечалися — з дозволу Його. Аллах вказує прямий шлях тому, кому побажає!

²¹⁴ Чи ж ви гадали, що увійдете до раю, не зазнавши того, що траплялося із вашими попередниками? Бідність, хвороби та різні хвилювання вражали їх так, що посланець і ті, які увірували разом із ним, говорили: «Коли прийде допомога від Аллаха?» Так! Воістину, допомога від Аллаха вже близько!

²¹⁵ Тебе запитують про те, що необхідно жертвувати. Скажи: «Що б ви не жертвували, воно повинно дістатися батькам, родичам, сиротам, біднякам та подорожнім. І яке благо ви не робили б, воістину, Аллах знає про це!»

²¹⁶ Встановлено вашим обов'язком боротьбу, тоді як ви ненавидите її. Можливо, те, що вам ненависне — благо для вас. А, можливо, те, що вам приємне — зло для вас. Аллах знає, а ви не знаєте!

²¹⁷ Тебе запитують про боротьбу під час забороненого місяця. Скажи: «Боротьба у цей час — великий гріх. Але збивати інших зі шляху Аллаха, не вірити у Нього, у Заборонену Мечеть, виганяти зідти людей — ще більший гріх перед Аллахом. Смута — більший гріх, ніж боротьба. Тож вони не припинять боротися проти вас доти, доки, якщо зможуть, не відвернуть вас від релігії вашої. А якщо хтось із вас відступить від своєї релігії та помре невірючим, то марними стануть його вчинки у земному житті та житті наступному. Такі будуть жителями вогню — і будуть вони там довіку!»

* «Будьте покірні Аллаху в усьому»: як свідчить ат-Табарі, йдеться про необхідність дотримання усіх вимог ісламу.

²¹⁸ Воістину, ті, які увірували, які переселилися та боролися на шляху Аллаха, сподіваються на милість Аллаха. Аллах — Прощаючий, Милосердний!

²¹⁹ Тебе запитують про вино та азартні ігри. Скажи: «Це все — великий гріх, але й певна користь для людей. Але гріх від них більший за користь!» Тебе запитують про те, що необхідно жертвувати. Скажи: «Надлишок!» Ось так Аллах роз'яснює вам знамення. Можливо, помислите ви*

²²⁰ про життя нинішнє та наступнє! Запитують тебе і про сиріт. Скажи: «Робити їм добро — благо. А якщо ви поєднаєте свої та їхні справи, то вони — ваші брати». Та Аллах відрізняє нечестивого від добродійного. Якби Аллах побажав, то утруднив би становище ваше. Аллах — Великий, Мудрий!

²²¹ Не одружуйтесь із багатобожницями, доки вони не увірують. Справді, віруюча рабиня краща за багатобожницю, навіть якщо та й сподобалась вам. І не одружуйтесь із багатобожниками, доки вони не увірують. Справді, віруючий раб кращий за багатобожника, навіть якщо той і сподобався вам. Вони кличуть вас до вогню, а Аллах закликає вас до раю та прощення — з Його дозволу! Він пояснює людям Свої знамення. Можливо, замисляться вони!

²²² Тебе запитують про місячні. Скажи: «Вони спричиняють страждання. Тож не торкайтесь дружин під час місячних їхніх. Уникайте зносин із ними, поки не очистяться вони. А коли вони очистяться, то приходьте до них — так, як наказав вам Аллах». Воістину, Аллах любить тих, які каються, любить тих, які очищуються!

²²³ Ваші дружини — наче нива для вас. Приходьте до них, як бажаєте, але нехай цьому передують ваші добрі справи. Бійтесь Аллаха і знайте, що ви зустрінетесь із Ним. Сповіді ж добру звістку для віруючих!

²²⁴ Нехай не будуть ваші клятви Аллахом завадою праведності вашій, богобоязливості і тому, щоб встановлювали ви мир поміж людьми. Аллах — Всечуючий та Всезнаючий!

²²⁵ Аллах не каратиме вас за клятви без наміру. Але Він каратиме вас за те, що здобули собі серця ваші. Аллах — Прощаючий, Жалісливий!

²²⁶ А якщо хто поклявся не наближатися до дружин, то нехай вичікує чотири місяці. Та якщо він передумає, то Аллах — Прощаючий, Милосердний!

²²⁷ Якщо ж [чоловіки] все ж вирішать розлучитись, то Аллах — Всечуючий та Всезнаючий!

²²⁸ Розлучені жінки повинні очікувати три терміни місячних. Не дозволено їм приховувати те, що Аллах створив у лонах їхніх — якщо вони вірують у Аллаха та в Останній День. Якщо ж чоловіки їхні

* Див. остаточну заборону на вживання вина й азартні ігри у дев'яностому аяті сури «Трапеза».

побажають примирення, то протягом цього часу вони мають право повернути їх. Відповідно до звичаю жінки мають такі права, які рівні правам на них самих, хоча чоловіки у дечому й вищі від них. Аллах — Великий, Мудрий!

²²⁹ Розлучення можливе два рази. Після цього потрібно або утримати дружину за звичаєм, або відпустити її з миром. Вам не дозволено привласнювати щось із дарованого їй, хіба як об'єкт ви боїтесь, що не дотримаетесь обмежень Аллаха. А якщо ви боїтесь, що вони не дотриматимуться обмежень Аллаха, то не буде їм гріха, якщо вони відкуплять розлучення. Ось такими є обмеження Аллаха, тож не порушуйте їх! А ті, які порушують обмеження Аллаха, ось вони і є нечестивцями!

32

²³⁰ Якщо все ж він розлучиться із нею утретє, то не зможе одружитися з нею знову, поки вона не вийде заміж за когось іншого. Якщо ж той чоловік розлучиться з нею, то не буде дружині та першому чоловіку гріха, коли вони повернуться одне до одного та матимуть намір дотримуватись обмежень Аллаха. Ось такими є обмеження Аллаха. Він роз'яснює їх для розумних людей!

²³¹ І коли ви розлучаетесь із дружинами і минає відведений для них час, то або утримуйте їх відповідно до звичаю, або відпускайте їх відповідно до звичаю. Не утримуйте їх, намагаючись зашкодити їм, зловживаючи. А хто зробить це, той буде несправедливим до самого себе. Не перетворюйте знамень Аллаха на жарг! І згадайте милість Аллаха до вас, а також те, що Він зіслав вам із Писання та мудрості, щоб повчати вас. Тож бійтесь Аллаха і знайте, що Аллах знає про кожну річ!

²³² І коли ви розлучаетесь із дружинами і минає відведений для них час, то не заважайте їм вийти заміж за їхніх попередніх чоловіків, якщо вони домовились між собою за звичаєм. Таким є повчання для того з вас, хто увірував в Аллаха та в Останній День. Це — краще та чистіше для вас. Аллах знає, а ви не знаєте!

²³³ Матері можуть годувати дітей своїм молоком два повних роки, якщо вони бажають довести до кінця це годування. Батько повинен забезпечувати матір дитини харчуванням та одягом — відповідно до звичаю. На жодну людину не покладається більше, ніж може витримати вона. Не можна завдавати шкоди матері за її дитину, а також батькові за дитину його. Такі ж обв'язки має й нащадок. А якщо батьки побажають відняти дитину [від грудей] за взаємною згодою та порадою, то не буде їм гріха. А якщо вони побажають найняти годувальниць для своїх дітей, то не буде батькам гріха, якщо вони сплатять їм відповідно до звичаю. Тож бійтесь Аллаха і знайте, що Аллах бачить те, що ви робите!

²³⁴ Якщо хтось із вас помре та й залишить після себе дружин, то нехай чекають чотири місяці і ще десять днів. А коли мине визначений для них час, то не буде гріха, якщо вони зроблять те, що побажають — відповідно до звичаю. Аллаху відомо те, що ви робите!

²³⁵ Не буде вам гріха, якщо ви натякнете цим жінкам про заручини або ж приховаєте це в своїх душах. Та Аллах знає, що ви все одно будете згадувати про них. Але нічого не обіцяйте їм потаємно, а кажіть їм лише належні слова. І не намагайтесь узяти шлюб, поки не мине встановлений час. І знайте, що Аллах знає те, що в душах ваших, тож бережіться Його. І знайте, що Аллах — Прощаючий, Жалісливий!

²³⁶ Не буде вам гріха, якщо ви розлучитесь із дружинами, не торкнувшись їх та не встановивши належний їм відкуп. Але все одно дайте винагороду їм — багатий у міру своїх можливостей, а бідний — у міру своїх, відповідно до звичаю, так, як і належить зробити це праведним людям!

²³⁷ Якщо ж ви розлучилися із ними раніше того, як ви торкнулися їх, але після того, як встановили належний їм відкуп, то віддайте їм половину того, що їй належить їм — хіба як вони вибачать вам це або вибачить той, у чіих руках перебуває шлюбний договір. А якщо ви вибачите, то це буде ближче до богобоязливості. Не забувайте й про доброчесність, яка повинна бути поміж вами. Воістину, Аллах бачить те, що ви робите!

²³⁸ Звершуйте молитви належно і, особливо, середню молитву. Сійте ж перед Аллахом смиренними!

²³⁹ А якщо боїтесь [ворога], то звершуйте молитву йдучи пішки або й верхи. Коли ж опинитесь у безпеці, то згадуйте Аллаха так, як Він навчив вас того, чого ви й не знали раніше.*

²⁴⁰ Якщо хтось із вас помре та й залишить дружин після себе, то перед цим він повинен заповісти, щоб дружин тримали у їхніх домівках ще рік і не виганяли. Якщо ж вони підуть самі та зроблять, відповідно до звичаю, те, що побажають, то не буде вам гріха за все це. Аллах — Великий, Мудрий!

²⁴¹ Розлучених дружин слід належно забезпечувати — так, які належить це богобоязливим людям!

²⁴² Ось так Аллах пояснює вам Свої знамення — можливо, ви зрозумієте!

²⁴³ Невже ж ти не бачив тих, які боялися смерті та й полишили домівки свої, хоча їх були тисячі? Тож Аллах сказав їм: «Помріть!», а потім оживив. Воістину, Аллах — Володар великої ласки для людей, проте більшість людей є невдячними!

²⁴⁴ Боріться ж на шляху Аллаха і знайте, що Аллах — Всечуючий, Всевидячий!

²⁴⁵ Якщо хтось дасть Аллаху добру позику, то Він збільшить її у багато разів. Аллах утримує та щедро наділяє і до Нього повернетесь ви!

²⁴⁶ Чи ти не знаєш про старшину синів Ізраїла після Муси? Вони сказали пророку своєму: «Постав над нами царя — для того, щоб Ми боролися на

* «Згадуйте Аллаха»: звершуйте молитву.

шляху Аллаха!» Відповів той: «А чи не буде так, що боротьбу зроблять нашим обов'язком, але ви не станете до боротьби?» Ті сказали: «А чого б нам не боротися на шляху Аллаха, коли вигнали нас із домівок наших та розлучили із дітьми нашими?» І ось, коли боротьбу встановили їхнім обов'язком, усі вони відвернулися, окрім небагатьох. Та Аллах знає нечестивців!

²⁴⁷ Їхній пророк сказав їм: «Воістину, Аллах поставив вашим царем Талута!» Ті відповіли: «Як же може бути у нього влада над нами, якщо ми маємо на це більше права, ніж він — адже немає у нього належного статку?!» Пророк сказав: «Воістину, Аллах віддав йому перевагу перед вами, і дарував йому велич у знаннях та у тілі! І Аллах дарує владу від Себе тому, кому побажає! Аллах — Всеосяжний, Всезнаючий!»*

34

²⁴⁸ Їхній пророк сказав їм: «Воістину, знаменням його влади буде те, що з'явиться вам скриня, де буде спокій від Господа вашого. І буде там те, що лишив рід Муси та рід Гаруна. Нестимуть її ангели! Ось це і буде знаменням для вас, якщо ви є віруючими!»

²⁴⁹ І коли вийшов Талут разом із військом своїм, то сказав: «Воістину, Аллах буде випробувати вас рікою. І хто питиме із неї, той не буде зі мною, але хто не спробує її, той буде зі мною. І також буде зі мною той, хто зачерпне води не більше, ніж буде у долоні руки його». Але вони налилися із неї води, окрім небагатьох. І коли він і ті, які увірували разом із ним, перетнули її, то сказали: «Не здолаємо ми сьогодні Джалута і його військ!» Але ті, які були переконані, що вони неодмінно зустрінуться з Аллахом, сказали: «Скільки, з дозволу Аллаха, нечисленних загонів перемагало загопи численні!» Аллах — із терпеливими!

²⁵⁰ І коли вони з'явилися перед Джалутом та його військами, то сказали: «Господи наш! Зішли терпіння для нас і стверди поступ наш! Допоможи нам проти люду невіруючого!»**

²⁵¹ І з дозволу Аллаха вони розбили їх! Давуд вбив Джалута, і Аллах дарував йому владу та мудрість, і навчив його тому, чому побажав. Якби Аллах не стримував одних людей іншими, то на землі ширилося б нечестя. Та Аллах — Володар великої ласки для світів!

²⁵² Такими є знамення Аллаха. Ми виголошуємо їх тобі в істині. Воістину, ти — один із посланців!

²⁵³ Такими є посланці. Одним із них Ми віддали перевагу над іншими. Є серед них такі, з якими говорив Аллах, а деяких Він підніс на [вищі] щаблі. І Ми дарували ясні знамення Ісі, сину Мар'ям, і Ми підтримали його Святим Духом. Якби Аллах побажав, то ті, що жили після них, не вели би між собою боротьби після того, як прийшли до них ясні знамення. Але вони розійшлися між собою і частина із них увірувала, а

* Талут — Саул.

** Джалут — Голіаф.

частина не увірувала. Та якби побажав Аллах, вони не вели б між собою боротьби. Але Аллах робить те, що бажає.

²⁵⁴ О ви, які увірували! Жертуйте з того, чим Ми наділили вас, поки не прийде День, коли не буде ні торгівлі, ні дружби, ні заступництва. Невіруючі ж є нечестивцями!

²⁵⁵ Аллах! Немає бога, крім Нього — Живого, Суцього! Не торкається Його ні дрімота, ні сон. Йому належать те, що на небесах, і те, що на землі. Хто ж заступиться перед Ним без Його дозволу? Він знає те, що попереду них і те, що позаду них. Вони ж не осягають зі знання Його нічого, крім того, що бажає Він. Престол Його охоплює небеса і землю, а збереження їх не втомлює Його. І Він — Всевишній, Великий!

²⁵⁶ Немає примусу до релігії. Вже розрізнено прямий шлях та оману! Хто не вірує у тагута, той вже вхопив надійну основу, яка не зламається! Аллах — Всечуючий та Всезнаючий!*

²⁵⁷ Аллах — Покровитель тих, які увірували. Він виводить їх із темряви до світла. А покровителі тих, які не увірували — тагути. Вони ведуть їх від світла до темряви. Тож вони є жителями вогню і будуть вони там довіку!

²⁵⁸ Чи ж ти не знаєш того, який сперечався з Ібрагімом відносно Господа його, бо дарував Аллах такому владу? Сказав Ібрагім: «Господь мій — Той, Хто дарує життя та смерть!» А той відповів: «Я дарую життя та смерть!» Тоді Ібрагім сказав: «Воістину, Аллах підіймає сонце зі сходу. А ти підійми його із заходу!» І знітився той, який не вірив! Аллах не веде прямим шляхом людей нечестивих!

²⁵⁹ Або того, хто проходив над селищем, яке було зруйноване до підвалин своїх. Він сказав: «Як же Аллах оживить це все після смерті?» Тоді Аллах зробив його самого мертвим на сто років, а потім оживив і сказав: «Скільки ж ти там був?» Той відповів: «Я був там день або частину дня!» Аллах сказав: «Ні! Ти був там сто років! Поглянь на свою їжу та питво — вони не зазнали змін. Але поглянь на свого віслюка! Ми неодмінно зробимо тебе знаменням для людей. Тож поглянь на кістки — як Ми зберемо, а потім вкриємо м'ясом їх!» Коли стало це зрозуміло йому, він сказав: «Я знаю, що Аллах спроможний на кожную річ!»

²⁶⁰ І ось сказав Ібрагім: «Господи! Покажи мені, як Ти даруєш життя померлим!» Той сказав: «Хіба ж ти ще не увірував?» Він відповів: «Так, але ж треба заспокоїти своє серце!» Сказав Аллах: «Візьми чотирьох птахів, заріж їх, а потім візьми та поклади на кожній горі частинку із них. Після цього поклич їх — і вони з'являться перед тобою, поспішаючи! Знай, що Аллах — Великий, Мудрий!»

* Тагут — «усе, чому поклоняються замість Аллаха» (ібн Касір).

²⁶¹ Прикладом тих, які жертвують майно своє на шляху Аллаха, є зернина, з якої вирросло сім колосків, а у кожному колоску — сто зернин. Аллах дає більше тому, кому побажає. Аллах — Всеосяжний, Всезнаючий!

²⁶² Ті, які жертвують на шляху Аллаха і не супроводжують те, що жертвували докором та образою, матимуть у Господа свого винагороду! Немає страху їм, і не будуть засмучені вони!

²⁶³ Добре слово і прощення кращі за милостиню, яка супроводжується образою. Аллах — Багатий, Жалісливий!

²⁶⁴ О ви, які увірували! Не зіпсуйте милостині вашої докором та образою, наче той, хто витратив якесь майно на жертву задля того, щоб побачили це люди. Адже він не увірував у Аллаха та Останній День. Його прикладом є слизька скеля, вкрита землею. Та ось змочив її дощ, і лишилася скеля та чистою. Немає у них жодної сили над тим, що отримали вони! Аллах не веде прямим шляхом невіруючих людей!

²⁶⁵ Прикладом тих, які витрачають своє майно, прагнучи до вдоволення Аллаха та переконуючи самих себе, є сад на пагорбі. Якщо зростить його дощ, то вдвічі примножаться його плоди. А якщо не зростить його дощ, то зростить хоча б мряка. Аллах бачить те, що робите ви!

²⁶⁶ Невже хтось із вас хоче — якщо буде у нього сад із пальмами та виноградником, де будуть текти ріки й будуть різні плоди — щоб торкнулася його старість, тоді як діти ще будуть слабкими, а сам сад вразить вихор, у якому цей сад і згорить? Ось так Аллах пояснює вам знамення — можливо, замислитеся ви!

²⁶⁷ О ви, які увірували! Жертвуйте ті блага, які отримали ви, а також те, що Ми проростили для вас із землі. Але не бажайте давати у жертву погане — те, що ви й самі не узяли б, окрім як заплющивши очі. І знайте, що Аллах — Багатий, Хвалимий!

²⁶⁸ Шайтан лякає вас бідністю й закликає вас до розпусти, а Аллах обіцяє вам прощення та ласку Своєю. Аллах — Всеосяжний, Всезнаючий!

²⁶⁹ Аллах дарує мудрість, кому побажає, а кому дарована мудрість, тому дароване велике благо! Але згадують це лише обдаровані розумом.

²⁷⁰ Що б ви не витратили як милостиню, або яку обіцянку ви не дали б, то, воістину, Аллах знає про це. Але нечестивим не буде помічників!

²⁷¹ Якщо ви даєте милостиню відкрито, то є добром вона. А якщо ви приховуєте її та даєте нужденним, то це краще для вас. Аллах пробачить вам деякі злі вчинки ваші, та Аллаху відомо те, що ви робите.

²⁷² Не твій це обов'язок вести їх прямим шляхом. Це Аллах веде прямим шляхом того, кого побажає! А те добро, яке жертвуйте ви — це ж для вас самих. Жертвуйте ви це, лише прагнучи до лику Аллаха. А за те, що витрачаєте ви, відплатять сповна вам і не вчинять із вами несправедливо!

²⁷³ Це — для нужденних, які затрималися на шляху Аллаха, або й не можуть пересуватися землею. Невіглас вважає їх багатими через скромність їхню. Але ти впізнаєш їх за ознаками їхніми: вони не вимагають у людей милості із настирливістю. А про те, що жертвуєте ви зі свого добра, Аллах знає!

²⁷⁴ Ті, які витрачають як милостиню своє майно вдень і вночі, потаємно та відкрито, матимуть винагороду у Господа їхнього. Немає страху для них, і не будуть засмучені вони!

²⁷⁵ А ті, які пожирають лихву, воскреснуть лише так, як ті, кого своїм дотиком вразив шайтан. Це так, адже вони казали: «Торгівля схожа на лихварство!» Та Аллах дозволив торгівлю, але заборонив лихварство. А якщо хтось після того, як прийшло до нього повчання від Господа, припинить займатися цим, то буде прощено йому те, що вже минуло, і справа його належить Аллаху! А якщо хто знову почне займатися цим, то житлом таких буде вогонь. І будуть вони там довіку!

²⁷⁶ Аллах знищує лихварство і примножує милостиню. Аллах не любить кожного невіруючого та грішника!

²⁷⁷ Воістину, ті, які увірували, творили добрі справи, звершували молитву і давали закят, матимуть винагороду у Господа їхнього. Немає страху їм, і не будуть засмучені вони!

²⁷⁸ О ви, які увірували! Бійтесь Аллаха і відмовтесь від того, що належить вам як лихва — якщо віруючі ви!

²⁷⁹ Якщо ж ви не зробите цього, то ви будете ворогами Аллаху та Посланцю Його. А якщо зробите, то матимете свій перший статок. Не вчиняйте несправедливо і тоді не вчинять несправедливості з вами.

²⁸⁰ Якщо [боржник] буде у важкому становищі, то почекайте, доки його становище не полегшиться. А якщо ви простите йому це, зробивши милостинею, то це буде краще для вас, якби лише знали ви!

²⁸¹ Бійтесь того Дня, коли повернетесь ви до Аллаха. Віддадуть кожній душі сповна за те, що вона собі здобула. І не вчинять із вами несправедливо!

²⁸² О ви, хто увірував! Якщо укладаєте договір боргу на певний строк, то записуйте це. І нехай писар записує це справедливо. Нехай не відмовляється записати його так, як навчив Аллах. Нехай пише, а той, хто отримує позику, нехай диктує йому, і нехай боїться Аллаха та не применшує там нічого. А якщо той, хто бере в борг, нерозумний або кволий чи не може диктувати, то нехай диктує його опікун. Поκληчте двох свідків із ваших чоловіків. А якщо не буде двох чоловіків, то нехай буде один чоловік і дві жінки, яких ви згодні взяти за свідків. Якщо перша помилиться, то друга нагадає їй. Нехай свідки не відмовляються, коли їх запрошують. І не нехуйте записувати угоду — малу чи велику — із зазначенням її терміну. Так буде справедливіше перед Аллахом, надійніше для свідчення та краще для уникнення сумнівів.

Однак, коли це буде торгівля з розрахунком готівкою на місці, то не буде вам гріха, якщо не запишете цього. Але кличте свідків, коли укладаєте між собою торговельні угоди. Не можна кривдити ні писаря, ні свідка. А якщо зробите так, то буде вам гріх! І бійтесь Аллаха — Він навчає вас! Аллах знає про кожну річ!

²⁸³ А якщо ви опинитесь у дорозі та не знайдете писаря, то беріть заставу, яку можна взяти до рук. І якщо один із вас довіряє іншому, то нехай той, кому щось довірено, поверне довірене йому, і нехай боїться Аллаха, Господа свого. Не приховуйте свідчення, а хто приховує його, той у своєму серці є грішником. Аллах знає про те, що ви робите!

²⁸⁴ Аллаху належить те, що на небесах і на землі. Покажете ви те, що у душах ваших, чи приховаєте його — Аллах відплатить вам. Він дарує прощення, кому побажає, і карає, кого побажає. Аллах спроможний на кожну річ!

²⁸⁵ Посланець увірував у те, що зіслано йому від Господа його, а разом із ним — віруючі. Усі увірували в Аллаха, в ангелів Його, у книги Його, у посланців Його: «Ми не проводимо межі між посланцями». Вони говорять: «Слухаємо та підкоряємось! Даруй нам прощення, Господи наш, і до Тебе — повернення!»

²⁸⁶ Аллах не вимагає від людини понад можливості її. За неї те, що здобула собі вона, і проти неї теж те, що здобула собі вона. «Господи наш! Не карай нас за те, що забули ми, або в чому помилилися! Господи наш! Не покладай на нас тягаря, який поклав Ти на тих, які жили раніше за нас. І не покладай на нас того, на що не вистачить сил. Вибач нам, прости нас і змилуйся над нами! Ти — Захисник наш, тож допоможи нам проти невіруючих людей!»

РОДИНА ІМРАНА

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Аліф. Лям. Мім.

² Аллах! Немає бога, крім Нього — Живого, Сущого!

³ Він зіслав тобі Писання в істині, яке підтверджує те, що було раніше; і Він зіслав Таурат і Інджиль

⁴ як прямий шлях людям! І зіслав Він Розрізнення! Воістину, на тих, які не вірують у знамення Аллаха, чекає жорстока кара! Аллах — Великий, Володар відплати!

⁵ Воістину, від Аллаха не приховається жодна річ — ні на землі, ні на небі!

⁶ Він — Той, Хто ще в зародку дарує вам образ ваш, такий, який побажає. Немає бога, крім Нього, а Він — Великий, Мудрий!

⁷ Він — Той, Хто зіслав тобі Писання. Є в ньому аяті, які викладені зрозуміло, вони — матір Писання. А інші мають багато значень. Тож ті, чії серця відхилилися убік, йдуть за багатозначним, прагнучи смуту і прагнучи тлумачення їхнього. Але тлумачення їхнього не знає ніхто, окрім Аллаха. І вкорінені у знання говорять: «Ми віримо в це. Усе воно – від Господа нашого!» Але ж пам'ятають це лише обдаровані розумом!

⁸ «Господи наш! Не відхилий серця після того, як Ти вказав їм прямий шлях. І даруй нам від Себе милість, воістину, Ти — Даруючий!

⁹ Господи наш! Воістину, Ти збереш людей у той День, в якому немає сумніву!» Воістину, Аллах не порушує обіцянки!

¹⁰ Воістину, ні майно, ні діти нічим не допоможуть перед Аллахом тим, які не увірували, і такі будуть паливом для вогню!

¹¹ Так вчиняв рід Фірауна і ті, які жили раніше за них. Вони відкинули Наші знамення, і Аллах скарав їх за їхні гріхи. Аллах суворий у покаранні!

¹² Скажи ж тим, які не вірують: «Вас подолають і зберуть у геені!» Мерзотний же це притулок!

¹³ Знаменням для вас було зіткнення між двома загонами. Один загін боровся на шляху Аллаха, а інший складався з невіруючих. Перші бачили на власні очі, що ті у два рази переважають їх числом. Та

Аллах дарує допомогу Свою, кому побажає! Воістину, в цьому — приклад для тих, хто здатен бачити!*

¹⁴ Людям видається прекрасною любов до задоволень, які приносять жінки, сини, накопичені кінтари золота і срібла, добірні коні, худоба та посіви. Такою є тимчасова насолода земного життя, тоді як у Аллаха — краще місце для повернення!**

¹⁵ Скажи: «Чи розповісти вам про те, що краще від цього? Для тих, які богобоязливі, у Господа їхнього є сади, де течуть ріки, і де вони будуть довіку, а з ними — пречисті дружини і благовоління від Аллаха!» А Аллах бачить рабів,

¹⁶ які говорять: «Господи наш! Воістину, ми увірували! Прости ж нам гріхи наші, і врятуй нас від кари вогняної»,

¹⁷ терпеливі, правдиві, смиренні, які дають милостиню та просять перед світанком прощення!

¹⁸ Засвідчив Аллах, що немає бога, крім Нього; [засвідчили] ангели й обдаровані знанням. Він підтримує справедливість, немає бога, крім Нього, і Він — Великий, Мудрий!

¹⁹ Воістину, релігія перед Аллахом — іслам! Ті, кому дано Писання, розійшлися поміж собою через взаємну ненависть лише після того, як до них прийшло знання. А якщо хто не вірує у знамення Аллаха, то, воістину, Аллах — швидкий у відплаті!

²⁰ Якщо ж вони почнуть сперечатися з тобою, то скажи: «Я підкорив себе Аллаху разом із тими, хто пішов за мною!» І скажи тим, яким дано Писання, а також неписьменним: «Чи не підкоритесь й ви?» І якщо вони підкоряться, то підуть шляхом прямим. А якщо відвернуться, то ти відповідаєш лише за те, щоб передати їм це. Аллах бачить рабів,***

²¹ які не вірують у знамення Аллаха та вбивають пророків без права на те, і вбивають тих людей, які закликають до справедливості. Тож сповісти їм добру звістку про болісну кару!

²² Це ті, чий вчинки будуть марними як у житті нинішньому, так і в житті наступному. І не буде таким помічників!

²³ Невже ти не бачив, як тих, кому була дана частина Писання, закликають до Писання Аллаха, щоб судити поміж ними, а дехто з них погордо відвертається?

²⁴ Це так, адже вони говорять: «Вогонь не торкнеться нас, хіба як на лічені дні!» Їх спокусило у їхній релігії те, що вони вигадували!

²⁵ А як же буде тоді, коли Ми зберемо їх у День, в якому немає сумніву, і коли віддадуть кожній душі сповна за те, що отримала вона? І не вчинять із ними несправедливо!

* «Зіткнення між двома загонами» — битва біля колодязів Бадр у 624 році, коли загін із трьохсот тринадцяти мусульман переміг майже тисячну армію мекканців.

** Кінтар — міра ваги (біля 44 кг).

*** Неписьменні — «ті, кому не дано Писання», тобто араби-багатобожники.

²⁶ Скажи: «О Аллах! Володар царства! Ти даруєш владу, кому побажаєш, і позбавляєш владу, кого побажаєш! Ти звеличуєш, кого побажаєш, і принижуєш, кого побажаєш! У Твоїй руці благо. Воістину, Ти над кожною річчю — Могутній!

²⁷ Ти збільшуєш ніч через день, а день — через ніч. І Ти виводиш живе із мертвого, і виводиш мертве із живого. Ти наділяєш, кого побажаєш — без відплати за це!»

²⁸ Нехай віруючі не беруть собі за наближених невіруючих — замість інших віруючих. А хто робить це, той не має ніякого відношення до [релігії] Аллаха, хіба як ви справді боїтесь їх. Аллах застерігає вас від Самого Себе, і до Аллаха — повернення!

²⁹ Скажи: «Чи ви приховаете те, що у серцях ваших, чи відкриєте — Аллах все одно знатиме це. Він знає те, що на небесах і те, що на землі. Адже Аллах спроможний на кожен рік!»

41

³⁰ У той День перед кожною душею постане добро, яке вчинила вона, а також вчинене нею зло, і вона побажає великої відстані між собою і ним. Аллах застерігає вас від Самого Себе, і Він — Ласкавий до рабів.

³¹ Скажи: «Якщо ви любите Аллаха, то йдіть за мною, і Аллах любитиме вас та простить вам гріхи ваші». Аллах — Прощаючий, Милосердний!

³² Скажи: «Коріться Аллаху та Посланцю!» Та якщо вони відвернуться, то Аллах не любить невіруючих!

³³ Воістину, Аллах обрав Адама, Нуха, рід Ібрагіма та рід Імрана перед жителями світів.

³⁴ Одні з них були нащадками інших. Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!

³⁵ І ось сказала жінка з роду Імрана: «Господи! Я дала обітницю присвятити Тобі те, що знаходиться в утробі моїй! Тож прийми від мене, бо, воістину, Ти — Всечуючий, Всезнаючий!»

³⁶ І коли вона народила, то сказала: «Господи! Я народила дівчинку!» Та Аллах краще знав, кого вона народила, бо хлопчик — не те, що дівчинка. «Я назву її Мар'ям, і я шукаю у Тебе захисту для неї та її нащадків від каменованого шайтана!»*

³⁷ Аллах прийняв [дитину] якнайкраще, найкращим чином зростив її та доручив її Закарії. Кожного разу, коли Закарія входив у святолице, де була жінка, знаходив біля неї їжу. А коли він запитав: «О, Мар'ям! Звідки це у тебе?», то вона сказала: «Це — від Аллаха! Воістину, Аллах наділяє, кого побажає — без відплати за це!»

³⁸ Годі Закарія закликав до Господа свого: «Господи! Даруй мені від Себе нащадків прекрасних, воістину, Ти слухаєш заклики до Тебе!»

* «Каменований» позначає прокляття та вигнання, яке спіткало шайтана. Див. також коментар до 34 аяту 15 сури («Аль-Хіджр»).

³⁹ І ось, коли звершував він молитву в святині, звернулися до нього ангели: «Аллах дарує тобі добру звістку про Ях'ю, який підтвердить слово від Аллаха, буде попереду інших, буде стриманим та буде пророком з-посеред праведників!»

⁴⁰ Сказав той: «Господи! Як же може бути у мене хлопчик, коли я вже досягнув старості, а дружина моя безплідна?» Сказав [ангел]: «Так буде, бо Аллах вчиняє так, як побажає!»

⁴¹ Закарія сказав: «Господи, даруй мені знамення!» Сказав Господь: «Знаменням буде тобі те, що ти не розмовлятимеш із людьми три дні, окрім як лише знаками! Згадуй же Господа свого часто, і прославляй Його ранком і вечором!»

⁴² І сказали ангели: «О Мар'ям! Воістину, Аллах обрав тебе і зробив пречистою. Він обрав тебе перед жінками усіх світів!»

⁴³ О Мар'ям! Будь смиренною перед Господом своїм, впади до землі та вклоняйся разом із тими, хто кланяється!»

⁴⁴ Це — звістки із потаємного, яке Ми відкриваємо тобі. Ти не був серед тих, хто кидав свої тростини для письма — кому б це доручити Мар'ям? І ти не був серед них, коли вони сперечалися!

⁴⁵ І сказали ангели: «О Мар'ям! Воістину, Аллах сповіщає тобі добру звістку про слово від Нього! Ім'я йому — Іса Месія, син Мар'ям. Він буде пошанований у житті нинішньому та в житті наступному і буде він одним із наближених!»

⁴⁶ Він говоритиме із людьми ще в колисці та в дорослому віці. Буде він одним із праведників!»

⁴⁷ Вона сказала: «Господи! Як може бути у мене дитина, якщо жоден чоловік не торкався мене?» Сказав [ангел]: «Так станеться, бо Аллах вчиняє так, як побажає!» Коли вирішує Він щось, то лише говорить: «Будь!» — і воно постає.

⁴⁸ Він навчить його Писання, мудрості, Таурата й Інджіля*

⁴⁹ і зробить посланцем до синів Ізраїла: «Я прийшов до вас зі знаменням від Господа вашого. Я виліплю вам із глини подобу птаха, дмухну на неї, і вона, з дозволу Аллаха, стане птахом. Я зцілю сліпонародженого і прокаженого, і я воскресну померлого — з дозволу Аллаха! Я розповім вам про те, що ви їсте, та що відкладаєте про запас у будинках своїх. Воістину, у цьому буде знамення для вас, якщо ви є віруючими!»

⁵⁰ Я буду підтверджувати те, що було до мене в Таураті. Я дозволю вам частину того, що заборонено вам. Я прийшов до вас зі знаменням від Господа вашого! Тож бійтесь Аллаха і коріться мені!

⁵¹ Воістину, Аллах — мій Господь і ваш Господь. Поклоняйтесь же Йому! Це і є прямиий шлях!»

⁵² І коли Іса відчув їхнє невір'я, то він запитав: «Хто мої помічники на

* Таурат і Інджіль — коранічна назва Тори і Євангелія.

шляху до Аллаха?» Відповіли апостоли: «Ми — помічники Аллаха! Ми увірували в Аллаха! Засвідчи ж те, що ми — віддані Йому!

⁵³ Господи наш! Ми увірували в те, що Ти зіслав. Ми йдемо за посланцем, тож запиши нас разом із тими, які свідчать!»

⁵⁴ [Невіруючі] хитрували, але й Аллах хитрував! Аллах — найкращий із хитрунів!

⁵⁵ Ось Аллах сказав: «О Іса! Я упокою тебе і піднесу тебе до Себе, і Я очищу тебе від тих, які не увірували. І Я дам можливість тим, які пішли за тобою, мати перевагу над тими, які не увірували — аж до Дня Воскресіння. А потім до Мене повернетесь ви! І Я розсуджу між вами те, про що ви сперечаєтесь!

⁵⁶ А тих, які не вірували, то Я скараю жорстокою карою, як у житті земному, так і в житті наступному. І не буде у них помічників!

⁵⁷ А тим, які увірували та чинили добрі справи, відплатять повною винагородою! Аллах не любить нечестивців!»

⁵⁸ Ось так Ми виголошуємо тобі знамення та премудру згадку.

⁵⁹ Воістину, Іса перед Аллахом схожий на Адама — Він створив його з праху, а потім сказав тому: «Будь!» — і він є.

⁶⁰ Істина — від Господа твого. Тож не будь серед тих, які сумніваються.

⁶¹ А якщо хто почне сперечатися з тобою після того, як до тебе прийшло знання, то скажи: «Покличмо ж наших і ваших синів, наших і ваших дружин, нас самих і вас самих, помолімося, та й накличемо прокляття Аллаха на брехунів!»

⁶² Воістину, ця розповідь є правдивою. І немає бога, крім Аллаха і, воістину, Він — Великий, Мудрий!

⁶³ А якщо вони відвернуться, то, воістину, Аллах знає тих, які чинять безчестя!

⁶⁴ Скажи: «О люди Писання! Прийдімо ж до єдиного слова між нами і між вами — що ми не будемо поклонятися нікому, окрім Аллаха, і не будемо нікого додавати Йому як рівного, і не будемо вважати за Господа когось іншого з нас чи з вас, а тільки Аллаха!» А якщо вони відвернуться, то скажи: «Засвідчіть же, що ми — віддані Йому!»

⁶⁵ О люди Писання! Чому ви сперечаєтесь про Ібрагіма, адже Таурат та Індржіль були зіслані лише після нього? Невже ви не розумієте?

⁶⁶ Ви сперечалися про те, що було вам відомо. А чому ж зараз ви не сперечаєтесь про те, що вам не відомо? Аллах знає, а ви не знаєте!

⁶⁷ Ібрагім не був ні юдеєм, ні християнином, але він був ханіфом, відданим! Він не був багатобожником!

⁶⁸ Воістину, найближчі з людей до Ібрагіма ті, які пішли за ним, а також цей Пророк і ті, які увірували! Аллах — Покровитель віруючих!

⁶⁹ Частина з людей Писання хоче, щоб вас ввели в оману. Але ж заблукають лише вони самі, хоча й не відчують цього!

⁷⁰ О люди Писання! Чому ви не віруєте у знамення Аллаха? І ви ж самі є свідками цього!

⁷¹ О люди Писання! Чому ви одягаєте істину в неправду та приховуєте істину? Адже ви знаєте її!

⁷² І сказала частина людей Писання: «Віруйте на початку дня в те, що зіслано віруючим, а наприкінці дня не віруйте в це; можливо, повернуться вони!

⁷³ Не вірте нікому, окрім того, хто йде за вашою релігією!» Скажи: «Воістину, прямий шлях — це прямий шлях від Аллаха!» [Сказали вони]: «І щоб ніхто не отримав того, що отримали ви, і щоб ніхто не сперечався з вами перед Господом вашим!» Скажи: «Воістину, ласка — в руці Аллаха! Він дарує її, кому побажає!» І Аллах — Всеосяжний, Всезнаючий!*

⁷⁴ Обирає Він для милості Своєї, кого побажає! Аллах — Володар великої ласки!

⁷⁵ Серед людей Писання є такі, які, якщо ти довіриш їм кінтар, повернуть тобі його; але є й такі, які, якщо ти довіриш їм дінар, не повернуть тобі й цього — хіба як ти станеш над ними. Це так, адже вони говорять: «Не буде нам гріха через цих неписьменних!» І вони зводять на Аллаха наговір, і знають вони!

⁷⁶ Та ж ні! Якщо хто виконає свій завіт із Ним та боїться Аллаха, то Аллах любить богобоязливих!

⁷⁷ Воістину, ті які продають завіт Аллаха та свою віру за мізерну ціну, не матимуть частки в наступному житті. У День Воскресіння Аллах не говоритиме з ними, не погляне на них і не очистить їх. Чекає на них болісна кара!

⁷⁸ І серед них є такі, які своїми язиками спотворюють Писання, щоб ви сприйняли за Писання те, чого насправді у Писанні немає. І вони говорять: «Це – від Аллаха», а насправді воно не від Аллаха! І вони зводять на Аллаха наговір, і знають вони!

⁷⁹ Не достойно людині, якій Аллах дав Писання, мудрість та пророцтво, говорити людям: «Будьте рабами мені, а не Аллаху!» Навпаки, будьте провідниками знань, адже ви навчаєте Писання і вивчаєте його.

⁸⁰ І не слід цій людині також закликати до того, щоб ангела чи пророка визнавали Господом. Невже вона закликатиме вас до невір'я після того, як ви стали відданими Аллаху?

⁸¹ Аллах узяв завіт із пророками: «Ось те, що Я дарую вам із Писання та мудрості! Потім прийде до вас посланець, який підтвердить те, що буде у вас. Вам слід увірувати в нього та допомагати йому!» І Він запитав: «Чи погоджуєтесь ви із цим і чи візьмете це на себе?» Ті відповіли: «Погоджуємось!» Сказав Він: «Будьте ж свідками цього і Я буду свідком разом із вами!

⁸² А якщо хто після цього відвернеться, ті — нечестивці!»

⁸³ Невже вони прагнуть іншої релігії, а не релігії Аллаха? Йому підко-

* Переклад — згідно з тлумаченням ібн Касіра.

рилися усі, хто на небесах і на землі — як добровільно, так і примусово. І до Нього повернуться вони!

⁸⁴ Скажи: «Ми увірували в Аллаха і в те, що зіслано нам, і що зіслано Ібрагіму, Ісмаїлу, Ісхаку, Якубу та колінам; у те, що даровано Мусі, Ісі та пророкам від Господа їхнього. Ми не проводимо межі між ними, і ми — віддані Йому!»

⁸⁵ Хто шукає іншої релігії замість ісламу, від того не буде прийнято, а в наступному житті він буде серед тих, хто втратив усе!

⁸⁶ Як же Аллах вкаже прямий шлях тим людям, які мали віру, свідчили про те, що Посланець є правдивим, і до яких прийшли ясні знамення — і після всього цього стали невірними? Аллах не веде прямим шляхом людей несправедливих.

45

⁸⁷ Їхня винагорода — прокляття Аллаха, ангелів та всіх людей!

⁸⁸ Вони будуть там довіку. Не полегшать їм кару їхню і не буде відстрочки їм,

⁸⁹ окрім тих, які потім розкалялись і виправили скоєне ними. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁹⁰ Воістину, від тих, які стали невірними після того, як мали віру, а потім ще й збільшили своє безвір'я, не буде прийнято їхнє каяття. Саме вони блукають в омані!

⁹¹ Воістину, від тих, які не вірували та померли невірними — не буде прийнято від них золота навіть розміром із землю, кщо хтось спробує відкупитися ним! На них чекає болісна кара, і не буде для них помічників!

⁹² Ви не досягнете благочестя, поки не будете жертвувати те, що дороге вам. І що б ви не пожертвували, воістину, Аллах знає про це!

⁹³ Будь-яка їжа була дозволена синам Ізраїла перед зісланням Таурату, окрім тієї, яку Ізраїл заборонив сам собі. Скажи: «Принесіть же Таурат і прочитайте це, якщо ви правдиві!»

⁹⁴ А якщо хто після цього зводить наговор на Аллаха, то саме вони є несправедливими!

⁹⁵ Скажи: «Правдивим є Аллах! Йдіть же за релігією Ібрагіма-ханіфа, а він не був багатобожником!»

⁹⁶ Воістину, перший дім, зведений людьми — це Дім у Бацці, благословення та прямий шлях для світів!*

⁹⁷ Там містяться ясні знамення. Це — місце Ібрагіма, і хто увійде туди, буде в безпеці. Люди зобов'язані перед Аллахом здійснювати хаджж у Дім — хто буде спроможний на це. А якщо хто не вірує, то Аллах не потребує жителів світів.

⁹⁸ Скажи: «О люди Писання! Чому ви не віруєте в знамення Аллаха, тоді як Аллах є свідком того, що ви робите?»

* Бакка — інша назва Мекки.

⁹⁹ Скажи: «О люди Писання! Чому ви збиваєте зі шляху Аллаха тих, які увірували, намагаючись викривити цей шлях? Ви ж самі є свідками [істини]! Аллах не оміне того, що робите ви!»

¹⁰⁰ О ви, які увірували! Якщо ви підкоритесь декому із людей Писання, то вони перетворять вас на невіруючих — після того, як була у вас віра!

¹⁰¹ Як же ви можете не вірувати, коли читають вам знамення Аллаха, і серед вас — Його Посланець? Хто шукає захисту в Аллаха, той вже пристав на прямий шлях!

¹⁰² О ви, які увірували! Бійтесь Аллаха гідним Його страхом! І не помирайте, поки не станете відданими Йому!*

¹⁰³ Тримайтеся разом біля Аллаха і не розділяйтеся! Згадайте милість Аллаха до вас, коли ви були ворогами, а Він об'єднав ваші серця, і за милістю Його ви стали братами одне для одного. Ви були на краю вогняної прірви, та Аллах врятував вас від неї. Ось так Аллах роз'яснює вам Свої знамення — можливо, ви підете прямим шляхом!

¹⁰⁴ Нехай буде серед вас громада, яка закликатиме до блага, буде наказувати добре та забороняти неприйнятне. Саме такі й матимуть успіх!

¹⁰⁵ І не будьте схожими на тих, які розділилися та розійшлися між собою після того, як до них прийшло знання; на таких чекає велика кара,

¹⁰⁶ в той День, коли деякі обличчя стануть білими, а деякі стануть чорними, тим, чиї обличчя стали чорними, [скажуть]: «Невже ви стали невіруючими після того, як у вас була віра? Тож спробуйте на смак те, у що ви не вірили!»

¹⁰⁷ А ті, чиї обличчя стали білими, потраплять у милість Аллаха. І будуть вони там довіку!

¹⁰⁸ Такими є знамення Аллаха, які Ми виголошуємо тобі в істині. Аллах не бажає несправедливості для жителів світів!

¹⁰⁹ Аллаху належить все, що на небесах, і все, що на землі. І до Аллаха повертаються усі справи!

¹¹⁰ Ви — найкраща громада, створена серед людей: ви наказуєте добре, забороняєте неприйнятне та віруєте в Аллаха! Якби люди Писання теж увірували, то це було б краще для них. Є серед них віруючі, але більшість із них — нечестивці.

¹¹¹ Вони не завдадуть вам жодної шкоди, крім образ. Якщо вони почнуть боротися з вами, то повернуться до вас спиною, після чого ніхто їм не допоможе.

¹¹² Де б ви не знайшли їх, вони всюди будуть принижені — хіба як отримують притулок у Аллаха і притулок у людей. Вони накликали на себе гнів Аллаха і вразила їх бідність! Це так, бо вони не вірили у знамення Аллаха і вбивали пророків без права на те. Це — за непослух їхній та за порушення їхні!

* «Поки не станете відданими Йому»: мусульманами.

¹¹³ Не всі вони однакові. Є серед людей Писання стійка громада, яка читає знамення Аллаха ночами, низько кланяючись.

¹¹⁴ Вони вірують в Аллаха та в Останній День, наказують добре та забороняють неприйнятне, випереджають одне одного у добрих справах. Вони і є одними з праведників!

¹¹⁵ Що б доброго вони не зробили, воно не приховається. Аллах знає про богобоязливих!

¹¹⁶ Воістину, тим, які не увірували, ніяк не допоможе ні майно їхнє, ні діти їхні. Вони є жителями вогню — і будуть вони там довіку!

¹¹⁷ Те, що вони витрачають у земному житті, схоже на морозний вітер. Він вразив ниву людей, які були несправедливі до самих себе, і він знищив її! Це не Аллах вчинив несправедливо із ними, це вони самі були несправедливі до себе!

¹¹⁸ О ви, які увірували! Не оточуйте себе тими, хто не з-посеред вас. Вони не втратять нагоди нашкодити вам та порадіти труднощам вашим. Ненависть видно на вустах їхніх, але ще більша ненависть захована в їхніх серцях! Ми вже пояснили вам знамення, якби ж лише розуміли ви!

¹¹⁹ Ви любите їх, а вони не люблять вас. Ви вірите в усі писання, і коли вони зустрічають вас, то говорять: «Увірували ми!» А коли залишаються наодинці, то гризуть нігті від своєї ненависті до вас. Скажи: «Умріть від своєї ненависті!» Аллах добре знає про те, що в серцях!

¹²⁰ Якщо торкнеться вас щось добре, то їх це гнітить. А якщо вас вразить лихо, то радіють вони! Та якщо ви будете терпеливими та богобоязливими, то їхні хитрощі ніяк не зможуть зашкодити вам. Воістину, Аллах осягає те, що роблять вони!

¹²¹ І ось ти вранці залишив свою родину, щоб показати віруючим їхні місця перед битвою. Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!

¹²² І коли два загони ваших вже були здатні зламатися, то Аллах був Покровителем їхнім. І нехай на Аллаха покладають сподівання віруючі!

¹²³ Аллах допоміг вам коло Бадру, коли були ви слабкими. Бійтесь Аллаха — можливо, ви будете вдячними!

¹²⁴ І ти сказав віруючим: «Невже не достатньо вам того, що Аллах допомагає вам трьома тисячами зісланих ангелів?»

¹²⁵ Так! Якщо ви будете терпеливими та богобоязливими і якщо здійснять раптовий напад на вас, то Він допоможе вам п'ятьма тисячами позначених ангелів!

¹²⁶ Аллах зробив це доброю звісткою для вас — для того, щоб заспокоїти нею ваші серця, бо немає допомоги, окрім як від Аллаха — Великого, Мудрого,

¹²⁷ а також для того, щоб знищити частину невіруючих або принизити їх так, щоб вони повернулися назад пригніченими.

¹²⁸ Тобі не повинно бути діла до того, прийме Він їхнє каяття чи скарає їх. Воістину, вони — несправедливі.

¹²⁹ Аллаху належать ті, хто на небесах і ті, хто на землі. Він прощає того, кого побажає, і карає Він того, кого побажає. Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹³⁰ О ви, які увірували! Не пожирайте лихву, збільшену в багато разів! І бійтесь Аллаха — можливо, матимете ви успіх!

¹³¹ І бійтесь вогню, який приготували невірочим!

¹³² І коріться Аллаху та Посланцю — можливо, отримаєте ви милість!

¹³³ Прагніть же до прощення від Господа вашого та до раю, протяжність якого дорівнює небесам та землі. Його приготували для богобоязливих,

¹³⁴ які витрачають на милостиню у радості та в біді, які стримують гнів та прощають людей. Аллах любить тих, які роблять добро!

48

¹³⁵ І ті, як вчинили щось мерзотне або вчинили несправедливо із самими собою, згадують Аллаха та благають у Нього прощення гріхів їхніх; а хто ж прощає гріхи, окрім Аллаха? Ті, які не повторюють скоєного, знаючи про це —

¹³⁶ саме такі матимуть своєю винагородою прощення від Господа їхнього та сади, де течуть ріки. Вони будуть там довіку. Добру ж винагороду мають ті, хто це робить!

¹³⁷ Таке траплялося й раніше за вас. Пройдіться ж землею та погляньте, яким був кінець тих, які вважали [істину] за брехню!

¹³⁸ Це — роз'яснення для людей, прямий шлях та повчання для богобоязливих!

¹³⁹ Не слабшайте та не журіться, адже ви матимете перевагу над іншими — якщо віруєте ви!

¹⁴⁰ Якщо було поранено вас, то так само було поранено й тих людей. Ми змінюємо для людей такі дні почергово, щоб Аллах знав тих, які увірували, і щоб Він обрав серед вас мучеників. Аллах не любить несправедливих!

¹⁴¹ І щоб Аллах очистив тих, які увірували, і знищив невірочим!

¹⁴² Невже ви думаєте, що увійдете до раю і Аллах не буде знати тих серед вас, які вели боротьбу, і не буде знати тих, які були терпеливими?

¹⁴³ Ви прагнули смерті перед тим, як зустрілися з нею. І ось тепер ви бачите її на власні очі!

¹⁴⁴ Мухаммад — лише Посланець. Були посланці й до нього. Невже, якщо він помре чи його буде вбито, відступите ви? А хто відступить, той ніяк не зможе зашкодити Аллаху. Аллах же винагородить вдячних!

¹⁴⁵ Жодна душа не помре, окрім як із дозволу Аллаха, у визначений Ним час. Хто бажає винагороди земного життя, того Ми винагородимо нею. А хто бажає винагороди життя наступного, того Ми винагородимо нею. І Ми винагородимо вдячних!

¹⁴⁶ Скільки ж було пророків, поряд з якими боролися так багато сподвижників їхніх! Вони не втратили сили від того, що вразило їх на шляху Аллаха, і не стали слабшими вони, і не підкорилися ворогу. Аллах любить терпеливих!

¹⁴⁷ Вони не говорили нічого, окрім: «Господи наш! Прости нам гріхи наші та нестриманість у справі нашій! Стверди поступ наш і допоможи нам проти невіруючих людей!»

¹⁴⁸ Аллах дарував їм винагороду їхню у земному житті, а також прекрасну винагороду в житті наступному. Аллах любить тих, які роблять добро!

¹⁴⁹ О ви, які увірували! Якщо ви підкоритесь тим, які не увірували, то вони змусять вас відступити. І повернетесь ви, втративши все!

¹⁵⁰ Та Аллах — Захисник ваш, і Він — найкращий із помічників!

¹⁵¹ Ми посіємо в серцях невіруючих жах за те, що вони приписували Аллаху рівних, тоді як Аллах не відсилав про таких жодного доказу. Притулком їхнім буде вогонь. Гидке ж місце нечестивців!

¹⁵² Аллах був правдивим із вами в Своїй обіцянці, коли ви знищували їх з Його дозволу, поки ви не впали духом і не почали сперечатися про наказ. Ви вчинили непослух після того, як Він показав вам дороге для вас. Є серед вас ті, хто прагне земного життя, а є серед вас ті, хто прагне життя наступного. Потім Він примусив вас до втечі — щоб випробувати вас. Але Він уже простив вас, бо Аллах милостивий до віруючих!

¹⁵³ І ось ви почали дертися вгору, не дивлячись одне на одного. Посланець кликав вас, перебуваючи позаду. Аллах відплатив вам смутком за смуток — щоб ви не сумували ні за тим, що втратили, ні за тим, що вразило вас. Аллах знає про те, що ви робите!

¹⁵⁴ Після смутку Він зіслав вам заспокійливий сон, який торкнувся частини з вас. Інші ж були засмучені думками про себе, несправедливо думаючи про Аллаха так, як думали у часи невігластва. Вони говорили: «Чи можемо ми щось вирішувати в цій справі?» Скажи: «Справа цілком належить Аллаху». Вони ховають у своїх думках те, що не бажають відкрити тобі. Вони говорять: «Якби ми справді щось вирішували, то нас отут не вбивали б!» Скажи: «Навіть якби ви залишилися вдома, то ті, кому призначено загинути, неодмінно рушили б до місця своєї загибелі і Аллах випробував би те, що у грудях ваших, щоб очистити те, що у серцях ваших!» Аллах знає те, що в серцях.

¹⁵⁵ Воістину, тих серед вас, які відвернулися у день зіткнення двох військ, шайтан змусив відхилитись через деякі вчинки їхні. Та Аллах простив їх. Воістину, Аллах — Прощаючий, Жалісливий!

¹⁵⁶ О ви, які увірували! Не будьте схожими на тих, які не увірували та й сказали про братів своїх, коли ті були в дорозі чи брали участь у боротьбі: «Якби вони були біля нас, то не вмерли б і не були би вбитими!» Адже Аллах зробив це причиною скорботи в їхніх серцях. Аллах дарує життя та смерть, і Аллах бачить те, що ви робите!

¹⁵⁷ Клянуся! Якщо вас буде вбито чи помрете ви на шляху Аллаха, то прощення від Аллаха та милість кращі за те, що вони накопичують!

¹⁵⁸ Клянуся! Якщо ви помрете чи будете вбиті, то неодмінно будете зібрані біля Аллаха!

¹⁵⁹ За милістю від Аллаха ти був м'який із ними. Якби ти був грубим чи жорстоким, то вони неодмінно залишили б тебе. Вибач їм та благай про прощення для них; радься з ними у справах. А коли щось вирішиш, то покладай сподівання на Аллаха! Воістину, Аллах любить тих, які сподіваються на Нього!

¹⁶⁰ Якщо Аллах дарує вам допомогу, то ніхто не переможе вас! А якщо Він позбавить вас її, то хто ж тоді допоможе вам замість Нього? Нехай на Нього покладають сподівання віруючі!

¹⁶¹ Не гідно Пророку несправедливо ділити здобич. Той, хто привласнив здобич несправедливо, прийде з цією здобиччю у День Воскресіння! Віддадуть кожній душі сповна за те, що отримала вона. І не вчинять із ними несправедливо!

¹⁶² Невже той, хто йшов за благоволінням Аллаха, схожий на того, хто накликав на себе гнів Аллаха та чий притулком буде геена? Мерзотне ж це місце для повернення!

¹⁶³ Вони матимуть різні ступені перед Аллахом. Адже Аллах бачить те, що роблять вони!

¹⁶⁴ Аллах уже виявив милість до віруючих, коли відіслав до них посланця з-посеред них самих. Він читає їм знамення Його, очищує їх, вчить їх Писання та мудрості, хоча раніше вони й перебували у справжній омані.

¹⁶⁵ І коли вас вразило лихо — а ще раніше ви когось вразили вдвічі сильніше — то ви запитали: «Звідки це?» Скажи: «Від вас самих!» Воістину, Аллах спроможний на кожну річ!

¹⁶⁶ Те, що вразило вас у день зіткнення двох військ, трапилося з дозволу Аллаха, для того, що Він знав віруючих,

¹⁶⁷ та знав тих, які лицемірять! Їм сказали: «Прийдіть та станьте до боротьби на шляху Аллаха, або хоча б захищайтесь!» Вони відповіли: «Якби ж ми знали, що відбудеться бій, то неодмінно пішли би за вами!» Але у цей день вони були ближчі до невір'я, ніж до віри. Вони говорять своїми вустами те, чого немає у їхніх серцях. Аллах знає про те, що вони приховують!

¹⁶⁸ Це вони, сидячи вдома, говорили своїм братам: «Якби ви послухалися нас, то вас не вбивали б!» Скажи: «Відверніть же смерть від самих себе, якщо ви правдиві!»

¹⁶⁹ Не вважайте мертвими тих, які загинули на шляху Аллаха. Ні, вони живі та отримують наділ у Господа свого,

¹⁷⁰ радіючи тому, що дарував їм Аллах зі Своєї ласки; звеселяючись від того, що тим, які лишилися позаду них, немає чого боятись і що не будуть засмучені вони!

¹⁷¹ Радіючи милості Аллаха, Його ласці й тому, що Аллах не загубить винагороди віруючих,

¹⁷² які відповіли Аллаху та Посланцю після того, як було поранено їх. На тих серед них, які творили добро та були богобоязливими, чекає велика винагорода.

¹⁷³ Сказали їм: «Воістину, люди зібралися проти вас. Тож бійтесь їх!» Але це лише додало їм віри. Тому вони відповіли: «Достатньо нам Аллаха! Прекрасний же Він Опікун!»

¹⁷⁴ Тож вони повернулись із милістю від Аллаха та ласкою Його. Зло не торкнулося їх, і вони пішли за благоволінням Аллаха. Аллах — Володар великої ласки!

¹⁷⁵ Це лише шайтан залякує вас своїми помічниками. Але не бійтесь їх, а бійтесь Мене, якщо є ви вірними!

¹⁷⁶ Нехай же не засмучують тебе ті, які поспішають у своєму невір'ї. Вони ніяк не зможуть зашкодити Аллаху. Аллах бажає, щоб вони не мали частки в наступному житті. На них чекає велика кара!

¹⁷⁷ Воістину, ті які купили невір'я за віру, ніяк не зможуть зашкодити Аллаху. На них чекає болісна кара!

¹⁷⁸ Нехай же не думають ті, які не вірують, що Наша відстрочка є благом для них. Ми дали їм відстрочку лише для того, щоб вони збільшили свої гріхи. На них чекає принизлива кара!

¹⁷⁹ Аллах не залишить віруючих у тому стані, у якому ви перебуваєте, поки не відрінить Він між поганим та добрим. Аллах не навчить вас потаємного, але Аллах обирає серед посланців Своїх того, кого побажає. Тож увіруйте в Аллаха та Його посланців! І якщо ви увіруєте і будете богобоязливими, то отримаєте велику винагороду!

¹⁸⁰ Нехай же не думають ті, які виявляють скупість у тому, що Аллах дарував їм зі Своєї ласки, що це краще для них! Та ж ні, це гірше для них. У День Воскресіння те, на що вони скупилися, повисне навколо їхньої шиї! Аллах — Спадкоємець небес та землі і Йому відомо те, що робите ви!

¹⁸¹ Аллах почув слова тих, які говорили: «Воістину, Аллах — бідний, а ми – багаті!» Ми запишемо й те, що вони говорили, й те, що вони вбивали пророків без жодного права. І скажемо Ми: «Спробуйте ж на смак вогняну кару

¹⁸² за те, що приготували ви своїми руками! Адже Аллах не вчиняє із рабами несправедливо!»

¹⁸³ І які говорили: «Воістину, Аллах заповів нам не вірити жодному посланцю, поки він не покаже нам жертву, яку пожере вогонь!» Скажи: «До вас уже приходили посланці з ясними знаменнями і тим, про що ви сказали. Чому ж тоді вбили ви їх, якщо ви говорите правду?»

¹⁸⁴ І якщо вони сприймуть тебе за брехуна, то так само вони сприймали за брехунів і тих, які приходили перед тобою з ясними знаменнями, книгами та Сяючим Писанням!

¹⁸⁵ Кожна душа спробує смерті, але відплатять вам сповналише у День Воскресіння. І хто буде віддалений від вогню та буде введений до раю, той і матиме успіх. Земне життя — лише оманлива втіха.

¹⁸⁶ Ви неодмінно будете випробувані своїм майном та самими собою.

І ви неодмінно почуете багато образливого від тих, кому було дано Писання раніше за вас, а також від багатобожників. Та якщо ви будете терпеливими і богобоязливими, то це і буде справжньою рішучістю!

¹⁸⁷ І ось Аллах узяв завіт із тими, кому було дано Писання: «Роз'яснюйте ж його людям та не приховуйте його!» Але вони відкинули його та продали за мізерну ціну! Мерзотне ж те, що вторгували вони!

¹⁸⁸ Не думай же, що ті, які радіють зі своїх вчинків та люблять, щоб їх хвалили за те, чого вони насправді не робили — так ось, не думай, що вони врятовуються від кари! На них чекає болісна кара!

¹⁸⁹ Аллаху належить влада над небесами та землею. Аллах спроможний на кожну річ!

¹⁹⁰ Воістину, у творінні небес і землі, у розмежуванні ночі та дня, в усьому цьому — знамення для обдарованих розумом,

¹⁹¹ які згадують Аллаха стоячи, сидячи та лежачи, які роздумують над творінням небес і землі: «Господи наш! Ти не створив усе це марно. Преславний Ти! Врятуй же нас від кари вогнем!

¹⁹² Господи наш! Воістину, того, кого Ти вкинеш у вогонь, буде зганолено. І у несправедливих не буде помічників!

¹⁹³ Господи наш! Воістину, ми почули закликаючого, який закликав до віри: «Увіруйте в Господа вашого!» Тож ми увірували. Господи наш! Прости нам гріхи наші та відпусти нам злі вчинки наші! І даруй нам спокій разом із праведними!

¹⁹⁴ Господи наш! Даруй нам те, що Ти пообіцяв нам через Своїх посланців! І не ганьби нас у День Воскресіння. Воістину, Ти не порушуєш обіцянки!»

¹⁹⁵ І відповів їм Господь їхній: «Я не зроблю марними ваших вчинків – ні вчинків чоловіків, ні вчинків жінок. Адже одні з вас походять від інших. А тим, які переселилися, були вигнані зі своїх домівок, зазнавали страждань на Моему шляху, боролися та гинули, тим Я неодмінно відпущу злі вчинки їхні та введу таких у сади, де течуть ріки. Такою є винагорода від Аллаха, а у Аллаха — найкраща винагорода!»

¹⁹⁶ Нехай не вабить тебе земна суєта тих, які не увірували,

¹⁹⁷ бо незначна ця насолода! А потім домівкою їхньою буде геєна — і мерзотний же це притулок!

¹⁹⁸ Але на тих, які боялися Господа свого, чекають сади, де течуть ріки. Вони будуть там довіку, перебуваючи в гостинності Аллаха! Те, що у Аллаха, краще для праведників!

¹⁹⁹ Воістину, серед людей Писання неодмінно є ті, які увірували в Аллаха і в те, що зіслано вам, а також у те, що зіслано їм. Вони мають страх перед Аллахом і не продають знамення Аллаха за мізерну ціну. На них чекає винагорода від Господа їхнього. Воістину, Аллах — швидкий у відплаті!

²⁰⁰ О ви, які увірували! Будьте терпеливими, змагайтесь у терпінні, будьте стійкими! І бійтесь Аллаха — можливо, матимете ви успіх!

Ж І Н К И

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ О люди! Бійтесь Господа вашого, Який створив вас із однієї душі та створив із неї другу до пари; а з них ще й інших чоловіків та жінок і розселив їх. Тож бійтесь Аллаха, ім'ям Якого ви звертаєтесь одне до одного, і дотримуйтесь родинних зв'язків. Воістину, Аллах наглядає за вами!

² Віддавайте сиротам їхнє майно та не міняйте лихого на добре. І не пожирайте їхнього майна разом зі своїм. Воістину, це — великий гріх.

³ Якщо ж ви боїтесь, що не будете належно ставитись до сиріт, то одружуйтесь із тими жінками, які вам до вподоби: з двома, з трьома, з чотирма. Та якщо ви боїтесь, що не будете справедливі із ними, то нехай це буде лише одна або ж невільниця, захоплена вами. Це ближче [до справедливості], якщо не прагнете відхилитися ви.

⁴ І щиро віддавайте дружинам викуп як дарунок для них. Але якщо вони за своєю волею щось повернуть вам звідти, то вживайте це для здоров'я та користі.

⁵ І не віддавайте нерозумним свого майна, того, яке Аллах зробив для вас засобом для прожиття. Годуйте, одягайте їх звідти, а також кажіть їм добрі слова.

⁶ Випробовуйте сиріт, поки вони не досягнуть шлюбного віку. І коли побачите ви у них здоровий глузд, то поверніть їм їхнє майно. Не пожирайте його, займаючись марнотратством та поспішаючи, [боячись] того часу, коли вони подорослішають. Багатий нехай утримається, а бідний нехай споживає згідно зі звичаєм. І коли ви повернете їм майно їхнє, то покличте для цього свідків. Достатньо того, як рахує Аллах!

⁷ Чоловіку належить частка від того, що залишили батьки та найближчі родичі; і жінці належить частка від того, що залишили батьки та найближчі родичі — як від малого, так і від великого. Такою є встановлена частка.

⁸ Якщо під час поділу присутні родичі, сироти і бідняки, то наділіть їх чимось зі спадку, а також кажіть їм добрі слова.

⁹ І нехай мають страх перед Аллахом ті, які, залишивши після себе слабких нащадків, боялися би за них. Нехай же вони бояться Аллаха та говорять розсудливе слово.

¹⁰ Воістину, ті, які несправедливо пожирають майно сиріт, лише пожирають своїми черевами вогонь. Вкинуть їх у полум'я!

¹¹ Аллах заповідає вам відносно дітей ваших — сину належить частка двох доньок. Якщо ж усі діти чисельністю більше двох є жінками, то їм належить дві третини спадку. А якщо лишилася тільки одна донька, то їй належить половина. А кожному з батьків померлого належить шоста частина того, що він лишив — якщо у нього лишилася дитина. А якщо він не залишив дитини і його спадкоємцями є батьки, то його матері належить третина спадку. А якщо є в нього брати, то його матері належить шоста частина — після поділу того, що було вказано в заповіті або після виплати боргу. Ви не знаєте, хто приносить вам більше користі — батьки ваші чи сини ваші, тож Аллах встановив Свій припис. Воістину, Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

¹² Вам належить половина того, що лишили дружини ваші — якщо у них немає дитини. А якщо у них є дитина, то вам належить чверть того, що вони лишили — після поділу того, що було вказано у заповіті або після виплати боргу. Дружинам же належить чверть того, що залишили ви, якщо у вас немає дитини. Якщо у вас є дитина, то їм належить восьма частина того, що залишили ви — після поділу того, що було вказано у заповіті або після виплати боргу. Якщо ж чоловік або жінка не мають прямих спадкоємців, але мають брата чи сестру, то кожному з них належить одна шоста. Якщо ж братів і сестер буде більше, ніж двоє, то вони мають спільні права на свою третину — після поділу того, що було вказано у заповіті або після виплати боргу — якщо не завдасть це шкоди. Саме це заповідає Аллах, Аллах — Всезнаючий, Жалісливий!

¹³ Такими є обмеження Аллаха. Тих, хто кориться Аллаху та Його Посланцю, Він введе до садів, де течуть ріки. Вони будуть там довіку. Це і є великий успіх!

¹⁴ А того, хто чинитиме непослух Аллаху та Його Посланцю і буде порушувати Його обмеження, Він введе до вогню і той буде там довіку. Чекає на нього ганебна кара!

¹⁵ А проти тих ваших дружин, які вчинять перелюб, кличте у свідки чотирьох з-посеред вас. Якщо вони засвідчать це, то тримайте їх у будинках, поки не прийде до них смерть або Аллах приготує для них інший шлях.

¹⁶ А до тих двох з-посеред вас, які вчинять це, застосовуйте тілесне покарання. А якщо вони покаються та виправляться, то залиште їх. Воістину, Аллах — Приймаючий каяття, Милосердний!

¹⁷ Воістину, Аллах приймає каяття тих, які творили зло через своє невігластво. І якщо вони швидко після цього покаються, то Аллах прийме каяття їхнє. Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

¹⁸ Але не приймуть каяття тих, які творять злі вчинки, а коли приступає до них смерть, то говорять вони: «Тепер я каюся!» І немає каяття тим, які помирають невіруючими. Для таких Ми приготували болісну кару!

¹⁹ О ви, які увірували! Вам не дозволено бути спадкоємцями дружин проти їхньої волі. Не забороняйте їм забрати частину того, що ви їм дали, хіба як вони вчинять явний перелюб. Поводьтеся з дружинами гідно. І навіть якщо вони неприємні вам, то, можливо, неприємне для вас те, куди Аллах вклав багато добра!

²⁰ І якщо ви бажаєте замінити одну з дружин іншою, тоді як перед цим ви дали одній із них навіть цілий кінтар, то не забирайте нічого із цього. Невже ви заберете щось несправедливо та скоїте явний гріх?

²¹ Як же ви заберете це, якщо раніше між вами були близькі стосунки і вони взяли з вас суворий завіт?

²² Не одружуйтеся із тими жінками, з якими були одружені ваші батьки — хіба як це вже трапилося. Воістину, це — розпуста, мерзота і недобрий шлях!

²³ Вам заборонені матері ваші, доньки ваші, сестри ваші, тітки зі сторони батька та зі сторони матері; а також доньки ваших братів, доньки ваших сестер, ті з ваших матерів, які вигодували вас; а також ваші молочні сестри, матері ваших дружин; а також пасербиці, яких виховуєте ви і до матерів яких ви входили. Але якщо ви не входили до них, то не буде вам гріха. Заборонені вам і дружини тих ваших синів, які вийшли з плоті вашої; а також заборонене одруження на двох сестрах, хіба як це вже трапилося. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

²⁴ Заборонені вам також заміжні жінки — окрім тих, яких ви захопили в полон. Таким є припис Аллаха для вас. Окрім цього, вам дозволено шукати інших жінок для одруження, якщо ви прагнете до них, використовуючи своє майно та будучи цнотливими, а не розпусниками. А за те задоволення, яке ви отримуєте від них, давайте їм належну винагороду. І не буде вам гріха за те, про що ви погодитесь між собою після визначення необхідного викупу. Воістину, Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

²⁵ А хто з вас не має належного статку, щоб одружитися на віруючих цнотливих жінках, той нехай одружується на віруючих жінках з-посеред захоплених вами у полон. Аллах краще знає про віру вашу, і всі ви — одне від одного. Тож одружуйтеся із ними з дозволу їхніх родин, і давайте їм винагороду їхню за звичаєм, щоб вони були цнотливими, а не розпусницями чи тими, які мають потаємних приятелів. Якщо ж після одруження вони скоять розпусту, то покарання для них — половина покарання для вільних жінок. Одруження з невірними дозволене тим із вас, хто боїться гріха перелюбу. І якщо ви будете терпіти, то це буде краще для вас. Аллах — Прощаючий, Милосердний!*

* «Половина покарання»: тут мається на увазі побиття.

²⁶ Аллах прагне дати роз'яснення вам, скерувати вас до законів тих людей, які жили перед вами та прийняти ваше каяття. Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

²⁷ Аллах прагне прийняти каяття ваше! А ті, які йдуть за своїми пристрастями, прагнуть відвернути вас якомога далі.

²⁸ Аллах прагне полегшення для вас, адже людина створена слабкою.

²⁹ О ви, які увірували! Не пожирайте майна одне одного шляхом неправди, а займайтеся торгівлею, якою ви будете взаємно задоволені. І не вбивайте одне одного! Воістину, Аллах Милосердний до вас!

³⁰ І хто зробить це через свою ворожість та несправедливість, того Ми вкинемо у вогонь. Це для Аллаха — легко!

56

³¹ І якщо ви будете уникати важких гріхів, які заборонені вам, то Ми простимо вам злі вчинки ваші та введемо вас через вхід пошани!

³² Не бажайте того, шляхом чого Аллах віддав перевагу одним із вас перед іншими. Чоловіку — частка з того, що отримав він, а жінці — частка з того, що отримала вона. Тож просіть у Аллаха ласки Його; воістину, Він знає про кожну річ!

³³ Для кожної людини Ми дали близьких, які успадковують те, що лишили батьки та найближчі родичі. А тим, із ким ви пов'язані клятвами, віддавайте вашу частку. Воістину, Аллах — кожній речі Свідок!

³⁴ Чоловіки піклуються про жінок, адже Аллах віддав перевагу одним перед іншими, а також через те, що чоловіки витрачають своє майно. Праведні жінки покірні, вони бережуть у час відсутності чоловіків те, що Аллах наказав берегти. А тих жінок, непокори яких ви боїтесь, повчайте, уникайте на подружньому ложі та, врешті-решт, злегка бийте. Якщо ж вони послухаються вас, то не шукайте шляху проти них. Воістину, Аллах — Всевишній, Великий!

³⁵ Якщо ви боїтесь розлучення між подружжям, то призначте суддю з його боку та суддю з її боку. Якщо ті бажатимуть миру, то Аллах примирить подружжя. Воістину, Аллах — Всезнаючий, Всевидаючий!

³⁶ Поклоняйтесь Аллаху та не додавайте Йому нікого як рівного. Якнайкраще ставтеся до батьків, родичів, сиріт і бідних; а також до сусідів, які є вашими родичами, і до тих, які не є вашими родичами; до побратима, до подорожнього, а також до рабів ваших. Воістину, Аллах не любить зухвалих і гордих,

³⁷ які самі є скнаррами та закликають людей до жадібності, приховують те, що Аллах дарував їм зі Своєї ласки. І Ми приготували для невірних принизливу кару!

³⁸ Вони жертвують своє майно задля лицемірства перед людьми і не вірують ні в Аллаха, ні в Останній День. Якщо шайтан є комусь приятелем, то поганий же з нього приятель!

³⁹ Як же може зашкодити їм те, що вони увірують в Аллаха та в Останній День і будуть витратити те, чим наділив їх Аллах? Аллах знає про них.

⁴⁰ Воістину, Аллах нікого не скривдить навіть на вагу порошинки. А якщо вчинок буде добрим, то Він подвоїть його і дарує від Себе велику винагороду!

⁴¹ А що буде, коли Ми приведемо свідка із кожної громади, а тебе зробимо свідком над ними?

⁴² У той День бажатимуть ті, які не увірували та чинили непослух Посланцю, щоб поглинула їх земля. Вони не приховують від Аллаха жодної бесіди!

⁴³ О ви, які увірували! Не наближайтесь до молитви у стані сп'яніння, поки ви не станете усвідомлювати те, що говорите, а також у стані нечистоти, поки не здійсніте омовіння — якщо лише ви не знаходитеся у дорозі. Якщо ж ви хворі, або подорожуєте, або хтось із вас повернувся з вбиральні чи торкався жінок, а після цього ви не знайшли води, то здійсніть омовіння чистою, сухою землею — обітріть нею своє обличчя та руки. Воістину, Аллах — Вибаचाючий та Прощаючий!*

⁴⁴ Чи ти бачив тих, кому дано частину Писання, а вони обирають оману та прагнуть, щоб і ви зійшли зі шляху?

⁴⁵ Аллах краще знає ворогів ваших! Достатньо Аллаха як Покровителя! Достатньо Аллаха як Помічника!

⁴⁶ Серед юдеїв є ті, хто міняє місцями слова і говорить: «Слухаємо і не підкоряємось!», «Слухай те, що не можна почути», «Доглядай за нами», викривляючи язика свої та глузуючи з релігії. Але якби вони говорили: «Слухаємо і підкоряємось!», «Слухай!» та «Поглянь на нас!», то це було б краще та правильніше для них. Нехай же прокляне їх Аллах за невір'я їхнє! Мало ж віруючих серед них!

⁴⁷ О ви, яким дано Писання! Увіруйте в те, що зіслали Ми як підтвердження того, що є у вас, доки Ми не стерли ваші обличчя та не скрутили їх вам, або й не прокляли вас, як прокляли порушників суботи! Здійснився ж наказ Аллаха!

⁴⁸ Аллах не прощає, коли Йому приписують рівних, але прощає все інше, крім цього, тому, кому побажає! І хто приписує Аллаху рівних, той чинить великий гріх!

⁴⁹ Невже ти не бачив тих, які вважають себе пречистими? Та ж ні, це Аллах очищує тих, кого побажає, і з такими не вчинять несправедливо навіть на півку з кісточки фініка.

⁵⁰ Поглянь, як вони зводять наговор на Аллаха! Достатньо цього — як гріха очевидного!

* Див. остаточну заборону на вжиток вина й азартні ігри у дев'яностому аяті сури «Трапеза».

⁵¹ Невже ти не бачив тих, кому дано частину Писання? Вони вірують у джібта, тагута і говорять про невіруючих: «Ці йдуть правильнішим шляхом, ніж віруючі!»*

⁵² Вони — ті, кого прокляв Аллах! А кого прокляв Аллах, тому ніколи не знайдеться помічників!

⁵³ Невже вони мають частину влади? Та якби так і було, вони не дали б людям і ямки на кісточці фініка.

⁵⁴ Невже вони заздять людям через те, що Аллах дарував їм зі своєї ласки? Але ж раніше Ми дарували роду Ібрагіма Писання та мудрість, і дарували їм велику владу!

⁵⁵ Серед них є ті, які увірували в [Мухаммада], а є й такі, які відвертаються від нього. Достатньо ж палаючої геєни для них!

⁵⁶ Воістину, тих, які не вірують у Наші знамення, Ми вкинемо у вогонь. Коли їхня шкіра згорить, Ми будемо замінювати її на нову шкіру — для того, щоб вони спробували цю кару на смак! Воістину, Аллах — Великий, Мудрий!

⁵⁷ А тих, які увірували та чинили добрі справи, Ми введемо у сади, де течуть ріки. Вони будуть там довіку і матимуть там пречистих дружин. І Ми введемо їх у густий затінок!

⁵⁸ Воістину, Аллах наказує вам повертати довірене майно його власникам. І коли ви судите між людьми, то судіть справедливо! Воістину, яким же прекрасним є те, чим Аллах повчає вас! Воістину, Аллах — Всечуючий, Всевидячий!

⁵⁹ О ви, які увірували! Коріться Аллаху, коріться Посланцю, а також наділеним владою серед вас! І якщо ви почнете сперечатися про щось, то зверніться із цим до Аллаха та до Його Посланця, якщо віруєте ви в Аллаха та в Останній День! Це — ліпший і кращий наслідок!

⁶⁰ Невже ти не бачив тих, які вважали, що вони увірували в те, що зіслано тобі, а також в те, що зіслано перед тобою? Вони прагнуть звернутися за судом до тагута, хоча їм було наказано не вірувати в нього! Шайтан прагне, щоб ви заблукали в глибокій омані!

⁶¹ І коли говорять їм: «Прийдіть до того, що зіслав Аллах і до Посланця», то ти бачиш, що лицеміри вперто відвертаються від тебе!

⁶² А що буде, коли вразить їх лихо за те, що вони приготували руками своїми? А потім вони прийдуть до тебе, присягаючись Аллахом: «Ми бажали лише добра та згоди!»

⁶³ Аллах знає те, що в їхніх серцях. Тож відвернися від них, але повчай їх та говори їм на самоті переконливе слово!

⁶⁴ Ми відсилали посланців для того, щоб їм корилися з дозволу Аллаха. Якби [лицеміри], вчинивши несправедливість до самих себе, прийшли до тебе та попросили прощення у Аллаха, а Посланець про-

* «Вірують у джібта, тагута» — мають багатобожників собі за спільників.

сив би прощення для них, то ви знайшли б Аллаха Приймаючим каяття, Милосердним!

⁶⁵ Та ж ні! Клянуся Господом твоїм, не увірують вони, поки не візьмуть тебе суддею в тому, що викликає суперечку між ними. Тоді в душах їхніх не знайдеться опору тому, що ти присудив, і вони цілком підкоряться йому.

⁶⁶ Якби Ми наказали їм: «Убийте неправедних серед вас!», або «Залиште домівки ваші!», то це зробила би лише меншість із них. Та якби вони зробили те, до чого їх закликають, то це було б краще для них та ще більше зміцнило б їх!

⁶⁷ І тоді Ми дарували б їм від Себе велику винагороду

⁶⁸ і повели б їх прямим шляхом!

⁶⁹ Ті, які коряться Аллаху та Посланцю, будуть разом із тими, ого Аллах наділив Своєю милістю — пророками, праведниками, мучениками, благочестивими! Прекрасні ж ці супутники!

⁷⁰ Це — ласка Аллаха. Достатньо Аллаха як Всезнаючого!

⁷¹ О ви, які увірували! Будьте обережні! Виходьте загонами — або всі разом!

⁷² Є серед вас такий, який затримається, а коли вразить вас лихо, то скаже: «Аллах був милостивий до мене, тож я не був там разом із ними!»

⁷³ А якщо вас обгорне ласка Аллаха, то він — ніби між вами та ним не було ніякої дружби — неодмінно скаже: «Якби ж то я був разом із ними та досягнув великого успіху!»

⁷⁴ Нехай же борються на шляху Аллаха ті, які продали земне життя за життя наступне! І хто бореться на шляху Аллаха і загине або перемаже, тому даруємо Ми велику винагороду!

⁷⁵ І чому б вам не боротися на шляху Аллаха заради слабких чоловіків, жінок і дітей, які говорять: «Господи наш! Виведи нас із цього міста, жителі якого є несправедливими. Даруй нам від Себе покровителя, даруй нам від Себе помічника!»

⁷⁶ Ті, які увірували, борються на шляху Аллаха, а ті, які не увірували, борються на шляху тагути. Боріться ж із прихильниками шайтана! Воістину, хитрощі шайтана — слабкі!

⁷⁷ Невже ти не бачив тих, кому сказали: «Стримуйте свої руки, звершуйте молитву та давайте закят». І коли було встановлено для них боротьбу, то частина із них почала боятися людей так, як вони бояться Аллаха, або ще й сильніше від того! Вони говорять: «Господи наш! Чому ти встановив для нас боротьбу? Якби ж Ти дав нам невелику відстрочку!» Скажи: «Незначна ж насолода земного життя! Наступне життя краще для того, хто богобоязливий. З вами не вчинять несправедливо навіть на плівку з кісточки фініка!»*

* «Стримуйте свої руки»: тобто не починайте війни.

⁷⁸ Де б ви не були, смерть все одно спіткає вас — навіть якщо ви будете на укріплених вежах. Коли трапиться з ними щось добре, то вони говорять: «Це — від Аллаха!» А якщо трапиться з ними щось лихе, то вони говорять: «Це — від тебе!» Скажи: «Все від Аллаха!» Що з цими людьми? Вони не можуть зрозуміти того, що їм говорять!

⁷⁹ Що б не трапилося з тобою доброго, це — від Аллаха. Що б не вразило тебе лихого, це — від тебе самого. Ми відіслали тебе Посланцем до людей, і достатньо Аллаха як Свідка!

⁸⁰ Хто послухався Посланця, той послухався Аллаха! А якщо хто відвернеться, то Ми ж не відсилали тебе наглядачем!

⁸¹ І вони говорять: «Ми підкорилися». Але, коли вони йдуть від тебе, то частина із них замишляє вночі зовсім не те, що ти їм говорив. Аллах записує те, що вони замишляють вночі! Відвернися ж від них та покладай сподівання на Аллаха! І достатньо Аллаха як Опікуна!

⁸² Невже вони не замислюються про Коран? Якби він був не від Аллаха, то вони знайшли б там багато протиріч!

⁸³ І коли приходять до них звістка про безпеку чи небезпеку, то вони розголошують її. Та якби вони спочатку звернулися із нею до Посланця або до наділених владою серед них, то вона стала б відома тим, які могли б вивчити її глибше. Якби не ласка Аллаха до вас та не милість Його, то всі ви пішли б за шайтаном, окрім небагатьох серед вас.

⁸⁴ Борися ж на шляху Аллаха, адже ти відповідаєш лише сам за себе. І спонукай віруючих! Можливо, Аллах стримає міць тих, які не увірували. Міць Аллаха сильніша, і покарання Аллаха сильніше!

⁸⁵ Хто заступиться [за іншого] добрим заступництвом, той матиме в цьому частку. А хто заступиться [за іншого] заступництвом лихим, той матиме в цьому тягар. Воістину, Аллах спостерігає за кожною річчю!

⁸⁶ І коли вас вітають, то відповідайте ще кращим привітанням або ж таким самим. Воістину, Аллах рахує кожную річ!

⁸⁷ Аллах! Немає бога, крім Нього! Ми неодмінно зберемо вас у День Воскресіння, у якому немає сумніву! А хто ж правдивіший за Аллаха словом?

⁸⁸ Чому ви розділилися на дві групи щодо лицемірів? Адже Аллах відкинув їх назад — за те, що робили вони! Невже ви прагнете повести прямим шляхом тих, кого збив зі шляху Аллах? А кого збив зі шляху Аллах, тому ніколи ти не знайдеш дороги!

⁸⁹ Вони бажають, щоб ви були невіруючими — такими невіруючими, якими є вони самі; і тоді ви будете рівними між собою. Не бери собі наближених серед них, поки вони не здійснять переселення на шляху Аллаха. Але якщо вони відвернуться, то хапайте їх та вбивайте — де б ви не знайшли їх! Не беріть серед них ні приятелів, ні помічників,

⁹⁰ окрім тих, які приєдналися до людей, між вами і між якими є договір; а також тих, які прийдуть до вас, а серця їхні будуть стискатися від думки про боротьбу проти вас або проти свого народу. Якби Аллах побажав, то Він зробив би їх сильнішими за вас, і вони неодмінно розпочали би битву із вами! Та якщо вони відступлять, не почнуть битви і запропонують вам мир, то Аллах не дозволить вам жодних дій проти них!*

⁹¹ Ви знайдете ще й інших, які прагнутимуть до безпеки — від вас і від людей своїх. Кожного разу, коли їх повертають до смуги, вони цілком віддаються їй. І якщо вони не відступлять, не запропонують вам миру та не заберуть свої руки від вас, то хапайте їх та вбивайте — де б ви не віднайшли їх. Проти них Ми дарували вам ясний доказ!

⁹² І нехай віруючий не вбиває іншого віруючого — хіба як трапиться помилка. І хто помилково вб'є віруючого, то нехай звільнить віруючого раба і нехай сплатить належний викуп його родині — хіба тільки вони побажають роздати це як милостиню. А якщо цей віруючий був із ворожого до вас племені, то звільнить віруючого раба. А якщо він був із племені, між вами і між яким є договір, то слід сплатити належний викуп його родині та звільнити віруючого раба. Якщо хто не в зробити це, то нехай тримає піст два наступних місяці задля каяття перед Аллахом! Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

⁹³ А хто вб'є віруючого навмисне, тому відплатою буде геена, де він буде довіку! Аллах розгнівається на нього і прокляне Його! Приготовано для нього велику кару!**

⁹⁴ О ви, які увірували! Коли виступаєте ви на шляху Аллаха, то спочатку розрізняйте, а не кажіть першому, хто привітає вас миром: «Ти не є віруючим!», прагнучи швидкоплинних благ земного життя. Адже у Аллаха — велика здобич! Раніше ви були такими ж самими, та Аллах виявив Свою милість до вас. Тож розрізняйте! Воістину, Аллаху відомо те, що робите ви!

⁹⁵ Ті віруючі, які сидять вдома і не зазнають труднощів, не рівні з тими, які борються на шляху Аллаха своїм майном та життям. І вищі перед Аллахом ті, які борються на Його шляху своїм майном і життям, а не ті, які сидять вдома. Але всім Аллах обіцяв найкраще! Він підніс тих, які борються, над тими, які сидять вдома — через винагороду велику,

⁹⁶ вищість від Нього, прощення та милість! Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

* «Окрім тих» — це стосується згаданої у попередньому аяті боротьби проти невіруючих, а не виразу «не беріть серед них ні приятелів, ні помічників» (аль-Багавві).

** Як свідчать тлумачі, цей аят підкреслює важкість гріха вбивства.

⁹⁷ Воістину, коли ангели принесуть смерть тим, які були несправедливими самі до себе, то скажуть їм: «У якому стані ви були?» Ті дадуть відповідь: «Ми були слабкими на землі!» їм скажуть: «Хіба земля Аллаха не широка? Ви ж могли здійснити переселення!» Притулком для таких буде геєна! Мерзотне ж це місце для повернення!

⁹⁸ Окрім слабких чоловіків, жінок та дітей, які не спроможні хитрувати та не можуть знайти шлях [для переселення].

⁹⁹ Можливо, Аллах дарує прощення їм; воістину, Аллах вибачає та прощає!

¹⁰⁰ І хто здійснить переселення на шляху Аллаха, той знайде на землі багато притулків та достаток! А хто вийде зі свого будинку, здійснюючи переселення на шляху Аллаха та Його Посланця, і спіткає того смерть, то його винагородить Аллах! Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹⁰¹ Якщо ви подорожуєте землею, то не буде вам гріха скоротити деякі молитви через страх перед смутою з боку невіруючих. Воістину, невіруючі для вас — справжні вороги!

¹⁰² Коли ти перебуваєш з віруючими на молитві, то нехай частина із них стоїть поряд із тобою і тримає зброю свою. І коли звершать вони земний уклін, то нехай стануть позаду вас. Потім нехай прийде інша частина віруючих, яка ще не молилася, і нехай вона молиться разом із тобою, виявляючи обережність і тримаючи в руках свою зброю. Ті, які не вірують, бажають, щоб ви забули про свою зброю та спорядження, і тоді вони напали б на вас. Та не буде вам гріха, якщо відкладете ви зброю, потрапивши під сильну зливу чи захворівши. Але будьте обережними! Воістину, Аллах приготував для невіруючих принизливу кару!

¹⁰³ Коли ви звершите молитву, то згадуйте Аллаха — стоячи, сидячи та лежачи. І коли ви опинитеся у безпеці, то звершуйте повну молитву. Воістину, молитва встановлена для віруючих у визначені часи.

¹⁰⁴ І не слабшайте, переслідуючи [невіруючих] людей. Якщо ви страждаєте, то і вони страждають так, як страждаєте ви. Але ви сподіваєтесь на те від Аллаха, на що не сподіваються вони. Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

¹⁰⁵ Воістину, Ми зіслали тобі Писання в істині, щоб ти судив поміж людьми так, як показав тобі Аллах. Тож не будь для зрадників захисником,

¹⁰⁶ і благай прощення у Аллаха. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹⁰⁷ І не сперечайся на користь тих, які зраджують самі себе. Воістину, Аллах не любить зрадників та грішників.

¹⁰⁸ Вони можуть заховатися від людей, але не зможуть заховатися

від Аллаха. Адже Він перебуває із ними, коли вони вночі замишляють слова, якими Він не буде задоволений. Аллах осягає те, що роблять вони!

¹⁰⁹ Ось ви сперечаєтесь на їх користь у земному житті. Але хто буде сперечатись на їх користь перед Аллахом у Судний День? І хто буде їхнім опікуном?

¹¹⁰ Але хто скоїв зле або буде несправедливим до самого себе, а потім благатиме прощення у Аллаха, той знайде Аллаха Прощаючим, Милосердним!

¹¹¹ І хто скоїв щось гріховне, той скоїв його лише проти самого себе. Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

¹¹² І хто скоїв щось помилкове чи гріховне, а потім приписав його невинному, той поклав на себе тягар наклепу та явного гріха!

¹¹³ Якби не ласка Аллаха до вас та не милість Його, то частина із них неодмінно забажала би збити тебе зі шляху. Але вони не зіб'ють зі шляху нікого, окрім самих себе, і вони не зможуть завдати тобі ніякої шкоди. Аллах зіслав тобі Писання та мудрість.

¹¹⁴ Немає добра в більшості їхніх потаємних розмов, якщо тільки вони не будуть закликати до милостині, добра чи миру поміж людьми. І хто зробить це, прагнучи до вдоволення Аллаха, тому даруємо Ми велику винагороду!

¹¹⁵ І того, хто буде суперечити Посланцю навіть після того, як йому став зрозумілий прямий шлях і не піде шляхом віруючих, того Ми скеруємо туди, куди він звернувся — та й вкинемо до геєни! Мерзотне ж це місце для повернення!

¹¹⁶ Воістину, Аллах не прощає, коли Йому додають рівних, але прощає все, окрім цього, тому, кому побажає! І хто додає Аллаху рівних, той заблукав у глибокій омані!

¹¹⁷ Вони кличуть замість Нього лише названі жіночими іменами божества. І вони не кличуть нікого іншого, як тільки бунтівного шайтана!

¹¹⁸ Аллах прокляв його. А він сказав: «Я неодмінно заберу певну частину Твоїх рабів!

¹¹⁹ Я зіб'ю їх зі шляху, зваблю марними сподіваннями, накажу їм відрізати вуха худобі та змінювати творіння Аллаха». І хто узяв собі шайтана покровителем замість Аллаха, той вже зазнав очевидних втрат.

¹²⁰ Він дає обіцянки їм та зваблює марними сподіваннями. Але шайтан обіцяє їм ніщо інше, як тільки спокусу!

¹²¹ Домівкою таких буде геєна. І вони не знайдуть порятунку від неї!

¹²² А тих, які увірували і творили добрі справи, Ми введемо в сади, де течуть ріки. Вони будуть там довіку. Обіцянка Аллаха — істина; і хто ж правдивіше від Аллаха словом?

¹²³ І це не залежить від ваших бажань чи бажань людей Писання. І хто чинить зло, тому відплатять тим же, і не знайдеться йому, окрім Аллаха, ні покровителів, ні помічників!

¹²⁴ І хто не робив би добрих справ — віруючий чоловік чи віруюча жінка, то увійдуть вони до раю, і не вчинять із ними несправедливо навіть на півку із кісточки фініка.

¹²⁵ У кого краща релігія, ніж у того, хто підкорив себе Аллаху, є праведним та йде за вірою Ібрагіма-ханіфа? Аллах же зробив Ібрагіма Своім другом.

¹²⁶ Аллаху належить те, що на небесах і те, що на землі. Адже Аллах осягає кожну річ!

¹²⁷ Тебе просять встановити припис щодо жінок. Скажи: «Аллах встановлює вам припис щодо них і щодо того, про що читаєте ви у Писанні — про осиротілих жінок, яким ви не даєте того, що належить їм, маючи бажання одружитися з ними; а також про безпомічних дітей і про те, щоб ви ставились до сиріт справедливо». І яке благо ви не робили б, Аллах знає про це!*

¹²⁸ Якщо жінка боїться неприязні чоловіка чи він уникає її, то не буде їм обом гріха, якщо вони поладують між собою миром, адже злагода — краща! Люди є жадібними, але, якщо ви будете добродійними та богобоязливими, то, воістину, Аллаху відомо те, що робите ви!

¹²⁹ Ви ніколи не зможете однаково ставитися до всіх дружин зі справедливістю, навіть якщо ви прагнете до цього. Не схиляйтесь до однієї, залишаючи іншу в невизначеності. І якщо ви будете праведними та богобоязливими, то, воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹³⁰ А якщо [подружжя] розлучиться, то кожного з них Аллах збагатить від щедрості Своєї. Аллах — Щедрий, Мудрий!

¹³¹ Аллаху належить те, що на небесах і те, що на землі. І Ми вже заповідали тим, кому дано Писання раніше за вас, а також вам, щоб ви боялися Аллаха. А якщо ви не увіруєте, то Аллаху належить те, що на небесах і те, що на землі, і Аллах — Багатий, Хвалимий!

¹³² Аллаху належить те, що на небесах і те, що на землі. І достатньо Аллаха як Опікуна!

¹³³ Якщо Він побажає, то забере вас — о люди! — і приведе нових. Адже Аллах спроможний на це!

¹³⁴ І якщо хто прагне винагородити земного життя, то у Аллаха — винагорода земного життя і життя наступного. Аллах — Всечуючий, Всевидячий!

* «Про безпомічних дітей» — малих дітей, які ще не можуть вступити у право користування спадком.

¹³⁵ О ви, які увірували! Тримайтесь справедливості, коли будете ви свідками перед Аллахом, навіть якщо це свідчення буде проти вас самих, ваших батьків чи родичів. Буде це багатий чи бідний, їхня справа належить Аллаху. Не йди за пристрастю, щоб не порушити справедливості. Якщо ж ви спотворите [свідчення] або відмовитесь від нього, то, воістину, Аллаху відомо те, що робите ви!

¹³⁶ О ви, які увірували! Віруйте в Аллаха, Його Посланця і Писання, яке Він зіслав Посланцю Своєму; а також у Писання, яке було зіслано раніше. І хто не вірує в Аллаха, вони будуть разом із віруючими; і Аллах дарує віруючим велику винагороду!

¹³⁷ Воістину, тих, які увірували, а потім стали невіруючими, а потім знову увірували і знову стали невіруючими, ще й додавши собі невір'я – тих не простить Аллах і не вкаже їм шляху!

¹³⁸ Сповіді ж добру звістку лицемірам — про те, що чекає на них болісна кара!

¹³⁹ Тим, які беруть собі за приятелів невіруючих, нехтуючи віруючими! Невже вони прагнуть отримати від них силу? Воістину, вся сила належить Аллаху!

¹⁴⁰ Аллах вже зіслав вам у Писанні, щоб ви не сідали разом із тими, які, почувши знамення Аллаха, не вірують у них та насміхаються з них — поки вони не почнуть розмовляти про щось інше. Інакше ви будете схожі на них! Воістину, Аллах збере лицемірів та невіруючих у геені — усіх!

¹⁴¹ Вони очікують того, що трапиться з вами. Якщо прийде до вас від Аллаха перемога, то вони скажуть: «Хіба ж ми не були з вами?» А якщо перемога буде на боці невіруючих, то вони скажуть: «Хіба ж ми не допомагали вам та не захищали вас від віруючих?» Аллах розсудить між вами в День Воскресіння, і Аллах ніколи не дарує невіруючим переваги над віруючими!

¹⁴² Воістину, лицеміри намагаються обманути Аллаха, а насправді Він обманює їх. І коли вони звершують молитву, то роблять це з лінощами, тільки показуючи себе перед людьми та рідко згадуючи Аллаха,

¹⁴³ хитаючись посередині — ні до цих, ні до тих. А кого Аллах збив зі шляху, тому ти не знайдеш дороги!

¹⁴⁴ О ви, які увірували! Не беріть собі за приятелів невіруючих замість віруючих. Невже ви прагнете, щоб Аллах мав проти вас очевидний доказ?

¹⁴⁵ Воістину, лицеміри опиняться на самому дні пекла. І ти не знайдеш для них помічника!

¹⁴⁶ Окрім тих, які покаялись, виправились, шукали захисту в Аллаха та були щирими у своїй вірі перед Аллахом. Саме вони будуть разом із віруючими; і Аллах дарує віруючим велику винагороду!

¹⁴⁷ Невже Аллах буде карати вас, якщо ви будете вдячними та віруючими? Аллах — Вдячний, Всезнаючий!

¹⁴⁸ Аллах не любить привселюдного лихослів'я, хіба як вчинили несправедливо із кимось. Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!

¹⁴⁹ Якщо робитимете ви добро відкрито чи потаємно, або ж простите зло, то Аллах — Прощаючий, Всемогутній!

¹⁵⁰ Воістину, ті, які не вірують в Аллаха та Його посланців, намагаються провести межу між Аллахом та Його посланцями і говорять: «Ми віримо в одних, та не віримо в інших», прагнучи обрати середній шлях.

¹⁵¹ Вони — справжні невіруючі. А для них Ми приготували при- низливу кару!

66

¹⁵² А тим, хто увірував у Аллаха та Його посланців, і хто не проводить жодної межі між ними, Він дасть винагороду їхню. Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹⁵³ Просять тебе люди Писання, щоб зіслав ти їм писання з неба. Вони вже просили в Мусі ще більшого й говорили: «Покажи нам Аллаха на власні очі!» Та вразила їх блискавка за несправедливі слова їхні. Але після того, як прийшли до них ясні знамення, узяли вони собі тільця [для поклоніння]. Проте Ми простили їм це, та й дали Мусі ясні докази.

¹⁵⁴ Ми звели перед ними гору, відповідно до Нашого завіту із ними, та й сказали їм: «Увійдіть до брами, низько кланяючись!» І ще сказали Ми їм: «Не порушуйте суботи!», і взяли Ми з них обіцянку твердо.

¹⁵⁵ За порушення завіту свого, за невір'я їхнє у знамення Аллаха та за їхнє вбивство пророків без права на те, за їхні слова: «Закриті серця наші!» — але ж це Аллах запечатав їх за невір'я їхнє, і слабка віра їхня, —

¹⁵⁶ за їхнє невір'я і за те, що звели вони на Мар'ям великий наклеп,

¹⁵⁷ та за слова їхні: «Воістину, ми вбили Ісу, сина Мар'ям!», але ж вони не вбили його та не розіп'яли, а це лише так здалося їм. Воістину, ті, які сперечаються про нього, перебувають у сумніві, і немає у них знання, а лише йдуть вони за здогадками. Справді, вони не бивали його.

¹⁵⁸ Це Аллах підніс його до Себе; Аллах — Великий, Мудрий!

¹⁵⁹ І, воістину, серед людей Писання є такі, які не увірують в [Ісу] аж до смерті своєї. Тож у День Воскресіння він буде свідком проти них!

¹⁶⁰ [За все це] та за несправедливість тих, які є юдеями, Ми заборонили їм ті блага, які були дозволені їм раніше. Та ще й за те, що вони багатьох людей збивали зі шляху Аллаха.

¹⁶¹ Вони займалися лихварством, хоча їм було заборонено це, а також без права пожирали майно людей. Невіруючим з-посеред них Ми приготували болісну кару!

¹⁶² Проте утвердженням у знанні та віруючим з-посеред них, які вірують у зіслане тобі та зіслане раніше за тебе; тим, які творять молитву, дають закят та вірують у Аллаха і Судний День, Ми дамо велику винагороду!

¹⁶³ Воїстину, Ми дарували тобі одкровення, як дарували його Нуху та пророкам після нього, як дарували одкровення Ібрагіму, Ісмаїлу, Ісхаку, Якубу та колінам; Ісі, Аюбу, Юнусу, Гаруну та Сулайману. І Ми дарували Давуду Забур.*

¹⁶⁴ Про деяких посланців Ми вже розповідали тобі раніше, а про деяких — не розповідали. Аллах же промовляв до Муси словом.

¹⁶⁵ [Розповідали і про] посланців-благовісників та застерігачів, щоб не мали люди після цього доказу проти Аллаха. Аллах — Великий, Мудрий!

¹⁶⁶ Та Аллах свідчить, що зіслане тобі — зіслане за знанням Його. Ангели також свідчать про це. І Аллаха достатньо як Свідка!

¹⁶⁷ Воїстину, ті, які самі не вірують та збивають інших зі шляху Аллаха, зайшли далеко в омані своїй!

¹⁶⁸ Не простить Аллах тих, які не вірували та чинили несправедливість, та й не поведе їх прямим шляхом,

¹⁶⁹ а тільки шляхом геєни, де вони будуть довіку. І це для Аллаха — легко!

¹⁷⁰ О люди! Прийшов до вас Посланець із істиною від Господа вашого. Увіруйте ж задля блага свого! А якщо не увіруєте, то Аллаху належить те, що на небесах і на землі. Аллах — Всезнаючий, Мудрий.

¹⁷¹ О люди Писання! Не порушуйте релігії вашої та не говоріть про Аллаха нічого, крім істини. Адже Месія — Іса, син Мар'ям — лише посланець Аллаха та слово Його, донесене до Марії, та дух від Нього. Увіруйте ж в Аллаха та посланців Його і не кажіть: «Трійця». Краще для вас утриматись від цього. Воїстину, Аллах — Бог єдиний, пречистий Він від того, щоб мати дитину. Йому належить те, що на небесах і те, що на землі. Достатньо Аллаха як Опікуна!

¹⁷² Ні Месія, ні наближені ангели ніколи не цуралися бути рабами Аллаха. А всі ті, які цураються бути рабами Його та сповнюють гордині, будуть зібрані біля Нього [на Суд]!

¹⁷³ А тим, які увірували та робили добрі справи, Він сповна дасть винагороду їхню, та ще й збільшить її за ласкою Своєю. А тих, які цуралися та сповнювалися гордині, Він скарає карою болісною! І не знайдеться їм, окрім Аллаха, ні Захисника, ні Помічника!

¹⁷⁴ О люди! Прийшов до вас доказ від Господа вашого! І зіслали Ми вам світло ясне!

* Так у Корані названо Псалтир.

¹⁷⁵ Тих же, які увірували та покладали сподівання на Аллаха, Він введе в милість і ласку Свою, та й поведе до Себе прямим шляхом.

¹⁷⁶ Просять тебе встановити припис. Скажи: «Аллах встановить вам припис відносно спорідненості по бічній лінії. Якщо загине чийсь чоловік, і немає в нього дитини [і батьків], але є сестра, то їй — половина того, що лишив він. Так само й він успадковує її [майно], якщо немає у неї дитини. Якщо ж сестер дві, то їм належить дві третини того, що залишив він. А якщо родичі — брати й сестри, то чоловіку належить частка спадку, рівна частці двох жінок. Аллах пояснює вам це, щоб не потрапили ви в оману. Аллах знає про кожну річ!»

або

Т Р А П Е З А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

69

¹ О ви, які увірували! Дотримуйтеся угод! Дозволено вам у їжу тварин, окрім тієї худоби, яку заборонено вам. Заборонено полювання, коли перебуваєте ви в паломництві. Воістину, Аллах вирішує так, як побажає!

² О ви, які увірували! Не порушуйте ні знаків Аллаха, ні забороненого місяця, не зачіпайте ні тварин, що йдуть на жертву, ні прикрас [тварин], ні людей, що йдуть у Дім Заборонений, прагнучи здобути милість Господню. І коли вийдете ви із Забороненого Місця, то можете полювати. І нехай ненависть до тих, які не пускали вас у Заборонену Мечеть, не штовхає вас на злочин. Тож допомагайте одне одному в справах праведності та богобоязливості, але не допомагайте одне одному в справах гріха та ворожнечі. І бійтеся Аллаха, воістину, Аллах суворий у покаранні!*

³ Заборонено вам мертвечину, кров, свинину, а також те, що забито не заради Аллаха; і задушене, і забите насмерть, і те, що впало з висоти, і вбите рогами інших тварин, і вбите хижаком — хіба як виконаєте необхідні приписи. І заборонено вам зарізане на капищах поганських. Заборонено також гадати на стрілах. Усе це — гріх. Сьогодні ті, хто не вірував, втратили надію [знищити] вашу релігію. Не бійтеся їх, а бійтеся Мене! Сьогодні Я завершив вам вашу релігію, довів до кінця Свою милість до вас і схвалив іслам як вашу релігію. Якщо ж хтось змушений був [з'їсти заборонене], не бажаючи гріха, то Аллах — Прощаючий, Милосердний!***

⁴ Запитують вони тебе, що дозволено їм. Скажи: «Дозволено вам добру їжу, споживайте також виловлене для вас навченими тваринами, навченими того, чого Аллах навчив вас. Тільки згадуйте ім'я Аллаха [над їжею], воістину, Аллах швидкий у відплаті!»

⁵ Сьогодні дозволено вам прекрасну їжу. Дозволено вам їжу людей Писання, і вашу їжу дозволено їм. [Дозволені вам] цнотливі жінки з-посеред віруючих і людей Писання, коли сплатите ви викуп за них, коли ви цнотливі, а не розпусники, і не берете їх наложницями. А хто відрікся від віри — марні його вчинки, а в наступному житті він буде серед тих, хто матиме втрати!

* «Знаки Аллаха»: обряди хадджу (аль-Багавві).

** Див. значення «кров» у сурі «Худоба», аят 145

⁶ О ви, які увірували! Коли стаєте ви на молитву, то омийте ваші обличчя й руки до ліктів, протріть голову та вимийте ноги до кісточок. А якщо ви перебуваєте в стані нечистоти, то викупайтеся. Якщо ж ви хворі, чи знаходитесь у дорозі, якщо хтось із вас справив нужду чи торкнувся жінки й не знайшов води, то омийте обличчя чистим сухим піском, обітріть ним обличчя своє і руки. Не бажає Аллах утруднювати вас, а бажає вам очищення і завершення Своєї милості вам. Можливо, ви будете вдячні!

⁷ І згадуйте милість Аллаха до вас і завіт ваш із Ним, коли сказали ви: «Слухаємо і підкоряємося!», і бійтеся Аллаха. Воістину, Він знає те, що приховане в ваших серцях!

⁸ О ви, які увірували! Будьте стійкими у вірі в Аллаха, свідчіть справедливо і нехай ненависть ваша до інших не веде до несправедливості. Тримайтеся справедливості, бо вона ближча до богобоязливості. Бійтеся Аллаха, воістину, Йому добре відомо все те, що ви чините!

⁹ Обіцяв Аллах тим, які увірували і творили добрі справи, прощення і велику винагороду!

¹⁰ А ті, які не увірували й відкидали Наші знамення, вони — жителі пекла!

¹¹ О ви, які увірували! Згадайте милість Аллаха до вас, коли вороги підняли свої руки проти вас, але Аллах відвернув їх. Бійтеся Аллаха, і на Аллаха нехай сподіваються віруючі!

¹² І, істинно, Аллах узяв завіт із синами Ізраїла. І відіслали Ми дванадцять вождів з-посеред них. І сказав Аллах: «Воістину, Я — з вами! Якщо будете ви звершувати молитву, даватимете закят й увіруєте в посланців Моїх, будете підтримувати їх і дасте Аллаху добру позику, то Я прошу вам злі вчинки ваші і введу в сади, де течуть ріки. Якщо ж хтось із вас залишиться невірним після цього — то він збився з прямого шляху!»

¹³ А за те, що порушили вони завіт із Нами, Ми прокляли їх та зробили жорстокими серця їхні. Змінюють вони слова, невірно тлумачать [Писання], забули вони ту його частину, яку їм треба було пам'ятати. Не перестанеш ти дізнаватися про їхню зраду, лише окрім декого з них, але ти вибач їх і прости. Воістину, Аллах любить тих, хто творить добро!

¹⁴ І з тими, які говорять: «Ми — християни», взяли Ми завіт. І забули вони ту частину [Писання], яку їм треба було пам'ятати. І посіяли Ми серед них ворожість і ненависть одне до одного аж до Дня Воскресіння. І покаже тоді їм Аллах, що вони чинили!

¹⁵ О люди Писання! Прийшов до вас Посланець Наш, щоб роз'яснити вам багато з того, що ви приховуєте з Писання, і щоб багато чого простити вам! Прийшло до вас світло від Аллаха і ясне Писання,

¹⁶ яким веде Аллах до шляхів миру тих, котрі шукають Його вдоволення. Виводить Він їх за Своїм наказом з темряви до світла, й провадить їх до шляху прямого!

¹⁷ Істинно, не вірують ті, які говорять: «Воістину, Аллах, Він — Месія, син Мар'ям!» Скажи: «Хто може завадити волі Аллаха, якщо Він захоче знищити Месію, сина Мар'ям, і матір його, й тих, хто на землі — всіх?» Аллаху належить влада над небесами, землею і над тим, що поміж ними. Створює Він те, що бажає, і Він спроможний на кожен рік!

¹⁸ І говорять юдеї та християни: «Ми — сини Аллаха й улюбленці Його!» Скажи: «Чому ж карає Він вас за гріхи ваші? Адже ви, люди — творіння Його. Прощає Він, кого побажає і карає, кого побажає. Йому належить влада над небесами, землею і над тим, що поміж ними! І до Нього — повернення!»

¹⁹ О люди Писання! Прийшов до вас Наш Посланець після перерви в посланцях, роз'яснюючи [істину], щоб не могли стверджувати ви: «Не приходив до нас ні благовісник, ні застерігач!» І ось — прийшов до вас благовісник і застерігач! Аллах спроможний на кожен рік!

71

²⁰ І коли сказав Муса народу своєму: «О народі мій! Згадайте милість Аллаха до вас, коли обрав Він серед вас пророків і зробив вас володарями, і дав вам те, чого не давав нікому зі світів!

²¹ О народі мій! Увійдіть у землю священну, яка є приписом Аллаха для вас, не повертайтеся назад, а то матимете втрати!»

²² Сказали вони: «О Муса! Воістину, тут же перебувають велетні! Ми ніколи не підемо туди, доки вони будуть там. Якщо ж вони залишать цю землю, то тоді увійдемо ми!»

²³ Сказали два богобоязливих мужі, нехай наділить їх благами Аллах: «Увійдіть у землю зненацька, через браму, та й не бійтеся їх, дарує Аллах перемогу вам, якщо ви віруєте!»

²⁴ Сказали вони: «О Муса! Воістину, нізачо й ніколи не ступимо ми на землю цю, поки знаходяться там велетні! Йди сам із Господом твоїм і бийся там із ними. Воістину, ми побудемо тут!»

²⁵ Сказав Муса: «Господи, воістину, підвладний мені тільки я і брат мій. Розсуди й розділи ж нас із цим народом грішним!»

²⁶ Сказав Господь: «Воістину, заборонена ця країна вам на сорок років. Будете ви блукати по землі. Не сумуй же за народом грішним!»

²⁷ І повідай їм розповідь істинну про синів Адама, коли вони обидва принесли жертву, та її було прийнято в одного, але не було прийнято в іншого, який потім сказав: «Я вб'ю тебе!» Відповів другий: «Воістину, Аллах приймає жертви лише від богобоязливих!»

²⁸ Якщо піднімеш ти руку, щоб убити мене, то не підніму руки я, щоб убити тебе. Воістину, я боюся Аллаха, Господа світів!

²⁹ Воістину, я хочу, щоб ти взяв на себе гріх проти мене й свій гріх, і ти будеш серед жителів пекла, а це — кара злочинцям!»

³⁰ Але веліла тому душа його вбити брата свого, і вбив він його. І опинився він посеред тих, які мали втрати!

³¹ І послав Аллах крука розгрібати землю, щоб показати, як ховати

мертве тіло брата свого. Сказав він: «Горе мені! Не в змозі я, мов крук цей, поховати мертве тіло брата мого!» І опинився він серед сповнених каяття.

³² Із цієї причини наказали Ми синам Ісраїла: «Якщо хтось уб'є душу не як помсту за душу й не як помсту за нечестя на землі, то це прирівнюється до вбивства всіх людей. А хто оживить душу померлого, той оживить усіх людей». Так, істинно, приходили до них посланці з ясними доказами. Але й після цього багато хто з них чинить гріх на землі!

³³ Воїстину, відплатять тим, які воюють проти Аллаха і Посланця Його та чинять безчестя на землі — будуть вони вбиті чи розіп'яті, або будуть відрубані руки та ноги їхні, чи вигнані будуть вони із землі. Це їм — ганьба в земному житті та кара велика в житті наступному!

³⁴ Окрім тих, які покаялися раніше, ніж подолали ви їх. Тож знайте, що Аллах — Прощаючий, Милосердний!

³⁵ О ви, які увірували! Бійтеся Аллаха й шукайте шляхи наближення до Нього і борітеся на шляху Його! Можливо, матимете ви успіх!

³⁶ Воїстину, якби ті, які не вірують, мали б те, що на землі й навіть більше цього, щоб викупити себе цим від кари в День Воскресіння, то не взяли б того від них. Чекає на них болісна кара!

³⁷ Бажатимуть вони вийти з вогню, але ніколи вони не вийдуть із нього. Чекає на них жорстока кара!

³⁸ Крадію і крадійці відріжьте руку як покарання за їхні злочин. Покарання — це як приклад від Аллаха, адже Аллах — Великий, Мудрий!

³⁹ А в того, хто покається після злочину свого й виправиться, прийме Аллах каяття. Воїстину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁴⁰ Чи ти не знаєш, що Аллаху належить влада на небесах і на землі? Карає Він, кого побажає, і прощає, кого побажає, адже Аллах спроможний на кожному річ!

⁴¹ О Посланець! Хай не засмучують тебе ті, які поспішають у невір'ї та говорять своїми устами: «Ми увірували», але немає віри в серцях їхніх; і ті юдеї, які прислуховуються до брехні та прислуховуються до інших людей, котрі не приходили до тебе. Спотворюють вони значення слів і говорять: «Якщо дано вам це, то беріть його, а якщо не дано, то стережіться!» А якщо побажає Аллах спокусити когось, то ти перед Аллахом не допоможеш йому нічим! Вони — ті, чії серця не побажав Аллах очистити, їм — ганьба в земному житті та кара велика в житті наступному!

⁴² Слухачі неправди, поглиначі забороненого! Якщо прийдуть вони до тебе, то розсуди між ними або ж відвернися від них. Якщо відвернешся ти від них, то не зашкодять вони тобі ніяким чином. Якщо ж будеш судити їх, то суди між ними справедливо. Воїстину, Аллах любить справедливих!

⁴³ Але ж як поставлять вони тебе суддею, коли є в них Таурат, в якому міститься суд Аллаха? Потім же відвернуться вони після цього. Ні, не вірують вони!

⁴⁴ Воїстину, зіслали Ми Таурат, в якому — прямий шлях і світло. Судять за ним юдеїв пророки, які навернулися до Аллаха, і рабини, і книжники, як це було наказано їм — оберігати Писання Аллаха і бути свідками йому. І не бійтеся людей, а бійтеся Мене! І не продавайте знамень Моїх за безцінь! А ті, які не судять за тим, що зіслав Аллах, вони — невіруючі!

⁴⁵ І приписали Ми їм там: «Душа — за душу, око — за око, ніс — за ніс, вухо — за вухо, зуб — за зуб, а також відплата за поранення». Якщо ж хтось відмовиться від помсти — то милість ця буде спокутою його. А ті, які не судять за тим, що зіслав Аллах, вони — несправедливі!

⁴⁶ Слідами їхніми відправили Ми Ісу, сина Мар'ям, із підтвердженням істинності того, що було до нього в Таураті, й дарували Ми йому Інджіль, у якому прямий шлях і світло та підтвердження істинності того, що було до нього в Таураті, і як прямий шлях та пересторогу для богобоязливих.

⁴⁷ І нехай судять люди Інджілю за тим, що зіслав їм Аллах. А ті, які не судять за тим, що зіслав Аллах, вони — нечестивці!

⁴⁸ Зіслали Ми тобі Писання в істині, яке підтверджує те, що було до цього в писаннях, і тебе як наглядча над ним. Тож суди між ними згідно з тим, що зіслав Аллах, і не підкоряйся бажанням їхнім, щоб не ухилитися від тієї істини, яка явилася тобі. Кожному з-посеред вас встановили Ми різні закони й приписи. Якби побажав Аллах, то створив би Він вас громадою єдиною, але випробовує Він у тому вас, що дарував вам. Змагайтеся ж у добрих справах, до Аллаха ви всі повернетесь, і звістить Він вам про те, щодо чого були ви незгодні одне з одним!

⁴⁹ І суди між ними за тим, що зіслав Аллах, і не підкоряйся бажанням їхнім, і стережись, щоб не збили вони тебе ні на крихту з того, що зіслали Ми тобі! Якщо ж відвернуться вони, то знай, що бажає Аллах покарати їх за деякі гріхи їхні, а, воїстину, багато серед людей нечестивців!

⁵⁰ Невже прагнуть вони суду часів невігластва? Хто ж кращий за Аллаха в суді для людей твердо [віруючих]?

⁵¹ О ви, які увірували! Не беріть юдеїв та християн у приятелі — вони приятелі одні одним. А хто ж серед вас знається з ними — він сам з-посеред них. Воїстину, Аллах не веде прямим шляхом нечестивих!

⁵² Тож ти бачиш тих, чії серця хворі — поспішають вони до них, кажучи: «Боймося ми, що лихо спіткає нас». А, можливо, Аллах дарує перемогу або наказ від Себе! І тоді вони розкаються в тому, що приховували в серцях своїх!

⁵³ І скажуть ті, які увірували: «Невже це ті, які клялися Аллахом — найсильнішою клятвою — що вони справді з нами?» Даремні вчинки їхні, й матимуть вони втрати!

⁵⁴ О ви, які увірували! Якщо відступить хтось із вас від своєї релігії, то Аллах швидко явить людей, яких любить Він і які люблять Його, й будуть вони смиренними перед віруючими й непохитними перед невіруючими, борцями на шляху Аллаха, і тими, хто не боїться осуду. Така ласка Аллаха! Дає Він її, кому побажає. Аллах — Всеосяжний, Всезнаючий!

⁵⁵ Покровитель ваш — лише Аллах, Посланець Його й ті, які увірували, ті, які звершують молитву, дають закят, поклоняються!

⁵⁶ Ті, які беруть своїм покровителем Аллаха та Посланця Його й ті, які увірували, воістину, є вони прихильниками Аллаха, і вони — переможці!

⁵⁷ О ви, які увірували! Не приятелюйте з тими, які вважають релігію вашу насмішкою та грою, з-поміж тих, яким було дано Писання раніше за вас і невір'ючих, і бійтеся Аллаха, якщо ви віруючі!

⁵⁸ І коли закликаєте ви до молитви, то вони знуцаються і глузують. Це так, бо вони люди нерозумні!

⁵⁹ Скажи: «О люди Писання! Невже ненавидите ви нас лише за те, що увірували ми в Аллаха, і за те, що зіслано нам, і що зіслано раніше, і що більшість із вас — грішники?»

⁶⁰ Скажи: «Чи не розповісти вам про тих, кого очікує кара від Аллаха й кого прокляв Аллах; і на кого прогнівався та перетворив деяких з них на мавп та свиней, і які поклонялися тагуту? їм — найгірше місце, бо збивають вони з рівного шляху!»

⁶¹ І коли приходять вони до вас і говорять: «Увірували ми», то насправді прийшли вони з невір'ям і пішли з ним.

⁶² І бачиш ти, що багато хто з-поміж них поспішає перевершити інших у гріхах, ворожості та пожиранні забороненого! Мерзотне те, що чинять вони!

⁶³ Чому ж не утримають їх рабини та книжники від розмов гріховних та пожирання забороненого? Істинно, мерзотне те, що чинять вони!

⁶⁴ І сказали юдеї: «Рука Аллаха закута!» Будуть закутими руки їхні й прокляті вони за те, що говорять! Ні ж бо, руки Його широко простягнуті, наділяє Він, як побажає! Воістину, те, що зіслано тобі від Господа твого, багато в кого з них збільшує непокору й невір'я. Ми підняли між ними ворожість і ненависть до Дня Воскресіння. Завжди, коли розпалюють вони вогонь війни, гасить його Аллах. Вони прагнуть поширити нечестя на землі, та Аллах не любить нечестивих!

⁶⁵ Якби ж то люди Писання увірували й боялися [Аллаха], відпустили б Ми гріхи їхні та ввели би їх у сади насолоди.

⁶⁶ Якби вони трималися Таурату, Інджілю й того, що зіслано їм від Господа їхнього, то пожинали б вони те, що над їхніми головами та під їхніми ногами. Є серед них і справедливі люди. Але щодо більшості з них — мерзота те, що чинять вони!

⁶⁷ О Посланець! Сповісти те, що зіслано тобі від Господа твого! А якщо не зробиш ти цього, то не сповістиш послання Його! Аллах захистить тебе від людей. Воістину, Аллах не веде прямим шляхом невір'ючих!

⁶⁸ Скажи: «О люди Писання! Ви не утвердитесь ні в чому доти, доки не будете триматися Таурату та Інджілю, і того, що зіслано вам від Господа вашого!» Воістину, те, що зіслано тобі від Господа твого, багато в кого з них збільшує непокору і невір'я. Тож не сумуй за людьми невір'ючими!

⁶⁹ Воістину, ті, які увірували, і ті, які сповідували юдаїзм, і сабеї, і християни, з-поміж тих, які увірували в Аллаха та в Останній День і творили добро — нема їм чого боятися, і не будуть засмучені вони!*

⁷⁰ Істинно, взяти Ми завіт із синами Ісраїла й надіслали Ми їм посланців. Кожен раз, коли приходив до них посланець із тим, що не подобалось душам їхнім — одних вони оголошували брехунами, а інших вбивали.

⁷¹ І думали вони, що не буде лиха їм. Були вони сліпими й глухими, потім прийняв Аллах каяття їх, але й після того все одно були сліпими й глухими багато хто з них. Але Аллах бачить те, що чинять вони!

⁷² Істинно, невіруючі ті, які говорять: «Воістину, Аллах — це Месія, син Мар'ям!», але ж казав Месія: «О сини Ісраїла! Поклоняйтеся Аллаху, Господу моему й Господу вашому!» Воістину, ті, які додають Аллаху рівних — заборонив Аллах їм сади раю, будуть у пеклі вони! І не буде у несправедних помічників!

⁷³ Істинно, не вірують ті, які говорять: «Воістину, Аллах — третій із Трійці», але ж немає бога, крім Бога єдиного! І, воістину, якщо не відмовляться вони від того, що говорять, то тих із них, які не вірують, спіткає болісна кара!

⁷⁴ Невже не покаються вони перед Аллахом і не благатимуть прощення у Нього? Адже Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁷⁵ Месія, син Мар'ям — лише посланець. Істинно, приходили посланці й до нього. Мати його — праведниця, але й вони споживали їжу! Поглянь, як роз'яснюємо Ми [невіруючим] знамення Наші! І ще раз поглянь — у якій же омані вони!

⁷⁶ Скажи: «Невже поклоняєтесь ви окрім Аллаха тому, що не має влади принести вам ні шкоди, ні користі? Він, Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!»

⁷⁷ Скажи: «О люди Писання! Не порушуйте в своїй релігії меж істини й не йдіть за низькими бажаннями людей із минулих поколінь, які самі заблукали й збили багатьох [зі шляху істини]».

⁷⁸ Прокляті ті, які не вірують, з-посеред синів Ісраїла, вустами Давуда та Іси, сина Мар'ям. Це так, бо вони не слухалися й були порушниками!

⁷⁹ Вони не утримували одне одного від зла, вчиненого ними! Мерзотне те, що чинять вони!

⁸⁰ Бачиш ти, що багато хто з них приятелює з тими, які не увірували. Мерзота те, що приготували вони самі собі! Прогнівився Аллах на них, і кара буде їм довіку!

⁸¹ Якби ж то увірували вони в Аллаха й Посланця Його та в те, що зіслано йому, то не приятелювали б вони з ними. Але більшість із них – нечестивці!

⁸² Істинно, Ти впевнився, що сильніше за всіх людей ненавидять тих, які увірували, юдеї та багатобожники. Істинно, ти побачиш, що найближчі в

* Див. коментар до 62 аяту сури «аль-Бакара».

любові до тих, які увірували, ті, які говорять: «Воістину, ми — християни!» Це так, адже серед них є священники й ченці, і вони не вивищують себе.

⁸³ І коли чують вони те, що зіслано Посланцю, бачиш ти очі їхні, сповнені сліз від істини, про яку дізналися вони. І говорять вони: «Господи наш! Увірували ми! Тож запиши нас серед тих, хто свідчить!

⁸⁴ А чому нам не вірити в Аллаха й ту істину, яка прийшла до нас? Ми прагнемо, щоб Господь наш увів нас разом із людьми праведними!»

⁸⁵ За те, що говорять вони, Аллах відплатить їм садами раю, де течуть ріки, й вони будуть там довіку — така відплата праведникам!

⁸⁶ А ті, які не вірували та вважали за оману знамення Наші, вони — жителі пекла!

76

⁸⁷ О ви, які увірували! Не забороняйте благ, які Аллах дозволив вам, і не порушуйте меж! Воістину, Аллах не любить порушників!

⁸⁸ Їжте дозволене й приємне, яким наділив вас Аллах. І бійтеся Аллаха, в Якого ви віруєте!

⁸⁹ Аллах не покличе вас до відплати за легковажність у клятвах ваших, але відплатить Він за [невиконання] договорів, які в клятвах! Викуп за це – нагодувати десятиох бідняків так, як годуєте свої сім'ї, або ж одягнути їх, або звільнити раба. А як хто не в змозі цього зробити, нехай постить три дні. Це — викуп за порушення клятв ваших, тож тримайтеся ваших клятв. Так роз'яснює Аллах вам Свої знамення. Можливо, будете ви вдячні!

⁹⁰ О ви, які увірували! Воістину, вино, азартні ігри, камені жертвників і стріли для ворожби — мерзота від шайтана! Тож стережіться цього! Можливо, будете спасенні!

⁹¹ Воістину, шайтан бажає посіяти між вами ворожнечу й ненависть через вино й майсир і відвернути вас від згадування Аллаха й молитви. Невже ви не зупинитесь?*

⁹² Коріться Аллаху, коріться Посланцю, пильнуйте! Якщо відвернетесь ви, то знайте, що обов'язок Посланця Нашого — лише ясна звістка!

⁹³ Немає гріха на тих, які увірували й робили добрі справи, за те, що їли вони, якщо вони богобоязливі, увірували й роблять добрі справи; якщо й далі вони богобоязливі та вірують, якщо богобоязливі та роблять добро. Аллах любить тих, які робить добро!

⁹⁴ О ви, які увірували! Воістину, Аллах буде випробовувати вас [здобиччю] від полювання, яку ви здобуєте руками й списами, щоб дізнатися, хто з вас боїться Його потаємно; а хто з вас порушить після цього, тому — болісна кара!***

⁹⁵ О ви, які увірували! Не полюйте, коли ви в стані паломництва! А хто з вас уб'є навмисно, то відплата за це — стільки вбитої худоби, скільки вбив він. Присуджують це два справедливі мужи з вас, і це —

* Майсир — поширена серед арабів доісламського періоду азартна гра.

** Ідеться про заборону полювання під час хаджу.

жертва, яку ви приносите до Кааби. Або ж спокутою буде їжа для бідних, або ж відповідний цьому піст, щоб порушник зазнав тяжкість свого вчинку. Аллах прощає те, що було раніше. А якщо хтось повторить [вчинок], то Аллах скарає його. Аллах — Всемогутній, Володар відплати!*

⁹⁶ Дозволено вам і тим, хто в дорозі, полювати на морських тварин і їсти їх. Але заборонено вам полювання на суші, поки ви перебуваєте в іхрамі. І бійтеся Аллаха, перед Яким ви будете зібрані!

⁹⁷ Аллах зробив Каабу заповідним домом, опорою для людей, і встановив заборонений місяць і жертвних тварин із прикрасами. Це для того, щоб знали ви — Аллаху відомо те, що на небесах і на землі, і що Аллах — про кожну річ Знаючий!

⁹⁸ Знайте, що Аллах суворий у покаранні, і що Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁹⁹ А Посланець повинен тільки передати одкровення. Аллах знає, що ви відкриваєте й що приховуєте!

¹⁰⁰ Скажи: «Не рівні зле й добре, навіть якщо тебе дивує велика кількість злого». Тож бійтеся Аллаха, о ви, обдаровані розумом! Можливо, будете спасенні!

¹⁰¹ О ви, які увірували! Не запитуйте про ті речі, які приховані та можуть засмутити вас. А якщо спитаєте про них, коли посилається Коран, то вони відкриються вам. Аллах простив це вам. Аллах — Прощаючий, Жалісливий!

¹⁰² Деякі люди раніше за вас запитували про щось подібне й через це стали невіруючими.

¹⁰³ Не встановлював Аллах приписів ні щодо бахіри, ні саїби, ні васіли, ні хаміна, але ті, які не вірують, приписали неправду Аллаху, але ж більшість із них не розуміє,**

¹⁰⁴ коли говорять їм: «Прийдіть до того, що зіслав Аллах, і до Посланця», вони говорять: «Достатньо для нас того, з чим знайшли ми батьків наших». А якщо батьки їхні не розуміли нічого й не йшли прямим шляхом?

¹⁰⁵ О ви, які увірували! Бережіть душі ваші, щоб не звів вас той, хто сам збився зі шляху, коли йдете ви прямим шляхом! Ви повернетесь до Аллаха й сповістить Він про те, що ви чинили!

¹⁰⁶ О ви, які увірували! Коли до когось із вас прийде смерть і час

* «Стан паломництва» (іхрам) — обрядовий вступ паломників на територію мекканської мечеті.

** Бахірою араби називали верблюдицю, яка народжувала п'ять років підряд, за що її потім відпускали на волю. Саїба — верблюдиця, яка була відпущена на волю після даної господарем обітниці (наприклад, потрапивши в біду, араб говорив: «Якщо повернуся живий – дам волю одній верблюдиці»). Васіла — вівця, яка народжувала ягнятко, присвячене божеству. Хамін — верблюд, від якого народилося десять верблюденят.

складання заповіту, нехай будуть свідками два справедливі мужі з вас, або ж двоє не з вас. Якщо смерть прийшла до вас, коли ви подорожуєте по землі, то зупиніть їх після молитви, і нехай вони поклоняться Аллахом: «Ми не продамо цього свідчення ні за яку ціну, навіть якщо [зацікавлена особа] буде нашим родичем, і не приховаємо свідчення перед Аллахом. Воістину, інакше ми будемо серед грішників!»*

¹⁰⁷ А якщо стане відомо, що обидва вони вчинили гріх [лжесвідчення], то нехай двоє інших із близьких родичів, проти яких протестували колишні свідки, стануть на їхнє місце й поклоняться Аллахом: «Воістину, наше свідчення правдивіше за попереднє свідчення, і ми не порушимо, бо інакше були б ми серед несправедливих».

¹⁰⁸ Це — краще, коли дають вони свідчення щире, бо інакше вони боятимуться, що інші клятви дадуть після їхніх клятв. І бійтеся Аллаха й слухайте Його! Аллах не веде прямим шляхом нечестивців.

¹⁰⁹ Того Дня збере Аллах посланців і скаже: «Що вам відповіли?» Вони скажуть: «Нам невідомо. Воістину, тільки Ти знаєш потаємне!»

¹¹⁰ Коли сказав Аллах: «О Ісо, сину Мар'ям! Згадай милість Мою до тебе, коли укріпив Я тебе Духом Святим. І ти говорив із людьми в колісці й у дорослому віці; і коли Я навчив тебе писання й мудрості, Таурата й Інджіля; і коли з дозволу Мого ліпив ти з глини подобу птаха, дихав на неї, і вона ставала птахом із дозволу Мого; і як ти зцілював сліпонародженого й прокаженого з дозволу Мого; і коли воскрешав померлих із дозволу Мого; і коли стримав Я синів Ісраїла від тебе, коли ти прийшов до них із ясними знаменнями. І сказали ті, які не вірували з-посеред них: «Воістину, це справжнє чаклунство!»

¹¹¹ І коли відкрив Я апостолам: «Увіруйте в Мене й посланця Мого!», вони сказали: «Увірували Ми, тож засвідчи, що ми — віддані Тобі!»

¹¹² Коли апостоли сказали: «О Ісо, сину Мар'ям! Чи може Господь твій зіслати нам трапезу з неба?» Він мовив: «Бійтеся Аллаха, якщо ви віруючі!»

¹¹³ Вони сказали: «Ми бажаємо скуштувати її, щоб заспокоїлися серця наші та впевнилися ми, що ти сказав нам правду, і щоб ми були свідками цього!»

¹¹⁴ Сказав Іса, син Мар'ям: «О Аллах, Господи наш! Зішли нам трапезу з неба, яка була би святом для перших із нас і для останніх із нас — як знамення від Тебе; наділи ж нас, бо Ти — найкращий із наділяючих!»

¹¹⁵ Сказав Аллах: «Воістину, Я зішлю її вам, але якщо хтось із вас і після цього не увірує, то, воістину, Я скараю його такою карою, якою не карав нікого з [жителів] світів».

¹¹⁶ І коли сказав Аллах: «О Ісо, сину Мар'ям, чи говорив ти людям: «Візьміть мене й матір мою за двох богів нарівні з Аллахом?» Іса сказав:

* «Або ж двоє не з вас» — йдеться про представників інших віросповідань.

«Преславний Ти! Не говорив я того, на що не маю права. Якби я таке й сказав, Ти б це напевно знав. Ти знаєш те, що в мені, а я не знаю того, що в Тобі. Воістину, тільки Ти знаєш потаємне!

¹¹⁷ Не говорив я їм [нічого], крім того, що Ти наказав мені: «Поклоняйтеся Аллаху, Господу моему й Господу вашому!» І був я свідком їм, поки був серед них. Коли ж Ти взяв мене, то Ти наглядаєш за ними, а Ти — кожній речі Свідок!

¹¹⁸ А якщо Ти скараєш їх, то, справді, вони — раби Твої, а якщо простиш їх, то, воістину, Ти — Всемогутній, Мудрий!»

¹¹⁹ Сказав Аллах: «У цей День правдивим допоможе правдивість; для них — сади, де течуть ріки, будуть вони там довіку!» Аллах буде вдоволений ними, а вони будуть вдоволені Ним! Це — великий успіх!

¹²⁰ Аллаху належить влада над небесами, землею й тим, що на них. Він спроможний на кожну річ!

ХУДОБА

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

80

¹ Хвала Аллаху, Який створив небеса й землю та зробив темряву й світло! Але й після цього ті, які не увірували, додають Господу своєму рівних!

² Він — Той, Хто створив вас із глини, а потім призначив вам строк; є в Нього для вас ще й другий строк. Але й після цього ви сумніваєтеся!

³ Він — Бог на небесах і на землі. Він знає ваше потаємне й відкрите; і знає Він, що ви собі здобуваєте!

⁴ І яке б знамення зі знамень Господа їхнього до них не приходило, вони однаково відвертаються від нього!

⁵ Вони сприйняли істину за неправду, коли та прийшла до них. Але скоро прийдуть до них звістки про те, над чим насміхалися вони!

⁶ Невже вони не бачать, скільки минулих поколінь Ми знищили? Ми дарували їм силу, якої не дарували вам, і Ми звели їм з неба рясні дощі й дали рікам текти в їхніх землях. А потім Ми знищили їх за гріхи їхні й створили після них наступне покоління.

⁷ Навіть якби Ми зіслали тобі Писання в сувої, і вони торкнулися б його своїми руками, то ті, які не вірують, неодмінно сказали б: «Це — явне чаклунство!»

⁸ Вони говорять: «Чому не посланий до нього ангел?» Якби Ми послали ангела, то справу було б вирішено, і не дали б їм відстрочки.

⁹ Та якби Ми й послали ангела, то все одно зробили б його чоловіком, залишивши їх із їхніми сумнівами.

¹⁰ Вони насміхалися з посланців ще перед тобою. Але тих, хто глузував, спіткало те, над чим вони насміхались!

¹¹ Скажи: «То йдіть землею та погляньте, який був кінець тих, які вважали за брехунів [посланців]!»

¹² Спитай: «Кому належить те, що на небесах і на землі?» І скажи: «Аллаху! Він зробив милість Своїм обов'язком! І Він неодмінно збере вас у День Воскресіння, в якому немає сумніву! Ті, які втратили самих себе, не увірують!»

¹³ Йому належить усе, що спочиває вночі та вдень, а Він — Всечуючий, Всезнаючий!

¹⁴ Скажи: «Невже я візьму собі покровителя замість Аллаха, Творця небес і землі? Він годує, а Його не годують». І скажи: «Мені наказано бути першим із тих, хто підкорився Йому!» Тож не будь одним із багатобожників!*

¹⁵ Скажи: «Я боюся, що, в разі непослуху Господу моєму, мене буде покарано у Великий День!»

¹⁶ Але кого це оминє в той День, того Він помилював. Це — справжній успіх!

¹⁷ Якщо Аллах торкнеться тебе лихом, то ніхто не відверне цього, крім Нього! А якщо Він торкнеться тебе добром, так Він спроможний на кожен рік!

¹⁸ Він — Всепереможний над Своїми рабами, і Він — Мудрий, Всеідаючий!

¹⁹ Запитай: «Яке свідчення найсильніше?» І скажи: «Аллах — Свідок між мною й вами! Мені відкрито цей Коран, щоб я застерігав ним вас і тих, до кого він дійде. Невже ви справді свідчите, що крім Аллаха є ще й інші боги?» Скажи: «Я не свідчу про це!» [І ще] скажи: «Воістину, Він — Єдиний Бог! І, воістину, я непричетний до того, що ви приписуєте Йому рівних!»

²⁰ Ті, кому Ми дарували Писання, знають [Пророка] так, як знають своїх синів; ті, які втратили самих себе, не увірують!

²¹ Хто ж несправедливіший за того, хто зводив на Аллаха наклеп і заперечував Його знамення? Воістину, несправедливі не матимуть успіху!

²² Того Дня Ми зберемо їх усіх, а потім скажемо багатобожникам: «Де ж ваші спільники, яких ви вигадували?»

²³ Тоді не буде в них виправдання, хіба що скажуть: «Присягаємося Аллахом, Господом нашим, що ми не були багатобожниками!»

²⁴ Поглянь же, як вони брехатимуть про самих себе! Тож залиш їх разом із тим, що вигадували вони!

²⁵ Серед них є ті, які слухають тебе, але Ми поклали на серця їхні покрови, щоб вони не розуміли [Корану], а їхні вуха зробили глухими. І хоч би вони побачили всі знамення, то не увірують у них. І коли вони приходять до тебе сперечатися, то говорять ті, які не вірують: «Воістину, це лише казки давніх народів!»

²⁶ Вони відвертають людей [від Пророка] й відвертаються від нього самі. Але вони не знищують нікого, окрім себе, хоч самі цього й не знають!

²⁷ Якби ти бачив, як зупинять їх перед вогнем! І вони скажуть: «О, якби нас повернули назад! Ми не вважали б знамення Господа нашого за брехню і були б одними з віруючих!»

²⁸ Та ж ні! Відкрилося їм те, що вони раніше приховували! Та коли б їх і повернули назад, то вони б знову повернулися до того, що було їм заборонено! Воістину, вони — брехуни!

* «Хто підкорився Йому»: тобто бути першим «відданим» — мусульманином (араб. муслім).

²⁹ Вони говорять: «Є тільки наше земне життя і нас не воскресять!»

³⁰ Якби ти бачив, як їх зупинять перед Господом їхнім! Він скаже: «Хіба ж це не істина?» Вони скажуть: «Справді, присягаємося нашим Господом!» Він скаже: «Тож скуштуйте кари за те, що ви не увірували!»

³¹ Вже зазнали втрат ті, які заперечували зустріч із Аллахом. Коли ж раптом до них прийде Час, вони скажуть: «Горе нам за те, що ми втратили!» Вони нестимуть на своїх спинах їхній тягар; яке ж гірке те, що вони несуть!

³² Життя в цьому світі — тільки гра й забава. Наступне життя краще для тих, які богобоязливі! Невже ви не розумієте?

³³ Ми знаємо, що тебе засмучують їхні слова. Вони не вважають тебе за брехуна — нечестивці заперечують знамення Аллаха!

³⁴ І перед тобою вважали посланців за брехунів. Але ті терпіли те, що їх називали брехунами й ображали, поки Ми не допомогли їм. Ніхто не змінить слів Аллаха, а до тебе дійшли звістки про посланців!

³⁵ А якщо тебе гнітить їхній відступ, то, якщо ти зможеш відшукати прохід у землі чи сходи на небо, принеси їм знамення! Якби Аллах побажав, то зібрав би їх на прямому шляху. Тож не будь одним із невігласів!

³⁶ Воістину, відповідають ті, які здатні слухати. Аллах воскресить померлих, а потім вони повернуться до Нього!

³⁷ Вони говорять: «Чому не зіслано йому знамення від Господа Його?» Скажи: «Воістину, Аллах здатний зіслати знамення». Але ж більшість із них не має знання!

³⁸ Немає живих істот на землі й літаючих на крилах птахів, які би не творили громад, як і ви. Ми нічого не оминули в Писанні. А потім зберуть їх коло Господа їхнього.

³⁹ А ті, які заперечували Наші знамення — вони глухі, німі й перебувають у темряві. Аллах вводить в оману, кого побажає, і веде прямим шляхом, кого побажає!

⁴⁰ Скажи: «Скажіть мені: якщо прийде до вас кара від Аллаха або прийде Час, то невже ви будете кликати когось, окрім Аллаха, якщо ви є правдиві?»

⁴¹ Та ж ні! Ви будете кликати тільки Його! Якщо Він побажає, то позбавить вас того, про що ви Його просите, і тоді ви забудете про тих, кого додавали Йому рівними!

⁴² І Ми відсилали посланців до народів перед тобою; і Ми вражали [народи] бідністю й стражданнями, щоб вони були покірними.

⁴³ Чому ж, коли вражала їх Наша кара, вони не ставали покірними? Навпаки, серця їхні ставали жорстокими, а шайтан прикрасив їм те, що робили вони!

⁴⁴ І коли вони забули те, про що їм нагадували, то Ми відкрили їм шлях до кожної речі. А коли вони зраділи тому, що їм дали, Ми зненацька схопили їх! І ось, вони розгубилися!

⁴⁵ І були знищені до останнього ті люди, які чинили несправедливість. Хвала Аллаху, Господу світів!

⁴⁶ Запитай: «Скажіть мені: якщо Аллах забере ваш слух, зір і запечатає ваші серця, то який бог, окрім Аллаха, дарує вам це?» Поглянь, як Ми пояснюємо знамення — але й після цього вони відвертаються!

⁴⁷ Запитай: «Скажіть мені: якщо кара Аллаха прийде до вас зненацька чи відкрито, то невже знищать когось іншого, крім несправедливих людей?»

⁴⁸ Ми посилали посланців тільки добрими вісниками й застерігачами! І тим, які увірують і робитимуть добро, не буде страху, й не будуть вони засмучені!

⁴⁹ А на тих, які заперечували Наші знамення, впаде кара за те, що вони були нечестивцями!

⁵⁰ Скажи: «Я не говорю вам, що в мене скарбниці Аллаха та що я знаю потаємне. І не говорю вам, що я — ангел. Я йду за тим, що відкрито мені. Скажи: «Невже рівні сліпий та зрячий? Невже ви не замислитесь?»

⁵¹ Застерігай [Кораном] тих, які бояться того, що вони будуть зібрані перед своїм Господом. Немає для них, окрім Нього, ні захисника, ні заступника. Можливо, вони будуть богобоязливі!

⁵² І не проганяй тих, які закликають до Господа свого зранку та ввечері, прагнучи до лику Його! Ти ніяк не відповідаєш за них, а вони ніяк не відповідають за тебе. Але якщо ти проженеш їх, то будеш серед несправедливих!

⁵³ Так Ми випробовували одних іншими, щоб ті сказали: «Невже Аллах дарував милість саме цим із нас?» Та хіба ж Аллах не знає про вдячних?

⁵⁴ І коли до тебе приходять ті, які увірували в Наші знамення, то скажи: «Мир вам! Ваш Господь зробив для Себе милість обов'язком; і як хто з вас вчинить зло через невігластво, а потім покається й робитиме добро, то Він — Прощаючий, Милосердний!»

⁵⁵ Так Ми роз'яснюємо знамення, щоб став зрозумілим шлях грішників.

⁵⁶ Скажи: «Мені заборонено поклонятися тим, яких ви закликаєте, крім Аллаха!» Скажи: «Я не піду за вашими бажаннями, бо потраплю в оману й не буду одним із тих, хто йде прямим шляхом!»

⁵⁷ Скажи: «Я тримаюся ясного доказу від мого Господа, а ви вважаєте це за брехню! У мене немає того, що ви намагаєтеся прискорити. Рішення належить Аллаху; Він прорікає істину, Він — найкращий із суддів!»

⁵⁸ Скажи: «Якби в Мене було те, що ви намагаєтеся прискорити, то справу між мною й вами було би вже вирішено!» Аллах краще знає про нечестивців!

⁵⁹ У Нього ключі від потаємного і знає про них тільки Він! Він знає те, що на суші й те, що в морі. Жоден листок не падає, щоб Він не знав

цього, і немає ні зернини в темряві землі, ні чогось вологого чи сухого, чого б не було [записано] в ясному Писанні!

⁶⁰ Він — Той, Хто забирає ваші душі вночі й знає те, що ви робите вдень; саме тоді Він воскрешає вас, щоб сповнився призначений вам строк. А потім ви повернетеся до Нього, й Він розповість вам про те, що ви чинили!

⁶¹ Він — Всепереможний над рабами Своїми, Він посилає вам охоронців, а коли до когось із вас приходить смерть, то його душу забирають посланці Наші, які не втрачають нічого.

⁶² А потім їх повернуть до Аллаха, їхнього Істинного Господаря. Хіба не Йому належить вирок? А Він — найшвидший у відплаті!

84

⁶³ Запитай: «Хто рятує вас від темряви суші й моря, коли ви звертаєтеся до Нього покірно й потаємно: «Якщо ти врятуєш нас від цього, то ми неодмінно будемо вдячні?»

⁶⁴ Скажи: «Аллах рятує вас від цього й від усякого іншого лиха. Але й після цього ви додаєте Йому рівних!»

⁶⁵ Скажи: «Він здатний наслати на вас кару згори чи знизу, з-під ваших ніг, або поділити вас на різні групи, щоб одні з вас зазнали жорстокості інших!» Поглянь же, як Ми пояснюємо знамення; можливо, вони зрозуміють!

⁶⁶ Твій народ визнав це за брехню, хоча це — істина! Скажи: «Я вам не опікун!»

⁶⁷ Для кожної звістки встановлено строк. Тож скоро ви дізнаєтеся!

⁶⁸ І якщо ти побачиш, що вони пащекують про Наші знамення, то відвернися від них, поки вони не заведуть іншої розмови. Та якщо шайтан змусить тебе забути про це, то, коли згадаєш, не сідай поряд із нечестивими людьми!

⁶⁹ Богобоязливі не відповідають за них, але мають перестерігати — можливо, ті будуть богобоязливі!

⁷⁰ Залиш тих, які сприймають свою релігію як гру та забаву та яких зваблює земне життя. Але повчай їх [Кораном] — щоб не згинула жодна душа через те, що вона собі здобула — немає для неї, крім Аллаха, ні захисника, ні заступника, і який би викуп вона не давала, не приймуть його. На тих, які згинули через скоєні вчинки, чекає напій з окропу й болісна кара за те, що вони не вірували!

⁷¹ Скажи: «Невже ми будемо звертатися замість Аллаха до того, хто не принесе нам ні користі, ні шкоди? Невже ми відступимо після того, як Аллах вказав нам прямий шлях, — наче той, кого звабили шайтани на землі й довели до сумнівів? У такого є друзі, які закликають його до прямого шляху й кажуть: «Іди до нас!» Скажи: «Воістину, прямий шлях від Аллаха — справжній прямий шлях! І нам наказано підкоритися Господу світів,

⁷² звершувати молитву та боятися Його. Він — Той, перед Ким ви будете зібрані!»

⁷³ Він — Той, Хто створив небеса й землю в істині. У якийсь день Він говорить: «Будь!» — і ось, воно є. Слово Його — істина! Йому належить влада над Днем, коли засурмлять у ріг. Він знає потаємне й явне. Він — Мудрий, Всевідаючий!

⁷⁴ Ось Ібрагім сказав своєму батьку Азару: «Невже ти вважаєш ідолів за богів? Я бачу, що ти й твої люди перебувають у справжній омані!»

⁷⁵ Так Ми показали Ібрагіму царство небес і землі, щоб він був одним із впевнених.

⁷⁶ Коли його вкрила ніч, він побачив зірку. І сказав: «Це — мій Господь!» А коли та зайшла, він сказав: «Я не люблю того, що зникає!»

⁷⁷ І коли він побачив місяць, що сходив, то сказав: «Це — мій Господь!» Коли той зайшов, він сказав: «Якщо мій Господь не вкаже мені прямого шляху, то я стану одним із людей, які заблукали!»

⁷⁸ І коли він побачив сонце, що сходило, то сказав: «Це — мій Господь! Воно більше за все те!» А коли сонце зайшло, він сказав: «О люди! Я непричетний до того, що ви додаєте Йому як рівних!»

⁷⁹ Я щиро навернувся до Того, Хто створив небеса й землю, і я не є багатобожником!»

⁸⁰ Та народ його почав сперечатися з ним. Тоді він сказав: «Невже ви будете сперечатися зі мною про Аллаха, який уже вказав мені прямий шлях? Я не боюся тих, кого ви додаєте Йому рівними, хіба що Господь мій побажає чогось іншого. Мій Господь досягає знанням кожну річ. Невже ви не замислитесь?»

⁸¹ І як же я можу боятися тих, кого ви додаєте Йому рівними, якщо ви самі не боїтесь додавати Аллаху рівних, про яких Він не зіслав вам жодного доказу? То яка ж із двох громад має більше підстав для безпеки, якщо ви знаєте?»*

⁸² Ті, які увірували й не одягали своєї віри в несправедливість, перебувають у безпеці — вони йдуть прямим шляхом!

⁸³ Такі докази Ми дали Ібрагіму проти його народу. Ми підносимо на вищий ступінь, кого побажаємо. Воістину, твій Господь — Мудрий, Всезнаючий!

⁸⁴ І Ми дарували йому Ісхака та Якуба, і Ми вказали їм прямий шлях. А ще раніше Ми вказали прямий шлях Нуху, а з нащадків його — Давуду, Сулайману, Аюбу, Юсуфу, Мусі та Гаруну. Так Ми винагороджуємо тих, які роблять добро!

⁸⁵ А також Закарії, Ях'ї, Ісі та Ільясу — усі вони з праведників!

⁸⁶ А також Ісмаїлу, Альясу, Юнусу та Луту — усіх їх Ми вивищили над світами!

* Ібн Касір коментує: «Яка із цих двох груп правильніша: та, де поклоняються Тому, в Чій руці — шкода й користь, чи та, де, не маючи доказу, поклоняються тому, хто не може ні заподіяти шкоди, ні принести користі?»

⁸⁷ А також деяким серед батьків їхніх, нащадків їхніх і братів їхніх. Ми обрали їх і вказали прямий шлях!

⁸⁸ Такий прямий шлях від Аллаха. Він веде ним тих із рабів Своїх, кого побажає. А якщо вони додають Йому рівних, то марним буде все те, що роблять вони!

⁸⁹ Це — ті, яким Ми дарували Писання, мудрість і пророцтво. А якщо ці не увірують в них, то Ми вже доручили це іншим людям, які не стануть невіруючими!

⁹⁰ Це — ті, кому Аллах вказав прямий шлях. Тож прямуй слідом за ними! Скажи: «Я не прошу у вас відплати, а це — лише нагадування для світів!»

86

⁹¹ Не оцінили Аллаха гідною Його мірою ті, які сказали: «Аллах нічого не відсилав людині!» Запитай: «Хто ж зіслав Писання, з яким Муса прийшов як зі світлом і прямим шляхом для людей, і яке ви зробили окремими листками, дещо звідти показуючи, а багато чого ховаючи? Але ж вас навчили того, чого не знали ні ви, ні ваші батьки!» Скажи: «Аллах!» І залиш їх бавитися власним пустослів'ям!

⁹² Ми зіслали це Писання — благословенне, яке підтверджує те, що було перед ним, щоб ти застерігав ним Матір Міст і тих, хто живе поза нею. Ті, які вірують у наступне життя, вірують у [Коран]; вони уважні до своїх молитов!*

⁹³ Хто ж несправедливіший за того, хто зводить наклеп на Аллаха чи говорить: «Мені дано одкровення», — а насправді нічого йому не відкрито, або говорить: «Я зішлю подібне до того, що зіслав Аллах»? Якби ти бачив несправедливих у темряві смерті, як тягнуться до них руки ангелів: «Віддайте свої душі! Сьогодні відплатять вам принизливою карою за те, що ви говорили про Аллаха неправду й нехтували знаменнями Його!»

⁹⁴ «Ви прийшли до нас поодинці — такими, якими Ми створили вас уперше, і залишили позаду себе те, що Ми дарували вам у володіння. Ми не бачимо разом із вами заступників, яких ви вважали рівними Нам. Уже розірвано зв'язки між вами й полишили вас ті, кого ви вигадували!»

⁹⁵ Воістину, Аллах розколює зернятко й кісточку, виводить живе з мертвого й виводить мертве з живого. Ось такий Аллах! Як же ви віддалилися!

⁹⁶ Він розкриває світанок, робить ніч часом спокою, а сонце й місяць – засобами для лічби. Так встановлено Великим, Всезнаючим!

⁹⁷ Він — Той, Хто поставив для вас зірки, щоб ви знаходили за ними шлях у темряві суші й моря. Ми роз'яснили знамення для людей, які знають!

* «Матір Міст» — Мекка.

⁹⁸ Він — Той, Хто створив вас із єдиної душі та визначив місце перебування й місце зберігання. І Ми роз'яснили знамення для людей, які розуміють!*

⁹⁹ Він — Той, Хто звів із неба воду, завдяки якій ростуть різні рослини. Ми виводимо з них зелень, із якої вирощуємо зерна в колосі. А з пальмових зав'язей Ми вирощуємо звислі грона. Ми вирощуємо виноградні сади, оливи та гранати, подібні й неподібні. Погляньте ж на їхні плоди, коли вони зав'язуються і дозрівають! Воістину, в цьому — знамення для людей віруючих!

¹⁰⁰ Вони вважають джинів рівними Аллаху, хоч це Він створив їх! [Багатобожники] вигадали Йому синів і доньок без жодного знання; Преславний Він і Вищий від того, що Йому приписують вони!

87

¹⁰¹ Творець небес і землі, як може мати Він дитину, коли не має дружини? Він створив кожну річ і Він — про кожну річ Знаючий!

¹⁰² Такий Аллах, ваш Господь; немає бога, крім Нього, Творця кожної речі; тож поклоняйтеся Йому! Він — Опікун кожної речі!

¹⁰³ Погляди не досягають Його, це Він досягає погляди! Він — Проникливий, Всевідаючий!

¹⁰⁴ «Уже прийшли явні знамення від Господа вашого. Хто бачить їх, бачить сам для себе, а хто сліпий, то лише сам проти себе. Я вам не наглядач!»

¹⁰⁵ Так Ми роз'яснюємо знамення, щоб сказали тобі: «Ти навчився цього!», і щоб Ми пояснили його людям, які знають!***

¹⁰⁶ Іди за тим, що відкрив тобі Господь твій; немає бога, крім Нього! Тож відвернися від багатобожників!

¹⁰⁷ Якби Аллах побажав, вони б не додавали Йому рівних. Але Ми не зробили тебе наглядачем; і ти не опікун для них!

¹⁰⁸ Не ганьте тих, до кого вони звертаються замість Аллага, інакше через свою ворожість і невігластво вони почнуть ганити Аллага. Так Ми зробили для кожного народу вчинки його прекрасними, але потім вони повернуться до Нас, і Ми розкажемо їм про те, що робили вони!

¹⁰⁹ Вони присягалися Аллагом — найсильнішими клятвами! — що, коли прийде до них знамення, то вони увірують у нього. Скажи: «Знамення – в Аллага! Але звідки вам знати, що, коли ті й прийдуть до них, вони не увірують?»

¹¹⁰ Ми відвернули їхні серця й погляди, адже вони не увірували [в Коран] спершу, і залишили їх блукати в непослуху.

* Ібн Касір вважав, що найправильнішим тлумаченням «місця перебування» та «місця зберігання» є наступні слова: «лона матерів» і «поясниці чоловіків». Слово «поясниця» (сульб) в арабській мові використовують для позначення спорідненості.

** Мається на увазі Коран.

¹¹¹ Якби Ми навіть зіслали до них ангелів, і якби почали говорити з ними померлі, і якби Ми зібрали перед ними кожну річ — вони однаково б не увірували, якби не побажав Аллах. Але більшість із них — невігласи!

¹¹² Так Ми поставили для кожного пророка ворога — шайтанів із людей і джинів. Вони зваблюють одне одного гарними словами. Та якби твій Господь побажав, вони би не робили цього! Тож залиш їх разом із тим, що вони вигадують!

¹¹³ І щоб прислухалися до них серця тих, які не вірують в останнє життя, і щоб вони раділи цьому й далі робили те, що роблять!

¹¹⁴ «Невже я шукатиму іншого судді замість Аллаха? Він — Той, Хто зіслав вам Писання, що роз'яснює». Ті, кому дано Писання, знають, що воно зіслане від Господа твого в істині! Тож не будь серед тих, які сумніваються.

¹¹⁵ Збулося слово Господа твого, правдиве та справедливе! Ніхто не змінить слів Його. Він — Всечуючий, Всезнаючий!

¹¹⁶ Якщо ти коритимешся більшості тих, хто на землі, то вони зіб'ють тебе зі шляху Аллаха. Вони йдуть за припущенням та займаються вигадками!

¹¹⁷ Воістину, Господь твій краще знає тих, хто збився з Його шляху. Він краще знає тих, які йдуть прямим шляхом!

¹¹⁸ Їжте те, над чим згадано ім'я Аллаха, якщо віруєте ви в знамення Його!

¹¹⁹ А чому б вам не їсти того, над чим згадано ім'я Аллаха? Уже пояснено вам те, що для вас заборонене — хіба що ви були змушені [з'їсти] це. Воістину, багато хто вводить в оману інших через свої бажання, не маючи знання! Але Господь твій знає порушників!

¹²⁰ Уникайте гріха, відкритого й потаємного! Воістину, тим, які вчинили гріх, буде відплачено за те, що вони собі здобули!

¹²¹ Не їжте того, над чим не було згадано ім'я Аллаха, бо це — гріх. Воістину, шайтани намовляють своїх наближених, щоб ті сперечалися з вами! І якщо ви підкоритесь їм, то неодмінно станете багатобожниками!

¹²² Невже той, хто був мертвий, і кого Ми воскресили та дарували йому світло, з яким він пішов до людей, схожий на того, хто перебуває в п'ятні та не може вийти звідти? Так прикрашається для невіруючих те, що роблять вони!

¹²³ Так у кожному селищі Ми зробили наймогутніших людей грішниками, щоб вони займалися хитрощами. Але вони хитрують лише проти самих себе, хоч і не відають цього!

¹²⁴ І коли приходять до них знамення, говорять вони: «Ми ніколи не увіруємо, поки не дадуть нам схожого на те, що дали посланцям Аллаха». Та Аллах знає краще, кому доручити Своє послання. Ті, які коять гріх, будуть принижені перед Аллахом, їх спіткає сувора кара за те, що вони займалися хитрощами!

¹²⁵ Кому Аллах бажає вказати прямий шлях, тому Він розкриває груди для ісламу, а кого Він бажає збити зі шляху, тому здавлює та стискає груди, ніби той підіймається на небо! Так Аллах зводить покарання на тих, які не вірують!

¹²⁶ І це — пряма дорога Господа твого. Ми пояснили знамення для людей, які згадують!

¹²⁷ На них чекає Обитель миру коло Господа їхнього, а Він — Захисник їхній за те, що робили вони!

¹²⁸ Того Дня Він збере всіх: «О стовпище джинів! Ви збили зі шляху багатьох!» І скажуть їхні наближені серед людей: «Господи наш! Одні з нас використовували інших — і ось, прийшов строк наш, який Ти визначив нам!» Він скаже: «Ваш притулок — вогонь, у якому ви будете довіку, якщо Аллах не побажає інакше!» Воістину, твій Господь — Мудрий, Всезнаючий!

¹²⁹ Так Ми дозволяємо одним нечестивцям мати владу над іншими — за те, що вони собі здобули!

¹³⁰ «О стовпище джинів і людей! Невже не приходили до вас посланці з вас самих, які сповіщали вам Мої знамення й попереджали вас про настання цього Дня?» Ті скажуть: «Ми свідчимо проти самих себе!» Мирське життя звабило їх, і вони самі свідчать проти себе, що були невіруючими!»

¹³¹ Це так, бо Господь твій не знищує селища за несправедливість, поки його жителі перебувають у незнанні.

¹³² Кожному — свій ступінь за те, що він робив. Господь твій не оминає того, що роблять вони!

¹³³ Господь твій — Багатий, Володар милості! Якщо Він побажає, то вигубить вас і зробить наступниками вашими кого побажає, як Він зробив вас нащадками інших людей!

¹³⁴ Воістину, те, що обіцяно вам, станеться! І не відвернете ви цього!

¹³⁵ Скажи: «О народе мій! Дійте, як зможете, але буду діяти я! І скоро дізнаєтесь, кому належить остання Обитель. Воістину, не матимуть успіху нечестивці!»

¹³⁶ Вони призначають Аллаху частку з того, що Він зростив із посівів і худоби та говорять: «Це — Аллаху а це — нашим божествам!» Те, що призначене їхнім ідолам, не потрапляє Аллаху, а те, що призначене Аллаху, потрапляє їхнім ідолам. Зле ж таке рішення їхнє!

¹³⁷ Так ідоли багатьом із багатобожників прикрасили вбивство власних дітей, щоб знищити їх і заплутати їхню релігію. Та якби Аллах побажав, то вони б не робили цього. Тож залиш їх разом із тим, що вони вигадують!

¹³⁸ Вони говорять: «Ця худоба й посіви заборонені. Вживати їх у їжу мають право тільки ті, кому ми дозволимо», — так вони вважають. На деяких тваринах вони забороняють їздити верхи й класти на них вантаж, а над іншими не згадують ім'я Аллаха, зводячи на Нього наклеп! Він відплатить їм за те, що вони вигадували!

¹³⁹ Вони говорять: «Те, що в утробах цих тварин, дозволене чоловікам нашим та заборонене дружинам нашим!» А якщо воно народиться мертвим, то всі мають право на це. Відплатить Він їм за вигадки їхні. Воістину, Він — Мудрий, Всезнаючий!

¹⁴⁰ Зазнали втрат ті нерозумні, які, не маючи знання, вбивали своїх дітей і забороняли те, чим наділив їх Аллах, зводячи на Нього наклеп! Вони заблукали й не йдуть прямим шляхом!

¹⁴¹ Він — Той, Хто створив сади на підпорах і без підпор, пальми й посіви різного збіжжя, оливи та гранати, подібні й не подібні, їжте ці плоди, коли з'являться вони, і віддавайте належне в день, коли зберете врожай, але не має дружини? Він створив кожну річ і Він — про кожну річ Знаючий!*

¹⁴² Серед худоби є призначена для перевезень, а є така, що не призначена для цього. Їжте те, чим наділив вас Аллах, і не йдіть слідом за шайтаном. Воістину, він для вас — справжній ворог!

¹⁴³ Ось вісім пар [худоби]– дві з овець, і дві–з кіз. Запитай: «Самців заборонив Він чи самиць? Чи те, що в утробах самиць? Розкажіть мені зі знанням, якщо ви говорите правду!»

¹⁴⁴ Ще Дві з верблюдов, і ще дві — з корів. Запитай: «Самців заборонив Він чи самиць? Чи те, що в утробах самиць? Чи ви були свідками того, як Аллах заповів це вам?» Хто ж несправедливіший за того, хто зводить наклеп на Аллаха, щоб, не маючи знання, збити людей зі шляху? Воістину, Аллах не веде прямим шляхом нечестивих людей!

¹⁴⁵ Скажи: «Я знаходжу в одкровенні, яке дано мені, тільки заборону вживання в їжу мертвечини, пролитої крові й м'яса свині — це нечисте; а ще м'яса заборонених тварин, забитих без згадки імені Аллаха». А якщо хтось був змушений [з'їсти] це не навмисно й не порушуючи меж, то Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹⁴⁶ Юдеям Ми заборонили все, що має нероздвоєні копита. Ми заборонили їм жир корів і овець, окрім того, який на спинах, у нутрощах або змішався з кісточками. Так Ми відплатили їм за їхнє безчестя. Воістину, Ми правдиві!

¹⁴⁷ Якщо вони вважатимуть тебе за брехуна, скажи: «Ваш Господь – Володар великої милості, але не відвернути Його кари від грішних людей!»

¹⁴⁸ Скажуть багатобожники: «Якби Аллах побажав, то не додавали б Йому рівних ні ми, ні батьки наші; і нічого б не забороняли!» Так само заперечували [посланців] і ті, які жили перед ними, поки не зазнали кари! Скажи: «Якщо маєте хоч якесь знання, то відкрийте його нам! Але ви йдете за припущенням і вигадуете!»

¹⁴⁹ Скажи: «Аллаху належить переконливий доказ! Якби Він побажав, то всіх вас повів би прямим шляхом!»

* «Віддавайте належне»: ідеться про закят.

¹⁵⁰ Скажи: «Приведіть своїх свідків, які б могли засвідчити, що Аллах справді заборонив це все!» Та якщо вони й почнуть свідчити, то не свідчи разом із ними! Не потурай тим, які вважали за брехню Наші знамення, тим, які не вірують у наступне життя, додають Господу своєму рівних!

¹⁵¹ Скажи: «Приходьте, я прочитаю вам про те, що заборонив вам Господь ваш: нікого не вважайте рівним Йому, якнайкраще ставтеся до батьків. Не вбивайте дітей своїх, боячись бідності, адже Ми наділяємо й вас, і їх. Не наближайтеся до огидних вчинків — явних і прихованих. Не вбивайте душі, вбивство якої заборонив Аллах, якщо не маєте права на те. Він заповів вам це — можливо, ви зрозумієте!»

¹⁵² І не наближайтеся до майна сироти, хіба для його ж блага, поки не досягне він зрілості. Наповнюйте міру й вагу справедливо! Ми не вимагаємо від людини понад її можливості. І коли ви щось говорите, будьте справедливі, навіть якщо йдеться про вашого родича. Виконуйте завіт Аллаха. Він заповів це вам — можливо, замислитеся ви!

91

¹⁵³ Такий Мій прямий шлях, тож ідіть ним, але не йдіть іншими дорогами, які зіб'ють вас із Його шляху! Він заповів це вам — можливо, будете ви богобоязливі!

¹⁵⁴ Ми дарували Мусі Писання як довершення [милості] для тих, які роблять добро, як пояснення кожної речі, прямий шлях і милість — можливо, увірують вони в зустріч із Господом їхнім!*

¹⁵⁵ Ми зіслали це Писання благословенним, тож ідіть за ним і будьте богобоязливі — можливо, помилують вас!

¹⁵⁶ А також для того, щоб ви не говорили: «Писання було зіслане двом групам ще раніше за нас, тож ми нічого не знали про вивчення його!»**

¹⁵⁷ Щоб ви не говорили: «Якби нам зіслали Його, то Ми б ішли прямим шляхом ще краще, ніж вони!» Ось, прийшло до вас ясне знамення від Господа вашого, прямий шлях і милість! Хто ж несправедливіший за того, хто вважає за брехню Наші знамення й відвертається від них? Тим, які відвертаються від Наших знамень, Ми відплатимо лютою карою за те, що вони відверталися!

¹⁵⁸ Невже вони чекають, що до них прийдуть ангели, прийде твій Господь чи прийдуть знамення Господа твого? У День, коли прийде знамення від Господа твого, жодній душі не принесе користі віра її, якщо вона не була віруючою раніше чи не здобула через свою віру добро. Скажи: «Чекайте! Чекаємо й ми!»

¹⁵⁹ Воістину, ти непричетний до тих, які розкололи свою релігію та розділилися на секти. Їхня справа належить Аллаху, тож потім Він сповістить їх про те, що робили вони!

* Інтерполяція — згідно з тлумаченнями.

** Дві групи — юдеї та християни.

¹⁶⁰ Хто прийде з добрим вчинком, той матиме десять таких. А хто прийде із лихим вчинком, тому відплатять за нього; і ні з ким не вчинять несправедливо!

¹⁶¹ Скажи: «Воістину, мій Господь указав мені прямий шлях, який є істинною релігією, віросповіданням Ібрагіма-ханіфа. А він не був багатобожником!»

¹⁶² Скажи: «Воістину, моя молитва й виконання обрядів, моє життя й смерть — це все належить Аллаху, Господу світів!

¹⁶³ Немає рівного Йому. Саме це наказано мені, і я — перший із відданих Йому!»

92 ¹⁶⁴ Скажи: «Невже я шукатиму іншого господа крім Аллаха, коли Він — Господь кожної речі? Що б не вчинила кожна душа, відповідати за це їй самій. Ніхто не понесе тягар іншого! Потім повернетесь ви до Господа вашого, і Він сповістить вас про те, про що ви сперечалися!»

¹⁶⁵ Він — Той, Хто зробив вас намісниками на землі й підніс одних із вас над іншими за ступенями, випробуючи в тому, що Він дарував вам. Воістину, Твій Господь — Швидкий у покаранні. Воістину, Він — Прощаючий, Милосердний!

ЗАГОРОЖІ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Аліф. Лям. Мім. Сад.

² Ми зіслали тобі Писання не для того, щоб у грудях твоїх була через нього тривога, а щоб ти застерігав ним, і як згадку для віруючих!

³ Тож ідіть за тим, що зіслано вам від Господа вашого, і не йдіть за іншими покровителями замість Нього! Як же мало ви про це пам'ятаєте!

⁴ Скільки селищ Ми вигубили! Наша кара прийшла до них уночі, або коли вони спочивали опівдні!

⁵ Коли прийшла до них кара Наша, то сказали вони: «Воістину, ми були нечестивцями!»

⁶ Ми неодмінно запитаємо тих, до кого приходили посланці. Ми неодмінно запитаємо й самих посланців!

⁷ Ми неодмінно розповімо їм зі знаннями [про їхні вчинки]; адже Ми не були відсутніми!

⁸ Того Дня важитимуть правильно. Чия шалька буде важкою, ті матимуть успіх,

⁹ а чия шалька буде легкою, ті втратять самих себе, адже вони несправедливо ставилися до Наших знамень!

¹⁰ Ми дарували вам силу на землі й дарували вам засоби для існування. Як мало ви дякуєте!

¹¹ Ми створили вас, надали вам образ ваш, а потім сказали ангелам: «Вклоніться Адаму!» І вклонилися всі, крім Ібліса, який не був серед тих, які вклонилися!

¹² Аллах сказав: «Що завадило тобі поклонитися, коли Я наказав це тобі?» Той відповів: «Я кращий за нього! Ти створив мене з вогню, а його Ти створив із глини!»

¹³ Він сказав: «Залиш це місце! Тобі немає чого вивищуватись тут! Вийди, ти будеш одним із принижених!»

¹⁴ Той відповів: «Даруй мені відстрочку до того часу, коли їх воскресять!»

¹⁵ Аллах сказав: «Воістину, ти — один із тих, кому дана відстрочка!»

¹⁶ Той відповів: «За те, що Ти звів мене, я робитиму засідки проти них на Твоєму прямому шляху!»

¹⁷ А потім я буду підходити до них спереду, ззаду, справа й зліва — Ти не знайдеш більшості з них вдячними!»

¹⁸ Аллах сказав: «Вийди звідси знеславлений і принижений! Тими з них, які підуть за тобою, Я неодмінно наповню геєну!»

¹⁹ «О Адаме! Живи разом зі своєю дружиною в раю. Їжте, звідки побажаєте, але не наближайтеся до цього дерева, а то будете нечестивцями!»

²⁰ Шайтан почав намовляти їх, щоб відкрити їм наготу їхню, якої вони не помічали. Він сказав: «Ваш Господь заборонив вам це дерево для того, щоб ви не стали ангелами й безсмертними!»

²¹ Він поклявся їм обом: «Я для вас — добрий порадник!»

²² Він вивів їх звідти, спокусивши. І коли вони скуштували з того дерева, то відкрилася їм нагота їхня й почали вони прикривати її райським листям. Тоді Господь їхній покликав їх: «Хіба Я не заборонив вам їсти з цього дерева й хіба не казав вам, що шайтан для вас — справжній ворог?»

²³ Вони відповіли: «Господи наш! Ми були несправедливі самі до себе! Якщо Ти не простиш нас і не змилуєшся над нами, ми неодмінно зазнаємо втрат!»

²⁴ Він сказав: «Вийдіть! Одні з вас будуть ворогами іншим. На землі буде притулок ваш і користування благами — до певного часу».

²⁵ Він сказав: «Там ви будете жити, там ви будете помирати, і звідти вийдете!»

²⁶ «О сини Адама! Ми зіслали вам одяг, щоб приховали ви наготу вашу, а ще прикраси. Але одяг богобоязливості кращий! Це — знамення від Господа вашого. Можливо, ви замислитесь!»

²⁷ О сини Адама! Не дозволяйте шайтану спокусити вас так, як він вивів батьків ваших із раю. Він зірвав із них одяг, щоб вони побачили наготу одне одного. Воістину, він і його рід бачать вас звідти, звідки ви їх не бачите! Воістину, Ми зробили шайтанів покровителями тих, які не вірують!»

²⁸ І коли вони роблять щось огидне, то говорять: «Цього трималися наші батьки — Аллах наказав нам це!» Скажи: «Воістину, Аллах не закликає до огидного! Невже ви будете говорити про Аллаха те, чого не знаєте?»

²⁹ Скажи: «Мій Господь наказує бути справедливим. Повертайте свої обличчя до Нього в кожному місці поклоніння й кличте Його, щиро сповідуючи Його релігію. Так само, як Він дав вам початок, до Нього ви повернетесь!»

³⁰ Частину з вас Він повів прямим шляхом, а частину справедливо змусив блукати. Замість Аллаха вони взяли собі за покровителів шайтанів і ще думали про себе, що йдуть прямим шляхом!

³¹ О сини Адама! Вбирайтеся в одяг свій, де б ви не здійснювали поклоніння. Їжте й пийте, але не понад міру. Воістину, Він не любить тих, які порушують міру!

³² Запитай: «Хто заборонив прикраси, які Аллах дав Своїм рабам, а також блага з наділу Його?» Скажи: «Вони — для тих, які ще в земному житті щиро увірували в День Воскресіння!» Так Ми пояснюємо знамення для людей, які знають!

³³ Скажи: «Воистину, мій Господь заборонив огидні вчинки, відкриті й приховані, інші гріхи й свавілля, додавання Аллаху рівних, про яких Він не зіслав жодного доказу, а ще — коли говорите ви про Аллаха те, чого не знаєте!»

³⁴ Для кожної громади — свій строк. І коли приходить цей строк, то не можуть вони ні відтягнути його, ні наблизити — навіть на годину!

³⁵ О сини Адама! Якщо прийдуть до вас посланці з вас самих, які читатимуть вам Мої знамення, то ті, які будуть богобоязливі й робитимуть добро, не матимуть страху й не будуть вони засмучені!

95

³⁶ А ті, які вважають Наші знамення за брехню й через гордість свою нехтують ними, вони — жителі вогню! І будуть вони там довіку!

³⁷ Хто ж несправедливіший за того, хто зводить наклеп на Аллаха й заперечує знамення Його? Такі отримують частку, визначену їм Писанням. Коли посланці Наші прийдуть за душами їхніми, то запитають: «Де ті, яких ви закликали замість Аллаха?» Ті скажуть: «Вони залишили нас!» — і цим засвідчать, що були невірними!

³⁸ Скажуть їм: «Увійдіть у вогонь разом із громадами з людей і джинів, які жили до вас!» Завжди, коли входить туди один народ, він прокинає подібних собі! Коли всі вони зберуться там, то останні з них скажуть про перших: «Господи наш! Саме вони збили нас зі шляху! Тож відплати їм подвійною вогняною карою!» Він скаже: «Кожному відплатять подвійно, але ви цього не знаєте!»

³⁹ Перші з них скажуть останнім: «Немає у вас переваги над нами, тож скуштуйте кари за те, що робили ви!»

⁴⁰ Воистину, для тих, які заперечували Наші знамення й через гордість свою нехтували ними, не відкриються брами небесні, й не ввійдуть вони до раю, доки не пройде верблюд крізь вушко голки. Так Ми винагороджуємо грішників!

⁴¹ У пеклі на них чекатимуть ложа, а над ними — покривала. Так Ми винагороджуємо нечестивців!*

⁴² А ті, які увірували й робили добро — а Ми не вимагаємо від людини понад її можливості — вони є жителями раю й будуть вони там довіку!

⁴³ Ми очистимо їхні серця від ненависті, а під ними тектимуть річки. Вони скажуть: «Хвала Аллаху, який привів нас сюди. Ми б не йшли прямим шляхом, якби Аллах не повів нас ним! Посланці Господа нашого приходили з істиною!» Їм буде сказано: «Оце — рай. Ви успадкували його за те, що робили!»

* Як свідчать тлумачі, йдеться про покривала й ложа з пекельного вогню.

⁴⁴ Жителі раю звернуться до жителів вогню: «Ми переконалися, що обіцяне нам Господом нашим — істина! Чи переконалися й ви, що обіцяне Господом вашим — істина?» Ті скажуть: «Так!» І глашатай проголосить усім: «Нехай же буде прокляття Аллаха над нечестивцями,

⁴⁵ які збивають інших зі шляху Аллаха, прагнуть викривити його й не вірують у наступне життя!»

⁴⁶ Між обома групами буде перепона; а на загорожі — чоловіки, які впізнають тих за їхніми ознаками. І звернуться вони до жителів раю: «Мир вам!» Але вони поки не ввійдуть туди, хоч і багатимуть цього!

⁴⁷ А коли їхні погляди зупиняться на людях пекла, то скажуть вони: «Господи наш! Не вміщай нас туди разом із нечестивими людьми!»

96

⁴⁸ Мужі на загорожах звернуться до людей, яких вони впізнають за їхніми ознаками: «Не допомогло вам ні зібране вами, ні зверхність ваша!

⁴⁹ Хіба ж це не ті, про яких ви клялися, що вони ніколи не матимуть милості від Аллаха?» Скажуть їм: «Увійдіть до раю! Не матимете ви страху й не будете засмучені!»

⁵⁰ І звернуться жителі вогню до жителів раю: «Пролийте на нас воду або те, чим наділив вас Аллах!» Ті скажуть: «Воістину, Аллах заборонив це для невірних,

⁵¹ які сприйняли свою релігію як гру й забаву та яких звабило мирське життя!» Сьогодні Ми забудемо їх так само, як вони забули про зустріч із Нами в цей День і як відкинули Наші знамення!

⁵² Ми дарували їм Писання, пояснивши його зі знанням, дарували як прямий шлях і милість для віруючих людей!

⁵³ Невже вони, замість виконання обіцяного, чекають чогось іншого? Того Дня, коли це здійсниться, скажуть ті, які раніше забули про [Писання]: «Посланці Господа нашого приходили з істиною. Чи маємо заступників, які б заступилися за нас? Чи повернуть нас назад, щоб ми робили не те, що робили раніше?» Вони втратили самих себе. Залишили їх ті, кого вигадували вони!

⁵⁴ Воістину, ваш Господь — Аллах, Який створив небеса й землю за шість днів, а потім утвердився на троні. Він покриває ніччю день, який швидко наздоганяє її. Сонце, місяць і зорі покірні Йому. Хіба не Йому належить творити й вирішувати? Благословенний Аллах, Господь світів!

⁵⁵ Кличте Господа свого покійно й потаємно. Воістину, Він не любить тих, які порушують межі!

⁵⁶ І не поширюйте безчестя на землі після того, як вона стала кращою. Кличте Його зі страхом і надією. Воістину, милість Аллаха близька до тих, які роблять добро!

⁵⁷ Він — Той, Хто посилає вітри добрими вісниками Своєї милості! І коли вони приносять важкі хмари, Ми приводимо їх до мертвої землі, проливаємо туди воду й пророщуємо там усілякі плоди. Так Ми воскрешаємо й померлих — можливо, ви замислитесь!

⁵⁸ На добрій землі рослини сходять [рясно] з дозволу Господа її, а на поганій ростуть зле. Так Ми пояснюємо знамення для вдячних людей!

⁵⁹ Ми послали Нуха до його народу. Він сказав: «О люди! Поклоняйтеся Аллаху! У вас немає бога, крім Нього! Я боюся, що впаде на вас кара у Великий День!»

⁶⁰ Старшина його народу сказала: «Ми бачимо, що ти справді опинився в омані!»

⁶¹ Той відповів: «О люди! Я не опинився в омані. Навпаки, я — посланець від Господа світів!

⁶² Я передаю вам послання від Господа мого й раджу добро. Від Аллаха я знаю те, чого ви не знаєте!

⁶³ Невже ви дивуетесь тому, що нагадування від Господа вашого прийшло до вас через чоловіка з вас самих, щоб він застерігав вас і щоб ви були богобоязливі? Тоді, можливо, помилували б вас!»

⁶⁴ Та вони сприйняли його за брехуна. Ми врятували його й тих, хто був із ним у ковчезі, а тих, які вважали за брехню Наші знамення, втопили! Воістину, вони були сліпими людьми!

⁶⁵ І до адитів Ми послали їхнього брата Гуда. Він сказав: «О люди! Поклоняйтеся Аллаху! У вас немає бога, крім Нього! Невже не матимете страху перед Ним?»*

⁶⁶ Старшина його народу, яка не увірувала, сказала: «Ми бачимо твою дурість і думаємо, що ти — брехун!»

⁶⁷ Той відповів: «Я не дурний. Навпаки, я — посланець від Господа світів!

⁶⁸ Я переказую вам послання від Господа свого і я для вас — добрий порадник!

⁶⁹ Невже ви дивуетесь тому, що нагадування від Господа вашого прийшло вам через людину з-посеред вас для застереження? Згадайте, як Він зробив вас нащадками народу Ну хата ще й додав вам сили та зросту. Тож згадайте милості Господа вашого — можливо, матимете успіх!»

⁷⁰ Ті сказали: «Невже ти прийшов із тим, щоб ми поклонялися єдиному Богу й зреклися того, чому поклонялися наші батьки? Покажи нам те, чим ти погрожуєш нам, якщо ти говориш правду!»

⁷¹ Він відповів: «Уже впала на вас кара й гнів Господа вашого! Невже ви будете сперечатися зі мною про імена, вигадані вами й вашими батьками? Аллах не посилав щодо них жодного доказу. Тож чекайте, і я почекаю разом із вами!»**

⁷² З Нашої ласки Ми врятували його й тих, хто був із ним, і вигубили до останнього тих, які вважали Наші знамення за брехню й були невіруючими.

* Адити — народ, який колись жив у південній частині Аравійського півострова.

** Ідеться про імена, якими адити називали своїх ідолів.

⁷³ А до самудитів [відіслали] їхнього брата Саліха. Він сказав: «Люди! Поклоняйтесь Аллаху! У вас немає бога, крім Нього! Прийшло до вас ясне знамення від Господа вашого. Ось ця верблюдиця Аллаха — знамення для вас. Дозвольте ж їй пастися на землі Аллаха й не завдавайте їй лиха, інакше впаде на вас болісна кара!»*

⁷⁴ Згадайте, як Він зробив вас нащадками адитів і розселив на землі, на рівнинах якої ви зводите фортеці й вирубаєте в скелях будинки. Згадайте милості Аллаха й не чиніть зла на землі, поширюючи безчестя!»

⁷⁵ Зверхня старшина його народу сказала віруючим, які були слабкі: «Чи ви знаєте, що Саліх посланий Господом його?» Ті відповіли: «Воістину, ми віруємо в те, з чим його послано!»

⁷⁶ Горді сказали: «Воістину, ми не віруємо в те, у що віруєте ви!»

⁷⁷ І вони закололи верблюдицю, не послухавши наказу Господа їхнього, й сказали: «О Саліху! Покажи те, чим ти погрожуєш нам, якщо ти справді з посланців!»

⁷⁸ І вразив їх землетрус. Лишилися вони мертві в будинках своїх!

⁷⁹ [Саліх] відвернувся від них й сказав: «О народе мій! Я передав вам послання від Господа мого й радив вам добро. Але не любите ви добрих порадників!»

⁸⁰ [Відіслали] й Лута. Він сказав народу своєму: «Невже ви будете чинити таку мерзоту, якої не чинив перед вами ніхто з жителів світів?»

⁸¹ Воістину, в пристрасті ви берете чоловіків замість жінок. Так, ви — люди, які порушують межі».

⁸² Та його народ тільки сказав: «Виженіть їх із селища вашого. Вони — люди, які вважають себе пречистими!»

⁸³ Але Ми врятували Лута разом із його родиною, крім дружини, яка була однією з тих, хто залишився.

⁸⁴ І Ми пролили дощ [із каміння]. Поглянь же, яким був кінець грішників!

⁸⁵ А до мад'янітів [Ми послали] їхнього брата Шуайба. Він сказав: «О люди! Поклоняйтесь Аллаху! У вас немає бога, крім Нього! Прийшло до вас ясне знамення від Господа вашого. Наповнюйте ж міру й вагу, не обманюйте людей у майнових справах і не поширюйте безчестя на землі після того, як вона стала кращою. Так буде краще для вас, якщо ви віруючі!»**

⁸⁶ Не чатуйте на кожній дорозі, погрожуючи й збиваючи зі шляху Аллаха тих, хто увірував у Нього та намагаючись викривити цей шлях. Згадайте, як вас було мало, а Ми примножили вас. Погляньте, яким був кінець нечестивців!

* Самудити — давній народ, що жив у північній та центральній Аравії.

** Мад'яніти — народ, який жив у Мад'яні (північно-західна Аравія).

⁸⁷ І якщо частина з вас увірувала в те, з чим мене послано, а друга частина не увірувала, то чекайте, поки Аллах не розсудить між нами! А Він — найкращий із суддів!»

⁸⁸ І сказала зверхня старшина його народу: «Ми неодмінно виженемо тебе з нашого селища, Шуайбе, і тих, які увірували разом із тобою. Або ж ти повернешся до релігії нашої!» Той відповів: «А якщо ми ненавидимо її?»

⁸⁹ Ми зведемо наклеп на Аллаха, якщо повернемося до вашої релігії після того, як Аллах врятував нас від неї. Не годиться нам повертатися до неї, хіба що цього побажає Аллах, Господь наш. Наш Господь осягає знанням кожну річ, і на Аллаха ми сподіваємося! Господи наш! Розсуди між нами та народом нашим по правді, адже Ти — найкращий із тих, хто вирішує!»

99

⁹⁰ Старшина його народу, яка не увірувала, сказала: «Якщо ви підете за Шуайбом, то неодмінно зазнаєте втрат!»

⁹¹ Але їх уразив землетрус. Лишилися вони мертві в будинках своїх!

⁹² Ті, які вважали Шуайба за брехуна, наче ніколи й не жили там. Ті, які вважали Шуайба за брехуна, зазнали втрат!

⁹³ [Шуайб] відвернувся від них і сказав: «Я передав вам послання від Господа мого й радив добро. То як мені сумувати за невірними людьми?»

⁹⁴ У яке б селище Ми не посилали пророка, Ми завжди вражали його жителів злигоднями й лихом — можливо, стануть смиренними вони!

⁹⁵ Потім Ми заміняли зло благом, щоб вони зазнали добра. Вони говорили: «Батьки наші так само зазнавали прикрощів і радощів!» Але Ми скарали їх так несподівано, що вони цього й не чекали!

⁹⁶ Якби жителі цих селищ увірували й були богобоязливими, Ми б відкрили їм благословення небес і землі. Але вони вважали це за брехню, тож Ми скарали їх за те, що вони собі здобували!

⁹⁷ Невже жителі селищ вважали, що Наше покарання не прийде до них уночі, коли вони сплять?

⁹⁸ Невже жителі селищ вважали, що Наше покарання не прийде до них зранку, коли вони віддаються забавам?*

⁹⁹ Невже вони не мали страху перед хитрістю Аллаха? Не мають страху перед хитрістю Аллаха люди, які зазнають втрат!

¹⁰⁰ Хіба не пояснено тим, які отримали землю в спадок від її колишніх жителів, що, коли Ми побажаємо, скараємо їх за їхні гріхи? Ми запечатали їхні серця, тож не слухають вони!

¹⁰¹ Ми розповідаємо тобі звістки про ці селища. Їхні посланці приходили до них із ясними знаменнями, але вони не вірили в те, що вже раніше сприйняли як брехню. Так Аллах накладає печать на серця невірних!

* «Коли вони віддаються забавам» — тобто кара впаде на них «у стані зайнятості та неухважності» (ібн Касір).

¹⁰² Ми не знайшли більшості з них вірними завіту. Але Ми знайшли більшість із них нечестивцями!

¹⁰³ Після них Ми послали Мусу з Нашими знаменнями до Фірауна й наближених його. Але вони вчинили з ними несправедливо. Поглянь же, який був кінець нечестивців!

¹⁰⁴ Муса сказав: «О Фірауне! Я — посланець від Господа світів!

¹⁰⁵ Я повинен говорити про Аллаха лише істину. Я приніс вам ясне знамення від Господа вашого. Тож відпусти зі мною синів Ісраїла!»

¹⁰⁶ Той відповів: «Якщо ти прийшов зі знаменням, то покажи його, коли ти один із правдивих!»

¹⁰⁷ Він кинув свою палицю, й стала вона справжнім змієм.

¹⁰⁸ Він простяг свою руку, тож усі побачили, що вона стала здоровою!

¹⁰⁹ Старшина народу Фірауна сказала: «Воістину, він — вправний чаклун!

¹¹⁰ Він прагне вигнати вас із вашої землі! Що ж ви порадите?»

¹¹¹ Інші відповіли: «Дай час йому та брату його, а по містах розішли вісників,

¹¹² які приведуть до тебе всіх вправних чаклунів!»

¹¹³ Чаклуни прийшли до Фірауна й сказали: «Ми маємо отримати винагороду, якщо будемо переможцями!»

¹¹⁴ Той відповів: «Так, і ви будете одними з наближених!»

¹¹⁵ Вони сказали: «О Мусо, або кидай спершу ти, або кинемо ми!»

¹¹⁶ Той відповів: «Кидайте ви!» І коли вони кинули, то зачарували погляд людей, налякали їх і показали великі чари.

¹¹⁷ А Ми відкрили Мусі: «Кидай свою палицю!» І ось, стала вона поглинати те, що створили вони!

¹¹⁸ Постала істина й стало марним те, що робили вони!

¹¹⁹ Вони зазнали поразки й повернулися приниженими.

¹²⁰ Чаклуни впали в земному поклоні

¹²¹ й сказали: «Ми увірували в Господа світів,

¹²² Господа Муси та Гаруна!»

¹²³ Фіраун сказав: «Як, ви увірували в Нього без мого дозволу?! Це ваші хитрощі. Ви задумали їх у місті, щоб вигнати звідти його жителів. Але скоро ви дізнаєтеся!

¹²⁴ Я накажу відтяти вам руки й ноги навхрест, а потім розіпнути вас усіх!»

¹²⁵ Ті сказали: «Воістину, ми повертаємося до Господа нашого!

¹²⁶ Ти мстишся нам за те, що ми увірували в знамення Господа нашого, коли вони прийшли до нас. Господи наш! Даруй нам терпіння й забери нас відданими Тобі!»

¹²⁷ Старшина народу Фірауна сказала: «Невже ти дозволиш Мусі та його народу поширювати безчестя на землі й зректися тебе й твоїх богів?» Той відповів: «Ми будемо вбивати синів їхніх і залишати в живих жінок їхніх. Ми маємо владу над ними!»

¹²⁸ Муса сказав народу своєму: «Шукайте допомоги в Аллаху й майте терпіння! Воістину, земля належить Аллаху. Він дарує її в спадок тому з рабів Своїх, кому побажає. А найкращий вихід — для богобоязливих!»

¹²⁹ Ті сказали: «Знущалися з нас як перед тобою, так і після приходу твого». Він відповів: «Можливо, Господь знищить вашого ворога й призначить вас нащадками на землі, щоб побачити, що ви будете робити!»

¹³⁰ Ми скарали рід Фірауна роками посухи й неврожаєм плодів. Можливо, вони замисляться!

¹³¹ Коли до них приходило добро, вони говорили: «Це — завдяки нам самим!» А коли їх вражало щось зле, вони приписували це Мусі та його послідовникам. Знаки їхніх нещастя — від Аллаху, але ж більшість із них цього не знає!

¹³² Вони сказали: «Які б знамення ти не показував, щоб зачарувати нас, ми не увіруємо!»

¹³³ І наслали Ми на них повінь, сарану, воші, жаб і кров — як явні знамення. Але вони гордували — вони були зверхнім народом!

¹³⁴ Та коли впала на них кара, вони сказали: «О Мусо! Попроси для нас у Господа свого те, що Він тобі обіцяв. Якщо ти відвернеш від нас кару, ми повіримо тобі й відпустимо з тобою синів Ісраїла».

¹³⁵ Ми відвернули від них ту кару до певного часу, але коли він настав, вони порушили обіцянку.

¹³⁶ Ми помстилися їм та потопили їх у морі за те, що вони вважали Наші знамення брехнею й були до них неуважними!

¹³⁷ Пригнобленим людям Ми дарували в спадок східні й західні землі, які Ми благословили. За те, що вони терпіли, справдилося прекрасне слово Господа твого про синів Ісраїла. Ми знищили те, що робили Фіраун та його народ, і те, що будували вони!

¹³⁸ Ми переправили синів Ісраїла через море. Вони прийшли до людей, відданих поклонінню своїм ідолам і сказали Мусі: «О Мусо! Зроби нам бога, такого, як у них!» Той відповів: «Воістину, ви — невігласи!

¹³⁹ Воістину, буде знищено те, в що вірять ці люди. Марне те, що вони роблять!»

¹⁴⁰ Він сказав: «Невже я буду шукати для вас іншого бога замість Аллаху, коли Він вивищив вас над усіма жителями світів?»

¹⁴¹ І ось Ми врятували вас від роду Фірауна. Вони завдавали вам страждань, убивали ваших синів і залишали в живих ваших жінок. У цьому для вас — велике випробування від Господа вашого!

¹⁴² Ми визначили Мусі тридцять ночей і додали ще десять, тож загальний час від Господа його становив сорок ночей. Тоді сказав Муса Гаруну, своєму брату: «Будь замість мене над моїм народом, чини справедливо й не ходи шляхом нечестивців!»

¹⁴³ І коли Муса прийшов у призначений Нами час, і Його Господь заговорив до нього, він сказав: «Господи! Покажися мені, щоб я

подивився на Тебе!» Той відповів: «Ти не побачиш Мене, але поглянь на гору. Якщо вона втримається на своєму місці, то побачиш Мене й ти». Але коли Його Господь явив Себе горі, то розтрощив її на шматки, а Муса знепритомнів. І коли він прийшов до тям, то сказав: «Преславний Ти! Я каюся перед Тобою, і я — перший із віруючих!»

¹⁴⁴ Відповів Аллах: «О Мусо! Я вивищив тебе над людьми через Моє послання й Мою розмову з тобою. Візьми те, що Я дав тобі, й будь одним із вдячних!»

¹⁴⁵ Ми написали для нього на скрижалях усі повчання й роз'яснення кожної речі: «Міцно тримайся їх та накажи народу своєму триматися того добра, що міститься в них. Я покажу вам притулок для нечестивих!

102

¹⁴⁶ Я відверну від Моїх знамень тих, які поводяться зверхньо на землі без права на те. І яке б знамення вони не побачили, не повірять у нього. І якби побачили прямий шлях, не пішли б ним. Але якщо побачать вони шлях омани, то підуть ним. Це тому, що вважали вони за брехню Наші знамення й були до них неухважні!

¹⁴⁷ Вчинки тих, які вважали за брехню Наші знамення й зустріч у наступному житті, — марні. Хіба їм не відплатять за те, що вони чинили?»

¹⁴⁸ Коли Муса пішов, його народ зробив із прикрас подобу тельця, яка ревла. Хіба вони не бачили, що він не розмовляв із ними й не вказував їм прямого шляху? Та вони взяли його [для поклоніння] — вони були нечестивці!*

¹⁴⁹ А коли вони розкаялися й побачили, що заблукали, то сказали: «Якщо наш Господь не змішується над нами й не простить нам, то ми неодмінно будемо одними з тих, хто зазнав втрат!»

¹⁵⁰ Коли Муса повернувся до свого народу, то розгнівався, засмутився й сказав: «Зле те, що ви зробили за моєї відсутності! Невже ви прагнули випередити наказ Господа вашого?» І кинув скрижалі, схопив за голову брата свого й потягнув його до себе. Той заголосив: «Сину моєї матері! Воістину, люди понизили мене й мало не вбили. Не давай ворогам приводу насміхатися з мене й не став мене поряд із нечестивими людьми!»

¹⁵¹ Він сказав: «Господи! Прости мені й моему брату та введи нас до милості Твоїєї! Ти — наймилосердніший із милосердних!»

¹⁵² Воістину, на тих, які взяли собі [для поклоніння] тельця, впав гнів Господа їхнього й приниження в земному житті. Так Ми винагороджуємо наклепників!

¹⁵³ А щодо тих, які чинили зло, а потім розкаялися та увірували — Господь твій Прощаючий, Милосердний!

¹⁵⁴ Коли минувся гнів Муси, він узяв скрижалі, на яких був написаний прямий шлях і милість для тих, хто боїться Господа свого.

¹⁵⁵ Муса обрав сімдесят чоловіків зі свого народу, щоб вони прийшли

* Як пояснюють муфассіри — тлумачі Корану, «подоба тельця» була зроблена з золота, і його рев спричинило повітря, що проходило крізь отвори.

в призначений Нами час. А коли їх уразив землетрус, то [Муса] сказав: «Господи! Якби Ти побажав, то знищив би раніше як їх, так і мене. Невже ти знищиш нас за вчинок якихось нерозумних людей серед нас? Це тільки Твоє випробування. Ти вводиш ним в оману, кого побажаєш, і провадиш прямим шляхом, кого побажаєш! Ти — наш Покровитель, тож прости нам і помилуй нас! Ти — найкращий із тих, хто прощає!»

¹⁵⁶ Даруй нам найкраще в цьому житті й у житті наступному. Ми повертаємося до Тебе!» Він відповів: «Я вражаю Своєю карою, кого побажаю, але милість Моя охоплює кожну річ! Я дарую її тим, які богобоязливі, які дають закят і які вірують у Наші знамення,

¹⁵⁷ які підуть за посланцем, неписьменним пророком, запис про якого вони знайдуть у Таураті та Інджілі. Він накаже їм найкраще й відверне від неприйняттого, він дозволить їм добре й заборонить лихе, він скине з них тягар і пута, які висять на них. Саме ті, які увірують у нього, шануватимуть його, допомагатимуть йому й підуть за світлом, яке буде зіслано йому, — вони матимуть успіх!»

¹⁵⁸ Скажи: «О люди! Я — посланець Аллаха до вас усіх! Йому належить влада над небесами й землею; немає бога, крім Нього, Він дарує життя та смерть! Тож увіруйте в Аллаха та Його Посланця — неписьменного пророка, який увірував у Аллаха та Його слово. Йдіть же за ним — можливо, підете ви прямим шляхом!»

¹⁵⁹ Серед народу Муси є громада, яка веде шляхом істини й чинить згідно з нею.

¹⁶⁰ Ми розділили їх на дванадцять колін. Коли народ [Муси] попросив у нього води, Ми відкрили йому: «Удар своєю палицею в скелю!» Звідти забило дванадцять джерел, і кожна людина знала, звідки їй пити. Ми затінили їх хмарою та зіслали їм манну й перепелів: «Їжте блага, якими Ми наділили вас!» Вони не скривдили Нас, вони скривдили тільки самих себе.

¹⁶¹ І ось Ми сказали їм: «Живіть у цьому селищі! Їжте досхочу, коли схочете й де схочете! Увійдіть до брами, низько вклоніться й скажіть: «Прости нас!», щоб відпустили Ми гріхи ваші та примножили [винагороду] праведникам!»

¹⁶² Несправедливі з них замінили сказані для них слова на інші. Ми зіслали на них кару небесну за те, що вони чинили несправедливість!

¹⁶³ Запитай їх про селище на березі моря. Його жителі порушили суботу, коли в суботній день до них відкрито припливала риба, але не припливала в інші дні. Так Ми випробовували їх за те, що вони були нечестиві!

¹⁶⁴ Деякі з них сказали: «Чому ви повчаєте людей, яких Аллах однаково знищить або скарає суворою карою?» Ті відповіли: «Щоб виправдатися перед Господом нашим — можливо, вони будуть богобоязливі!»

¹⁶⁵ Та коли вони забули про те, що нагадували їм, Ми врятували тих, які відвертали інших від зла, а тих, які були несправедливі, скарали суворою карою за те, що вони були нечестивцями!

¹⁶⁶ Коли вони порушили те, від чого їх відвертали, Ми сказали їм: «Будьте мавпами мерзенними!»

¹⁶⁷ Ось твій Господь сповістив, що Він неодмінно буде відсилати до них тих, хто вражатиме їх злою карою. Воїстину, твій Господь — Швидкий у покаранні! Воїстину, Він — Прощаючий, Милосердний!

¹⁶⁸ Ми розділили їх на землі на різні громади. Серед них є праведні й не-праведні. Ми випробовували їх добром і злом — можливо, вони повернуться!*

¹⁶⁹ За ними прийшли наступники, які успадкували Писання. Але вони вхопилися за мирські блага й сказали: «Нас буде прощено!» Та якби з'явилися перед ними блага, подібні до цих, вони б однаково вхопилися за них. Хіба не було взято з них завіт Писання, щоб вони говорили правду про Аллаха? Вони вивчили те, що в ньому! Наступне життя краще для тих, які богобоязливі, невже вони не розуміють?

¹⁷⁰ А щодо тих, які тримаються Писання, звершують молитву, то, воїстину, Ми не втратимо винагороди праведників!

¹⁷¹ Ось Ми піднесли над ними гору, наче хмару, і вони подумали, що вона впаде на них. «Міцно тримайтеся того, що дано вам, і згадуйте, що в ньому, — можливо, будете богобоязливі!»**

¹⁷² Ось твій Господь вивів із плоті синів Адама нащадків їхніх, змусивши свідчити про самих себе: «Чи не Я ваш Господь?» Ті відповіли: «Так, ми — свідчимо!» — щоб не говорили ви в День Воскресіння: «Воїстину, ми не знали про це!»

¹⁷³ Або не говорили: «Воїстину, батьки наші додавали Господу рівних у поклонінні ще раніше, а ми — їхні нащадки. Невже ти знищиш нас за те, що зробили послідовники брехні?»

¹⁷⁴ Так Ми пояснюємо знамення — можливо, вони повернуться!

¹⁷⁵ Сповісти їм про того, кому Ми дарували Наші знамення, а він відвернувся від них. Шайтан переслідував його, і він став одним із тих, хто блукає!***

¹⁷⁶ Якби Ми побажали, то піднесли би його через них, але він вхопився за земне й пішов за своїми бажаннями. Він подібний до пса: коли женеш його, він висуває язика, і коли лишаєш у спокої, він так само висовує язика. Це — приклад людей, які вважають Наші знамення за брехню! Перекажи їм цю розповідь — можливо, поміркують вони!****

* «Повернуться від невір'я до єдинобожжя» (аль-Багавві)

** Мається на увазі гора Синай (Сінін, Джабаль ат-Тур), яку Всевишній підніс над синами Ізраїля.

*** Більшість коментаторів вважає, що йдеться про Бала'ама (Валаама).

**** Аль-Багавві посилається на Кутайбу й пише: «Пес висовує язик тоді, коли гарчить, коли відпочиває, а також коли страждає від спраги. Саме тому Аллах навів цей приклад задля того, щоб показати осіб, які вважають Його знамення за брехню: якщо їх повчати, то вони збиваються з правильного шляху, а якщо лишити в спокої, то вони так само збиваються зі шляху — наче пес, якого женеш, а він висовує язика, а якщо не чіпаєш — так само висовує язика».

¹⁷⁷ Поганий приклад людей, які вважають Наші знамення за брехню й кривдять самих себе!

¹⁷⁸ Кого Аллах веде прямим шляхом, той іде прямим шляхом. А ті, кого Він збиває зі шляху, матимуть втрати!

¹⁷⁹ Ми створили для пекла багато джинів і людей. Вони мають серця, якими не розуміють, мають очі, якими не бачать, мають вуха, якими не чують. Вони подібні до худоби, але перебувають у ще більшій омані. Вони — невігласи!

¹⁸⁰ Аллаху належать прекрасні імена. Тож кличте Його ними й залиште тих, які спотворюють імена Його. Їх винагородять за те, що вони робили!

¹⁸¹ Серед Наших творінь є громада, яка веде шляхом істини й чинить згідно з нею.

¹⁸² А тих, які вважають Наші знамення за брехню, Ми поступово потягнемо донизу, так, що вони й не знатимуть про це!

¹⁸³ Я дам їм відстрочку. Воістину, Мої хитрощі могутні!

¹⁸⁴ Невже їм не спадало на думку, що їхній приятель не божевільний? Воістину, він — ясний застерігач!

¹⁸⁵ Невже не дивилися вони на царство небес і землі, і на кожен річ, створену Аллахом? А можливо, вже наблизився їхній строк! То в яку розповідь після цієї увірують вони?

¹⁸⁶ Кого Аллах збив зі шляху, тому немає провідника. Він залишить їх блукати в своєму беззаконні!

¹⁸⁷ Тебе запитують про Час: «Коли настане він?» Скажи: «Знання про це — в Господа мого! Не відкриє часу його ніхто, крім Нього. Важкий він для небес і для землі! Прийде він раптово!» Тебе питають, наче тобі про це відомо. Скажи: «Знання про це — в Аллаха, але ж більшість людей про це не відає!»

¹⁸⁸ Скажи: «Я не маю влади зробити собі добро чи заподіяти шкоду, хіба що побажає цього Аллах. Якби я знав потаємне, то примножив би собі добро, а зло не торкнулося б мене. Воістину, я — застерігач і добрий вісник для віруючих людей!»

¹⁸⁹ Він — Той, Хто створив вас із єдиної душі й зробив із неї другу — до пари, щоб вона знаходила в ній спокій. А коли він зійшовся з нею, то вона понесла легку ношу й ходила з нею. Коли та стала важкою, вони обоє звернулися до Господа свого: «Якщо Ти даруєш нам благочестиву дитину, то ми будемо вдячні Тобі!»

¹⁹⁰ А коли Він дарував їм благочестиву дитину, вони почали додавати Йому рівних у тому, що Він дарував їм. Та Аллах вищий від того, що Йому приписують!*

* У цих аятах розповідається про життя Адама й Хави (Єви). Коментатори пояснюють, що через хитрощі шайтана Хава назвала свого сина Абд аль-Харісом («раб Харіса»; Харіс — ім'я Ібліса), адже попередні діти — Абд Аллах («раб Аллаха») та У байд Аллах («Найпокірніший раб Аллаха») — померли. Отож, люди почали додавати Аллаху рівних «у тому, що Він дарував їм» (аль-Багавві).

¹⁹¹ Невже вони будуть додавати Йому рівними тих, які нічого не творять і створені самі?

¹⁹² Вони не здатні допомогти їм і не можуть допомогти навіть собі!

¹⁹³ Якщо ви покличете їх на прямий шлях, то вони не підуть за вами. Байдуже, будете ви кликати їх чи будете мовчати.*

¹⁹⁴ Воістину, ті, кого ви кличете замість Аллаха — раби, подібні до вас. Тож покличте їх, нехай вони дадуть вам відповідь, якщо ви говорите правду!

¹⁹⁵ Чи є в них ноги, якими ходять вони? Чи є в них руки, якими щось беруть? Чи є в них очі, якими вони бачать? Чи є в них вуха, якими чують вони? Скажи: «Кличте своїх ідолів, а тоді хитруйте проти мене й не давайте мені відстрочки!

¹⁹⁶ Воістину, мій Покровитель — Аллах, Який зіслав Писання. Він захищає праведників!»

¹⁹⁷ Ті, кого ви кличете замість Аллаха, не здатні допомогти вам і не можуть допомогти навіть собі!

¹⁹⁸ Якщо ви покличете їх на прямий шлях, то вони не почують. Бачиш ти, що вони дивляться на тебе, але не бачать!***

¹⁹⁹ Прости цих людей, закликай робити добро й залиш невігласів.

²⁰⁰ А якщо шайтан спокушатиме тебе, то шукай захисту в Аллаха! Воістину, Він — Всечуючий, Всезнаючий!

²⁰¹ Воістину, коли богобоязливих торкається спокуса шайтана, вони згадують Аллаха й починають розрізняти!

²⁰² А брати їхні підтримують їхню оману й не зупиняються!***

²⁰³ Коли ти не приходиш до них зі знаменням, вони говорять: «Чому не вигадаш його для нас?» Скажи: «Воістину, я йду за тим, що відкрито мені Господом моїм. Це — ясні докази від Господа вашого, прямий шлях і милість для віруючих людей!»

²⁰⁴ Коли читають Коран, слухайте уважно та мовчіть — можливо, вас помилують!

²⁰⁵ Згадуй Господа свого подумки, не вголос, покійно й зі страхом, і роби так зранку та ввечері, й не будь одним із неуважних!

²⁰⁶ Воістину, ті, які біля Господа свого, не гордують поклонінням Йому, славлять Його й низько вклоняються Йому!

* Аль-Багавві коментує: «Позбавлені розуму ідоли не підуть за вами».

** Ідеться про ідолів: «Вони стоять перед тобою зі своїми намальованими очима й наче дивляться ними, хоч насправді — камені» (ібн Касір).

*** Шайтани «підтримують оману» своїх прихильників із людей, закликаючи їх до непослуху (ібн Касір, аль-Багавві).

ВІЙСЬКОВА ЗДОБИЧ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Тебе запитують про військову здобич. Скажи: «Військова здобич належить Аллаху та Посланцю. Тож бійтесь Аллаха, будьте в злагоді між собою й коріться Аллаху та Його Посланцю, якщо ви – віруючі!»*

² Віруючі — тільки ті, які, коли згадують Аллаха, відчують у своїх серцях страх, а коли їм читають Його знамення, то це примножує віру їхню; і які покладаються на Господа свого.

³ Це — ті, які звершують молитву й жертвують із того, чим Ми їх наділили.

⁴ Вони — справжні віруючі! Для них — ступені в Господа їхнього, прощення й щедрий наділ!**

⁵ Так само Господь твій вивів тебе з будинку заради істини, хоч декому з віруючих це було ненависне.***

⁶ Вони сперечалися з тобою про істину після того, як вона стала зрозуміла їм — наче їх ведуть на смерть, і вони бачать її!

⁷ Ось Аллах пообіцяв вам, що один із загонів потрапить до вас. Ви бажали, щоб до вас потрапив неозброєний загін. Та Аллах прагне підтвердити істину Своїми словами й вигубити невіруючих до останнього,

⁸ щоб утвердилася істина й згинула неправда, хоча це й ненависно для грішників!

* Ідеться про військову здобич, захоплену мусульманами під час битви під Бадром в 624 році.

** Ібн Абі Наджіх розповів: «Один чоловік запитав Хасана: «Чи ти віруючий?» Той відповів: «Якщо ти запитуєш мене про віру в Аллаха, Його ангелів, Його писання, Його посланців, Останній День, рай, пекло, воскресіння та відплату, то я — той, хто вірить у це все. Але якщо ти питаєш про слова Всевишнього «Віруючі — тільки ті, які, коли згадують Аллаха, відчують у своїх серцях страх», то я не знаю, належу я до них чи ні» (аль-Багавві). Ібн Касір сказав: «Ті, про кого говориться в цих аятах — віруючі зі справжньою вірою».

*** Ідеться про похід із Медини до Бадру. «Істина» — наказ Господа про битву з ворогом (ат-Табарі).

⁹ Ви просили допомоги в свого Господа, і Він відповів вам: «Я підтримаю вас тисячею ангелів, що йдуть одне за одним!»

¹⁰ Аллах зробив це доброю звісткою, щоб заспокоїти нею ваші серця. Немає допомоги, крім як від Аллаха! Воістину, Аллах — Всемогутній, Мудрий!

¹¹ Ось Він наслав на вас дрімоту — безпеку, дану від Себе й пролив із неба воду, щоб очистити вас, забрати від вас скверну шайтана, щоб укріпити серця ваші й ствердити поступ ваш!

¹² Ось твій Господь відкрив ангелам: «Я — з вами! Зміцніть же тих, які увірували! Я посию страх у серцях тих, які не увірували. Рубайте їм шиї та рубайте їм усі пальці!»

¹³ За те, що вони вирушили проти Аллаха та Його Посланця! А хто вирушає проти Аллаха та Його Посланця, то Аллах — Суворий у покаранні!

¹⁴ Ось вам — скуштуйте! Воістину, на невіруючих чекає вогняна кара!

¹⁵ О ви, які увірували! Якщо ви зустрінетесь із невіруючими, які вирушають військом, то не повертайтеся до них спинами!

¹⁶ А хто в той час повернеться до них спиною — якщо не хоче розвернутися для битви чи приєднатися до іншого загону — той накличе на себе гнів Аллаха, а його притулком буде геена! Який мерзотний притулок цей!

¹⁷ Це не ви вбивали їх, це Аллах убивав їх! Це не ти кинув тоді, коли кинув, але це Аллах кинув — щоб випробувати віруючих Своїм прекрасним випробуванням від Себе! Воістину, Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!*

¹⁸ Ось вам! Аллах робить марними підступи невіруючих!

¹⁹ Ви просили рішення і ось прийшло до вас рішення. Якщо ви припините, то це буде краще для вас. А якщо ви почнете знову, то почнемо все й Ми, і ваш загін ніяк не допоможе вам, навіть якщо він буде численний. Воістину, Аллах — із віруючими!**

²⁰ О ви, які увірували! Коріться Аллаху та Його Посланцю й не відвертайтеся від нього, адже ви чуєте!

²¹ Не будьте як ті, що кажуть: «Ми слухали», — а самі не слухають.

²² Воістину, найгірші з творинь перед Аллахом — глухі й німі, які не здатні розуміти!

²³ Та якби Він дарував їм слух, вони б однаково вперто відвернулися!

²⁴ О ви, які увірували! Відповідайте Аллаху та Його Посланцю, коли

* Ібн Касір коментує: «Розповів Алі бін Абі Тальха від ібн Аббаса: Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) підніс руки — ідеться про день битви під Бадром — і сказав: «Господи! Якщо Ти знищиш цей загін, то вже ніколи не буде того, хто поклонявся б Тобі на землі!» Джібріл сказав йому: «Візьми жменю землі й жбурни її в їхні обличчя!» І він узяв жменю землі й кинув її в їхні обличчя. І не лишилося нікого з багатобожників, чиї очі не були би вражені...»

** «Якщо ви припините» — ці слова адресовані невіруючим, які повинні відмовитись від ворожості до віруючих.

він закликає вас до того, що дарує вам життя! І знайте, що Аллах стає між людиною та її серцем, і що до Нього ви будете зібрані!*

²⁵ Бійтеся спокуси, яка вразить не тільки несправедливих із вас, і знайте, що Аллах — Суворий у покаранні!

²⁶ Згадайте, як вас було мало й ви були слабкі на землі. Ви боялися, що люди схоплять вас, але Він дарував вам притулок і підтримав вас Своєю допомогою; Він наділив вас благами—можливо, ви будете вдячні!

²⁷ О ви, які увірували! Не зраджуйте Аллаха та Посланця й не зраджуйте довіреного вам, адже ви знаєте!

²⁸ Знайте, що ваше майно та ваші діти — спокуса для вас; знайте, що в Аллаха — велика винагорода!

²⁹ О ви, які увірували! Якщо ви будете боятись Аллаха, то Він дарує вам розрізнення, відпустить лихі вчинки ваші й простить вас! Аллах — володар великої ласки!**

³⁰ Хитрували ті, які не увірували, прагнучи або замкнути тебе, або вбити чи вигнати геть. Вони хитрували, але й Аллах хитрував. Аллах — найкращий із хитрунів!

³¹ Коли ти читаєш ім Наші знамення, вони говорять: «Ми вже чули таке. Якби ми побажали, то розповіли б щось подібне, бо це — тільки казки давніх!»

³² Ось вони сказали: «О Аллах! Якщо це — істина від Тебе, то скинь на нас камені з неба або нашли на нас болісну кару!»

³³ Та Аллах не буде карати їх, доки ти серед них. Аллах не буде карати їх, коли вони благатимуть прощення.

³⁴ Але чому б Аллаху не покарати тих, які відганяють [мусульман] від Забороненої Мечеті, хоч вони не захищають її? Захисниками її можуть бути тільки богобоязливі, але більшість із тих цього не розуміє!

³⁵ Молитва цих людей біля Дому була тільки свистом і плесканням у долоні. Тож скуштуйте кари за те, що були невірною!

³⁶ Воистину, ті, які не вірують, жертвують своє майно для того, щоб збити інших зі шляху Аллаха. Вони витратять його й шкодуватимуть про це, а потім зазнають поразки! їх зберуть у пеклі,

³⁷ щоб Аллах відділив лихого від доброго, кинув лихих одне на одного, зібрав усіх до купи й вмістив у пеклі! Саме вони й зазнають втрат!

³⁸ Скажи тим, які не вірують, що, коли зупиняться вони, то їм простять їхнє минуле. Та якщо вони знову повернуться до свого, то вже був приклад давніх!

* Бажання людини виникає в її «серці» (кальб). Ат-Табарі коментує: «Ця звістка від Преславного та Всемогутнього Аллаха говорить про те, що Він має владу над їхніми серцями. Він стає між ними та цими серцями тоді, коли побажає, поки не змусить власника серця сприйняти щось із віри чи з невір'я, послабити його, дати йому щось зрозуміти — а це можливо тільки з Його дозволу й за Його бажанням».

** Ідеться про здатність відрізнити правду від неправди (ібн Касір).

³⁹ Боріться з ними, доки не зникне смута і релігія не буде цілком належати Аллаху. А якщо вони зупиняться, то Аллах бачить, що вони роблять!*

⁴⁰ Якщо вони відвернуться, то знайте, що ваш Покровитель — Аллах! Який прекрасний цей Покровитель! Який прекрасний цей Помічник!

⁴¹ Знайте: якщо ви захопили здобич, то її п'ята частина належить Аллаху, Його Посланцю та його родичам, сиротам, бідним і подорожнім, якщо ви вірите в Аллаха й у те, що зіслали Ми рабу Нашому в День Розрізнення— День, коли зустрілися два війська. Аллах спроможний на кожен рік!**

⁴² Ось ви були на ближчому боці долини, вони — на віддаленому, а караван був нижче від вас. Якби ви домовилися одне з одним, то не зустрілися б у погодженому місці; але все відбулося так, щоб Аллах довершив справу, яка вже була вирішена, щоб від ясного доказу загинув той, хто загинув, і щоб від ясного доказу жив той, хто буде жити. Аллах – Всечуючий, Всезнаючий!***

⁴³ Ось Аллах показав тобі уві сні, що їх мало. Та якби Він показав тобі, що їх багато, то ви втратили б відвагу й почали б сперечатися про наказ. Та Аллах уберіг вас! Воістину, Він знає, що в серцях!

⁴⁴ Ось Він показав їх для вас, коли ви зустрілися, як нечисленних у ваших очах, а вас показав нечисленними в їхніх очах — щоб Аллах довершив справу, яка вже була вирішена. І до Аллаха повертаються всі справи!

⁴⁵ О ви, які увірували! Коли ви стикаєтесь із [ворожим] загоном, то будьте міцні й згадуйте Аллаха часто — можливо, ви матимете успіх!

⁴⁶ Коріться Аллаху, Його Посланцю й не сперечайтесь, інакше втратите свою відвагу й зникне сила ваша! Терпіть, воістину, Аллах — із тими, хто терпить!

⁴⁷ І не будьте як ті, що погордо вийшли зі своїх осель, хизуючись перед людьми, і які збивали інших зі шляху Аллаха. Аллах досягає те, що вони роблять!****

⁴⁸ Ось шайтан прикрасив для них вчинки їхні та сказав: «Сьогодні вас не перемаже ніхто з людей! Я — ваш покровитель!» Та коли два загони побачили одне одного, то він повернувся на своїх п'ятах і сказав: «Я зрікаюся вас! Я бачу те, чого ви не бачите й боюся Аллаха! Аллах — суворий у покаранні!»

* «Смута» — багатобожжя, де релігія належить не Аллаху (ібн Касір, аль-Багавві).

** Мається на увазі битва під Бадром. «Його Посланцю та його родичам»: мова йде про рід Гашім та Абд аль-Муталіб.

*** Ідеться про битву під Бадром. Ібн Касір коментує: «Всевишній каже, що Він зібрав вас разом із вашим ворогом у місці, про яке ви не домовлялися. Це відбулося для того, щоб допомогти вам проти них і піднести слово істини над словом неправди. Справа стала ясною, доказ — беззаперечним, аргументи — переконливіші, тож ні в кого не лишилося... жодного сумніву». Аль-Багавві наводить слова Катади: «Щоб збився зі шляху той, хто відійшов від ясного доказу, а пристав на прямий шлях той, хто йде до ясного доказу».

**** Ідеться про багатобожників, чий загін вийшов на боротьбу з мусульманами.

⁴⁹ Ось лицеміри й ті, в чійх серцях хвороба, сказали: «Звабила їх релігія їхня!» Але якщо хтось покладається на Аллаха, то, воістину, Аллах — Всемогутній, Мудрий!

⁵⁰ Якби ти бачив, як ангели забирають невіруючих! Вони б'ють їх по обличчю та спинах: «Скуштуйте палючої карі!»

⁵¹ Це вам за те, що зробили руки ваші. Воістину, Аллах не чинить несправедливо з рабами!»

⁵² Так само чинив рід Фірауна й ті, які жили перед ними. Вони не повірили в знамення Аллаха, тож Аллах схопив їх за гріхи їхні! Воістину, Аллах — сильний та суворий у покаранні!

⁵³ Це так, бо Аллах не змінює Своєї милості, даної якомусь народу, поки вони не змінять того, що в їхніх душах. Воістину Аллах — Всечуючий і Всезнаючий!

⁵⁴ Так само чинив рід Фірауна й ті, які жили перед ними. Вони сприйняли як брехню знамення Господа свого, тож Ми знищили їх за гріхи їхні, а рід Фірауна Ми втопили! Усі вони були нечестивцями.

⁵⁵ Воістину, найгірші з творінь перед Аллахом — це ті, які не увірували й не увірують,

⁵⁶ ті, з якими ти укладаєш договір, а вони щоразу порушують його й не бояться [Аллаха]!*

⁵⁷ Якщо ти зійдешся з ними на війні, то, покаравши їх, налякай тих, хто їх підтримує. Можливо, вони пам'ятатимуть!

⁵⁸ Якщо ти боїшся зради з боку деяких людей, то розірви із ними [угоду], щоб усі були рівні. Воістину, Аллах не любить зрадників!

⁵⁹ Нехай не думають невіруючі, що втечуть! Воістину, вони слабкі для цього!

⁶⁰ Приготуйте проти них скільки зможете сили та бойових коней — цим ви налякаєте ворога Аллаха й вашого ворога, а також інших [ворогів], яких ви не знаєте, але яких знає Аллах. І що б ви не витратили на шляху Аллаха, вам сповна повернуть це й не вчинять із вами несправедливо!

⁶¹ Якщо вони оберуть мир, то обирай його й ти. І покладай сподівання на Аллаха. Воістину, Він — Всечуючий та Всезнаючий!

⁶² Та якщо вони захочуть зрадити тебе, то, воістину, достатньо тобі Аллаха! Це Він підтримав тебе Своєю допомогою та віруючими

⁶³ і з'єднав їхні серця. Навіть якби ти витратив усе, що на землі, то не з'єднав би їхніх сердець. Це Аллах з'єднав їх! Воістину, Він — Всемогутній, Мудрий!

⁶⁴ О Пророче! Достатньо для тебе Аллаха й віруючих, які йдуть за тобою!

⁶⁵ О Пророче! Спонукай віруючих до боротьби! Якщо серед вас буде

* Ідеться про мединські племена бані Надір і бані Курайза, які підтримували багатобожників Мекки.

двадцять витривалих, то вони переможуть дві сотні; а якщо таких буде сотня, то вони переможуть тисячу невіруючих, адже ті — люди, які не розуміють!

⁶⁶ Але нині Аллах бажає для вас полегшення, знаючи, що ви — слабкі. Тож якщо буде серед вас сотня витривалих, то вони переможуть дві сотні; а якщо таких буде тисяча, то, з дозволу Аллаха, вони переможуть дві тисячі. Воїстину, Аллах — із витривалими!

⁶⁷ Не годиться пророку брати полонених, доки він не підкорить тих, хто на землі. Ви бажаєте прикрас земного життя, а Аллах бажає життя наступного. Аллах— Всемогутній, Мудрий!

⁶⁸ Якби перед тим не було припису Аллаха, то ви б зазнали великої кари за те, що взяли.*

⁶⁹ Споживайте з того, що ви захопили як здобич, дозволену й добру. І бійтеся Аллаха. Воїстину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁷⁰ О Пророче! Скажи полоненим, які знаходяться у руках ваших: «Аллах знає про добро в ваших серцях. Він дарує вам краще за те, що у вас відібрали та простить вас. Аллах — Прощаючий, Милосердний!»

⁷¹ Та якщо вони захочуть зрадити тебе, то вони зрадили Аллаха ще раніше, але Він дарував [вам] владу над ними. Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

⁷² Воїстину, ті, які увірували, переселилися й боролися на шляху Аллаха, жертвуючи своїм майном і душами, і ті, які дали притулок іншим і допомагали їм, — приятелі одне одному! А ті, які увірували й не переселилися, не можуть бути вашими приятелями, поки не переселяться! Якщо вони проситимуть у вас допомоги в справах релігії, то допоможіть їм, але не проти людей, із якими ви маєте договір. Воїстину, Аллах бачить те, що ви робите!**

⁷³ Ті, які не увірували, приятелюють одне з одним. Якщо ви не зробіте так само, на землі постане смута й велике безчестя!

⁷⁴ А ті, які увірували, переселилися й боролися на шляху Аллаха, і ті, які дали притулок іншим і допомагали їм, — справжні віруючі! На них чекає прощення й щедрий наділ!

⁷⁵ А ті, які увірували пізніше, переселилися й боролися поряд із вами — одні з вас. Але родичі ближчі одне одному, згідно з Писанням Аллаха. Воїстину, Аллах — про кожну річ Знаючий!***

* Ідеться про викуп, отриманий за полонених у битві під Бадром.

** «Увірували й не переселилися» — ідеться про мусульман, які залишилися в Мецці.

*** Згідно з коментарями, йдеться про успадкування майна (ібн Касір).

КАЯТТЯ

¹ Аллах і Його Посланець зрікаються договорів, які ви уклали з багатобожниками!

² Подорожуйте землю протягом чотирьох місяців, але знайте, що вам не послабити Аллаха! Воістину, Аллах принизить невіруючих!*

³ У день великого хаджу Аллах і Його Посланець проголосять людям, що Аллах і Його Посланець зрікаються багатобожників. Якщо ви покаєтесь, то це буде краще для вас! А якщо відвернетесь, то знайте, що вам не послабити Аллаха! Сповісти ж тим, які не вірують, добру звістку про болісну кару!**

⁴ Виняток — ті багатобожники, з якими ви маєте договір, і які ні в чому не порушували його й не підтримували нікого проти вас. Дотримуйтеся договору з ними протягом визначеного там строку. Воістину, Аллах любить богобоязливих!

⁵ А коли минуть заборонені місяці, то вбивайте багатобожників, де б ви їх не знайшли, беріть їх у полон, оточуйте їх і влаштовуйте проти них різні засідки; але якщо вони покаються, будуть звершувати молитву й давати закят, то звільніть для них шлях. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!***

⁶ Але якщо хтось із багатобожників проситиме в тебе захисту, то захисти його, щоб він міг чути слово Аллаха. Потім відведи його в безпечне місце, бо вони — люди, які ще не знають!****

⁷ Хіба в багатобожників може бути якийсь договір із Аллахом і Його Посланцем, окрім тих, які уклали його біля Забороненої Мечеті? Якщо вони вірні вам, то будьте й ви їм вірні. Воістину, Аллах любить богобоязливих!

* Ідеться про чотири особливі місяці: мухаррам, раджаб, зуль-када, зуль-хіджа, під час яких військові дії заборонені.

** «Великий хадж» — відповідно до тлумачень сподвижників та їхніх послідовників мається на увазі стояння на горі Арафат під час хаджу (ібн Касір).

*** Аяти, які стосуються боротьби з невірними, слід розуміти в історичному контексті.

**** «Ці люди — невігласи, вони не розуміють доказу від Аллаха, не знають, що означає віра в Аллаха, якщо вони увірують; не знають про злочин та гріх, які тягне за собою нехтування вірою в Аллаха!» (ат-Табарі).

⁸ Як же це можливо? Якщо вони переможуть вас, то не зберігатимуть у відносинах із вами ні родинних зв'язків, ні угод. На словах вони намагаються догодити вам, але в серцях їхніх — відраза. Більшість із них — нечестивці!

⁹ Вони продають знамення Аллаха за мізерну ціну й збивають інших зі шляху Його. Які мерзотні їхні вчинки!

¹⁰ У відносинах із віруючими вони не зберігають ні родинних зв'язків, ні угод. Вони — ті, хто порушує межі!

¹¹ Та якщо вони покаються, будуть звершувати молитву й давати закят, то стануть вашими братами в релігії. Ми пояснюємо знамення для людей знаючих!

¹² Якщо вони, уклавши договір, порушать свої клятви й почнуть ганити вашу релігію, то ставайте до боротьби з провідниками невір'я, бо вже не діють клятви їхні! Можливо, вони припинять!

¹³ Невже ви не станете до боротьби з людьми, які порушили свої клятви й мали намір вигнати Посланця? Вони почали перші! Невже ви боїтесь їх? Аллах має більше права на те, щоб Його боятися, якщо ви віруєте!

¹⁴ Боріться проти них, і Аллах каратиме їх вашими руками! Він принизить їх, а вам допоможе проти них і зцілить груди віруючих людей,

¹⁵ видаливши гнів із їхніх сердець. Аллах приймає каяття того, кого побажає. Аллах –Всезнаючий, Мудрий!

¹⁶ Невже ви думали, що вас залишать у спокої, і Аллах не знатиме тих серед вас, які боролися й не брали собі помічників замість Аллаха, Його Посланця й віруючих? Аллаху відомо, що ви робите!

¹⁷ Не годиться багатобожникам прислужувати в місцях поклоніння Аллаху, адже вони самі свідчать про своє невір'я. Марні їхні вчинки й будуть вони у вогні довіку!*

¹⁸ У місцях поклоніння Аллаху прислужують ті, які увірували в Аллаха й в Останній День, звершують молитву, дають закят і не бояться нікого, крім Аллаха! Можливо, саме вони йдуть прямим шляхом!**

¹⁹ Невже ви вважаєте рівними тих, хто дає воду прочанам і прислужує в місцях поклоніння й тих, хто увірував в Аллаха, Останній День і боровся на шляху Аллаха? Не рівні вони перед Аллахом! Аллах не веде прямим шляхом людей несправедливих!

* «Місця поклоніння Аллаху» — мечеті (масаджід, мн. від масджід — «там, де поклоняються»). Раніше багатобожники ремонтували Заборонену Мечеть, накривали Каабу й давали воду прочанам, проте цей аят передав усі повноваження мусульманам (аль-Багавві, посланням на переказ від ібн Аббаса).

** Як пояснюють тлумачі Корану (ат-Табарі, аль-Багавві, ібн Касір), аса («можливо») означає обов'язкову дію, тобто вони справді «йдуть прямим шляхом».

²⁰ Ті, які увірували, переселилися й боролися на шляху Аллаха, жертвуючи своє майно та душі, мають вищий ступінь перед Аллахом! Саме вони й матимуть успіх!

²¹ Господь їхній сповістить їм добру звістку про милість від Себе, ласку й сади, де їх чекає нетлінна благодать!

²² Вони будуть там довіку! Воістину, в Аллаха велика винагорода!

²³ О ви, які увірували! Не беріть собі за приятелів батьків і братів ваших, які віддали перевагу невір'ю перед вірою. Хто з вас буде приєднуватися з ними, той — нечестивець!

²⁴ Скажи: «Якщо ваші батьки, діти, брати, дружини, родини, накопичене майно, торгівля — застою в якій боїтесь — і любі вам житла миліші за Аллаха, Його Посланця й зусиль на Його шляху, то чекайте, поки Аллах не явить наказу Свого! Аллах не веде прямим шляхом людей нечестивих!»

²⁵ Аллах уже підтримав вас у багатьох місцях і в день Хунайну, коли вражала вас численність ваша, яка нічим не допомогла вам. Стала вужкою для вас широка земля, й ви повернулися спинами!*

²⁶ Та потім Аллах зіслав спокій Своему Посланцю й віруючим, зіслав війська, яких ви не бачите, і скарав невіруючих. Така відплата невіруючим!

²⁷ Потім Аллах прийме каяття тих, кого побажає. Аллах — Прощаючий, Милосердний!

²⁸ О ви, які увірували! Багатобожники — нечисті. Тож, починаючи від цього року, нехай не наближаються до Забороненої Мечеті. А якщо ви боїтеся бідності, то Аллах збагатить зі Своеї ласки, кого побажає! Воістину, Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

²⁹ Боріться з тими з людей Писання, які не вірують ні в Аллаха, ні в Останній День, які не забороняють того, що заборонив Аллах і Його Посланець, які не коряться істинній релігії, поки вони не платитимуть власноруч данини й не будуть принижені.

³⁰ Сказали юдеї: «Узайр — син Аллаха!» Сказали християни: «Месія — син Аллаха!» Ці слова з їхніх вуст схожі на слова невіруючих, які жили раніше. Нехай знищить їх Аллах! Як же вони віддалилися!**

³¹ Вони беруть собі за Господа, крім Аллаха, своїх учених, ченців і

* «День Хунайну» — битва мусульман із багатобожниками племен Гаувазін та Сакіф, яка відбулася у 630 році в долині між Меккою й Таїфом.

** Ат-Табарі та інші тлумачі Корану коментують так: «Переказують від сина Аббаса, що він сказав: прийшла до Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) група юдеїв: Саям бін Мішкам, Нуман бін Ауфа, Шаш бін Кайс і Малік бін ас-Сайф. Вони сказали: як ми підемо за тобою, залишивши свій напрям молитви? А ти ще й не вважаєш, що Узайр — син Бога! І тоді Аллах зіслав цей аят». Згідно з іншими переказами, пов'язаними з тлумаченнями цього, Узайра шанобливо називали «сином Божим», адже він поновив значення Таурату (Тори) в юдейській громаді. Саме тому Узайра часто ототожнюють з біблійним Ездрую.

Месію, сина Мар'ям. Але ж їм наказували поклонятися Єдиному Богу! Немає бога, крім Нього! Пречистий Він від того, що додають Йому!

³² Вони прагнуть загасити світло Аллаха своїми вустами, та Аллах бажає довершити світло Своє, хоч би це й було ненависне для невіруючих!

³³ Він — Той, Хто послав Свого Посланця з прямим шляхом і релігією істини, щоб перевершити нею всі інші релігії, хоч би це й було ненависне для багатобожників!

³⁴ О ви, які увірували! Воістину, багато хто з учених і ченців несправедно пожирає майно людей і збиває їх зі шляху Аллаха. А щодо тих, які накопичують золото й срібло та не жертвують його на шляху Аллаха, то сповісти їм добру звістку про болісну кару!

116

³⁵ Того Дня його розтоплять у вогні пекла й заставляють ним їхні чола, боки та спини: «Ось те, що ви накопичували для себе. Тож скуштуйте того, що ви накопичували!»

³⁶ Воістину, число місяців у Аллаха — дванадцять, як було записано в Писанні в день, коли Він створив небеса й землю. Чотири з них — заборонені. Це — істинна релігія, тож не будьте в цей час несправедливі самі до себе. Боріться з багатобожниками всі разом — так само, як разом ведуть боротьбу з вами вони. І знайте, що Аллах — із богобоязливими!*

³⁷ Відкладання забороненого місяця збільшує невір'я. Це вводить в оману тих, які не вірують. Одного року вони дозволяють це, а іншого року забороняють, щоб вирівняти число [місяців], які Аллах зробив забороненими. Вони дозволяють те, що заборонив Аллах. Лихі вчинки їхні видаються їм прекрасними, та Аллах не веде прямим шляхом невіруючих людей!***

³⁸ О ви, які увірували! Що з вами? Коли говорять вам: «Виходьте на шлях Аллаха!», ви наче вгрузаєте в землю. Невже ви віддаєте перевагу земному життю перед життям наступним? Але ж мала насолода земного життя порівняно з життям наступним!

³⁹ Якщо ви не вийдете, то Він скарає вас болісною карою та замінить вас іншим народом. Ви нічим не зашкодите Йому, а Аллах спроможний на кожную річ!

⁴⁰ А якщо ви не допоможете [Посланцю], то вже допоміг йому Аллах, коли вигнали його ті, які не увірували. Він був одним із двох, коли вони сховалися в печері. Ось він сказав своєму приятелю: «Не журися! Воістину, Аллах — з нами!» Аллах зіслав йому спокій та підтримав його

* «Чотири заборонені місяці» — мухаррам, раджаб, зуль-када, зуль-хіджа.

** Ідеться про багатобожників, які замінювали один із чотирьох місяців іншим, наприклад, як відзначає аль-Багавві, «перетворювали сафар на заборонений місяць, а мухаррам — на дозволений». Це робилося з метою продовження полювання та війн, заборонених у згадані чотири місяці.

військом, якого ви не бачите. Він принизив слово тих, які не увірували. Слово Аллаха — найвище! Аллах — Всемогутній, Мудрий!*

⁴¹ Вирушайте в похід, легко це буде вам чи важко, й докладайте зусиль, жертвуючи своє майно та душі на шляху Аллаха. Це краще для вас, якби ви тільки знали!

⁴² Якби здобич була легкою, а дорога — близькою, то вони б пішли за тобою, неодмінно! Але надто далеким видався їм шлях, і вони присягатимуться Аллахом: «Якби мали ми змогу, то вийшли б разом із вами!» Вони гублять самі себе, і знає Аллах, що вони — брехуни!

⁴³ Нехай простить тебе Аллах! Чому ти дозволив це їм, поки не стало тобі зрозуміло, які з них правдиві, а які брехуни?

⁴⁴ Ті, які вірують в Аллаха й в Останній День, не питають у тебе дозволу на те, щоб докласти зусиль [на шляху Аллаха], жертвуючи своє майно й душі. Аллах знає богобоязливих!

⁴⁵ Питають дозволу в тебе ті, які не вірують в Аллаха й в Останній День, і чії серця сумніваються. І через сумнів свій розгублені вони!

⁴⁶ Якби вони бажали вийти [на боротьбу], то підготувалися б до цього. Проте Аллах не захотів, щоб вони йшли разом із вами й затримав їх. Сказали їм: «Сидіть разом із тими, які сидять!»

⁴⁷ Якби вони пішли разом із вами, то не додали б нічого, крім безладу, квапились би посіяти серед вас розбрат. Серед вас є ті, хто прислухається до них, та Аллах знає про нечестивців!

⁴⁸ Вони й раніше сіяли розбрат і викривляли перед тобою справжній стан речей, поки не прийшла істина, й не переміг наказ Аллаха, хоча це їм ненависно!

⁴⁹ Серед них є той, хто каже: «Дозволь мені [залишитися] й не спокушай!» Та вони вже впали в спокусу. Воістину, геена охоплює невіруючих!**

⁵⁰ Якщо з тобою стається щось добре, то це засмучує їх. А якщо тебе вражає лихо, вони кажуть: «Ми задалегідь подбали про себе!» — і йдуть собі, радіючи!***

⁵¹ Скажи: «Нас може вразити тільки те, що судив нам Аллах, а Він — Захисник наш! І нехай на Аллаха покладають сподівання віруючі!»

⁵² Скажи: «Невже ви чекаєте для нас чогось іншого, крім двох благ? І ми чекаємо, як вразить вас Аллах покаранням від Себе або [скаррає]

* Супутником Пророка (мир йому і благословення Аллаха) під час гіджри з Мекки був Абу Бакр ас-Садик (нехай буде вдоволений ним Аллах). Разом вони сховалися в печері на горі Савр (ат-Табарі).

** Ідеться про Джаді бін Кайса, який просив дозволу лишитися, пояснюючи це тим, що під час походу проти візантійців він не зможе не спокуситися їхніми жінками (аль-Багавві).

*** Ідеться про похід на Табук, від чого лицеміри вперто відмовлялися (ат-Табарі за переказом від ібн Аббаса).

нашими руками! Тож чекайте, і ми почекаємо разом із вами!»*

⁵³ Скажи: «Будете ви жертвувати добровільно чи примусово, від вас цього однаково не приймуть, бо ви — люди нечестиві!»

⁵⁴ Пожертви їхні не будуть прийняті, бо вони не вірують в Аллаха, Його Посланця, неохоче звершують молитву й роблять пожертви, маючи відразу до цього.

⁵⁵ Нехай не вражає тебе їхнє майно та діти. Аллах прагне скарати їх цим у земному житті, щоб вони втратили свої душі невіруючими.

⁵⁶ Вони клянуться Аллахом, що належать до вас, та вони не з вас. Вони — налякані люди!

⁵⁷ Якби вони знайшли якусь схованку, печеру чи підземелля, то поквапилися б туди!

⁵⁸ Є серед них такі, які пліткують про тебе через милостиню. Якщо їм щось перепадає звідти, вони лишаються вдоволені, а якщо не перепадає, то вони гніваються!**

⁵⁹ Якби ж вони вдовольнялися тим, що їм дарує Аллах і Його Посланець, і говорили: «Достатньо нам Аллаха! Аллах даруватиме нам зі Своєї ласки й Посланець Його. І до Аллаха ми скеруємо прагнення наші!»

⁶⁰ Милостиня призначена для нужденних і бідних, тих, хто її збирає та роздає, тих, від чийх сердець чекають прихильності, [для викупу] рабів, для збанкрутілих боржників, для тих, хто [бореться] на шляху Аллаха, а також для подорожніх. Так встановлено Аллахом. А Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

⁶¹ Серед них є ті, хто ображає Пророка й говорить: «Він — вухо!» Скажи: «Він чує те, що краще для вас. Він вірить в Аллаха й довіряє віруючим, він — милість для тих із вас, хто увірував! А на тих, які ображають Посланця Аллаха, чекає болісна кара!»***

⁶² Вони клянуться перед вами Аллахом, щоб догодити вам. Але, якщо віруючі вони, краще б їм догоджати Аллаху та Його Посланцю!

⁶³ Невже не знають вони, що того, хто ворожий до Аллаха та Його Посланця, чекає вогонь геєни, де він буде завжди? Це — велике приниження!

⁶⁴ Лицеміри бояться того, що буде зіслано суру, яка й розповість про те, що в їхніх серцях. Скажи: «Насміхайтесь ж! Воістину, Аллах викриє те, чого ви боїтеся!»

⁶⁵ Якщо ти запитаєш їх, то вони неодмінно скажуть: «Та ми тільки багато розмовляли й бавились!» Скажи: «Невже ви насміхалися з Аллаха, Його знамень і Його Посланця?»

* Два блага — «перемога та військова здобич або мученицька смерть і прощення» (аль-Багаві).

** Ідеться про чоловіка на ім'я Хуркус, який звинуватив Пророка (мир йому і благословення Аллаха) в несправедливості (ібн Касір).

*** «Він — вухо!»: тобто слухає кожного, хто щось говорить. Лицеміри, зводячи наклеп на Пророка (мир йому і благословення Аллаха), говорили: «Кажемо, що побажаємо, клянемося, а він усьому вірить!» (ат-Табарі).

⁶⁶ Не просіть прощення. Ви стали невіруючими після того, як увірували. Якщо Ми простимо частину з вас, то іншу частину скараємо — за те, що були грішниками вони!

⁶⁷ Лицеміри й лицемірки подібні одне до одного. Вони закликають до відраznego й забороняють заохочуване, стримують свої руки [від милостині]. Вони забули Аллаха, а Він забув їх. Воістину, лицеміри — нечестивці!

⁶⁸ Обіцяв Аллах лицемірам, лицеміркам і невіруючим вогонь, де вони будуть довіку! Достатньо їм цього! Аллах прокляв їх і чекає на них невинна кара!

⁶⁹ Такі ж [ви] самі, як і ті, що жили раніше за вас! Вони були могутніші за вас силою, мали більше майна та дітей. Вони насолодилися своєю долею, і ви насолодилися своєю долею — так, як насолодилися своєю долею ті, що жили раніше за вас. Ви марнословите так, як марнословили вони. Даремними є вчинки їхні в житті земному та наступному, і зазнають вони втрат!

⁷⁰ Невже до них не дійшла звістка про тих, які жили раніше — про народ Нуха, адитів, самудитів, народ Ібрагіма, жителів Мад'яну та перекинутих селищ? Приходили до них посланці їхні з ясними знаменнями. Аллах не був несправедливий до них — вони самі були несправедливі до себе.*

⁷¹ Віруючі чоловіки та жінки — приятелі одні одним; вони закликають до заохочуваного та забороняють відразне, звершують молитву, дають закят, коряться Аллаху та Його Посланцю. Аллах змилюється над ними. Воістину, Аллах — Всемогутній, Мудрий!

⁷² Обіцяв Аллах віруючим чоловікам і жінкам рай, де течуть ріки, де прекрасні житла в садах Едену. Вони будуть там довіку! А ласка від Аллаха ще більша! Це — великий успіх!**

⁷³ О Пророче! Борися з невіруючими та лицемірами, й будь суворий до них! Їхній притулок — геена. Яке мерзотне це місце для повернення!

⁷⁴ Вони клянуться Аллахом, що не говорили, але ж насправді говорили це — слово невір'я — й стали невіруючими після того, як прийняли іслам. Вони замислилися про те, чого раніше не могли здійснити. Вони намагаються помститись за те, що Аллах і Посланець Його збагатили їх з Його ласки. Якщо вони покаються, то це буде краще для них. А якщо відвернуться, то Аллах скарає їх болісною карою в земному й наступному житті! Немає для них на землі ні захисника, ні помічника!

* Мад'ян — територія в північно-західній частині Аравії. «Перекинуті селища» — міста, де жив народ Лута.

** «Сади Едену» — сади вічності. Аль-Багавві відзначає, що «Еден» походить від дієслова адана — «перебувати десь», тобто маєть на увазі вічне існування. Є ще й інші пояснення, згідно з якими Еден — середина раю, фортеця або річка в раю (аль-Багавві від ібн Масуда та ін.).

⁷⁵ Серед них є ті, які обіцяли Аллаху: «Якщо Аллах дарує нам зі Своєї ласки, то ми неодмінно будемо робити пожертви й будемо одними з праведників!»

⁷⁶ Та коли Він наділив їх зі Своєї ласки, то вони поскупилися на це й відвернулися; нехтують же вони!

⁷⁷ Тож Він скарав їх, сповнивши їхні серця лицемірством аж до того дня, коли вони зустрінуть Його. Це їм за те, що вони порушили обіцянку перед Аллахом, і за те, що брехали вони!

⁷⁸ Хіба не знають вони, що Аллаху відомі їхні таємниці й приховані розмови, і що Аллах знає все потаємне?

⁷⁹ Вони вдаються до образ і глузують над тими віруючими, які роблять додаткові пожертви та ще й, не маючи засобів, докладають для цього важких зусиль. Та це Аллах поглузує над [лицемірами]! Чекає на них болісна кара!

⁸⁰ Проси для них прощення сімдесят разів, Аллах не простить їх! Це так, бо вони не увірували в Аллаха та Його Посланця! Аллах не веде прямим шляхом людей нечестивих!

⁸¹ Ті, які залишилися на своїх місцях, раділи, що вони в тилу Посланця Аллаха. Їм було ненависно боротися на шляху Аллаха, жертвуючи своє майно та душі. Вони говорили: «Не вирушайте в похід у таку спеку!» Скажи: «Вогонь геєни буде ще гарячішим!» Та якби вони розуміли!*

⁸² Нехай вони мало сміються та багато плачуть — така відплата за те, що вони собі здобули!

⁸³ Якщо Аллах поверне тебе до когось із них і вони проситимуть дозволу йти в похід, то скажи: «Ви ніколи не підете зі мною! І не будете боротися зі мною проти ворога! Ви були задоволені своїм сидінням раніше, тож сидіть із тими, хто залишився!»

⁸⁴ Ніколи не молися за жодного з них і не стій над могилою його! Вони не увірували в Аллаха, Його Посланця й померли нечестивими!

⁸⁵ Нехай не дивує тебе їхнє майно та діти. Аллах прагне скарати їх цим у земному житті, щоб вони втратили свої душі невіруючими!

⁸⁶ І коли було зіслано суру: «Увіруйте в Аллаха й боріться разом із Посланцем Його!», то власники багатства серед них почали просити тебе дозволити їм лишитися й сказали: «Залиш нас! Ми будемо з тими, хто сидить!»

⁸⁷ Вони були задоволені тим, що лишилися з іншими. Запечатані їхні серця, й не розуміють вони!**

⁸⁸ Але Посланець і ті, які увірували разом із ним, боролися, жертвуючи своє майно та душі. Чекають на них блага. Саме вони матимуть успіх!

* Ідеться про лицемірів, які відмовлялися йти у похід на Табук та залишилися в Медині (за аль-Багавві).

** «Лишилися з іншими» — досл. «з тими, які залишаються». Аль-Багавві відзначає, що маються на увазі жінки.

⁸⁹ Аллах приготував для них сади, де течуть річки. Будуть вони там довіку! Це — великий успіх!

⁹⁰ І прийшли до нього по дозвіл [лишитися] ті з бедуїнів, які мали поважні причини. А вдома сиділи ті, які збрехали Аллаху та Його Посланцю. На тих із них, які не увірували, впаде болісна кара!

⁹¹ Нема гріха на немічних, хворих і тих, які не мають, що пожертвувати, якщо вони будуть щирі перед Аллахом і Його Посланцем. Нема за що докоряти тим, які роблять добро. Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁹² Нема [гріха] на тих, які прийшли до тебе, щоб ти дав їм іздових тварин. Ти сказав: «Не могу я знайти цих тварин для вас!» Вони повернулися з очами, повними сліз від смутку, адже вони не мають, що пожертвувати.

⁹³ Гріх падає на тих, які просили в тебе дозволу залишитись, будучи багатими. Вони задоволені тим, що лишилися разом з іншими. Аллах запечатав їхні серця, і не знають вони!*

121

⁹⁴ Вони шукатимуть виправдань, коли ви повернетесь до них. Скажи: «Не виправдовуйтеся. Ми не повіримо вам — Аллах уже сповістив нам про вас! Аллах і Його Посланець побачать вчинки ваші, а потім ви повернетесь до Знаючого потаємне й відкрите, і Він розкаже вам про те, що ви робили!»

⁹⁵ Вони будуть клястися перед вами Аллахом, коли ви повернетесь до них, щоб ви від них відвернулися. Тож відверніться від них! Вони нечисті, і притулком їхнім буде геєна — відплата за те, що вони собі здобули!

⁹⁶ Вони будуть клястися вам, щоб ви були задоволені ними. Та навіть якщо ви будете задоволені ними, Аллах не буде задоволений людьми нечестивими!

⁹⁷ Бедуїни — найзалекліші в невір'ї та лицемірстві. Вони найвпертіше не визнають обмежень, які зіслав Аллах Своему Посланцю. Аллах – Всезнаючий, Мудрий!

⁹⁸ Серед бедуїнів є ті, які вважають свої пожертви збитком і чекають, доки настане для вас лихоліття. Це для них настане лихоліття! Аллах — Всечуючий, Всевидячий!

⁹⁹ Серед бедуїнів є ті, які вірують в Аллаха й в Останній День, вважають свої пожертви наближенням до Аллаха й благословінь Посланця. Так, це їхне наближення! Аллах введе їх у милість Свою. Воістину, Аллах – Прощаючий, Милосердний!

¹⁰⁰ Аллах вдоволений першими мугаджирами, ансарами й тими, хто пішов за ними в найкращий спосіб. І вони вдоволені Ним! Він приготував для них сади раю, де течуть ріки. Будуть вони там довіку! Це — великий успіх!**

* «Разом з іншими» — див. коментар до аяту 87 цієї ж сури.

** Мугаджири («переселенці») — мусульмани, які переселилися з Мекки в Медину. Ансари («помічники») — мединці, які прийняли іслам і підтримали мугаджирів.

¹⁰¹ Є лицеміри і серед бедуїнів, які живуть навколо вас, і є серед жителів Медини! Вони вперті в лицемірстві, але ти не знаєш їх. Ми знаємо їх! Ми скараємо їх двічі, а потім вкинемо їх у кару велику!

¹⁰² Є інші, які визнали свої гріхи. Вони змішали добрі й лихі вчинки; можливо, Аллах прийме їхнє каяття. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹⁰³ Приймай пожертву з майна їхнього, щоб очистити їх і піднести цим. І молися за них, бо твої молитви — спокій для них! Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!*

¹⁰⁴ Невже не знають вони, що це Аллах відповідає на каяття Своїх рабів і приймає пожертви, і що Аллах — Приймаючий каяття, Милосердний?

122

¹⁰⁵ Скажи: «Дійте, і побачить ваші вчинки Аллах, Його Посланець і віруючі! Ви повернетесь до Знаючого потаємне й відкриєте, і Він сповістить вам про те, що робили ви!»

¹⁰⁶ А є ті, які чекають наказу Аллаха. Або Він скарає їх, або прийме каяття їхнє. Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

¹⁰⁷ Ті, які збудували мечеть для шкоди, невір'я, розбрату між віруючими та як засідку тих, які ще раніше воювали з Аллахом і Його Посланцем, неодмінно будуть присягатися: «Ми прагнемо тільки добра!» Та Аллах свідчить, що вони — брехуни!**

¹⁰⁸ Ніколи не звершуй там [молитви]! Мечеть, від першого дня заснована на богобоязливості, більш гідна для того, щоб ти молився в ній. Там є чоловіки, які люблять очищатися, а Аллах любить тих, які очищаються!***

¹⁰⁹ Той кращий, хто заклав підвалини своєї будівлі на страху перед Аллахом і прагненні до Його вдоволення, чи той, хто заклав підвалини своєї будівлі на завислому краю урвища та впав разом із нею в пекельний вогонь? Аллах не веде прямим шляхом нечестивих людей!

¹¹⁰ Будівля, збудована ними, завжди буде сумнівом у їхніх серцях — доки їхні серця не розірвуться! Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

¹¹¹ Воістину, Аллах купив у віруючих їхні душі й майно в обмін на рай. Вони ведуть боротьбу на шляху Аллаха, вбивають і бувають убиті. Така правда обіцянка, дана в Таураті, Інджілі й Корані. Хто ж краще виконує обіцянки, ніж Аллах? Тож радійте угоді, яку ви уклали з Ним! Це — великий успіх!

* «Піднести»: «зі ступеню лицемірів до ступеню щирих людей». «Молися»: «проси для них прощення» (ат-Табарі).

** Ідеться про мечеть, збудовану в Медині лицемірами, яких до цього підбурих дехто Абу Амір з племені хазрадж. Згідно з повідомленнями тлумачів Корану (ат-Табарі, аль-Багавві, ібн Касір), Абу Амір навіть бував у візантійського імператора Іраклія, намагаючись використати новозбудовану мечеть як місце для зібрання своїх прибічників (мірсад — «засідка»).

*** Ідеться про мечеть в районі Куба (південь Медини), яку заснував Пророк (мир йому і благословення Аллаха) одразу після гіджри (ат-Табарі). Ібн Касір наводить переказ, у якому сказано: «Обрядова молитва в мечеті Куба — наче мале паломництво».

¹¹² [Віруючі] — це ті, які каються, поклоняються, прославляють, тримають піст, низько схиляються, вклоняються, закликають до заохочуваного й забороняють відразу, тримаються обмежень Аллаха. Тож сповісти віруючим добру звістку!*

¹¹³ Пророку й тим, які увірували, не годиться просити прощення для багатобожників, навіть якщо вони їхні родичі — після того, як їм стало зрозуміло, що ті опиняться в пеклі.

¹¹⁴ А молитва Ібрагіма за свого батька була тільки виконанням обіцянки, даної йому. Коли він зрозумів, що той — ворог Аллаха, то зрікся його. Воістину, Ібрагім — жалісливий, смиренний!

¹¹⁵ Аллах не вводить людей в оману після того, як Він вказав для них прямий шлях і поки Він не роз'яснить їм, кого треба стеретися. Воістину, Аллах — про кожну річ Знаючий!

123

¹¹⁶ Воістину, Аллаху належить влада над небесами й землею. Він дарує життя й смерть. Немає у вас, окрім Аллаха, ні захисника, ні помічника!

¹¹⁷ Аллах прийняв каяття Пророка, мугаджирів та ансарів, які пішли за ним у важкий час. Серця деяких із них мало не відхилилися, але потім Він прийняв каяття їхнє. Воістину, Він — Співчутливий і Милосердний до них!**

¹¹⁸ Були й троє, яким дали відстрочку [для каяття]. Стала вузькою для них широка земля й стиснулися душі їхні. Вони вирішили, що немає захисту від Аллаха, крім як у Нього Самого. Потім Він простив їх, щоб розкаялися вони. Воістину, Аллах — Приймаючий каяття, Милосердний!***

¹¹⁹ О ви, які увірували! Бійтесь Аллаха й будьте разом із правдивими!

¹²⁰ Не варто було жителям Медини й бедуїнам із її околиць лишатися в тилу Посланця Аллаха й віддавати перевагу своїм душам перед його душею. Це так, бо не буває на шляху Аллаха ні спраги, ні втоми, ні голоду, ні кроку, який викликає лють невіруючих, ні чогось, захопленого у ворога, що б не було записано як добра справа. Воістину, Аллах не втратить винагороди тих, які роблять добро!

¹²¹ Скільки б вони не жертвували — багато чи мало, які б долини вони не минали — це все запишеться, щоб Аллах винагородив їх ще кращим, ніж вони зробили!

* «Які тримаються посту» (саіхуна) — досл. «подорожні». Аль-Багавві повідомляє: «Ібн Масуд та ібн Аббас (нехай буде вдоволений ними Аллах) сказали: «Це ті, які тримаються посту». А Суф'ян бін Уяна сказав: «Той, хто постить, названий «подорожнім» через те, що він залишає позаду всі задоволення...».

** Ідеться про тих, хто мало не покинув Пророка під час важкого походу на Табук (ат-Табарі).

*** Ідеться про Гіляль бін Умаю, Мурара бін Рабі та Кааб бін Маліка, які не вирушили в похід на Табук, але згодом розкаялися в цьому (ат-Табарі).

¹²² Нехай віруючі не вирушають у похід усі разом. Чому б не відіслати з кожної групи частину людей, які будуть навчатися релігії та застерігати інших, коли вони повернуться до них? Можливо, ті будуть стерегтися!*

¹²³ О ви, які увірували! Боріться з тими невіруючими, які перебувають поблизу вас — нехай вони побачать, що ви суворі! І знайте, що Аллах — разом із богобоязливими!

¹²⁴ А коли зіслано суру, то серед [лицемірів] є той, хто говорить: «Кому це додало віри?» Тим, які увірували, це додає віри, і радіють вони!

¹²⁵ А тим, чії серця хворі, це збільшує нечистоту, і помирають вони невіруючими.**

124

¹²⁶ Чи не бачать вони, як щороку зазнають випробувань — один чи два рази. І після цього вони не каються й не замислюються!

¹²⁷ А коли зіслано суру, то одні з них дивляться на інших: «Чи хтось бачить вас?» — і відвертаються. Аллах відвернув їхні серця, бо вони — люди нерозумні.***

¹²⁸ Прийшов до вас Посланець із вас самих. Тяжко йому те, що ви страждаєте, і він піклується про вас — співчутливий та милосердний до віруючих.

¹²⁹ А якщо відвернуться вони, то скажи: «Достатньо для мене Аллаха! Немає бога, крім Нього, і на Нього я покладаюся! Він — Господь великого трону!»

* «Вони будуть застерігати від пекла й сповіщати добру звістку про рай» (Ібн Касір від ібн Аббаса).

** «Збільшує нечистоту» — досл. «додає нечистоту до їхньої нечистоти»; «додає сумнів до їхнього сумніву» (ібн Касір).

*** Аль-Багавві стверджує, що йдеться про лицемірів, які виходили з мечеті під час молитви, якщо ніхто за ними не спостерігав.

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

125

¹ Аліф. Лам. Ра. Це — знамення Писання мудрого!

² Невже подивовані люди тим, що Ми відкрили чоловіку з них самих: «Застерігай людей і сповіщай добру звістку тим, які увірували, що на них чекає справжня винагорода в Господа їхнього»? Невіруючі кажуть: «Воістину, він — справжній чаклун!»

³ Воістину, ваш Господь — Аллах, який створив небеса й землю за шість днів, а потім утвердився на троні. Він вирішує справи! Не буде заступника, крім як із Його дозволу. Такий Аллах, ваш Господь. Тож поклоняйтесь Йому! Невже ви не замислитесь?

⁴ Ви всі повернетесь до Нього — обіцянка Аллаха правдива! Він починає творіння, а потім повторює його, щоб винагородити справедливо тих, які увірували й робили добрі справи. А тих, які не вірували, чекає напій з окропу та болісна кара — за те, що не вірували вони!

⁵ Він — Той, Хто зробив сонце світилом, а місяць — світлом, визначивши йому фази, щоб ви знали кількість років і лічбу. Аллах створив це все тільки в істині! Він пояснює знамення для людей, які знають!*

⁶ Воістину, в зміні дня і ночі, в тому, що Аллах створив на небесах і на землі — знамення для людей богобоязливих!

⁷ Воістину, тим, які не сподіваються на зустріч із Нами, які задоволені мирським життям, знаходять у ньому спокій та неуважно ставляться до Наших знамень,

⁸ притулком буде вогонь — за те, що вони собі здобули!**

⁹ Воістину, тих, які увірували й робили добрі справи, Аллах поведе прямим шляхом за віру їхню. У садах насолоди під ними будуть текти ріки.

* «Тільки в істині»: не створив це заради забави, але в усьому цьому — велика мудрість і переконливий доказ (ібн Касір).

** Як пояснює ібн Касір із посиланням на Хасана, під «знаменнями» тут маються на увазі як природні (кавнія — «буттєві») явища, згадані в попередніх аятах, так і тексти Одрокнення (шарійя — «шаріатські»).

¹⁰ Їхнім закликком там буде: «Слава Тобі, Аллах!»; там вітатимуть їх словами: «Мир!»; кінцем їхніх закликів буде: «Хвала Аллаху, Господу світів!»

¹¹ Якби Аллах прискорив людям зло так само, як Він прискорив для них добро, то неодмінно настав би для них час смерті. Та Ми залишаємо блукати в своєму безчесті тих, які не сподіваються на зустріч із Нами!*

¹² Коли людину торкається лихо, вона кличе Нас лежачи, сидячи та стоячи. А коли Ми відвернемо від неї те лихо, вона йде, наче ніколи й не кликала Нас через це лихо. Так видається прекрасним для порушників те, що роблять вони!

¹³ Ми знищили покоління, які жили раніше за вас, адже вони були несправедливі, і в посланців своїх, які до них приходили, вони не увірували. Так Ми винагороджуємо грішних людей!

¹⁴ А потім Ми зробили вас їхніми нащадками на землі, щоб подивитися, якими будуть ваші вчинки.

¹⁵ Коли їм читають Наші ясні знамення, говорять ті, які не сподіваються на зустріч із Нами: «Принеси нам інший Коран або зміни цей!» Скажи: «Не годиться мені змінювати його за власним бажанням. Я йду за тим, що дано мені в одкровенні. Я боюся, що, не послухавши Господа свого, буду покараний у Великий День!»

¹⁶ Скажи: «Якби побажав Аллах, я б не читав його вам і не навчав би його вас. Я прожив серед вас ціле життя. Невже ви не розумієте?»**

¹⁷ Хто ж несправедливіший за того, хто зводить наклеп на Аллага та вважає за брехню Його знамення? Воістину, грішники не матимуть успіху!

¹⁸ Вони поклоняються замість Аллага тому, що не приносить їм ні шкоди, ні користі. І говорять: «Це — заступники наші перед Аллахом!» Скажи: «Невже ви можете розповісти Аллаху про щось таке на небесах і на землі, чого Він не знає?» Пречистий від того Він — що Йому додають!

¹⁹ Люди були єдиною громадою, але розійшлися між собою. Якби перед цим не було слова Господа твого, то вже вирішилося б те, в чому розійшлися вони!

²⁰ Говорять: «Чому не зіслано знамення від Господа його?» Скажи: «Потаємне належить Аллаху. Тож чекайте, і я почекаю разом із вами!»

²¹ Коли Ми дали людям спробувати Нашої милості після лиха, яке торкнулося їх, то вони почали хитрувати проти Наших знамень. Скажи: «Аллах швидший у хитроцях!» Воістину, Наші посланці записують ваші хитрощі!

* «Прискорив для людей зло»: ібн Аббас сказав: «Тут йдеться про людину, яка в стані гніву [свариться] зі своєю родиною та дітьми: «Нехай Вас прокляне Аллах і нехай не благословляє вас!» (аль-Багавві). Іслам забороняє прокльони: «...Хто проклинає віруючого, наче вбиває його» (Муслім, аль-Бухарі).

** За одностайною думкою тлумачів Корану йдеться про сорок років життя Мухаммада (мир йому і благословення Аллага), після яких він отримав Одкровення.

²² Він — Той, Хто дає вам змогу подорожувати сушею та морем. Ось ви на кораблях, разом із ними дме попутний вітер, якому вони радіють! Але щойно зірветься буревій і підступлять до них хвилі з усіх боків, вони вирішають, що оточені. Тоді кличуть вони Аллаха, щиро сповідуючи Його релігію: «Врятуй нас! І ми неодмінно будемо вдячні!»

²³ Та коли Він рятує їх, то вони сіють безчестя на землі без жодного права. О люди! Ваше безчестя обернеться проти вас самих. Це лише насолода земного життя, а потім ви повернетесь до Нас! І Ми розповімо вам про те, що чинили ви!

²⁴ Прикладом земного життя є вода, яку Ми проливаємо з неба, і вона змішується з рослинами землі — тими, які вживають у їжу люди й тварини. Коли земля вбирається в свої шати й прикрашається, а її жителі вважають, що мають владу над нею, надходить наказ Наш, вночі або вдень. І Ми перетворюємо її на поле, з якого зібрали врожай, — наче вона й не була квітуча вчора. Так Ми пояснюємо знамення людям, які замислюються.

²⁵ Аллах кличе в обитель миру й веде, кого побажає, до прямого шляху.

²⁶ На тих, які робили добро, чекає найкраще й більше за це. Не вразить обличчя їхнього ні темрява, ні приниження. Саме вони — жителі раю! Будуть вони там довіку!*

²⁷ А хто чинив зло, тим відплатять таким самим злом. Їх спіткає приниження і не захистить ніхто їх від Аллаха. Обличчя їхні наче вкриті шматками нічного мороку. Саме вони — жителі пекла! І будуть вони там довіку!

²⁸ Того Дня Ми зберемо всіх їх разом, а потім скажемо багатобожникам: «Ось ваші місця — разом зі спільниками вашими!» А потім Ми розділимо їх, і скажуть їхні спільники: «Ви не поклонялися нам!

²⁹ Достатньо Аллаха як Свідка між вами та нами. Ми й справді не знали про ваше поклоніння!»

³⁰ Там кожна душа скуштує того, що вчиняла раніше. Повернуться вони до Аллаха, свого істинного Покровителя, і зникне те, що вигадували вони!

³¹ Запитай: «Хто наділяє вас із неба й землі? Хто владний над слухом і зором? Хто виводить живе з мертвого, а мертве з живого? Хто керує подіями?» Вони скажуть: «Аллах!» Запитай: «Чому ж ви не боїтесь Його?»

³² Такий Аллах, істинний Господь ваш! А що може бути після істини, як не омана? Як же ви віддалилися!

³³ Так справдилося слово Господа твого про нечестивців, що вони не увірують!

* «Найкраще» — рай, «більше за це» (досл. «додаток») — можливість бачити преславний лик Аллаха (аль-Багавві).

³⁴ Скажи: «Чи може хтось із ваших ідолів почати творіння, а потім його повторити?» Скажи: «Аллах починає творіння, а потім його повторює!» Як же ви віддалилися!

³⁵ Скажи: «Чи може хтось із ваших ідолів провести до істини?» Скажи: «Це Аллах веде до істини! Хто ж гідний того, щоб за ним ішли — той, хто сам веде до істини, чи той, кого ведуть до істини? Що з вами? Як ви судите?»

³⁶ Більшість із них іде за припущеннями. Але припущення ніяк не допоможе замість правди. Воістину, Аллах знає те, що роблять вони!

³⁷ Цей Коран не вигадка когось — замість Аллаха, але підтвердження того, що було перед ним і пояснення Писання від Господа світів, в якому немає сумніву.*

³⁸ Ось вони говорять: «Він його вигадав!» Скажи: «Принесіть суру, подібну до цих, і покличте, кого зможете, замість Аллаха, якщо ви правдиві!»

³⁹ Та ж ні, вони сприйняли як брехню те, що не спромоглися охопити знанням, і витлумачення чого ще не прийшло. Так само відкинули це й ті, які жили до них. Поглянь, яким був кінець нечестивих!

⁴⁰ Є серед них ті, які вірять у [Коран], а є й ті, які не вірять у нього. Але Господь твій знає про тих, які поширюють безчестя.

⁴¹ Якщо вони говоритимуть, що ти — брехун, то скажи: «Мені — мої вчинки, а вам — ваші вчинки. Ви непричетні до того, що роблю я, а я непричетний до того, що робите ви!»

⁴² Є серед них і ті, які тебе вислуховують. Та як ти примусиш чути глухих, якщо вони не розуміють?

⁴³ Є серед них і ті, які дивляться на тебе. Та як ти зможеш повести прямим шляхом сліпих, якщо вони не бачать?***

⁴⁴ Воістину, Аллах не чинить несправедливості щодо людей, але це люди самі несправедливі до себе!

⁴⁵ Того Дня Він збере їх, наче вони й пробули тільки годину дня. Вони знатимуть одне одного. Воістину, зазнають втрат ті, які вважали за брехню зустріч із Аллахом і не йшли прямим шляхом!***

⁴⁶ Або Ми покажемо тобі частину з того, що Ми обіцяли їм, або заберемо тебе, і до Нас повернуться вони! Аллах буде Свідком того, що роблять вони!

* «Пояснення Писання» — ібн Касір коментує: «Роз'яснення законів, а ще дозволеного й забороненого — переконливе й достатнє, істинне, в якому немає сумніву, від Аллаха, Господа світів. Як сказано в переказі аль-Харіса аль-Аура від Алі ібн Абі Таліба: «Тут — розповідь про те, що було перед вами, звістка про те, що буде після вас, і розрізнення між вами».

** Ідеться про «глухих» і «сліпих» «серцем», які не спроможні йти шляхом істини (аль-Багавві).

*** Ібн Аббас сказав: «Вони пробули в своїх могилах, наче годину дня» (аль-Багавві).

⁴⁷ Для кожної громади — посланець. І коли приходив до них посланець їхній, то все між ними вирішували справедливо, і не були вони скривджені!

⁴⁸ Вони запитують: «Коли ця обіцянка виконається, якщо ви правдиві?»

⁴⁹ Скажи: «Я не владний заподіяти собі шкоду чи принести користь, хіба що побажає цього Аллах. Для кожної громади — строк. Коли їхній строк настає, то вони не можуть його ні віддалити — навіть на годину, ні наблизити».

⁵⁰ Скажи: «Чи ви думали про те, яку частину з Його кари — коли вона прийде до вас уночі або вдень — намагатимуться прискорити грішники?»*

129

⁵¹ Невже ви повірите в неї тоді, коли вона прийде до вас? Чи нині? Коли ви прискорювали її?

⁵² А потім скажуть тим, які були несправедливі: «Тож скуштуйте вічної кари! Хіба ж не відплачено вам за те, що ви робили?»

⁵³ Вони запитують тебе: «Чи це правда?» Скажи: «Так, клянуся моїм Господом, правда! І вам не уникнути цього!»**

⁵⁴ Якби кожна несправедлива душа володіла всім, що на землі, то спробувала б відкупитись. Вони приховують каяття, щойно побачивши кару. Між ними розсудять за справедливістю, і не будуть скривджені вони!

⁵⁵ Так! Воістину, це Аллаху належить те, що на небесах і на землі. Так! Воістину, обіцянка Аллаха правдива. Але більшість із них не знає!

⁵⁶ Він дарує життя і смерть, і до Нього ви повернетесь!

⁵⁷ О люди! До вас прийшло повчання від Господа вашого, зцілення того, що в серцях, прямий шлях і милість для віруючих!

⁵⁸ Скажи: «Це — ласка Аллаха та милість Його!» Тож нехай вони радіють цьому, адже воно краще за те, що вони накопичують!

⁵⁹ Скажи: «Чи ви бачили те, що Аллах вам зіслав із наділу, а ви зробили щось із цього забороненим, а щось дозволеним?» Скажи: «Аллах вам дозволив це, чи це ви самі зводите наклеп на Аллаха?»***

⁶⁰ Що думають про День Воскресіння ті, які зводять наклеп на Аллаха? Воістину, Аллах має велику ласку до людей, але ж більшість із них не дякують!

* Своїми запитаннями багатобожники прискорюють кару (аль-Багавві, ат-Табарі).

** Мається на увазі покарання Аллаха для багатобожників, згадане в попередніх аятах. Ат-Табарі коментує: «Немає сумніву в цьому, і ви не ухилитесь від Аллаха, коли Він побажає цього для вас, не втечете й не зможете протистояти. Ви під Його судом, правлінням і владою, коли Він побажає так вчинити з вами. Тож бійтесь Аллаха в своїх душах!»

*** «Наділ» (різк) — це слово має кілька значень, серед яких три основні: «їжа», «доля», «благо». Як пояснює ат-Табарі, в цьому аяті під «наділом» мається на увазі саме їжа.

⁶¹ Якою б ти справою не займався, що б ти не читав із Корану, та яких би вчинків не коїли вони, Ми спостерігаємо за вами ще на початку дії. Те, що на землі й на небі, не сховається від Господа твого, навіть якщо матиме вагу порошок, менше або більше за неї. Воно міститься в Писанні ясному!

⁶² Так! Воістину, наближеним до Аллаха немає чого боятися, і не будуть вони засмучені –

⁶³ ті, які увірували й були богобоязливі.

⁶⁴ Чекає на них радісна звістка в житті земному й наступному. Немає зміни в словах Аллаха. Це — великий успіх!

⁶⁵ Нехай тебе не засмучують слова [багатобожників], бо, воістину, вся могутність належить Аллаху! А Він — Всечуючий, Всезнаючий!

130

⁶⁶ Так! Воістину, Аллаху належать усі, хто на небесах і на землі. А ті, які закликають замість Аллаха інших, ідуть за припущеннями й вигадують.

⁶⁷ Він — Той, Хто створив ніч, щоб відпочивали ви, а день — щоб ви бачили. Воістину, в цьому — знамення для людей, які чують!

⁶⁸ Говорять вони: «Аллах узяв собі дитину!» Преславний Він! Він – Багатий, Йому належить усе, що на небесах, і все, що на землі. Тож немає у вас доказу цьому! Невже ви говорите про Аллаха те, чого самі не знаєте?

⁶⁹ Скажи: «Воістину, ті, які зводять наклеп на Аллаха, не матимуть успіху!»

⁷⁰ Вони насолодяться в земному житті, а далі повернуться до Нас. Ми дамо їм змогу скуштувати суворої кари за те, що вони не увірували!

⁷¹ Прочитай для них звістку про Нуха. Ось він сказав своєму народу: «О народе мій! Якщо тяжко вам, що я серед вас і нагадую про знамення Аллаха, то на Аллаха я покладаюся! Зберіться разом зі своїми ідолами, щоб не була ваша справа таємною. А потім оголосить мені вирок ваш і не давайте відстрочки!

⁷² Та якщо відвернетесь ви, то я ж не просив у вас винагороди. Винагородить мене лише Аллах. І мені наказано бути одним із покірних Йому!»

⁷³ Але вони вважали його за брехуна. Тож Ми врятували його й тих, хто був із ним, у ковчезі. Ми зробили їх наступниками та втопили тих, які вважали Наші знамення брехнею. Поглянь же, який був кінець тих, кого застерігали!

⁷⁴ Після нього Ми відіслали посланців до народів їхніх. Ті прийшли до них із ясними знаменнями, але вони не увірували в те, що було відкинуто ще раніше. Так Ми накладаємо печатку на серця порушників!

⁷⁵ Після них Ми послали з Нашими знаменнями Мусу та Гаруна — до Фірауна й старшини народу його. Але вони знехтували ними й були грішними людьми!

⁷⁶ І коли прийшла до них істина від Нас, то вони сказали: «Воістину, це — справжнє чаклунство!»

⁷⁷ Муса сказав: «Невже ви говорите про істину, яка прийшла до вас, що це — чаклунство? Не матимуть успіху чаклуни!»

⁷⁸ Вони сказали: «Невже ти прийшов, щоб відвернути нас від того, в

що вірили наші батьки, та щоб велич на землі дісталася вам двом? Ми не повіримо вам!»

⁷⁹ Фіраун сказав: «Приведіть до мене кожного вправного чаклуна!»*

⁸⁰ І коли прийшли чаклуни, то Муса сказав їм: «Тож кидайте, що маєте кидати!»**

⁸¹ І коли вони кинули, то Муса сказав: «Принесене вами — чари. Воістину, Аллах зробить їх марними! Воістину, Аллах не покращує справу тих, які поширюють безчестя!

⁸² Аллах утврджує істину через Свої слова, хоч би й ненавиділи це грішники!»

⁸³ Не повірили Мусі, хіба що мала частина народу його, адже вони боялися переслідувань Фірауна та його старшини. Воістину, Фіраун — тиран на землі та один із порушників!

⁸⁴ Сказав Муса: «О народе мій! Якщо ви увірували в Аллаха, то покладіться на Нього, якщо ви віддані Йому!»

⁸⁵ Ті сказали: «Ми покладаємося на Аллаха. Господи наш! Не роби нас спокусою для людей нечестивих

⁸⁶ і врятуй нас зі Своїєї милості від людей невірних!»

⁸⁷ І Ми відкрили Мусі та брату його: «Влаштуйте для свого народу житла в Єгипті, зробіть їх місцем для поклоніння та звершуйте молитву. Тож сповісти віруючим добру звістку!»***

⁸⁸ Муса сказав: «Господи наш! Ти дарував Фірауну й старшині народу його прикраси й багатства в земному житті, а вони, Господи наш, збивають цим із Твого шляху! Господи наш! Знищи багатства їхні та зроби жорстокими їхні серця — щоб вони не увірували, поки не побачать болісної кари!»****

⁸⁹ І сказав Він: «Я вже відповів на ваш заклик! Тримайтеся прямого шляху та не йдіть шляхом тих, які не знають!»*****

⁹⁰ Тож Ми переправили синів Ісраїла через море, але Фіраун і його військо рушили слідом за ними — з ненавистю й ворожістю. І коли Фіраун став потопати, то вигукнув: «Я увірував, що немає бога, крім Того, в Якого увірували сини Ісраїла. І я — один із відданих Йому!»

* Тобто добре обізнаного з чаклуством (ат-Табарі).

** Ат-Табарі коментує: «Тож кидайте, що маєте кидати — мотузки й палиці».

*** «Зробіть їх місцем для поклоніння» — досл. «зробіть свої будинки напрямом (киблат-ан) для молитви». Ат-Табарі, посилаючись на ібн Аббаса та інших тлумачів, коментує: «Зробіть свої будинки місцями поклоніння, де ви будете молитися». Аль-Багавві відзначає, що таким чином послідовники Муси намагалися уникнути переслідувань Фірауна, який заборонив їм молитися в звичних місцях.

**** Дієслово тамаса («знищувати») ще має значення «перетворювати». Аль-Багавві наводить кілька переказів, згідно з якими багатства єгиптян обернулися камінням.

***** Вислів на кшталт «я вже [щось] зробив» в арабській мові може означати ще й правдиву обіцянку, тобто «я неодмінно [щось] зроблю».

⁹¹ Тільки тепер! А перед цим ти чинив непослух і був одним із тих, які поширюють безчестя на землі!

⁹² Тому сьогодні Ми рятуємо твоє тіло, щоб ти був знаменням для наступних поколінь! Воістину, багато людей нехтують Нашими знаменнями!

⁹³ Ми облаштували для синів Ізраїла найкращі житла й наділили їх благами. Серед них почалися суперечки після того, як до них прийшло знання. Воістину, твій Господь розсудить між ними в День Воскресіння – у тому, про що вони сперечалися!*

⁹⁴ Якщо ви сумніваєтесь у тому, що Ми зіслали тобі, то запитайте тих, які читають писання, дані ще раніше. Прийшла до тебе істина від Господа твого — тож не будь одним із тих, які мають сумніви!**

132

⁹⁵ І не будь одним із тих, які вважали за брехню знамення Аллаха, інакше будеш серед тих, які все втратили!

⁹⁶ Воістину, не увірують ті, про яких сповнилося слово Господа твого,

⁹⁷ навіть якщо до них прийдуть усі можливі знамення, до того часу, як вони побачать болісну кару!

⁹⁸ Чи було хоч одне селище, жителі якого увірували й допомогла їм віра їхня, крім народу Юнуса? Коли увірували вони, то Ми відвернули від них принизливу кару в земному житті, дарувавши їм можливість насолоджуватись ним до певного часу.***

⁹⁹ Якби твій Господь побажав, то увірували б усі, хто живе на землі. Та чи зміг би ти примусити людей стати віруючими?

¹⁰⁰ Не увірує жодна душа, крім як із дозволу Аллаха! А Він вражає карою тих, які не розуміють!****

¹⁰¹ Скажи: «Погляньте на те, що на небесах і на землі!» Але знамення та перестороги не допомагають тим людям, які не увірували!

¹⁰² Невже вони чекають чогось іншого, крім тих днів, які настали для їхніх попередників? Скажи: «Тож чекайте і я почекаю разом із вами!»

¹⁰³ Потім Ми рятуємо Наших посланців і тих, які увірували. Так Нам належить рятувати віруючих!

* «Найкращі житла» — землі Єгипту й Сирії, розташовані навколо Єрусалиму (ібн Касір).

** «Які читають писання, дані ще раніше» — посилаючись на ібн Аббаса, Муджагіда й Даххака, аль-Багаві вважає, що тут маються на увазі мусульмани, які раніше належали до «людей Писання» (юдеїв та християн). Саме вони можуть засвідчити правдивість Мухаммада (мир йому і благословення Аллаха), адже в Торі та Євангелії є пророцтва про його прихід (ібн Касір).

*** «Народ Юнуса» (бібл. Йона): ідеться про жителів Ніневії, «віра яких походила через страх перед карою, від якої застерігав їх посланець їхній» (ібн Касір).

**** «Стати віруючими» з 99 аяту: «Ти не зобов'язаний це робити, і це не для тебе — це Аллах збиває зі шляху, кого побажає, та веде пряміш шляхом, кого побажає!» (ібн Касір).

¹⁰⁴ Скажи: «О люди! Якщо ви сумніваєтесь у моїй релігії, то я не поклоняюся замість Аллаха тому, кому поклоняєтесь ви, але я поклоняюсь Аллаху, який забере вас! І наказано мені бути одним із віруючих!»

¹⁰⁵ І поверни своє обличчя до істинної релігії та не будь одним із багатобожників!

¹⁰⁶ Не клич замість Аллаха того, хто не принесе тобі ні користі, ні шкоди. А якщо ти зробиш це, то будеш одним із несправедливих!

¹⁰⁷ Якщо Аллах торкнеться тебе лихом, то цього не відверне ніхто, крім Нього! А якщо Він побажає тобі добра, то ніхто не відверне Його ласки. Дарує Він її тим зі Своїх рабів, кому побажає! А Він — Прощаючий, Милосердний!

¹⁰⁸ Скажи: «О люди! Прийшла до вас істина від Господа вашого! Тож той, хто йде прямим шляхом, йде сам для себе, а хто збився зі шляху, той збився сам проти себе. Не можу я бути вашим опікуном!»

¹⁰⁹ Іди за тим, що Ми відкрили тобі. І терпи, доки Аллах не розсудить, адже Він — найкращий із суддів!

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

134

¹ Аліф. Лям. Ра. Це — Писання, знамення якого добре викладені, а потім пояснені Мудрим, Відаючим!*

² Не поклоняйтеся нікому, крім Аллаха! А я для вас — застерігач і вісник від Нього!

³ Просіть прощення у Господа вашого та кайтеся перед Ним — Він наділить вас прекрасними благами до певного строку, а також дарує із ласки Своєї кожному гідному її. Але якщо відвернетесь ви, то я боюся, що вас буде покарано у Великий День!

⁴ До Аллаха повернетесь ви, а Він спроможний на кожную річ!

⁵ Так! Вони намагаються стиснути свої груди, щоб приховати те, що в них є. Та навіть коли вони ховають свої голови під одягом, Він знає те, що вони приховують і що відкривають. Воістину, Він знає про те, що в серцях!**

⁶ Немає на землі живої істоти, яку б не наділяв Аллах. Він знає її місце перебування й місце повернення. Це все — в ясному Писанні!***

⁷ Він — Той, Хто створив небеса й землю за шість днів, коли трон Його був над водою. Це все для того, щоб випробувати вас — чиї вчинки будуть кращими? Якщо ти скажеш: «Вас воскресять після смерті», то скажуть ті, які не вірують: «Та це справжнє чаклунство!»

⁸ Та якщо Ми відкладемо кару до певного строку, то вони скажуть: «Що стримує її?» Так, того дня, коли вона прийде до них, ніщо не відверне її, і вразить їх те, над чим вони насміхалися!

⁹ Якщо Ми даємо людині зазнати милості від Нас, а потім це забираємо, то вона впадає у відчай та стає невдячною.

¹⁰ А якщо Ми даємо їй зазнати блага після лиха, яке торкнулося її, то вона каже: «Нещастя залишили мене!», — стає веселою й гордою.

* «Викладені в самих словах, а пояснені в смислах. Вони досконалі як за формою, так і за змістом» (ібн Касір).

** «Стиснути свої груди» — цей вислів означає «приховати щось».

*** Аль-Багавві та ібн Касір наводять переказ від ібн Аббаса, згідно з яким «місце перебування» — притулок, а «місце повернення» — кінцевий спочинок. Те саме пише й ат-Табарі.

¹¹ Але не такі ті, які терпіли й робили добрі справи. На них чекає прощення й велика винагорода!

¹² Можливо, ти відмовишся від якоїсь частини того, що дано тобі в одкровенні, а твої груди стиснуться від цього, бо вони скажуть: «Чому не зіслано йому скарб, або чому не прийде з ним ангел?» Але ж ти застерігаєш! Аллах — Опікун кожної речі!

¹³ Або вони скажуть: «Він вигадав його!» Скажи: «Принесіть десять вигаданих сур, подібних до цих й покличте замість Аллаха, кого зможете, якщо ви правдиві!»*

¹⁴ А якщо вони не дадуть вам відповіді, то нехай знають, що його зіслано з відома Аллаха, і немає бога, крім Нього! Невже не станете ви відданими Йому?

¹⁵ Хто бажає земного життя та його прикрас, тим Ми відплатимо повною мірою за їхні вчинки в ньому, і тут не будуть недооцінені вони!

¹⁶ Вони — ті, які не отримують у наступному житті нічого, крім вогню. Марні зусилля їхні нині й даремне те, що роблять вони!

¹⁷ Той, хто має ясне знамення від Господа свого, прочитане свідком від Нього, до появи якого провідником і милістю було Писання Муси – саме такі є віруючими в [Коран]! А тим, які не увірували в це й належать до різних сект, обіцяно вогонь! Тож не сумнівайся в цьому, адже це — істина від Господа твого. Але більшість людей не вірує!***

¹⁸ Хто ж несправедливіший за того, хто зводить наклеп на Аллаха? Коли вони постануть перед своїм Господом, то свідки скажуть: «Це ті, які говорили неправду про Господа свого!» Так! Прокляття Аллаха над нечестивцями,

¹⁹ які збивають інших зі шляху Аллаха, прагнуть викривити його та не вірують у наступне життя.

²⁰ Вони не зможуть врятуватися на землі, й не матимуть вони покровителів замість Аллаха. Помножиться кара їхня! Не могли вони ні чути, ні бачити!***

²¹ Оце ті, які втратили самих себе. Залишило їх те, що вигадували вони!

²² Справді, в наступному житті вони втратять найбільше!

²³ Воістину, ті, які увірували, робили добрі справи й були покірні перед Господом своїм, вони — жителі раю! Будуть вони там довіку!

* Ідеться про Коран.

** «Прочитане свідком від Нього» — аль-Багавві наводить переказ від ібн Аббаса та інших тлумачів Корану, згідно з яким тут мається на увазі Джібріл.

*** «А ті, які заперечували Наші знамення — вони глухі, німі й перебувають у темряві» (Сура «Худоба», аят 39).

²⁴ Прикладом двох груп є сліпий, глухий, зрячий та чуочий. Хіба можна їх порівняти? Невже не замислитеся ви?*

²⁵ Ось Ми послали Нуха до народу його: «Я для вас — ясний застерігач!

²⁶ Не поклоняйтеся нікому, крім Аллаха! Я боюся, що на вас впаде кара в болісний День!»

²⁷ Старшина з народу його, яка не увірувала, сказала: «Ми бачимо, що ти лише людина, така, як і ми. І ми бачимо, що за тобою пішли тільки найжалюгідніші серед нас, і то не подумавши. Ми не бачимо, щоб ви були чимось кращі за нас, але думаємо, що ви — брехуни!»**

²⁸ Той відповів: «О народе мій! Якщо я тримаюся ясного доказу від Господа мого, а Він дарував мені милість від Себе, яку ви не здатні бачити, то невже я примусив би вас до цього, коли воно ненависно вам?»

²⁹ О народе мій! Я не прошу у вас за це багатства. Винагородить мене тільки Аллах! І не буду я відганяти тих, які увірували. Вони прагнуть зустріти свого Господа, а вас я бачу нерозумними людьми!

³⁰ О народе мій! Хто захистить мене від Аллаха, якщо я прожену їх? Невже не замислитеся ви?

³¹ Я не кажу вам, що в мене скарбниці Аллаха і що я знаю потаємне. Я не кажу, що я ангел. Я не кажу тим, які мізерні в ваших очах, що Аллах ніколи не дарує їм добра. Аллах краще знає, що в їхніх душах. Інакше б я був одним із нечестивців!»

³² Ті відповіли: «О Нуху! Ти сперечався з нами, і сперечався багато. Тож покажи нам те, чим ти погрожував нам, якщо ти правдивий!»

³³ Той відповів: «Воістину, вам це покаже Аллах, якщо побажає. І не зможете ви утекти!

³⁴ Якщо я побажаю дати вам пораду, то вона не принесе вам користі, коли Аллах прагне збити вас зі шляху. Він — Господь ваш, і до Нього повернетеся ви!»

³⁵ Чи вони кажуть: «Він його вигадав!» Скажи: «Якщо я вигадав його, то мій гріх — на мені. Але до ваших гріхів я непричетний!»***

* Дві групи: віруючі та невіруючі (аль-Багавві).

** «Не подумавши» — досл. «з першого погляду».

*** Деякі тлумачі Корану вважають, що слова «він його вигадав» належать невіруючим мекканцям, які полемізували з Мухаммадом (мир йому і благословення Аллаха) (ат-Табарі, ібн Касір). У такому разі під «його» мається на увазі Коран або конкретна історія про Нуха (мир йому) (порів. «Юнус», «Гуд», 13). Так вважав і екзегет другого покоління Мукатіл бін Сулайман (за аль-Багавві). Проте ще на початку тлумачення аяту сам аль-Багавві наводить переказ від ібн Аббаса, згідно з яким згаданий вислів належить супротивникам Нуха (мир йому), які звинувачували його в брехні. У такому випадку під «його» матимуться на увазі попередні слова цього пророка або взагалі все, дане йому в одкровенні.

³⁶ І було відкрито Нуху: «Вже не буде вірити ніхто з твоїх людей, окрім тих, які увірували раніше. Тож не журися через те, що роблять вони!

³⁷ Збудуй ковчег перед Нашими очима й згідно з Нашим одкровенням. І не проси Мене за несправедливих — воістину, їх буде втоплено!»

³⁸ Він будував ковчег і щоразу, коли проходила повз нього старшина з народу його, то глузувала. Він сказав: «Якщо ви глузуєте з нас, то поглузуємо з вас і ми — так само, як ви глузуєте з нас!

³⁹ Скоро ви дізнаєтесь, на кого впаде кара, яка принижує, й на кого впаде кара вічна!»

⁴⁰ І коли прийшов наказ Наш і відкрилося джерело в печі, то сказали Ми: «Візьми туди пару від кожного виду та свою родину — крім тих, про яких вже було сказано слово, а ще візьми тих, які увірували». Але небагато увірувало разом із ним!*

⁴¹ Він сказав: «Заходьте в нього! З ім'ям Аллаха він буде пливти й зупинятися. Воістину, Господь мій — Прощаючий, Милосердний!»

⁴² Ковчег із ними плыв серед хвиль, схожих на гори, і Нух покликав свого сина, який стояв на самоті: «Сину мій! Сідай разом із нами та не лишайся з невіруючими!»

⁴³ Той сказав: «Я зйду на гору й вона врятує мене від води». Відповів [Нух]: «Сьогодні ніхто не врятується від наказу Аллаха, якщо Він не змилується!» Постала між ними хвиля, і був той одним із утоплених.

⁴⁴ І було сказано: «О землі! Поглинь свою воду! О небо! Припини!» Спала вода та здійснився наказ. [Ковчег] зупинився на горі аль-Джуді, й було сказано: «Нехай же згинуть люди несправедливі!»**

⁴⁵ І звернувся Нух до Господа свого: «Господи! Мій син — із моєї родини. Обіцянка Твоя правдива, і Ти — Наймудріший Суддя!»

⁴⁶ Сказав Він: «О Нуху! Твій син не з твоєї родини. Такий вчинок не є праведним, тож не проси в Мене того, про що не маєш знання! Я закликаю тебе не бути одним із невігласів!»

⁴⁷ Той сказав: «Господи! Я шукаю в Тебе захисту і не буду просити про те, про що не маю знання! Якщо Ти не простиш мене й не змилуєшся наді мною, то я буду одним із тих, які втратять усе!»

⁴⁸ Було сказано: «О Нуху! Сходь із миром від Нас і благословення ми — на тебе й на народи, які з тобою! Але будуть і народи, яких Ми наділимо благами, а потім вразимо болісною карою від Нас!»

* «Джерело в печі» — таку думку щодо тлумачення слова танувр мав ат-Табарі. Разом із тим він та інші тлумачі Корану наводять перекази, згідно з якими мається на увазі «поверхня землі» (ваджг аль-ард). Але, наприклад, аль-Багавві відзначає: «Це — піч, у якій випікають хліб, і так сказали більшість тлумачів». Стверджують, що Нух почав завантажувати ковчег, коли побачив воду в печі.

** Серед тлумачів Корану немає одностайної думки щодо розташування гори аль-Джуді. Аль-Багавві, наприклад, вважає, що вона знаходиться поблизу міста Мосул (північ Іраку). Це твердження зустрічається й в інших коментарях (ат-Табарі, ібн Касір).

⁴⁹ Такими є звістки про потаємне, які Ми даруємо тобі в одкровенні. Перед цим не знав їх ні ти, ні твої люди. Тож терпи! Воістину, добрий вихід чекає на богобоязливих!

⁵⁰ До адитів Ми [послали] брата їхнього Гуда. Він сказав: «О народі мій! Поклоняйтеся Аллаху! У вас немає бога, крім Нього! А ви тільки вигадуете!

⁵¹ О народі мій! Я не прошу за це винагороди у вас. Винагородить мене тільки Той, Хто мене створив. То невже ви не розумієте?

⁵² О народі мій! Просіть прощення в Господа вашого, а потім кайтесь перед Ним. Він проле вам з неба щедрю зливу й додасть вам сили до вашої сили. І не відвертайтеся, наче грішники!»

⁵³ Ті сказали: «О Гуде! Ти не показав нам ясного знамення, і ми не залишимо своїх богів через твої слова. І ми не віримо тобі!

⁵⁴ Ми лиш кажемо, що один із наших богів заподіяв тобі шкоду». [Гуд] відповів: «Аллах буде свідком моїм і будете свідками ви — я не-причетний до того, що ви додаєте рівних

⁵⁵ Йому! Тож хитруйте проти мене — всі! Не давайте мені відстрочки!

⁵⁶ Я покладаюся на Аллаха, Господа мого й Господа вашого! Немає живої істоти, яку б Він не тримав за чуб! Воістину, мій Господь — на прямому шляху!*

⁵⁷ А якщо відвернетесь ви, то я вже переповів те, з чим мене послали до вас. Мій Господь замінить вас іншими людьми, і ви не заподієте Йому ніякої шкоди. Воістину, мій Господь — Охоронець кожної речі!»

⁵⁸ І коли прийшов наказ Наш, то за Нашою милістю Ми врятували Гуца й тих із ним, які увірували. І Ми врятували їх від лютої кари.

⁵⁹ Такими були адити. Вони відкинули знамення Господа їхнього, не послухалися Його посланців та йшли за наказом кожного впертого тирана!

⁶⁰ Прокляття переслідуватиме їх у земному житті та в День Воскресіння. Так! Воістину, адити не увірували в Господа свого. Нехай згинуть адити, народ Гуда!

⁶¹ До самудитів Ми [послали] брата їхнього Саліха. Він сказав: «О народі мій! Поклоняйтеся Аллаху! У вас немає бога, крім Нього! Він зростив вас із землі й поселив вас на ній. Тож просіть у Нього прощення, а потім кайтесь перед Ним. Воістину, Господь мій — Близький, Той, Який дає відповідь!»

⁶² Вони сказали: «О Саліху! Перед цим ти був нашою надією! Невже ти забороняєш нам поклонятися тому, кому поклонялися наші батьки? Воістину, в нас є глибокі сумніви щодо того, до чого ти закликаєш нас!»

⁶³ Він сказав: «О народі мій! Чи розумієте ви: якщо я тримаюся ясного доказу від Господа мого й Він дарував мені милість від Себе, то хто

* «Яку б Він не тримав за чуб» — мається на увазі, що «вона перебуває під Його владою та пануванням, а Він — Премудрий, Справедливий, Який у Своїй мудрості не чинить несправедливості, і Він — на прямому шляху!» (ібн Касір).

допоможе мені, крім Аллаха, якщо я не послухаюсь Його? А ви тільки збільшите мої втрати!

⁶⁴ О народе мій! Ця верблюдця Аллаха — знамення для вас! Дозвольте їй пастися на землі Аллаха й не завдавайте їй шкоди, бо вразить вас близька кара!

⁶⁵ Але вони зарізали її, тож [Саліх] сказав: «Насолоджуйтесь у своїх помешканнях ще три дні. Ця обіцянка — вірна!»

⁶⁶ І коли прийшов наказ Наш, то з Нашої милості Ми врятували Саліха й тих із ним, які увірували, — від ганьби того дня! Воістину, Господь твій — Всесильний, Всемогутній!

⁶⁷ А тих, які були несправедливі, вразив жажливий крик. Так і лишилися вони в будинках своїх непорушними,

⁶⁸ наче ніколи й не жили там! Так! Воістину, самудити не увірували в Господа свого! Нехай згинуть самудити!

⁶⁹ Наші посланці прийшли до Ібрагіма з доброю звісткою. Вони сказали: «Мир!» Він відповів: «Мир!» — і одразу прийшов із вгодваним телям.

⁷⁰ Та коли він побачив, що їхні руки навіть не торкнулися цього, то почав сумніватися в них і відчув страх. Вони сказали: «Не бійся! Воістину, послано нас до народу Лута!»

⁷¹ А дружина Ібрагіма, що стояла поруч, засміялася. Тож Ми звеселили її звісткою про Ісхака, а після Ісхака — і про Якуба.*

⁷² Вона сказала: «Горе мені! Невже я народжу? Я вже стара й чоловік мій старий! Воістину, це — дивна річ!»

⁷³ Ті сказали: «Невже ти здивована наказом Аллаха? Милість вам Аллаха та благословення Його, о жителі цього будинку!» Воістину, Він — Хвалимий, Преславний!

⁷⁴ І коли страх Ібрагіма зник, і надійшла до нього радісна звістка, він почав сперечатися з Нами про народ Лута.**

⁷⁵ Воістину, Ібрагім — жалісливий, співчутливий, відданий!

⁷⁶ О Ібрагіме! Облиш це! Вже прийшов наказ Господа твого, тож вразить їх невідворотна кара.

⁷⁷ І коли прийшли посланці Наші до Лута, то він зажурився через них і стислося серце його. Він сказав: «Важким буде цей день!»

* «Стояла поруч» — «була за завісою та слухала їхню розмову» (аль-Багавві).

** Ібн Касір коментує: «Він сказав [посланцям-ангелам]: «Ви знищте селище, якщо там буде триста віруючих?» Ті відповіли: «Ні!» Тоді він запитав: «А чи ви знищте селище, якщо там буде сто віруючих?» Ті сказали: «Ні!» Він запитав: «А чи ви знищте селище, якщо там буде сорок віруючих?» Ті відповіли: «Ні!» Він сказав: «А тридцять?» Ті відповіли: «Ні» — і так аж до п'яти. Тоді він запитав: «А якщо ви побачите, що там є один муж, покірний Аллаху, то ви знищте [селище]?» Ті сказали: «Ні!» І тоді Ібрагім (мир йому) сказав...» (див. слова Ібрагіма в 32 аяті сури «аль- Анкабут»).

⁷⁸ Збіглися люди з народу Його, які ще раніше коїли лихі вчинки. [Лут] сказав: «О народі мій! Ось — мої доньки, вони чистіші для вас! Тож бійтеся Аллаха й не ганьбіть мене перед моїми гостями! Невже серед вас немає людини розсудливої?»

⁷⁹ Ті відповіли: «Ти знаєш, що нам не потрібні твої доньки. І, справді, ти знаєш, чого ми хочемо!»

⁸⁰ Він сказав: «Якби мав я силу здолати вас! Якби я міг знайти міцну опору!»

⁸¹ [Гості] сказали: «О Луте! Ми — посланці Господа твого, тож вони не зачеплять тебе. Вирушай зі своєю сім'єю в дорогу, серед ночі. І нехай не озирається жоден із вас, окрім дружини твоєї — її вразить те, що вразить інших. Час призначено на ранок. Хіба ранок не близько?»

⁸² І коли прийшов Наш наказ, то Ми перекинули їхні [селища] догори й зіслали на них камені з обпаленої глини,

⁸³ позначені в Господа твого! Недалекі й вони від нечестивців!*

⁸⁴ До мад'янітів Ми [послали] їхнього брата Шуайба. Він сказав: «О народі мій! Поклоняйтеся Аллаху! У вас немає бога, крім Нього! Не занижуйте міри й ваги. Я бачу, що ви живете в добрі, але я боюся, що упаде на вас кара в День, який охопить усе!**»

⁸⁵ О народі мій! Наповнюйте міру й вагу справедливо! Не завдавайте людям збитків і не сійте безчестя на землі!

⁸⁶ Те, що залишає вам Аллах, краще для вас, якщо віруючі ви. Але я над вами не наглядач!»

⁸⁷ Ті відповіли: «О Шуайбе! Невже твоя молитва наказує тобі залишити тих, кому поклонялися наші батьки, або не робити з нашим майном того, чого ми хочемо? Справді, ти смиренний і розсудливий!***»

⁸⁸ Він сказав: «О народі мій! Чи розумієте ви: а якщо я тримаюся ясного доказу від Господа мого, Який наділив мене добрим наділом? Я не хочу суперечити вам своїми заборонами на щось, але я хочу лише виправлення — настільки, наскільки зможу! Немає мені притулку, крім як в Аллаха. На Нього я покладаюся й до Нього звертаюся!

⁸⁹ О народі мій! Нехай ваша суперечка зі мною не веде до того, щоб вас вразило те, що вразило народ Нуха, народ Гуда чи народ Саліха. Недалеко від вас і народ Лута!

⁹⁰ Просіть прощення у Господа вашого й кайтеся перед Ним! Воістину, Господь мій — Милосердний, Люблячий!»

* Ат-Табарі й аль-Багавві стверджують, що тут маються на увазі мекшнські багатобожники. Ібн Касір вважає, що йдеться про нечестивців, «схожих на цих» взагалі.

** Мад'яніти — народ, що жив у Мад'яні (північно-західна частина Аравійського півострова).

*** Останні слова на адресу Шуайба, як вважають тлумачі (ат-Табарі, аль-Багавві, ібн Касір), були сказані з іронією.

⁹¹ Ті відповіли: «О Шуайбе! Ми не розуміємо більшості того, що ти кажеш. Ми бачимо тебе слабким серед нас. І якби не твій рід, то ми каменували б тебе! Ти не становиш цінності для нас!»

⁹² Він сказав: «О народе мій! Невже мій рід цінніший для вас, із Аллаха, від Якого ви відвертаєтесь? Воістину, Господь мій охоплює те, що ви робите!

⁹³ О народе мій! Дійте, як побажаєте, і я буду діяти! Скоро ви дізнаєтесь, кого спіткає принизлива кара й хто брехун. Чекайте, і я почекаю разом із вами!»

⁹⁴ І коли прийшов наказ Наш, то за Нашою милістю Ми врятували Шуайба й тих із ними, які увірували. А тих, які були несправедливі, вразив жакливий крик. Так і лишилися вони в будинках своїх непо-рушними,

⁹⁵ наче ніколи й не жили там. Так! Нехай згинуть мад'яніти, як згнули самудити!

⁹⁶ І Ми послали Мусу з Нашими знаменнями та доказом ясным

⁹⁷ до Фірауна й старшини [народу] його. Але ті пішли за наказом Фірауна, хоч і не був наказ Фірауна розсудливим!

⁹⁸ У День Воскресіння очолить він народ свій та заведе їх у вогонь. Яке мерзотне місце, до якого увійдуть вони!*

⁹⁹ Прокляття переслідуватиме їх як тут, так і в День Воскресіння. Мерзотний такий дарунок, подарований їм!**

¹⁰⁰ Це — звістки про селища, які Ми переповідаємо тобі. Деякі з них ще існують, а інші вже знищені.

¹⁰¹ Ми не були несправедливі до них, але це вони самі були до себе несправедливі. І коли прийшов наказ Господа твого, то божества їхні, яких вони кликали замість Аллаха, нічим не допомогли їм! Не додали вони їм нічого, крім загибелі.

¹⁰² Таке покарання Господа твого, коли Він вразив несправедливе селище. Воістину, покарання Його — болісне, суворе!***

¹⁰³ Воістину, в цьому — знамення для того, хто боїться кари в наступному житті. Це — День, коли будуть зібрані люди, і це — День засвідчений!****

¹⁰⁴ Ми не відкладемо його, крім як на визначений строк.

¹⁰⁵ Коли настане той День, жодна душа не буде говорити, крім як із Його дозволу. Будуть серед них нещасні й щасливі.

¹⁰⁶ Щодо тих, які будуть нещасні, то вони опиняться у вогні. Чекає там на них плач і стогін.

* Слово вірд («місце») має ще й значення «водопій».

** «Переслідуватиме їх як тут» — досл. «у цьому». Аль-Багавві відзначає, що мається на увазі земне життя.

*** Покарання — досл. «хватка» (ахз).

**** Засвідчений: «Його свідками будуть жителі неба й землі» (аль-Багавві).

¹⁰⁷ Вони будуть там довіку, доки існуватимуть небеса й земля, якщо Господь твій не побажає чогось іншого. Воістину, твій Господь робить те, що побажає!

¹⁰⁸ Щодо тих, які будуть щасливі, то вони опиняться в раю. І вони будуть там довіку, доки існуватимуть небеса й земля, якщо Господь твій не побажає чогось іншого. Невичерпний цей дарунок!

¹⁰⁹ Не май сумніву щодо того, чому вони поклоняються. Вони поклоняються тільки так, як поклонялися їхні батьки ще раніше. Ми цілком віддамо їм частку їхню — без применшення!

¹¹⁰ І Ми дарували Мусі Писання, але вони почали сперечатися щодо нього. Якби цьому не передувало слово Господа твого, то було б вирішено суперечку їхню. Воістину, вони в глибоких сумнівах щодо нього!

¹¹¹ Воістину, усім Господь твій відплатить сповна за вчинки їхні! Воістину, відає Він про те, що роблять вони!

¹¹² Іди прямим шляхом, як тобі й наказано, а також і ті, які покаялися разом з тобою. І не порушуйте меж! Воістину, бачить Він те, що ви робите!

¹¹³ Не схилийтеся до тих, які несправедливі, щоб вас не торкнувся вогонь. У вас немає помічників, окрім Аллаха, бо інакше ніхто не допоможе вам!

¹¹⁴ Звершуй молитву на початку й наприкінці дня, а ще в деякі години ночі. Воістину, добрі вчинки видаляють погані. Таке нагадування для тих, хто згадує!*

¹¹⁵ Терпи! Воістину, Аллах не втратить винагороди праведників!

¹¹⁶ Чому ж серед поколінь, які жили раніше за вас, не було стійких людей, які б забороняли поширювати безчестя на землі, а тільки ті нечисленні, кого Ми врятували серед них? А нечестиві пішли за тими благами, які мали, тож стали грішниками!

¹¹⁷ Твій Господь не знищить селища несправедливо, коли його жителі роблять добро.

¹¹⁸ Якби твій Господь побажав, то зробив би людей єдиною громадою, але вони сперечаються далі,

¹¹⁹ крім тих, кого помилював Господь твій. Для цього Він їх створив. І сповниться слово Господа твого: «Я неодмінно заповню геену джинами й людьми — всіма!»

¹²⁰ Усе, що Ми розповідаємо тобі зі звісток про посланців, призначене, щоб укріпити твоє серце. Прийшли до тебе в цьому істина, повчання й нагадування для віруючих.**

* Згідно з більшістю тлумачень, маються на увазі ранкова, вечірня та нічна молитви. Окремі екзегети додають сюди ще й денну (зугр) та надвечірню (аср) молитву (ат-Табарі, аль-Багавві, ібн Касір).

** «Прийшли до тебе в цьому» — як стверджує ібн Касір, посилаючись на ібн Аббаса та інших тлумачів, ідеться про цю суру.

¹²¹ І скажи тим, які не увірували: «Дійте, як зможете, і будемо діяти Ми!

¹²² Чекайте, й Ми будемо чекати».

¹²³ Аллаху належить потаємне небес і землі, і до Нього повертаються всі справи. Тож поклоняйся Йому й покладайся на Нього! Господь твій не омине того, що ви робите!

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

144

¹ Аліф. Лям. Ра. Це — знамення Писання ясного!

² Воістину, Ми зіслали його як арабський Коран, — можливо, ви зрозумієте!

³ Ми розповідаємо тобі найкращу з розповідей, відкриваючи в одкровенні цей Коран, хоч раніше ти про це нічого не знав.

⁴ Ось сказав Юсуф батьку своєму: «Батьку мій! Я бачив одинадцять зірок, сонце й місяць. Я бачив, як вони вклонялися мені!»

⁵ Той сказав: «Сину мій! Не розповідай цього сну братам своїм, а то вони замислять щось підступне проти тебе. Воістину, шайтан для людини — справжній ворог!

⁶ Господь твій обере тебе, навчить тлумачити сни й сповнить милість Свою для тебе й роду Якуба, так, як Він сповнив її ще раніше для двох твоїх батьків — Ібрагіма та Ісхака. Воістину, твій Господь — Всезнаючий, Мудрий!»

⁷ Істинно, Юсуф і брати його стали знаменнями для тих, хто запитує.

⁸ Ось вони сказали: «Юсуф і його брат миліші для нашого батька, ніж ми. Але ж нас ціла група! Воістину, наш батько в справжній омані.

⁹ Вбийте Юсуфа або киньте в іншій землі. Тоді обличчя батька вашого повернеться до вас, а потім ви станете праведними людьми!»

¹⁰ Але один із них сказав: «Не вбивайте Юсуфа, а киньте на дно колодязя. Якийсь караван підбере його — якщо ви справді хочете щось зробити!»

¹¹ Вони сказали: «Батьку наш! Чому не довіриш нам Юсуфа? Воістину, ми — добрі порадники для нього.

¹² Відішли його завтра з нами! Він побігає та пограється, а ми будемо охороняти його!»

¹³ Той відповів: «Мені буде сумно, як ви заберете його. І я боюся, що його з'їсть вовк, коли ви будете неуважні».

¹⁴ Вони сказали: «Якщо вовк з'їсть його, коли нас — ціла група, то ми, справді, будемо тими, хто втратить усе!»

¹⁵ І коли вони пішли з ним і погодилися скинути його на дно колодязя, то Ми відкрили йому: «Ти нагадаєш їм про цей вчинок їхній, коли вони й не впізнають тебе!»

¹⁶ А ввечері вони прийшли до свого батька з плачем

¹⁷ і сказали: «Батьку наш! Ми змагалися, а Юсуфа залишили з нашими речами, і вовк з'їв його! Хоч ти й не віриш нам, але ми кажемо правду!»

¹⁸ І вони принесли сорочку його, заплямовану фальшивою кров'ю. [Батько] сказав: «Та ж ні, це спокусили вас душі ваші! Але терпіння — благо. В Аллаха слід шукати допомоги від того, про що ви розповідаєте!»

¹⁹ І прийшов караван, а з нього послали чоловіка, який мав набрати води. Він спустив свій бурдюк і вигукнув: «Яка радість! Тут хлопчик!» І вони сховали його, наче товар. Та Аллах знав про те, що роблять вони!

²⁰ Його продали за мізерну ціну, за лічені діргеми! Вони не знали справжньої вартості його!

²¹ Той чоловік із Єгипту, який купив його, сказав дружині своїй: «Приготуй йому добре місце! Можливо, він принесе нам користь або ми візьмемо його за сина». Так Ми утвердили Юсуфа в цій землі та навчили його тлумачити сни. Аллах виконує Свій наказ, але більшість людей цього не знає!

²² А коли він досягнув повноліття, Ми дарували йому мудрість і знання. Так Ми винагороджуємо тих, які роблять добро!

²³ Жінка, в будинку якої він жив, почала зваблювати його. Вона зачинила двері й сказала: «Йди до мене!» Той відповів: «Рятуй мене Аллах! Воістину, Він — Господь мій, а найкращий притулок — у Нього! Воістину, не матимуть успіху несправедливі!»

²⁴ Вона бажала його й він забажав би її, якби не побачив знак від Господа свого. Так Ми відвернули від нього зло й нечистоту. Воістину, він — один із Наших щирих рабів!

²⁵ Вони кинулися до дверей, і вона розірвала йому сорочку на спині. Біля дверей вони наштотхнулися на її господаря. Вона вигукнула: «Яке може бути покарання тому, хто хотів зла дружині твоїй? Тільки в'язниця чи болісна кара!»

²⁶ [Юсуф] сказав: «Вона сама прагнула спокусити мене!» А свідок з її родини розсудив так: «Якщо сорочка його розірвана спереду, то вона сказала правду, а він — брехун!»

²⁷ Але якщо його сорочка розірвана на спині, то вона збрехала, а він — правдивий!»

²⁸ І коли [господар] побачив, що сорочка розірвана на спині, то сказав: «Це щось із ваших жіночих хитрощів! Воістину, великі хитрощі ваші!»

²⁹ Юсуфе! Забудь про це. А ти проси прощення за свій злочин. Воістину, ти скоїла гріх!»

³⁰ Жінки в місті почали говорити: «Дружина шляхетного чоловіка намагалася звабити свого молодого раба! Він розпалив її пристрасть. Воістину, ми бачимо, що вона в справжній омані!»

³¹ Коли та почула про їхні плітки, то послала за ними, приготувала їм ложа й дала кожній із них ніж. Вона сказала: «Вийди до нас!» І коли ті побачили його, то так захопилися ним, що порізали собі руки. І вигукнули: «Борони Аллах! Це ж не людина, а благородний ангел!»

³² Вона сказала: «Ось той, через кого ви мені дорікали! Я справді намагалася звабити його, але він відмовився. Якщо він не зробить того, що я наказала йому, то потрапить до в'язниці й буде одним із принижених!»

³³ Той сказав: «Господи! В'язниця миліша для мене, ніж те, до чого вони мене закликають! Якщо ти не відвернеш хитроців їхніх, то я піддамся їм і буду одним із нерозумних!»

³⁴ Господь його відповів йому й відвернув хитроці їхні. Воістину, Він — Всечуючий, Всезнаючий!

³⁵ Потім їм видалося — після того, як вони побачили докази — що його все одно треба вкинути до в'язниці, на певний час.

³⁶ Разом із ним потрапили до в'язниці ще два юнаки. Один із них сказав: «Я бачив, що вичавлюю сік із винограду». А другий сказав: «Я бачив, що несу на голові хліб, який дзьобають птахи. Розтлумач нам це, ми бачимо, що ти — один із праведників!»

³⁷ Він сказав: «Не встигнуть вам принести їжу, якою вас годують, як я вже розтлумачу ваші сни. Це — з того, чого навчив мене Господь мій. Воістину, я залишив релігію людей, які не вірують в Аллаха й не вірують у наступне життя!»

³⁸ Я йду за релігією моїх батьків — Ібрагіма, Ісхака та Якуба. Не годиться нам додавати щось Аллаху в поклонінні! Така ласка Аллаха до нас та інших людей, але більшість людей не дякують!

³⁹ О мої друзі по в'язниці! Кращі різні боги — чи Аллах, Єдиний, Всепереможний?

⁴⁰ Ви поклоняєтеся тільки іменам, якими назвали їх ви та ваші батьки. Аллах не відсилав про них жодного доказу. Але рішення належить тільки Аллаху. Він наказав вам не поклонятися нікому, крім Нього! Така істинна релігія, але ж більшість людей не знають!

⁴¹ О мої друзі по в'язниці! Один із вас буде наливати вино своєму володарю, а другого розіпнуть, і птахи будуть клювати з його голови. Вже вирішено справу, про яку ви запитували!»

⁴² І він сказав тому з них, якого вважав врятованим: «Згадай про мене перед володарем своїм!» Але шайтан змусив його забути про цю згадку перед володарем, тож [Юсуф] був у в'язниці ще кілька років.

⁴³ Ось цар сказав: «Я бачив сімох товстих корів, яких пожирають семеро худих. А ще сім колосків — одні з них зелені, а інші сухі. О наближені! Поясніть мені сон мій, якщо можете ви тлумачити сни!»

⁴⁴ Ті сказали: «Це — якісь розрізнені видіння! А ми не вміємо тлумачити таких снів!»

⁴⁵ Але один із тих двох, який урятувався, раптом згадав після довгого часу й сказав: «Я розповім вам тлумачення! Тільки відішліть мене!»

⁴⁶ «Юсуфе! О правдивий! Розкажи нам про сімох товстих корів, яких пожирають семеро худих. І сім колосків — одні з них зелені, а інші сухі. Це треба для того, щоб я повернувся до людей і, можливо, будуть знати вони!»

⁴⁷ Той відповів: «Ви буде сіяти сім років, важко працюючи. Зібраний урожай залишайте в колосках, окрім малої частини — того, що ви будете їсти!

⁴⁸ Потім, після цього, настане сім важких років, які з'їдять те, що ви приготували раніше, крім малої частини — того, що ви збережете!

⁴⁹ Потім, після цього, настане рік, у який люди дочекаються дощу, й настане час для віджиму!»

⁵⁰ Тоді цар наказав: «Приведіть його до мене!» І коли прийшов посланець, той сказав: «Повертайся до свого володаря й спитай, що сталося з тими жінками, які порізали собі руки? Воістину, Господь мій знає про хитрощі їхні!»

⁵¹ [Цар] запитав: «Що ви скажете про те, як намагалися звабити Юсуфа?» Ті жінки відповіли: «Борони Аллах! Ми не знаємо про нього нічого поганого!» А дружина того шляхетного чоловіка сказала: «Ось тепер відкрилася істина! Це я намагалася звабити його, а він — один із правдивих!

⁵² Я кажу це для того, щоб [чоловік] знав, що я не зрадила йому по-таємно, і що Аллах не допомагає хитрощам тих, хто зраджує!

⁵³ Я не виправдовую себе, бо людська душа закликає до зла, хіба що змилюється над нею Господь мій. Воістину, мій Господь — Прощаючий, Милосердний!»*

⁵⁴ Цар сказав: «Приведіть його! Я зроблю його своїм наближеним!» А коли він поговорив із ним, то сказав: «Сьогодні ти отримав коло нас посаду й довіру!»

⁵⁵ Той відповів: «Постав мене над скарбницями землі, адже я — охоронець надійний і знаючий!»

⁵⁶ Так Ми укріпили Юсуфа на землі, тож він міг оселитися там, де захоче. Ми даруємо милість Нашу, кому побажаємо, і Ми не втратимо винагороди праведників!

⁵⁷ Винагорода наступного життя краща для тих, які увірували й були богобоязливими!

⁵⁸ І ось прибули брати Юсуфа та ввійшли до нього. Він упізнав їх, та вони не впізнали його.

* Переклад — згідно з тлумаченням ібн Касіра. Частина екзегетів вважає, що 52–53 аята — слова Юсуфа (мир йому!) який, будучи правдивим, не обманув «шляхетного чоловіка», тобто свого господаря.

⁵⁹ Коли він наділив їх припасами, то сказав: «Приведіть до мене свого брата, сина вашого батька. Невже ви не бачите, що я дарую повну міру та що я — найгостинніший із господарів?»

⁶⁰ А якщо ви не приведете його, то я не наповню вашої міри. І тоді не наближайтеся до мене!»

⁶¹ Ті відповіли: «Ми спробуємо вмовити його батька. Справді, ми неодмінно зробимо це!»

⁶² А він сказав слугам: «Підкладіть принесені ними гроші до в'юків їхніх. Можливо, вони знайдуть їх, коли повернуться до своїх родин і, можливо, вони прийдуть сюди знову!»

⁶³ І коли вони повернулися до свого батька, то сказали: «Батьку наш! Буде відмовлено нам у мірі. Відпусти з нами нашого брата, тож ми отримаємо міру свою. Справді, ми будемо охоронцями його!»

⁶⁴ Той сказав: «Невже я довірю його вам так, як колись довірив його брата? Найкращий охоронець — Аллах! А Він — Наймилостивіший із милостивих!»

⁶⁵ І коли вони відкрили своє спорядження, то віднайшли там гроші, які повернули їм. Вони сказали: «О батьку наш! Чого ж можна побажати ще? Наші гроші нам повернули Ми забезпечимо наші родини, збережемо нашого брата й отримаємо додатково верблюжий в'юк! Така міра буде легкою!»

⁶⁶ Той відповів: «Я не відішлю його з вами, доки ви не запрягнетесь Аллахом, що неодмінно приведе вас до нього, якщо тільки не станеться з вами лихо!» І коли вони присягнули, то він сказав: «Аллах — Опікун того, що сказано нами!»

⁶⁷ Він сказав: «Не заходьте туди крізь одні ворота, але йдіть різними. Я нічим не зможу вам допомогти проти волі Аллаха. Рішення належить лише Аллаху. На Нього я покладаюся й на Нього нехай покладають сподівання ті, хто сподівається!»*

⁶⁸ І коли вони ввійшли саме так, як наказав їм батько, то він нічим не міг їм допомогти проти волі Аллаха. Але бажання в душі Якуба вдоволювалося! Воістину, він мав знання, якого Ми навчили його, але ж більшість людей цього не знає.

⁶⁹ І коли вони ввійшли до Юсуфа, то він притулив до себе брата й сказав: «Воістину, я — твій брат. Не журися через те, що робили вони».

⁷⁰ Коли він наділив їх припасами, то у в'юк свого брата підклав келих. А далі вісник заголосив: «О ви, люди з каравану! Воістину, ви — крадії!»

⁷¹ Ті обернулися й запитали: «Що ви загубили?»

⁷² Їм відповіли [глашатаї]: «Загубили чашу царя. Хто її принесе, той отримає верблюжий в'юк. І я відповідаю за це!»

* Ібн Касір, посилаючись на ібн Аббаса, Мухаммада бін Каба, Муджагіда й інших тлумачів, говорить, що Якуб (мир йому) боявся злого ока й не хотів, щоб люди одразу побачили їх усіх та заподіяли їм якусь шкоду.

⁷³ Ті сказали: «Клянемося Аллахом, ви знаєте, що ми не прийшли сюди ширити безчестя на землі. І ми — не крадії!»

⁷⁴ Але їм відповіли: «Якою ж буде відплата в тому разі, якщо ви — брехуни?»

⁷⁵ [Брати Юсуфа] сказали: «Відплатою тому, в чиєму в'юці її знайдуть, буде він сам. Так ми винагороджуємо нечестивців!»

⁷⁶ [Юсуф] почав обшукувати їхні мішки раніше за мішок свого брата. А потім він витягнув [чашу] з мішка свого брата! Така Наша хитрість для Юсуфа, бо інакше він не міг затримати брата згідно з законом царя, якби цього не побажав Аллах. Ми підносимо на вищий щабель, кого побажаємо! І над кожним знаючим є ще більш Знаючий!»*

⁷⁷ А ті сказали: «Якщо вкрав він, то ще раніше крав його брат!» Юсуф приховав це в собі й не відкрився їм, а тільки подумав: «Але й гірке ж ваше становище! Аллах знає про те, що вигадуете ви!»**

⁷⁸ Ті відповіли: «О шляхетний чоловіче! Воістину, його батько вже старий. Тож затримай замість нього когось іншого серед нас. Воістину, ми бачимо, що ти — праведник!»

⁷⁹ Той сказав: «Рятуй Аллах, щоб ми затримали когось іншого, а не того, у кого знайшли нашу річ! Тоді ми були б несправедливі!»

⁸⁰ Коли вони втратили надію забрати його, то зібралися на самоті для розмови. Найстарший із них сказав: «Невже ви не знаєте того, що ваш батько вимагав присягнути перед Аллахом, а також того, як ви скривдили Юсуфа? Я не піду з цієї землі, доки мені не дозволить батько або Аллах не винесе свого рішення мені. А Він — найкращий із суддів!

⁸¹ Тож повертайтеся до свого батька й скажіть: «О батьку наш! Воістину, твій син вкрав. Ми свідчимо тільки про те, що знаємо, тож нам було невідомо про потаємне.

⁸² Запитай жителів селища, в якому ми були, а також людей каравану, з яким ми повернулися сюди. Ми говоримо правду!»

⁸³ [Якуб] відповів: «Ваші душі звабили вас, але терпіння краще. Можливо, Аллах поверне мені всіх разом. Воістину, Він — Всезнаючий, Мудрий!»***

⁸⁴ Відвернувся й сказав: «Шкода Юсуфа!» Очі його побіліли від смутку, який він стримував.

⁸⁵ [Діти] сказали йому: «Клянемося Аллахом, якщо ти не припиниш згадувати Юсуфа, то заслабнеш або й дійдеш до загибелі!»

* Ібн Аббас сказав: «Над кожним, хто має знання, є інший — той, хто так само має знання, а спиняється це лише на знанні Всевишнього Аллаха. І Всевишній Аллах вищий за кожного знаючого!» (за аль-Багаві).

** Саїд бін-Джубайр переповів від Катади, що колись Юсуф украв ідола в батька своєї матері й розбив його (за ібн Касіром).

*** Ат-Табарі відзначає, що ці слова було сказано Якубом (мир йому) після повернення братів. «Найстарший», Рубль, залишився в Єгипті.

⁸⁶ Він сказав: «Воістину, зі своїм лихом і журбою я звертаюся тільки до Аллаха й знаю від Аллаха те, чого не знаєте ви!

⁸⁷ О сини мої! Йдіть і відшукайте Юсуфа та його брата. Не втрачайте надії на милість Аллаха. Воістину, втрачають надію на милість Аллаха тільки невіруючі люди!»

⁸⁸ І коли вони ввійшли до [Юсуфа], то сказали: «О шляхетний чоловіче! Лихо зачепило нас та рід наш. Грошей у нас небагато, але даруй нам повну міру й вияви щедрість до нас. Воістину, Аллах винагороджує тих, які дають пожертви!»

⁸⁹ Він сказав: «Чи ви зрозуміли, що зробили з Юсуфом і його братом, коли ще були невігласами?»

150

⁹⁰ Ті запитали: «Невже ти — Юсуф?» Він відповів: «Так, я — Юсуф. А це — мій брат! Аллах дарував нам Свою милість. Воістину, якщо хто богобоязливий і терплячий, то Аллах не втратить винагороди праведників!»

⁹¹ Вони сказали: «Клянемось Аллахом! Він віддав тобі перевагу, а ми були грішниками!»

⁹² [Юсуф] сказав: «Сьогодні я не докоряю вам. Нехай Аллах простить вас, а Він — Наймилостивіший із милостивих!

⁹³ Ідіть із моєю сорочкою та вкрийте нею обличчя мого батька, щоб він прозрів. І приведіть до мене всю родину мою!»

⁹⁴ Щойно караван вийшов, їхній батько сказав: «Воістину, я відчуваю запах Юсуфа, якщо тільки ви не скажете, що я втратив розум!»

⁹⁵ Йому сказали: «Клянемось Аллахом, ти перебуваєш у своїй давній омані!»

⁹⁶ І коли прийшов добрий вісник і накрив обличчя його, то він знову став зрячим. І сказав: «Чи я не говорив вам, що знаю від Аллаха те, чого не знаєте ви?»

⁹⁷ Сказали [сини]: «О батьку наш! Попроси прощення за провини наші, адже ми були грішниками!»

⁹⁸ Той відповів: «Я буду просити прощення для вас у Господа вашого! Воістину, Він — Прощаючий, Милосердний!»

⁹⁹ І коли вони ввійшли до Юсуфа, то він притулив до себе батьків і сказав: «Входьте до Єгипту безпечно, якщо цього побажає Аллах!»*

¹⁰⁰ Він підняв своїх батьків на трон, але вони схилились перед ним у земному поклоні. [Юсуф] сказав: «О батьку мій! Це — тлумачення мого давнього сну. Господь мій зробив його правдою. Він учинив зі мною якнайкраще, коли визволив мене з в'язниці, а також коли привів вас із пустелі — після того, як шайтан посіяв ворожнечу між мною та братами моїми. Воістину, мій Господь ласкавий до того, до кого побажає! Воістину, Він — Всезнаючий і Мудрий!

* Як свідчить ат-Табарі, мається на увазі батько Юсуфа та сестра його матері.

¹⁰¹ Господь дарував мені владу й навчив мене тлумачити сни. Творець небес і землі, Ти — мій Покровитель у житті земному й наступному! Забери мене відданим Тобі й приєднай мене до тих, які роблять добро!»

¹⁰² Це — звістки про потаємне, які Ми розповідаємо тобі. Ти не був разом із ними, коли вони об'єдналися задля хитрощів.

¹⁰³ Більшість людей — хоч би ти й прагнув цього — не увірує.

¹⁰⁴ І ти не просиш у них винагороди, адже це лише нагадування для світів.

¹⁰⁵ Як багато знамень на небесах і на землі, повз які вони проходять і відвертаються!

¹⁰⁶ Більшість із них вірує в Аллаха, додаючи Йому рівних у поклонінні.

¹⁰⁷ Невже вони захищені від того, що накриє їх завісою кара Аллаха, або й прийде раптово Час, коли вони цього й не відчуватимуть?

¹⁰⁸ Скажи: «Це — мій шлях. Разом із тими, хто йде за мною, я закликаю до Аллаха так, як мені дано це зрозуміти. Преславний Аллах! Я не багатобожник!»

¹⁰⁹ Ще раніше за тебе Ми відсилали до жителів селищ чоловіків, які мали від Нас одкровення. Невже [багатобожники] не подорожували землею та не бачили, яким був кінець тих, хто жив раніше? Наступне життя краще для богобоязливих! То неville ви не розумієте?

¹¹⁰ А коли посланці впадали у відчай і думали, що їх визнали брехунами, то приходила до них Наша допомога, і Ми рятували, кого бажали. Та не відвернути карі Нашої від грішних людей!

¹¹¹ В оповіданні про них є повчання для обдарованих розумом. Це не вигадана розповідь, але підтвердження того, що було раніше, розрізнення кожної речі, прямий шлях і милість для віруючих людей!

або

Г Р І М

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

152

¹ Аліф. Лам. Мім. Ра. Це — знамення Писання. Зіслане тобі від Господа твого — істина, але більшість людей не вірує.

² Аллах — Той, Хто звів небеса без опори, яку б ви могли бачити. Потім Він утвердився на троні, підкорив сонце й місяць. Плинуть вони до визначеного строку. Керує Він справами й пояснює знамення — можливо, ви будете впевнені в зустрічі з Господом своїм!

³ Він — Той, Хто розтягнув землю й поставив на ній гори й річки. Із кожного плоду Він зробив дві пари. Він накриває нічтю день. Воістину, в цьому знамення для людей, які мислять!

⁴ Є на землі суміжні ділянки, виноградні сади, посіви, а також пальми — ті, які ростуть із одного кореня й ті, які ростуть із різних коренів. Зрошуються вони тією самою водою, але Ми робимо одні з них кращими за смаком, ніж інші. Воістину, в цьому знамення для людей, які розуміють!*

⁵ Якщо ти дивуєшся чомусь, то подивуйся їхнім словам: «Невже ми, ставши прахом, постанемо в новому творінні?» Такі ті, які не вірують у Господа свого, такі ті, у кого на шиях пута, такі жителі вогню, де вони й будуть вічно!

⁶ Вони прагнуть від тебе лиха швидше, ніж добра, хоча ще раніше за них були приклади карі. Воістину, твій Господь дарує прощення людям за їхню несправедливість. Воістину, твій Господь — суворий у покаранні!**

⁷ Говорять ті, які не увірували: «Чому не зіслано йому знамення від Господа його?» Але ж ти тільки застерігач. І у кожного народу — свій провідник!

⁸ Аллах знає те, що несе в собі жінка, скільки зменшилось і збільшилось у кожному лоні. Воістину, кожна річ у Нього має міру!

⁹ Знаючий потаємне й відкрите, Великий, Піднесений!

* «Суміжні ділянки» — переважна більшість тлумачів вважає, що маються на увазі розташовані поряд землі з різними ступенями родючості (за аль-Багавві).

** Ідеться про невірних, які вимагали від Пророка (мир йому і благословення Аллаха) негайного дива — покарання (за ібн Касіром).

¹⁰ Однаково для Нього — чи хтось приховує своє слово чи промовляє його, чи хтось ховається уночі чи йде вдень.*

¹¹ Ангели йдуть за людиною одні за одними — ззаду й попереду, охороняючи її за наказом Аллаха. Воістину, Аллах не змінює людей, доки вони не змінять самих себе. Та якщо Аллах побажає людям зла, то ніщо не відверне його. І немає для них, замість Нього, покровителя!

¹² Він — Той, Хто показує вам блискавку як страх і надію, і Він утворює важкі хмари.

¹³ Грім славить Його хвалою, а також ангели — від страху перед Ним. Він посилав блискавки, вражаючи ними, кого побажає. Сперечаються про Нього, а Він — могутній у карі!

¹⁴ Йому належить заклик до істини! А ті, яких вони кличуть, окрім Нього, ніяк їм не відповідають. Адже вони схожі на того, хто простягає руки до води, намагаючись піднести її до рота, але не може цього зробити. Молитва невірючих лише омана.**

¹⁵ Усі, хто на небесах і на землі, а також їхні тіні вклоняються Аллаху, добровільно та примусово, зранку та ввечері.

¹⁶ Запитай: «Хто Господь небес і землі?» І скажи: «Аллах!» Скажи: «Невже ви взяли собі у покровителі замість Нього тих, хто не має влади принести користь чи заподіяти шкоду навіть самим собі?» Скажи: «Чи рівні між собою сліпий і зрячий, чи рівні між собою темрява й світло?» Чи вони вважають, що Аллах має помічників, які творять так, як творить Він, а творіння Його схоже на їхнє? Скажи: «Аллах — Творець кожної речі. Він — Єдиний, Всепереможний!»

¹⁷ Він проливає з неба воду, якою долини наповнюються відповідно до своїх розмірів. На своїй поверхні потік несе піну. Така сама піна з'являється й на тому, що вони плавлять у вогні, виробляючи прикраси або якесь начиння. Так Аллах пояснює істину й неправду. Згодом піна зникне, а те, що приносить користь людям, залишиться на землі. Так Аллах наводить притчі.***

¹⁸ На тих, які відповіли своєму Господу, чекає найкраще. А якби у тих, які не відповіли Йому, було все, що на землі й ще стільки ж, то вони неодмінно спробували б відкупитись. На них чекає гірка відплата, і притулком їхнім буде геена. Який мерзотний цей притулок!

* Аль-Багавві відзначає, що це все «рівне в знанні Божому».

** Ібн Касір, посилаючись на переказ від ібн Аббаса, Катади й Маліка говорить, що під «істинним закликком» маються на увазі слова «немає бога, крім Аллаха», тобто свідчення єдинобожжя.

*** Аль-Багавві коментує: «Аллах зробив ці слова прикладом істини й неправди. Мається на увазі, що неправда подібна до піни, яка зникне, а істина подібна до води й металу — вона залишиться в серці!»

¹⁹ Невже той, хто знає, що зіслане тобі від Господа твого — істина, такий самий, як і сліпий? Воістину, згадують це тільки обдаровані розумом,

²⁰ які виконують обіцянку перед Аллахом і не порушують заповіту;

²¹ які з'єднують те, що наказав з'єднувати Аллах, мають страх перед Господом своїм і бояться суворої відплати;

²² які виявляють терпіння, прагнучи до лику Господа свого, звершують молитву, таємно й відкрито жертвують із того, чим Ми їх наділили, відштовхують зло добром. Чекає на них остання обитель —

²³ сади Едену, куди вони ввійдуть разом зі своїми праведними батьками, дружинами й нащадками. До них будуть входити ангели через усі ворота:

²⁴ «Мир вам за терпіння ваше!» Яка ж прекрасна остання обитель!

²⁵ А на тих, які порушують обіцяне перед Аллахом після завіту з Ним, які розривають те, що Аллах наказав з'єднувати, і які поширюють безчестя на землі — чекає на них прокляття й чекає найгірша обитель!

²⁶ Аллах збільшує наділ, кому побажає, й зменшує, кому побажає. Вони радіють земному життю, але життя земне в порівнянні з життям наступним — лише тимчасова насолода!

²⁷ Говорять ті, які не увірували: «Чому не зіслано йому знамення від Господа його?» Скажи: «Воістину, Аллах збиває зі шляху, кого побажає, та веде прямим шляхом того, хто до Нього навертається,

²⁸ тих, які увірували й знайшли спокій для своїх сердець у згадуванні Аллаха!» Хіба ж не в згадуванні Аллаха знаходять спокій серця?

²⁹ На тих, які увірували й робили добро, чекає блаженство та найкращий притулок!

³⁰ Так Ми відіслали тебе до народу, раніше якого жили інші народи, щоб ти читав йому те, що Ми тобі відкрили. Але вони не увірували в Милостивого. Скажи: «Він — Господь мій, немає бога, крім Нього! На Нього я покладаюся й до Нього я повернуся!»

³¹ Якби через якесь [писання] рухались гори, виверталася земля чи говорили померлі, то це був би Коран. Але вся справа належить Аллаху. Невже ті, які увірували, не знають, що якби Аллах побажав, то Він повів би прямим шляхом усіх людей? Тих, які не увірували, будуть і далі вражати лиха за те, що вони робили. Або вони будуть поряд із їхніми житлами, доки не прийде обіцяне Аллахом. Воістину, Аллах не порушує обіцянки!*

³² Із посланців, які жили раніше за тебе, також глузували. Я давав їм певний час, а потім карав отих. Яким же було це покарання!

* Ібн Касір, посилаючись на багатьох тлумачів, говорить, що під «обіцянкою» тут мається на увазі перемога ісламу в Мекці.

³³ Невже Той, Хто наглядає за кожною душею й тим, що вона отримала, схожий на [ідолів]? Багатобожники додають Аллаху рівних у поклонінні. Скажи: «Назвіть їх! Чи ви розповісте Йому щось таке, чого Він не знає на землі, чи ваші слова — пусті?» Але видалися прекрасними для невірних їхні хитрощі й збили їх зі шляху! Кого Аллах збив зі шляху, тому немає провідника!

³⁴ На них очікує покарання в земному житті, а покарання життя наступного буде ще важчим! Але немає для них замість Аллаха захисника!

³⁵ Ось образ раю, обіцяного богобоязливим: там течуть ріки, а їжа та заїнок невичерпні. Отакий кінець для богобоязливих, а кінцем для невірних буде вогонь!

³⁶ Ті, яким Ми дарували Писання, радіють тому, що Ми зіслали тобі. Але є такі групи, які заперечують частину з нього. Скажи: «Мені наказано лише поклонятись Аллаху й не додавати Йому рівних у поклонінні. До Нього я закликаю й до Нього повернення!»

³⁷ Отак Ми зіслали Коран арабською мовою як закон. Якщо ти підеш за їхніми пристрастями після того, як до тебе прийшло знання, то не буде тобі замість Аллаха ні покровителя, ні захисника.

³⁸ Ми відсилали посланців раніше за тебе й дарували їм дружин і нащадків. Але жоден посланець не міг показати знамення без дозволу Аллаха. Для кожного строку — своє Писання.

³⁹ Аллах скасовує те, що побажає, і встановлює те, що побажає. У Нього — Матір Писання.*

⁴⁰ Чи Ми покажемо тобі частину того, що обіцяли їм, чи тебе заберемо — ти повинен тільки передати одкровення, а відплата буде за Нами!

⁴¹ Невже невірні не бачать, як Ми зменшуємо їхню землю з країв? Вирішує Аллах і ніхто не скасує Його рішення. Він швидкий у відплаті!**

⁴² Хитрували й ті, які жили раніше за них, але всі хитрощі належать Аллаху! Він знає те, що отримує кожна душа. Скоро невірні дізнаються, кому належить остання обитель!

⁴³ Ті, які не увірували, говорять: «Ніякий ти не посланець!» Скажи: «Достатньо Аллаха як Свідка між мною та вами, а також тих, хто знає Писання!»

* Матір Писання: «Основа Книги — Захищена Скрижаль, яка не зазнає змін» (аль-Багавві).

** «Зменшуємо землю» — віддаємо землі невірних у власність мусульман (за аль-Багавві та іншими тлумачами).

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

156

¹ Аліф. Лам. Ра. Це Писання зіслано тобі для того, щоб ти вивів людей із темряви до світла з дозволу Господа їхнього, до шляху Великого, Хвалимого

² Аллаха, Якому належить усе, що на небесах і на землі. Горю невір-ючим від суворого покарання,

³ тим, які віддають перевагу земному життю перед життям наступним і збивають зі шляху Аллаха, прагнучи викривити його. Вони опинились у глибокій омані!

⁴ Ми відсилали посланцями тільки тих, хто говорив мовою свого народу, щоб вони зрозуміло пояснювали. Аллах уводить в оману, кого побажає, і веде прямим шляхом, кого побажає. Він — Всемогутній, Мудрий!

⁵ І Ми відіслали Мусу зі знаменнями Нашими: «Виведи свій народ із темряви до світла та нагадай їм про Дні Аллаха». Воістину, в цьому — знамення для кожного терплячого, вдячного!*

⁶ Ось Муса сказав народу своєму: «Згадайте милість Аллаха до вас, коли вас було врятовано Ним від роду Фірауна. Вони завдавали вам страждань, убивали ваших синів і лишали живими ваших жінок. У цьому для вас — велике випробування від Господа вашого!**»

⁷ Ось ваш Господь сповістив: «Якщо ви будете вдячними, Я дарую вам іще більше! А якщо ви будете невдячними, то Моє покарання суворе!»

⁸ Муса сказав: «А якщо невдячними будете ви та всі, хто на землі, то Аллах — Багатий, Хвалимий!»

⁹ Невже до вас не приходили звістки про тих, які жили раніше за вас – народ Нуха, адитів, самудитів, а також про тих, які жили після них і про яких знає тільки Аллах? Приходили до них посланці їхні з

* «Дні Аллаха» — час милості Господа до народу Муси, коли він вийшов із Єгипту (ібн Касір). Це значення стає зрозумілим із наступного аяту.

** Ат-Табарі та ібн Касір вважають, що балаа-ун мін раббі-кум («випробування від Господа вашого») може в цьому контексті означати й «милість від Господа вашого», «за яку ви неспроможні дякувати» (ібн Касір). Кінець аяту екзегети поєднують із початком («згадайте милість Аллаха»), тому саме ця «милість» — «випробування».

ясними знаменнями, але ті затуляли руками свої уста й говорили: «Ми не віруємо в те, з чим послано вас, і перебуваємо у великому сумніві відносно того, до чого ви нас закликаєте!»*

¹⁰ Їхні посланці говорили: «Невже ви маєте сумніви щодо Аллаха, Творця небес і землі? Він кличе вас, щоб простити вам гріхи ваші й відстрочити до певного часу». Ті відповідали: «Та ви—люди, такі самі, як і ми. Ви прагнете відвернути нас від того, чому поклонялись наші батьки. Тож покажіть нам доказ ясний!»

¹¹ Їхні посланці говорили їм: «Ми — люди, такі самі, як і ви. Проте Аллах дарує милість тому з рабів Своїх, кому побажає. Ми не дамо вам доказу без дозволу Аллаха. І нехай віруючі покладаються на Аллаха!

157

¹² Чому ж нам не покладатися на Аллаха, якщо Він повів нас нашими шляхами? Ми стерпимо те, чим ви ображаєте нас! І нехай ті, хто покладає сподівання, покладаються на Аллаха!»

¹³ Ті, які не повірили своїм посланцям, сказали: «Ми неодмінно виженемо вас зі своєї землі, якщо ви не повернетесь до нашої релігії». Але Господь їхній відкрив їм: «Ми неодмінно знищимо нечестивців,

¹⁴ а після них Ми заселимо землю вами. Це — для тих, хто боїться постати переді Мною та хто боїться погрози!»

¹⁵ Вони просили про перемогу — і кожен упертий супротивник зазнав утрат!

¹⁶ Попереду на нього чекає геена, а напуватимуть його напоєм із гною.

¹⁷ Він питиме його ковтками, проте ледь зможе проковтнути. Смерть оточить його з усіх боків, але він не помре. А попереду на нього чекає жорстока кара!

¹⁸ Вчинки тих, які не увірували, подібні до попелу, розвіяного в буремний день вітром. Вони не матимуть ніякої влади над тим, що отримали. Це — глибока омана!

¹⁹ Невже ти не бачиш, що Аллах створив небеса й землю в істині? Якщо Він побажає, то забере вас і приведе творіння нове!

²⁰ І це для Аллаха зовсім неважко!

²¹ Усі постануть перед Аллахом! Слабкі скажуть тим, які вивищувались: «Ми йшли слідом за вами! Чи можете позбавити нас хоча б від частки кари Аллаха?» Ті скажуть: «Якби Аллах повів нас прямим шляхом, то й ми повели б вас прямим шляхом! Все одно нам, будемо ми сумувати чи терпіти — немає порятунку для нас!»

* Вислів «затуляли руками свої уста» тлумачі розуміють по-різному. Це може бути ознакою гніву, брехні чи навіть подиву (аль-Багавві). Наприклад, ібн Касір наводить переказ від ібн Аббаса, де говориться наступне: «Коли вони чули Слово Аллаха, то дивувались так, що підносили свої руки до вуст».

²² Коли справу буде вирішено, шайтан скаже: «Воістину, обіцянка Аллаха — правдива обіцянка, а своєю обіцянкою я обманув вас! Я не мав над вами влади, а тільки кликав вас. Ви мені відповіли, тож не докоряйте мені, а докоряйте собі! Я не помічник вам, а ви не помічники мені. Я непричетний до того, що ви раніше поклонялися мені [поряд з Аллахом]!» Воістину, невіруючих чекає болісна кара!

²³ Тих, які увірували й робили добрі справи, введуть до садів раю, де течуть ріки. З дозволу Господа їхнього будуть вони там вічно! Вітанням їхнім там буде «Мир!»

²⁴ Невже ти не бачиш, як Аллах наводить притчі? Добре слово схоже на добре дерево, корінь якого міцний, а гілки сягають неба.

158

²⁵ Воно постійно дає плоди з дозволу Господа його. Аллах наводить притчі для людей — можливо, вони замисляться!

²⁶ А погане слово подібне до поганого дерева, вирваного з землі — воно не має основи!

²⁷ Тих, які увірували, Аллах утверджує словом твердим як у земному, так і в наступному житті. Аллах збиває нечестивців зі шляху; Аллах робить, що побажає!

²⁸ Невже ти не бачив тих, які змінили милість Аллаха на невір'я та кинули свій народ у місце загибелі –

²⁹ геену, куди ввійдуть вони! Який мерзотний цей притулок!

³⁰ Вони додавали Аллаху рівних, щоб збивати з Його шляху. Скажи: «Насолоджуйтесь благами, але, воістину, притулком вашим буде вогонь!»

³¹ Скажи Моїм рабам, які увірували, щоб вони звершували молитву й жертвували таємно й відкрито те, чим наділили Ми їх, раніше, ніж прийде День, коли не буде ні торгівлі, ні дружби.

³² Аллах — Той, Хто створив небеса й землю, пролив із неба воду й виростив нею плоди для вашого прожитку. Він підкорив вам кораблі, які пливають морем за наказом Його. Він підкорив вам ріки

³³ й підкорив вам сонце й місяць, які невинно рухаються, підкорив вам ніч і день.

³⁴ Він дарував вам усе, що ви просили. Якщо ви почнете рахувати милості Аллаха, то не перелічите їх. Воістину, людина — несправедлива й невдячна!

³⁵ Ось сказав Ібрагім: «Господи! Зроби це місто безпечним і врятуй мене й синів моїх від поклоніння ідолам!»

³⁶ Господи! Воістину, вони збили зі шляху багатьох людей! І хто піде за мною, той від мене. А хто не слухатиме мене, то Ти Прощаючий, Милосердний!

³⁷ Господи наш! Я поселив частину нащадків своїх у долині, де немає посівів, біля Твого Забороненого Дому. Господи наш! Нехай вони звершують молитву. Сповни людські серця любов'ю до них і наділи їх плодами — можливо, вони будуть вдячні!

³⁸ Господи наш! Ти знаєш те, що ми приховуємо й що відкриваємо. Ніщо не приховається від Аллаха, ні на землі, ні у небі!

³⁹ Хвала Аллаху, який дарував мені на схилі віку Ісмаїла та Ісхака! Воістину, Господь мій чує молитви!

⁴⁰ Господи! Зроби мене й моїх нащадків стійкими в молитві! Господи наш! Прийми заклики наші!

⁴¹ Господи наш! Прости гріхи мені, батькам моїм і віруючим у той День, коли буде відплата!»

⁴² Не думай, що Аллах не помічає того, що роблять нечестивці. Він дарував їм відстрочку до того Дня, коли застигнуть погляди,

⁴³ і вони поспішатимуть, задерши голови. Їхні погляди застигнуть, а серця будуть спустошені.*

⁴⁴ Застерігай людей від того Дня, коли прийде покарання. Ті, які були несправедливі, скажуть: «Господи наш! Даруй нам відстрочку до близького часу! Ми відповімо на твій заклик і підемо за посланцями!» [Скажуть їм:] «А чи не клялися ви раніше, що ніколи не зникнете?***

⁴⁵ Ви живете у житлах тих, які були несправедливі самі до себе. Вам зрозуміло, як Ми вчинили з ними і Ми наводили для вас притчі».**

⁴⁶ Вони вдавалися до хитрощів, але Аллах знає їхні хитрощі, й ці хитрощі неспроможні зсунути гори!

⁴⁷ Не думай, що Аллах порушує свою обіцянку. Воістину, Аллах — Великий, Володар відплати!

⁴⁸ Того Дня земля зміниться іншою, так само, як і небеса. Постануть вони перед Аллахом, Єдиним, Всепереможним!

⁴⁹ Того Дня ти побачиш грішників, закутих у кайдани.

⁵⁰ Одяг їхній буде зі смоли, а обличчя покриватиме вогонь,

⁵¹ щоб Аллах відплатив кожній душі за те, що робила вона. Воістину, Аллах швидкий у відплаті!

⁵² Це — послання до людей, щоб їх застерігали ним, і щоб знали вони, що Він — Єдиний Бог. І нехай замисляться обдаровані розумом!

* Мова йде про жахи Судного Дня. Ат-Табарі пояснює вираз «серця будуть спустошені» (досл. «їхні серця — порожнеча») так: «Там не буде ніякого блага й вони нічого не розумітимуть».

** «Ніколи не зникнете» — ібн Касір, посилаючись на Муджагіда та інших тлумачів, вважає, що йдеться про перехід із земного життя в наступне, який заперечувався «несправедливими». Також ібн Касір стверджує, що мається на увазі невір'я у воскресіння й відплату.

*** Ідеться про попередні народи, знищені за їхню несправедливість (ат-Табарі, аль-Багавві, ібн Касір).

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

160

¹ Аліф. Лам. Ра. Це — знамення Писання і ясного Корану!

² Ті, які не вірують, напевно, побажають стати мусульманами.

³ Залиш їх, нехай ідять, насолоджуються благами й тішаються зі своїх надій. Скоро дізнаються вони!

⁴ Селища, знищені Нами, мали встановлений строк.

⁵ Жодна громада не може ні випередити часу свого, ні відстрочити його.

⁶ Вони сказали: «О той, якому зіслано Нагадування! Ти — божевільний!

⁷ Чому ти не прийшов до нас із ангелами, якщо ти один із правдивих?»

⁸ Ми відсилаємо ангелів тільки з істиною і тоді нікому не буде відстрочки.

⁹ Воістину, Ми зіслали Нагадування і, воістину, Ми бережемо його!

¹⁰ Ми ще раніше відсилали [посланців] до давніх народів.

¹¹ Який би посланець до них не приходив, вони глузували з нього.

¹² Так Ми вкладаємо це в серця грішників.*

¹³ Вони не вірують, хоч уже й був приклад давніх народів.**

¹⁴ Якби Ми відкрили для них небесні ворота й вони б туди піднялися, ¹⁵ то неодмінно сказали б: «Погляди наші затьмарились, а ми зачаровані!»

¹⁶ Ми створили на небі різні сузір'я та прикрасили його для тих, хто дивиться.

¹⁷ І Ми бережемо його від кожного каменованого шайтана.

¹⁸ А якщо він почне підслуховувати, то за ним поженеться яскрава зоря.

¹⁹ І Ми розіслали землю й встановили там гори, а також виростили там кожену зважену річ.

* «Вкладаємо це» — аль-Багавві вважає, що мається на увазі невір'я, заперечення й глузування. Ібн Касір наводить переказ від Анаса й Хасана аль-Басрі, які стверджують, що йдеться про багатобожжя.

** Досл. «вони не вірують у це». Аль-Багавві коментує: «Не вірують у Мухаммада (мир йому і благословення Аллаха), а також у Коран».

²⁰ Ми створили на землі засоби прожиття для вас і для тих, кого ви не годуете,

²¹ і немає речей, ховищ яких не було б у Нас. Ми відсилаємо їх тільки у визначеній мірі.

²² Ми відіслали вітри, які запліднюють, і пролили з неба воду, якою вас напуваємо. Але ви не можете її зберегти!*

²³ Воістину, Ми даруємо життя і смерть. Ми будемо спадкоємцями!**

²⁴ Ми знаємо ваших попередників і наступників.***

²⁵ Воістину, Твій Господь збере їх усіх! Воістину, Він — Мудрий, Всезнаючий!

²⁶ Ми створили людину з сухої глини, мулу, затверділого у формі.

²⁷ А джина Ми створили ще раніше — з палаючого вогню.****

²⁸ Ось твій Господь сказав ангелам: «Воістину, Я створю людину з сухої глини, мулу, затверділого в формі.

²⁹ І коли Я розмірю її та вдихну в неї зі Свого Духа, то впадять перед нею ниць, низько кланяючись!»

³⁰ І вклонилися всі ангели,

³¹ крім Ібліса — він відмовився бути з тими, які вклонилися.

³² Сказав Аллах: «Іблісе! Що з тобою, адже ти не з тими, які вклонилися?»

³³ Той відповів: «Я не вклонюся людині, яку Ти створив із сухої глини, мулу, затверділого у формі!»

³⁴ Сказав Аллах: «Вийди звідси! Будеш ти каменований!*****

³⁵ Прокляття буде над тобою аж до Судного Дня!»

³⁶ Той сказав: «Даруй мені відстрочку — до того Дня, коли воскреснуть вони!»

³⁷ Він відповів: «Воістину, ти — один із тих, кому дано відстрочку,

³⁸ до того Дня, час якого визначено!»

³⁹ Той сказав: «Господи! За те, що Ти спокусив мене, я прикрашу для них те, що на землі й неодмінно спокушу їх усіх,

⁴⁰ окрім Твоїх рабів серед них, які обрані».

* Аль-Багавві відзначає, що вода зберігається в «схованках Аллаха» (див. аят 21).

** «Сказано, що Всевишній успадкує землю й тих, хто на ній. І до Нього повернуться вони!» (ібн Касір).

*** Ібн Касір коментує: «Сказав син Аббаса (нехай буде вдоволений Аллах ними обома): «Попередники» — це ті, хто вмер іще з часів Адама (мир йому). А «наступники» — це ті, які живуть нині та які будуть жити потім. І так аж до Судного дня».

**** Слово «джин» тут ужито в однині (джанна; мн. — джинна), тобто в родовому значенні (порів. «людина» з аяту 26). Аль-Багавві наводить переказ від ібн Аббаса, згідно з яким джинна — це «батько всіх джинів, так само, як Адам — батько всіх людей».

***** Слово раджим («каменований») має ще й інші значення: «вигнаний», «проклятий», про що також свідчить цей та наступні аяти. Як відомо, пророк Ібрагім (мир йому) відганяв камінням шайтана в долині Міна. Згодом ця дія перетворилася на один із приписів хаджу.

41 Він сказав: «Це — прямий шлях до Мене!

42 Воістину, немає в тебе влади над Моїми рабами, крім тих, які спокусяться й підуть за тобою!

43 Воістину, геена — місце, обіцяне їм усім!

44 Вона має сім воріт, і для кожних воріт призначено їхню частину!

45 Воістину, богобоязливі будуть у садах раю, серед джерел!»

46 Увійдіть сюди з миром — у безпеці ви!

47 Ми очистимо їхні серця від ненависті, тож вони, наче брати, лежатимуть на ложах, повернувшись одне до одного.

48 Там не торкнеться їх втома, і не вийдуть вони звідти.

49 Сповісти Моїх рабів про те, що Я — Прощаючий, Милосердний!

50 І що кара Моя — кара болісна!

51 І сповісти їх про гостей Ібрагіма!

52 Ось вони увійшли до нього й сказали: «Мир!» А він відповів: «Ми боїмося вас!»

53 Ті сказали: «Не бійся! Ми сповіщаємо тобі радісну звістку про розумного хлопчика!»

54 Він сказав: «Невже ви сповіщаєте мені таку радісну звістку тоді, коли вже торкнулася мене старість? Яку ж радісну звістку ви мені принесли?»

55 Вони сказали: «Ми сповістили тобі правду, тож не будь серед тих, які впадають у відчай!»

56 Він відповів: «Хто ж розчарується в милості свого Господа, крім тих, що перебувають в омані?»

57 І сказав: «Чого ж ви хочете, посланці?»

58 Вони сказали: «Нас послали до людей грішних,

59 окрім родини Лута — ми врятуємо їх усіх,

60 окрім дружини його. Ми вирішили, що вона залишиться».

61 І коли посланці прийшли до родини Лута,

62 він сказав: «Воістину, ви — незнайомі люди!»

63 Ті сказали: «Ми прийшли до тебе з тим, у чому вони сумніваються.*

64 Ми принесли тобі істину й ми правдиві.

65 Серед ночі виведи свою родину й сам вирушай слідом за ними. І нехай жоден із вас не оглядається! Ідіть туди, куди вам наказано!»

66 Ми повідомили йому про те, що коріння їхнє буде відтято до ранку.**

67 І збіглися жителі міста, радіючи.

68 [Лут] сказав: «Це — мої гості, тож не ганьбіть мене,

69 бійтесь Аллаха й не принижуйте мене!»

* Ідеться про Боже покарання (аль-Багаві).

** Тобто народ Лута буде знищено.

70 Та вони сказали: «Невже ми не заборонили тобі бути з жителями світів?»*

71 Він відповів: «Ось вам мої доньки, якщо ви цього бажаєте!»

72 Клянуся твоїм життям! Вони блукали в своєму сп'янінні,

73 а на сході сонця уразив їх крик.

74 Ми перевернули місто догори ногами й пролили на них дощ із каміння з обпаленої глини.

75 Воистину, в цьому знамення для тих, хто здатний бачити!

76 Було воно на помітній дорозі.

77 Воистину, в цьому знамення для віруючих!

78 Жителі аль-Айки були нечестивцями,

79 тож Ми помстилися їм. Воистину, ці два міста були на видному шляху.

163

80 Жителі аль-Хіджру вважали посланців за брехунів.**

81 Ми дарували їм Наші знамення, але вони відвернулись.

82 У горах вони висікали собі безпечні житла,

83 але зранку вразив їх крик.

84 Не допомогло їм те, що вони собі накопичували!

85 Ми не створювали небес, землі й того, що між ними, як тільки в істині. Час неодмінно настане. Тож даруй їм найкраще прощення!

86 Воистину, твій Господь — Творець, Знаючий!

87 Воистину, Ми дарували тобі сім повторюваних і великий Коран!***

88 Не заглядайся на блага, якими Ми наділили декого з них. Не шкодуй про цих людей і пригорни своїм крилом віруючих.****

89 Скажи: «Воистину, я — ясний застерігач!»

90 Ми зіслали подібне на тих,

91 хто поділив Коран на частини.*****

92 Клянуся Господом твоїм, що Ми запитаємо їх усіх

93 про те, що вони робили!

* Тобто приймати гостей (ібн Касір).

** Аль-Хіджр — назва кам'янистої долини на північному заході Аравійського півострова. Там жили самудити, народ Саліха (аль-Багавві).

*** Існують багато різних тлумачень вислову «сім повторюваних». Найчастіше вважають, що йдеться про сім великих сур або про сім аятів першої сури «аль-Фатіха» (за ібн Касіром). Наприклад, аль-Багавві на користь цієї думки наводить переказ від ібн Аббаса, Хасана й Катади, згідно з яким назва «повторювані» вказує на те, що аяти першої сури повторюються в обрядовій молитві (салят) у кожній частині (ракяті).

**** Цей вислів означає «бути милостивим до когось».

***** Пророк (мир йому і благословення Аллаха) застерігав покаранням тих, які увірвали тільки в частину даних Богом писань. Так само вони сприйняли й Коран (за аль-Багавві).

⁹⁴ Проголоси те, що Тобі наказано й відвернись від багатобожників.

⁹⁵ Воістину, Ми врятували тебе від тих, які глузують,

⁹⁶ які вважають, що крім Аллаха є інший бог. Скоро дізнаються вони!

⁹⁷ Ми знаємо, що твої груди стискаються від того, що говорять вони.

⁹⁸ Тож прославляй хвалою Господа свого й будь серед тих, які падають ниць!

⁹⁹ Поклоняйся Господу своєму, доки не прийде до тебе впевненість.*

* Впевненість (якін) — мається на увазі смерть (ібн Касір).

Б Д Ж О Л И

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Наказ Аллаха прийде — тож не намагайтесь прискорити його! Преславний Він і Вищий за те, що Йому додають як рівних!

² За наказом Своїм посилає Він ангелів із духом тому з рабів Своїх, кому побажає, щоб застерігали вони: «Немає бога, крім Мене! Тож бійтесь Мене!»*

³ Він створив небеса й землю в істині. Вищий Він за те, що Йому додають як рівних!

⁴ Він створив людину з краплі сімені, а вона ще й відкрито сперечається!

⁵ Він створив худобу, яка захищає нас від холоду та приносить іншу користь. Також ви маєте з неї їжу.

⁶ Ви милуєтесь нею, коли приганяєте її ввечері та виганяєте на пасовиська зранку.

⁷ Вона переносить ваші ноші до країн, яких би ви дісталися тільки з важкими зусиллями. Воістину, Господь ваш — Жалісливий, Милосердний!

⁸ Коні, мули й віслюки [створені] для вашого пересування та для краси. Він творить і те, про що ви не знаєте!

⁹ Аллах вказує пряму дорогу, але є й шляхи, що ведуть убік. Якби Він побажав, то всіх вас повів би прямим шляхом!

¹⁰ Він — Той, Хто проливає з неба воду. Вона — напій для вас, завдяки їй ростуть дерева, серед яких ви пасете худобу.

¹¹ Він вирощує для вас жито, оливи, фінікові пальми, виноград та всі інші плоди. Воістину, в цьому знамення для людей мислячих!

¹² Він підкорив для вас ніч і день, сонце й місяць. За наказом Його зірки також покірні. Воістину, в цьому знамення для людей розуміючих!

¹³ Він поширив для вас землю те, що має різні кольори. Воістину, в цьому знамення для людей, які згадують!

¹⁴ Він — Той, Хто підкорив море, щоб ви споживали з нього свіже м'ясо й діставали прикраси, які ви одягаєте. Ти бачиш кораблі, які плинуть ним для того, щоб ви могли шукати ласку Його. Можливо, ви будете вдячні!

* «Дух» (ар-рух) тут має значення «одкровення» (аль-Багавві, ібн Касір).

¹⁵ Він поставив на землі непохитні гори, щоб вона не коливалася під вами, а також річки й дороги. Можливо, ви підете прямим шляхом!

¹⁶ І також знаки! А за допомогою зірок [люди] йдуть прямим шляхом!*

¹⁷ Невже Той, Хто творить, рівний тому, хто не творить? Невже не замислитеся ви?

¹⁸ Якщо ви почнете рахувати милості Аллаха, то не злічите їх! Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹⁹ Аллах знає те, що ви приховуєте й що відкриваєте!

²⁰ Ті, кого ви кличете замість Аллаха, не творять нічого, вони самі — створені!

²¹ Мертві, не живі! Не знають вони, коли їх воскресять.

²² Ваш Бог — Бог єдиний. Серця тих, які не вірують у наступне життя, сповнені заперечень, а самі вони — зарозумілі горді!

²³ Так, Аллах знає те, що вони приховують і що відкривають! Воістину, Він не любить погордик!**

²⁴ Коли їх запитують: «Що зіслав Господь ваш?», то говорять вони: «Казки давніх народів!»

²⁵ Нехай у День Воскресіння несуть вони всі свої тягарі й тягарі тих, кого вони збили зі шляху через невігластво своє. Мерзотне те, що вони понесуть!

²⁶ Хитрували ще ті, які жили раніше за них. Проте Аллах зруйнував їхню споруду від самої основи, тож згори на них упав дах. Покарання прийшло до них звідти, звідки вони й не чекали!***

²⁷ Потім, у День Воскресіння, Він принизить їх і скаже: «Де ж ті, рівні Мені, про яких ви сперечалися?» Ті, яким дано знання, скажуть: «Воістину, сьогодні невіруючих спіткає ганьба та зло!»

²⁸ Несправедливі самі до себе, яких забрали ангели, з удаваною покорою скажуть: «Ми не вчинили ніякого зла!» Та ж ні! Воістину, Аллах знає про те, що робите ви!

²⁹ Увійдьте до воріт геєни, де ви будете вічно! Мерзотний притулок для гордик!

³⁰ Запитай у богобоязливих: «Що зіслав Господь ваш?» Ті скажуть: «Благо». Добро чекає на тих, які робили його в цьому світі. А наступний світ іще кращий! Яка прекрасна обитель богобоязливих!

* Як свідчить ібн Касір, під «знаками» маються на увазі великі гори, малі пагорби та все інше, за допомогою чого подорожні знаходять правильну дорогу.

** Аль-Багавві наводить переказ із «Сахіх» Мусліма: «Сказав Пророк (мир йому і благословення Аллаха): «Не ввійде до раю той, у кого в серці гордині хоч на вагу порошинки, і не ввійде до пекла той, у кого віри хоч на вагу порошинки». Один чоловік запитав: «О Посланцю Аллаха, а якщо хтось любить гарно вдягатися?» Той відповів: «Воістину, Аллах — Прекрасний і любить красу, а гординя — це нехтування істиною та утиски інших людей!»

*** Як свідчать ібн Касір та аль-Багавві, посилаючись на ібн Аббаса та інших тлумачів, мається на увазі вежа, яку будували вавілоняни.

³¹ Сади Едену, де течуть ріки. Для них там буде все, що вони побажають. Так Аллах винагороджує богобоязливих,

³² яких ангели забирають праведними. Говорять вони: «Мир вам! Увійдіть до раю за те, що робили ви!»

³³ Невже вони очікують чогось іншого, а не того, що прийдуть до них ангели та прийде наказ Господа їхнього? Так само робили й ті, що жили раніше за них. Аллах не був несправедливий до них, але вони самі були несправедливі до себе!

³⁴ Лихо вразило їх за те, що вони робили. Впало на них те, з чого вони глузували!

³⁵ Багатобожники скажуть: «Якби побажав Аллах, то ні ми, ні батьки наші не поклонялися б нікому, крім Нього, і нічого б не забороняли без Нього!» Так говорили й ті, які жили раніше за них. Але ж обов'язок посланців — тільки ясна звістка!

³⁶ До кожного народу Ми відсилали посланця: «Поклоняйтесь Аллаху та уникайте тагута!» Серед них є ті, кому Аллах указав прямий шлях, а також ті, які заслужили оману. Ідіть землею та погляньте, який був кінець тих, що заперечували!

³⁷ Якщо ти бажаєш, щоб вони йшли прямим шляхом, то Аллах не вказує шляху тим, кого вводить у оману. І не буде їм помічників!

³⁸ Вони клялися Аллахом — найсильнішими клятвами! — що Аллах не воскресить померлих. Та ж ні! Істинне обіцяне Ним, але більшість людей не знає!

³⁹ Він пояснить їм те, про що вони сперечалися між собою, і ті, які не вірували, дізнаються, що були брехунами!

⁴⁰ Коли Ми хочемо якусь річ, то тільки говоримо їй: «Будь!» — і вона є!

⁴¹ Тих, які здійснили переселення заради Аллаха після того, як зазнали утисків, Ми поселимо в земному житті у найкращому місці. А винагорода наступного життя ще більша — якби вони лише знали!*

⁴² Це — ті, хто має терпіння й покладається на свого Господа!

⁴³ І раніше за тебе Ми відсилали чоловіків, яким дарували одкровення. Запитайте про це в людей Нагадування, якщо ви не знаєте.**

⁴⁴ [Відсилали їх] із ясними знаменнями й писаннями! Ми зіслали тобі нагадування, щоб ти пояснив людям те, що зіслано їм — можливо, поміркують вони!

⁴⁵ Невже ті, які вдаються до лихих хитрощів, упевнені, що Ми не примусимо землю поглинути їх, або що кара не прийде до них звідти, звідки вони й не чекають?

* Мається на увазі Медина, куди емігрували сподвижники (за ібн Касіром із посиланням на ібн Аббаса, аш-Шаабі та Катаду).

** «Люди Нагадування» — більшість тлумачів схиляється до версії, що йдеться про людей Писання, адже вони вірили в пророків і посланців Божих (аль- Багавві, ібн Касір).

⁴⁶ Або що Ми не схопимо їх під час їхніх справ, і не уникнуть цього вони?

⁴⁷ Або що Ми не схопимо їх тоді, коли вони налякані? Воістину, твій Господь — Жалісливий, Милосердний!

⁴⁸ Невже вони не спостерігали за речами, які створив Аллах? Їхні тіні схиляються направо й наліво, смиренно вклоняються перед Аллахом.

⁴⁹ Перед Аллахом падають ниць ті, хто на небесах і на землі — тварини, ангели, й вони не вивищуються!

⁵⁰ Вони мають страх перед Господом своїм, Який над ними, і роблять те, що їм наказано!

⁵¹ Сказав Аллах: «Не беріть собі двох богів! Воістину, Він — єдиний Бог! І бійтеся тільки Мене!»

⁵² Йому належить те, що на небесах і на землі, Йому належить незмінна покора! Невже ви будете боятись когось іншого замість Аллаха?

⁵³ Усі блага, які ви маєте — від Аллаха. А коли вас торкається лихо, то до Нього закликаєте ви!

⁵⁴ А коли Він відвертає це лихо, то частина з вас починає додавати Господу своєму рівних,

⁵⁵ заперечуючи те, що Ми дарували їм. Насолоджуйтесь благами, скоро дізнаєтесь ви!

⁵⁶ Частину з того, чим Ми наділили їх, вони віддають тому, про що й не знають. Клянуся Аллахом, вас запитають про те, що вигадували ви!*

⁵⁷ Вони приписують Аллаху доньок! Пречистий Він! А самі залишають собі, кого хочуть.**

⁵⁸ Коли когось із них сповіщають про доньку, то його обличчя стає чорним, він тамує гнів

⁵⁹ і ховається від людей через лиху звістку. Залишити її з ганьбою чи закопати живцем у землю? Яке ж зле рішення їхнє!

⁶⁰ Поганий приклад тих, хто не вірує в наступне життя! Аллаху належать найвищі якості, а Він — Всемогутній, Мудрий!

⁶¹ Якби Аллах карав людей за їхню несправедливість, то на землі не лишилося б живої істоти! Але Він дарував їм відстрочку до визначеного часу. І коли прийде строк їхній, то вони не віддалять його й не наблизять — навіть на годину!

⁶² Вони приписують Аллаху те, що огидне для них самих. Язика їхні брешуть, що очікує їх щось прекрасне. Немає сумніву, що на них чекає вогонь, куди й вкинуть їх.

* Ідеться про багатобожників, які приносили в жертву ідолам частину врожаю, худоби та іншого майна (аль-Багавві).

** «Кого хочуть» — маються на увазі сини. Як відомо, новонароджених дівчаток за часів невігластва часто вбивали, а нащадок чоловічої статі вважався за благо, адже мав набагато більші права (в тому числі й на спадок).

⁶³ Клянуся Аллахом, ще раніше за тебе були Наші послання до народів, але шайтан прикрасив для них учинки їхні. Сьогодні він — покровитель їхній, і чекає на них болісна кара.

⁶⁴ Ми не відсилали тобі Писання, окрім як того, щоб ти пояснив їм, про що вони сперечаються, а також як прямий шлях і милість для віруючих людей.

⁶⁵ Аллах пролив із неба воду й оживив нею мертву землю. Воістину, в цьому знамення для людей, які слухають!

⁶⁶ Воістину, в худобі для вас — повчальний приклад. Ми даємо вам пити те, що в їхніх черевах між перетравленою їжею та кров'ю — чисте молоко, приемне для того, хто його п'є.

⁶⁷ Із плодів пальми й винограду ви робите п'янкий напій та добру поживу. Воістину, в цьому знамення для людей, які розуміють!*

⁶⁸ І відкрив твій Господь бджолі: «Роби собі будинки в горах, на деревах і в спорудах.

⁶⁹ А потім споживай із різних плодів і смиренно йди шляхами Господа твого». Із бджолиних черев виходить напій різного кольору, в якому зцілення для людей. Воістину, в цьому — знамення для людей, які замислюються!

⁷⁰ Аллах створив вас, а потім забере. Серед вас є такі, хто досягає найгірших часів і вже нічого не знає. Воістину, Аллах — Всезнаючий, Всемогутній!***

⁷¹ Одним із вас Аллах дарував перевагу перед іншими в Своєму наділі. Але, ті, які мають перевагу, не бажають віддавати свій наділ рабам, щоб не бути з ними рівними. Невже вони заперечують милість Аллаха?

⁷² Аллах створив ваших дружин із вас самих, а з ваших дружин створив дітей, онуків і наділив їх благами. Невже вони вірують у неправду й не вірують у милість Аллаха?

⁷³ Вони поклоняються замість Аллаха тому, що не має для них жодної частки, ні на небесах, ні на землі. Та й мати не може!

⁷⁴ Тож не додавайте Аллаху рівних! Воістину, Аллах знає, а ви не знаєте!

⁷⁵ Аллах навів приклад про підлеглого раба, який нічого не має, а також того, хто отримав від Нас добрий наділ, із якого й жертвує — як потаємно, так і відкрито. Чи рівні вони? Хвала Аллаху! Але більшість із них не знає.

⁷⁶ Аллах навів приклад про двох чоловіків. Один із них — німий, нічого не має та обтяжує свого господаря. Куди б його не послали,

* Сакар («п'янкий напій») тут означає «вино». Аль-Багавві, посилаючись на переказ від ібн Масуда та інших сподвижників, говорить, що цей аят зіслано ще перед остаточною забороною вживання вина, яку було встановлено в Медині (див., наприклад, сура «Корова», аят 219).

** «Найгірші часи» — ібн Касір та інші тлумачі відзначають, що йдеться про старість.

він не принесе ніякого добра. Невже він рівний тому, хто закликає до справедливості й перебуває на прямому шляху?

⁷⁷ Аллаху належить потаємне небес і землі. Прихід часу — наче мить ока, або й ще швидше. Воістину, Аллах спроможний на кожну річ!

⁷⁸ Аллах вивів вас із утроб матерів ваших. Ви не знали нічого, а Він дарував вам слух, зір і серця. Можливо, ви будете вдячні!

⁷⁹ Чи ви не бачили птахів, які покірно [літають] у небі? Їх утримує тільки Аллах! Воістину, в цьому знамення для віруючих людей!

⁸⁰ Аллах зробив ваші будинки житлом, а також зробив для вас житла зі шкур худоби, які легкі для вас — і в подорожі, і на стоянці. А ще й вироби з вовни, пуху й волосся, щоб ви користувались ними до певного часу.

⁸¹ Аллах зробив для вас тінь від того, що Він створив. Він зробив для вас схованки в горах і одяг, який захищає вас від спеки, й одяг, який захищає вас від взаємної шкоди. Так Аллах довершує Свою милість вам — можливо, ви підкоритесь!*

⁸² Та якщо вони відвернуться, то ти повинен тільки передати одкровення.

⁸³ Вони дізнаються про милість Аллаха, а потім заперечують її. Більшість із них — невіруючі!

⁸⁴ Того Дня Ми з кожної громади поставимо свідка. Тим, які не увірували, не дозволять ні [говорити], ні шукати виправдань.

⁸⁵ Коли несправедливі побачать покарання, то не буде їм ні полегшення, ні відстрочки.

⁸⁶ І коли багатобожники побачать своїх спільників, то скажуть: «Господи наш! Ось спільники наші, яких ми кликали замість Тебе!» Але ті відкинуть їхні слова: «Воістину, ви — брехуни!»

⁸⁷ Вони виявлять покірність перед Аллахом у той День. Залишить їх те, що вони вигадували!

⁸⁸ А тим, які не увірували й збивали інших зі шляху Аллаха, Ми будемо посилювати одну кару іншою — за те, що вони поширювали безчестя!

⁸⁹ Того Дня Ми поставимо проти кожної громади свідка з них самих. А тебе Ми покличемо як свідка проти людей, які знаходяться тут. Ми зіслали тобі Писання як пояснення кожної речі, прямий шлях, милість і радісну звістку для покірних!***

⁹⁰ Воістину, Аллах закликає до справедливості, добрих справ і підтримки родичів. Він забороняє мерзотне, відразне й нечестиве. І Він повчає вас — можливо, будете пам'ятати ви!

* «Одяг, який захищає вас від взаємної шкоди» — ідеться про військові обладунки. Аль-Багавві зауважує, що слово, перекладене нами як «шкода», означає також «війну».

** «Проти людей, які знаходяться тут» — ідеться про громаду Мухаммада (мир йому і благословення Аллаха) (ібн Касір).

⁹¹ Тож виконуйте ваш завіт із Аллахом, коли ви уклали його. Не порушуйте клятв після того, як ви підтвердили їх, адже ви зробили Аллаха своїм Поручителем. Воістину, Аллах знає те, що ви робите!

⁹² Не будьте схожі на жінку, яка розпустила пряжу, попередньо міцно зв'язавши її. Ви перетворюєте свої клятви на хитрощі, коли одні з вас стають могутнішими за інших. Так Аллах випробовує вас. А в День Воскресіння Він неодмінно пояснить вам те, відносно чого ви сперечались!

⁹³ Якби Аллах побажав, то зробив би вас єдиною громадою. Але Він збиває зі шляху, кого побажає, та веде прямим шляхом, кого побажає. Вас неодмінно запитають про те, що ви робили!

⁹⁴ Не перетворюйте своїх клятв на взаємні підступи, щоб не зіскочила ваша стопа після того, як вона твердо стояла, а то scuштуєте ви лиха за те, що збивали інших зі шляху Аллаха, й чекає на вас кара велика!

⁹⁵ Не продавайте завіт із Аллахом за низьку ціну. Те, що в Аллаха, краще для вас, якби ж ви тільки знали!

⁹⁶ Те, що у вас, зникне, а те, що в Аллаха, залишиться назавжди. Ми неодмінно винагородимо тих, які були терплячі, за найкраще з того, що вони робили!

⁹⁷ Чоловікам і жінкам, які робили добро й були віруючими, Ми неодмінно даруємо прекрасне життя. І Ми неодмінно винагородимо їх за те найкраще, що вони робили!

⁹⁸ Коли ти читаєш Коран, то шукай захисту в Аллаха від каменованого шайтана.*

⁹⁹ У нього немає влади над тими, які увірували й покладаються на Господа.**

¹⁰⁰ Під його владою тільки ті, які вважають його за свого прихильника й стали багатобожниками.***

¹⁰¹ Коли Ми змінюємо один аят на інший — Аллах краще знає, що відсилати — вони говорять: «Воістину, ти — брехун!» Але ж більшість із них не знає.****

¹⁰² Скажи: «Святий Дух приносить його від Господа твого з істиною, щоб зміцнити тих, які увірували, та як прямий шлях і радісну звістку для відданих!»

* «Каменований» — див. коментар до 34 аяту 15-ої сури («аль-Хіджр»), Із цього аяту виводиться припис, відповідно до якого перед читанням Корану потрібно промовити слова «аузу бі-ллягі мін аш-шайтані р-раджім» («шукаю захисту в Аллаха від каменованого шайтана»).

** Оскільки поняття султан («влада») в Корані також має значення «доказ», можливий варіант перекладу: «У нього немає доказу проти тих...». Деякі коментатори (наприклад, аль-Багавві), вважають за правильні обидва варіанти («немає доказу й влади»). Див. також 42 аят сури «аль-Хіджр» зі схожим смислом.

*** «Вважають його за свого прихильника» — коряться йому (ібн Касір із посиланням на Муджагіда). Варіант перекладу «влада» (а не «доказ») має перевагу внаслідок згадки про «прихильність», що підтверджується й коментарями.

**** Відповідно до тлумачення аль-Багавві йдеться про незнання сутності Корану та зміни аятів.

¹⁰³ Ми знаємо, що вони говорять: «Його вчить людина!» Але мова того, на кого вони вказують — чужа, а це — мова арабська, ясна!*

¹⁰⁴ Аллах не веде прямим шляхом тих, хто не вірує у знамення Його. На них чекає болісна кара!

¹⁰⁵ Брехню вигадують ті, які не вірують у знамення Аллаха. Саме вони — брехуни!

¹⁰⁶ Гнів Аллаха й велика кара спіткає тих, хто залишив віру в Аллаха після того, як її мав. Виняток — ті, які були змушені так зробити, але серце їхнє знаходило спокій у вірі — але ж не ті, хто сам розкрив свої груди невір'ю!

¹⁰⁷ Це так, бо вони, замість життя наступного, віддали перевагу життю земному. Воістину, Аллах не веде прямим шляхом невіруючих людей!

¹⁰⁸ Вони — ті, чії серця, слух і зір Аллах запечатав. Вони — невігласи!

¹⁰⁹ У наступному житті вони неодмінно втратять усе!

¹¹⁰ Воістину, тих, які здійснили переселення після того, як зазнали спокуси, а потім боролися й були терплячі, твій Господь тепер милує та прощає.

¹¹¹ Того Дня прийде кожна душа й буде сперечатися сама за себе. Кожна душа отримає повну міру за те, що робила вона. І не вчинять із ними несправедливо!

¹¹² Аллах навів приклад про селище, яке було безпечне й спокійне. Вони отримували щедрий наділ звідусіль, але не дякували Аллаху за блага. Тож Аллах змусив їх убратися в шати голоду й страху за те, що вони робили!**

¹¹³ До них приходив Посланець із них самих, та вони визнали його за брехуна. І вразила їх кара за те, що вони несправедливі!

¹¹⁴ Споживайте дозволене й прекрасне — з того, чим наділив вас Аллах! І дякуйте за милості Аллаха, якщо ви поклоняєтесь Йому!

¹¹⁵ Заборонене для вас мертве, кров, м'ясо свині й те, що забито без згадки імені Аллаха. А якщо хто був змушений [з'їсти] це, а не чинив безчестя чи порушував межі, то Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹¹⁶ Не промовляйте своїми устами брехні: «Це — дозволено, а це — заборонено», зводячи на Аллаха наклеп. Воістину, не матимуть успіху ті, які зводять наклеп на Аллаха!***

* Ат-Табарі наводить переказ, згідно з яким Пророк Мухаммад (мир йому і благословення Аллаха) навчав у Мецці одного коваля на ім'я Балаам (за іншими джерелами — Яїш), який говорив чужою мовою. Мекканські багатобожники вирішили, що це Балаам навчає Пророка (мир йому і благословення Аллаха). Ат-Табарі згадує інші повідомлення, згідно з якими невіруючі мекканці, побачивши Пророка (мир йому і благословення Аллаха) поряд із чужинцями, вирішили, що Коран — це лише слова тих іноземців. Проте їхня мова не була арабською, що й засвідчує цей аят.

** На думку більшості тлумачів ідеться про Мекку.

*** Згідно з коментарем ат-Табарі ідеться про багатобожників, які визначали дозволене й заборонене на основі своїх звичаїв, у супереч Корану.

¹¹⁷ Нетривка земна насолода — на них чекає болісна кара!

¹¹⁸ А юдеям Ми заборонили те, про що вже розповідали тобі; Ми не були несправедливі до них, вони самі були несправедливі до себе!

¹¹⁹ Воїстину, тих, які чинили зло через невігластво своє, але потім розкаялися й виправилися, твій Господь тепер милує та прощає.

¹²⁰ Воїстину, Ібрагім був провідником, покірним Аллаху, ханіфом, і не був він багатобожником!*

¹²¹ Він дякував Аллаху за блага, тож Він обрав його та вказав прямий шлях.

¹²² Ми дарували йому благо в земному житті; а в житті наступному він буде серед праведників!

¹²³ Потім Ми відкрили тобі: «Йди за релігією Ібрагіма як ханіф!» А він не був багатобожником.

¹²⁴ Субота була встановлена тільки для тих, хто сперечався про це.**

¹²⁵ Клич на шлях Господа свого з мудрістю й добрим повчанням і сперечайся з ними тільки тим, що найкраще. Воїстину, твій Господь краще знає, хто збився зі шляху Його, і Він краще знає, хто йде прямим шляхом!

¹²⁶ Якщо ви будете їх карати, то карайте їх так, як карали вони. Та якщо ви матимете терпіння, то це буде краще для терплячих!

¹²⁷ Тож терпи, а терпіння твоє — тільки від Аллаха! Не засмучуйся через них і не журися через те, що вони хитрують!

¹²⁸ Воїстину, Аллах із тими, які богобоязливі, з тими, які роблять добро!

* «Ібрагім був провідником» — переклад згідно з тлумаченням ібн Касіра, який розуміє умма як «імам». Аль-Багавві зазначає: «У ньому зібрано преславні якості цілого народу» (загалом умма в Корані — «народ», «громада»). Ат-Табарі тлумачив умма як «учитель добра».

** Згідно з коментарями йдеться про суперечки навколо дня щотижневого зібрання.

Н І Ч Н А П О Д О Р О Ж

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

174

¹ Слава Тому, Хто переніс уночі раба Свого з Мечеті Забороненої до Мечеті Віддаленої задля того, щоб показати йому частину знамень наших. Ми благословили околиці її, і Він — Всечуючий, Всевидячий!

² І Ми дарували Мусі Писання та зробили його прямим шляхом для синів Ісраїла: «Не беріть Покровителем нікого, крім Мене,

³ о ви, нащадки тих, яких Ми врятували разом із Нухом! Воістину, він був вдячним рабом!»

⁴ Ми встановили синам Ісраїла в Писанні: «Ви двічі будете поширювати безчестя на землі й сповнитися великої гордині!»

⁵ І коли настав перший раз, то Ми відіслали проти вас наших рабів, наділених великою силою! Вони пройшли всіма землями, й здійснилася обіцянка!

⁶ Потім Ми дарували вам перемогу над ними, допомогли майном і дітьми й зробили вас численними.

⁷ Якщо ви робите добро, то робите для себе, а як чините зло, то також для себе. А коли прийде час останньої обіцянки, то вони знову чинитимуть зло та ввійдуть до Храму, як увійшли туди вперше, й нищитимуть усе, що зможуть.

⁸ Можливо, змилується над вами Господь ваш. Та якщо ви знову повернетесь до старого, то Ми скараємо вас і зробимо геену в'язницею для невіруючих.

⁹ Воістину, цей Коран провадить до того, що найправильніше, і сповіщає віруючих, які роблять добрі справи, про те, що на них чекає велика винагорода!

¹⁰ А тим, які не вірують у наступне життя, — їм приготували Ми болісну кару!

¹¹ Людина кличе зло так само, як кличе добро. Воістину, нетерпляча ж людина!

¹² Ми зробили ніч і день двома знаменнями: знамення ночі приховане в п'ємті, а знамення дня дарує світло — щоб ви прагнули милості Господа вашого, знали число років і рахували. Кожну річ Ми пояснили як слід!

¹³ Кожній людині Ми повісили на шию сувій [долі]. У День Воскресіння Ми дістанемо його як розгорнуту книгу:

¹⁴ «Читай книгу свою! Достатньо сьогодні тобі й твоєї лічби!»

¹⁵ Хто йде прямим шляхом, той йде ним сам для себе. І хто зійшов із нього, той зійшов тільки сам проти себе. І ніхто не понесе тягар іншого! Ми ж не карали нікого, не відправивши перед тим посланця.

¹⁶ Коли Ми бажали знищити якийсь селище, то за волею Нашою багатії його чинили безчестя. Сповнювалося слово Наше, й винищували Ми всіх!

¹⁷ Скільки селищ Ми знищили після Нуха! І тільки Господь Твій знає та бачить гріхи рабів Своїх!

¹⁸ Хто бажав [благ] нинішнього життя, то дарували Ми йому те, що хотіли, й дарували, кому хотіли. А потім Ми скинули його в пекло, де буде він принижений та розбитий!

¹⁹ А хто прагнув життя наступного, докладав до цього належних зусиль і був віруючим, то його зусилля винагородять!

²⁰ Кожного з цих і з інших наділяє Господь твій, і не заборонене те, що дав твій Господь!

²¹ Поглянь, як Ми віддали перевагу одним із них перед іншими. А наступне життя вище за ступенем і вище за перевагами!

²² Не поклоняйся крім Аллаха іншому богу, а то залишишся приниженим і безсилим!

²³ Наказав вам Господь твій не поклонятися нікому, крім Нього, а також ставитися якнайкраще до батьків. І коли хтось із них — чи вони обоє — досягне старості, то не говори їм: «Фе!», не гримай на них і говори їм тільки гідні слова.

²⁴ Схили перед ними крило смирення з милосердя свого й говори: «Господи мій! Змилуйся над ними, бо вони ростили мене малого».

²⁵ Ваш Господь краще знає те, що у ваших душах, коли робите ви добрі справи. Він прощає тим, хто звертається до Нього в каятті!

²⁶ Віддавай належне родичу, бідняку, подорожньому й не витрачай марно!

²⁷ Воістину, марнотратники — брати шайтанів. А шайтан був невдячний перед Господом своїм!

²⁸ Якщо ти відвертаєшся від усіх цих, шукаючи милості Господа свого — на яку сподіваєшся, то говори з ними ласкаво.

²⁹ Не будь скупий, наче твоя рука прикута до шиї, та не витрачай надміру, щоб не лишився ти осудженим та збіднілим!

³⁰ Аллах збільшує наділ, кому побажає, та зменшує, кому побажає. Воістину, Він — Всевидячий і Всезнаючий над рабами Своїми!

³¹ Не вбивайте своїх дітей, боячись бідності! Ми годуємо як їх, так і вас. Воістину, таке вбивство — великий гріх!

³² І не наближайтеся до перелюбу. Воістину, це — мерзота, шлях ганебний!

³³ Не вбивайте душу, вбивство якої заборонив Аллах, якщо тільки не маєте на це права. І якщо хтось убитий несправедливо, то Ми дали його спадкоємцю владу [над убивцею], але нехай не порушує меж у помсті. Воістину, Аллах допомагає йому!

³⁴ Не витрачайте майна сироти, хіба що заради його блага, а чекайте на його повноліття. Виконуйте обіцянки, бо вас запитають про обіцяне!

³⁵ Наповнюйте міру, коли відміряєте, і зважуйте на правильній вазі! Це — найкраще й найліпше за наслідками.

³⁶ Не йди за тим, про що не маєш знання, адже слух, зір і серце — усіх їх спитають про обіцяне.

³⁷ І не ходи по землі пихато, бо не розколоти тобі землю й не досягнути висоти гір!

³⁸ Це все — зло перед Господом твоїм і відразне воно!

³⁹ Ось те, що відкрив тобі Господь твій із мудрості. Тож не поклоняйся крім Аллаха іншому богу, а то будеш вкинутий у геєну, осудженим і розбитим!

⁴⁰ Невже ваш Господь виділив вас синами, а собі узяв ангелів доньками? Справді, ви говорите страшне слово!

⁴¹ Ми роз'яснили це в Корані, щоб вони замислились. Та це тільки додає їм відрази!

⁴² Скажи: «Якби крім Нього існували ще й інші боги, як стверджують [невіруючі], то вони неодмінно прагнули б досягнути Володаря трону!»

⁴³ Преславний Він і Вищий від того, що вони кажуть!

⁴⁴ Прославляють Його сім небес, земля й ті, хто на них. Немає нічого, що б не прославляло Його хвалою. Та ви не розумієте прославлення їхнього; воістину, Він — Смирений, Прощаючий!

⁴⁵ Коли ти читаєш Коран, то Ми встановлюємо невидиму завісу між тобою й тими, які не вірують у наступне життя.

⁴⁶ Ми поклали на серця їхні покрови й позбавили їхні вуха слуху, щоб вони не могли зрозуміти його. І коли ти називаєш Господа свого в Корані Єдиним, то вони відвертаються з нехиттю!

⁴⁷ Ми краще знаємо, що вони чують, коли слухають тебе, й коли ведуть потаємні бесіди, й коли говорять нечестивці: «Ви йдете лише за зачарованим!»

⁴⁸ Поглянь, яких тільки притч вони тобі не наводять! Хоча самі вони заблукали й неспроможні віднайти шлях!

⁴⁹ І ще кажуть: «Невже після того, як станемо кістками й прахом, ми воскреснемо в новому творінні?»

⁵⁰ Скажи: «Навіть якби ви були камінням чи залізом,

⁵¹ або [новим] творінням, яке видається серцям вашим таким значним!» А тоді вони запитають: «Хто ж поверне нас до життя?» Скажи: «Той, Хто створив вас уперше». Вони захитають своїми головами й запитають: «І коли це буде?» Тож скажи: «Можливо, вже скоро,

⁵² В День, коли Він покличе вас, а ви відповідатимете Йому хвалою, і будете думати, що були [в могилах] зовсім недовго».

⁵³ І скажи Моїм рабам, щоб вони розмовляли одне з одним тільки найкращим чином, бо шайтан сіє між ними ворожнечу. Воістину, шайтан для людини — явний ворог!

⁵⁴ Господь ваш краще знає про вас. Якщо Він захоче, то змилується над вами, а якщо захоче — то скарає. Ми ж не відсилали тебе відповідальним за них.

⁵⁵ Господь твій краще знає тих, хто на небесах і на землі. Ми справді віддали перевагу одним пророкам над іншими й дарували Давуду Забур.

⁵⁶ Скажи: «Кличте тих, кого ви вважаєте [за богів] поряд із Ним. Та вони не владні відвернути від вас лихо чи перенести його [наінших]!».

177

⁵⁷ Ті, кого вони кличуть, самі шукають шляху до Господа свого, змагаючись у наближенні. Вони сподіваються на Його милість і бояться Його кари, бо слід стеретися кари Господа твого.

⁵⁸ І немає такого селища, яке не буде знищене Нами перед Днем Воскресіння й не скаране карою важкою. Так записано в Писанні.

⁵⁹ Ми не відіслали [Пророка] зі знаменням тільки тому, що давні народи не повірили в них. Ми дали самудитам верблюдицю як наочне знамення, та вони вчинили з нею зле. Ми відсилаємо знамення тільки для застереження!

⁶⁰ Ось Ми сказали тобі: «Воістину, Господь твій охоплює людей [могутністю й знанням]». І Ми зробили видіння, яке бачив ти, а також дерево, прокляте в Корані, випробуванням для людей. Ми застерігаємо їх, але це не додає їм нічого, крім великої непокори!*

⁶¹ І коли Ми сказали ангелам: «Вклоніться Адаму!», то вклонилися всі, крім Ібліса, який сказав: «Як можу я вклонитися тому, кого Ти створив із глини?»

⁶² І ще сказав: «Чи ти бачив того, кому ти віддав перевагу замість мене? Якщо ти відстрочиш мені до Дня Воскресіння, то я спокушу всіх його нащадків, окрім небагатьох!»

⁶³ Аллах відповів: «Вийди геть! Тим, хто з них піде за тобою, геена буде відплатою, повного відплатою!»

⁶⁴ Зваблюй їх своїм голосом та скеруй проти них свою кінноту й піхоту, діли з ними їхні статки та дітей, давай їм обіцянки. Але обіцянки шайтана — тільки зваба!

⁶⁵ Ти не маєш влади над Моїми рабами, і тільки Господь твій — їхній Покровитель!»

⁶⁶ Господь твій — Той, Хто веде для вас морем судна, щоб шукали ви милості Його. Воістину, Він Милосердний до вас!

* «Видіння» — нічна подорож до Єрусалиму, «прокляте дерево» — «дерево Заккум» (Коран, 37:62- 65), яке росте з середини пекла й буде їжею для грішників.

⁶⁷ Якщо вас у морі спіткає лихо, то вас покинуть усі, кого ви кликали, крім Нього. Коли ж Він рятує вас, виводячи на сушу, ви відвертаєтесь! Воістину, людина невдячна!

⁶⁸ Невже ви безпечені від того, що частина суші провалиться під вами, або що Він нашле на вас кам'яний дощ? І тоді не буде вам покровителя!

⁶⁹ Чи ви впевнені в тому, що Він не поверне вас у море ще раз, не нашле на вас руйнівний смерч і не втопить вас за невір'я ваше? І тоді не знайдете ви того, хто помстився б Нам!

⁷⁰ Ми пошанували синів Адама й дозволили їм пересуватися сушею та морем, наділили їх благами й віддали їм велику перевагу перед багатьма іншими творіннями!

⁷¹ Одного дня Ми зберемо всіх людей разом із їхніми провідниками. І кому дадуть книгу в праву руку, ті прочитають книгу свою, і не будуть вони анітрохи ображені!

⁷² Хто сліпий нині, той лишиться сліпим і в наступному житті та заблукає ще більше!

⁷³ Вони мало не відхилили тебе від Нашого одкровення, щоб вигадати щось таке про Нас, чого немає в ньому. О, тоді вони справді мали б тебе за друга!

⁷⁴ І Ми зміцнили тебе, коли ти вже мало не пристав на їхній бік.

⁷⁵ Тоді б дали Ми тобі скуштувати подвійної кари — як у цьому житті, так і після смерті. І не знайшов би ти проти Нас помічника!

⁷⁶ Вони мало не вигнали тебе з цієї землі, залякуючи. Та після того й вони не лишилися би там надовго.

⁷⁷ Так само чинили з Нашими посланцями й до тебе. І не знайдеш ти змін у законах Наших!

⁷⁸ Звершуй молитву від часу полудня до настання темряви й читай ранкову молитву. Воістину, ранкова молитва засвідчена!

⁷⁹ І не спи частину ночі, звершуючи додаткові молитви. Можливо, Господь твій дарує тобі преславне місце!

⁸⁰ І скажи: «Господи! Введи мене входом правди й виведи мене виходом правди! Даруй мені від Себе силу в поміч!»

⁸¹ І скажи: «Прийшла істина, і зникла неправда, бо, воістину, неправда мусить зникнути!»

⁸² Ми відкриваємо в Корані те, що є зціленням і милістю для віруючих. А нечестивцям це не додає нічого, крім втрат!

⁸³ Коли Ми наділяємо людину благами, то вона відвертається й віддається в гордині. А коли торкається її лихо, то вона впадає у відчай.

⁸⁴ Скажи: «Кожен чинить по-своєму, а Господь ваш знає краще тих, хто йде найправильнішим шляхом!»

⁸⁵ Запитують тебе про дух. Скажи: «Дух [виникає] за наказом Господа мого. Але вам дано дуже мало знання про це!»

⁸⁶ Якби Ми побажали, то позбавили б тебе того, що відкрили тобі. І тоді ти не знайдеш проти Нас покровителя,

⁸⁷ якби не милість Господа твого. Воістину, велика Його милість до тебе!

⁸⁸ Скажи: «Якби люди й джини об'єдналися разом для того, щоб створити щось подібне Корану, то вони не зробили б цього, навіть допомагаючи одне одному!»

⁸⁹ Ми роз'яснили людям у цьому Корані різні притчі, та більшість людей заперечує все, крім невір'я.

⁹⁰ Вони говорять: «Ми не повіримо тобі, поки ти не виведеш нам із землі джерело;

⁹¹ чи поки не буде в тебе саду з пальмами й виноградом, де ти проведеш канали;

⁹² чи поки не скинеш небо на нас шматками, як ти це обіцяєш; чи не прийдеш до нас із Аллахом та ангелами;

⁹³ чи поки не буде в тебе будинку з коштовностей, чи поки не піднімешся ти на небо. Але ми ніколи не повіримо, що ти піднявся туди, якщо ти не зійдеш із Писанням, яке ми читатимемо!» Скажи: «Пречистий Господь мій! А я тільки людина, посланець!»

⁹⁴ Після того, як прийшов до них прямий шлях, людям завадило увірувати тільки те, що вони сказали: «Невже Аллах посланцем відправив людину?»

⁹⁵ Скажи: «Якби по землі спокійно ходили ангели, то Ми б зіслали вам ангела посланцем із неба!»

⁹⁶ Скажи: «Достатньо Аллаха як Свідка між мною та вами. Воістину, Він над рабами Своїми Всечуючий, Всезнаючий!»

⁹⁷ Той, кого Аллах повів прямим шляхом, іде прямим шляхом. А для того, кого Він збив зі шляху, не знайдеш ти захисника, крім Нього. Ми зберемо їх у День Воскресіння долілиць — сліпих, німих і глухих. Їхнім притулком буде геєна! Щойно вона згасає, Ми додаємо вогню!

⁹⁸ Така відплата їм за те, що не вірили вони в знамення Наші. Вони кажуть: «Невже після того, ж станемо зотлілими кістками, ми воскреснемо в новому творінні?»

⁹⁹ Хіба вони не бачать, що Аллах, Який створив небеса й землю, здатний створити подібне до них? Він установив для них строк, у якому немає сумніву, але нечестивці заперечують усе, крім невір'я.

¹⁰⁰ Скажи: «Якби ви володіли скарбами милості Господа мого, то все одно трималися б за них зі страху збідніти, бо людина скупа!»

¹⁰¹ Справді, Ми дарували Мусі дев'ять ясних знамень. Запитай у синів Ісраїла, як він прийшов до них, а Фіраун сказав йому: «Воістину, я думаю, Мусо, що тебе зачарували!»

¹⁰² Той відповів: «Справді, ти вже знаєш, що ці знамення — ясні докази — зіслав саме Господь небес і землі. Воістину, я думаю, Фірауне, що ти загинеш!»

¹⁰³ Тоді він захотів вигнати їх із землі своєї, але Ми втопили його й тих, хто був із ним — усіх!

¹⁰⁴ Після цього Ми сказали синам Ісраїла: «Заселяйте цю землю! А коли прийде остання обіцянка, то Ми зберемо всіх вас».

¹⁰⁵ Ми зіслали [Коран] з істиною, і зійшов він із істиною. Ми відси-
лали тебе тільки вісником і застерігачем!

¹⁰⁶ 1 Ми розділили Коран, щоб ти читав його людям поволі, й зіслали
його як одкровення!

¹⁰⁷ Скажи: «Віруєте ви в нього, чи не віруєте, байдуже — ті, кому
було дано знання перед цим, падають, торкаючись підборіддями землі,
коли їм його читають!»

180

¹⁰⁸ Вони кажуть: «Преславний Господь наш, і обіцянку Господа на-
шого неодмінно буде виконано!»

¹⁰⁹ Вони вклоняються до землі, плачуть і це додає їм смирення.

¹¹⁰ Скажи: «Чи закликаєте ви Аллаха, чи закликаєте ви Милостивого
— як би не закликали ви Його, Йому належать прекрасні імена». І не
підвищуй голосу в молитві своїй і не говори пошепки, а вибери середне
між цим.

¹¹¹ Скажи: «Хвала Аллаху, Який не мав дитини, і Якому немає рівного
у владі, і не потрібен Йому захисник від приниження». І звеличуй Його
звеличенням!

ПЕЧЕРА

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Хвала Аллаху, Який зіслав рабу Своему Писання й не допустив у ньому жодних суперечностей,

² але зробив правильним, щоб застерегти ним від Своеї жорстокої кари й сповістити добру звістку віруючим, які роблять добрі справи. Воістину, для них — найкраща винагорода,

³ яку вони матимуть вічно!

⁴ І щоб застерегти тих, які кажуть: «Милостивий узав Собі сина!»

⁵ Ні в них самих, ні в батьків їхніх немає знання про це. Великий гріх — слово, що виходить із вуст їхніх! Воістину, вони кажуть неправду.

⁶ Можливо, ти побиваєшся через те, що вони не вірують у цю розповідь?

⁷ Воістину, Ми зробили прикрасою все, що на землі, щоб перевірити людей: чиї вчинки кращі?

⁸ Воістину, Ми перетворимо це все на безплідну рівнину!

⁹ Чи ти думаєш, що люди печери та ар-Ракіма були найдивовижніші серед Наших знамень?*

¹⁰ Коли юнаки сховалися в печері й сказали: «Господи наш! Даруй нам милість від Себе й веди нас правильним шляхом у нашій справі!»

¹¹ Ми запечатали в печері вуха їхні на численні роки!**

¹² А потім Ми розбудили їх, щоб дізнатися, яка з двох груп найточніше вирахає, скільки вони перебували там!

¹³ Ми розповімо тобі їхню правдиву історію. Це були юнаки, які увірували в Господа свого, і Ми зміцнили їх на прямому шляху!

¹⁴ Ми зміцнили їхні серця, коли вони встали й сказали: «Господь наш – Господь небес і землі, і ми ніколи не будемо звертатися до жодного бога, крім Нього, бо це було б щось неправильне!

¹⁵ Деякі люди з нашого народу взяли собі інших богів крім Нього.

* Як відзначають тлумачі, під «ар-Ракім» мається на увазі скрижаль із іменами юнаків.

** «Запечатати вуха» — цей вислів в арабській мові має значення «приспати», «змусити когось спати».

Чого ж не наведуть вони ясного доказу про це? Хто ж більший нечестивець, ніж той, хто вигадує про Аллаха всіяку неправду?

¹⁶ Якщо ви полишили їх і те, чому вони поклоняються замість Аллаха, то сховайтеся в печері. Господь ваш прихилить на вас милість Свою й полегшить справу вашу!

¹⁷ Ти побачив би, що ранкове сонце відхиляється від їхньої печери вправо, а наприкінці дня відвертається вліво. А вони були всередині. Це — одне зі знамень Аллаха, і кого Аллах веде прямим шляхом, той іде прямим шляхом, а кого зіб'є зі шляху, тому немає ні захисника, ні провідника.

¹⁸ Ти б вирішив, що вони не сплять, хоч вони спали. Ми перевертали їх то на правий бік, то на лівий. І пес їхній, випроставши лапи, лежав перед входом. Якби ти знайшов їх там, то вжахнувся б і втік.

¹⁹ Так Ми розбудили їх, щоб вони розпитали одне одного. Один із них запитав: «Скільки часу ви були тут?» Ті відповіли: «День або частину дня». А інші мовили: «Господь ваш краще знає, скільки ви були тут! Тож відішліть когось із вас до міста зі сріблом вашим. Нехай він подивиться, яка їжа там найкраща й принесе вам поїсти. Та нехай буде обережний, щоб ніхто не здогадався про вас!

²⁰ Якщо вони знайдуть вас, то каменують або навернуть до своєї релігії, і ви ніколи не досягнете успіху».

²¹ Так Ми розповіли це людям, щоб вони знали, що обіцянка Аллаха правдива й немає сумніву в настанні Часу. Люди почали сперечатися про [юнаків] і сказали: «Збудуйте над ними споруду! їхньому Господу краще знати про них!» Але ті, чия думка переважила, відповіли: «Справді, ми збудуємо над ними храм!»

²² Дехто каже: «Їх було троє, а четвертий був пес». Інші кажуть: «П'ятеро, а шостий — пес», — вони намагаються відгадати потаємне. Ще кажуть: «Семеро, а пес їхній — восьмий». Скажи: «Господь мій краще знає, скільки їх було. І це відомо лише небагатьом». Сперечайся з ними тільки привселюдно й не питай про [юнаків] нікого!

²³ І ніколи не говори: «Я зроблю це завтра»,

²⁴ [не додавши]: «Якщо побажає Аллах!» А якщо забудь, то згадай Господа твого й кажи: «Можливо, Господь іще більше наблизить мене до прямого шляху».

²⁵ Тож вони перебували в печері триста років і ще дев'ять.

²⁶ Скажи: «Аллах краще знає, скільки вони там були!» Йому належить потаємне небес і землі. Як прекрасно Він бачить їх і чує! Немає Захисника, крім Нього, й немає Йому рівного у владарюванні!

²⁷ І читай те, що зіслано Тобі з Писання Господа твого. Немає змін у словах Його, і ти не знайдеш притулку в когось іншого.

²⁸ Терпи разом із тими, які кличуть Господа свого зранку та ввечері, прагнучи до лику Його. Не відвертай очей своїх від них, бажаючи прикрас

земного життя. Та не корися тим, чиї серця Ми зробили неуважними до згадки про Нас, тим, хто йде за своїми пристрастям. Марні вчинки їхні!

²⁹ Скажи: «Істина — від Господа вашого! Хто хоче, нехай вірує, а хто не хоче, нехай не вірує». Воістину, Ми приготували для нечестивців вогонь, який накриє їх, наче намет. А коли вони проситимуть допомоги, то допоможуть їм водою, схожою на розтоплений метал, який лише опіки на обличчях. Гидкий цей напій, і погана така обитель!

³⁰ А щодо тих, які увірували й робили добро, то Ми не залишимо без винагороди праведні вчинки.

³¹ На них чекають сади Едену, де течуть ріки. Їхніми прикрасами будуть браслети із золота, вони вберуться в зелені шати з атласу й парчі й лежатимуть тут на ложах! Яка прекрасна ця винагорода, яка чудова ця обитель!

183

³² Наведи їм притчу про двох чоловіків. Ми дарували одному з них два виноградники, оточили їх пальмами й зростили між ними ниву.

³³ В обох садах визрівали плоди й ніщо з них не марнувалося. Ми зробили між ними струмок.

³⁴ Один чоловік мав [багато] плодів і, розмовляючи зі своїм приятелем, сказав йому: «Статок мій більший за твій, і я маю більше нащадків!»

³⁵ І він увійшов до свого саду, згрішивши проти самого себе та сказав: «Я не думаю, що цей сад колись зникне.

³⁶ І я не думаю, що прийде Час. Та якщо повернуть мене до Господа мого, то я справді віднайду там щось краще, ніж це!»

³⁷ Розмовляючи з ним, його товариш сказав: «Невже ти не віруєш у Того, Хто створив тебе з праху, потім — із краплі, а потім зробив тебе чоловіком?

³⁸ Для мене Аллах — Господь мій і я не додаю Йому рівних!

³⁹ Чому ти, увійшовши до свого саду, не сказав: «Так побажав Аллах! Немає сили, крім як в Аллаха»? Ти думаєш, що я бідніший за тебе статком і нащадками,

⁴⁰ а, можливо, Господь мій дасть мені щось краще за твій сад, а на нього нашле кару з неба, й він обернеться на пустелю!

⁴¹ Або ж води його підуть під землю, а ти не зможеш віднайти їх!»

⁴² І згинули плоди його, тож почав ламати він руки собі, шкодуючи про витрачене на сад, підпори якого завалилися. І вигукнув він: «Якби я не додавав Господу рівних!»

⁴³ І не було нікого, хто допоміг би йому замість Аллаха, і сам собі він теж не допоміг.

⁴⁴ Допомога тут можлива тільки від істинного Бога. У Нього — найкраща винагорода й найкращий вихід!

⁴⁵ І наведи їм притчу про земне життя. Воно подібне до води, яку Ми проливаємо з неба. Земні рослини поглинають її, а потім висихають, і розвіє їх вітер. Так, Аллах спроможний на кожну річ!

⁴⁶ Багатство й сини — прикраси земного життя. Але незникненні добрі вчинки отримають кращу винагороду в Господа твого, і краще сподіватися саме на них.

⁴⁷ Того Дня Ми змусимо гори рухатися й ти побачиш землю пустою. Ми зберемо всіх, і ніхто від Нас не сховається!

⁴⁸ Вони стануть лавами перед Господом твоїм: «Справді, ви прийшли до Нас такими, якими Ми створили вас уперше. Але ж ви й не думали, що обіцянку буде виконано!»

⁴⁹ Покладуть книгу й ти побачиш, як перелякаються грішники від того, що [записано] в ній. І скажуть: «Щоб нам згинуть! Що за книга! Там не забуто ніщо — ні мале, ні велике, усе пораховано!» Вони знайдуть там усі вчинки свої, і Господь твій ні з ким не вчинить несправедливо.

⁵⁰ Ось Ми сказали ангелам: «Вклоніться Адаму!» І вклонилися всі, крім Ібліса. Він був джином і не послухався наказу Господа свого. Невже ви берете його та його нащадків покровителями замість Мене, хоч вони ваші вороги? Мерзотна ця заміна для нечестивців!

⁵¹ Вони не були свідками створення небес і землі та їх самих. І Ми не беремо помічниками тих, які збивають із правильного шляху!

⁵² Того Дня Він скаже: «Кличте рівних Мені, про яких ви думали!» Вони покличуть їх, але ті не відповідатимуть їм. А Ми зведемо між ними згубну перешкоду!

⁵³ Грішники побачать вогонь і подумують, що саме це — їхнє місце. І не знайдуть вони порятунку від нього!

⁵⁴ Ми пояснили людям у цьому Корані різні притчі, але ж людина надто багато сперечається!

⁵⁵ Що завадило людям увірувати, коли прийшов до них прямий шлях, і просити прощення в Господа свого, як не їхнє прагнення до того, що сталося із їхніми попередниками або й те, що вони вимагали негайної кари [як доказу]?

⁵⁶ Ми відсилали посланців тільки як вісників і застерігачів. Але ті, які не вірують, сперечаються, намагаючись спростувати своєю брехнею істину. Вони глузують із Моїх знамень і того, від чого їх застерігають.

⁵⁷ Хто ж несправедливіший від того, кому нагадали про знамення Господа його, а він знехтував ними й забув про свої вчинки? Воістину, Ми накрили їхні серця завісою, щоб не зрозуміли вони [Корану]. Вуха їхні вразила глухота! Якщо ти покличеш їх на прямий шлях, то вони ніколи не стануть на нього!

⁵⁸ Господь твій — Прощаючий, Володар милості. Якби Він карав їх за те, що вони скоїли, то прискорив би їхню кару. Але призначений час і не знайдуть вони порятунку від нього.

⁵⁹ Це сталося з селищами, які були знищені Нами за гріхи жителів їхніх. Ми встановили час загибелі їхньої.

⁶⁰ Якось сказав Муса своєму слугі: «Я буду йти, поки не досягну того

місця, де зливаються два моря, навіть якщо витрачу на це багато років».

⁶¹ І коли вони досягали того місця, то виявилось, що вони забули свою рибу. І раптом вона рушила в море.

⁶² І коли вони пішли далі, сказав Муса своєму слугі: «Принеси нашу їжу, бо ми втомлені труднощами шляху нашого».

⁶³ Той відповів: «Поглянь! Коли ми сховалися під скелею, я забув там рибу. Це шайтан змусив мене забути її та не згадати про неї. І вона попливла в море якимось дивним чином!»

⁶⁴ Сказав Муса: «Це — те, чого ми чекали!» І вони пішли назад тим самим шляхом.

⁶⁵ Там вони знайшли одного з Наших рабів, якому Ми дарували милість від Себе та якому Ми дарували від Себе знання.

⁶⁶ Муса сказав йому: «Чи можу я піти за тобою, щоб навчитися того, що дано тобі знати про прямий шлях?»

⁶⁷ Той відповів: «Воістину, ти не матимеш достатньо терпіння зі мною!

⁶⁸ Та й як тобі витерпіти те, про що ти не маєш знання?»

⁶⁹ Сказав Муса: «Якщо побажає Аллах, то я буду терплячий і слухатимуся тебе в усьому!»

⁷⁰ Той мовив: «Якщо ти підеш за мною, то не запитуй мене ні про що, поки я сам не розкажу тобі про це».

⁷¹ Вони рушили далі, й коли перебували в човні, той зробив у ньому дірку. Муса спитав: «Ти зробив дірку, щоб утопити людей на цьому човні? Справді, ти скоїв щось дуже погане!»

⁷² Той відповів: «Чи я не говорив тобі, що ти не матимеш достатньо терпіння зі мною?»

⁷³ Муса мовив: «Не картай мене зате, про що я забув, і не роби мою справу важкою!»

⁷⁴ Тож вони рушили далі й коли зустріли хлопчика, той убив його. Муса запитав: «Ти вбив невинну душу, адже це не була відплата за іншу душу? Справді, ти скоїв щось дуже погане!»

⁷⁵ Той відповів: «Чи я не говорив тобі, що ти не матимеш достатньо терпіння зі мною?»

⁷⁶ Муса відповів: «Якщо після цього я запитаю ще щось, то покинь мене. Ось, я вже вибачився перед тобою!»

⁷⁷ Тож вони рушили далі, поки не дійшли до одного селища й попросили в його жителів їжі, але ті відмовилися пригостити їх. Тут вони помітили стіну, яка вже ледь трималася, але той випрямив її. Муса сказав: «Якби ти захотів, то отримав би за це платню!»

⁷⁸ Той відповів: «Тут ми й розійдемося з тобою. Я розповім тобі тлумачення того, на що в тебе не вистачило терпіння!»

⁷⁹ Щодо човна, то він належав біднякам, які мали промисел у морі. Я захотів пошкодити його, бо перед ними був цар, який силоміць забирав усі [цілі] човни!

⁸⁰ Щодо хлопчика, то його батьки були віруючими, а ми боялися, що він зашкодить їм своїм безчестям та невір'ям.

⁸¹ Ми захотіли, щоб Господь їхній взамін дарував їм того, хто буде чистішим і ближчим до милосердя!

⁸² Щодо стіни, то вона належала двом хлопчикам-сиротам із міста і під нею був скарб, їхній батько був праведником, і Господь твій побажав, щоб вони досягли повноліття й дістали скарб із милості Господа твого. Я не діяв на свій розсуд. Це — тлумачення того, на що в тебе не вистачило терпіння!»

⁸³ Тебе запитують про Зуль-Карнайна. Скажи: «Я розкажу вам згадку про нього!»

⁸⁴ Воістину, Ми зміцнили його на землі й дарували Йому шлях до кожної речі.

⁸⁵ Тож він пішов шляхом,

⁸⁶ поки не досягнув місця, де заходить сонце. Він побачив, що воно сідає в каламутне джерело й знайшов коло нього людей. Ми сказали: «О Зуль-Карнайне! Ти можеш їх скарати, а можеш зробити їм добро!»

⁸⁷ Він сказав: «Хто вчинив несправедливо, того Ми скараємо, потім він повернеться до Господа свого. Той каратиме його тяжкою карою!

⁸⁸ А хто увірував і чинив праведно, той матиме найкращу винагороду й ми дамо йому легкі накази».

⁸⁹ Він пішов шляхом далі,

⁹⁰ поки не досягнув місця, де сходить сонце. Він побачив, що воно сходить над людьми, яким Ми не дали жодного захисту від нього.

⁹¹ Отак! Ми досягаємо знанням усе, що відбувалося з ним.

⁹² Він пішов шляхом далі,

⁹³ поки не досягнув [долини] між двома горами й знайшов перед ними людей, які майже не розуміли його мови.

⁹⁴ Вони сказали: «О Зуль-Карнайне! Воістину, Яджудж і Маджудж поширюють безчестя на землі. Може, ми заплатимо тобі данину, щоб ти зробив між нами та ними загорожу?»

⁹⁵ Він мовив: «Те, чим укріпив мене Господь мій, ще краще. Допоможіть мені силою і я встановлю перепону між вами та ними.

⁹⁶ Несіть мені залізні балки!» Заповнивши простір між двома схилами, він сказав: «Роздмухуйте!» А коли балки почервоніли від вогню, він мовив: «Принесіть мені розтоплену мідь, щоб я вилив її на них!»

⁹⁷ Тож [Яджудж і Маджудж] не спромоглися ні перелізти стіну, ні пробити її.

⁹⁸ Він сказав: «Це — милість від мого Господа. І коли прийде обіцяне моїм Господом, Він розтратить її на шматки. Обіцянка Господа мого — істина!»*

* Мається на увазі вихід Яджуджа й Маджуджа перед Судним Днем.

⁹⁹ Одного дня Ми дозволимо їм поєднатися одне з одним. Потім засурмить ріг і Ми зберемо всіх разом!

¹⁰⁰ І цього дня Ми ясно покажемо геену невіруючим –

¹⁰¹ тим, чії очі були закриті пеленою, яка віддаляла від згадки про Нас, і чії вуха не могли слухати.

¹⁰² Невже ті, які не вірували, думали, що вони візьмуть покровителями Моїх рабів замість Мене? Воістину, Ми приготували геену як обитель для невіруючих!

¹⁰³ Скажи: «Чи не розповісти вам про тих, які через свої вчинки втрачуть найбільше?»

¹⁰⁴ Про тих, чії зусилля заблукали в земному житті, хоч вони думали, що роблять добро?

¹⁰⁵ Це ті, які не вірують у знамення Господа їхнього й зустріч із Ним. Марні вчинки їхні й не будуть вони в День Воскресіння нічого важити!»

¹⁰⁶ За те, що вони не вірували й глузували з Наших знамень і посланців, винагородою їм буде геена.

¹⁰⁷ Воістину, обителлю тих, які увірували й робили добрі справи, будуть сади Фірдауса.*

¹⁰⁸ Вони будуть там вічно, не бажаючи ніяких змін.

¹⁰⁹ Скажи: «Якби море стало чорнилом для слів Господа мого, то воно вичерпалося б раніше, ніж вичерпалися б слова Господа мого, навіть якби додали ще одне море».

¹¹⁰ Скажи: «Воістину, я — така сама людина, як і ви. Тільки відкрито мені, що Бог ваш — Бог єдиний. І хто сподівається на зустріч із Господом своїм, то нехай робить добрі справи й не додає Господу своєму рівного в поклонінні!»

* Фірдаус — «найвищий сад раю» (аль-Багавві).

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

188

¹ Каф. Га. Я. Айн. Сад.² Згадка про милість Господа твого до раба Його Закарії.³ Коли він закликав Господа свого таємно,⁴ сказавши: «Господи, кістки мої ослабли, голова виблискує сивиною, а раніше, пам'ятаю, я не був розчарований у своїх молитвах до Тебе.⁵ І, воістину, я боюся [вчинків] моїх родичів після смерті моєї, а дружина моя бездітна. Тож дай мені нащадка від Тебе,⁶ який наслідує мене й рід Якуба. І зроби його, Господи, таким, щоб Ти був ним задоволений!»⁷ О Закаріє! Воістину, Ми тішимо тебе звісткою про хлопчика на ім'я Ях'я. Раніше Ми не створювали нікого з таким іменем.⁸ Той відповів: «Господи! Як може бути в мене хлопчик, коли моя дружина бездітна, і я немічний від старості?»⁹ Сказали йому: «Так сказав Господь твій: «Це легко для Мене, бо Я перед цим уже створив тебе, хоч ти й був нічим».¹⁰ Він відповів: «Господи, дай мені знамення!» Сказав [Господь]: «Знаменням тобі буде те, що три ночі не розмовлятимеш ти із людьми, хоча й не будеш німим!»¹¹ Вийшов Закарія зі святинища й відкрився їм: «Воістину, прославляйте [Аллаха] вранці й увечері!»¹² О Ях'я! Міцно тримайся Писання! І дарували Ми йому мудрість іще в дитинстві,¹³ жертовність від Нас і чистоту. І був він богобоязливим¹⁴ і добрим до своїх батьків, і не був він гордим чи неслухняним.¹⁵ Мир йому в день народження, в день смерті та в день воскресіння до життя!¹⁶ І згадай у Писанні Мар'ям, коли вона віддалилася від своїх рідних у місце східне,¹⁷ і сховалася від них за завісою. І Ми послали до неї Нашого Духа, який уподібнився статному чоловіку.¹⁸ Вона сказала: «Воістину, шукаю в Милостивого захисту від тебе, хіба що ти богобоязливий!»

¹⁹ Він відповів: «Воістину, я тільки посланець Господа твого й маю дарувати тобі пречистого хлопчика!»

²⁰ Вона сказала: «Як може бути в мене хлопчик, коли жоден чоловік не торкався мене й не була я блудницею?»

²¹ Він сказав: «Так станеться, бо сказав те Господь твій. Це легко для Нього!» І Ми зробимо його знаменням для людей та милістю від Нас. Цю справу вже вирішено!

²² Тож вона завагітніла й віддалилася в місце далеке.

²³ Підійшла з пологовими муками до стовбура пальми й сказала: «Як би я хотіла вмерти раніше й бути назавжди забутою!»

²⁴ І вигукнув із-під неї [Іса]: «Не журись, Господь створив біля тебе струмок!

²⁵ Нахили до себе стовбур пальми й струсони — на тебе посипляться свіжі фініки!

²⁶ Їж, пий та заспокойся! А якщо побачиш якогось чоловіка, то скажи: «Я дала Милостивому обітницю постити й не стану розмовляти сьогодні ні з ким із людей!»

²⁷ Вона прийшла до своїх рідних, несучи його. Сказали ті: «О Мар'ям! Ти зробила жахливу річ!

²⁸ О сестро Гаруна! Батько твій не був поганою людиною, і мати твоя не була розпусницею!»

²⁹ Та вона вказала на [Ісу]. Вони запитали: «Як ми можемо говорити з ним, коли він — немовля?»

³⁰ Він сказав: «Воістину, я — раб Аллаха. Він дарував мені Писання й зробив мене пророком.

³¹ Він зробив мене благословенним [усюди], де б я не був, зобов'язав мене молитися й давати закят, доки я буду жити,

³² бути шанобливим до матері моєї й не зробив мене зверхнім, нещасним.

³³ Мир мені в день мого народження, в день моєї смерті та в день, коли я воскресну до життя!»

³⁴ Такий Іса, син Мар'ям. Це — правдиве слово про нього — про кого вони так сперечаються.

³⁵ Не годиться Аллаху народжувати, Преславний Він! Коли вирішує Він щось, то тільки говорить: «Будь!» — і воно є.

³⁶ І, воістину, Аллах — мій Господь і ваш Господь. Тож поклоняйтеся Йому, це — прями́й шлях!

³⁷ Сперечаються між собою різні групи. Горе невіруючим від того, в чому вони пересвідчаться у Великий День!

³⁸ Як же ясно вони будуть чути й бачити того Дня, коли постануть перед Нами! Але ж сьогодні нечестивці справді блукають у явній омані!

³⁹ Тож попередь їх про День Втрат, бо рішення про них уже прийнято, але вони не зважають на це та не вірують.

⁴⁰ Воістину, Ми успадкуємо землю й тих, хто на ній, і вони повернуться до Нас!

⁴¹ І згадай у Писанні Ібрагіма. Воістину, він був праведником, про роком.

⁴² Коли він сказав своєму батькові: «Батьку мій! Чому ти поклоняєшся тому, що не чує й не бачить і не порятує тебе ні від чого?»

⁴³ Батьку мій! До мене прийшло знання, яке не було відкрито тобі. Іди за мною, я поведу тебе прямим шляхом!

⁴⁴ Батьку мій! Не поклоняйся шайтану, бо шайтан не послухався Милостивого!

⁴⁵ Батьку мій! Воістину, я боюся, що впаде на тебе кара від Милостивого й ти станеш приятелем шайтана!»

⁴⁶ Той відповів: «Невже ти відступишся від моїх богів, Ібрагіме? Якщо ти не вгамуєшся, то я справді поб'ю тебе камінням! Залиш мене надовго!»

⁴⁷ Сказав [Ібрагім]: «Мир тобі! Я проситиму прощення для тебе в Господа, воістину, Він — поблажливий до мене!»

⁴⁸ Але я зрікаюся вас і тих, до кого ви молитесь замість Аллаха. І я звертаюся до Господа мого. Можливо, Він не відмовить мені в цьому, і я не буду нещасним».

⁴⁹ Коли полишив він їх і тих, кому вони поклонялися замість Аллаха, Ми дарували йому Ісхака та Якуба й зробили їх пророками.

⁵⁰ Наділили Ми їх милістю Нашою й лишили про них високе, правдиве слово!

⁵¹ Згадай у Писанні Мусу — він був щирим, був посланцем і про роком.

⁵² Покликали Ми його з правого боку гори, наблизивши до Себе, й розмовляли з ним потаємно.

⁵³ І дарували Ми йому з Нашої милості брата його Гаруна, пророка.

⁵⁴ І згадай у Писанні Ісмаїла — воістину, він був правдивим в обіцянках, був посланцем і про роком.

⁵⁵ І наказав він своїм людям молитися й давати закят; і його Господь був задоволений ним.

⁵⁶ І згадай у Писанні Ідриса — воістину, він був праведником, про роком!

⁵⁷ Ми піднесли його на високе місце.

⁵⁸ Це — ті, кого наділив Аллах благами, вони — пророки, нащадки Адама й тих, кого порятували Ми разом із Нухом; нащадки Ібрагіма та Ісраїла, одні з тих, кого Ми повели прямим шляхом і обрали. Коли читали їм знамення Милостивого, вони низько вклонялися й плакали.

⁵⁹ Змінили їх нащадки, які перестали молитися й пішли за своїми низькими бажаннями. Вони прийдуть до загибелі!

⁶⁰ Окрім тих, які покаялися, увірували й робили добро — вони ввійдуть до раю й не будуть там нічим ображені!

⁶¹ В сади Едену, які Милостивий пообіцяв Своїм рабам. Воістину, обіцянка Його буде виконана!

⁶² Не почують вони там марних розмов, а лише слова: «Мир!»; їм — наділ їхній уранці та ввечері!

⁶³ Таким є рай. Успадкують його ті з Наших рабів, які богобоязливі.

⁶⁴ [Сказали ангели]: «Ми сходимо тільки за наказом Господа твого, належить Йому те, що попереду нас, і те, що позаду нас. І Господь твій не забуває нічого!»

⁶⁵ Господь небес, землі й того, що поміж ними! Поклоняйся Йому та будь твердим у цьому! Чи знаєш ти рівного Йому?

⁶⁶ І запитує людина: «Коли я помру, невже повернуть мене до життя?»

⁶⁷ Хіба людина не пам'ятає, як колись Ми створили її, хоч вона була раніше нічим?

⁶⁸ І клянусь Господом твоїм, Ми зберемо і їх, і шайтанів, поставивши потім навколо геєни на коліна.

⁶⁹ Потім зберемо з кожної групи тих, хто найвпертіше не слухався Милостивого.

⁷⁰ Нам краще знати, хто з них заслуговує місця у вогні!

⁷¹ І, воістину, нема серед вас таких, хто не пройде над геєною! Це вирішено Господом твоїм остаточно.*

⁷² Потім Ми врятуємо тих, які богобоязливі, а несправедливих залишимо там на колінах.

⁷³ І коли читають їм Наші знамення, невіруючі говорять тим, які увірували: «Яка з двох груп вища й краща за місцем?»

⁷⁴ О, скільки ж поколінь до них Ми знищили! А вони переважали їх і багатством, і зовнішнім виглядом.

⁷⁵ Скажи: «Тим, хто заблукав, хай подовжить Милостивий життя, доки не побачать вони обіцяне їм — чи покарання, чи прихід Часу. Тоді вони знатимуть, чиє місце гірше та чиє військо слабше».

⁷⁶ І зміцнює Аллах на прямому шляху тих, хто пристав на нього; незникненні добрі вчинки кращі перед Господом твоїм за винагородою і відплатою!

⁷⁷ Чи бачив ти того, хто не увірував у Наші знамення й сказав: «Я неодмінно стану наділений багатством і дітьми?»

⁷⁸ Чи знає він потаємне, чи, може, уклав завіт із Милостивим?

⁷⁹ Та ж ні! Ми запишемо сказане ним і збільшимо йому покарання.

⁸⁰ І дійде до Нас сказане ним, і він постане перед Нами одинаком.

⁸¹ Вони поклоняються, крім Аллаха, іншим богам, щоб отримати від них могутність.

⁸² Але ж ні! Вони відкинуть їхнє поклоніння й стануть їм ворогами!

⁸³ Хіба ти не знаєш, що Ми відіслали до невіруючих шайтанів, щоб вони підбурювали їх?

* У цьому аяті міститься вказівка на ас-Сірат — міст над геєною, по якому пройде кожен.

⁸⁴ Тож не поспішай з ними! Ми рахуємо число [вчинків] їхніх.

⁸⁵ Одного дня Ми покличемо богобоязливих до Милостивого почесним почтом,

⁸⁶ а грішників поженемо в геєну — спраглими!

⁸⁷ Ніхто не отримає заступництва, крім тих, хто має завіт із Аллахом.

⁸⁸ І ще кажуть: «Милостивий узяв сина».

⁸⁹ Справді, ви стверджуєте жахливу річ!

⁹⁰ Від цього здатні розколотися небо, розсипатися земля й зруйнуватися гори!

⁹¹ Від того, що вони приписали Милостивому сина!

⁹² Не годиться Милостивому мати сина!

⁹³ Воістину, кожен із тих, хто на небесах і на землі, постане перед Аллахом лише як раб.

⁹⁴ Він знає їхнє число й перелічив їх.

⁹⁵ І кожен із них постане перед Ним у День Воскресіння одинаком.

⁹⁶ Воістину, тих, які увірували й робили добрі справи, Милостивий наділив любов'ю.

⁹⁷ І полегшили Ми [Коран] твоєю мовою, щоб ти сповістив його богобоязливим та застеріг ним людей, які сперечаються!

⁹⁸ А скільки поколінь перед ними Ми знищили! Чи ти знайдеш хоч одного з них, чи почуєш їхній шепіт?

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Та. Га.

193

² Ми зіслали тобі Коран не для того, щоб завдати тобі страждань,

³ а тільки як згадку для тих, хто боїться.

⁴ Зіслав його Той, Хто створив землю й високі небеса.

⁵ Милостивий утвердився на троні,

⁶ Йому належить те, що на небесах і на землі й те, що між ними, а також те, що під землею.

⁷ Чи промовлятимеш уголос, [чи ні] — воістину, Він знає таємне й найбільш приховане!

⁸ Аллах! Немає бога, крім Нього, Йому належать найпрекрасніші імена!

⁹ Чи дійшла до тебе розповідь про Мусу?

¹⁰ Коли Він побачив вогонь і сказав своїм людям: «Зачекайте, я помітив вогонь! Можливо, я принесу вам від нього головню чи знайду за вогнем правильний шлях!»

¹¹ І коли він підійшов туди, то покликали його: «О Мусо!

¹² Воістину, Я — Господь твій! Зніми взуття своє, воістину, ти опинився у священній долині Тува!

¹³ І Я обрав тебе. Слухай те, що відкривається тобі!

¹⁴ Воістину, Я — Бог і немає бога, крім Мене! Тож поклоняйся Мені й звершуй молитву, щоб пам'ятати про Мене!

¹⁵ Воістину, Час настане! Але Я приховую строк приходу його, щоб відплатити кожній душі за те, в чому вона поспішала!

¹⁶ Нехай не відвертає тебе від Часу той, хто не увірував у нього та йшов за своїми пристрастями. Інакше ти загинеш!

¹⁷ А що це в твоїй правій руці, Мусо?»

¹⁸ Той відповів: «Це — моя палиця. Я спираюся на неї, збиваю листя для своїх овець і для іншого вона годиться».

¹⁹ Аллах сказав: «Кинь її, Мусо!»

²⁰ Він кинув її і палиця обернулася на змію та швидко поповзла!

²¹ Аллах сказав: «Візьми її та не бійся! Вона стане тим, чим була.

²² Поклади свою руку за пазуху й знайдеш її чистою, без жодних плям. Ось тобі ще одне знамення,

²³ щоб Ми показали тобі Наші великі знамення!
²⁴ Іди до Фірауна, бо, воістину, він несправедливий!»

²⁵ Муса сказав: «Господи! Розкрий серце мое
²⁶ і полегши справу мою!

²⁷ І розв'яжи вузол на вустах моїх,
²⁸ щоб розуміли вони слова мої.

²⁹ І дай мені помічника з родини моєї,

³⁰ Гаруна, брата мого,

³¹ і додай мені сил через нього

³² та зроби спільником у справі моїй –

³³ щоб ми славили тебе часто,

³⁴ й згадували тебе часто!

³⁵ Ти ж бачиш нас!»

³⁶ Аллах сказав: «Уже дано тобі те, що ти просиш, Мусо!

³⁷ Справді, Ми й перед тим були ласкаві до тебе,

³⁸ коли Ми відкрили твоїй матері те, що відкрили:

³⁹ «Поклади його в скриню та пусти річкою. Річка винесе його на берег, де його підбере Мій ворог і його ворог». Я простер на тебе Свою любов, щоб ти ріс на Моїх очах!

⁴⁰ Приходить сестра твоя й говорить: «Може, вказати вам на того, хто про нього піклуватиметься?» Так Ми повернули тебе твоїй матері, щоб були радісні очі її, і щоб вона не журилася. Потім ти вбив одну людину, та Ми врятували тебе від смутку й випробували тебе. Ти пробув довгі роки серед жителів Мад'яну, а тепер прийшов вказаний час, о Мусо!

⁴¹ І Я вибрав тебе для Себе!

⁴² Рушайте ж, ти і брат твій, із Моїми знаменнями, та не забувайте згадувати Мене!

⁴³ Ідіть до Фірауна, бо, воістину, він несправедливий!

⁴⁴ Говоріть із ним лагідно — можливо, він схаменеться або налякається!»

⁴⁵ Вони відповіли: «Господи наш! Воістину, Ми боїмося, що він одразу скарає нас чи вчинить несправедливо із нами!»

⁴⁶ Аллах відповів: «Не бійтеся! Я з вами, чую та бачу!

⁴⁷ Ідіть до нього та скажіть: «Ми — посланці Господа твого! Відпусти разом із нами інших синів Ізраїла й не знущайся з них. Ми прийшли до тебе зі знаменням від Господа нашого! Мир тому, хто йде прямим шляхом!

⁴⁸ Воістину, відкрито нам, що скарають того, хто заперечував і відвертався!»

⁴⁹ Фіраун спитав: «Хто ваш Господь, Мусо?»

⁵⁰ Той відповів: «Господь наш — Той, Хто дав кожній речі природу її, а потім повів прямим шляхом!»

⁵¹ Фіраун сказав «А що з давніми народами?»

⁵² Муса відповів: «Знання про це — тільки в мого Господа, в Писанні. Не помиляється Господь мій нічого не забуває!»

⁵³ Він — Той, Хто створив для вас землю ложем і зробив на ній шляхи для

вас. Він пролив із неба воду! І Ми виростили завдяки їй пари різних рослин.

⁵⁴ Споживайте самі й випасайте на них свою худобу! Воістину, в цьому знамення для тих, хто має розум!

⁵⁵ Ми створили вас із землі й у землю вас повернемо. А потім іще раз виведемо вас звідти!

⁵⁶ Ми показали йому всі Наші знамення, але він відкинув їх, не визнав

⁵⁷ і сказав: «Невже ти прийшов, щоб вигнати нас із землі нашої своїми чарами, Мусо?

⁵⁸ Справді, ми покажемо тобі таке саме чаклунство. Тож признач-
лежне місце й час — щоб не порушили його ні ми, ні ти!»

⁵⁹ Сказав Муса: «Визначеним часом для вас нехай буде День прикрас.
А люди нехай зберуться зранку».

⁶⁰ Фіраун пішов, зібрав усіх своїх чаклунів і повернувся.

⁶¹ Муса сказав їм: «Горе вам! Не зводьте на Аллаха наклеп, а то Він
вразить карою вас! Нещасний той, хто зводить наклеп!»

⁶² Ті почали сперечатися між собою, що робити, але говорили вони по-
таємно,

⁶³ й сказали: «Ці двоє — чаклуни. За допомогою своїх чарів вони праг-
нуть вигнати вас із вашої землі та звести вас із вашого найкращого шляху!

⁶⁴ Тож приготуйте всі свої хитрощі й вийдіть єдиною лавою! Сьогодні
успіху досягне той, хто перемає!»

⁶⁵ Вони запитали: «О Мусо! Чи будеш кидати [палицю] першим чи,
може, будемо перші ми?»

⁶⁶ Той відповів: «Ні, нехай уже ви будете перші!» І через чари їхні
здалося йому, що мотузки й палиці їхні почали рухатися.

⁶⁷ І відчув Муса страх у душі своїй.

⁶⁸ Ми сказали: «Не бійся! Воістину, ти подолаєш їх!

⁶⁹ Кинь те, що в твоїй правій руці, і воно негайно проковтне те, що
зробили вони, бо то тільки хитрощі чаклуна! Не перемає чаклун, де
б він не був!»*

⁷⁰ І тоді впали чаклуни в земному поклоні й сказали: «Ми увірували
в Господа Муси й Гаруна!»

⁷¹ [Фіраун] сказав: «Невже ви повірили йому без мого дозволу?!
Воістину, він — ваш наставник, той, хто навчив вас чар! Я накажу відру-
бати вам руки й ноги навхрест і розіпнути вас на пальмових стовбурах!
Тоді ви дізнаєтесь, чия кара сильніша й довговічніша!»

⁷² Вони відповіли: «Ми не віддамо тобі переваги перед тим, що
прийшло до нас із ясних доказів, і перед Творцем нашим. Кажи свій
вирок! Але ж він чинний тільки в цьому житті!

⁷³ Воістину, Ми увірували в Господа нашого, щоб простив Він гріхи наші

* Муса (мир йому) кинув палицю, яка перетворилася на змію та проковтнула «мотузки
й палиці» чаклунів.

й чаклунство, до якого ти силував нас. А Аллах — Кращий та Вічний!»

⁷⁴ Хто постане перед Господом своїм грішником, той опиниться в геєні, де він не помре й не буде жити.

⁷⁵ А ті, які постануть перед Ним віруючими, які робили добрі вчинки — ті опиняться на найвищих ступенях —

⁷⁶ у садах Едену, де течуть ріки. І будуть вони там вічно! Це — винагорода для тих, хто очистився.

⁷⁷ Справді, Ми відкрили Мусі: «Вийди вночі разом із Моїми рабами й проклади для них суху дорогу в морі! Не бійся, що тебе наздоженуть, і не лякайся!»

⁷⁸ Фіраун вирушив їм навздогін разом зі своїм військом, але море накрило його.

⁷⁹ Так Фіраун ввів свій народ в оману й не повів правильним шляхом.

⁸⁰ О сини Ізраїля! Ми врятували вас від ворога! Та Ми ще раніше обіцяли вам це на правому схилі гори. Також Ми дарували вам манну й перепелів.

⁸¹ Їжте блага, якими Ми наділили вас, але не порушуйте дозволеного, інакше впаде на вас Мій гнів. Той, на кого впав гнів Мій, гине!

⁸² Воістину, Я прощаю тим, які покалися, увірували, робили добро та йшли далі прямим шляхом!

⁸³ Чому ти так швидко залишив свій народ, о Мусо?

⁸⁴ Той відповів: «Вони йдуть слідом за мною! Я ж поспішав до Тебе, Господи, щоб Ти був задоволений мною!»

⁸⁵ Аллах сказав: «Ми випробовували народ твій після того, як ти пішов! Їх збив із прямого шляху самарянин!»

⁸⁶ Тож Муса повернувся до народу свого розгніваним і засмученим. Він вигукнув: «О народе мій! Хіба Господь ваш не дав вам прекрасної обіцянки? Чи надто тривалим видався вам цей строк, чи, може, ви хочете, щоб упав на вас гнів Господа вашого, і тому ви порушили те, що обіцяли мені?»

⁸⁷ Вони відповіли: «Ми не порушували обіцянки, даної тобі. Але ж ми несли важкий тягар — прикраси того народу. Ми жбурнули їх [у вогонь] — так само зробив і самарянин».

⁸⁸ Він виплавив їм подобу тільця, яка ще й ревла та сказав: «Оце — ваш Господь і Господь Муси, але він забув Його».*

⁸⁹ Невже вони не бачили, що він не говорить із ними й не може ні завдати їм шкоди, ні принести користі?

⁹⁰ Справді, Гарун уже говорив їм: «Народе мій! Вас лише спокушають цим! Воістину, ваш Господь — це Милостивий! Ідіть за мною та слухайтеся наказів моїх!»

⁹¹ Вони відповіли: «Ми не перестанемо поклонятися йому, поки не повернеться до нас Муса».

⁹² А той сказав: «О Гаруне! Що завадило тобі, коли ти побачив оману їхню,

* Як пояснюють тлумачі, «подоба тільця» ревла за рахунок спеціальних отворів, у які заходив вітер.

⁹³ йти за мною? Чому ти не послухався мого наказу?»

⁹⁴ Той відповів: «О сину моєї матері! Не тримай мене за бороду й за голову! Я боявся, що ти скажеш: «Ти посіяв розбрат між синами Ізраїла та не послухався слова мого!»

⁹⁵ Муса сказав: «О самарянине! А ти чого хотів?»

⁹⁶ Той відповів: «Я бачив те, чого не бачили вони. Я взяв жменю піску зі слідів посланця й кинув її [у вогонь], бо саме так я захотів зробити!»

⁹⁷ Муса вигукнув: «Вийди геть! Воістину, в нинішньому житті ти будеш говорити: «Не торкайтеся мене!» І чекає тебе обіцяне й не омине тебе воно! Поглянь на свого бога, якому ти поклонявся: ми неодмінно спалимо його, а потім розвіємо попіл над морем!

⁹⁸ Ваш Бог — тільки Аллах, окрім Якого немає бога, і Він осягає знанням кожную річ!»

⁹⁹ Так Ми розповідаємо тобі звістки про те, що вже минуло. І Ми дали тобі від Себе нагадування!

¹⁰⁰ І хто відвернеться від цього, той понесе в День Воскресіння важкий тягар.

¹⁰¹ І буде він із ним вічно. Який же лихий цей тягар!

¹⁰² Того Дня засурмлять у ріг, і буде зібрано грішників, і будуть вони синьою.

¹⁰³ Вони розмовлятимуть одне з одним пошепки: «Воістину, ви пробули там лише днів із десять!»

¹⁰⁴ Ми краще знаємо про те, що вони кажуть — навіть коли говорить найкращий із них: «Ви пробули там тільки день!»

¹⁰⁵ Тебе запитують про гори. Скажи: «Мій Господь розвіє їх на порох

¹⁰⁶ і перетворить на рівну пустелю.

¹⁰⁷ І ти не побачиш там ні урвища, ні пагорба!»

¹⁰⁸ Того Дня вони підуть за глашатаєм і не зможуть ухилитися від нього. Голоси будуть смиренні перед Милостивим, і ти не почувеш нічого, крім шепоту.

¹⁰⁹ Того Дня не допоможе нічیه заступництво — крім тих, кому дозволив це Милостивий і чиїм словом Він задоволений.

¹¹⁰ Він знає їхнє минуле й майбутнє, а вони не здатні осягнути Його знанням.

¹¹¹ І будуть вони принижені перед Живим, Сущим. І розчарується той, хто ніс тягар своєї несправедливості!

¹¹² А хто робив добро й був віруючим, той нехай не боїться ні несправедливості, ні образи!

¹¹³ Так Ми зіслали Коран арабською мовою та роз'яснили в ньому грози. Можливо, вони боятимуться, або ж він буде їм нагадуванням!

¹¹⁴ Всевишній Аллах, Істинний володар! Тож не поспішай із Кораном, поки не буде завершено одкровення тобі. Скажи: «Господи, додай мені знання!»

¹¹⁵ Раніше Ми взяли завіт із Адамом, але він забув його. І Ми не знайшли в ньому рішучості!

¹¹⁶ І коли Ми сказали ангелам: «Вклоніться низко Адаму!», то вклонилися всі, крім Ібліса, який відмовився.

¹¹⁷ Тоді Ми сказали: «О Адаме! Воістину, це — ворог тобі й дружині

твій! Стережися, щоб не вигнав тебе з раю, а то будеш ти нещасним.

¹¹⁸ Тут ти не голодуватимеш, не ходитимеш роздягненим,

¹¹⁹ не страждатимеш від спраги й від спеки!»

¹²⁰ Але почав нашіптувати йому шайтан, говорячи: «О Адаме! Чи не показати тобі дерево вічності й неминущої влади?»

¹²¹ Вони скуштували з нього та й побачили наготу свою. І почали прикриватися листям із дерев райських. Не послухався Адам Господа свого й заблукав.

¹²² Але потім Господь обрав його, прийняв каяття й наставив на прямий шлях.

¹²³ Аллах сказав: «Вийдіть із раю обоє! Нащадки ваші будуть ворогами одне одному! Та якщо Я дарую вам Свій прямий шлях, то той, хто буде йти цим прямим шляхом, не заблукає та не буде нещасливим.

¹²⁴ А той, хто відвернеться від Мого нагадування, той матиме важке життя, а в День Воскресіння Ми підніmemo його сліпим!»

¹²⁵ Він скаже: «Господи! Чому ти воскресив Мене сліпим? Я ж був зрячим!»

¹²⁶ Аллах скаже: «Так само, як Ми показували тобі Наші знамення, а ти забув їх, і ти будеш забутий сьогодні!»

¹²⁷ Отак Ми винагороджуємо тих, хто був порушником та не увірував у знамення Господа свого. А покарання в наступному житті — сильніше й довговічніше!

¹²⁸ Чи не привело їх на прямий шлях те, що Ми знищили стільки поколінь перед ними! Вони ходять по руїнах домівок їхніх — у цьому знамення для обдарованих розумом!

¹²⁹ Якби не попереднє слово Господа твого та не встановлений строк, [покарання] було б негайним!

¹³⁰ Май терпіння до того, що вони кажуть, і прославляй Господа свого перед сходом і заходом сонця; прославляй у нічні часи та вдень — можливо, ти будеш задоволений!

¹³¹ Не заглядайся на те, чим Ми наділили деяких людей, щоб випробувати їх. Це — блиск земного життя, а винагорода Господа твого краща й довговічніша!

¹³² Накажи своїй родині звершувати молитву й будь у ній терпеливим. Ми не просимо в тебе наділу, а Ми самі наділяємо тебе. А порятунок — для богобоязливих!

¹³³ Запитують [невіруючі]: «Чому він не прийде до нас із якимось знаменням від Господа його?» Та чи не з'явився їм ясний доказ — у давніх сувоях?

¹³⁴ Якби Ми знищили їх покаранням раніше за [Мухаммада], то вони б сказали: «Господи наш! Чому Ти не відіслав до нас посланця? Ми пішли б за його знаменнями ще перед тим, як стали приниженими й зганьбленими!»

¹³⁵ Скажи: «Всі чекають [Часу]! Чекайте й ви! Тоді ви дізнаєтеся, хто йде прямим шляхом!»

ПРОРОКИ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Наблизився до людей час відплати, а вони в невігластві своєму відвертаються.

² Яке б нове нагадування Аллаха до них не приходило, вони слухають його, бавлячись,

³ із неуважним серцем. Нечестивці таємно шепотіли: «Невже він не така сама людина як і ми? Невже ви підете за чарами, які самі бачите?»*

⁴ Скажи: «Мій Господь знає те, що говорять і на небесах, і на землі. А Він — Всечуючий, Всезнаючий!»

⁵ Але вони говорять: «Якісь уривчасті видіння! Та він вигадав це! Він — поет! Нехай прийде до нас зі знаменням, яке було в перших посланців!»

⁶ Жодне селище, яке Ми знищили, не увірувало. Невже й вони не увірують?

⁷ І раніше за тебе Ми відсилали чоловіків, яким давали одкровення. Запитайте про це в людей Нагадування, якщо ви не знаєте!**

⁸ Ми не створили їх плоттю, якій не потрібна їжа, і вони не були безсмертними!

⁹ А потім Ми виконали обіцянку: врятували їх разом із тими, кого побажали, й знищили порушників!

¹⁰ Ми зіслали вам Писання, а в ньому — згадка про вас! Невже ви не розумієте?

* Ат-Табарі коментує слова «нечестивців», які «таємно шепотіли»: «Одні з них говорили іншим: «Невже ви приймете ці чари й повірите в них, коли самі знаєте, що це — чари?» Вони мали на увазі Коран».

** Більшість тлумачів вважає, що під «людьми Нагадування» (агль аз-зікр) маються на увазі «люди Писання» — юдеї та християни. Ібн Касір, наприклад, пише: «Запитайте у вчених різних громад, таких як юдеї, християни та інші групи: «Посланці, які приходили до вас, були людьми чи ангелами?» Вони були людьми, й така повнота Божої милості до Його творіння, адже Він відстає посланців, схожих на вас, які можуть донести послання, а ви можете його взяти».

¹¹ Скільки Ми знищили селищ, жителі яких були несправедливими! Після них Ми створили інші народи.

¹² Коли вони відчули Нашу міць, то почали тікати звідти.

¹³ Не тікайте! Поверніться туди, де ви розкошували, де житла ваші! Можливо, вас запитають!*

¹⁴ Вони говорили: «Горе нам! Воістину, ми були несправедливими!»

¹⁵ Вони голосили так, доки Ми не перетворили їх на зів'ялу ниву.

¹⁶ Ми не створювали небес, землі й того, що між ними, бавлячись.

¹⁷ Коли б Ми прагнули забави, то зробили б її з того, що маємо — якби взагалі це робили!

¹⁸ Та ж ні! Ми вражаємо істиною брехню й вона трощить її. І та зни- кає! Горе вам за те, що ви вигадуете!

¹⁹ Йому належать усі, хто на небесах і на землі! А ті, хто поряд із Ним, не гордують поклонінням Йому й не втомлюються!

²⁰ Вони невтомно прославляють Його вночі та вдень!

²¹ Невже вони роблять собі богів із землі, які були б здатні воскресити?***

²² Якби були інші боги, крім Аллаха, то [небеса і земля] зруйнувалися б. Аллах, Господь трону, пречистий від того, що Йому приписують!

²³ Його не запитають про те, що Він робить, — запитають їх!***

²⁴ Невже крім Нього вони беруть собі інших богів? Скажіть: «Наведіть свій доказ! Ось нагадування для тих, хто зі мною, і нагадування для тих, хто був раніше за мене!» Але більшість із них не знає істини. Вони відвертаються!****

²⁵ Ми не відсилали раніше за тебе жодного посланця, не відкривши йому: «Немає бога, крім Мене! Тож поклоняйтеся Мені!»

²⁶ Вони говорять: «Милостивий узав Собі дитину!» Преславний Він! Але ж вони тільки шановані раби.*****

²⁷ Не випереджають Його словом й діють згідно з Його наказом!

²⁸ Він знає те, що було до них і те, що буде після них. Заступаються вони лише за тих, ким Він задоволений, а самі тріпочуть від страху перед Ним!

²⁹ А хто з них скаже: «Я — бог замість Нього», тому відплатою буде геєна. Так Ми винагороджуємо нечестивців!

* «Вас запитають» — аль-Багавві коментує: «Сказав ібн Аббас: «Про вбивство вашого про- рока!» А Катада сказав: «Щось про ваше земне життя».

** Аль-Багавві коментує: «Ідеться про ідолів із дерева й каміння, а вони походять із землі».

*** Ібн Касір коментує: «Бог запитає Свої творіння про їхні вчинки!»

**** Ібн Касір та аль-Багавві вважають, що під «нагадуванням» (зікр) тут мається на увазі Коран, а також писання попередніх громад (Тора, Євангеліє), де проголошується єдино- божжя. Цей варіант перекладу підтверджується й текстом наступного аяту.

***** Ідеться про ангелів, яких багатобожники вважали за «дітей Аллаха» або й взагалі богами.

³⁰ Невже не бачать невіруючі, що небеса й земля були єдиним цілим, а Ми роз'єднали їх, і що Ми створили все живе з води? Невже вони не увірують?

³¹ І Ми поставили на землі непохитні гори, щоб вона не коливалася під ними, й проклали широкі шляхи, щоб вони мали змогу йти правильним шляхом.

³² І Ми зробили небо захищеним дахом, але вони відвертаються від його знамень.

³³ Він — Той, Хто створив ніч, день, сонце й місяць. Усі вони плинуть небосхилом.

³⁴ Нікому з людей, що жили перед тобою, Ми не дарували безсмертя. Тож неспе, якщо ти помреш, вони житимуть вічно?

³⁵ Кожна душа зазнає смерті. Ми випробовуємо вас злом і добром як спокусою, і до Нас ви повернетесь!

³⁶ Коли ті, які не вірують, бачать тебе, то тільки насміхаються: «Чи це не той, хто глузував із ваших богів?» Не вірують вони в нагадування Милостивого!

³⁷ Людина створена нетерплячою. Я покажу вам Свої знамення, тож не квапте Мене!

³⁸ Вони запитують: «Коли ж станеться обіцяне, якщо ви правдиві?»

³⁹ Якби невіруючі тільки знали про той час, коли вони не зможуть відвернути вогонь ні від свого обличчя, ні від своєї спини! І ніхто не допоможе їм!

⁴⁰ Це станеться несподівано й приголомшить їх. Вони не зможуть цього відвернути й не матимуть відстрочки!

⁴¹ Справді, вже глузували й з тих посланців, які жили раніше за тебе. Тож насмішників вразило те, з чого вони глузували!

⁴² Запитай: «Хто захистить вас від Милостивого вночі та вдень?» Але вони відвертаються від нагадування Господа свого!

⁴³ Або у них є, крім Нас, інші боги, які їх захистять? Вони не здатні допомогти самим собі й ніхто не захистить їх від Нас!

⁴⁴ Ми дозволили їм та їхнім батькам насолоджуватися благами, доки триває їхнє життя. Невже вони не бачать, що Ми зменшуємо землю з країв? Невже вони переможуть?*

⁴⁵ Скажи: «Я застерігаю вас одкровенням!» Але глухі не чують заклику, навіть якщо їх застерігають.

⁴⁶ А якщо їх торкнеться частина кари Господа твого, то вони неодмінно скажуть: «Горе нам! Ми були несправедливі!»

⁴⁷ У День Воскресіння Ми встановимо справедливую вагу й ні з ким не вчинять несправедливо. Коли щось матиме навіть вагу гірчиного зерна, Ми все одно принесемо Його! Достатньо тієї лічби, що в Нас!

* Аль-Багаві та інші тлумачі вважають, що йдеться про перемогу віруючих та відкриття нових земель для ісламу.

⁴⁸ Ми дарували Мусі й Гаруну розрізнення, світло й нагадування для богобоязливих,

⁴⁹ які потай бояться свого Господа й мають страх перед Часом.

⁵⁰ Це — благословенне нагадування, зіслане Нами. Невже ви будете його заперечувати?

⁵¹ Ще раніше Ми дарували Ібрагіму дороговказ і Ми знали, ким є [Ібрагім].

⁵² Ось він сказав своєму батьку та іншим людям: «Що це за образи, яким ви настільки віддані?»

⁵³ Ті відповіли: «Ми бачили, що наші батьки поклонялися їм!»

⁵⁴ Він сказав: «Ви та ваші батьки перебуваєте в справжній омані!»

⁵⁵ Ті сказали: «Ти прийшов до нас з істиною чи просто бавишся?»

⁵⁶ Він сказав: «Ні! Ваш Господь — Господь небес і землі, Який створив їх. І я — один із тих, хто свідчить про це!»

⁵⁷ Клянуся Аллахом! Я неодмінно замислю хитрощі проти ваших ідолів, коли ви відвернетесь і підете!»

⁵⁸ Він розтрощив усіх ідолів, окрім найбільшого з них, — щоб вони могли звернутися до нього.

⁵⁹ Вони запитали: «Хто зробив це з нашими богами? Воістину, він — нечестивець!»

⁶⁰ Інші сказали: «Ми чули, як один юнак згадував їх. Його звать Ібрагім!»

⁶¹ Ті сказали: «Приведіть його перед людські очі, нехай вони засвідчать!»

⁶² Вони запитали: «Це ти зробив таке з нашими богами, Ібрагіме?»

⁶³ Він відповів: «Ні, це зробив найбільший із них. Запитайте їх, якщо вони здатні розмовляти!»

⁶⁴ Одні з них звернулися до інших і сказали: «Воістину, ви самі — нечестивці!»

⁶⁵ Але потім вони знову взялися за своє: «Ти знаєш, що вони не здатні розмовляти!»

⁶⁶ [Ібрагім] сказав: «Невже ви поклоняєтеся замість Аллаха тому, хто не може ні принести вам користі, ні завдати шкоди?»

⁶⁷ Гидота — і ви, і те, чому ви поклоняєтеся замість Аллаха! Невже ви не розумієте?*

⁶⁸ Ті сказали: «Спаліть його й допоможіть вашим богам, якщо ви спроможні діяти!»

⁶⁹ Ми сказали: «О вогонь! Будь для Ібрагіма прохолодою і безпекою!»

⁷⁰ Вони прагнули заподіяти шкоду, але Ми зробили так, щоб вони втратили більше за всіх.

⁷¹ Ми врятували його та Лута й привели на землю, яку благословили для світів!

* Вигук «Уф!» («Мерзота!») — вираз зневаги й презирства.

⁷² І Ми дарували йому Ісхака, а ще Якуба. Ми зробили їх усіх праведниками!

⁷³ І зробили їх провідниками, які з Нашого дозволу вказують прямий шлях. І Ми відкрили їм, як робити добро, звершувати молитву й давати закят. І вони поклонялися Нам!

⁷⁴ А Луту Ми дарували мудрість і знання й врятували його від жителів селища, які робили мерзенні вчинки. Воїстину, вони були лихими й розпусними людьми!

⁷⁵ Ми ввели його у Свою милість. Воїстину, він був одним із праведників!

⁷⁶ А Нух закликав Нас іще раніше; Ми відповіли йому й врятували його з родиною від великого смутку.

⁷⁷ Ми захистили його від людей, які вважали брехнею Наші знамення. Ці люди були лихими, тож Ми їх усіх утопили!

203

⁷⁸ Давуд і Сулайман вирішували справу про ниву, яку вночі витоптали чужі вівці. Ми були свідками їхнього суду!

⁷⁹ І Ми дали Сулайману правильне рішення, а обом їм дарували мудрість та знання. І Ми підкорили гори й птахів для того, щоб вони славили Нас разом із Давудом. Так, Ми зробили це!*

⁸⁰ Ми навчили його мистецтва виготовлення військових обладунків, щоб ви мали захист від взаємної шкоди. Але хіба ж ви вдячні?

⁸¹ Ми підкорили Сулайману могутній вітер, який за його наказом дув на благословенну Нами землю. Адже Ми знаємо про кожну річ!

⁸² Були серед шайтанів такі, які пірнали для нього у воду й виконували іншу роботу. А Ми стерегли їх!

⁸³ Ось Аюб закликав до Господа свого: «Воїстину, Мене торкнулося лихо, а Ти — Наймилостивіший із милостивих!»

⁸⁴ Ми відповіли йому, відвернули те лихо й дарували йому родину його і ще стільки ж — як милість від Нас та нагадування для тих, хто поклоняється!

⁸⁵ Ісмаїл, Ідрис, Зуль-Кіфл — усі вони були з терплячих!

⁸⁶ І Ми ввели їх до Нашої милості. Воїстину, вони були праведниками!

⁸⁷ Ось Зун-Нун пішов розгніваний і думав, що Ми не здолаємо його, але в темряві він заголосив: «Немає бога, крім Тебе! Преславний Ти! Воїстину, я був несправедливим!» **

⁸⁸ Ми відповіли йому та врятували від розпачу. Так Ми рятуємо віруючих!

* «І Ми дали Сулайману правильне рішення» (досл.: «допомогли зрозуміти») — Аль-Багавві та інші тлумачі коментують це рішення так: власник отари мав відновити знищені посіви, а в цей час власник ниви мав право тримати отару кривдника й користуватися нею. Згодом вони повинні були повернути власність одне одному.

** Зун-Нун (досл. «той, що з рибою») — ідеться про Юнуса (Йону), який опинився в череві великої риби.

⁸⁹ Ось Закарія закликав до Господа свого: «Господи! Не залишай мене самотнім, адже Ти — найкращій зі спадкоємців!»

⁹⁰ Ми відповіли йому й дарували Ях'ю, зробивши його дружину спроможною на це. Вони поспішали робити добро, кликали Нас із надією та страхом. І вони були перед Нами смиренними!

⁹¹ Та, яка зберегла цноту лона свого, — Ми вдихнули в неї від нашого Духу, зробивши її самою та її сина знаменням для світів!

⁹² Воістину, ця ваша громада — громада єдина! А Я — Ваш Господь, тож поклоняйтесь Мені!*

⁹³ Хоч [люди] й розділилися між собою, усі вони повернуться до Нас!

⁹⁴ Зусиль того, хто робив добрі вчинки й був віруючим, не відкинуть. Це все Ми запишемо йому!

⁹⁵ Не дозволено повернутися сюди мешканцям селищ, яких Ми винищили,

⁹⁶ доки не відкриють шлях Яджуджу й Маджуджу, які рушать униз із кожного пагорбу!

⁹⁷ Наблизиться час правдивої обіцянки, й погляди тих, які не вірують, застигнуть: «Горе нам! Ми були неухважними до цього! Так, ми були несправедливими!»

⁹⁸ І ви, й те, чому ви поклонялися замість Аллаха, буде паливом для геєни, до якої ви увійдете!

⁹⁹ Якби вони справді були богами, то не ввійшли б туди. Але вони будуть там вічно!

¹⁰⁰ Вони будуть стогнати, але нічого не почують!

¹⁰¹ А ті, кому Ми попередньо дарували найкраще, опиняться далеко від геєни!

¹⁰² Вони не почують найменшого звуку її, вічно будуть серед того, що побажають!

¹⁰³ Великий жах не засмутить їх, а ангели зустрінуть їх так: «Ось День, який вам обіцяли!»

¹⁰⁴ Того Дня Ми згорнемо небо так, як згортають сувої для письма. Ми повторимо творіння — так, як почали його вперше, що вже було обіцяно. Воістину, Ми зробимо це!

¹⁰⁵ Ми вже записали у Псалтирі, після нагадування, що землю успадають Наші праведні раби.**

¹⁰⁶ Воістину, це — послання для людей, які поклоняються!

* Вислів «єдина громада» більшість тлумачів розуміє як «єдина релігія». Наприклад, ібн Касір із посиланням на ібн Аббаса, Муджагіда, Саїда бін Джубайра та Абд ар-Рахмана бін Зайда бін Аслама пише: «Ваша релігія — релігія єдина».

** Більшість тлумачів розуміють під «нагадуванням» (зікр) небесну «Захищену Скрижаль» (аль-лаух аль-махфуз). Згідно з іншими коментарями мається на увазі Таурат (Тора), поява якої передувала Псалтирю.

¹⁰⁷ Ми відіслали тебе тільки як милість для світів.

¹⁰⁸ Скажи: «Мені лише відкрито, що ваш Бог — Бог єдиний! Невже ви не станете покірними [Йому]»?

¹⁰⁹ А якщо вони відвернуться, то скажи так: «Я однаково проголошую це всім вам. Я не знаю, близько чи далеко ще до обіцяного вам!

¹¹⁰ Це Він знає про слова, які промовляють уголос, і знає про те, що ви приховуєте!

¹¹¹ Я не знаю, можливо, це — спокуса для вас і насолода благами до певного часу».

¹¹² Сказав [Мухаммад]: «Господи! Розсуди нас справедливо! У нашого Милостивого Господа треба шукати допомоги проти того, що про Нього вигадують!»

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

206

¹ О люди! Бійтеся Господа вашого! Воістину, землетрус Часу — жахлива річ!

² Того Дня, коли ви побачите його, кожна годувальниця забуде про тих, кого годувала, а кожна вагітна жінка викине свій плід. Ти побачиш людей, наче п'яних, але насправді вони не п'яні — це кара Господня буде важкою!

³ Є серед людей такий, хто сперечається про Аллаха без жодного знання, йдучи за кожним бунтівним шайтаном,

⁴ якому приписано, що кожного, хто зробить його своїм покровителем, він зіб'є зі шляху й заведе у вогняну кару.

⁵ О люди! Якщо ви перебуваєте в сумнівах щодо воскресіння, то Ми створили вас спочатку з праху, потім — із краплі сімені, потім — із кров'яного згустку, а потім — із частинки плоті, яка має свій образ або ще не має. Так Ми пояснюємо це вам! Ми вкладаємо в лона те, що хочемо, до визначеного строку. Потім Ми виводимо вас звідти дітьми, щоб ви могли досягнути зрілості. Деякі з вас помирають, а деякі доживають до жалюгідних часів, забуваючи все, що колись знали. Ти бачиш висохлу землю, але щойно Ми проливаємо на неї воду, вона починає рухатись, підійматись та народжує різні пари прекрасних рослин.

⁶ Це так, бо Аллах — Істина. Він оживляє померлих, Він спроможний на кожна річ,

⁷ адже прийде Час, у якому немає сумніву, і Аллах воскресить тих, хто в могилах!

⁸ Є серед людей такий, хто сперечається про Аллаха без жодного знання, прямого шляху чи Писання, яке дарує світло.

⁹ Він гордо повертає шию, щоб збивати інших зі шляху Аллаха. Ганьба чекає на нього в цьому світі, а в світі наступному Ми дамо йому скуштувати палючої карі!

¹⁰ Це — за те, що приготували руки твої! Аллах не вчиняє несправедливо зі Своїми рабами!

¹¹ Є серед людей такі, хто поклоняється Аллаху, перебуваючи на краю. Якщо з нею станеться щось добре, він заспокоюється. А якщо її

спіткає випробування, вона повернеться назад. Втрачає вона і земне життя, і наступне! Це — явний збиток!*

¹² Замість Аллаха вона звертається до того, що не завдає їй шкоди й не принесе користі. Це — глибока омана!

¹³ Звертається до того, що швидше нашкодить, ніж принесе користь! Поганий такий володар, поганий такий друг!

¹⁴ Воістину, тих, які увірували й робили добрі справи, Аллах введе до садів, де течуть ріки. Воістину, Аллах чинить, як побажає!

¹⁵ Хто вважає, що Аллах ніколи не допоможе [Пророку] — ні в земному, ні в наступному житті — той нехай прив'яже мотузку вгорі, а потім переріже й погляне, чи знищать його хитрощі те, що викликає в нього лють.**

¹⁶ Ми зіслали [Коран] як добре пояснені аяти; Аллах веде прямим шляхом, кого побажає!

¹⁷ Воістину, ті, які увірували, ті, які є юдеями, і сабеї, і християни, і зороастрійці — Аллах розсудить між ними всіма в День Воскресіння! Воістину, Аллах — кожній речі Свідок!

¹⁸ Невже ти не бачиш, що Аллаху поклоняється те, що на небесах і те, що на землі — сонце, місяць, зорі, гори, дерева, тварини й багато людей. А багато хто заслуговує кари! Кого Аллах принизить, того ніхто не пошанує! Воістину, Аллах чинить, як побажає!

¹⁹ Дві групи сперечались про Господа свого. Тим, які не вірують, викроють одяг із вогню, а на їхні голови литимуть окріп,***

²⁰ від якого будуть плавитися їхні черева й шкіра.

²¹ На них чекають залізні палиці.

²² Щоразу, коли вони бажатимуть вийти звідти й позбутися розпачу, їх повертатимуть назад: «Скуштуйте палючої кари!»

²³ Воістину, тих, які увірували й робили добрі справи, Аллах уведе в сади, в яких течуть ріки. Вони будуть прикрашені браслетами з золота й перлів, а одягом їхнім там буде шовк!

²⁴ Їх навчили добрих слів та повели шляхом Хвалимого!

²⁵ Воістину, тим, які не вірують і збивають інших зі шляху Аллаха й дороги до Забороненої Мечеті, яку Ми зробили для всіх людей — чи вони там живуть, чи кочують — а також тим, хто схиляється в ній до несправедливості, Ми дамо скуштувати болісної кари!

* «Перебуваючи на краю» — тобто не маючи справжньої віри.

** Аль-Багаві відзначає, що більшість тлумачів розуміють під самаа («верх», «гора», найчастіше — «небо») стелю будинку. Це підтверджується й коментарем ібн Касіра. Посилаючись на ібн Аббаса та інших коментаторів, він пише, що супротивникам Пророка (мир йому і благословення Аллаха) пропонується повіситись від люті, адже Бог неодмінно допоможе ісламу.

*** «Дві групи» — згідно з тлумаченням Муджагіда й інших коментаторів маються на увазі віруючі та невіруючі.

²⁶ Ось Ми вказали Ібрагіму на місце для Дому: «Нічого не додавай Мені в поклонінні та очищай Мій Дім тому, хто здійснює обхід навколо нього, звершує молитву й низько вклоняється!»*

²⁷ Проголоси людям хаддж! Вони прийдуть до тебе пішки й на втомлених верблюдах із найвіддаленіших місць.

²⁸ Нехай вони свідчать про те, що приносить їм користь, і нехай у визначені дні згадують ім'я Аллаха над тією худобою, якою Він їх наділив. Їхте її самі та годуйте знедоленого бідняка!

²⁹ Нехай вони зітруть бруд свій, виконають обітниці та обійдуть навколо давнього Дому!

³⁰ Саме так! Хто шанує заборони Аллаха, робить це на благо собі перед Господом. Вам дозволена худоба, крім тієї, про яку вам читають. Уникайте нечистоти ідолів та уникайте брехливих слів!**

³¹ Будьте перед Аллахом ханіфами, а не багатобожниками. А хто додає Аллаху рівних у поклонінні, той наче падає з неба: або підхоплює його птахи, або вітер віднесе його у віддалене місце.

³² Саме так! Хто шанує знаки Аллаха, той робить це через богобоязливість у серці.***

³³ До певного часу ви маєте від них користь, а місце їхньої [пожертви] — біля давнього Дому.

³⁴ Для кожної громади Ми встановили обряди, щоб люди згадували ім'я Аллаха над худобою, якою Він їх наділив. Ваш Бог — Бог єдиний, тож будьте покірні Йому! Сповісти радісну звістку смиренним,

³⁵ тим, серця яких, згадуючи Аллаха, сповнюються страху, які терплять те, що спіткало їх, звершують молитву й жертвують із того, чим Ми наділили їх!

³⁶ Жертовних верблюдів Ми зробили для вас знаками Аллаха, в яких — благо для вас! Тож згадуйте ім'я Аллаха над рядами їхніми! А коли їх покладуть на боки, то їхте й годуйте тих, хто задоволений своєю часткою, а також тих, хто просить. Так Ми підкорили їх вам — можливо, ви будете вдячними!

³⁷ Ні м'ясо їхнє, ні кров їхня не досягають Аллаха, але Його досягає ваша богобоязливість! Так Він підкорив їх вам, щоб ви звеличували Аллаха за те, що Він вказав для вас прямий шлях! Тож сповісти радісну звістку праведним!

³⁸ Воістину, Аллах захищає тих, хто вірував. Воістину, Аллах не любить різних невдячних зрадників!

³⁹ Дозволено вести боротьбу тим, із ким учинили несправедливо. Воістину, Аллах спроможний допомогти їм!

⁴⁰ Їх було несправедливо вигнано з їхніх жител тільки за те, що вони говорили: «Господь наш — Аллах!» Якби Аллах не дозволяв одним

* Під «Домом» мається на увазі Кааба.

** «Заборони Аллаха» — усі ритуали хадджу.

*** «Знаки Аллаха» — згідно з більшістю тлумачень маються на увазі жертовні тварини. Це підтверджується й подальшими аятами.

людям захищатись від інших, то були б знищені монастирі, церкви, синагоги й мечеті, де часто згадується Боже ім'я. Аллах неодмінно допомагає тим, хто допомагає Йому. Воістину, Аллах — Всесильний, Всемогутній!

⁴¹ Якщо Ми зміцнимо їх на землі, вони будуть звершувати молитву, давати закят, закликати до заохочуваного й забороняти відразне. А кінець справ — в Аллаха!

⁴² Якщо вони вважають тебе брехуном, то ще раніше [посланців] уважав за брехунів народ Нуха, адити, самудити,

⁴³ народ Ібрагіма, народ Лута,

⁴⁴ жителі Мад'яну. Брехуном вважали й Мусу. Тож Я дарував невірничим відстрочку, а потім схопив їх! Яка ж була відплата!

⁴⁵ Скільки ж несправедливих селищ Ми знищили! Вони зруйновані вщент. Скільки ж закинутих колодязів і високих замків!

⁴⁶ Невже вони не подорожували землею, маючи серця, якими здатні розуміти, а також вуха, якими здатні слухати? Сліпнуть не очима, а сліпнуть серцями, які в грудях!

⁴⁷ Вони просять тебе прискорити кару. Аллах ніколи не порушує Своєї обіцянки! День у Господа твого такий, як за вашою лічбою тисяча років!

⁴⁸ Скільком же несправедливим селищам Ми дарували відстрочку! А потім Я схопив їх і до Мене прибудуть вони!

⁴⁹ Скажи: «О люди! Воістину, Я для вас — ясний застерігач!»

⁵⁰ Тих, які увірували й робили добрі справи, чекає прощення й щедрий наділ,

⁵¹ а ті, які прагнули послабити Наші знамення — жителі пекла!

⁵² Ми не відсиляли раніше посланця чи пророка, якому б шайтан не підкинув щось у його читання, коли той читав. Та Аллах знищує те, що підкинув шайтан! Потім Аллах утверджує знамення Свої, а Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

⁵³ Те, що підкинув шайтан, Він робить випробуванням для тих, у чиїх серцях хвороба та чиї серця жорстокі. Воістину, нечестивці потрапили у велику суперечку!

⁵⁴ Нехай знають ті, кому дано знання, що це — істина від Господа твого. Тож нехай вони вірують у неї та підкоряють їй свої серця. Воістину, тих, які увірували, Аллах веде до прямого шляху!

⁵⁵ Ті, які не вірують, не припинять сумніватися в ньому, доки раптом не прийде до них Час або кара в Безплідний День.*

* «Не припинять сумніватися в ньому» — ідеться про Коран (за ібн Касіром). «Безплідний День» — згідно з тлумаченням аль-Багавві, «більшість тлумачів» вважає, що йдеться про день битви коло Бадру: «День Бадру названий «безплідним» тому, що він не приніс невірничим жодного блага, наче безплідний вітер, який не несе добра, або хмара, з якої не йде дощ». Натомість ібн Касір, посилаючись на Ікраму, Муджагіда та інших тлумачів, вважає, що йдеться про День Воскресіння, «за яким не прийде ніч». Саме тому він «безплідний» і «самотній». Це підтверджується й змістом наступного аяту.

⁵⁶ Влада в той День буде належати Аллаху, який розсудить між ними. Ті, які увірували й робили добро, опиняться в садах насолоди,

⁵⁷ а на тих, які не увірували й вважали брехнею Наші знамення, чекає принизлива кара!

⁵⁸ А тих, які здійснили переселення на шляху Аллаха, потім були вбиті або померли, Аллах наділить прекрасним наділом! Воістину, Аллах — Найкращий із наділяючих!

⁵⁹ Він неодмінно введе їх тим входом, яким будуть вони задоволені. Воістину, Аллах — Всезнаючий, Жалісливий!

⁶⁰ Саме так! А хто сам карає так, як його образили і з ним вчинили несправедливо, тому Аллах неодмінно допоможе! Воістину, Аллах — Смирений та Прощаючий!

⁶¹ Це так, адже Аллах скорочує день ніччю, а ніч скорочує днем. Аллах — Всечуючий, Всевидячий!

⁶² Це так, адже Аллах — Істина, а те, чому ви поклоняєтеся замість Нього — неправда! Аллах — Всевишній, Великий!

⁶³ Невже ти не бачиш, що Аллах проливає з неба воду, після чого земля стає зеленою? Це так, адже Аллах — Всепроникливий, Всевідаючий!

⁶⁴ Йому належить те, що на небесах, і те, що на землі! Воістину, Аллах — Багатий, Хвалений!

⁶⁵ Невже ти не бачиш, що Аллах підкорив вам усе, що на землі? Корабель пливе морем за наказом Його. Він утримує небо, щоб воно не впало на землю без Його дозволу. Воістину, Аллах Ласкавий та Милостивий до людей!

⁶⁶ Він — Той, Хто дарував вам життя, потім Він умертвить вас і знову подарує життя! Воістину, людина невдячна!

⁶⁷ Для кожної громади Ми встановили обряди, яких вони й дотримуються. Нехай не сперечаються з тобою про це. Закликай до Господа свого! Воістину, Ти — на прямому шляху!

⁶⁸ А якщо вони будуть тобі суперечити, то скажи: «Аллах краще знає про те, що ви робите!»

⁶⁹ У День Воскресіння Аллах розсудить між вами в тому, про що ви сперечаетесь».

⁷⁰ Невже ти не знаєш, що Аллаху відомо те, що на небі й на землі? Воістину, це є в Писанні! Воістину, це легко для Аллаха!*

⁷¹ Вони поклоняються замість Аллаха тому, про що Він не зіслав ніякого доказу й про що вони не мають знання. Не буде помічника несправедливим!

⁷² Коли їм читають Наші аяти, ти бачиш на обличчях невіруючих відразу. Вони мало не кидаються на тих, хто читає їм Наші знамення.

* Під «Писанням», відзначає аль-Багавві, тут мається на увазі «Захищена скрижаль» (аль-лаух аль-махфуз).

Скажи: «Чи не розповісти вам про те, що гірше за це? Це — вогонь, обіцяний Аллахом для тих, які не вірують! Яка ж мерзенна така обитель!»

⁷³ О люди! Ось притча, послухайте її! Воістину, ті, до кого ви звертаєтеся замість Аллаха, не створять навіть мухи, якщо й усі зберуться разом! А коли муха відбере у них щось, то вони не зможуть забрати цього в неї! Слабкий той, хто просить, і той, у кого просять!

⁷⁴ Вони не цінують Аллаха так, як годиться. Воістину, Аллах — Сильний, Величний!

⁷⁵ Аллах обрав посланців і серед ангелів, і серед людей. Воістину, Аллах — Всечуючий, Всевидячий!

⁷⁶ Він знає те, що було перед ними, й те, що буде після них. І до Аллаха повертаються всі справи!

⁷⁷ О ви, які увірували! Кланяйтесь, упадіть ниць, поклоняйтесь Господу вашому й робіть добро! Можливо, ви матимете успіх!

⁷⁸ Боріться ж на шляху Аллаха гідною Його боротьбою! Він обрав вас і не зробив у релігії жодних труднощів. Така релігія Ібрагіма, вашого батька! Він назвав вас мусульманами ще раніше й у цьому [Корані], щоб Посланець був свідком для вас, а ви були свідками людям. Звершуйте молитву, давайте закят і тримайтеся за Аллаха! Він — Охоронець ваш! Прекрасний Охоронець, прекрасний Помічник!

ВІРУЮЧІ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

212

¹ Досягають успіху віруючі,

² які смиренні у своїх молитвах,

³ які уникають усього марного,

⁴ які дають закят,

⁵ які закривають свою наготу від усіх –

⁶ окрім дружин і тих, ким оволоділи їхні правиці, — їм не докорятимуть за це,*

⁷ а хто прагне більшого, ті — порушники;

⁸ які зберігають довірене їм та договори,

⁹ які належно звершують свої молитви,

¹⁰ саме вони — спадкоємці,

¹¹ які отримують у спадок Фірдаус, де будуть довіку.**

¹² Справді, Ми створили людину з глиняного замісу,

¹³ а потім у надійному місці перетворили на краплю;

¹⁴ потім створили з краплі кров'яний згусток, а з кров'яного згустку створили шматочок плоті. Зі шматочку плоті Ми створили кістки, а потім покрили їх м'язами. Потім Ми виростили це як нове творіння! Благословенний Аллах, Найкращий із творців!***

¹⁵ Згодом ви неодмінно помрете,

¹⁶ а потім, у День Воскресіння, вас знову піднімуть.

¹⁷ Справді, Ми створили над вами сім шляхів. І Ми не були неуважні до Своїх творінь!

¹⁸ Ми звели з неба належну міру води й розмістили її на землі. Воістину, Ми спроможні забрати її!

¹⁹ Нею Ми зростили для вас сади з пальмами й виноградом. Там багато плодів для вас, які ви їсте,

²⁰ і дерево, яке росте на горі Синай. Воно дає олію та приправи для тих, хто споживає.

* «Ким оволоділи їхні правиці» — йдеться про невольниць.

** Фірдаус — «найвищий сад раю» (аль-Багавві).

*** «Виростили це як нове творіння» — «Вдихнули в нього дух» (ібн Касір).

²¹ Воістину, худоба — повчання для вас. Ми даємо вам пити те, що міститься у їхніх черевах. Ви маєте з них багато іншої користі й харчуєтеся від них.

²² На них і на кораблях ви пересуваєтесь.

²³ Справді, Ми відіслали Нуха до його народу й сказали: «О люди! Поклоняйтесь Аллаху, крім Якого для вас немає бога! Невже ви не маєте страху?»

²⁴ Старшина народу його, яка не увірувала, сказала: «Він — така сама людина, як і ви. І він хоче вивищитися над вами. Якби Аллах побажав, то зіслав би ангела. Ми не чули такого від наших прадідів!

²⁵ Він просто божевільний. Тож почекайте з ним до певного часу!»

²⁶ Той сказав: «Господи! Допоможи мені, адже мене вважають брехуном!»

213

²⁷ Ми відкрили Йому: «Збудуй ковчег перед Нашими очима та згідно з Нашим одкровенням. А коли прийде Наш наказ і відкриється джерело в печі, то візьми до нього пару з кожного виду та свою родину — окрім тих, про яких уже було сказано слово. І не проси Мене за несправедливих — воістину, їх буде втоплено!»

²⁸ А коли ті, хто з тобою, сядуть у ковчег, скажи: «Хвала Аллаху, який урятував нас від несправедливих людей!»

²⁹ Той сказав: «Господи! Даруй нам благословенний притулок, адже Ти — найкращий із тих, хто дарує притулок!»

³⁰ Воістину, в цьому знамення! Ми випробовуємо вас.

³¹ Після них Ми зростили інше покоління

³² й відіслали до них посланця з них самих: «Поклоняйтесь Аллаху, крім якого у вас немає бога! Невже ви не маєте страху?»

³³ Старшина народу його, яка не увірувала й заперечувала зустріч у наступному житті, — ті, кому Ми дарували розкіш у житті земному — сказала: «Він — така сама людина, як і ви. Їсть те, що їсте ви, п'є те, що п'єте ви.

³⁴ Якщо ви слухатиметесь людини, яка подібна до вас, то неодмінно зазнаєте втрат!

³⁵ Невже він обіцяє вам, що після того, як ви помрете й станете прахом і кістками, вас воскресять?

³⁶ Далеке, далеке те, що вам обіцяють!

³⁷ Немає нічого, крім земного життя. Ми помираємо, ми живемо й не воскреснемо!

³⁸ Він тільки чоловік, який зводить наклеп на Аллаха. Ми не віримо йому!»

³⁹ Той сказав: «Господи! Допоможи мені, адже мене вважають за брехуна!»

⁴⁰ Аллах відповів: «Дуже скоро вони неодмінно пошкодують!»

⁴¹ Крик уразив їх справедливо, і Ми перетворили їх на сміття. Нехай

* «Джерело в печі» — див. коментар до 40 аяту 11 сури («Гуд»).

згинуть люди несправедливі!*

⁴² Після них Ми зростили інші покоління.

⁴³ Жодна громада не випередить свого строку й не відкладе його.

⁴⁴ Потім Ми відсилали Наших посланців одного за другим. До якої б громади не приходив посланець, вони вважали його за брехуна. Отож, Ми [нищили] один [народ] за другим і зробили їх притчами. Нехай згинуть люди, які не вірують!

⁴⁵ А потім із Нашими знаменнями та ясным доказом Ми відіслали Мусу та його брата Гаруна

⁴⁶ до Фірауна та старшини народу його. Але вони погордо відвернулись, адже були зверхніми людьми.

⁴⁷ Вони сказали: «Невже ми повіримо двом людям, схожим на нас, тоді як їхній народ служить нам?»

⁴⁸ Отож, вони визнали їх обох брехунами й прирекли себе на загибель.

⁴⁹ Справді, Ми дарували Мусі Писання — можливо, підуть вони прямим шляхом!

⁵⁰ Ми зробили сина Мар'ям та його матір знаменням і поселили їх на затишному пагорбі, біля струмка.

⁵¹ О ви, посланці! Споживайте блага й робіть добро. Воістину, Я знаю, що ви робите!

⁵² Воістину, ваша громада — громада єдина. А Я — ваш Господь. Тож бійтеся Мене!

⁵³ Але вони розірвали цю справу на частини й кожна група радіє з того, що має.

⁵⁴ Залиш їх у їхній омані — до певного часу.

⁵⁵ Невже вони вважають, що Ми даємо їм майно й синів,

⁵⁶ поспішаючи наділити благами? Та ж ні, але вони цього не відчують!

⁵⁷ Воістину, ті, які тремтять від страху перед Господом своїм,

⁵⁸ які вірують у знамення Господа свого,

⁵⁹ які в поклонінні Господу своєму не додають рівних,

⁶⁰ які дають пожертви, а в серцях мають страх, що повернуться до

Господа свого, —

⁶¹ саме вони поспішають робити добрі справи, випереджаючи в цьому інших!

⁶² Ми не вимагаємо від душі понад її можливості. Ми маємо Писання, яке говорить істину, і з ними не вчинять несправедливо.

⁶³ Але їхні серця неухважні до нього. Також вони коять інші вчинки,**

⁶⁴ доки Ми не вразимо карою тих серед них, хто розкошує! Тоді вони заголосять!

* Гуса («сміття») — «трава й гілки дерев, які несе водяний потік» (аль-Багавві).

** «Інші вчинки» — ібн Касір цитує тлумачення ібн Аббаса («ще й інші злочини») та коментує: «Ідеться про багатобожжя».

65 Не голосіть цього дня! Воістину, ви не отримаєте від Нас допомоги!

66 Вам же читали Мої знамення, але ви поверталися на своїх п'ятах назад,

67 були горді, а ночами вели лихі розмови.*

68 Невже вони не замисляться над цим словом? Або до них прийшло те, що не приходило до їхніх прабатьків?

69 Чи вони не впізнали свого Посланця й заперечують його?***

70 Чи вони кажуть: «Він божевільний»? Та ж ні! Він прийшов до них з істиною, але більшість із них ненавидить істину!

71 Якби істина йшла за їхніми бажаннями, то згнули б небеса, земля й ті, хто на них. Та ж ні! Ми дарували їм нагадування, але ж вони відвертаються від свого нагадування.

72 Хіба ти просиш у них винагороди? Винагорода Господа твого краща, а Він — найкращий із наділяючих!

73 Воістину, ти кличеш їх на прямий шлях.

74 Воістину, ті, які не вірують у наступне життя, неодмінно відхилиються від цього шляху!

75 Якби Ми навіть помилювали їх і відвернули від них лихо, вони все одно вперто тримались би своєї омани, блукаючи.

76 Тож Ми вразили їх карою, але вони не змирилися перед своїм Господом і не стали смиренними.***

77 Та коли Ми відкриємо над ними ворота великої кари, впадуть у відчай вони!

78 Він — Той, Хто створив для вас слух, зір і серця. Як мало ви дякуєте!

79 Він — Той, Хто розселив вас на землі. І до Нього вас буде зібрано!

80 Він — Той, Хто дарує життя і смерть. Він чергує ніч і день. Невже ви не розумієте?

81 Та ж ні! Вони говорять те саме, що й минулі покоління.

82 Вони говорять: «Невже після того, як ми помremo й станемо прахом і кістками, нас воскресять?»

83 Це обіцяють нам, а ще раніше обіцяли нашим батькам. Та це тільки казки давніх народів!»

84 Запитай: «Кому належить земля і ті, хто на ній, якщо ви знаєте?»

* Аль-Багавві та Ібн Касір, посилаючись на багатьох перших тлумачів, вважають, що йдеться про гордість мекканців, пов'язану з володінням Каабою. Через це вони поводитися зверхньо.

** Ібн Касір коментує: «Саме тому Джафар бін Абі Таліб (нехай буде вдоволений ним Аллах) сказав негусу, ефіопському царю: «О царю! Аллах відіслав до нас Посланця, походження, правдивість і вірність якого відомі нам!» Тесаме, відзначає цей коментатор, сподвижники Пророка (мир йому і благословення Аллаха) говорили наміснику перського царя і візантійському імператору.

*** Відповідно до коментарів мова йде про голод у Мецці.

⁸⁵ Вони скажуть: «Аллаху!» Скажи: «То невже ви не замислитеся?»

⁸⁶ Запитай: «Хто Господь семи небес і великого трону?»

⁸⁷ Вони скажуть: «Аллах!» Скажи: «Невже ви не боїтесь?»

⁸⁸ Скажи: «У Чий руці влада над кожною річчю? Хто захищає та від Кого немає захисту, якщо ви знаєте?»

⁸⁹ Вони скажуть: «Аллах!» Скажи: «Як же вас зачаровано!»

⁹⁰ Так, Ми дарували їм істину, а вони її заперечують.

⁹¹ Аллах не брав Собі дитини й немає, крім Нього, іншого бога. Інакше кожен бог забирав би те, що створив, а одні з них вивищилися би над іншими. Пречистий Аллах від того, що Йому приписують!

⁹² Знаючий потаємне й відкрите, Вищий від того, кого Йому додають у поклонінні!

⁹³ Скажи: «Господи! Якщо Ти покажеш мені те, що їм обіцяно,

⁹⁴ то не роби мене, Господи, одним із несправедливих людей!*

⁹⁵ Воістину, Ми спроможні показати тобі те, що обіцяли їм!

⁹⁶ Відштовхни зло тим, що краще. Ми знаємо про те, що вони приписують Нам!**

⁹⁷ Скажи: «Господи! Шукаю в Тебе захисту від навіювання шайтанів,

⁹⁸ шукаю в Тебе захисту, Господи, щоб не стикатися з ними».

⁹⁹ Коли смерть приходить до когось із них, то він говорить: «Господи! Поверни мене назад!

¹⁰⁰ Можливо, я робитиму добрі вчинки, які відкинув!» Та ж ні! Це тільки слова, які він промовляє. Перепона буде за ними аж до Дня, коли вони воскреснуть!

¹⁰¹ А в День, коли засурмлять у ріг, між ними не буде родинних зв'язків і не розпитуватимуть вони одне одного.

¹⁰² Ті, чия шалька терезів виявиться важкою, будуть врятовані.

¹⁰³ А ті, чия шалька терезів виявиться легкою, втратять самих себе й будуть у геєні вічно.

¹⁰⁴ Вогонь палитиме їхні обличчя, й вони будуть кривитися в ньому.

¹⁰⁵ Хіба вам не читали Моїх знамень? Але ви вважали їх брехнею!

¹⁰⁶ Вони скажуть: «Господи наш! Нещастя наше здолало нас. Ми були людьми, які потрапили в оману!

¹⁰⁷ Господи наш! Виведи нас звідси! А якщо ми повернемося до свого, то, воістину, будемо нечестивцями!»

¹⁰⁸ Ганьбіться собі тут і не говоріть до Мене!

¹⁰⁹ Воістину, частина Моїх рабів говорила: «Господи наш! Ми увірували! Прости нас і помилуй нас, адже Ти — Найкращий із милосердних!»

¹¹⁰ Ви глузували з них, доки не забули Мого нагадування. Ви сміялися

* Ат-Табарі коментує: «Не знищуй мене тим, чим Ти знищиш їх».

** «...що краще» — «прощенням, гідністю й терпінням» (аль-Багавві).

з них.

¹¹¹ Сьогодні Я винагородив їх за те, що вони були терплячі. Воістину, вони досягли успіху!

¹¹² Він запитає: «Скільки років ви пробули на землі?»

¹¹³ Ті скажуть: «Ми пробули день або й частину дня. Спитай у тих, хто лічить!»

¹¹⁴ Він скаже: «Мало ж ви пробули! Якби ви тільки знали!

¹¹⁵ Невже ви вважаєте, що Ми створили вас для забави та що ви не повернетесь до Нас?»

¹¹⁶ Всевишній Аллах, Істинний Володар! Немає бога, крім Нього, Господа великого трону!

¹¹⁷ У того, хто звертається замість Аллаха до іншого бога, немає для цього жодного доказу. Його рахунок — у Його Господа. Воістину, невіруючі не матимуть успіху!

¹¹⁸ Скажи: «Господи! Прости й помилуй, адже Ти — найкращий із милосердних!»

С В І Т Л О

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

218

¹ Це — сура, яку Ми зіслали та зробили обов'язком. Ми зіслали в ній ясні знамення — можливо, ви замислитеся!

² Розпусника й розпусницю бийте сто разів — кожного з них. Нехай ваш жаль до них не переважить релігії Аллаха, якщо ви віруєте в Аллаха й в Останній День. І нехай свідками їхнього покарання буде група віруючих!

³ Розпусник може одружитися тільки з розпусницею чи багатобожницею, а розпусниця може вийти заміж тільки за розпусника чи багатобожника. А для віруючих це заборонено!

⁴ Тих, які звинувачують доброчесних жінок, але не можуть привести чотирьох свідків, бийте вісімдесят разів і ніколи не приймайте від них свідчення, бо вони — нечестивці,

⁵ крім тих, які згодом покаялися й виправилися. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний

⁶ А кожен із тих, які звинувачують своїх дружин, але не мають свідків, окрім самих себе, повинен поклястися чотири рази Аллахом про те, що він правдивий,

⁷ а п'ятий раз — що прокляття Аллаха впаде на нього, якщо він бреше.

⁸ Жінка не зазнає покарання, якщо поклянеться чотири рази Аллахом про те, що чоловік бреше,

⁹ а п'ятий раз — що гнів Аллаха впаде на неї, якщо чоловік правдивий.

¹⁰ Якби не ласка Аллаха до вас, Його милість і те, що Він — Приймаючий каяття і Мудрий!*

¹¹ Воістину, ті які зводять наклеп, є серед вас самих. Не вважайте це злом проти вас. Навпаки, це — добро для вас. Кожна людина отримає за свій гріх! А на того, хто згрішив найбільше, чекає велика кара!***

* Ат-Табарі коментує: «Він неодмінно прискорив би покарання за ваш непослух».

** Як повідомляють коментатори, йдеться про «матір правовірних» Айшу, одну з дружин Пророка (мир йому і благословення Аллаха). Під час одного з походів вона загубила своє намисто, а згодом приєдналася до інших разом із одним зі сподвижників, який допоміг їй дістатися до каравану. Це викликало плітки й підозри в деякого з віруючих.

¹² Чому ж ви, віруючі чоловіки й жінки, почувши про таке, не подумали про самих себе добре й не сказали: «Це явний наклеп?»

¹³ Чому ж вони не прийшли з чотирма свідками? Тож якщо вони не прийшли з ними, то вони перед Аллахом — брехуни!

¹⁴ Якби не ласка Аллаха до вас та Його милість у земному й наступному житті, то за ваші балачки вразила б вас велика кара!

¹⁵ Коли ви переказуєте це своїми язиками й говорите вашими вустами те, про що у вас немає знання, та ще вважаєте це за дрібницю, то це — великий гріх перед Аллахом!

¹⁶ Чому ж ви, почувши це, не сказали: «Нам не варто говорити тако-го. Пречистий Ти! А це — великий наклеп!»

¹⁷ Аллах повчає вас більше не робити цього ніколи, якщо ви віруючі!

¹⁸ Він пояснює вам знамення. А Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

¹⁹ Воістину, на тих, кому подобається, щоб про віруючих розповідали мерзенне, чекає болісна кара в житті земному й наступному! Аллах знає, а ви не знаєте!

²⁰ Якби не ласка Аллаха до вас, Його милість і те, що Він Ласкавий і Милосердний!

²¹ О ви, які увірували! Не йдіть слідом за шайтаном. Хтось іде слідом за шайтаном, але ж той закликає до мерзенного й відразного! Якби не ласка Аллаха та Його милість, то жоден із вас не очистився б ніколи, але Аллах очищує, кого побажає! Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!

²² Нехай ті, хто має статки й багатство серед вас, не клянуться, що не будуть допомагати родичам, бідним і переселенцям на шляху Аллаха. Натомість нехай вибачають і прощають. Невже ви не бажаєте, щоб Аллах простив вас? Аллах — Прощаючий, Милосердний!*

²³ Воістину, ті, які дорікають невинним добродішним жінкам, будуть прокляті в світі земному й наступному! Чекає на них велика кара!

²⁴ Того Дня їхні язики, руки й ноги будуть свідчити про те, що вони робили!

²⁵ Того Дня Аллах відплатить їм повною та справедливою мірою, і вони дізнаються, що Аллах — Явна Істина!

²⁶ Погані жінки — поганим чоловікам, погані чоловіки — поганим жінкам. А добрі жінки — добрим чоловікам, добрі чоловіки — добрим жінкам. Вони непричетні до того, що про них кажуть. На них чекає прощення й щедрий наділ!

²⁷ О ви, які увірували! Не заходьте до чужих будинків, не спитавши дозволу й не привітавши їхніх жителів. Так буде краще для вас, можливо, замислитеся ви!

* Ібн Касір відзначає, що цей аят зіслано з приводу Абу Бакра ас-Саддика, батька Айші. Згідно з переказами він відмовився допомагати тим, хто зводив наклеп на його доньку, незважаючи на їхнє каяття.

²⁸ Якщо там нікого не буде, то не заходьте, доки вам не дозволять. А якщо вам говорять: «Повертайтеся!» — то повертайтеся. Так буде чистіше для вас! Аллах знає, що ви робите!

²⁹ На вас не буде гріха, якщо ви ввійдете до нежилых будинків, де є користь для вас. Аллах знає те, що ви відкриваєте й приховуєте!

³⁰ Скажи віруючим чоловікам, щоб вони відводили свої погляди й закривали свою наготу. Так буде чистіше для них. Воістину, Аллаху відомо про те, що вони роблять!

³¹ Скажи віруючим жінкам, щоб вони відводили свої погляди й закривали свою наготу. Нехай вони не показують своїх прикрас, окрім того, що назовні, й нехай закривають своїми покривалами груди. Нехай не показують своїх прикрас нікому, крім своїх чоловіків, батьків, батьків своїх чоловіків, своїх синів, синів своїх чоловіків, своїх братів, синів братів, синів своїх сестер, інших жінок чи тих, ким оволоділи їхні правиці, слугам, у яких немає пристрасті, або дітям, які не знають жіночої наготи; нехай вони не ходять так, щоб було відомо, які прикраси вони приховують. Кайтеся перед Аллахом усі разом, о віруючі! Можливо, ви матимете успіх!*

³² Одружуйте тих серед вас, хто самотній, а також праведників із ваших рабів та рабинь. А якщо вони бідні, то Аллах із ласки Своєї збагатить їх. Аллах — Всеосяжний, Всезнаючий!

³³ Нехай зберігають цноту ті, хто не може одружитися, доки Аллах із ласки Своєї не збагатить їх. Якщо ті, ким оволоділи ваші правиці, прагнуть письмового свідчення, то напишіть його — якщо ви знайшли в них чесноти. Дайте їм частину з майна Аллаха, яке Він дарував вам. Не примушуйте своїх невільниць до розпусти, бажаючи швидкоплинних благ земного життя, якщо ті хочуть зберегти цноту. А якщо хто примусив їх, то Аллах після того — Прощаючий, Милосердний!***

³⁴ Ми зіслали вам ясні знамення, притчу про тих, які жили раніше за вас, а також повчання для богобоязливих!

³⁵ Аллах — світло небес і землі. Світло Його схоже на нішу, в якій є світильник, світильник у склі, а скло — наче зірка сяюча. Горить вона від благословенного оливного дерева, ні східного, ні західного; прагне запалати олія його, хоча б вогонь і не торкнувся

³⁶ [Такий світильник] — у будинках, які дозволив побудувати Аллах та в яких згадується Його ім'я. Там Його прославляють зранку та ввечері***

³⁷ чоловіки, яких ні купівля, ні продаж не відволікають від згадування Аллаха, звернення молитви й виплати закятю. Вони бояться того Дня, коли здригнуться серця й застигнуть погляди,

* «Інших жінок» — на думку більшості тлумачів, тут йдеться виключно про мусульманок.

** «Письмове свідчення» — йдеться про лист із зазначенням суми викупу.

*** Інтерполяція — згідно з тлумаченнями ат-Табарі, аль-Багавві та ібн Касіра.

³⁸ щоб Аллах нагородив їх за найкраще з того, що вони робили, та ще додав із ласки Своєї. Аллах наділяє, кого побажає, без відплати!

³⁹ А вчинки тих, які не увірували, подібні до марева в пустелі, яке спраглому видається за воду. Коли він приходить туди, то не знаходить нічого. Але знаходиться поряд Аллаха, який відплатить йому сповна! Аллах – швидкий у відплаті!

⁴⁰ Або вони подібні до мороку в морських глибинах. Хвиля накриває їх згори, ще одна хвиля вище, а ще вище — хмара. Одна темрява над іншою! Якщо хтось витягне свою руку, то не зможе її побачити. Кому Аллах не дав світла, тому немає світла!

⁴¹ Невже ти не бачиш, що Аллаха прославляє те, що на небесах, і те, що на землі, а також птахи з простертими крилами? Кожен знає свою молитву й славлення. Аллах знає про те, що вони роблять!

221

⁴² Аллаху належить влада над небесами й землею. І до Аллаха — повернення!

⁴³ Невже ти не бачиш, що Аллах жене хмари, потім збирає їх, нагороджує і стає видно, як злива виливається з-поміж них? Із гір, що на небі, Він посилає град і вражає ним, кого побажає, і відвертає його, від кого побажає. Світло блискавок мало не позбавляє зору!*

⁴⁴ Аллах змінює ніч та день. Воістину, в цьому — повчальний приклад для тих, хто має зір!

⁴⁵ Аллах створив усіх живих істот із води. Серед них є такі, що повзають на череві, є такі, що ходять на двох ногах, є такі, що ходять на чотирьох. Аллах творить, що побажає. Воістину, Аллах спроможний на кожну річ!

⁴⁶ Ми зіслали ясні знамення, а Аллах веде прямим шляхом, кого побажає!

⁴⁷ Вони говорять: «Ми увірували в Аллаха й Посланця. Ми коримось!» А потім частина з них відвертається. Ні, вони невірні!**

⁴⁸ Коли їх кличуть до Аллаха та Його Посланця, щоб між ними розсудили, то частина з них відвертається.

⁴⁹ Якби правда була на їхньому боці, то вони б покійно прийшли до нього.

⁵⁰ Чи в їхніх серцях хвороба? Чи вони сумніваються? Чи вони бояться, що Аллах та Його Посланець судитимуть їх несправедливо? Навпаки, вони самі несправедливі!

⁵¹ Слова віруючих, коли їх кличуть до Аллаха та Його Посланця, такі: «Слухаємо та коримось!» Саме вони й матимуть успіх!

⁵² Ті, які коряться Аллаху та Його Посланцю, бояться Аллаха та мають перед Ним страх, досягнуть успіху!

* Під «горами» тут маються на увазі хмари, з яких іде град.

** Ідеться про лицемірів.

⁵³ Вони клянуться Аллахом — найсильнішими клятвами! — що, якби ти їм наказав, то вони неодмінно вирушили б у похід. Скажи: «Не клянїться! Знаємо цю покору!» Воістину, Аллаху відомо, що ви робите!

⁵⁴ Скажи: «Корїться Аллаху та корїться Посланцю!» А якщо ви відвернетесь, то він відповідатиме тільки за своє, а ви будете відповідати за своє. Але якщо ви будете покірні, то підете прямим шляхом. Воістину, Посланець повинен тільки передати ясне послання!

⁵⁵ Тих серед вас, які увірували й робили добро, Аллах обіцяв зробити намісниками на землі — так, як Він зробив намісниками їхніх попередників; Він неодмінно утвердить їхню релігію, яку Сам схвалив для них, і замінить їхній страх безпекою. Вони поклоняються Мені й не додають у поклонінні нічого. А хто після цього буде невдячним, ті — нечестивці!*

⁵⁶ Звершуйте молитву, давайте закят і корїться Посланцю — можливо, вас помилують!

⁵⁷ Не думай, що ті, які не вірують, зможуть урятуватися на землі, їхнім притулком буде вогонь! Яке мерзотне це місце повернення!

⁵⁸ О ви, які увірували! Нехай ті, ким оволоділи ваші правиці, й ті, які не досягнули зрілого віку, просять у вас дозволу увійти [до вашої кімнати] в трьох випадках: перед ранковою молитвою, опівдні — коли ви скидаєте одяг свій, а також після нічної молитви. Такі три випадки вашої наготи. В інший час не буде гріха ні на вас, ні на них, адже одні з вас заходять до інших. Так Аллах пояснює вам знамення, а Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

⁵⁹ Коли ваші діти досягнуть зрілого віку, то нехай просять дозволу ввійти так само, як це робили [старші]. Так Аллах пояснює вам знамення Свої, а Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

⁶⁰ Не буде гріха на старших жінках, які не сподіваються на шлюб, якщо вони скинуть верхній одяг, не показуючи своїх прикрас. Але краще для них утриматися від цього, а Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!

⁶¹ Не буде гріха ні сліпому, ні кульгавому, ні хворому, ні вам самим, якщо ви їстимете у своїх будинках або будинках ваших батьків, або в будинках ваших матерів, або в будинках ваших братів, або в будинках ваших сестер, або в будинках ваших дядьків із боку батька, або тіток із боку батька, або дядьків із боку ваших матерів, або тіток із боку ваших матерів, або в тих будинках, від яких ви маєте ключі, або ваших друзів. Не буде гріха, якщо ви їстимете разом або окремо. Тож

* «Буде невдячним» — переклад з тлумаченнями аль-Багавві й ат-Табарі, що підтверджується й контекстом, де йдеться про блага від Господа. Дієслово кафара має також значення «не вірувати», тож можливий варіант: «буде невіруючим». Ібн Касір, зокрема, розуміє цей вислів так: «А хто відмовиться від Моеї покори...».

коли заходите в будинки, то вітайте одне одного вітанням від Аллаха, благословенним, добрим! Так Аллах пояснює вам Свої знамення, — можливо, ви зрозумієте!*

⁶² Віруючі — це тільки ті, які увірували в Аллаха та Його Посланця. Коли вони поряд із ним у якійсь спільній справі, то не йдуть, доки не спитають дозволу. Воістину, ті, які питають у тебе дозволу — саме вони увірували в Аллаха та Його Посланця! А коли вони питають дозволу [щоб піти] в якійсь справі, то дозволяй тому з тих, кому побажеш. І проси за них прощення в Аллаха. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁶³ Не звертайтеся до Посланця так, як ви звертаєтесь один до одного. Аллах знає тих серед вас, які йдуть потай. Тож нехай стережуться ті, які противляться його наказу, адже може їх спіткати спокуса чи болісна кара!

⁶⁴ Воістину, Аллаху належить те, що на небесах і на землі. Він знає ваш стан і той День, коли їх буде зібрано перед Ним. Тоді він сповістить їх про те, що вони робили! Аллах про кожну річ Знаючий!

* Найпоширеніше розуміння цього аяту — дозвіл уживати їжу разом зі «сліпим», «кульгавим» і «хворим», що, свідчать тлумачі, було заборонено серед арабів доісламського періоду. Існують також інші коментарі, які підкреслюють необхідність багатьох висновків із цих прекрасних слів. Ібн Касір, зокрема, наголошує на тому, що цей аят підкреслює важливість спільного вживання їжі, яке об'єднує родини і громаду віруючих загалом.

РОЗРІЗНЕННЯ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

224

¹ Благословенний Той, Хто зіслав Розрізнення своєму рабу, щоб він був застерігачем для світів!*

² Він — Той, Кому належить влада на небесах і на землі. Він не брав Собі дитини й не було Йому рівного у владі! Він створив кожну річ і розмірив її мірою!

³ Замість Нього вони беруть собі богами тих, які нічого не творять, але створені самі; тих, які не мають влади завдати собі шкоди чи принести користь; тих, які не мають влади ні над смертю, ні над життям, ні над воскресінням!

⁴ Ті, які не вірують, говорять: «Це тільки брехня, яку він вигадав за допомогою інших людей!» Так вони чинять кривду й брешуть!

⁵ Вони говорять: «Казки давніх народів! Він попросив записати їх, і йому читають це зранку та ввечері!»**

⁶ Скажи: «Його зіслав Той, Хто знає таємниці небес і землі. Воістину, Він — Прощаючий та Милосердний!»

⁷ Вони говорять: «Що це за посланець? Він споживає їжу й ходить по базарах! Чому до нього не зіслано ангела, який би застерігав разом із ним?»

⁸ Чому йому не зіслано скарб? Чому не має він саду, з якого б він споживав їжу?» Нечестивці сказали: «Ви йдете слідом за чоловіком, якого зачаровано!»

⁹ Поглянь, як вони наводять тобі притчі! Вони заблукали й не можуть знайти шляху!

¹⁰ Благословенний Той, Хто, якщо побажає, дарує тобі краще за це все — сади, де течуть ріки. Він також поставить для тебе палаци!

¹¹ Та ж ні! Вони вважають Час за брехню! А для тих, хто вважає Час за брехню, приготували Ми полум'я!

* «Розрізнення» (аль-Фуркан) — одна із назв Корану. Це слово позначає не лише Коран як критерій добра й зла, а й поступовість його зіслання: «Благословенний Той, Хто зіслав те, що розділяє між істиною та неправдою, розділ за розділом, суру за сурою» (ат-Табарі).

** Ідеться про Коран, істинність якого невіруючі заперечували.

¹² Щойно воно побачить їх здалеку, вони почують його шипіння й гуркіт!

¹³ А коли їх, закутих, кинуть до тісного місця, вони проситимуть там на себе загибелі!

¹⁴ Сьогодні не кличте на себе однієї загибелі, кличте їх багато!

¹⁵ Скажи: «Що краще — таке [покарання] чи сад вічності, який чекає на богобоязливих і буде їхньою винагородою й місцем для повернення?»

¹⁶ Там вони матимуть усе, що побажають, і будуть вони там довіку! Така обіцянка, взята Твоїм Господом, про яку запитують!

¹⁷ Того Дня Він збере їх і тих, кому вони поклонялись замість Аллаха. І скаже: «Це ви ввели в оману Моїх рабів, чи вони самі збилися зі шляху?»

¹⁸ Ті скажуть: «Преславний Ти! Нам не годиться брати покровителів замість Тебе, але це Ти дозволив їм та їхнім батькам насолоджуватися благами, тож вони забули нагадування й стали людьми, які згинули!»

¹⁹ Вони заперечили те, що ви говорите, тож ви не зможете ні відвернути [кару], ні допомогти собі. Тих із вас, які були несправедливі, Ми змусимо скуштувати великої кари!

²⁰ Посланці, яких Ми відсилали раніше, також споживали їжу й ходили по базарах. Одних із вас Ми зробили спокусою для інших — чи будете ви терплячі? А Господь твій — Всевидячий!

²¹ Ті, які не сподіваються на зустріч із Нами, говорять: «Чому до нас не зіслано ангелів? Чому ми не бачимо нашого Господа?» Вони вивіщуються та вперті в своїй зухвалості!

²² Того Дня, коли вони побачать ангелів, для грішників не буде жодної доброї звістки. Їм скажуть: «Це — нездоланна перепона!»

²³ Ми займемося вчинками, які вони робили та перетворимо їх на розвіяний пил!*

²⁴ Жителі раю того дня матимуть кращий притулок та ліпше місце відпочинку!

²⁵ Того Дня розколеться небо, вкрите хмарами, і буде зіслано ангелів!

²⁶ Істинна влада цього Дня буде належати Милостивому! Важкий буде цей День для невірних!

²⁷ Того Дня нечестивий кусатиме свої руки й говоритиме: «Якби ж я пристав на шлях Посланця!

²⁸ Горе мені! Якби ж я не брав собі такого приятеля!

²⁹ Адже саме він відвернув мене від нагадування, коли воно прийшло до мене!» Так шайтан зрікається людини!

³⁰ Посланець сказав: «Господи! Воістину, мій народ відкинув цей Коран!»

³¹ Саме так Ми поставили кожному пророку ворога з грішників, але достатньо твого Господа як Провідника й Помічника!

* Ат-Табарі коментує: «Ідеться про пил, який стає видно, коли у вікно заглядає сонце».

³² Ті, які не увірували, говорять: «Чому Коран не зіслано одразу, цілком?» Це так, адже Ми прагнемо зміцнити ним твоє серце й прочитати у певному ладі!

³³ Які б притчі вони тобі не наводили, Ми приходили до тебе з істиною та найкращим тлумаченням!

³⁴ Тих, яких зберуть у геєні долілиць, чекає найгірше місце, адже вони заблукали найбільше.

³⁵ Ми дарували Мусі Писання та поставили йому помічника — його брата, Гаруна.

³⁶ І Ми сказали: «Йдіть до народу, який визнав Наші знамення брехнею!» А потім Ми геть винищили тих людей.

³⁷ Народ Нуха, який заперечував посланців, Ми втопили, зробивши знаменням для людей. Ми приготували для нечестивців болісну кару!

³⁸ Так само адитів, самудитів, жителів ар-Рассу та багато інших поколінь, які жили між ними.*

³⁹ Усім їм Ми наводили притчі та всіх їх Ми знищили!

⁴⁰ Вони вже проходили повз селище, на яке випав поганій дощ. Невже вони не бачили цього селища? Не сподіваються вони на воскресіння!***

⁴¹ Коли вони бачать тебе, то лише глузують: «Невже це його Аллах зробив посланцем?

⁴² Він відвернув би нас від наших богів, якби ми не мали терпіння!» Коли вони побачать кару, то швидко дізнаються, хто насправді збився зі шляху!

⁴³ Чи ти бачив того, хто зробив богом своє бажання? Невже ти будеш для такого опікуном?

⁴⁴ Невже ти вважаєш, що більшість із них здатна щось чути чи розуміти? Вони наче худоба! Та ж ні, ще більше збилися зі шляху!

⁴⁵ Невже ти не бачиш, як твій Господь подовжує тінь? А якби Він побажав, то зробив би її незмінною. Сонце Ми зробили для неї дороговказом,***

⁴⁶ а потім потроху відтягуємо її до Себе.

⁴⁷ Він — Той, Хто зробив для вас ніч покровом, а сон — відпочинком. А день Він зробив часом повернення до життя.

* «Жителі ар-Рассу» — один із народів, який жив на теренах Аравійського півострова. Оскільки ар-Расс, як свідчить ат-Табарі, має значення «яма» («щось викопане»), більшість тлумачів уважали, що цей народ заселяв місцину поблизу якихось колодязів чи джерел — можливо, в Мад'яні чи серед самудитів.

** «Поганий дощ» (матара с-сау') — закам'яніла глина, яка знищила Содом і Гомору.

*** Далі — «дороговказ» — у арабській мові також має значення «доказ». Саме тому аль-Багавві коментує цей аят так: «Це означає, що якби не було сонця, то не було б відомо, що таке тінь, і якби не було світла, то не було б відомо, що таке темрява. Речі пізнаються через свої протилежності». Те ж саме відзначає ібн Касір.

⁴⁸ Він — Той, Хто посилає вітри добрими вісниками Своєї милості. І Ми проливаємо з неба чисту воду.*

⁴⁹ щоб оживити нею мертву землю й напоїти худобу та багатьох людей, яких Ми створили.

⁵⁰ Ми розподіляємо воду між ними, щоб вони замислилися, але більшість людей відвертається від усього, крім невір'я.

⁵¹ Якби Ми побажали, то відіслали б застерігача до кожного селища.

⁵² Тож не корися невіруючим, а борися проти них за допомогою цього великою боротьбою!**

⁵³ Він — Той, Хто змішав дві водойми. Одна з них — приємна на смак, прісна, а друга — солоня, гірка. І Він поставив між ними загрожу й нездоланну перепону!***

⁵⁴ Він — Той, Хто створив людину з води й дарував їй родичів та свояків. Твій Господь — Всемогутній!

⁵⁵ [Багатобожники] поклоняються замість Аллаха тим, хто не може ні принести користі, ні завдати шкоди. Невіруючий допомагає тим, хто проти його Господа!

⁵⁶ Ми відіслали тебе лише як доброго вісника й застерігача.

⁵⁷ Скажи: «Я не прошу за це ніякої винагороди, крім того, щоб той, хто побажає, пристав на шлях свого Господа!»

⁵⁸ Покладайся на Живого, Який не помирає, і прославляй Його хвалою! Достатньо того, що Він відає про гріхи Своїх рабів!

⁵⁹ Він створив небеса, землю й те, що між ними, за шість днів, а потім піднісся на трон. Він — Милостивий! Запитай про це у Відуючого!

⁶⁰ Коли їм говорять: «Поклоніться Милостивому!», то вони питають: «А що таке — Милостивий? Невже ми вклонимося тому, до чого ти закликаєш нас?» Це тільки додає їм відрази.

⁶¹ Благословенний Той, Хто поставив у небі сузір'я, створив там світило й сяючий місяць!

⁶² Він — Той, Хто змінює ніч і день для тих, які бажають замислитися й дякувати!

⁶³ Раби Милостивого — ті, які йдуть землею смиренно та відповідають невігласам: «Мир!»;

⁶⁴ які проводять ночі, падаючи ниць і стоячи перед Господом своїм;

* Аль-Багавві коментує: «Воду, яка чиста сама по собі та очищає все інше».

** «За допомогою цього» — ат-Табарі, посилаючись на ібн Аббаса, відзначає, що йдеться про Коран.

*** «Бахрайн» («дві водойми») найчастіше перекладають як «два моря», хоча слово «бахр» може означати й велику річку, й частину моря, тобто, взагалі, водний простір, водойму. Деякі з перших тлумачів (наприклад, Муджагід, якого цитує ат-Табарі), вважали, що «змішування водойм» слід розуміти так: «Одна з них вливається в іншу».

⁶⁵ які говорять: «Господи наш! Відверни від нас покарання геєни, адже таке покарання нескінченне.

⁶⁶ Яка мерзотна ця обитель і цей притулок!»

⁶⁷ [Ті], які, даючи пожертви, не вдаються до марнотратства й не скупляться, тримаючись середини між цим,

⁶⁸ які не звертаються замість Аллаха до іншого бога, які не вбивають живої душі, не маючи на те права, які не чинять перелюбу, — а хто робить так, того спіткає кара!

⁶⁹ У День Воскресіння його кара примножиться, і він назавжди залишиться принижений.

⁷⁰ Окрім тих, хто покаявся, увірував і робив добро, Аллах замінить їхні ліхі вчинки на добрі справи. Аллах — Прощаючий, Милостивий!

⁷¹ Хто покається й робитиме добро, той справді щиро звернеться до Аллаха!

⁷² [Ті], які не беруть участі в брехливих розмовах, а коли проходять повз марне, проходять гідно!

⁷³ Коли їм нагадують знамення Господа їхнього, вони не стають до них глухі й сліпі!

⁷⁴ [Ті], які говорять: «Господи наш! Даруй нам насолоду для очей у дружинах наших і в нащадках наших, і зроби нас взірцем для богобоязливих!»

⁷⁵ Їхньою винагородою буде найвище місце в раю — за те, що вони були терплячі. Там їх зустрінуть вітанням і миром!

⁷⁶ Там вони будуть вічно. Яка прекрасна ця обитель і цей притулок!

⁷⁷ Скажи: «Господь не звернув би на вас уваги, якби не ваші прохання». Проте ви вважаєте це брехнею, і скоро [покарання] стане невідворотним!

або

П О Е Т И

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Та. Сін. Мім.

² Це — знамення ясного Писання!

³ Можливо, ти побиваєшся через те, що вони не вірують.

⁴ Якщо Ми побажаємо, то зішлемо їм з неба знамення, перед яким вони покірно схилять голови!

⁵ Що би нового з нагадування Милостивого до них не приходило, вони відвертаються.

⁶ Вони визнали брехнею; до них прийдуть звістки про те, з чого вони глузували.

⁷ Невже вони не бачать, скільки прекрасних рослин зростили Ми на землі?

⁸ Воістину, в цьому — знамення, але ж більшість із них не вірує.

⁹ Воістину, твій Господь — Всемогутній, Милосердний!

¹⁰ Ось твій Господь звернувся до Муси: «Іди до несправедливого народу,

¹¹ народу Фірауна. Невже вони не матимуть страху?»

¹² Сказав [Муса]: «Я боюся, що вони вважатимуть мене за брехуна,

¹³ що стиснеться серце моє і не розв'яжеться язик мій. Відішли когось по Гаруна!

¹⁴ Відповідаю перед ними за провину й боюся, що вони мене вб'ють!»*

¹⁵ Аллах сказав: «Ні! Рушайте обидва з Моїми знаменнями! Ми будемо з вами й будемо слухати!

¹⁶ Ідіть до Фірауна й скажіть: «Господь світів послав нас,

¹⁷ щоб ти відпустив із нами синів Ісраїла!»

¹⁸ [Фіраун] сказав: «Чи не ми виховували тебе з дитинства? Чи не серед нас ти пробув багато років,

¹⁹ а потім зробив те, що зробив? Ти — один із невдячних!»**

²⁰ [Муса] відповів: «Я зробив це, коли ще блукав в омані,

²¹ я втік звідси, коли злякався вас, але мій Господь дарував мені розсуд та зробив мене посланцем!

* «Відповідаю перед ними за провину» — йдеться про вбивство єгиптянина, через яке Муса був змушений утекти з Єгипту.

** «Зробив те, що зробив» — йдеться про вбивство єгиптянина.

²² А милість, якою ти мені дорікаєш, — те, що ти зробив синів Ісраїла рабами!»

²³ Фіраун сказав: «А що таке Господь світів?»

²⁴ [Муса] відповів: «Господь небес, землі й того, що між ними, якщо ви впевнені!»

²⁵ Тоді [Фіраун] сказав тим, хто був поруч: «Ви чуєте?!»

²⁶ [Муса] сказав: «Ваш Господь і Господь ваших прабатьків!»

²⁷ [Фіраун] сказав: «Воістину, посланець, якого послано до вас — божевільний!»

²⁸ [Муса] сказав: «Господь сходу, заходу й того, що між ними, якщо ви розумієте!»

²⁹ [Фіраун] сказав: «Якщо ти поклонятимешся замість мене іншому богу, я кину тебе до в'язниці!»

³⁰ [Муса] спитав: «А якщо я покажу тобі щось явне?»

³¹ [Фіраун] відповів: «Покажи це, якщо ти правдивий!»

³² Той кинув свою палицю, й вона стала справжнім змієм!

³³ Він витягнув свою руку, й вона стала чистою для тих, хто дивився на неї!

³⁴ Наближені [Фірауна] сказали: «Воістину, він — знаючий чаклун!

³⁵ Він прагне вигнати вас із землі вашої! Що ж ви порадите?»

³⁶ Інші відповіли: «Дай час йому та його брату, й розішли по містах вісників,

³⁷ які приведуть до тебе всіх знаючих чаклунів!»

³⁸ Усіх чаклунів зібрали у визначений час, у визначений день.

³⁹ Людей спитали: «Чи ви зібралися?»

⁴⁰ Можливо, нам слід піти за чаклунами, якщо вони переможуть».

⁴¹ Коли прийшли чаклуни, то запитали у Фірауна: «Чи буде для нас винагорода, якщо ми переможемо?»

⁴² Той відповів: «Так, і ви будете одними з наближених!»

⁴³ Муса сказав їм: «Тож кидайте, що маєте кидати!»

⁴⁴ Вони кинули свої мотузки й палиці та сказали: «Присягаємося могутністю Фірауна, що ми неодмінно переможемо!»

⁴⁵ Муса кинув свою палицю. І вона проковтнула те, що вони вигадували!

⁴⁶ Тоді чаклуни впали ниць.

⁴⁷ Вони сказали: «Ми увірували в Господа світів,

⁴⁸ Господа Муси та Гаруна!»

⁴⁹ [Фіраун] сказав: «Невже ви довірилися йому без мого дозволу?! Воістину, він — ваш наставник, який навчив вас чар! Я накажу відрубати вам руки й ноги та розіп'ята вас усіх!»

⁵⁰ Ті відповіли: «Не буде в цьому лиха! Воістину, ми повернемося до Господа свого!

⁵¹ Ми сподіваємося, що Він простить нам гріхи наші за те, що ми стали першими віруючими!»

⁵² Ми відкрили Мусі: «Вийди вночі разом із Моїми рабами, адже вас будуть переслідувати!»

⁵³ Фіраун послав глашатаїв до всіх міст:

⁵⁴ «Воістину, цих людей небагато!»*

⁵⁵ Вони розлютили нас!

⁵⁶ Воістину, ми всі маємо бути напоготові!»

⁵⁷ Ми відібрали в них сади й джерела,

⁵⁸ скарби та прекрасні місця!

⁵⁹ Так! Ми передали це все синам Ісраїла.

⁶⁰ На світанку вони рушили за ними.

⁶¹ Коли дві групи побачили одна одну, прибічники Муси сказали: «Воістину, нас упіймають!»

⁶² Той сказав: «Ні! Воістину, зі мною Господь мій, Який вкаже мені прямий шлях!»

⁶³ Тоді Ми відкрили Мусі: «Удар своєю палицею море!» Воно розділюся, а кожна частина була наче висока гора!

⁶⁴ Ми дозволили наблизитися іншим,

⁶⁵ а потім урятували Мусу та всіх, хто був із ним.

⁶⁶ А тих інших Ми втопили.

⁶⁷ Воістину, в цьому — знамення, але більшість із них не вірує.

⁶⁸ Воістину, твій Господь — Всемогутній, Милосердний!

⁶⁹ Прочитай їм історію про Ібрагіма.

⁷⁰ Ось він сказав батькові та своєму народові: «Кому ви поклоняєтесь?»

⁷¹ Ті сказали: «Ми поклоняємося ідолам та цілком віддані їм!»

⁷² Він спитав: «Невже вони чують вас, коли ви кличете їх,

⁷³ приносять вам користь чи завдають лиха?»

⁷⁴ Ті сказали: «Але ми знаємо, що це робили наші батьки!»

⁷⁵ [Ібрагім] сказав: «Чи бачили ви, чому поклоняєтесь

⁷⁶ ви та ваші прабатьки?

⁷⁷ Це все Мої вороги, крім Господа світів,

⁷⁸ Який мене створив і веде прямим шляхом;

⁷⁹ Який мене годує та поїть,

⁸⁰ зцілює мене, коли я хворію;

⁸¹ Який умертвить мене, а потім оживить;

⁸² Який, сподіваюсь, в Судний День простить мої гріхи!

⁸³ Господи! Даруй Мені знання та возз'єднай мене з праведниками!

⁸⁴ Залиш про мене добру славу в наступних поколіннях!

⁸⁵ Зроби Мене одним зі спадкоємців саду блаженства!

* Ідеться про синів Ісраїла.

- ⁸⁶ І прости мого батька, бо він заблукав!
⁸⁷ І не ганьби мене в День, коли всі воскреснуть,
⁸⁸ День, коли не допоможе ні майно, ні діти,
⁸⁹ а лише чисте серце, з яким хтось прийде до Аллаха!»
⁹⁰ Рай наблизиться до богобоязливих,
⁹¹ а ті, які збилися зі шляху, ясно побачать пекло.
⁹² Їх запитають: «Де ж ті, кому ви поклонялися
⁹³ замість Аллаха? Невже вони допоможуть вам чи собі?»
⁹⁴ Їх скинуть туди — разом із тими, які збилися зі шляху,
⁹⁵ а також всім військом Ібліса.
⁹⁶ Сперечаючись, вони скажуть одне одному:
⁹⁷ «Клянемося Аллахом, ми були в явній омані,
⁹⁸ коли вважали вас рівними Господу світів!
⁹⁹ Це грішники збили нас зі шляху,
¹⁰⁰ і немає в нас ні заступників,
¹⁰¹ ні близьких друзів.
¹⁰² Якби ми могли повернутися, то були б віруючими!»
¹⁰³ Воїстину, в цьому знамення! Але більшість із них не вірує!
¹⁰⁴ Воїстину, твій Господь — Всемогутній, Милосердний!
¹⁰⁵ Народ Нуха вважав посланців брехунами.
¹⁰⁶ Ось їхній брат Нух сказав їм: «Невже ви не боїтесь?
¹⁰⁷ Я — посланець до вас, який гідний довіри!
¹⁰⁸ Бійтесь Аллаха й коріться мені!
¹⁰⁹ Я не прошу у вас винагороди за це, мене винагородить тільки
 Господь світів!
¹¹⁰ Бійтесь Аллаха й коріться мені!»
¹¹¹ Ті відповіли: «Невже ми повіримо тобі, якщо за тобою пішли най-
 жалюгідніші?»
¹¹² Він сказав: «Не мені знати про те, що вони роблять.
¹¹³ Їм відплатить тільки Аллах, якби ви тільки знали про це!
¹¹⁴ А я не проганятиму віруючих.
¹¹⁵ Адже я — тільки ясний застерігач!»
¹¹⁶ Вони сказали: «Нуху! Якщо ти не припинити, то будеш одним із
 каменованих!»
¹¹⁷ Він сказав: «Господи! Воїстину, мій народ визнав мене за брехуна!
¹¹⁸ Тож розсуди між нами та врятуй мене й тих віруючих, які зі
 мною!»
¹¹⁹ Ми врятували його й тих, хто був із ним, у переповненому
 ковчезі,
¹²⁰ а потім утопили всіх інших!
¹²¹ Воїстину, в цьому — знамення! Але ж більшість із них не вірує!
¹²² Воїстину, Твій Господь — Всемогутній, Милосердний!
¹²³ Адити визнали посланців брехунами.

124 Ось їхній брат Гуц сказав їм: «Невже ви не боїтесь?

125 Воістину, я — посланець до вас, який гідний довіри!

126 Бійтесь Аллаха й коріться мені!

127 Я не прошу у вас винагороди за це, мене винагородить тільки Господь світів!

128 Невже ви будете марно ставити знаки на кожному пагорбі*

129 й зводити високі споруди, наче ви житимете вічно,

130 й чинити насильство над людьми, як тирани?

131 Бійтесь Аллаха й коріться мені,

132 Бійтесь Того, Хто допоміг вам тим, що вам відомо:

133 допоміг вам худобою та синами,

134 садами та джерелами!

135 І я боюся, що вас спіткає кара у Великий День!»

136 Ті відповіли: «Байдуже нам, чи будеш нас повчати, чи ти не будеш із тими, які повчають.

137 Це лише звичаї давніх поколінь,

138 і ми не будемо покарані!»

139 Вони вважали його брехуном, тож Ми знищили їх! Воістину, в цьому — знамення! Але ж більшість із них не вірує!

140 Воістину, твій Господь — Всемогутній, Милосердний!

141 Самудити вважали посланців брехунами.

142 Ось їхній брат Саліх сказав їм: «Невже ви не боїтесь?

143 Воістину, я — посланець до вас, який гідний довіри!

144 Бійтесь Аллаха й коріться мені!

145 Я не прошу у вас винагороди за це, мене винагородить тільки Господь світів!

146 Невже вас залишать у безпеці серед усього, що тут:

147 садів і джерел,

148 посівів та пальм із ніжними плодами,

149 й ви будете вправно висікати житла в горах?

150 Бійтесь Аллаха й коріться мені,

151 і не коріться наказу злочинців,

152 які ширять безчестя на землі й нічого не покращують».

153 Ті відповіли: «Ти лише один із зачарованих,

154 така сама людина, як і ми. Покажи нам знамення, якщо ти один із правдивих!»

155 Той сказав: «Ось воно — верблюдиця! Вона питиме воду, і ви питимете воду — у визначені дні!

156 Не завдавайте їй шкоди, інакше спіткає вас кара у Великий День!»

157 Вони підрізали її жили й пошкодували про це!

* Ібн Касір пояснює цей аят так: демонструючи свою силу, адити зводили на придорожніх пагорбах високі будівлі. Насправді в цьому не було потреби, тому ця справа була марною.

158 Спїткала їх кара! Воїстину, в цьому — знамення, але ж більшість із них не вірує!

159 Воїстину, твій Господь — Всемогутній, Милосердний!

160 Народ Лута вважав посланців за брехунів.

161 Ось їхній брат Лут сказав їм: «Невже ви не боїтесь?

162 Воїстину, я — посланець до вас, який гідний довіри!

163 Бійтесь Аллаха й коріться мені!

164 Я не прошу у вас винагороди за це, мене винагородить тільки Господь світів!

165 Невже ви ходитимете до чоловіків зі світів,*

166 залишаючи дружин, створених для вас Господом вашим? Та ж ні, ви — злочинний народ!»

167 Ті відповіли: «Луге! Якщо ти не припинити, то будеш одним із вигнанців!»

168 Він сказав: «Я — один із тих, кому ненависні вчинки ваші!

169 Господи! Врятуй мене й родину мою від того, що роблять вони!»

170 Ми врятували його та його родину — всіх,

171 окрім старої дружини, яка лишилася позаду.

172 Усіх інших Ми знищили,

173 проливши на них дощ. Який поганий цей дощ для тих, кого застерігали!

174 Воїстину, в цьому — знамення, але ж більшість із них не вірує!

175 Воїстину, твій Господь — Всемогутній, Милосердний!

176 Жителі аль-Айки вважали посланців брехунами.**

177 Ось їхній брат Шуайб сказав їм: «Невже ви не боїтесь?

178 Воїстину, я — посланець до вас, який гідний довіри!

179 Бійтесь Аллаха й коріться мені!

180 Я не прошу у вас винагороди за це, мене винагородить тільки Господь світів!

181 Наповнюйте міру справедливо й не будьте з тих, які завдають іншим збитків.

182 І зважуйте на точних терезах!

183 Не применшуйте того, що належить людям і не поширюйте безчестя на землі!

184 Бійтеся Того, Хто створив і вас, і перші покоління!»

185 Ті відповіли: «Ти тільки один із зачарованих,

186 така сама людина, як і ми. Тож ми думаємо, що ти — брехун!

187 Скинь на нас шматок неба, якщо ти правдивий!»

188 Той сказав: «Мій Господь краще знає те, що ви робите!»

* «Зі світів» — чоловіків не лише з народу Лута, а взагалі, «синів Адама», як пояснюють коментатори (ат-Табарі та аль-Багавві).

** Аль-Айка — селище в Мад'яні, де жив народ Шуайба.

189 Вони визнали його за брехуна, і їх вразила кара — у День Тіні!
Такою була кара Великого Дня!*

190 Воїстину, в цьому — знамення, але ж більшість із них не вірує!

191 Воїстину, твій Господь — Всемогутній, Милосердний!

192 А це — зіслане Господом світів.**

193 Вірний Дух зійшов із ним

194 на твоє серце, щоб ти був одним із застерігачів.

195 [Зіслане] арабською мовою, зрозумілою!

196 Міститься воно в сувоях давніх народів.

197 Чи не є знаменням для них те, що його знають учені синів Ізраїла?***

198 Якби Ми зіслали його комусь із чужинців,

199 і він прочитав це для них, то вони б не увірували!

200 Так Ми вкладаємо [багатобожжя] у серця грішників!****

201 Вони не увірують у нього, доки не побачать болісної кари!

202 Вона вразить їх зненацька, так, що вони й не відчують цього!

203 Тоді вони запитають: «Чи не буде нам відстрочки?»

204 Невже вони намагаються прискорити Нашу кару?

205 Чи ти знаєш, що коли Ми дозволимо їм користуватися благами довгі роки,

206 а потім до них прийде те, що їм обіцяно,

207 то блага, якими вони користувалися, ніяк не допоможуть їм?

208 Ми не знищували жодного селища, де б не було перед цим застерігачів

209 із настановою. І Ми не були несправедливі!

210 Шайтани не сходили з ним,*****

211 Це не личить їм, і неспроможні вони на це!

212 Усунено їх від слухання його!

213 Не звертайся замість Аллаха до іншого бога, інакше будеш серед покараних.

214 Застерігай своїх найближчих родичів!

215 Накрий своїм крилом віруючих, які пішли за тобою.*****

216 А якщо вони не послухають тебе, то скажи: «Я не причетний до того, що ви робите!»

* «День Тіні» (йаум аз-зулля) — як відзначає ат-Табарі та інші тлумачі, народ Шуайба був знищений вогняною хмарою.

** Ідеться про Коран.

*** Ат-Табарі зазначає, що йдеться про освічених юдеїв, які навернулися до ісламу (наприклад, Абд Аллаг бін Саляма).

**** Інтерполяція — згідно з коментарем аль-Багавві, який посилається на ібн Аббаса, Хасана, Муджагіда та інших перших тлумачів.

***** Ідеться про Коран.

***** Тобто «будь м'який із ними» (ат-Табарі).

²¹⁷ І покладайся на Величного, Милосердного,

²¹⁸ Який бачить тебе, коли ти звершуєш молитви,

²¹⁹ і рухаєшся серед тих, які низько вклоняються.

²²⁰ Воістину, Він — Всечуючий і Всезнаючий!

²²¹ Чи не розповісти вам про того, на кого сходять шайтани?

²²² Вони сходять на кожного брехуна, грішника!

²²³ Вони переповідають підслухане, але ж насправді більшість із них – брехуни!

²²⁴ А за поетами йдуть тільки ті, що збилися зі шляху.

²²⁵ Невже ти не бачиш, що вони блукають по всіх долинах*

²²⁶ і говорять те, чого не роблять?

²²⁷ За винятком тих, які увірували, роблять добро, часто згадують Аллаха й захищаються, коли з ними вчинили несправедливо. Скоро дізнаються ті, які чинять несправедливо, куди вони повернуться!

* «Блукають по всіх долинах» — ібн Касір наводить різні тлумачення цього вислову. Наприклад: «багатослівні стосовно кожної забавки», «[блукають] у кожних словах», «поет марно прославляє одних людей та марно принижує інших». Під «поетами» тут маються на увазі поети-багатобожники (ат-Табарі).

МУРАХИ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Та. Сін. Це — знамення Корану та ясного Писання,

² прямий шлях і добра звістка для віруючих,

³ які звершують молитву, дають закят і які впевнені в існуванні наступного життя!

⁴ Воістину, тим, які не вірують у наступне життя, Ми прикрасили вчинки їхні, й вони заблукали!

⁵ Вони — ті, на кого чекає найгірша кара, а в наступному житті вони зазнають найбільших втрат!

⁶ Воістину, ти отримувеш цей Коран від Мудрого, Знаючого.

⁷ Ось Муса сказав своїй родині: «Я помітив вогонь! Я принесу вам звідти якусь новину або палаючу головню, щоб ви могли зігрітися!»

⁸ Коли він підійшов туди, то почув голос: «Благословенний Той, Хто у вогні, і той, хто поблизу нього! Преславний Аллах, Господь світів!

⁹ О Мусо! Воістину, Я — Аллах, Всемогутній, Мудрий!

¹⁰ Кинь свою палицю!» Коли той побачив, що вона звивається, наче змія, то кинувся назад і не повернувся. «О Мусо! Не бійся, адже посланці не бояться Мене!

¹¹ А якщо хто вчинив несправедливість, але потім змінив зло добром, то Я — Прощаючий, Милосердний!

¹² Поклади свою руку за пазуху й побачиш її чистою, без жодних плям. Такими є деякі з дев'яти знамень для Фірауна та його народу. Воістину, вони — нечестиві люди!»

¹³ Коли їм явили Наші знамення, вони сказали: «Воістину, це — явне чаклунство!»

¹⁴ Впевнені в їхній правдивості, вони все ж заперечили їх — несправедливо й зверхньо! Поглянь, яким був кінець нечестивих!»

¹⁵ Ми дарували Давуду й Сулайману знання. Вони сказали: «Хвала Аллаху, Який підніс нас над багатьма з Його віруючих рабів!»

¹⁶ Сулайман був спадкоємцем Давуда. Він сказав: «О люди! Ми знаємо мову птахів і нам дано все! Це — очевидна перевага!»*

* Згідно з тлумаченням аль-Багавві слово «перевага» (фадль) може також означати «ласку», «милість», тобто можливий варіант перекладу — «очевидна ласка».

¹⁷ Перед Сулайманом було зібрано його військо з джинів, людей і птахів. Їх вишикували лавами.

¹⁸ Коли вони прибули в долину мурах, мураха сказала: «О мурахи! Увійдіть до своїх жител, щоб Сулайман і його військо не почавили вас, навіть не відчувши цього!»

¹⁹ Він усміхнувся й почав сміятися з цих слів. Він сказав: «Господи! Спонукай мене до подяки за ті блага, які Ти дарував мені й моїм батькам, до добрих вчинків, якими Ти задоволений! Введи мене з милості Своєї до числа Твоїх праведних рабів!»

²⁰ Якось він оглядав птахів і сказав: «Що зі мною? Я не бачу одуда! Чи, можливо, він відсутній?»

²¹ Я скараю його жорстокою карою або заріжу, якщо він не наведе ясного доказу!»

²² Той швидко з'явився і сказав: «Я дізнався про те, чого ти не знаєш! Я прибув до тебе з Саби з правдивою звісткою!»*

²³ Я знайшов там жінку, яка владарює ним! Її дано все, вона має великий трон!

²⁴ І я побачив, що вона та її народ поклоняються сонцю замість Аллаха! Шайтан прикрасив їм вчинки їхні, збив їх зі шляху, і вони не йдуть прямим шляхом.

²⁵ І щоб вони не поклонялись Аллаху, Який виводить усе таємне на небесах і на землі та знає, що ви приходите й що відкриваєте.

²⁶ Аллах! Немає бога, крім Нього, Господа великого трону!»

²⁷ [Сулайман] сказав: «Подивимось, чи сказав ти правду, чи належиш до брехунів!

²⁸ Іди з цим листом від мене й віддай їм. А потім відійди та зачекай, що вони скажуть у відповідь!»

²⁹ [Цариця] сказала: «О вельможі! Мені принесли шляхетного листа

³⁰ від Сулаймана, і в ньому написано: «Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

³¹ Не вивишуйтеся наді мною та прийдіть до мене покірними!»

³² Вона сказала: «О вельможі! Порадьте мені, що робити, адже я ніколи не приймала рішень без вас!»

³³ Ті відповіли: «Ми маємо силу й міць, але рішення за тобою! Подумай, що ти накажеш нам!»

³⁴ Вона сказала: «Царі, коли входять до селища, руйнують його й перетворюють наймогутніших жителів у наймізерніших. Саме так вони чинять!»

³⁵ Я відішлю їм дари й подивлюся, з чим прийдуть назад посли!»**

* «Саба» — Сабейське царство, прадавня держава на півдні Аравійського півострова.

** Як відзначає ібн Касір, ібн Аббас та багато інших тлумачів розуміли цей аят так: якщо Сулайман (мир йому) прийме дари, то це означає, що він — цар, а якщо не прийме, то це означає, що він — пророк.

³⁶ Коли ті прийшли до Сулаймана, він сказав: «Невже ви прагнете допомогти мені багатством? Те, що дарував мені Аллах, краще за принесене вами! Ні, це ви радієте дарам, які приносять вам!»

³⁷ Повертайся до них, а ми прийдемо з військом, перед яким ті не встоять, і виженемо їх звідти, жалюгідними й приниженими!»

³⁸ Сулайман сказав: «О вельможі! Хто з вас принесе мені її трон раніше, ніж вони прийдуть до мене покірними?»

³⁹ Один могутній джин сказав: «Я принесу його тобі раніше, ніж ти підведешся зі свого місця! Я маю достатньо сили й заслуговую на довіру!»*

⁴⁰ А той, який мав знання з Писання, сказав: «Я принесу його тобі раніше, ніж ти встигнеш кліпнути оком!» Побачивши встановлений перед собою трон, [Сулайман] сказав: «Така ласка Господа мого, якою Він мене випробує — буду я вдячним чи невдячним? Хто дякує, той дякує лише задля себе, а хто невдячний, то, воістину, Господь мій — Багатий, Щедрий!»**

⁴¹ [Сулайман] сказав: «Зробіть її трон невідомим! Подивимося, чи йде вона прямим шляхом, чи вона — одна з тих, які не йдуть прямим шляхом!»

⁴² Коли та прийшла, її запитали: «Чи такий твій трон?» Вона сказала: «Наче це він сам!» [Сулайман сказав:] «Знання дано нам раніше за неї, і ми покірні [Аллаху!]».

⁴³ Її збивало зі шляху те, чому вона поклонялася замість Аллаха. Воістину, вона була з народу невірющого!

⁴⁴ Її сказали: «Увійди до палацу!» Коли вона побачила його, то сприйняла за поверхню води та оголила свої ноги. Сулайман сказав: «Цей палац із кришталю!» Вона сказала: «Господи! Я була несправедлива до себе! І я разом із Сулайманом корюся Аллаху, Господу світів!»

⁴⁵ Ми відіслали до самуцитів їхнього брата Саліха, щоб вони поклонялись Аллаху, але ті розділилися на дві групи й почали сперечатися між собою.

⁴⁶ Він сказав: «О народі мій! Чому ви намагаєтеся прискорити зло, а не добро? Чому ви не просите в Аллаха прощення — можливо, Він змилується над вами?»

⁴⁷ Ті сказали: «Ми бачимо в тобі й у тих, хто з тобою, поганий знак!» Той сказав: «Ваш поганий знак належить Аллаху, але ви — народ, який спокушають!»

⁴⁸ У місті були дев'ятеро, які ширили безчестя на землі й нічого не покращували.

* Іфрит («могутній джин») — страшний та сильний демон, «наче гора» (ібн Касір за переказом від Абу Саліха).

** «Той, який володів знанням із Писання» — згідно з аль-Багавві, більшість тлумачів вважає, що йдеться про Асафа бін Бархію, приятеля Сулаймана, який був писарем (за іншою версією — візиром).

⁴⁹ Вони сказали: «Покляніться одне одному Аллахом, що вночі ми нападємо на Саліха та його родину, а потім скажемо його близькому родичу, що ми не були свідками вбивства його родини й говоримо правду!»

⁵⁰ Вони хитрували, але хитрували й Ми, а вони цього не знали!

⁵¹ Поглянь, до чого призвели їхні хитрощі: Ми знищили їх разом з усім їхнім народом!

⁵² Ось їхні будинки, зруйновані за те, що вони були несправедливі. Воістину, в цьому — знамення для знаючих людей!

⁵³ Ми врятували тих, які увірували й були богобоязливими.

⁵⁴ Ось Лут сказав своєму народу: «Невже ви будете коїти мерзенні вчинки, хоч самі бачите це?

⁵⁵ Невже ви будете приходити з пристрасстю до чоловіків, а не до жінок? Та ж ні, ви невігласи!»

⁵⁶ Єдина відповідь його народу була така: «Виженіть рід Лута з вашого селища! Воістину, вони вважають себе пречистими!»

⁵⁷ Ми врятували його та його родину, окрім дружини. Ми призначили їй лишитися позаду!

⁵⁸ Ми зіслали на них дощ. Яким поганим був цей дощ для тих, кого застерігали!

⁵⁹ Скажи: «Хвала Аллаху! Міф Його обраним рабам! Аллах кращий чи ті, кому вони поклоняються замість Нього?»

⁶⁰ Хто створив небеса і землю та пролив вам із неба воду? Нею Ми вирощуємо прекрасні сади. Ви б не спромоглися виростити там дерев. То чи є крім Аллаха інший бог? Та ж ні, але вони — люди, які відхиляються.*

⁶¹ Хто зробив землю житлом, створив з її тріщин ріки, поставив на ній міцні гори та встановив перепону між двома водоймами? То чи є крім Аллаха інший бог? Ті ж ні, більшість із них не знає.

⁶² Хто відповідає на благання нужденного, коли той кличе Його, Хто відвертає зло й робить вас намісниками на землі? То чи є крім Аллаха інший бог? Мало ви замислюєтесь!

⁶³ Хто вказує вам шлях у темряві суші й моря, Хто відсилає вітри добрими вісниками Своєї милості? То чи є крім Аллаха інший бог? Він вищий від того, що ви додаєте Йому в поклонінні!

⁶⁴ Хто створює творіння вперше, а потім повторює його? Хто дарує вам наділ із небес і землі? То чи є крім Аллаха інший бог? Скажи: «Наведіть ваш доказ, якщо ви правдиві!»**

⁶⁵ Скажи: «Ніхто на небесах і на землі не знає потаємного, крім Аллаха! Вони навіть не знають, коли воскреснуть!»

* «Люди, які відхиляються» — переклад згідно з коментарем ат-Табарі. Ще один можливий варіант — «люди, які додають Аллаху рівних» (так вважав аль-Багавві та ібн Касір).

** «Повторює його» — згідно з коментарем аль-Багавві, йдеться про воскресіння.

⁶⁶ Але вони не знають і про наступне життя. Вони мають сумніви щодо нього, навіть сліпі до нього!*

⁶⁷ Говорять ті, які не вірують: «Невже ми й наші батьки, ставши прахом, знову вийдемо [з могил]?»

⁶⁸ І нам, і нашим батькам уже обіцяли це раніше. Та це тільки казки давніх народів!»

⁶⁹ Скажи: «Йдіть землею та погляньте, яким був кінець грішників!»

⁷⁰ Тож не сумуй через них і не переживай через їхні хитрощі!

⁷¹ Вони запитують: «Коли ж прийде обіцяне, якщо ви правдиві?»

⁷² Скажи: «Можливо, те, що ви намагаєтеся прискорити, вже поблизу вас!»

⁷³ Воістину, твій Господь ласкавий до людей, але більшість із них не дякує.

⁷⁴ Воістину, твій Господь знає, що приховано в їхніх серцях, і що вони відкривають.

⁷⁵ На небесах і на землі немає такого потаємного, якого б не було в ясному Писанні!

⁷⁶ Воістину, цей Коран розповідає синам Ізраїла більшість того, про що вони сперечаються.

⁷⁷ Воістину, це — прямий шлях і милість для віруючих!

⁷⁸ Воістину, твій Господь розсудить між ними Своїм судом. А Він — Всемогутній, Знаючий!

⁷⁹ Покладайся на Аллаха! Воістину, ти йдеш шляхом явної істини!

⁸⁰ Воістину, ти не змусиш мертвих чути, а глухих не змусиш почути заклик, якщо вони відвертаються.

⁸¹ Ти не виведеш сліпих із омани. Ти можеш змусити чути тільки тих, хто вірує в Наші знамення й відданий [Нам]!

⁸² Коли над ними звершиться слово, Ми виведемо до них із землі тварину. Вона скаже їм, що люди не були впевнені в Наших знаменнях.**

⁸³ Того Дня Ми зберемо з кожного народу натовп тих, які вважали за брехню Наші знамення, і їх підганятимуть!

⁸⁴ Коли вони прийдуть, Він скаже: «Невже ви вважали Мої знамення за брехню, не осягнувши їх знанням? Що ж ви накоїли?»

⁸⁵ Слово звершиться над ними — за те, що вони чинять несправедливість, вони не розмовлятимуть!

⁸⁶ Хіба вони не бачили, що Ми зробили ніч для вашого відпочинку, а день — часом світла? Воістину, в цьому — знамення для віруючих людей!

* Можливий ще інший варіант перекладу: «Їхне знання сягне повноти лише в наступному житті» (див. коментарі ат-Табарі та аль-Багавві).

** Ібн Касір коментує: «Ця тварина з'явиться в останні часи, коли люди зіпсуються, відступлять від наказів Аллаха й спотворять істинну релігію».

⁸⁷ Того Дня засурмлять у ріг, і вжахнуться всі, хто на небесах і на землі, крім тих, кого побажав обрати Аллах! Усі слухняно постануть перед Ним!

⁸⁸ Ти побачиш, що гори, які ти вважав непорушними, почнуть рухатися, наче хмари. Таке творіння Аллаха, Який зробив досконалою кожную річ. Воістину, Йому відомо те, що ви робите!

⁸⁹ І хто прийде з добрим вчинком, той матиме краще за нього. Того Дня вони будуть забезпечені від жаху!

⁹⁰ А хто прийде з поганим вчинком, тих кинуть у вогонь долілиць: «Чи не платять вам лише за те, що ви робили?»

⁹¹ «Мені наказано тільки поклонятися Господу цього міста, Який зробив його забороненим. Йому належить кожна річ! І мені наказано бути відданим [Йому]

⁹² й читати Коран. Хто йде прямим шляхом, іде ним лише для себе». А тому, хто збився зі шляху, то скажи йому: «Я тільки застерігач!»

⁹³ Скажи: «Хвала Аллаху! Він покаже вам Свої знамення, й ви впізнаєте їх. А Господь твій не оминає того, що ви робите!»

або

РОЗПОВІДЬ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Та. Сін. Мім.

² Це — знамення ясного Писання!

³ Ми в істині прочитаємо тобі розповідь про Мусу й Фірауна — для віруючих людей!

⁴ Воістину, Фіраун вивищився на землі й розділяв її жителів на групи. Одну з них він ослабляв, убивав їхніх синів і залишав живими їхніх жінок. Воістину, він був одним із тих, хто поширював безчестя на землі!

⁵ Ми побажали виявити милість до тих, які були ослаблені на землі, зробити їх провідниками й спадкоємцями,

⁶ утвердити їх на землі й показати Фірауну, Гаману та їхньому війську те, чого вони стереглися!

⁷ Ми відкрили матері Муси: «Годуй його своїм молоком. А коли боятимешся за нього, то кинь його в ріку. Не бійся та не сумуй, Ми повернемо його тобі й зробимо одним із посланців!»

⁸ Родина Фірауна підбрала його, щоб він став для них ворогом і печалю. Воістину, Фіраун, Гаман та їхнє військо були грішниками!

⁹ Дружина Фірауна сказала: «Насолода моїх і твоїх очей! Не вбивайте його! Можливо, він принесе нам користь або ми візьмемо його за сина». Вони ні про що не здогадувалися!

¹⁰ Серце матері Муси спорожніло. Вона була готова відкритися, але Ми укріпили її серце, щоб вона була віруючою.*

¹¹ Вона сказала сестрі Муси: «Йди за ним!» Та спостерігала за ним здалеку, а вони ні про що не здогадувалися!

¹² Раніше Ми не дозволили йому мати годувальниць, тож вона сказала: «Чи не показати вам родину, яка дбатиме про нього для вас і бажатиме йому добра?»

¹³ Так Ми повернули його матері, щоб утішити очі її, щоб вона не сумувала й знала, що обіцянка Аллаха правдива! Але більшість із них не знає!

* «Серце матері Муси спорожніло» — «звільнилося від усього, що є на світі, крім думки про Мусу» (ібн Касір).

¹⁴ Коли він досягнув повноліття й зрілості, Ми дарували йому мудрість і знання. Так Ми винагороджуємо праведників!

¹⁵ Якось він увійшов до міста, коли його жителі були неуважними. Там він побачив двох чоловіків, які билися. Один був із його народу, а другий був ворогом. Чоловік із його народу попросив допомоги проти ворога, й Муса вдарив того кулаком і вбив. Він сказав: «Це — один із вчинків шайтана! Воістину, він явний ворог, який збиває зі шляху!»*

¹⁶ Він сказав: «Господи! Я був несправедливим до себе. Прости мене!» Він простив його, бо Він — Прощаючий, Милосердний!

¹⁷ Він сказав: «Господи! За милість, яку Ти виявив до мене, я ніколи не буду допомагати злочинцям!»

¹⁸ Він увійшов до міста зранку, озираючись, з острахом. І раптом той, хто просив допомоги напередодні, знову попросив допомоги. Але Муса сказав йому: «Ти справді заблукав!»

¹⁹ Коли він хотів схопити того, хто був їхнім ворогом, той сказав: «О Мусо! Невже ти хочеш вбити мене так, як учора вбив іншу людину? Ти хочеш стати тираном на землі й не хочеш бути тим, хто робить добро?»

²⁰ З околиць міста, поспішаючи, прибіг чоловік. Він сказав: «О Мусо! Наближені [до Фірауна] змовляються вбити тебе! Тікай звідси! Я бажаю тобі добра!»

²¹ Муса пішов звідти, озираючись з острахом, і сказав: «Господи! Врятуй мене від несправедливих людей!»

²² Рушивши в бік Мад'яну, він сказав: «Можливо, Господь вкаже мені правильний шлях!»

²³ Коли він прийшов до колодязя в Мад'яні, то побачив там групу людей, які напували худобу, й двох жінок, які відганяли стадо. [Муса] запитав: «Що з вами?» Ті відповіли: «Ми не можемо напувати худобу, доки не підуть інші пастухи. А наш батько вже дуже старий!»

²⁴ Він напоїв для них худобу, а потім відійшов у затінок і сказав: «Господи! Я потребую будь-якого блага, яке Ти можеш зіслати мені!»

²⁵ І ось до нього сором'язливо підійшла одна з двох жінок і сказала: «Мій батько кличе тебе, щоб віддячити за те, що ти напоїв худобу». І коли він пішов і розповів свою історію, той сказав: «Не бійся! Ти врятувався від несправедливих людей!»

²⁶ Одна з двох жінок сказала: «Батьку наш! Найми його для роботи! Воістину, найкращим, кого ти наймеш, буде сильна й гідна довіри людина!»

²⁷ Той відповів: «Я хочу одружити тебе з однією зі своїх доньок — за умови, що ти наймешся до мене на вісім років. А якщо ти відпрацюєш усі десять, то це залежатиме тільки від твого бажання. Я не хочу обтяжувати тебе. Ти побачиш, якщо побажає Аллах, що я — один із праведників!»

* «Коли його жителі були неуважні» — пізно ввечері, «між заходом сонця й ніччю» (ібн Касір від ібн Аббаса).

²⁸ [Муса] сказав: «Нехай так і буде між нами! Який би з двох строків я не відбув, нехай мене не силоють. Аллах — Поручитель того, що ми говоримо!»

²⁹ Коли Муса відбув строк і вирушив із родиною в дорогу, він помітив на схилі гори вогонь і сказав: «Зачекайте тут, я помітив вогонь! Я принесу вам звістку якусь звістку чи палаючу головню, щоб ви могли зігрітися».

³⁰ Коли він підійшов туди, його покликали з правого боку долини, з благословенного місця, де росло дерево: «О Мусо! Воістину, Я — Аллах, Господь світів!

³¹ Кинь свою палицю!» Коли той побачив, що вона звивається, наче змія, то кинувся назад і не повернувся. «О Мусо! Повернись і не бійся, бо ти в безпеці!

³² Поклади свою руку за пазуху і знайдеш її чистою, без жодних плям! Притисни руку до себе, щоб не мати страху. Це — два докази від Господа твого для Фірауна та його наблжених. Воістину, вони — нечестиві люди!»

³³ Той сказав: «Господи! Я вбив одного з них і боюся, що вони вб'ють мене!

³⁴ А мій брат, Гарун, красномовніший за мене. Відішли його разом зі мною як помічника, який підтвердить мої слова. Я боюся, що вони вважатимуть мене за брехуна!»

³⁵ Аллах сказав: «Ми зміцнимо твою правицю твоїм братом і даруємо вам обом доказ, тож вони не зможуть завдати вам шкоди. З Нашими знаменнями переможете й ви, й ваші послідовники!»*

³⁶ Коли Муса прийшов із Нашими ясними знаменнями, йому сказали: «Це тільки вигадане чаклунство! Ми не чули такого від наших прабатьків!»

³⁷ Муса сказав: «Мій Господь краще знає, хто прийшов із вказівкою прямого шляху від Нього й хто матиме успіх у наступному житті. Воістину, нечестиві не матимуть успіху!»

³⁸ Фіраун сказав: «О наблжени! Я не знаю для вас іншого бога, крім мене. Гамане, розпали для мене вогонь над глиною та зроби для мене вежу, щоб я міг піднятися до бога Муси. Але я, воістину, думаю, що він — один із брехунів!»

³⁹ Він та його військо вивищувалися на землі без жодного права. Вони думали, що не повернуться до Нас!

⁴⁰ Ми схопили його разом із військом і втопили в морі. Подивись, яким був кінець нечестивих!

⁴¹ Ми зробили їх провідниками, які кличуть у вогонь. Не допоможуть їм у День Воскресіння!

* Слово «султан» у Корані має значення: «доказ», «влада», тож можливий переклад — «даруємо вам владу». Проте, враховуючи контекст (зокрема, кінець аяту), ідеться саме про «доказ» як Боже знамення.

⁴² Ми зробили так, щоб прокляття переслідувало їх у цьому світі, а в День Воскресіння вони будуть серед віддалених!*

⁴³ Знищивши перші покоління, Ми дарували Мусі Писання як ясні настанови для людей, прямий шлях і милість — можливо, вони замисляться!

⁴⁴ Тебе не було на західному схилі гори, коли Ми встановили для Муси Наш наказ, і тебе не було серед свідків цього.

⁴⁵ Але Ми створили інші покоління. Довго тривав їхній строк! Тебе не було серед жителів Мац'яну, коли Ми читали їм Наші знамення, але там були посланці.

⁴⁶ Тебе не було на схилі гори, коли Ми закликали, але це — милість від Господа твого, щоб ти застерігав народ, до якого раніше не приходив застерігай — можливо, вони замисляться!

⁴⁷ Якби так не було, а їх спіткало лихо за те, що вони приготували своїми руками, то вони б сказали: «Господи наш! Чому Ти не відіслав до нас посланця, щоб ми пішли за Твоїми знаменнями й були б одними з віруючих?»

⁴⁸ Коли до них прийшла істина від Нас, то вони сказали: «Чому йому не дано те, що дано Мусі?» Хіба вони не виявили невір'я до того, що було дано Мусі раніше? Вони говорять: «Два чаклунства, які підтримують одне одного!» І ще говорять: «Ми не віруємо в це все!»**

⁴⁹ Скажи: «Якщо ви правдиві, то принесіть таке писання від Аллаха, яке буде правильніше за ці два — тоді я піду за ним!»

⁵⁰ А якщо вони не дадуть тобі відповіді, то знай, що вони лише йдуть за своїми пристрастями. А хто заблукав сильніше за того, хто йде за своїми пристрастями без жодного дороговказу від Аллаха? Воістину, Аллах не веде прямим шляхом несправедливих людей!

⁵¹ Ми донесли до них слово, щоб вони могли замислитися.

⁵² Ті, кому Ми дарували Писання раніше, вірують у нього.***

⁵³ Коли їм читають його, то вони говорять: «Ми увірували в нього. Це — істина від Господа нашого! Ми ще раніше були віддані [Йому]!»

⁵⁴ За своє терпіння вони отримують подвійну винагороду. Вони відвертають зло добром і жертвують із того, чим Ми наділили їх.

⁵⁵ Коли вони чують марні розмови, то відвертаються від них і говорять: «Нам — наші вчинки, а вам — ваші вчинки. Мир вам! Ми не бажаємо йти шляхом невігласів!»****

⁵⁶ Воістину, ти не зможеш вказати прямий шлях тим, кого любиш, та Аллах веде прямим шляхом, кого побажає. І Він краще знає тих, хто

* «Серед віддалених» — «далеких від будь-якого блага» (аль-Багавві).

** «Два чаклунства» — ібн Касір, посилаючись на ібн Аббаса та інших тлумачів, відзначає, що так невіруючі назвали Коран і Тору.

*** «У нього»: як відзначає ібн Касір, ідеться про Коран.

**** «Мир вам!» — вжито в значенні «прощайте», наче в кінці розмови.

йде прямим шляхом!

⁵⁷ Вони сказали: «Якщо ми підемо твоїм прямим шляхом разом із тобою, то нас виженуть із нашої землі!» Хіба Ми не закріпили за ними безпечної святині, куди приносять плоди різного виду як наділ від Нас? Але ж більшість із них не знає!

⁵⁸ Скільки селищ, які тішилися своїми земними багатствами, Ми винищили! Ось їхні житла, в яких після них майже ніхто не живе. Це все успадкували Ми!

⁵⁹ Твій Господь не знищував жодного селища, доки не відсилав у голвне з них посланця, який читав їм Наші знамення. І Ми не знищували селища, якщо його жителі не були несправедливими!

⁶⁰ Усе, що вам дано — насолода земного життя та його прикраси. Те, що в Аллаха — краще й довговічніше! Невже ви не розумієте?

⁶¹ Невже той, кому Ми дали прекрасну обіцянку, з якою він зустрінесться, подібний до того, кому Ми дозволили насолоджуватися благами земного життя та кого в День Воскресіння буде покарано?

⁶² Того Дня Він покличе їх і запитає: «Де ж ті, рівні Мені, яких ви вигадували?»

⁶³ Скажуть ті, над ким справдилося слово: «Господи наш! Ось ті, кого ми збили зі шляху. Ми збили зі шляху їх так, як раніше збилися самі! Ми зрікаємося їх перед Тобою. Вони поклонялися не нам!»

⁶⁴ І скажуть: «Кличте своїх спільників-ідолів!» Вони покличуть їх, але не почують відповіді й побачать кару. Якби вони йшли прямим шляхом!

⁶⁵ Того Дня Він покличе їх і запитає: «Що ви відповіли посланцям?»

⁶⁶ Того Дня всі звістки буде приховано від них, і вони не зможуть розпитати одне одного!

⁶⁷ А той, хто покаявся та робив добро, можливо, матиме успіх!

⁶⁸ Твій Господь творить, що побажає, та обирає, але вони не мають вибору. Пречистий Аллах і Вищий від того, що додають Йому в поклонінні!*

⁶⁹ Твій Господь знає, що ховається в їхніх грудях, і те, що вони відкривають.

⁷⁰ Він — Аллах, немає бога, крім Нього! Йому належить хвала в житті першому й житті наступному! Він вирішує, і до Нього ви повернетесь!

⁷¹ Скажи: «Як ви вважаєте, якщо Аллах подовжить вам ніч аж до Дня Воскресіння, то який бог, крім Аллаха, принесе вам світло? Невже ви не чуєте?»

⁷² Скажи: «Як ви вважаєте, якщо Аллах подовжить вам день аж до Дня Воскресіння, то який бог, крім Аллаха, принесе вам ніч, щоб ви мали змогу відпочити в цей час? Невже ви не бачите?»

* «Але вони не мають вибору» — як свідчить ібн Касір, ідеться про те, що насправді тільки Аллах здатен творити, а не вигадані божества.

⁷³ З милості Своєї Він створив для вас ніч і день, щоб ви мали змогу відпочивати й шукати ласки Його — можливо, ви будете вдячні!

⁷⁴ Того Дня Він покличе їх і запитає: «Де ж ті, рівні Мені, яких ви вигадували?»

⁷⁵ Ми візьмемо свідка з кожної громади й скажемо: «Наведіть ваш доказ!» Тоді вони дізнаються, що істина належить Аллаху. Залишать їх ті, кого вони вигадували!

⁷⁶ Воїстину, Карун походив із народу Муси, але утискав цих людей. Ми дарували йому стільки скарбів, що ключі від них були важкі навіть для групи силачів. Ось його народ сказав йому: «Не радій! Воїстину, Аллах не любить тих, які радіють!»*

248

⁷⁷ Користуючись тим, що дарував тобі Аллах, шукай наступного життя, але не забувай про свою частку в земному житті. Роби добро — так, як вчинив із тобою Аллах, і не прагни ширити безчестя на землі. Воїстину, Аллах не любить нечестивих!»

⁷⁸ Той відповів: «Це все дано мені завдяки моєму знанню!» Невже він не знав, що Аллах ще раніше знищив інші покоління, які були могутніші за нього силою та мали більші статки? Грішників не будуть розпитувати про їхні гріхи!**

⁷⁹ Ось [Карун], надівши прикраси, вийшов до свого народу. Ті, які бажали благ земного життя, сказали: «Якби в нас було те, що дано Каруну! Воїстину, він має великий наділ!»

⁸⁰ А ті, яким було дано знання, сказали: «Горе вам! Винагорода Аллаха краща для тих, хто увірував і робив добро. Але отримують її тільки терплячі!»

⁸¹ Ми звеліли землі поглинути його разом із житлом. У нього не було прихильників, які б могли допомогти йому замість Аллаха, і він сам не міг допомогти собі!

⁸² А ті, які вчора бажали опинитися на його місці, зранку сказали: «Оце так! Аллах збільшує та зменшує наділ тим із рабів Своїх, кому побажає! Якби не милість Аллаха, то Він звелів би землі поглинути й нас. Оце так! Невіруючі не матимуть успіху!»

⁸³ Останню обитель Ми приготували для тих, хто не бажає вивисуватися на землі й поширювати безчестя. А найкращий вихід — для богобоязливих!

⁸⁴ Хто прийде з добрим вчинком, отримає краще за нього. А хто прийде з поганим вчинком, то тим, які чинили зло, відплатять тільки за те, що вони робили!

* Як свідчить ат-Табарі, поняття «усба» (перекладене тут як «група») означає кількість людей аж до сорока осіб.

** Як пояснює аль-Багавві з посиланням на Хасана, грішників будуть запитувати лише для їх викриття. Насправді Всевишній знає про них усе.

⁸⁵ Воістину, Той, Хто зобов'язав тебе [проголошувати] цей Коран, неодмінно поверне тебе в місце повернення. Скажи: «Мій Господь краще знає, хто пристав на прямий шлях, а хто перебуває в явній омані!»*

⁸⁶ Ти не чекав, що тобі буде дано Писання, але така милість від Господа твого. Тож ніколи не підтримуй невіруючих!

⁸⁷ Нехай вони не відвернуть тебе від знамень Аллаха після того, як тобі зіслано їх. Закликай до Господа свого й не будь одним із багатобожників.

⁸⁸ І не звертайся до іншого бога замість Аллаха, адже немає бога, крім Нього! Кожна річ загине, крім Його лику! Йому належать рішення, й до Нього повернення!

* Переклад — згідно з тлумаченням ібн Касіра (окремі коментатори розуміють дієслово фарада («зобов'язав») як «зіслав» або «дарував» — див. тафсіри аль-Багавві та ат-Табарі). «Місце повернення» (за переказами від ібн Аббаса) — Мекка.

ПАВУК

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

250

¹ Аліф. Лям. Мім.

² Невже люди думають, що їх залишать у спокої та не будуть випробувати лише тому, що вони скажуть: «Ми увірували?»

³ Ми випробували тих, які жили ще раніше. Аллах неодмінно знатиме тих, які говорять правду, й тих, які брешуть!

⁴ Невже ті, які чинять злі вчинки, вважають, що зможуть випередити Нас? Погано ж розсудили вони!*

⁵ А якщо хтось сподівається на зустріч із Аллахом, то призначений Аллахом строк неодмінно настане. Він — Всечуючий, Всезнаючий!

⁶ Хто веде боротьбу, той веде боротьбу тільки для себе. Воістину, Аллах не потребує жителів світів!

⁷ Тим, які увірували й робили добро, Ми простимо злі вчинки їхні та винагородимо кращим за те, що робили вони!

⁸ Ми заповіли людині добре ставитись до батьків. А якщо вони будуть силувати тебе додавати Мені рівних, про яких ти нічого не знаєш, то не слухайся їх. Ви повернетесь до Мене, і тоді Я сповіщу вас про те, що ви робили!

⁹ А тих, які увірували й робили добро, Ми введемо до праведників.

¹⁰ Серед людей є такі, які говорять: «Ми увірували в Аллаха!» Але щойно вони постраждають заради Аллаха, то сприймають людську спокусу за кару від Аллаха. Та якщо прийде перемога від Господа твого, вони скажуть: «Ми були з вами!» Хіба Аллах не краще знає те, що ховається в серцях жителів світів?

¹¹ Аллах неодмінно знатиме тих, які увірували, й неодмінно знатиме лицемірів!

¹² Невіруючі говорять віруючим: «Ідіть нашим шляхом, і тоді ми візьmemo на себе ваші гріхи!» Але ж вони не візьмуть на себе жодного гріха! Воістину, вони — брехуни!

¹³ Вони понесуть свій тягар і — разом зі своїм — ще й інший тягар! А в День Воскресіння їх неодмінно запитують про те, що вони вигадували!

* «...Вважають, що зможуть випередити Нас?» — ат-Табарі, посилаючись на Муджагіда, коментує: «Вважають, що зможуть утекти від Нас?»

¹⁴ Ми відіслали Нуха до його народу, де він пробув тисячу років без п'ятдесяти. Тих людей вразив потоп, бо вони були нечестивцями!

¹⁵ Ми врятували його й тих, хто був у ковчезі, і зробили його знаменням для світів!*

¹⁶ Ось Ібрагім сказав своєму народу: «Поклоняйтесь Аллаху й бійтесь Його! Так буде краще для вас, якби ви тільки знали!

¹⁷ Замість Аллаха ви поклоняєтесь ідолам та вигадуете неправду. Воістину, ті, кому ви поклоняєтесь замість Аллаха, не здатні дати вам наділ. Шукайте свій наділ в Аллаха, поклоняйтесь Йому й дякуйте Йому! До Нього ви повернетесь!»

¹⁸ Якщо ви вважаєте це брехнею, то так само вважали це брехнею й народи, що жили раніше за вас. Воістину, посланець повинен тільки передати ясне послання!

¹⁹ Невже вони не бачать, як Аллах створює творіння вперше, а потім творить знову? Воістину, це легко для Аллаха!

²⁰ Скажи: «Йдіть землею та погляньте, як Він створив творіння вперше. А потім Аллах здійснить останнє творення. Воістину, Аллах спроможний на кожну річ!»**

²¹ Він карає, кого побажає, і милує, кого побажає! До Нього вас повернуть!

²² Ви не врятуєтесь ні на небі, ні на землі. Немає у вас, окрім Аллаха, ні покровителя, ні помічника!»

²³ Ті, які не вірують у знамення Аллаха та зустріч із Ним, утратили надію на Мою милість. На них чекає болісна кара!

²⁴ Відповідь народу [Ібрагіма] була лише така: «Убийте його або спаліть!» Та Аллах врятував його від вогню. Воістину, в цьому — знамення для віруючих людей!

²⁵ [Ібрагім] сказав: «Замість Аллаха ви поклоняєтесь ідолам тільки тому, що маєте в земному житті взаємну любов. Але потім, у День Воскресіння, одні з вас зречуться і проклянуть інших. Вашим притулком буде вогонь і не буде у вас помічників!»

²⁶ Лут повірив йому, тож [Ібрагім] сказав: «Я збираюся здійснити переселення заради свого Господа. Воістину, Він — Всемогутній, Мудрий!»

²⁷ І Ми дарували йому Ісхака та Якуба й дарували його нащадкам пророцтво й Писання. І Ми дали йому винагороду в земному житті, а в житті наступному він буде разом із праведниками!

* «Зробили його знаменням для світів» — згідно з тлумаченням ат-Табарі, в цьому варіанті читання займенник «його» відноситься до порятунку Нуха або потопу; інші тлумачі (аль-Багавві, ібн Касір) віддають перевагу наступному розумінню: «зробили ковчег знаменням для світів».

** «Останнє творення» — ідеться про воскресіння.

²⁸ Ось Лут сказав своєму народу: «Воістину, ви чините таку мерзоту, якої досі не чинив ніхто з жителів світів!

²⁹ Невже ви ходите до чоловіків, перекриваєте дороги та робите відразу на своїх зібраннях?» Та відповідь його народу була лише одна: «Яви нам кару Аллаха, якщо ти говориш правду!»

³⁰ Той сказав: «Господи! Допоможи мені проти нечестивих людей!»

³¹ Коли Наші посланці прийшли до Ібрагіма з радісною звісткою, то сказали: «Ми вигубимо жителів цього селища. Воістину, його жителі несправедливі!»

³² Той відповів: «Але ж там Лут!» Вони сказали: «Ми краще знаємо, хто там. Ми врятуємо його разом із родиною, крім його дружини, яка залишиться!»

³³ Коли Наші посланці прийшли до Лута, він засмутився через це й зняковів. Ті сказали: «Не бійся та не журись! Ви врятуємо тебе разом із родиною, крім дружини, яка залишиться!»

³⁴ Ми зішлемо на жителів цього селища кару з неба — за те, що вони поширювали безчестя!»

³⁵ Ми залишили від нього ясне знамення — для людей, які розуміють!

³⁶ До мад'янітів Ми [відіслали] їхнього брата Шуайба. Він сказав «О люди! Поклоняйтесь Аллаху, сподівайтесь на Останній День та не поширюйте безчестя на землі!»

³⁷ Але ті вважали його брехуном, їх спіткав землетрус, і вони залишилися мертвими в своїх будинках!

³⁸ І адити, і самудити! Ви ж бачите їхні житла! Шайтан прикрасив їм учинки їхні та збив зі шляху, хоча вони й були уважними.

³⁹ І Карун, і Фіраун, і Гаман! Муса прийшов до них із ясними знаменнями, а вони вивищилися на землі й не змогли оминати Нас!

⁴⁰ Кожного Ми скарали за гріх! На декого з них Ми наслали кам'яний дощ, інших уразили криком, інших поглинула земля, а ще інших Ми втопили! Аллах не вчинив із ними несправедливо — вони самі були несправедливі до себе!

⁴¹ Ті, які беруть собі покровителів замість Аллаха, подібні до павука, який зробив собі житло. Але ж найслабше житло — житло павука! Якби вони тільки знали!*

⁴² Воістину, Аллах знає всіх, до кого вони звертаються замість Нього! Він — Всемогутній, Мудрий!

⁴³ Такі притчі Ми наводимо людям, але розуміють їх тільки знаючі.

⁴⁴ Аллах створив небеса й землю в істині. Воістину, в цьому — знамення для віруючих!

* Аль-Багавві коментує цей аят так: «...[Житло павука] не захищає ні від спеки, ні від холоду; так само ідоли не можуть принести тим, хто їм поклоняється ні користі, ні завдати шкоди!»

⁴⁵ Читай те, що було відкрито тобі з Писання, та звершуй молитву. Воістину, молитва стримує від розпусти й неприйняттого! Але згадка Аллаха — важливіша, і Він знає те, що ви робите!*

⁴⁶ Якщо ви сперечаєтесь з людьми Писання, то робіть це за допомогою найкращого. [Це не стосується] тих із них, які несправедливі. Скажи: «Ми увірували в те, що зіслано нам, і в те, що зіслано вам. Наш Бог і ваш Бог — один, і ми віддані Йому!»

⁴⁷ Так Ми зіслали тобі Писання. Ті, кому Ми дарували Писання, вірують у нього. Є серед них ті, хто вірує в це. А заперечують Наші знамення тільки невіруючі!**

⁴⁸ Раніше ти не читав жодного писання й не переписував його своєю правицею. Інакше прихильників брехні охопив би сумнів!

⁴⁹ Та ж ні! Це — ясні знамення в грудях тих, кому дано знання! А заперечують Наші знамення тільки несправедливі!

⁵⁰ Вони говорять: «Чому не зіслано йому знамень від Господа його?» Скажи: «Знамення — тільки в Аллаха! А я — тільки ясний застерігач!»

⁵¹ Невже їм не достатньо того, що Ми зіслали тобі Писання, яке ти їм читаєш? Воістину, в цьому — милість і нагадування для віруючих людей!

⁵² Скажи: «Аллаха достатньо як Свідка між вами й мною! Він знає те, що на небесах і на землі, а ті, які увірували в неправду й не увірували в Аллаха, неодмінно зазнають втрат!»

⁵³ Вони просять тебе прискорити кару. Якби не встановлений строк, то кара вже прийшла б до них! Вона неодмінно прийде до них раптово, коли ті й не відчуватимуть!

⁵⁴ Вони просять тебе прискорити кару. Воістину, геєна неодмінно оточить невіруючих!

⁵⁵ Того Дня кара вкриє їх згори й з-під ніг. Їм скажуть: «Скуштуйте те, що ви чинили!»

⁵⁶ О Мої віруючі раби! Воістину, земля Моя широка! Тож поклоняйтеся Мені!

⁵⁷ Кожна душа зазнає смерті, а потім ви повернетесь до Нас!

⁵⁸ Тих, які увірували й робили добро, Ми неодмінно поселимо у кімнатах раю, де течуть ріки. Прекрасна винагорода тих, які роблять [добро],

⁵⁹ які мають терпіння й покладаються на свого Господа!

⁶⁰ Скільки тварин не здатні зробити собі запасів! Аллах наділяє їх і вас! Він — Всечуючий, Всезнаючий!

* Ат-Табарі, посилаючись на переказ від ібн Аббаса та інших тлумачів, розуміє вислів «згадка Аллаха» так: «Згадка Аллаха про вас важливіша, ніж ваша згадка про Нього». Згідно з іншими коментарями йдеться про те, що згадування Аллаха — найважливіший вид поклоніння.

** «Хто вірує в це» — йдеться про Коран.

⁶¹ Якщо ти спитаєш у них: «Хто створив небеса й землю та підкорив сонце й місяць?», то вони неодмінно скажуть: «Аллах!» Як же вони заблукали!

⁶² Аллах збільшує та зменшує наділ тим із рабів Своїх, кому побажає! Воістину, Аллах про кожну річ Знаючий!

⁶³ Якщо ти спитаєш у них: «Хто проливає з неба воду, оживлюючи землю після її смерті?», то вони неодмінно скажуть: «Аллах!» Скажи: «Хвала Аллаху!» Але ж більшість із них не розуміє!

⁶⁴ Життя в цьому світі — лише гра й забава, а наступне життя — справжнє! Якби вони знали!

⁶⁵ Коли вони сідають на корабель, то звертаються до Аллаха, щиро сповідуючи Його релігію. А коли Він рятує їх і виводить на сушу, то вони знову стають багатобожниками!

⁶⁶ Так вони можуть виявити свою невдячність за те, що Ми їм дарували, і насолоджуватись благами далі. Але скоро вони дізнаються!

⁶⁷ Невже вони не бачать, що Ми зробили це святилище безпечним, а поза ним на людей нападають? Невже вони вірують у неправду й не вірують в Аллаха?*

⁶⁸ Хто ж несправедливіший за того, хто зводить наклеп на Аллаха або вважає істину за брехню, коли та прийшла до нього? Хіба не в геені буде притулок для невірних?

⁶⁹ А тих, які ведуть боротьбу заради Нас, Ми неодмінно поведемо Нашими шляхами! Воістину, Аллах із тими, які роблять добро!

* «Це святилище» — ідеться про Мекку.

або

РОМЕЇ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Аліф. Лям. Мім.

² Переможені ромеї

³ у найближчих землях. Але після своєї поразки переможуть вони,

⁴ за кілька років. Влада належала Аллаху раніше і буде належати далі.

Того дня віруючі зрадіють

⁵ допомозі Аллаха. Він допомагає, кому побажає. Він — Всемогутній, Милостивий!

⁶ Така обіцянка Аллаха. Аллах не порушує Своєї обіцянки, але ж більшість людей не знає.*

⁷ Вони знають про земне життя тільки явне, а до життя наступного вони неухважні.**

⁸ Невже вони не замислювалися про себе? Аллах створив небеса, землю й те, що між ними, лише в істині й на певний строк. Але ж більшість людей не вірують у зустріч зі своїм Господом!

⁹ Невже вони не подорожували землею та не бачили, яким був кінець тих, які жили раніше за них? Вони переважали їх силою, краще обробляли землю та заселяли її. Їхні посланці приходили до них із ясними знаменнями. Аллах не чинив із ними несправедливо — вони самі були несправедливі до себе!

¹⁰ Кінцем тих, які чинили зло, стало зло, адже вони вважали знамення Аллаха брехнею та глузували з них!

¹¹ Аллах починає творіння, потім повторює його, а потім до Нього ви повернетесь!

¹² Коли настане Час, розгубляться грішники.

¹³ Ніхто з їхніх спільників не заступиться за них і вони відкинуть тих спільників.

* У 1–6 аяті йдеться про ромеїв (візантійців), які зазнали поразки від Персії. Можливо, йдеться про події 614 року, коли перські війська захопили Єрусалим. «За кілька років» (фі бід'сінін) — як вважає більшість коментаторів, йдеться про період від трьох до десяти. Ромеї розпочали чергову війну проти персів після 622 року.

** Аль-Багавві коментує: «Вони [знають] лише про своє прожиття: як заробляти, як торгувати, коли садити, сіяти й збирати, як будувати та облаштовувати дім».

¹⁴ Того Дня, коли настане Час, усі розділяться.

¹⁵ Ті, які увірували й робили добро, будуть насолоджуватися в садах,

¹⁶ а ті, які не увірували та вважали брехнею Наші знамення й зустріч у наступному житті, зазнають покарання!

¹⁷ Тож прославляйте Аллаха, коли настає вечір і коли настає ранок!

¹⁸ Йому належить хвала на небесах і на землі. [Прославляйте] Його надвечір та в полудень!

¹⁹ Він виводить живе з мертвого, а мертве з живого. Він оживляє землю після її смерті; так само й вас виведуть із могил!

²⁰ Серед Його знамень — те, що Він створив вас із праху. Після цього ви стали людьми й розселяєтесь.

256

²¹ Серед Його знамень — те, що Він створив вам дружин із вас самих, щоб ви знаходили в них спокій, і встановив між вами любов і милосердя. Воістину, в цьому — знамення для людей, які думають!

²² Серед Його знамень — створення небес і землі, а також відмінності між мовами й кольорами. Воістину, в цьому — знамення для жителів світів!

²³ Серед Його знамень — ваш сон уночі та вдень, а також пошуки Його милості. Воістину, в цьому — знамення для людей, які здатні слухати!

²⁴ Серед Його знамень — те, що Він показує вам блискавку, щоб викликати страх і надію, а також проливає з неба воду, щоб оживити нею землю після її смерті. Воістину, в цьому — знамення для людей, які розуміють!

²⁵ Серед Його знамень — те, що небо та земля тримаються за Його наказом. Щойно Він покличе вас, ви одразу вийдете з землі.

²⁶ Йому належить усе, що на небесах і на землі. Усі покірні Йому!

²⁷ Він — Той, Хто починає творіння, а потім повторює його. І це для Нього легко! Аллаху належать найвищі якості, і Він — Всемогутній, Мудрий!

²⁸ Аллах навів вам як притчу вас самих. Чи є серед невільників, якими оволоділи ваші правиці, спільники в тому, чим Ми наділили вас, та яких ви боїтеся так, як боїтеся одне одного? Ось так Ми роз'яснюємо знамення для людей, які розуміють!

²⁹ Та ж ні! Ті, які чинять несправедливо, йдуть за своїми пристрастями без жодного знання. Хто ж поведе прямим шляхом тих, кого Аллах увів в оману? Немає у них помічників!

³⁰ Поверни своє обличчя до релігії, як ханіф! Це — вроджена якість, із якою Аллах створив людей. Немає зміни в творінні Аллаха. Це є вірна релігія — але ж більшість людей не знає!

³¹ Кайтеся перед Ним, бійтеся Його, звершуйте молитву й не будьте одними з багатобожників,

³² одними з тих, які розкололи свою релігію та стали різними групами, й кожна секта радіє тому, що має!

³³ Коли людей торкається зло, вони кличуть свого Господа, звертаючись до Нього з каяттям. А коли Він дає їм змогу скуштувати Своєї милості, то частина з них починає додавати рівних у поклонінні своєму Господу!

³⁴ Так вони можуть виявити свою невдячність за те, що Ми їм дарували. Тож насолоджуйтесь благами й скоро ви дізнаєтесь!

³⁵ Хіба Ми зіслали їм доказ, який говорить про рівних Йому?

³⁶ Коли Ми даємо людям скуштувати милості, вони радіють. А коли їх вражає лихо за те, що вони приготували своїми руками, то вони впадають у розпач!

³⁷ Хіба вони не бачать, що Аллах збільшує та зменшує наділ, кому побажає? Воістину, в цьому — знамення для віруючих людей!

³⁸ Віддавай належне родичу, бідняку й подорожньому. Так буде краще для тих, хто прагне лику Аллаха. Саме вони матимуть успіх!

³⁹ Те, що ви даєте людям у борг, прагнучи примножити своє майно за їхній рахунок, не примножиться в Аллаха! Буде примножено те, що ви даєте як закят, прагнучи лику Аллаха!*

⁴⁰ Аллах — Той, Хто вас створив, а потім наділив засобами до життя. Згодом Він умертвить вас, а потім знову поверне до життя. Чи є серед ваших спільників-ідолів той, хто робив би хоч щось із цього? Пречистий Він і Вищий від того, що ви додаєте Йому в поклонінні!

⁴¹ Зло з'являється на суші й на морі завдяки тому, що люди роблять своїми руками, — тож нехай скуштують частину того, що накоїли! Можливо, вони повернуться! **

⁴² Скажи: «Йдіть землею та погляньте, яким був кінець тих, які жили раніше за вас! Більшість із них були багатобожниками!»

⁴³ Поверни своє обличчя до вірної релігії — раніше, ніж від Аллаха прийде невідворотний День! Того Дня вони будуть розділені –

⁴⁴ Хто був невірющим, невір'я обернеться проти нього. А ті, які робили добро, приготували його для себе — ***

⁴⁵ щоб Він із ласки Своєї винагородив тих, які увірували й робили добро. Воістину, Він не любить невірующих!

⁴⁶ Серед Його знамень — те, що Він посилає вітри добрими вісниками, щоб дати скуштувати Своєї милості; за Його наказом плывуть кораблі, щоб ви могли шукати Його ласки. Можливо, ви будете вдячні!

⁴⁷ Раніше за тебе Ми відсилали посланців до їхніх народів, і вони приносили їм ясні знамення. Ми помстилися грішникам, адже Нашим обов'язком було допомагати віруючим!

* «Даєте людям у борг» — ідеться про лихварство (ріба), заборонене ісламом.

** «Вони повернуться» — відмовляться «від невір'я та поганих справ» (аль-Багавві).

*** Багато коментаторів тлумачать дієслово «магада» в його конкретному значенні — «розкладати постіль» (див., наприклад, ат-Табарі від Муджагіда). Тоді закінчення аяту може бути таким: «готуватимуть собі ложа в раю».

⁴⁸ Аллах — Той, Хто посилає вітер, який жене хмари. Він розтягує їх на небі так, як побажає, і розриває їх на шматки. Ти бачиш дощ, який виходить з-поміж них. Коли Він пролле його на тих Своїх рабів, кому побажає, вони починають радіти,

⁴⁹ Хоч перед тим, як він зіслав його, вони були у відчаї.

⁵⁰ Поглянь на прикмети милості Аллаха, на те, як Він оживляє землю після її смерті! Воістину, Він оживляє мертвих і Він спроможний на кожну річ!

⁵¹ Якщо Ми пошлемо вітер, і вони побачать, що [поле] пожовкло, то після цього вони стануть невдячними!*

⁵² Воістину, ти не змушиш мертвих чути, а глухих не змушиш почути заклик, якщо вони відвертаються.

⁵³ Ти не виведеш сліпих із омани. Ти можеш змусити чути тільки тих, хто вірує в Наші знамення й відданий [Нам].

⁵⁴ Аллах — Той, Хто створив вас слабкими, зі слабких зробив вас сильними, а потім, після сили, зробив вас знову слабкими та ще й сивими. Він створює, що побажає! Він — Всезнаючий, Всемогутній!

⁵⁵ Того Дня, коли настане Час, грішники будуть присягатися, що пробули не більше години. Як вони заблукали!**

⁵⁶ Ті, кому дані знання й віра, скажуть: «За приписом Аллаха ви були там до самого Дня Воскресіння. І ось настав День Воскресіння, але ви цього не знали!»

⁵⁷ Того Дня несправедливим не принесуть користі їхні виправдання, й не вимагатимуть від них каяття!

⁵⁸ У цьому Корані Ми наводимо людям різні притчі. Якщо ти покажеш їм знамення, то ті, які не увірували, неодмінно скажуть: «Ви тільки прихильники брехні!»

⁵⁹ Так Аллах запечатав серця тих, які не мають знання!

⁶⁰ Терпи, адже обіцянка Аллаха правдива! Нехай не послаблять тебе невпевнені!

* Інтерполяція — згідно з коментарем ат-Табарі та інших тлумачів.

** «Пробули не більше години» — «у земному житті» (ібн Касір), «у могилах» (аль-Багавві із посиланням на аль-Кальбі та Мукатіла).

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Аліф. Лям. Мім.

² Це — аяти мудрого Писання,

³ Прямий шлях і милість для праведників,

⁴ які звершують молитву, дають милостиню й упевнені в існуванні наступного життя.

⁵ Вони — на прямому шляху, вказаному їхнім Господом, і вони матимуть успіх.

⁶ Серед людей є той, хто збирає розважливі казочки, щоб через невігластво збивати людей зі шляху Аллаха, глузуючи з нього. Таким приготована ганебна кара!*

⁷ І коли читають йому Наші аяти, то він погордо відвертається, ніби й не чув, ніби він глухий! Тож сповісти йому про болісну кару!

⁸ Воістину, ті, які увірували й робили добрі справи, їм — сади блаженства.

⁹ Вони будуть там довіку, бо обіцянка Аллаха правдива. Він — Великий, Мудрий!

¹⁰ Він створив небеса без підпори, яку б ви могли бачити, та поставив на землі непохитні гори, щоб вона не хиталася разом із вами, й заселив її всілякими тваринами. Ми пролили з неба воду й зростили всілякі добрі рослини.

¹¹ Це все — творіння Аллаха! Тож покажіть мені, що створили ті, [кому ви поклоняєтеся] замість Нього. Але нечестивці перебувають у явній омані!

¹² Справді, Ми дарували Лукману мудрість: «Дякуй Аллаху, бо той, хто дякує, той дякує заради самого себе. А хто не дякує, то Аллах не потребує нічого — Багатий Він та Хвалимий!»**

¹³ Ось сказав Лукман своєму сину, повчаючи його: «Сину мій! Не поклоняйся крім Аллаха нікому, бо багатобожжя — великий гріх!»

¹⁴ Ми заповідали людині ставитися якнайкраще до своїх батьків. Матері дуже важко носити дитину, але вона віднімає її лише в два роки. Дякуй Мені та своїм батькам, бо до Мене повернення!

* Як свідчать тлумачі, йдеться про мекканця Надіра ібн Харіса, який розповідав перські казки, глузуючи з оповідей Корану.

** Лукман аль-Хакім («Мудрий Лукман») — мудрець, відомий ще з доісламської доби.

¹⁵ А якщо батьки силуватимуть тебе до поклоніння іншим богам, про яких тобі нічого не відомо, не корися їм, але будь із ними в цьому світі добрим і йди шляхом тих, хто звертається до Мене! Потім ви повернетесь до Мене, і Я сповіщу вам про те, що ви чинили!

¹⁶ «Сину мій! Навіть якщо буде щось вагою з гірчичне зерно й перебуватиме в скелі, на небесах, чи на землі, Аллах дістане його звідти. Воістину, Аллах — Премудрий, Всевідаючий!

¹⁷ Сину мій! Звершуй молитву, закликай до заохочуваного й забороняй відразне, та сприймай із терпінням те, що вразило тебе. Воістину, саме такою є рішучість у вчинках.

¹⁸ І не відвертай із погордою обличчя від людей і не ходи по землі пихато! Воістину, Аллах не любить усіляких пихатих гордців!

¹⁹ Стримуй кроки свої та знижуй голос свій. Воістину, найвідразніший голос — то рев віслюка!»

²⁰ Хіба вони не бачать, що Аллах підкорив вам те, що на небесах і на землі, і що Він щедро дарував вам блага Свої, відкриті й потаємні? Серед людей є такий, хто сперечається про Аллаха, не маючи ні знання, ні прямого шляху, ні ясного писання.

²¹ І коли їм кажуть: «Ідіть за тим, що зіслав Аллах», то вони відповідають: «Ні! Ми йдемо за тим, у що вірили наші батьки!» Невже так буде й тоді, коли шайтан покличе їх у пекельний вогонь?

²² Хто повертає обличчя своє до Аллаха та робить добро, той уже схопився за надійну основу, а кінець усіх справ належить Аллаху!

²³ А якщо хтось не увірував, то не сумуй через його невір'я! Вони повернуться до Нас, і Ми розповімо їм про те, що вони чинили! Воістину, Аллах знає те, що в серцях!

²⁴ Ми дозволимо їм насолоджуватися благами короткий час, а потім уразимо їх страшною карою!

²⁵ Якщо ти спитаєш їх: «Хто створив небеса й землю?», то вони неодмінно скажуть: «Аллах!» Скажи їм: «Хвала Аллаху!» Але більшість із них не розуміє.

²⁶ Аллаху належить те, що в небесах, і те, що на землі. Воістину, Аллах не потребує нічого — Багатий і Хвалений Він!

²⁷ Якби всі дерева землі перетворилися на тростини для письма, а до моря додали б ще сім морів, то й тоді не вичерпалися би слова Аллаха. Воістину, Аллах — Великий, Мудрий!

²⁸ Створити й воскресити вас так само легко, як і єдину душу. Аллах — Всечуючий, Всевидячий!

²⁹ Невже ти не бачиш, що Аллах скорочує ніч та подовжує нею день, а також скорочує день і подовжує ним ніч? Він підкорив Собі сонце й місяць, які рухаються за встановленим порядком, і Аллах усе знає про вчинки ваші!

³⁰ Це так, бо Аллах — істина, а ті, до кого звертаються замість Нього, — обман! Аллах — Всевишній, Великий!

³¹ Невже ти не бачиш, як кораблі плывуть морем завдяки милості Аллаха, щоб Він міг показати вам знамення Свої? Воістину, в цьому — знамення для кожного терплячого, вдячного!

³² І коли накриває їх, наче тінь, хвиля, то вони закликають до Аллаха, щиро сповідуючи Його релігію. Та коли Він рятує їх, виводячи на сушу, то зменшується віра їхня. Ніхто не заперечує Наші знамення, крім зрадника, невдячного!

³³ О люди! Бійтеся Господа вашого й того дня, коли батько не зможе заступитися за свого сина, а син — за свого батька. Обіцянка Аллаха правдива! Нехай не спокушає вас земне життя і нехай не спокушає вас спокусник проти Аллаха.

³⁴ Воістину, лише в Аллаха знання про Час. Він посилає дощ і знає те, що в утробах. Жодна душа не знає, що станеться з нею завтра, і не знає вона, в якій землі помре. Воістину, Аллах — Всезнаючий, Всевідаючий!

З Е М Н И Й У К Л І Н

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

262

¹ Аліф. Лям. Мім.

² Писання, зіслане — в чому немає сумніву — від Господа світів!

³ Чи вони говорять: «Він вигадав його!»? Та ж ні, це — істина від Господа твого, щоб ти застерігав людей, до яких раніше за тебе не приходив застерігач. Можливо, вони підуть прямим шляхом!

⁴ Аллах — Той, Хто створив небеса, землю і те, що між ними, за шість днів, а потім утвердився на троні. Немає у вас, крім Нього, ні покровителя, ні заступника! Невже ви не замислитеся?

⁵ Він керує всіма подіями з неба до землі, а потім вони сходять до Нього протягом дня, який триває тисячу років за вашою лічбою.

⁶ Такий Той, Хто знає потаємне й відкрите, Всемогутній, Милосердний,

⁷ Який створив кожен річ якнайкраще й почав творити людину з глини;

⁸ створив її нащадків із краплі жалюгідної рідини,

⁹ а потім розмірив [людину] та вдихнув у неї від Нашого Духа. Він дарував вам слух, зір і серця. Мало ж ви дякуєте!

¹⁰ Вони запитують: «Невже, коли ми загубимось у землі, то постанемо в новому творінні?» Та ж ні, не вірують вони в зустріч зі своїм Господом!*

¹¹ Скажи: «Вас забере ангел смерті, який має над вами опіку. А потім вас повернуть до вашого Господа!»

¹² Якби ж ти бачив, як грішники схилять голови перед своїм Господом: «Господи наш! Ми побачили й почули. Поверни нас і ми будемо робити добро! Воістину, тепер ми впевнені!»

¹³ Якби Ми побажали, то вказали б кожній душі прямий шлях, але справдиться слово Моє: «Я неодмінно наповню геєну джинами й людьми — усіма!»

¹⁴ Скуштуйте — за те, що ви забули свою зустріч із цим вашим Днем. Воістину, і Ми забули вас! Скуштуйте вічної кари — за те, що робили ви!

* «Загубимось у землі» — тобто поховані тіла розкладуться й зникнуть (ат-Табарі, аль-Багавві, ібн Касір).

¹⁵ Віруючі в Наші знамення — тільки ті, які, коли їм про них згадують, падають ниць, прославляють хвалою свого Господа й не вищуються!

¹⁶ Вони підводяться зі своїх лож, щоб кликати Господа свого зі страхом і надією, жертвуючи те, чим Ми наділили їх!

¹⁷ Жодна душа не знає, яка насолода очей прихована для них за те, що вони робили!

¹⁸ Невже віруючий такий самий, як і нечестивець? Ні, не рівні вони між собою!

¹⁹ Для тих, які увірували й робили добро, сади раю стануть гостинним притулком — за те, що робили вони!

²⁰ А притулком для нечестивців буде вогонь. Щоразу, коли вони бажатимуть вийти звідти, їх повертатимуть. Скажуть їм: «Скуштуйте вогняної кари, яку ви вважали брехнею!»

²¹ Окрім великої кари, Ми дамо їм спробувати й кару малу — можливо, вони повернуться!*

²² Хто ж несправедливіший за того, кому нагадали про знамення Нашого Господа, а він відвернувся від них? Воістину, Ми помстимося грішникам!

²³ Ми дарували Мусі Писання, тож не май сумніву щодо зустрічі з Ним! І Ми зробили його дороговказом для синів Ізраїла!**

²⁴ Ми поставили серед них провідників, які за наказом Нашим вели інших прямим шляхом — за те, що ті були терплячими та впевненими в наших знаменнях!

²⁵ Воістину, в День Воскресіння твій Господь розсудить між ними в тому, про що вони сперечалися.

²⁶ Невже не вказало їм прямого шляху те, скільки поколінь Ми знищили раніше — а вони ходять по їхніх житлах! Воістину, в цьому — знамення! То неville вони не прислухаються?

²⁷ Невже вони не бачать, що Ми проливаємо воду на суху землю й виводимо нею посіви, які їсть і ваша худоба, і ви? Невже вони не поглянуть?

²⁸ Вони скажуть: «Коли ж прийде той Суд, якщо ви правдиві?»

²⁹ Скажи: «У День Суду невіруючим не принесе користі віра їхня, і не буде їм відстрочки!***»

³⁰ Відвернися від них і чекай, адже чекають і вони!

* «Мала кара» — лиха, яких люди зазнають у земному житті (ібн Касір з посиланням на ібн Аббаса та інших тлумачів).

** «Щодо зустрічі з Ним» — згідно з деякими тлумаченнями, займенник «ним» у цьому аяті стосується Муси (мир йому). Тоді варіант перекладу буде таким: «щодо зустрічі з ним», яка відбулася, згідно з коментарями, під час «нічної подорожі».

*** «Суд» — аль-фатх, досл. «перемога». Згідно з тлумаченням ібн Касіра, йдеться про час, коли невіруючі зазнають кари та гніву Аллаха як у земному, так і в наступному житті.

ВІЙСЬКОВІ ЗАГОНИ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

264

¹ О Пророче! Бійся Аллаха та не корись невіруючим і лицемірам! Воістину, Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

² Іди за тим, що дано тобі в одкровенні від Господа твого! Воістину, Аллах відає про те, що ви робите!

³ І покладайся на Аллаха! Достатньо Аллаха як Опікуна!

⁴ Жодному чоловіку Аллах не дав двох сердець у грудях. Він не зробив вашими матерями тих ваших дружин, яких ви називаєте «хребтами». Він не зробив ваших названих синів справжніми синами. Це лише слова з ваших вуст. Аллах говорить істину та вказує шлях!*

⁵ Кличте названих синів за іменами їхніх батьків. Це справедливіше перед Аллахом. А якщо ви не знаєте імен їхніх батьків, то вони — ваші брати в релігії та близькі! Не буде гріха на вас, якщо ви попередньо не мали такого наміру в серці. Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁶ Пророк ближчий до віруючих, ніж вони самі. Його дружини — їхні матері. Згідно з Писанням Аллаха родичі ближчі одне до одного, ніж віруючі та переселенці, якщо вони самі не побажають зробити добро своїм близьким. Так записано в Писанні!**

⁷ Ось Ми взяли завіт із пророками: з тобою, з Нухом, з Ібрагімом, із Мусою та Ісою, сином Мар'ям. Ми уклали з ними суворий завіт,

⁸ щоб запитати правдивих про їхню правдивість. А для невіруючих Він приготував болісну кару!

⁹ О ви, які увірували! Згадайте милість Аллаха, коли проти вас вирушило військо. Ми наслали на них вітер та війська, яких ви не бачите! Аллах бачить, що ви робите!***

¹⁰ Ось вони підійшли до вас і згори, і знизу. Забігали очі ваші, а серця

* «Хребтами» — коли араб у доісламські часи бажав розлучитися, то говорив дружині: «Ти для мене наче хребет моєї матері». Іслам заборонив таку форму розлучення.

** «Побажають зробити добро...» — ідеться про складання заповіту та передачу майна в спадок.

*** У цьому та наступних аятах ідеться про «битву окопів» — облогу Медини багатобожниками. Ця подія відбулася в 627 році.

підступили до горла, й ви почали говорити про Аллаха різні здогадки!*

¹¹ Там віруючі зазнали випробування й сильного потрясіння.

¹² Сказали лицеміри й ті, у чиїх серцях хвороба: «Обіцянка Аллаха та Його Посланця була лише спокусою!»

¹³ Частина з них сказала: «О жителі Ясрибу! Ви не втримаєтесь на цьому місці, повертайтеся назад!» А деякі з них запитали в Пророка дозволу й сказали: «Наші будинки беззахисні!» Вони не були беззахисні, але ті лише прагнули втекти!

¹⁴ Якби [вороги] вдерлися туди з усіх боків і почали спокушати їх, ті одразу б зробили це й не чекали, хіба що трохи.**

¹⁵ Але ж раніше вони узяти з Аллахом завіт, що не відвернуться! Запитають їх про завіт з Аллахом!

¹⁶ Скажи: «Втеча не допоможе вам, якщо ви тікаєте від смерті чи загибелі. Недовго ж тоді ви будете насолоджуватися благами!»

¹⁷ Запитай: «Хто захистить вас від Аллаха, якщо Він побажає вам зла? А якщо побажає милості?» Вони не знайдуть собі замість Аллаха ні покровителя, ні помічника!

¹⁸ Аллах знає тих із вас, які відвертають інших і кажуть своїм братам: «Ідіть до нас!» Незначна їхня участь у битві***

¹⁹ через їхню скупість до вас! Коли їх охоплює страх, ти бачиш, як вони дивляться на тебе: їхні очі бігають, наче в того, хто мліє перед смертю! А коли страх минає, вони ображають вас своїми гострими язиками, скупляться на добро. Вони не увірували, Аллах зробить марними їхні вчинки! І це для Аллаха легко!

²⁰ Вони гадають, що військові загони не відступили. Якби військові загони й прийшли, то вони побажали б кочувати серед бедуїнів і збирати новини про вас. А якби вони були серед вас, то не дуже б воювали!

²¹ Посланець Аллаха — прекрасний приклад для вас, для тих, хто сподівається на Аллаха, Останній День і часто згадує Аллаха!

²² Коли віруючі побачили військові загони, то сказали: «Це — те, що обіцяв нам Аллах і Його Посланець! Правдивий Аллах і Його Посланець!» Це тільки додало їм віри й покори!

²³ Серед віруючих є чоловіки, вірні завіту з Аллахом. Є серед них ті, які вже виконали свій обов'язок, а є ті, які ще чекають, але не зраджують йому,****

* «Серця підступили до горла» — ідеться про страх, який охопив віруючих.

** Як свідчить аль-Багавві та інші тлумачі, йдеться про відмову від ісламу, якої багатобожники вимагали б від віруючих у разі своєї перемоги.

*** «Відвертають інших» — ідеться про осіб, які відвертали інших від боротьби проти невіруючих.

**** «Уже виконали свій обов'язок» — «уже закінчили свою справу й повернулися до Господа свого — як ті, хто загинув мученицькою смертю в битвах коло Бадру та Ухуду» (ат-Табарі).

²⁴ щоб Аллах винагородив правдивих за їхню правдивість, а лицемірів скарав, якщо побажає, або прийняв їхнє каяття. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

²⁵ Аллах повернув невіруючих, незважаючи на їхню лють, і вони не отримали блага. Аллах врятував віруючих від битви. Аллах — Всесильний, Всемогутній!

²⁶ Тих людей Писання, які допомагали їм, Аллах вивів із їхніх укріплень і вселив страх у їхні серця. Частина з них ви вбили, а другу частину захопили в полон!

²⁷ Він дарував вам їхню землю, їхні помешкання й майно, землю, на яку навіть не ставала ваша нога! Аллах спроможний на кожну річ!

²⁸ О Пророче! Скажи своїм дружинам: «Якщо ви прагнете земного життя та його прикрас, то приходьте, я наділю вас благами та красиво відпущу!

²⁹ А якщо ви прагнете до Аллаха, Його Посланця та майбутнього життя, то Аллах приготував для праведних з-посеред вас велику винагороду!»

³⁰ О дружини Пророка! Яка з вас скоїть явно мерзенний вчинок, тій буде подвоєно кару. І це для Аллаха легко!

³¹ А тій із вас, яка буде покірна Аллаху, Його Посланцю й робитиме добрі справи, Ми даруємо подвійну винагороду. Ми приготували для неї щедрий наділ!

³² О дружини Пророка! Ви не такі, як будь-яка жінка. Якщо ви богобоязливі, то не виявляйте ніжності в розмові, щоб не побажав вас той, у чиєму серці хвороба. Промовляйте гідні слова!

³³ Перебуваючи у своїх домівках, не вбирайтеся так, як вбиралися в часи першого невігластва. Звершуйте молитву, давайте закят та коріться Аллаху та Його Посланцю. О люди дому, воістину, Аллах бажає забрати від вас нечистоту й очистити вас!*

³⁴ Згадайте те, що читають у ваших будинках зі знамень Аллаха та мудрості. Воістину, Аллах — Проникливий, Всевідаючий!

³⁵ Воістину, для відданих [Аллаху] — чоловіків і жінок, для віруючих – чоловіків і жінок, для смиренних — чоловіків і жінок, для правдивих – чоловіків і жінок, для терплячих — чоловіків і жінок, для покірних – чоловіків і жінок, для тих, які тримають піст — чоловіків і жінок, для тих, які закривають свою наготу — чоловіків і жінок, для тих, які часто згадують Аллаха — чоловіків і жінок, — усім Аллах приготував прощення та велику винагороду!

³⁶ Віруючий та віруюча не повинні приймати рішення в якійсь справі, коли Аллах і Його Посланець уже вирішили це. А хто чинить непослух Аллаху та Його Посланцю, той перебуває в явній омані!

* «Перше невігластво» — «Час від Ідриса до Нуха» (ібн Касір). «Люди дому» — члени родини Пророка (див. ат-Табарі).

³⁷ Ось ти сказав тому, до кого Аллах виявив милість і до кого ти сам виявив милість: «Утримай свою дружину при собі та бійся Аллаха!» Ти приховав те, що відкриє Аллах, і ти боявся людей, хоч Аллах більше заслуговує на те, щоб Його боялися! Коли Зайд задовольнив із нею своє бажання, Ми віддали її за тебе, щоб на віруючих не було вини через відносини з дружинами своїх названих синів, коли ті задовольнять із ними своє бажання. Наказ Аллаха має бути виконано!*

³⁸ На Пророкові немає вини через те, до чого зобов'язав його Аллах. Таким був закон Аллаха для тих, які жили раніше — а наказ Аллаха передвизначений —

³⁹ і для тих, які передавали послання Аллаха, боялися Його та не боялися нікого, крім Аллаха! Достатньо тієї лічби, що в Аллаха!

⁴⁰ Мухаммад — не батько когось із ваших чоловіків, але Посланець Аллаха й Печатка пророків! Аллах про кожну річ Знаючий!

⁴¹ О ви, які увірували! Згадуйте Аллаха часто,

⁴² славте Його зранку та ввечері!

⁴³ Він — Той, Хто благословляє вас, і ангели Його — для того, щоб вивести вас із темряви до світла. Він Милосердний до віруючих!

⁴⁴ У День зустрічі з Ним їхнім вітанням буде «Мир!» Він приготував для Них щедру винагороду!

⁴⁵ О Пророче! Ми послали тебе як свідка, доброго вісника й застерігача;

⁴⁶ як того, хто закликає до Аллаха з Його дозволу, як сяюче світило!

⁴⁷ Сповісти віруючим добру звістку про те, що вони матимуть велику ласку в Аллаха!

⁴⁸ Не корися невіруючим і лицемірам, забудь про заповідані ними страждання й покладайся на Аллаха! Достатньо Аллаха як Опікуна!

⁴⁹ О ви, які увірували! Якщо ви одружуєтесь із віруючими жінками, а потім розлучаетесь з ними, до того, як торкнулися їх, то вони не повинні вичікувати перед вами строк. Наділіть їх благами й відпустіть красиво!***

⁵⁰ О Пророче! Ми дозволили тобі твоїх дружин, за яких ти заплатив викуп, а також тих, ким оволоділа твоя правиця й кого дарував тобі Аллах, а також доньок твоїх дядьків із боку батька, доньок твоїх тіток із боку батька, доньок твоїх дядьків із боку матері, доньок твоїх тіток із боку матері, які здійснили переселення разом із тобою, а також кожну віруючу жінку, яка подарує себе Пророку, якщо Пророк захоче одружитися з нею. Це дозволено лише тобі, але не іншим віруючим. Ми знаємо,

* Ідеться про Зайда ібн Харіса, названого сина Пророка (мир йому і благословення Аллаха). Коли той розлучився з Зайнаб, із нею одружився Пророк (мир йому і благословення Аллаха). Як зазначає ібн Касір, цей приклад показує віруючим, що вони можуть одружуватися з жінками, з якими були одружені їхні названі діти (див. також четвертий аят цієї сури).

** «Вичікувати перед вами строк»: ідеться про ідда — період, що становить чотири місяці й десять днів, який має минути до нового заміжжя.

що встановлено для них стосовно їхніх дружин і тих, ким оволоділи їхні правиді. Це зроблено для того, щоб на тобі не було вини. Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁵¹ Відкладай прихід до тих із них, до кого побажеш, і затримай ту з них, яку побажеш. Якщо ти побажеш ту, яку попередньо віддалив, то на тобі не буде гріха. Це краще для того, щоб очі кожної з них раділи, щоб вони не відчували смутку та були задоволені тим, що ти їм даруєш. Аллах знає те, що в їхніх серцях. Аллах — Знаючий та Співчутливий!

⁵² З цього часу тобі не дозволено одружуватися з іншими жінками або змінювати цих дружин на інших, навіть якщо тебе й дивуватиме їхня краса. Це не стосується тих, ким оволоділа твоя правиді. Аллах над кожною річчю Наглядач!

⁵³ О ви, які увірвали! Не заходьте до будинків Пророка, якщо вас не запросять на трапезу й не приходьте, коли вона ще не готова. Заходьте, коли вас покличуть, а коли поїсте, розходьтеся, не всїдайтеся для розмови. Ви спричиняєте незручності Пророку! Він соромиться вас, а Аллах не соромиться істини! Якщо ви просите в [дружин Пророка] якісь речі, то просіть їх крізь завісу. Так буде чистіше для ваших та їхніх сердець. Не годиться ні ображати Посланця, ні одружуватися на його дружинах після його смерті. Воїстину, це великий гріх перед Аллахом!

⁵⁴ Покажете ви щось або приховаєте — Аллах знає про кожна річ!

⁵⁵ На них не буде гріха, якщо вони [будуть без завіси] перед своїми батьками, синами, братами, синами братів, синами сестер, [віруючими] жінками й тими, ким оволоділа їхня правиді. Бійтесь Аллаха! Воїстину, Аллах — кожній речі Свідок!*

⁵⁶ Воїстину, Аллах і Його ангели благословляють Пророка! О ви, які увірвали! Благословляйте Пророка й вітайте його миром!

⁵⁷ Воїстину, тих, які ображають Аллаха та Його Посланця, Аллах прокляв у земному житті й житті наступному та приготував для них принизливу кару!

⁵⁸ А ті, які безпідставно ображають віруючих чоловіків і жінок, несуть на собі тягар наклепу й відвертого гріха!

⁵⁹ О Пророче! Скажи своїм дружинам, донькам і віруючим жінкам, щоб вони одягалися у свої покривала. Так їх легше впізнаватимуть і не образять. Аллах — Прощаючий, Милостивий!***

⁶⁰ Якщо лицеміри й ті, в чиїх серцях хвороба, а також ті, хто поширює в Медині чутки, не припинять, Ми неодмінно підкоримо їх тобі, і вони будуть поряд із тобою зовсім недовго.

⁶¹ Вони будуть прокляті! Де б їх не знайшли, їх хапатимуть і вбиватимуть!

* Інтерполяції згідно з коментарями більшості тлумачів.

** «Легше впізнаватимуть» — відрізнятимуть від рабинь і блудниць (ібн Касір).

⁶² Таким був закон Аллаха для тих, які жили раніше. І ти не знайдеш зміни в законі Аллаха!

⁶³ Люди запитують тебе про Час. Скажи: «Про це знає тільки Аллах!» Звідки тобі знати, можливо, Час уже близько?

⁶⁴ Воістину, Аллах прокляв невіруючих і приготував для них полум'я,

⁶⁵ де вони будуть довіку! Не знайдуть вони ні покровителя, ні помічника!

⁶⁶ Того Дня їхні обличчя повертатимуться у вогні. Вони говоритимуть: «Якби ж ми корилися Аллаху та Посланцю!»

⁶⁷ Вони скажуть: «Господи наш! Ми корилися нашим вождям і старійшинам! Вони збили нас зі шляху!

⁶⁸ Господи наш! Даруй їм подвійну кару та прокляни їх великим прокляттям!»

⁶⁹ О ви, які увірували! Не будьте як ті, що образили Мусу. Аллах очистив його від того, що вони говорили. Він пошанований перед Аллахом!

⁷⁰ О ви, які увірували! Бійтесь Аллаха та говоріть розсудливе слово.

⁷¹ Тоді Аллах покращить ваші справи й простить ваші гріхи. А хто кориться Аллаху та Його Посланцю, той уже досягнув великого успіху!

⁷² Ми показали відповідальність небесам, землі й горам, але ті відмовились її нести та злякались. Її понесла людина — воістину, несправедлива й невігласна вона –

⁷³ щоб Аллах скарав лицемірів і лицемірок, багатобожників і багатобожниць, і прийняв каяття віруючих чоловіків і жінок. Аллах — Прощаючий та Милосердний!

САВСЬКЕ ЦАРСТВО

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

270

¹ Хвала Аллаху, Якому належить те, що на небесах і те, що на землі! Хвала Йому і в житті наступному! Він — Мудрий, Відаючий!

² Він знає те, що входить у землю й те, що виходить із неї, що сходить із неба і що туди підноситься. А Він — Милосердний, Прощаючий!

³ Ті, які не вірують, говорять: «Час не прийде до нас!» Скажи: «Ні, клянусь моїм Господом, Знаючим потаємне, — він неодмінно прийде до вас!» Ні на небесах, ні на землі не сховається від Нього нічого, навіть вагою в порошок, й менше чи більше за це. Це все — в ясному Писанні,

⁴ щоб Аллах винагородив тих, які увірували й робили добро! На них чекає прощення й щедрий наділ!

⁵ А на тих, які прагнули ослабити Наші знамення, чекають страждання від болісної кари!

⁶ Ті, кому дано знання, бачать, що зіслане тобі від Господа твого — істина, яка провадить до шляху Великого, Хвалимого!

⁷ Ті, які не вірують, говорять: «Чи не вказати вам на чоловіка, який розповідає, що після того, як ви розкладетесь на частинки, ви постанете в новому творінні?»

⁸ Він зводить наклеп на Аллаха чи божевільний?» Та ж ні! Ті, які не вірують у наступне життя, будуть покарані й перебувають у глибокій омані!

⁹ Невже вони не бачать того, що попереду й позаду них — на небі й на землі? Якщо Ми побажаємо, то змусимо землю поглинути їх або скинемо на них частину неба! Воістину, в цьому — знамення для кожного раба, який кається!

¹⁰ Ми дарували Давуду Свою ласку: «О гори! Славте Мене разом із ним, і птахи!» Ми пом'якшили для нього залізо!*

¹¹ Зроби кольчуги та дотримуйся міри в кільцях!» Робіть добро, адже Я бачу те, що ви робите!

¹² [Ми підкорили] Сулайману вітер, який зранку долав шлях тривалістю в місяць, і ввечері долав шлях тривалістю в місяць. Ми відкрили

* Ат-Табарі коментує: «Залізо в його руках було схоже на сиру глину: тож він згинав його, як бажав, не виплавляючи у вогні й не вдаряючи іншим залізом».

для нього джерело міді. Були серед джинів такі, які працювали перед ним із дозволу Господа його! А тим із них, які ухилялися від Нашого наказу, Ми дамо скуштувати вогняної кари!

¹³ Вони будували для нього все, що він бажав: прекрасні споруди, статуї, глеки, наче водойми, а також нерухомі котли. О роде Давуда! Працюйте на знак подяки! Але ж мало вдячних серед Моїх рабів!*

¹⁴ Коли Ми встановили для нього час смерті, їм вказала на це лише земляна тварина, яка підточила його палицю. Коли ж він упав, то зрозуміли джини, що, якби їм було відоме потаємне, вони б не зазнали принизливої кари!

¹⁵ У селищі сабейців було знамення — два сади, з правого й лівого боку. Споживайте щедрий наділ Господа вашого й будьте вдячні Йому! Прекрасна країна, Прощаючий Господь!

¹⁶ Але вони відвернулися! Тож Ми наслали на них потік, [який про-рвав] греблю, й замінили два їхні сади іншими — з гіркими плодами, тамариском і нечисленними лотосами.**

¹⁷ Так Ми відплатили їм за те, що вони були невдячні. Хіба ж Ми караємо когось, окрім невдячних?***

¹⁸ Ми звели між ними й селищами, які Ми благословили, інші селища, добре видимі, й виміряли між ними шлях. Подорожуйте в безпеці — і вночі, і вдень!

¹⁹ Та вони сказали: «Господи наш! Зроби шлях між нашими зупинками довшим!» Вони вчинили несправедливість до себе! Тож Ми зробили їх притчею і розсіяли. Воістину, в цьому — знамення для всіх терплячих і вдячних!

²⁰ Згода Іблиса про них була правильною, тож вони пішли за ним, окрім групи віруючих.

²¹ Він не мав над ними влади, [хіба стільки,] щоб Ми могли відрізнити віруючих у наступне життя від тих, які мають сумніви щодо нього. А Господь твій — Охоронець кожної речі!****

²² Скажи: «Покличте тих, кого ви вигадали замість Аллаха!» Вони не мають влади навіть над порошинкою, ні на небесах, ні на землі. Вони не мають там жодної частки, і немає в Нього помічників серед них!

* «Махаріб» («прекрасні споруди») деякі тлумачі розуміють як «місця поклоніння», «свя-тилища» (див., напр., коментар аль-Багавві).

** Як свідчать коментатори, посилаючись на перших тлумачів, ідеться про величезну греблю, внаслідок прориву якої було знищено господарство сабейців. Це доводиться й археологічними даними, отриманими під час розкопок в Ємені (де знаходилося Сабейське царство).

*** Можливий варіант перекладу — «були невіруючі... окрім невіруючих» (див. різні ре-рекази у тлумаченні аль-Багавві).

**** Як відзначає аль-Багавві, під «розрізненням» тут мається на увазі «поява» та «зовнішній вияв», адже Бог завжди знав усе про віруючих і невіруючих — «через знання потаємного», притаманне лише Йому.

²³ Заступництво перед Ним допоможе тільки тому, кому Він дозволить. Коли страх полишить їхні серця, вони спитають: «Що сказав ваш Господь?» їм скажуть: «Істину, адже Він — Піднесений, Великий!»

²⁴ Запитай: «Хто наділяє вас із небес і землі?» І скажи: «Аллах!» І ще: «Хтось із нас тримається правильного шляху, а хтось блукає в явній омані!»

²⁵ Скажи: «Вас не запитають про наші провини, і нас не запитають про те, що робите ви!»

²⁶ Скажи: «Наш Господь збере всіх нас разом, а потім справедливо розсудить. Він — Суддя, Знаючий!»

²⁷ Скажи: «Покажіть мені тих, кого ви вважаєте рівними Аллаху!» Та ж ні! Він — Аллах, Всемогутній, Мудрий!

²⁸ Ми відіслали тебе до всіх людей як доброго вісника й застерігача, але ж більшість людей не знає!

²⁹ Вони запитують: «Коли ж прийде обіцяне, якщо ви правдиві?»

³⁰ Скажи: «Вам обіцяно День, який ви не зможете ні віддалити, ні наблизити — навіть на годину!»

³¹ Ті, які не увірували, говорять: «Ми ніколи не повіримо ні в цей Коран, ні в те, що було перед ним!» Якби ти бачив нечестивців, коли, поставши перед Господом своїм, вони будуть звертатись одне до одного! Слабкі скажуть тим, які вивищувалися: «Якби не ви, то ми б неодмінно увірували!»

³² А ті, які вивищувалися, скажуть слабким: «Невже це ми відвернули вас від прямого шляху, коли він прийшов до вас? Та ж ні, ви самі були грішниками!»

³³ Слабкі скажуть тим, які вивищувалися: «Ви хитрували вночі та вдень, коли наказували, щоб ми не вірили в Аллаха та щоб додавали Йому рівних!» Вони приховують своє каяття, коли побачать кару. І Ми накладемо кайдани на шиї невіруючих! Хіба не відплачують їм тільки за те, що вони робили?

³⁴ До якого б селища Ми не посилали застерігача, його зманіжені розкошами жителі говорили: «Воістину, ми не віруємо в те, з чим вас послано!»

³⁵ Вони говорять: «У нас більше майна та дітей! Нас не покарають!»

³⁶ Скажи: «Воістину, мій Господь збільшує наділ, кому побажає, і зменшує, кому побажає! Але ж більшість людей не знає!»

³⁷ Ні ваше майно, ні ваші діти не наближають вас до Нас, а лише віра й добрі справи. За те, що вони робили, буде помножено винагороду їхню! Будуть вони в безпечних кімнатах раю!

³⁸ А ті, які прагнуть ослабити Наші знамення, будуть покарані!

³⁹ Скажи: «Аллах збільшує та зменшує наділ тим із рабів своїх, кому побажає! Що б ви не пожертвували, Аллах поверне це вам. А Він — найкращий із наділяючих!»

⁴⁰ Того Дня Він збере їх усіх, а потім скаже ангелам: «Чи це ті, які поклонялися вам?»

⁴¹ Ті відповіли: «Пречистий Ти! Ти — наш Покровитель, а не вони! Вони поклонялися джинам. Більшість із них вірила саме в них!»

⁴² Сьогодні ви не здатні ні принести одне одному користі, ні завдати шкоди. Ми скажемо тим, які були несправедливими: «Скуштуйте кари вогнем, яку ви вважали брехнею!»

⁴³ Коли їм читають Наші ясні знамення, вони говорять: «Цей чоловік лише прагне відвернути вас від того, чому поклонялися ваші батьки!» І ще говорять: «Та це лише брехлива вигадка!» І сказали ті, які не увірували в істину, коли вона прийшла до них: «Воістину, це тільки явне чаклунство!»

⁴⁴ Ми не дали їм Писання, яке б вони вивчали, й не відсиляли до них застерігача раніше за тебе!

⁴⁵ Ті, які жили раніше за них, вважали [посланців] брехунами. А ці не мають і десятої частини того, що Ми дарували тим, але ж і вони вважають брехунами Моїх посланців! Якою ж була відплата!

⁴⁶ Скажи: «Я закликаю вас тільки до одного: станьте перед Аллахом удвох і поодинці та поміркуйте! Ваш приятель не божевільний, він тільки застерігає вас перед настанням важкої кари!»

⁴⁷ Скажи: «Винагорода, якої я прошу у вас, призначена для вас самих! Мене винагородить лише Аллах, а Він — кожній речі Свідок!»

⁴⁸ Скажи: «Мій Господь відсилає істину та знає потаємне!»*

⁴⁹ Скажи: «Прийшла істина, тож неправда вже нічого не народить і не повернеться!»

⁵⁰ Скажи: «Якщо я перебуваю в омані, то лише проти самого себе, а якщо став на прямий шлях, то завдяки тому, що відкрив мені Господь мій! Воістину, Він — Всечуючий та Близький!»**

⁵¹ Якби ти бачив, як вони злякаються! Вони не втечуть! Їх схоплять поблизу!

⁵² Вони скажуть: «Ми увірували в це!» Але ж як вони осягнуть [віру] з далекого місця?***

⁵³ Адже раніше вони не вірили й робили здогадки з далекого місця!****

⁵⁴ Між ними й тим, чого вони бажатимуть, буде встановлено загрозу, як уже зробили з подібними до них. Воістину, вони мали глибокі сумніви!

* Вислів «інна раббі якзіфу бі ль-хаккі» більшість тлумачів розуміє як «Мій Господь відсилає істину Пророку», що й відображено в нашому перекладі. Проте за аналогією до 18 аяту сури «Пророки» та іншими коментарями (див., зокрема, деякі перекази від ібн Зайда в тафсірі ат-Табарі), вислів можна розуміти й так: «Мій Господь знищує істиною [неправду]». Це підтверджується й смислом наступного аяту.

** «Проти самого себе» — «на шкоду самому собі» (ат-Табарі). Ще один можливий варіант розуміння — «завдяки самому собі» (згідно з тлумаченнями аль-Багавві та ібн Касіра).

*** Інтерполяція — згідно з коментарями. «З далекого місця» — «із земного життя, перебуваючи в наступному» (ат-Табарі та ін.).

**** Як свідчить аль-Багавві, у цьому аяті «далеке місце» означає «здогадки, далекі від знання».

Т В О Р Е Ц Ь

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

274

¹ Хвала Аллаху, Творцю небес і землі, Який зробив ангелів посланцями, котрі мають одне, два, три й чотири крила. Він додає в творінні, що побажає. Воістину, Аллах спроможний на кожен річ!

² Ніхто не стримає милості, яку Аллах відкриває людям. А те, що стримає Він сам, уже не зішле ніхто. А Він — Всемогутній, Мудрий!

³ О люди! Згадайте милість Аллаха до вас. Чи є інший творець замість Аллаха, який наділяв би вас із неба й землі? Немає бога, крім Нього! Як же вони віддалилися!

⁴ Якщо вони визнають тебе брехуном, то й раніше посланців вважали брехунами. Але всі справи повертаються до Аллаха!

⁵ О люди! Воістину, обіцянка Аллаха правдива! Нехай не спокушає вас земне життя, і нехай спокусник не спокушає вас проти Аллаха!

⁶ Воістину, шайтан — ваш ворог, тож ставтеся до нього як до ворога. Він закликає своїх прихильників до того, щоб вони стали мешканцями пекла!

⁷ На тих, які не увірували, чекає жорстока кара! А на тих, які увірували й робили добро, чекає прощення й велика винагорода!

⁸ Невже той, кому прикрашено його вчинки так, що він сприймає їх за добро, рівний [тому, кому Аллах вказав на прямий шлях?] Воістину, Аллах збиває зі шляху, кого побажає, та веде прямим шляхом, кого побажає. Не журися через них! Воістину, Аллах знає те, що вони роблять!*

⁹ Аллах — Той, Хто посилає вітри. Коли вони приносять хмари, Ми приводимо їх до мертвої землі та оживляємо її після смерті. Таким буде й воскресіння!

¹⁰ Якщо хтось прагне могутності, то вся могутність належить Аллаху! До Нього підноситься добре слово, а добра справа підносить його! А тих, які замислюють зле, чекає жорстока кара! Згинуть їхні хитрощі!***

* Пропуск іншої частини протиставлення (коли порівнюються протилежності) — одна із особливостей коранічного стилю. Інтерполяція подається згідно з тлумаченням аль-Багаві.

** «Добра справа підносить його» — переклад згідно з коментарями більшості тлумачів (на підставі переказів у тафсірах ат-Табарі, аль-Багаві та ібн Касіра). Інші можливі варіанти розуміння: «Аллах підносить добру справу», «Добра справа підносить раба Аллаха».

¹¹ Аллах створив вас із праху, потім — із краплі сімені, а потім зробив вас парами. Жінка не може завагітнити чи народити, окрім як із Його знання. Живе довгожителю чи вкорочується його життя — це все міститися в Писанні! Воістину, це для Аллаха — легко!

¹² Дві водойми не рівні між собою. Одна з них — приємна на смак, прісна, легка для пиття, а інша — солона, гірка. Із кожної з них ви отримujete свіже м'ясо та видобуваєте прикраси, які одягаєте. Ти бачиш кораблі, які плывуть там, щоб ви могли шукати Його ласки. Можливо, ви будете вдячні!

¹³ Він скорочує день ніччю, а ніч скорочує днем. Він підкорив сонце й місяць; вони плинуть до визначеного строку! Такий Аллах, ваш Господь! Йому належить влада, а ті, кого ви кличете замість Нього, не владні навіть над плівкою з кісточки фініка!

¹⁴ Коли ви кличете їх, вони не чують вашого заклик, а якби й чули, то не відповіли б вам. У День Воскресіння вони зречуться вашого поклоніння. Ніхто не розкаже тобі так, як розкаже Відаючий!

¹⁵ О люди! Ви потребуєте Аллаха, а Він — Багатий, Хвалений!

¹⁶ Якщо Він побажає, то знищить вас і приведе нове творіння,

¹⁷ що для Аллаха зовсім не важко.

¹⁸ Ніхто не понесе тягар іншого. Якщо обтяжений і покличе когось, той не візьме нічого, навіть якщо це буде його родич. Ти застерігаєш лише тих, хто потаємно боїться Господа свого та звершує молитву. Хто очистився, той очистився лише сам для себе. І до Аллаха повернення!

¹⁹ Не рівні між собою сліпий і зрячий,

²⁰ темрява й світло,

²¹ тінь і спека;

²² не рівні живі й мертві! Воістину, Аллах дарує слух, кому побажає.

Ти не подаруєш слух тим, які в могилах!

²³ Ти лише застерігач!

²⁴ Ми відіслали тебе з істиною як доброго вісника та застерігача! Немає народу, до якого не приходив би застерігач!

²⁵ Якщо вони визнають тебе брехуном, то й раніше посланців уважали за брехунів. Їхні посланці приходили до них із ясними знаменнями, писаннями та ясною книгою!

²⁶ А потім Я схопив тих, які були невірними! Яка ж була відплата!

²⁷ Невже ти не бачиш, що Аллах проливає з неба воду, якою Ми пророщуємо плоди різного кольору. Мають різний колір і гірські стежки: білий, червоний, а також чорний, наче як у ворони.

²⁸ Люди, тварини й худоба так само бувають різного кольору Воістину, бояться Аллаха серед Його рабів тільки наділені знанням! Воістину, Аллах — Всемогутній, Прощаючий!

²⁹ Воістину, ті, які читають Писання Аллаха, звершують молитву, потаємно й відкрито жертвують із того, чим Ми їх наділили, мають надію на зиск, який не буде втрачено,*

³⁰ щоб Аллах винагородив їх повною мірою та ще й додав із ласки Своєї! Воістину, Він — Прощаючий, Вдячний!

³¹ Писання, яке Ми відкрили тобі, — істина, яка підтверджує те, що було раніше. Воістину, Аллах відає про Своїх рабів і бачить їх!

³² Потім Ми дарували в спадок Писання тим із Наших рабів, кого Ми обрали. Серед них є несправедливі до себе, є помірковані, а є й ті, які випереджають інших у добрих справах із дозволу Аллаха! Така велика ласка!

³³ Вони ввійдуть до садів Едену, де будуть прикрашені браслетами з золота й перлів, їхнім одягом там буде шовк!

³⁴ Вони скажуть: «Хвала Аллаху, який забрав від нас смуток! Воістину, наш Господь — Прощаючий, Вдячний,

³⁵ Який із ласки Своєї поселив нас у вічній обителі. Тут не торкнеться нас ні втома, ні виснаження!»

³⁶ А тих, які не вірували, чекає вогонь геєни. Із ними не покінчать так, щоб вони померли, і не буде полегшено їм кари! Так Ми винагородимо кожного невіруючого!

³⁷ Там вони заголосять: «Господи наш! Виведи нас звідси, ми будемо робити добро, а не те, що ми робили раніше!» Невже Ми не дарували вам достатньо довге життя, щоб замислився той, хто замислився? До вас приходив застерігач! Тож скуштуйте! Не буде в нечестивих помічників!

³⁸ Воістину, Аллах знає потаємне небес і землі. Воістину, Він знає про те, що в серцях!

³⁹ Він — Той, Хто поставив вас намісниками на землі. Хто не вірує, той не вірує собі на шкоду. Невір'я не додає невіруючим перед Господом їхнім нічого, крім люті. Невір'я не додає невіруючим нічого, крім втрат!

⁴⁰ Запитай: «Чи бачили ви тих ваших спільників, до яких ви звертаєтесь замість Аллаха? Покажіть мені, яку частину землі вони створили? Невже вони мають частку на небі?» Невже Ми дарували їм Писання, ясних знамень якого вони й тримаються? Та ж ні! Те, що нечестивці обіцяють одне одним, — це тільки спокуса!

⁴¹ Воістину, Аллах тримає небеса й землю, щоб вони не зсунулися. А якщо вони зсунуться, то ніхто, крім Нього, їх не втримає. Воістину, Він — Лагідний, Прощаючий!

⁴² Вони клялися Аллахом — найсильнішими клятвами! — що, коли прийде до них застерігач, вони підуть правильнішим шляхом, ніж інші громади. А коли до них прийшов застерігач, то це тільки додало їм відрази!

* Ібн Касір коментує: «Мають надію на винагороду від Аллаха, яку обов'язково отримають!»

⁴³ Вони вивищувалися на землі й замислювали зло. Але лихі підступи вражають лише тих, хто їх замислив! Невже вони чекають чогось іншого, крім здійснення закону, яке спіткало перші покоління? Ти не знайдеш зміни в законі Аллаха й не знайдеш можливості ухилитися від закону Аллаха!

⁴⁴ Невже вони не подорожували землею? Нехай поглянуть, яким був кінець тих, що жили раніше за них. Вони були могутніші за них, але ніщо не втече від Аллаха — ні на небесах, ні на землі. Воістину, Він — Всезнаючий та Всесильний!

⁴⁵ Якби Аллах став карати людей за все, що вони роблять, то на поверхні землі не лишилося б жодної живої істоти. Він дає їм відстрочку — до певного часу. А коли їхній час настає, то, воістину, Аллах бачить Своїх рабів!

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

278

¹ Йа. Сін.

² Клянуся мудрим Кораном!

³ Воїстину, ти — один із посланців,

⁴ який тримається прямого шляху!

⁵ Зіслано його Всемогутнім, Милосердним,

⁶ щоб ти застерігав людей, батьків яких не застерігали, й вони стали невігласами.

⁷ Уже справдилося слово над більшістю з них; не увірували вони!

⁸ Воїстину, на їхні шиї Ми наклали кайдани аж до підборіддя; їхні голови задерті!

⁹ Ми встановили перепону попереду них і встановили перепону позаду; Ми накрили їх, і вони не бачать!

¹⁰ Байдуже для них, застерігав ти їх чи не застерігав, — вони не увірують.

¹¹ Ти можеш застерегти тільки того, хто йде за нагадуванням і потаємно боїться Милостивого. Сповісти йому добру звістку про прощення й щедрю винагороду!

¹² Воїстину, Ми оживляємо померлих і записуємо їхні вчинки й те, що вони лишили по собі. Кожну річ Ми порахували у Ясній Книзі!*

¹³ Розкажи їм притчу про жителів селища, до якого прийшли посланці.

¹⁴ Ми відіслали туди двох, але їх визнали брехунами, і Ми підсилили їх третім. Вони сказали: «Воїстину, ми — посланці до вас!»

¹⁵ Ті відповіли: «Ви такі самі люди, як і ми. Милостивий нічого не відсилав, а ви — лише брехуни!»

¹⁶ Вони сказали: «Господь наш знає, що ми — посланці до вас.

¹⁷ І ми повинні тільки передати ясне одкровення».

¹⁸ Ті сказали: «Ми бачимо у вас поганий знак! Якщо ви не припините, то ми неодмінно вас каменуємо, й вас торкнеться болісна кара від нас!»

¹⁹ Вони сказали: «Знак ваших нещасть обернеться проти вас самих! Вас лише застерігають! Та ж ні, ви — злочинний народ!»

* «Ясна Книга» (імамі мубін) — «Захищена Скрижаль» (за аль-Багавві та ібн Касіром).

²⁰ З околиць міста прибіг, поспішаючи, чоловік і сказав: «О люди! Йдіть за посланцями!

²¹ Йдіть за тими, хто не просить у вас винагороди та перебуває на прямому шляху!

²² Чого б мені не поклоняться Тому, Хто створив Мене й до Кого ви повернетесь?

²³ Невже я братиму собі замість Нього інших богів? Якщо Милостивий побажає заподіяти мені шкоду, то їхнє заступництво ніяк не допоможе мені, й вони не врятують мене!

²⁴ Інакше я потраплю в явну оману!

²⁵ Воістину, я увірував у вашого Господа! Тож послухайте мене!»

²⁶ Йому сказали: «Увійди до раю!» Він сказав: «О, якби мій народ тільки знав,

²⁷ за що мій Господь простив мене й зробив мене одним із пошанованих!»*

²⁸ Після нього Ми не вислали проти його народу ніякого війська й не збиралися відсилати!

²⁹ Був тільки один крик — і ось, усі вони згасли!

³⁰ Лихо ж рабам! Який би посланець до них не приходив, вони глузували з нього!

³¹ Невже вони не знають, скільки поколінь раніше за них Ми знищили й що вони не повернуться?

³² Воістину, всі вони постануть перед Нами!

³³ Знамення для них — мертва земля, яку Ми оживляємо та виводимо звідти зерно, яким вони харчуються.

³⁴ Ми створили там сади з пальм і винограду; за Нашою волею там з'явилися джерела,

³⁵ щоб вони мали їжу з їхніх плодів і те, що приготували своїми руками. Невже вони не будуть вдячними?

³⁶ Преславний Аллах, Який створив парами все, що зрощує земля, їх самих і те, про що вони не знають!

³⁷ Знамення для них — ніч, від якої Ми віддаляємо день, і вони опиняються в темряві!

³⁸ Сонце плине до свого постійного місця. Так визначив Всемогутній, Всезнаючий!

³⁹ Ми визначили для місяця стани, доки він не стає наче стара пальмова гілка.

⁴⁰ Сонце не повинно наздоганяти місяць, а ніч не повинна випереджати день. Усі вони плинуть небосхилом.

⁴¹ Знамення для них — те, що Ми несли їхніх нащадків у переповненому ковчезі.

* Як свідчать тлумачі, цей віруючий чоловік був убитий своїм народом.

⁴² Ми створили для них за його подобою те, в що вони сідають.

⁴³ Якщо Ми побажаємо, то втопимо їх. Не буде в них рятівника.
Вони врятуються

⁴⁴ тільки завдяки Нашій милості та можливості користуватися благами до певного часу.

⁴⁵ Коли їм говорять: «Бійтеся того, що перед вами, й того, що позаду вас; можливо, вас помилують», — [вони не відповідають].

⁴⁶ Яке б зі знамень Господа твого до них не приходило, вони від цього відвертаються!

⁴⁷ Коли їм говорять: «Жертвуйте з того, чим наділив вас Аллах!», то ті, які не увірували, говорять тим, які увірували: «Невже ми будемо годувати того, кого Аллах нагодував би Сам, якби побажав? Воістину, ви перебуваєте в явній омані!»

⁴⁸ Вони говорять: «Коли ж прийде обіцяне, якщо ви правдиві?»

⁴⁹ Вони можуть чекати тільки крику, який вразить їх, коли вони будуть сперечатися!

⁵⁰ Вони не зможуть ні лишити заповіту, ні повернутися до своїх родин.

⁵¹ Щойно засурмлять у ріг, вони поспішатимуть із могил до свого Господа!

⁵² Вони скажуть: «Горе нам! Хто підняв нас із місць, де ми спали? Це ж те, що обіцяв Милостивий! Посланці говорили правду!»

⁵³ Буде тільки єдиний крик, і всі вони постануть перед Нами!

⁵⁴ Того Дня жодну душу не буде скривджено, а вам відплатять тільки за те, що ви робили!

⁵⁵ Воістину, сьогодні жителі раю поринуть у втіхи.

⁵⁶ Вони лежатимуть у затінку зі своїми дружинами на оздоблених ложах.

⁵⁷ Там вони матимуть фрукти і все, чого попросять!

⁵⁸ «Мир!» — таким буде слово Милосердного Господа!

⁵⁹ «Відійдіть сьогодні, грішники!»

⁶⁰ Хіба Я не заповідав вам, о сини Адама, щоб ви не поклонялися шайтану, адже він для вас явний ворог,

⁶¹ а поклонятися Мені? Це — прямий шлях!

⁶² Він уже збив зі шляху багатьох із вас. Невже ви не розумієте?

⁶³ Ось геена, яку й було обіцяно вам!

⁶⁴ Увійдіть сьогодні туди — за те, що ви були невірними!»

⁶⁵ Того Дня Ми запечатаємо їхні вуста. З Нами говоритимуть їхні руки, а їхні ноги будуть свідчити про те, що вони робили!

⁶⁶ Якщо Ми побажаємо, то заберемо їхні очі, й вони кинуться до шляху. Та як вони зможуть бачити?

⁶⁷ Якщо Ми побажаємо, то змінимо їх на місці. Вони не зможуть ні рушити вперед, ні повернутись назад.

⁶⁸ Кому Ми подовжуємо життя, тому вкладаємо в єство протилежність. Невже ви не розумієте?*

⁶⁹ Ми не вчили його поезії, і не личить йому це робити. Це тільки нагадування і ясний Коран,

⁷⁰ щоб він застерігав тих, хто живий, і щоб справдилося слово відносно невіруючих!

⁷¹ Невже вони не бачать, що зі створеного Нашими руками Ми зробили для них худобу, якою вони володіють?

⁷² Ми підкорили їм [тварин]: на деяких вони подорожують, а з інших мають їжу.

⁷³ Вони приносять їм користь і дають поживу. Невже вони не будуть вдячні?

⁷⁴ Замість Аллаха вони поклоняються іншим богам, сподіваючись на допомогу від них.

⁷⁵ Ті неспроможні на допомогу, але ж ці складають готове до бою військо!**

⁷⁶ Нехай не засмучують тебе їхні слова. Воістину, Ми знаємо те, що вони приховують і що відкривають!

⁷⁷ Невже людина не бачить, що Ми створили її з краплі сімені? Проте вона відкрито сперечається!

⁷⁸ Вона наводить Нам притчі, а сама забуває про своє створення. Вона говорить: «Хто оживить кістки, які зітліли?»

⁷⁹ Скажи: «Оживить Той, Хто створив їх уперше! А Він знає про кожне творіння!

⁸⁰ Той, Хто дав вам вогонь із зеленого дерева, від якого ви розпалюєте вогнище!»

⁸¹ Невже Той, Хто створив небеса й землю, не зможе створити подібного до них? Та ж ні! Він — Творець, Знаючий!

⁸² Коли Він воліє чогось, то тільки говорить: «Будь!» — і воно є!

⁸³ Преславний Той, у Чийй руці перебуває влада над кожною річчю! До Нього ви повернетесь!

* «Повертаємо в слабкість після сили, в бадьорість після немочі» (ібн Касір).

** Як відзначає ат-Табарі, йдеться про те, що багатобожники готові битися заради збереження своїх ідолів. Існує інший варіант тлумачення (див. переказ від Муджагіда в тафсірі ібн Касіра): ідолів буде зібрано в День Воскресіння як військо проти багатобожників.

В И Ш И К У В А Н І

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

282

- ¹ Клянуся вишикуваними в лави,
² які наполегливо підганяють
³ і читають нагадування!*
- ⁴ Воістину, ваш Бог — Єдиний!
⁵ Господь небес, землі й того, що між ними, Господь сходів!**
⁶ Воістину, Ми прикрасили нижнє небо красою зірок
⁷ і захищаємо його від усякого бунтівного шайтана.
⁸ Вони не можуть підслухати найвище зібрання; їх вражають з усіх боків,
⁹ щоб відігнати звідти. На них чекає вічна кара!
¹⁰ А якщо хтось із них щось і вихопить, то за ним поженеться яскрава зоря.
¹¹ Запитай у них, чи це вони створені міцнішими, чи щось інше, створене Нами? Воістину, Ми створили їх із липкої глини!
¹² Так, ти дивуєшся, а вони глузують!
¹³ Коли їм нагадують, вони не замислюються.
¹⁴ А коли вони бачать знамення, то насміхаються.
¹⁵ І говорять: «Воістину, це — явне чаклунство!
¹⁶ Невже, ставши після смерті прахом і кістками, ми воскреснемо?
¹⁷ Чи наші прабатьки?»
¹⁸ Скажи: «Так, і ви будете принижені!»
¹⁹ Тільки один крик — і вони будуть дивитися!
²⁰ І скажуть: «Горе нам! Це — Судний День!»
²¹ Це — День Суду, який ви вважали брехнею!***
²² Зберіть тих, які були несправедливими, подібних до них і тих, кому вони поклонялися****

* Згідно з більшістю тлумачень, ідеться про ангелів.

** «Сходу сонця влітку та взимку» (за ат-Табарі).

*** «День, коли Аллах справедливо розсудить між своїми творіннями» (ат-Табарі).

**** «Подібних до них» — так розуміє вираз «азваджа-гум» більшість тлумачів (див. ат-Табарі, аль-Багавві, ібн Касір). Лише окремі коментатори тлумачать «азваджа-гум» як «їхні дружини»; зауважмо, що загалом арабське слово «завдж» означає парну річ, тобто предмет, схожий на інший.

- 23 замість Аллаха, й покажіть їм дорогу до пекла!
 24 Зупиніть їх! Вони мусять відповісти!
 25 Що з вами? Чому не допомагаєте одне одному?
 26 Та ж ні! Того Дня вони будуть покірними
 27 й будуть звертатись одне до одного з питаннями.
 28 І скажуть: «Ви приходили до нас із правого боку!»
 29 А ті скажуть: «Та ж ні! Ви самі не були віруючими.
 30 Ми не мали над вами влади. Ви — люди, які порушують!
 31 Справдилося над нами слово Господа нашого! Воістину, ми неодмінно скуштуємо [кари]!
 32 Ми збили вас зі шляху, бо, воістину, заблукали самі!»
 33 Воістину, того Дня вони будуть покарані разом.
 34 Воістину, так Ми вчиняємо з грішниками!
 35 Коли їм говорили: «Немає бога, крім Аллаха!», вони вивищувалися
 36 й говорили: «Невже ми залишимо наших богів заради божевільного поета?»
 37 Та ж ні! Він прийшов з істиною та підтвердив правдивість посланців!
 38 Воістину, ви скуштуєте болісної кари!
 39 Вам відплатять тільки за те, що ви робили!
 40 Це не стосується обраних рабів Аллаха!
 41 На них чекає відомий наділ —
 42 фрукти. Вони будуть пошановані
 43 в садах насолоди,
 44 лежачи на ложах — один навпроти одного.
 45 Їх обходитимуть із чашею джерельного напою,
 46 чистого, який дарує задоволення тим, хто його п'є!
 47 Він не позбавляє глузду, тож вони не сп'яніють від нього!
 48 Поряд із ними будуть ті, чий погляд смиренний, чиї очі прекрасні.
 49 Вони подібні до яйця, що надійно охороняється!
 50 А ті звертатимуться одне до одного з питаннями.
 51 Один із них скаже: «Був у мене приятель,
 52 який говорив: «Невже ти належиш до тих, хто вірить,
 53 що, нам відплатять після того, як ми помremo й станемо прахом і кістками?»
 54 І скаже: «Чи не поглянете ви?»
 55 Він погляне й побачить того в середині пекла!
 56 І скаже: «Клянусь Аллахом! Ти мало не знищив мене!
 57 Якби не милість Господа мого, я неодмінно був би серед тих, хто потрапив [у пекло]!
 58 Невже ми більше не помremo,
 59 після нашої першої смерті? Невже не будемо покарані?»
 60 Воістину, це — великий успіх!
 61 Нехай працюють заради цього ті, хто працює!

- 62 Це частування краще чи дерево закум?
 63 Ми зробили його спокусою для нечестивих.
 64 Воїстину, це — дерево, яке росте з самого дна пекла,
 65 а його плоди наче голови шайтанів!
 66 Вони їстимуть їх і будуть наповнювати ними свої черева.
 67 Потім це все буде змішано з окропом,
 68 і їх усіх повернуть до пекла!
 69 Воїстину, вони зустріли своїх батьків, коли ті блукали в омані,
 70 але самі поспішили рушити їхніми слідами.
 71 Ще раніше за них заблукала більшість давніх народів.
 72 Ми відсилали до них застерігачів.
 73 Поглянь, яким був кінець тих, кого застерігали,
 74 крім Наших обраних рабів!
 75 Нух закликав до Нас, а Ми прекрасно відповідаємо!
 76 Ми врятували його з родиною від великого нещастя
 77 Й зберегли тільки його нащадків.
 78 А наступним поколінням Ми залишили [добру згадку] про Нього.
 79 Мир Нуху серед світів!
 80 Так Ми винагороджуємо праведників.
 81 Воїстину, він — один із Наших віруючих рабів!
 82 А потім Ми втопили всіх інших.
 83 Воїстину, Ібрагім був одним із його прихильників,
 84 коли прийшов до Господа свого з чистим серцем.
 85 Ось він сказав своєму батьку і своєму народу: «Кому ви поклоняєтесь?
 86 Невже ви прагнете інших, вигаданих богів замість Аллаха?
 87 Що ви думаєте про Господа світів?»
 88 Він поглянув на зорі
 89 й сказав: «Я ослаб!»
 90 Тож вони відвернулися від нього й пішли.
 91 А він потайки дістався їхніх богів і сказав: «Чому ви не їсте?
 92 Що з вами? Чому ви не розмовляєте?»
 93 Він підійшов до них і почав бити правицею.
 94 До нього швидко прибігли,
 95 але він сказав: «Невже ви поклоняєтесь тому, що самі майструєте?»
 96 Аллах створив і вас, і те, що ви робите!
 97 Ті відповіли: «Зведіть йому споруду та вкиньте його у вогонь!»
 98 Вони намагалися хитрувати проти нього, але Ми зробили їх при-
 ниженими.
 99 Він сказав: «Я йду до Господа світів, Який вкаже мені прямий шлях!
 100 Господи! Даруй мені праведних нащадків!»
 101 Ми сповістили йому добру звістку про смиренного хлопчика.
 102 Коли він досягнув віку, щоб разом із ним докладати зусиль, той

сказав: «Сину мій! Я бачив уві сні, що приношу тебе в жертву. Що ти думаєш про це?» Син відповів: «Батьку мій! Роби те, що тобі наказано. Якщо побажає Аллах, ти побачиш, що я буду одним із терплячих!»

¹⁰³ Коли вони обидва підкорилися, й він поклав його на бік,

¹⁰⁴ Ми звернулися до нього: «О Ібрагіме!

¹⁰⁵ Ти вже підтвердив сон!» Воістину, так Ми винагороджуємо праведників.

¹⁰⁶ Воістину, це — справжнє випробування!

¹⁰⁷ Ми викупили його великою жертвою.

¹⁰⁸ А наступним поколінням Ми залишили [добру згадку] про нього.

¹⁰⁹ Мир Ібрагіму!

¹¹⁰ Так Ми винагороджуємо праведників.

¹¹¹ Воістину, він — один із Наших віруючих рабів!

¹¹² Ми дарували йому добру звістку про Ісхака — пророка з праведників.

¹¹³ Ми благословили його та Ісхака. Є серед їхніх нащадків праведники, а є й ті, які справді несправедливі до себе.

¹¹⁴ Ми дарували Свою милість Мусі та Гаруну.

¹¹⁵ Ми врятували їх обох та їхній народ від великої печалі.

¹¹⁶ Ми допомогли їм, і вони стали переможцями!

¹¹⁷ Ми дарували їм ясне Писання

¹¹⁸ й повели їх прямим шляхом.

¹¹⁹ А наступним поколінням Ми залишили [добру згадку] про них.

¹²⁰ Мир Мусі й Гаруну!

¹²¹ Так Ми винагороджуємо праведників.

¹²² Воістину, вони — одні із Наших віруючих рабів!

¹²³ Воістину, Льяс був одним із посланців.

¹²⁴ Ось він сказав своєму народу: «Невже ви не боїтесь?

¹²⁵ Кличете Баала та відмовляєтесь від найпрекраснішого з творців

¹²⁶ — Аллаха, вашого Господа й Господа ваших прабатьків?»*

¹²⁷ Але вони вважали його брехуном. Їх зберуть [у пеклі],

¹²⁸ крім обраних рабів Аллаха.

¹²⁹ А наступним поколінням Ми залишили [добру згадку] про нього.

¹³⁰ Мир Ль Ясіну!**

¹³¹ Так Ми винагороджуємо праведників.

¹³² Воістину, він — один із Наших віруючих рабів.

¹³³ Воістину, Лут був одним із посланців.

¹³⁴ Ми врятували його разом із родиною — всіх,

¹³⁵ окрім старої дружини, яка була однією з тих, хто залишився.

¹³⁶ А потім Ми знищили всіх інших.

* Льяс (Лля) — посланець, який закликав синів Ісраїла відмовитися від поклоніння Баалу.

** Один із варіантів читання імені «Льяс» (ат-Табарі, аль-Багавві, ібн Касір).

- 137 Ви проходите повз них уранці
 138 та вночі. Невже ви не розумієте?*
- 139 Воістину, Юнус був одним із посланців.
 140 Ось він утік на переповнений корабель.
 141 Він кинув жереб і опинився серед тих, хто програв.
 142 Його проковтнула риба. Він гідний докору!
 143 Якби він не був одним із тих, хто прославляє Аллаха,
 144 то був би в череві риби аж до того дня, коли всі воскреснуть.
 145 Ми викинули його на берег і він був слабкий.
 146 Ми зростили над ним рослину — гарбуз.
 147 Ми відіслали його до ста тисяч або навіть більше.
 148 Вони вірували, й Ми дарували їм можливість насолоджуватися
 благами до певного часу.
 149 Запитай у них, чому це в твого Господа — доньки, а в них самих –
 сини?***
- 150 Невже Ми створили ангелів жінками, а вони були свідками цього?
 151 Воістину, через свою брехливість вони говорять:
 152 «Аллах народив!» Вони брешуть!
 153 Невже Він віддав перевагу донькам над синами?
 154 Що з вами? Як ви судите?
 155 Невже ви не замислитесь?
 156 Невже ви маєте ясний доказ?
 157 Принесіть ваше Писання, якщо ви говорите правду!
 158 Вони вважають, що між Ним і джинами є родинний зв'язок. Але
 джини знають, що вони будуть зібрані [в пеклі]!***
- 159 Пречистий Аллах від того, що Йому додають у поклонінні!
 160 Цього не роблять тільки обрані раби Аллаха.
 161 Ви, та те, чому ви поклоняєтесь,
 162 не зможе відвернути від Нього нікого,
 163 крім тих, кого буде вкинуто в пекло.
 164 [Ангели говорять]: «Немає серед нас такого, хто не мав би ви-
 значеного місця.
 165 Воістину, ми шикуюмося у лави!
 166 Воістину, ми прославляємо Аллаха!»
 167 [Багатобожники] говорять:
 168 «Якби в нас було нагадування від давніх поколінь,
 169 ми неодмінно були б обраними рабами Аллаха!»
 170 Але ж вони не вірували в нього! Скоро вони дізнаються!

* Ат-Табарі цитує переказ від Катади: «Хто подорожує з Медини до Сирії, той проходить повз [залишки] Содому, селища народу Лута».

** Цей аят спрямовано проти багатобожників, які вважали ангелів доньками Аллаха.

*** Ібн Касір відзначає, що йдеться про невіруючих, які будуть покарані за свою брехню.

¹⁷¹ Наше слово вже було сказане Нашим рабам, яких Ми відсилали.

¹⁷² Воістину, вони отримають допомогу!

¹⁷³ Воістину, Наше військо переможе!

¹⁷⁴ Відвернися від них до певного часу.

¹⁷⁵ Поглянь на них, скоро вони побачать!

¹⁷⁶ Невже вони намагаються прискорити Нашу кару?

¹⁷⁷ Коли вона зійде на їхні домівки, той ранок буде лихом для тих, кого застерігали!

¹⁷⁸ Відвернися від них до певного часу.

¹⁷⁹ Подивись, скоро вони побачать!

¹⁸⁰ Аллах, Господь могутності, пречистий від того, що Йому приписують!

¹⁸¹ Мир посланцям!

¹⁸² Хвала Аллаху, Господу світів.

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

288

¹ Сад. Клянусь Кораном, у якому нагадування!

² Але ж ті, які не вірять, гордують і опираються.

³ Скільки поколінь Ми знищили раніше за них! Вони волали про допомогу, але було запізно, щоб утекти.

⁴ Вони дивуються, що прийшов до них застерігач із них самих. І горять невіруючі: «Це — брехливий чаклун!

⁵ Невже він перетворив богів на Єдиного Бога? Воістину, це — дивовижна річ!»

⁶ Їхня старшина пішла зі словами: «Йдіть і тримайтеся ваших богів! Воістину, це якийсь задум проти нас!»

⁷ Ми не чули такого навіть у найновішій релігії! Воістину, це лише вигадка!

⁸ Невже тільки йому серед нас зіслано нагадування?» Та ж ні! Вони сумніваються в Моему нагадуванні! Та ж ні! Вони ще не скуштували кари!

⁹ Невже вони мають скарбниці милості Господа твого, Всемогутнього, Дарителя?

¹⁰ Невже вони мають владу над небесами, землею й тим, що між ними? Тож нехай піднімуться туди шляхами!

¹¹ Це військо, як і попередні загони спільників, буде розбито.

¹² Ще раніше за них посланців вважали брехунами народ Нуха, адити й Фіраун, володар кілків,**

¹³ а також самудити, народ Лута й жителі Айки — усі вони спільники!

¹⁴ Усі вони вважали посланців брехунами. Заслуженою була кара!

¹⁵ Вони можуть чекати тільки на один крик, який не повториться.

* Досл. «річ, якої прагнуть». Як пояснює ат-Табарі, багатобожники вважали, що Мухаммад (мир йому і благословення Аллаха) прагне вивищитися над ними, тож вони не збиралися підкорятись.

** Ат-Табарі, посилаючись на перекази від перших тлумачів, відзначає, що порівняння Фірауна з «володарем кілків» вказує на спосіб, яким він карав людей. За іншими твердженнями (див. тафсір аль-Багавві), у вислові «володар кілків» ідеться про сильне військо, яке мав Фіраун.

¹⁶ Вони говорять: «Господи наш! Наблизь нашу частку — раніше за День Відплати!»*

¹⁷ Терпите, що вони говорять і згадай Нашого сильного раба Давуда. Воїстину, він звертався до Нас!

¹⁸ Ми підкорили гори, тож вони разом із ним славили нас увечері й зранку.

¹⁹ А також птахів, зібраних разом. Усі вони зверталися до Нього!

²⁰ Ми послали його владу, дарували Йому мудрість і вирішальне слово.

²¹ Чи дійшла до тебе звістка про тих, які судилися й перелізли через стіну молільні?

²² Ось вони ввійшли до Давуда, й він злякався їх. Вони сказали: «Не бійся! Ми судимося між собою, адже один із нас скривдив іншого. Розсуди між нами справедливо, не порушуй меж і вкажи нам правильний шлях!

²³ Це — мій брат. Він має дев'яносто дев'ять овець, а я маю лише одну. Він сказав: «Довір її мені!» — і переконав мене на словах».

²⁴ [Давуд] відповів: «Він учинив з тобою несправедливо, попросивши дати твою вівцю до своїх. Багато спільників кривдять одне одного, крім тих, які увірували й роблять добро. Але таких мало». Давуд зрозумів, що Ми випробуємо його, попросив прощення в Господа свого, упав ниць і покався!

²⁵ Ми простили йому це. Воїстину, він наблизений до Нас, і його чекає прекрасний притулок!

²⁶ «О Давуде! Воїстину, Ми призначили тебе намісником на землі. Суди між людьми справедливо та не йди за пристрастю, яка може збити тебе зі шляху Аллаха!» Воїстину, на тих, які збиваються зі шляху Аллаха, чекає сувора кара за те, що вони забули про День Відплати.

²⁷ Ми не створювали небо, землю й те, що між ними, даремно. Так думають ті, які не увірували. Горе ж тим, які не увірували, від вогню!

²⁸ Невже Ми зрівняємо тих, які увірували й творили добро і тих, які ширять нечестя на землі? Невже будуть рівні перед Нами богобоязливі й нечестивці?

²⁹ Це — благословенне Писання, яке Ми зіслали тобі, щоб вони міркували над Його знаменнями й щоб замислилися наділені розумом!

³⁰ Ми дарували Давуду Сулаймана. Яким прекрасним був цей раб! Воїстину, він завжди звертався до Нас!

³¹ Якось увечері йому показали коней, легкохідних, швидких.

³² Він сказав: «Я захопився любов'ю до благ сильніше, ніж згадкою про Господа мого! Так було, доки [сонце] не сховалося за завісу.

³³ Поверніть їх до мене!» — і почав рубати їхні ноги та шиї.**

* Як свідчить аль-Багавві, «частку» (кітт) слід розуміти як книгу, де записані добрі й злі вчинки людини.

** Згідно з більшістю коментарів ідеться про те, що милування кіньми відвернуло Сулаймана від молитви. Деякі тлумачі (напр., ат-Табарі) вважали, що в 33 аяті дієслово «масаха» вжито в значенні «гладити [рукою]», а не «рубати [мечем]».

³⁴ Ми випробовували Сулаймана та кинули на його престол тіло, після чого він покався!*

³⁵ І сказав: «Господи! Прости мене й даруй мені владу, якої не матиме ніхто після мене! Воістину, Ти — Даритель!»

³⁶ Ми підкорили йому вітер, який за його наказом ніжно дув, куди той бажав.

³⁷ А також шайтанів: будівельників, нирців

³⁸ та інших, закутих у кайдани.

³⁹ «Це — Наш дар. Витрачай щедро або тримай при собі — розраховуватися не доведеться!»

⁴⁰ Воістину, він наближений до Нас і його чекає прекрасний притулок!

⁴¹ Згадай Нашого раба Аюба. Ось він закликав до Господа свого: «Шайтан торкнувся мене лихом і болем!»

⁴² «Удар ногою! Ось прохолодна вода для омовіння й питво!»

⁴³ Ми дарували йому родину його і ще стільки ж — як милість від Нас і нагадування для обдарованих розумом.

⁴⁴ «Візьми у свою руку жмут, удар ним і не порушуй клятви!» Воістину, Ми знайшли його терплячим. Яким прекрасним був цей раб! Воістину, він завжди звертався до Нас!

⁴⁵ Згадай Наших рабів Ібрагіма, Ісхака та Якуба, наділених силою та проникливістю!

⁴⁶ Воістину, Ми обрали їх за їхню щиру згадку про наступне життя.

⁴⁷ Вони біля Нас — серед обраних, найкращих.

⁴⁸ Згадай Ісмаїла, аль-Яса та Зуль-Кіфла. Усі вони — одні з найкращих!

⁴⁹ Це — нагадування! Воістину, богобоязливих чекає прекрасний притулок –

⁵⁰ сади Едену, врата якого розкриються перед ними!

⁵¹ Там вони лежатимуть на ложах, проситимуть багато фруктів і напоїв.

⁵² Поряд із ними будуть ті, чий погляд смиренний, однолітки.

⁵³ Це — те, що вам обіцяно до Дня Відплати!

⁵⁴ Воістину, це — Наш наділ, який не вичерпається!

⁵⁵ Так! Воістину, на порушників чекає найгірше місце —

⁵⁶ геєна, де вони будуть палати. Мерзенний цей притулок!

⁵⁷ Так! Нехай скуштують — окріп і гній,

⁵⁸ а ще інші кари, схожі на ці.

⁵⁹ «Цей натовп порине у вогонь разом із вами. Немає для них привітання; воістину, вони палатимуть у вогні!»**

⁶⁰ А ті скажуть: «Та ж ні, це ви! Для вас немає привітання! Адже ви

* Задля випробування Всевишній кинув на його престол потворне тіло дитини. Ця дитина народилася у Сулаймана, коли він одного разу входив до жінок та поклявся обійти усіх за ніч, але не сказав «якщо побажає Аллах!»

** Як відзначає ібн Касір, одні невіруючі звернуться з цими словами до інших.

принесли нам це. Яке мерзотне це місце!»*

⁶¹ І скажуть: «Господи наш! Збільши двократно покарання у вогні тому, хто нам це приніс!»

⁶² І скажуть: «Що з нами? Чому ми не бачимо чоловіків, яких ми вважали за найгірших

⁶³ та з яких глузували? Чи наші погляди їх не досягають?»

⁶⁴ Воістину, ця суперечка жителів пекла — правда!

⁶⁵ Скажи: «Воістину, я тільки застерігай. Немає бога, крім Аллаха, Єдиного, Всепереможного,

⁶⁶ Господа небес, землі й того, що між ними, Всемогутнього, Прощаючого!»

⁶⁷ Скажи: «Це — велика звістка,

⁶⁸ а ви від неї відвертаєтесь.

⁶⁹ Я не маю знання про те, як сперечалися в найвищому зібранні!

⁷⁰ Мені відкрито тільки те, що я — лише ясний застерігач!»

⁷¹ Ось твій Господь сказав ангелам: «Я створю людину з глини.

⁷² Коли Я розмірю її та вдихну в неї зі Свого Духу, то впадідь перед нею ниць».

⁷³ І вклонилися всі ангели,

⁷⁴ крім Ібліса, який вивищився й став одним із невірючих.

⁷⁵ Аллах сказав: «О Іблісе! Що завадило тобі вклонитися тому, що Я створив Своїми руками? Тебе охопила гордість чи ти належиш до тих, які вивищуються?»

⁷⁶ Той сказав: «Я кращий за нього! Ти створив мене з вогню, а його Ти створив із глини!»

⁷⁷ Аллах сказав: «Вийди звідси! Будеш ти каменований!»**

⁷⁸ Мое прокляття буде над тобою аж до Судного Дня».

⁷⁹ Той сказав: «Даруй мені відстрочку — до того дня, коли вони воскреснуть!»

⁸⁰ Аллах сказав: «Воістину, ти — один із тих, кому дана відстрочка

⁸¹ до того Дня, строк якого визначено!»

⁸² Той відповів: «Клянуся Твоею могутністю, що я спокушу їх усіх,

⁸³ окрім Твоїх обраних рабів!»

⁸⁴ Аллах сказав: «Істина! Я говорю істину.

⁸⁵ Я неодмінно наповню геєну тобою та твоїми послідовниками— всіма!»

⁸⁶ Скажи: «Я не прошу у вас винагороди за це й не обтяжую себе вигадками!

⁸⁷ Воістину, це лише нагадування для світів!

⁸⁸ І за певний час ви неодмінно пізнаєте його істинність!»***

* «Принесли нам це» — тобто привели туди.

** Див. коментар до 34 аяту 15 сури («Аль-Хіджр»).

*** Досл. «звістки про нього».

НАТОВПИ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Писання, зіслане від Аллаха, Всемогутнього, Мудрого!

² Воістину, Ми зіслали тобі Писання з істиною. Поклоняйся Аллаху, щиро сповідуючи Його релігію!

³ Чи не Аллаху належить щира релігія? А ті, які беруть собі помічників замість Нього, [говорять]: «Ми поклоняємося їм лише для того, щоб вони наблизили нас до Аллаха!» Воістину, Аллах розсудить між ними в тому, про що вони сперечалися! Воістину, Аллах не веде прямим шляхом тих, які брешуть, які не вірують!*

⁴ Якби Аллах хотів узяти Собі дитину, то обрав би з тих, що створив, кого побажав. Пречистий Він! Він — Аллах, Єдиний, Всепереможний!

⁵ Він створив небеса й землю в істині. Він огортає день ніччю та огортає ніч днем. Він підкорив сонце й місяць. Усі вони плинуть до визначеного строку. Так! Він — Всемогутній, Прощаючий!

⁶ Він створив вас із єдиної душі, а потім зробив для вас дружин із вас самих. Він зіслав для вас вісім пар худоби. Він створює вас в утробах матерів ваших: одне творіння після іншого, в трьох темрявах. Такий Аллах, ваш Господь! Йому належить влада. Немає бога, крім Нього. Як же ви заблукали!

⁷ Якщо ви не увіруєте, то, воістину, Аллах не потребує вас. Але Він не схвалює невір'я Своїх рабів. Тож якщо ви будете дякувати, Він схвалить це для вас. Ніхто не понесе тягар іншого; а потім ви всі повернетесь до вашого Господа й Він сповістить вас про те, що ви робили! Воістину, Він знає те, що в серцях!

⁸ Коли людину торкається лихо, вона кличе свого Господа й звертається тільки до Нього. А коли Він дарує їй милість від Себе, то вона забуває те, про що раніше просила, й додає Аллаху рівних — для того,

* «Чи не Аллаху належить щира релігія» — арабське слово дін має дуже широке значення, набагато ширше, ніж слово «релігія» в європейських мовах. Загалом воно слугує виразом ідеї відданості, покірності та порядку; у різних контекстах дін може означати «послух», «наслідування», «смирнення» та «закон».

щоб збити інших із Його шляху! Скажи: «Недовго ж тобі насолоджуватись своїм невір'ям! Воістину, ти — один із жителів вогню!»*

⁹ Невже той, хто смиренно проводить ніч, падаючи ниць і підводячись, хто боїться наступного життя й сподівається на милість свого Господа, рівний [тому, хто цього не робить?] Скажи: «Невже рівні ті, які знають, і ті, які не знають?» Воістину, замисляться лише обдаровані розумом!**

¹⁰ Скажи: «О раби, які увірували! Бійтесь Господа вашого! На тих, які робили добро в земному житті, чекає добро! Земля Аллаха широка! Воістину, терплячих винагородять сповна, без відплати!»

¹¹ Скажи: «Мені наказано поклонятись Аллаху, щиро сповідуючи Його релігію!

¹² І ще мені наказано бути першим із відданих Йому!»***

¹³ Скажи: «Я боюся, що, в разі непослуху Господу моему, мене буде покарано у Великий День!»

¹⁴ Скажи: «Я поклоняюсь Аллаху, щиро сповідуючи перед Ним свою релігію!

¹⁵ А ви поклоняйтесь замість Нього тому, кому побажаєте!» І скажи: «Воістину, зазнають утрат ті, які в День Воскресіння втратять і самих себе, і свої родини!» Так, це — явні втрати!

¹⁶ Над ними будуть завіси з вогню й під ними будуть завіси. Так Аллах залякує Своїх рабів. О раби Мої, бійтеся Мене!

¹⁷ А для тих, які уникали тагута, не поклонялися йому й зверталися до Аллаха, є добра новина. Сповісти ж цю добру новину рабам,

¹⁸ які прислухаються до слів і йдуть за найкращими з них. Це — ті, кому Аллах вказав на прямий шлях. Воістину, саме вони — обдаровані розумом!

¹⁹ Невже ти можеш врятувати того, над ким здійснилося слово про кару та хто перебуває у вогні?

²⁰ Але тих, які бояться Свого Господа, чекають кімнати, одні з яких збудовані над іншими й під якими течуть ріки. Така обіцянка Аллаха! Аллах не порушує Своєї обіцянки!

²¹ Невже ти не бачиш, що Аллах пролив із неба воду й провів її в землю до джерел? Через неї виводяться посіви різного кольору, потім вони всихають, і ти бачиш їх жовтими. А потім Він перетворює їх на трухлявину. Воістину, в цьому — нагадування для обдарованих розумом!

²² Хіба той, чий груди Аллах розкрив для ісламу, й хто тримається світ-

* «Забуває те, про що раніше проста» — як відзначають ат-Табарі та аль-Багавві, можливий варіант розуміння: «Забуває Того, до Кого раніше зверталася (тобто Господа)».

** Інтерполяція – згідно з тлумаченням аль-Багавві.

*** «Із відданих Йому» — аль-муслімін, «мусульман». Аль-Багавві та ібн Касір (із посиланням на Судду) пишуть: «першим мусульманином із цього народу (тобто з арабів)».

ла від Свого Господа, рівний [тому, хто має жорстке серце й далекий від істини]? Горе тим, чий серця тверді до згадування про Аллаха! Воістину, вони перебувають у явній омані!*

²³ Аллах зіслав найкращу розповідь — Писання, частини якого схожі між собою та повторюються. Від нього тремтить шкіра тих, які бояться Господа свого. А потім, під час згадування Аллаха, пом'якшується і шкіра їхня, і серця їхні! Це — дороговказ Аллаха, через який Він провадить прямим шляхом, кого побажає! А кого Аллах зіб'є зі шляху, тому не буде провідника!

²⁴ Невже той, хто буде захищати своє обличчя від лихої кари Дня Воскресіння, рівний [тому, хто безпечений від кари]? Несправедливим скажуть: «Скуштуйте того, що ви собі здобували!»**

²⁵ Ті, які жили раніше за них, так само вважали [посланців] брехунами. Але покарання прийшло до них звідти, звідки вони й не чекали!

²⁶ Аллах дав їм змогу зазнати ганьби в земному житті. Але покарання наступного життя ще важче, якби вони тільки знали!

²⁷ Ми наводимо для людей у цьому Корані різні притчі — можливо, вони замисляться –

²⁸ у Корані арабському, в якому немає кривизни — можливо, вони будуть богобоязливими!

²⁹ Аллах навів притчу — раба, який належить кільком упертим господарям, і ще одного раба, який належить одному. Чи рівні вони в порівнянні? Хвала Аллаху! Але ж більшість із них не знає!

³⁰ Воістину, ти — смертний, і вони смертні!

³¹ А потім, у День Воскресіння, ви будете сперечатися перед своїм Господом!

³² Хто ж несправедливіший за того, хто звів наклеп на Аллаха та визнав істину брехнею, коли вона прийшла до нього? Хіба не геена буде притулком для невірючих!?

³³ Той, хто прийшов із правдою, і той, хто впевнений у ній, — саме вони богобоязливі!

³⁴ У Господа свого вони матимуть усе, що побажають. Така винагорода праведників,

³⁵ щоб Аллах відпустив їм найгірше, скоєне ними, й дарував винагороду за те найкраще, що робили вони!

³⁶ Хіба не достатньо Аллаха для Його раба? Але ж вони залякують тебе тими, кому [поклоняються] замість Нього! Кого Аллах зіб'є зі шляху, тому немає провідника!

³⁷ Кому Аллах вкаже прямий шлях, того ніхто з нього не зіб'є! Хіба Аллах не Всемогутній, Володар відплати?

* Інтерполяція — згідно з тлумаченням ібн Касіра.

** Інтерполяція — згідно з тлумаченням аль-Багавві.

³⁸ Якщо ти запитаєш у них, хто створив небеса й землю, то вони неодмінно скажуть: «Аллах!» Скажи: «Чи ви бачили тих, кого закликаєте замість Аллаха? Якщо Аллах побажає вразити мене лихом, то хіба зможуть вони відвернути Його лихо? А якщо Він побажає мені милості, то хіба зможуть вони втримати Його милість?» Скажи: «Достатньо мені Аллаха. На Нього нехай покладаються ті, хто покладається!»

³⁹ Скажи: «О народе мій! Дійте, як зможете, і я буду діяти! Скоро ви дізнаєтесь,

⁴⁰ кого вразить ганебна кара, й хто зазнає кари нескінченної!»

⁴¹ Для людей Ми зіслали тобі Писання в істині. Хто йде прямим шляхом, той іде ним для себе. А хто збився зі шляху, той завдав шкоди собі. А ти для них — не опікун!

⁴² Аллах забирає душі, коли вони помирають, а ті, які ще не вмерли, забирає під час сну. Він затримує тих, кому визначено померти, а інших відпускає до певного строку. Воістину, в цьому — знамення для людей, які мислять!

⁴³ Невже вони беруть собі заступників замість Аллаха? Скажи: «А якщо вони не владні над жодною річчю й нічого не розуміють?»

⁴⁴ Скажи: «Заступництво цілком належить Аллаху! Йому належить влада над небесами й землею і до Нього ви повернетесь!»

⁴⁵ Коли згадують самого Аллаха, серця тих, які не вірують у наступне життя, здригаються від огиди. А коли згадують тих, кому вони [поклоняються] крім Нього, то вони радіють!

⁴⁶ Скажи: «О Аллах, Творець небес і землі, Знаючий потаємне й відкрите! Ти розсудиш між своїми рабами те, про що вони сперечалися!»

⁴⁷ Якби ті, які чинять несправедливо, мали все, що на землі, та ще стільки ж, то неодмінно спробували б відкупитися від лихої кари в День Воскресіння! Їм відкриється від Аллаха те, про що вони й не думали!

⁴⁸ Їм відкриються їхні лихі вчинки та вразить їх те, з чого вони глузували!

⁴⁹ Коли людини торкається лихо, вона кличе Нас. А коли Ми даруємо їй благо від Себе, то вона говорить: «Це дано мені завдяки знанню!» Та ж ні, це — випробування! Проте більшість із них не знає.*

⁵⁰ Так говорили й ті, які жили раніше за них. Не допомогло їм те, що вони собі здобували!

⁵¹ Вразили їх лихі вчинки, які вони собі здобули. Несправедливих із них також вразять лихі вчинки, які вони собі здобули! Не зможуть вони втекти!

⁵² Невже вони не знають, що Аллах збільшує та зменшує наділ, кому побажає? Воістину, в цьому — знамення для людей, які вірують!

* «Це дано мені завдяки знанню» — «Аллах знає про те, що я гідний цього» (аль-Багавві).

⁵³ Скажи: «О раби Мої, які порушили межі на шкоду собі! Не втрачайте надії на милість Аллаха! Воістину, Аллах прощає всі гріхи, адже Він — Прощаючий, Милоседний!»

⁵⁴ Зверніться до вашого Господа та підкоріться Йому раніше, ніж до вас прийде кара, бо потім уже не допоможуть вам!

⁵⁵ Ідіть за тим найкращим, що зіслано вам від Господа вашого, раніше, ніж до вас раптом прийде кара, коли ви цього навіть не відчуваєте!

⁵⁶ Щоб не говорила душа: «Горе мені за те, що я був недбалим перед Аллахом! Я був лише одним із тих, які насміхалися!»

⁵⁷ І щоб не говорила: «Якби Аллах вказав мені прямий шлях, я був би одним із богобоязливих!»

⁵⁸ І щоб не говорила тоді, коли побачить кару: «Якби я мав ще нагоду, то був би одним із праведників!»

⁵⁹ Та ж ні! До тебе приходили Мої знамення, але ти вважав їх брехнею, вивищився й став одним із невіруючих!

⁶⁰ У День Воскресіння ти побачиш, як почорніють обличчя тих, які зводили наклеп на Аллаха! Хіба не геена буде притулком для тих, які вивищувалися?

⁶¹ Аллах врятує тих, які були богобоязливими, і вони матимуть успіх. Не торкнеться їх зло й не будуть вони засмучені!

⁶² Аллах — Творець кожної речі! Він — Опікун кожної речі!

⁶³ Йому належать ключі небес і землі. А ті, які не вірують у знамення Аллаха, втратять усе!

⁶⁴ Скажи: «Невже ви наказуєте мені поклонятися замість Аллаха комусь іншому, о ви, невігласи?!»

⁶⁵ Було відкрито тобі й тим, які жили раніше за тебе: «Якщо ти додаватимеш Мені рівних у поклонінні, то стануть марними твої вчинки й ти неодмінно будеш одним із тих, які втратять усе!»

⁶⁶ Поклоняйся Аллаху й будь одним із вдячних!

⁶⁷ Вони не оцінили Аллаха гідною мірою! Уся земля буде Його жменю в День Воскресіння, а небеса буде згорнуто Його правицею! Пречистий Він і Вищий за те, що Йому додають у поклонінні!

⁶⁸ Засурмлять у ріг, і ті, хто на небесах і на землі, будуть уражені, крім тих, кого побажає [залишити] Аллах! А потім засурмлять іще раз, і тоді вони стануть і будуть дивитися.

⁶⁹ Земля заясніє світлом її Господа. Буде покладено Писання, приведуть пророків та свідків. Між усіма справедливо розсудять, і нікого не буде скривджено.

⁷⁰ Кожній душі повною мірою відплатять за те, що вона робила. Він найкраще знає, що вони роблять!

⁷¹ Тих, які не увірували, поведуть до геени натовпами. Коли вони придуть туди, її врата відкриються, а вартові скажуть: «Невже до вас не приходили посланці з вас самих, не читали вам знамення вашого

Господа й не застерігали вас від зустрічі з цим днем?» Ті скажуть: «Так!» Але справдилося слово про покарання невіруючих!

⁷² Скажуть їм: «Увійдіть у врата пекла, де ви будете вічно!» Який же мерзотний притулок у тих, які вивищувалися!»

⁷³ Тих, які були богобоязливими, поведуть у рай натовпами. Коли вони прийдуть туди, його врата відкриються, а вартові скажуть: «Мир вам! Ви були добрими! Увійдіть сюди навіки!»

⁷⁴ Вони скажуть: «Хвала Аллаху, Який дав нам правдиву обіцянку й дарував у спадок землю. Ми можемо оселитися у раю, де побажаємо. Яка прекрасна винагорода для тих, хто робив [добро]!»

⁷⁵ Ти побачиш ангелів, які оточують трон і прославляють Господа свого хвалою. Між ними справедливо розсудять і скажуть: «Хвала Аллаху, Господу світів!»*

* «Між ними розсудять» — «між творіннями» (ібн Касір).

ТОЙ, ХТО ДАРУЄ ПРОЩЕННЯ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

298

¹ Ха. Мім.² Писання, зіслане від Аллаха, Всемогутнього, Всезнаючого,³ Прощаючого, Приймючого каяття, суворого в покаранні, Володаря милості! Немає бога, крім Нього, й до Нього буде повернення!⁴ Про знамення Аллаха сперечаються лише невірючі. Нехай не зваблює тебе те, що вони вільно діють у різних краях.*⁵ Народ Нуха та їхні спільники вважали [посланців] брехунами ще раніше. Кожен народ прагнув схопити свого посланця. Вони сперечались, удаючись до брехні, щоб заперечити нею істину. Але Я схопив їх, і яке ж було покарання!⁶ Так справдилося слово Господа твого над тими, які не увірували. Воістину, вони — жителі вогню!⁷ Ті, які несуть Трон і які перебувають коло нього, прославляють Господа свого хвалою, вірують у Нього й благають про прощення тих, які увірували: «Господи наш! Кожну річ Ти охоплюєш милістю й знанням! Прости тих, які покаялись і йшли Твоїм шляхом, захисти їх від пекельної кари!⁸ Господи наш! Введи їх до садів Едену, які Ти обіцяв їм і їхнім батькам, дружинам і нащадкам, які робили добро. Воістину, Ти — Всемогутній, Мудрий!⁹ Захисти їх від лихих вчинків, адже кого Ти захистиш від лихих вчинків того Дня, над тим Ти змилуєшся! А це — великий успіх!¹⁰ Воістину, тим, які не увірували, проголосять: «Аллах ненавидів вас сильніше, ніж ви ненавиділи себе, коли вас закликали до віри, а ви залишалися невірючими!»¹¹ Вони скажуть: «Ти двічі зробив нас мертвими й двічі живими. Ми визнали свої гріхи. Чи не має шляху до виходу?»**¹² Це тому, що, коли кликали самого Аллаха, ви не вірили, а коли Йому додавали рівних, то ви вірили! Рішення належить Аллаху, Всевишньому, Великому!

* «Їхні подорожі в різні краї з метою торгівлі та їхня безпека там — і це за їхнього невір'я!» (аль-Багаві).

** Див. сура «аль-Башра», аят 28.

¹³ Він — Той, Хто показує вам Свої знамення й відсилає вам із неба наділ. Але замислитесь лише той, хто звертається до Нього!

¹⁴ Кличте Аллаха, щиро сповідуючи Його релігію, навіть якщо невіруючі й ненавидять це!

¹⁵ Власник найвищих ступенів, Володар трону — Він посилає Духа до того зі Своїх рабів, до кого побажає, щоб застерегти про День Зустрічі!*

¹⁶ Того Дня, коли вони з'являться, ніщо про них не сховається від Аллаха! Кому ж належить влада сьогодні? Аллаху — Єдиному, Всепереможному!

¹⁷ Сьогодні кожній душі відплатять тільки за те, що вона собі здобула. Сьогодні не буде несправедливості! Воістину, Аллах — швидкий у відплаті!

¹⁸ Застережи їх близьким Днем, коли серця підступлять до горла та сповняться страху. Не буде в нечестивців ні близького друга, ні заступника, якому підкоряються.

¹⁹ Він знає і зрадницький погляд, і те, що приховане в серцях!

²⁰ Рішення Аллаха справедливе. А ті, кого вони кличуть замість Нього, нічого не вирішують. Воістину, Аллах — Всечуючий, Всевидячий!

²¹ Хіба вони не подорожували по землі й не бачили, яким був кінець тих, що жили раніше? Вони були могутнішими за них і залишили більше слідів на землі. Та Аллах схопив їх за їхні гріхи, й ніхто не захистив їх від Аллаха!

²² Це тому, що коли їхні посланці приходили до них із ясними знаменнями, вони не увірували. Аллах схопив їх, бо Він — Всесильний, суворий у покаранні!

²³ Із Нашими знаменнями та ясним доказом Ми відіслали Мусу

²⁴ до Фірауна, Гамана й Каруна. Вони сказали: «Він — брехливий чаклун!»

²⁵ Коли він прийшов до них з істиною від Нас, вони сказали: «Вбивайте синів тих, які увірували разом із ним, а їхніх жінок залишайте живими. Але хитрощі невіруючих оманливі!»**

²⁶ Фіраун сказав: «Дайте мені вбити Мусу! Нехай покличе свого Господа! Я боюся, що він змінить вашу релігію чи поширить безчестя на землі!»

²⁷ Муса сказав: «Я попросив захисту в Господа мого й Господа вашого — від кожного гордія, який не вірує в День Відплати!»

* «Власник найвищих ступенів» — як пояснюють тлумачі, йдеться про те, що трон Аллаха піднесений над усім (ібн Касір), або про те, що Аллах дарує праведникам і наближеним високі ступені в раю (аль-Багавві).

** «Але хитрощі невіруючих оманливі» — як зазначає ібн Касір, йдеться про те, що хитрощі невіруючих зникнуть. Натомість ат-Табарі та аль-Багавві коментують цей вислів так: невіруючі прагнуть збити віруючих зі шляху та ввести в оману.

²⁸ Чоловік із роду Фірауна, який приховував свою віру, сказав: «Невже ви вб'єте чоловіка за те, що він говорить: «Мій Господь — Аллах», і за те, що він прийшов до вас із ясними знаменнями від Господа вашого? Якщо він бреше, то його брехня зашкодить лише йому, а якщо говорить правду, то вразить вас частина того, що він обіцяє вам! Воїстину, Аллах не веде прямим шляхом того, хто порушує межі й бреше!

²⁹ О народі мій! Сьогодні ви маєте владу й пануєте на землі. Але хто захистить нас від кари Аллаха, якщо вона прийде до нас?» Фіраун сказав: «Я вказую вам тільки те, що вважаю за потрібне. Я веду вас тільки правильним шляхом!»

300

³⁰ Той, який увірував, відповів: «О народі мій! Я боюся, що з вами станеться те, що вже колись було,

³¹ те, що сталося з народом Нуха, адитами, самудитами й тими, які жили після них. Аллах не бажає чинити з рабами несправедливо!

³² О народі мій! Я боюся, що до вас прийде той День, коли одні закликатимуть інших,

³³ День, коли ви повернете назад, але ніхто не захистить вас від Аллаха! Кого Аллах зіб'є зі шляху, тому не буде провідника!

³⁴ Раніше до вас приходив Юсуф із ясними знаменнями, але ви не перестали сумніватися в тому, з чим він до вас прийшов. А коли він помер, ви сказали: «Після нього Аллах уже не відішле посланця!» Так Аллах збиває зі шляху того, хто порушує межі й сумнівається!»

³⁵ Ті, хто сперечається про знамення Аллаха без жодного доказу, який би прийшов до них, викликають ненависть в Аллаха й у тих, які увірували. Аллах накладає печатку на серце кожного зверхнього тирана!

³⁶ Фіраун сказав: «О Гамане! Збудуй мені вежу, можливо, я досягну шляхів,

³⁷ шляхів небесних, і побачу Бога Муси. Але я думаю, що він — брехун». Так Фірауну видалися прекрасними його злі вчинки, і збився він зі шляху. Але хитрощі Фірауна — самі втрати!

³⁸ Той, який увірував, сказав: «О народі мій! Ідїть за мною, я покажу вам правильний шлях!

³⁹ О народі мій! Воїстину, земне життя — тимчасова насолода, а життя наступне — вічний притулок!

⁴⁰ Хто чинитиме зло, отримає таку саму відплату. А хто чинитиме добро — чоловік чи жінка — і буде віруючим, той увійде до раю. Вони матимуть там свій надїл без відплати!

⁴¹ О народі мій! Чому я кличу вас до спасіння, а ви кличете мене у вогонь?

⁴² Ви закликаєте мене не вірувати в Аллаха й додавати Йому рівних, про яких у мене немає знання. А я закликаю вас до Всемогутнього, Прощаючого!

⁴³ Немає сумніву, що те, до чого ви мене закликаєте, не гідне звертання ні в земному житті, ні в наступному; і що ми повернемось до Аллаха, і що ті, хто порушує межі, будуть жителями вогню!

⁴⁴ Ви ще згадаєте мої слова. Я віддаю свою справу Аллаху! Воістину, Аллах бачить рабів!»

⁴⁵ Аллах захистив його від зла, яке вони замислили. А рід Фірауна спіткала лиха кара –

⁴⁶ вогонь, куди їх кидають зранку та ввечері. А в День, коли настане Час, піддайте рід Фірауна найлютішій карі!

⁴⁷ Коли вони будуть сперечатися між собою у вогні, то слабкі скажуть тим, які ввищувалися: «Воістину, ми йшли слідом завами! Чи не можете хоча б трохи захистити нас від вогню?»

⁴⁸ Ті, які ввищувалися, скажуть: «Ми всі тут! Воістину, Аллах уже розсудив між рабами!»

⁴⁹ Ті, які опинились у вогні, скажуть вартовим геєни: «Покличте вашого Господа, нехай полегшить нашу кару хоча б на один день!»

⁵⁰ Ті скажуть: «Невже ваші посланці не приходили до вас із ясними знаменнями?» Вони скажуть: «Так!» А їм скажуть: «Моліться самі!» Але ж молитви невірних марні!

⁵¹ Воістину, Ми ще в земному житті допоможемо Нашим посланцям і тим, які увірували, а також у той День, коли постануть свідки,

⁵² у День, коли нечестивцям не допоможуть їхні вибачення! Їх спіткає прокляття й чекає на них найгірший притулок!

⁵³ Ми дарували Мусі пряий шлях і дали синам Ізраїла у спадок Писання

⁵⁴ як пряий шлях і нагадування для обдарованих розумом!

⁵⁵ Терпи, бо обіцянка Аллаха — істина! Проси прощення за свій гріх і прославляй Господа свого хвалою ввечері та зранку!

⁵⁶ Воістину, ті, які сперечаються про знамення Аллаха без жодного доказу, який би прийшов до них, мають у своїх серцях тільки зверхність! Їм не досягнути свого! Шукай захисту в Аллаху, адже Він — Всечуючий, Всевидячий!

⁵⁷ Воістину, створення небес і землі є чимось більшим, ніж створення людей, але більшість людей не розуміє!

⁵⁸ Не рівні між собою сліпий і зрячий. А ті, які увірували й робили добро, не рівні тим, які чинять зло. Мало ж ви замислюєтесь!

⁵⁹ Воістину, Час настане, і в цьому немає сумніву! Але ж більшість людей не вірує!

⁶⁰ Ваш Господь сказав: «Кличте Мене, і Я відповім вам! Воістину, ті, які гордували поклонінням Мені, ввійдуть до геєни приниженими!»

⁶¹ Аллах — Той, Хто створив для вас ніч, щоб ви відпочивали, і день, щоб ви бачили! Воістину, Аллах сповнений ласки до людей, але ж більшість людей не дякує!

⁶² Такий Аллах, ваш Господь, Творець кожної речі. Немає бога, крім Нього! Як ви заблукали!

⁶³ Так само блукають і ті, які заперечують знамення Аллаха!

⁶⁴ Аллах — Той, Хто зробив для вас землю місцем перебування, а небо — стелею. Він дарував вам образ ваш і зробив цей образ прекрасним. Він наділив вас благами! Такий Аллах, ваш Господь! Благословенний Аллах, Господь світів!

⁶⁵ Він — Живий, немає бога, крім Нього! Кличте Його, щиро сповідуючи свою релігію перед Ним! Хвала Аллаху, Господу світів!

⁶⁶ Скажи: «Мені заборонено поклонятися тим, кого ви кличете замість Аллаха, відколи до мене прийшли знамення від мого Господа. Мені наказано підкоритися Господу світів!»

⁶⁷ Він — Той, Хто створив вас із праху, потім — із краплі сімені, а потім — зі згустку крові. Потім Він виводить вас дітьми, щоб ви могли досягнути зрілого віку, а згодом перетворитися на старих, хоч серед вас є такі, хто помирає раніше, і щоб ви могли досягнути призначеного строку. Можливо, ви зрозумієте!

⁶⁸ Він — Той, Хто дарує життя і смерть. Коли Він вирішує щось, то тільки говорить: «Будь!» — і воно є!

⁶⁹ Невже ти не бачив тих, які сперечаються про знамення Аллаха? Як же віддалилися вони!

⁷⁰ Вони сприйняли як брехню Писання й те, з чим Ми відсилали Наших посланців. Але скоро вони дізнаються,

⁷¹ коли з кайданами на шії та ланцюгами їх потягнуть

⁷² в окуп, а потім розпалять у вогні!

⁷³ Згодом їм скажуть: «Де ті, кому ви поклонялися

⁷⁴ замість Аллаха?» Вони скажуть: «Вони покинули нас. Але раніше ми нікого не кликали!» Так Аллах збиває зі шляху невіруючих!

⁷⁵ Це вам за те, що ви раділи на землі без жодного права й за те, що ви були зухвалі!

⁷⁶ Увійдіть у врата геєни, там ви будете довіку! Який же мерзотний притулок буде у знахабнілих!

⁷⁷ Терпи, бо обіцянка Аллаха — істина! Ми або покажемо тобі частину з того, що обіцяли їм, або заберемо тебе. А вони повернуться до Нас.

⁷⁸ Ми відсилали посланців і раніше за тебе. Серед них є такі, про яких Ми тобі розповідали, а є й такі, про яких не розповідали. Кожен посланець приходив зі знаменням тільки з дозволу Аллаха. Коли прийде наказ Аллаха, буде правдивий суд, і тоді прихильники неправди втрачуть усе!

⁷⁹ Аллах — Той, Хто створив для вас тварин, щоб на деяких із них ви пересувалися, а від інших мали їжу.

⁸⁰ Вони приносять вам різну користь, завдяки їм ви досягаєте того, чого прагнуть ваші серця. На них і на кораблях ви пересуваєтесь!

⁸¹ Він показує вам Свої знамення. То які ж знамення Господа вашого ви заперечуєте?

⁸² Невже вони не подорожували землею та не бачили, яким був кінець тих, які жили раніше? Вони були могутнішими за них і залишили більше слідів на землі, але не допомогло їм те, що вони собі здобували!

⁸³ Коли їхні посланці прийшли до них із ясними знаменнями, то вони раділи тому знанню, яке було в них. Але вразило їх те, з чого вони глузували!

⁸⁴ Коли вони побачили Наше покарання, то сказали: «Ми увірували в єдиного Аллаха й не віруємо в тих, кого вважали рівними Йому!»

⁸⁵ Але не допомогла їм віра їхня, коли вони вже побачили Наше покарання! Такий закон Аллаха, встановлений для Його рабів. І тоді невіруючі втраять усе!

РОЗ'ЯСНЕНІ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

304

¹ Ха. Мім.

² Зіслане від Милостивого, Милосердного,

³ Писання, знамення якого пояснені у вигляді арабського Корану — для людей, наділених знанням;

⁴ добра звістка й пересторога; але ж більшість із них відвертається й не слухає!

⁵ Вони говорять: «Серця наші закриті для того, до чого ти нас закликаєш, вуха наші глухі, а між нами й тобою — завіса! Дій, але й ми будемо діяти!»

⁶ Скажи: «Я — людина, така сама, як і ви. Мені тільки відкрито, що ваш Бог — Бог Єдиний! Ідіть до Нього прямим шляхом і просіть у Нього прощення! Горе багатобожникам,

⁷ які не дають закятю й не вірують у наступне життя!»

⁸ Воістину, тих, які увірували й робили добро, чекає невичерпна винагорода!

⁹ Скажи: «Невже ви не віруєте в Того, Хто створив землю за два дні, й додаєте Йому рівних? Але ж Він — Господь світів!

¹⁰ Він поставив над нею міцні гори, благословив її та розподілив засоби для прожиття — за чотири повних дні, для тих, хто цього потребує!»*

¹¹ Потім Він повернувся до неба — а воно було димом — і сказав йому та землі: «Прийдіть — добровільно чи примусово!» Вони сказали: «Ми прийдемо добровільно!»

¹² Він завершив сім небес за два дні й відкрив кожному з них його обов'язок. Ми прикрасили нижнє небо світилами, й вони захищають його. Так визначив Всемогутній, Всезнаючий!

¹³ Якщо вони відвернуться, то скажи: «Я застерігаю вас від загибелі, подібної до загибелі адитів і самудитів!»

¹⁴ Посланці приходили до них у різні часи: «Не поклоняйтеся нікому,

* «Хто цього потребує» — як зазначає ат-Табарі та інші тлумачі, лексему саїліна тут можна розуміти і як «хто запитує про це», тобто цікавиться створенням землі.

крім Аллаха!» Але ті говорили: «Якби наш Господь побажав, то зіслав би ангелів. Воістину, ми не віруємо в те, з чим вас відіслано!»*

¹⁵ Адити вивищувалися на землі без жод ного права на це й говорили: «Чи є хтось могутніший за нас?» Невже вони на бачили, що Аллах – Той, Хто створив їх, могутніший за них! Але вони заперечували Наші знамення!

¹⁶ Ми наслали на них у нещасливі дні холодний вітер, щоб вони скуштували ганебної кари в земному житті. Але в наступному житті кара буде ще ганебніша! І не буде їм помічників!

¹⁷ Самудитам Ми вказали прямий шлях, але вони замість прямого шляху обрали сліпоту. Їх спіткала загибель та принизлива кара за те, що вони собі здобували!

¹⁸ Ми врятували тих, які увірували й були богобоязливі!

¹⁹ Того Дня, коли ворогів Аллаха зберуть перед вогнем, їх підганятимуть.

²⁰ А коли вони прийдуть туди, то їхній слух, погляди й шкіра будуть свідчити проти них про те, що робили вони!

²¹ Вони скажуть своїй шкірі: «Чому ти свідчиш проти нас?» А вона скаже: «Нам дарував мову Аллах, Який дарує мову кожній речі». Він створив вас уперше, й до Нього ви повернетесь!

²² Ви не закривалися від свідчень вашого слуху, ваших поглядів і вашої шкіри. Але ви думали, що Аллах не знає про більшість ваших вчинків!

²³ Здогадки, які ви робили про вашого Господа, призвели вас до загибелі. Ви стали одними з тих, хто зазнає втрат!

²⁴ Навіть якщо вони будуть терпіти, їхнім притулком однаково буде вогонь. Навіть якщо вони проситимуть ласки, до них не будуть ласкаві!

²⁵ Ми приставили до них товаришів, які прикрасили їм те, що перед ними, й те, що буде після них. Слово справдилося над ними, як справдилося над попередніми народами — джинами й людьми. Вони зазнали втрат!

²⁶ Ті, які не увірували, говорять: «Не слухайте цей Коран, а щось говоріть — можливо, ви переможете!»**

²⁷ Тим, які не увірували, Ми дамо скуштувати суворої кари й неодмінно винагородимо їх за найгірше з того, що вони робили!

²⁸ Така відплата ворогам Аллаха — вогонь! Там буде їхня вічна обитель — винагорода за те, що вони заперечували Наші знамення!

²⁹ Ті, які не вірують, скажуть: «Господи наш! Покажи нам тих джинів і людей, які збили нас зі шляху, — ми скинемо їх собі під ноги, щоб вони були одними з найнижчих!»

* «У різні часи» — досл. «спереду і ззаду». Як зазначає ат-Табарі, йдеться про те, що посланці приходили раніше за Гуда (мир йому) й пізніше.

** «Щось говоріть» — згідно з коментарями йдеться про те, що невіруючі радили одне одному не прислухатися до Корану та перекикувати його своїми голосами.

³⁰ Воїстину, до тих, які говорять: «Господь наш — Аллах!», а потім ідуть прямим шляхом, [перед смертю] сходять ангели: «Не бійтеся, не сумуйте й радійте від звістки про рай, який вам обіцяно!

³¹ Ми — ваші покровителі в житті земному й наступному! Там на вас чекатиме все те, чого самі побажаєте, чекатиме все те, чого попросите —

³² наділ від Прощаючого й Милосердного!»

³³ Чиї слова прекрасніші за слова того, хто закликає до Аллаха, робить добро й говорить: «Воїстину, я — один із відданих Йому?»

³⁴ Не рівні між собою добро та зло. Відштовхни зло чимось добрим, і тоді той, із ким ти ворогував, стане для тебе наче близький друг.

306

³⁵ Цього досягнуть тільки ті, які мають терпіння, досягнуть тільки ті, які наділені великим щастям!*

³⁶ А якщо шайтан спонукатиме тебе до чогось, то шукай захисту в Аллаха. Воїстину, Він — Всечуючий і Всезнаючий!

³⁷ Серед Його знамень — ніч і день, сонце й місяць. Не падайте додолу перед сонцем і місяцем, а падайте додолу перед Аллахом, Який створив їх, якщо ви поклоняєтесь Йому!

³⁸ А якщо вони гордуватимуть цим, то ті, які поряд із твоїм Господом, прославляють Його і вдень, і вночі — і не втомлюються!

³⁹ Серед Його знамень — те, що ти бачиш землею сухою, а коли Ми посилаємо на неї воду, вона починає рухатись і збільшуватись. Воїстину, Той, Хто оживив її, неодмінно оживить і померлих! Воїстину, Він спроможний на кожну річ!

⁴⁰ Воїстину, ті, які не визнають Наших знамень, не сховаються від Нас! Хто кращий — той, кого вкинуть у вогонь, чи той, хто в День Воскресіння матиме безпеку? Робіть, що побажаєте! Воїстину, Він бачить те, що ви робите!

⁴¹ Воїстину, ті, які не увірували в нагадування, коли воно прийшло до них, [будуть покарані за своє невір'я], адже це — Могутнє Писання!***

⁴² Брехня не підбереться до нього ні спереду, ні ззаду. Його зіслано від Мудрого, Хвалимого!

⁴³ Тобі скажуть тільки те, що вже говорили посланцям раніше за тебе. Воїстину, твій Господь — Володар прощення й Володар болісної кари!

⁴⁴ Якби Ми зробили це [Писання] Кораном чужою мовою, то вони б запитали: «Чому не пояснені його знамення? Як це: воно — чужою мовою, а він — араб?» Скажи: «Це — прямий шлях і зцілення для тих,

* Ібн Касір, посилаючись на переказ від ібн Аббаса, коментує цей аят так: «Аллах закликає віруючих до терпіння перед гнівом, лагідності перед невіглаством і прощення перед образою. Коли вони чинитимуть саме так, то Аллах захистить їх від шайтана й підкорить їм їхнього ворога, який стане наче близький друг!»

** Інтерполяція — згідно з тлумаченням аль-Багавві.

які увірували! А вуха тих, які не увірували, вражені глухотою, і вони сліпі до нього. Таких кличуть наче з далекого місця!»

⁴⁵ Ми дарували Мусі Писання, а вони почали сперечатися про нього. Якби не попереднє слово Господа твого, то між ними вже б розсудили! Але вони мають глибокі сумніви про це!*

⁴⁶ Хто робить добро, робить це для себе самого, а хто робить зло, робить це проти себе самого. А Господь твій не чинить із рабами несправедливо!

⁴⁷ Йому належить знання про Час. Жоден плід не виходить із зав'язі, жодна жінка не вагітніє та не народжує, щоб Він про це не знав! У той День, коли Він запитає в них: «Де ж ваші спільники?», вони скажуть: «Ми сказали Тобі, що серед нас не буде жодного свідка цьому!»**

307

⁴⁸ Адже залишать їх ті, кого раніше вони кликали, і вони здогадаються, що не зможуть утекти!

⁴⁹ Людина не втомлюється просити про добро, але, якщо її торкнеться зло, вона впадає в розпач та відчай!

⁵⁰ Якщо Ми дамо їй спробувати милості після лиха, яке торкнулося її, то вона неодмінно скаже: «Це — для мене! Я не думаю, що настане Час. Але якщо мене повернуть до мого Господа, то біля Нього мене чекатиме щось найкраще!» Ми сповістимо невіруючих про те, що вони робили, а також дамо їм скуштувати суворої кари!

⁵¹ Коли Ми даруємо людині благо, то вона відвертається і віддаляється. А коли її торкається зло, то вона промовляє довгі молитви!

⁵² Скажи: «Як ви думаете, а якщо [Коран] — від Аллаха, а ви в нього не повірили? Хто ж заблукав сильніше, ніж той, хто опинився у великому протиріччі?»

⁵³ Ми покажемо їм Наші знамення на небесних обр'ях та в них самих, доки вони не зрозуміють, що це — істина! Невже не достатньо того, що Аллах — кожній речі Свідок?

⁵⁴ Але ж вони мають сумніви про зустріч зі своїм Господом! Істинно, Він осягає кожну річ!

* Аль-Багавві коментує: «про твою правдивість», тобто істинність Корану.

** «Йому належить знання про Час»: досл. «Його сягає знання про час». Ібн Касір коментує: «Цього не знає ніхто, крім Нього. Пророк, мир йому і благословення Аллаха, запитав про настання Часу в Джібріла, одного з головних ангелів. Той відповів: «Той, у кого запитують, знає не більше, ніж той, хто запитує!»

РАДА

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

308

¹ Ха. Мім.

² Айн. Сін. Кяф.

³ Так дарує одкровення тобі й тим, які були раніше за тебе Аллах – Всемогутній, Мудрий! Істинно, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁴ Йому належить те, що на небесах і те, що на землі. А Він — Всевишній, Великий!

⁵ Небеса готові розколотися згори; ангели прославляють хвалою свого Господа та просять прощення для тих, хто на землі! Істинно, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁶ Аллах спостерігає за тими, які беруть собі покровителів замість Нього. Але ти для них — не опікун!

⁷ Ось так Ми зіслали тобі арабський Коран, щоб ти застерігав Матір селищ і тих, хто живе поза нею, а також попереджав про День Зібрання, у якому немає сумніву! Частина опиниться в раю, а частина опиниться в полум'ї!*

⁸ Якби Аллах побажав, то зробив би їх єдиною громадою. Але Він вводить у Свою милість того, кого побажає! А в нечестивців не буде ні покровителя, ні помічника.

⁹ Невже вони беруть собі помічників замість Нього? Аллах — Покровитель; Він воскрешає померлих; Він спроможний на кожну річ!

¹⁰ Про що б ви не сперечались, кінцеве рішення належить Аллаху. «Таким є Аллах, мій Господь! На Нього я покладаю сподівання і до Нього я звертаюсь!»

¹¹ Творець небес і землі! Він створив вам дружин із вас самих, а також створив худобу парами; так Він розмножує вас. Немає нічого, схожого на Нього! А Він — Всечуючий, Всевидячий!

¹² Йому належать ключі небес і землі; Він збільшує та зменшує наділ, кому побажає. Воістину, Він — про кожну річ Знаючий!

¹³ Він встановив вам у релігії те, що заповів Нуху, те, що Ми відкрили тобі, те, що Ми заповіли Ібрагіму, Мусі та Ісі: «Тримайтеся релігії та не розходьтеся поміж собою в ній!» Важко багатобожникам те, до чого ти закликаєш їх. Аллах обирає Собі того, кого побажає та веде прямим

* Матір селищ: мається на увазі Мекка.

шляхом того, хто до Нього звертається!

¹⁴ Через взаємну ненависть вони розійшлися поміж собою лише тоді, коли до них прийшло знання. Якби не попереднє слово Господа твого про встановлений строк, то між ними уже розсудили б! Воістину, ті, які успадкували Писання після них, опинились у глибоких сумнівах!

¹⁵ А тому закликай їх! Тримайся прямого шляху — так, як тобі й наказано. Не йди за їхніми бажаннями, а скажи: «Я увірував у те Писання, яке зіслав Аллах, і мені наказано бути справедливим до вас! Аллах — Господь наш і Господь ваш; нам — наші вчинки, вам — ваші вчинки! Не повинно бути між нами суперечок. Аллах збере усіх нас, і до Нього — повернення!»

¹⁶ Докази тих, які сперечаються про Аллаха після того, як Йому вже відповіли, марні перед Господом їхнім. Гнів упаде на них; чекає на них суворе покарання!*

309

¹⁷ Аллах — Той, Хто зіслав Писання в істині та міру. Звідки тобі знати, можливо, Час уже близько!

¹⁸ Намагаються прискорити його ті, які в нього не вірують. А ті, які увірували, бояться його та знають, що він — істина! Так! Воістину, ті, які сперечаються про Час, потрапили в глибоку оману!

¹⁹ Аллах — Ласкавий до Своїх рабів, Він дарує наділ тому, кому побажає! Він — Всесильний, Всемогутній!

²⁰ Хто прагне врожаю наступного життя, тому Ми збільшимо його врожай; а хто прагне врожаю земного життя, Ми даруємо його, але йому не буде частки в наступному житті!

²¹ Невже вони мають таких спільників, які встановили для них у релігії щось, не дозволене Аллахом? Якби не ясне слово, то між ними уже розсудили б! Воістину, нечестивих чекає болісна кара!

²² Ти побачиш, як нечестиві боятимуться того, що вони собі здобули, але воно трапиться з ними! А ті, які увірували і творили добро, опиняться у райських садах і в Господа свого вони матимуть усе, що побажають. Це і є велика ласка,

²³ те, чим Аллах сповіщає добру звістку Своїм рабам, які увірували й творили добро! Скажи: «Я не прошу у вас за це винагороди, окрім любові заради родинного зв'язку». Хто здобуває благо, тому Ми збільшимо благо! Воістину, Аллах — Прощаючий, Вдячний!**

* «Йому вже відповіли»: «Люди відповіли Йому, на вернулись до ісламу й увійшли до Його релігії...» (аль-Багавві).

** Вираз аль-курба (родинна близькість, спорідненість, зв'язок) тлумачі розуміють неоднозначно. Дехто наголошує на тому, що мається на увазі конкретно родина Пророка – мир йому і благословення Аллаха! — а дехто вважає, що мова йде про збереження родинних зв'язків між Пророком — мир йому і благословення Аллаха! — та багатобожниками (так вважав ат-Табарі). Існує також думка, що аль-курба — це наближення до Аллаха через любов до Нього (див. перекази від Хасана та ібн Аббаса у тлумаченні аль-Багавві).

²⁴ Невже вони говорять: «Він зводить наговор на Аллаха»? Якби Аллах побажав, то запечатав би твоє серце. Своїми словами Аллах знищує неправду та утверджує істину! Воістину, Він знає те, що в грудях!*

²⁵ Він — Той, Хто приймає каяття Своїх рабів, Хто прощає злі вчинки, Хто знає те, що ви робите!

²⁶ Він дає відповідь тим, які увірували і творили добро, а також додає їм зі Своєї ласки; невіруючих же чекає сувора кара!

²⁷ Якби Аллах збільшив наділ для Своїх рабів, то вони почали б поширювати на землі ворожість. Але Він дарує міру того, чого побажає! Воістину, Він для Своїх рабів — Всевідаючий та Всевидячий!

²⁸ Він — Той, Хто посилає дощ після того, як вони впадають у відчай, Хто поширює Свою милість! Він — Покровитель, Хвалимий!

²⁹ Серед Його знамень — створення небес і землі, а також живих істот, яких Він там поселив. Він може зібрати їх, коли побажає!

³⁰ Будь-яке лихо вражає вас лише за те, що ви здобули своїми руками; але ж багато чого Він прощає вам!

³¹ Ви не зможете втекти на землі. Немає у вас, замість Аллаха, ні покровителя, ні помічника!

³² Серед Його знамень — кораблі в морі, схожі на гори.

³³ Якщо Він побажає, то заспокоїть вітер, і вони стануть нерухомими на поверхні моря. Воістину, в цьому — знамення для кожного терпеливого, вдячного!

³⁴ Або й знищить їх — за те, що [люди] собі здобули. Але ж багато чого Він прощає!

³⁵ Ті, які сперечаються про Наші знамення, знають, що не зможуть утекти!

³⁶ Те, що вам дано, є насолодою земного життя. А те, що в Аллаха, є кращим і вічним — для тих, які увірували та покладають сподівання на свого Господа;

³⁷ які уникають важких гріхів і всього мерзенного, а коли гніваються, то прощають;

³⁸ які відповідають своєму Господу, звершують молитву, радяться між собою у справах та жертвують із того, чим Ми наділили їх;

³⁹ які відплачують тому, хто скривдив їх, адже

⁴⁰ відплатою за зло є таке ж саме зло! Та якщо хто простить і встановить мир, винагорода його буде за Аллахом! Воістину, Він не любить несправедливих!

⁴¹ Хто помстився після того, як його скривдили, тому ніхто не дорікне;

⁴² докір є лише проти тих, які кривдять людей та поширюють нечестя на землі без жодного права! Таких чекає болісна кара!***

* Як свідчить ат-Табарі, вираз «запечатати серце» тут означає «змусити забути Коран».

** «Докір проти»: досл. «шлях проти».

⁴³ А якщо хто терпить і прощає, то, воістину, це і є рішучість у справах!

⁴⁴ Кого Аллах зіб'є зі шляху, тому вже не буде покровителя замість Нього! Ти побачиш, як нечестивці, побачивши кару, скажуть: «Чи немає шляху до повернення?»»

⁴⁵ Ти побачиш, як вони смиренно постануть перед [вогнем], потайки кидаючи на нього свої погляди. А ті, які увірували, скажуть: «Воістину, втрат зазнали ті, які втратили в День Воскресіння і самих себе, і свої родини!» Так! Воістину, нечестивих вразить вічна кара!

⁴⁶ У них не буде покровителів, які допомогли б їм замість Аллаха. Кого Аллах увів у оману, тому не буде шляху!

⁴⁷ Відповідайте своєму Господу раніше, ніж прийде той День від Аллаха, який уже не відвернути! У той День не буде у вас схованки, і не зможете ви нічого заперечити!

⁴⁸ Та якщо вони відвернуться, то Ми не відсилали тебе їхнім охоронцем. Воістину, ти зобов'язаний лише передати послання. Воістину, коли Ми даємо людині спробувати Нашої милості, то вона радіє! А коли її вражає лихо за те, що вона зробила своїми руками, то людина стає невдячною!

⁴⁹ Аллаху належить влада над небесами й землею; Він створює, що побажає! Він дарує дівчинку, кому побажає, і дарує хлопчика, кому побажає,

⁵⁰ або й пару — доньку та сина; а кого побажає, залишає безплідним! Воістину, Він — Всезнаючий, Всемогутній!

⁵¹ Не дано людині того, щоб із нею говорив Аллах, окрім як через одкровення, через завісу чи скерувавши посланця, який, із Його дозволу, відкриває те, що Він бажає. Воістину, Він — Всевишній, Мудрий!

⁵² Саме так, за наказом Нашим, Ми відкрили тобі дух. Ти не знав, що таке Писання, що таке віра, але Ми зробили його світлом, яким вказуємо прямиий шлях тим із Наших рабів, кому побажаємо! Воістину, ти ведеш до прямого шляху — *

⁵³ шляху Аллаха, Того, Кому належить усе, що на небесах і те, що на землі. Так! До Аллаха повертаються усі справи!

* Як свідчить ібн Касір, під «духом» мається на увазі Коран.

П Р И К Р А С И

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

312

¹ Ха. Мім.

² Клянуся ясним Писанням!

³ Ми зробили його арабським Кораном, щоб ви могли розуміти,

⁴ він знаходиться біля Нас у Матері Писання, піднесений, мудрий!

⁵ Невже Ми заберемо від вас нагадування лише тому, що ви — люди, які порушують межі?

⁶ Скільки пророків Ми відсилали до давніх народів!

⁷ Але який би пророк до них не приходив, вони із нього глузували.

⁸ Ми знищили тих, які мали більше сили, ніж оці; вже минув приклад давніх народів!*

⁹ Якщо ти запитаєш у них, хто створив небеса і землю, то вони неодмінно скажуть: «Їх створив Всемогутній, Всезнаючий!»

¹⁰ Той, Хто зробив для вас землю коліскою та поставив на ній дороги, щоб ви могли йти прямим шляхом!

¹¹ Той, Хто зіслав із неба води в міру; Ми воскресили нею мертву землю. Так само й ви вийдете [із могил]!

¹² Той, Хто створив усі пари живих істот та дарував вам кораблі й тварин, на яких ви пересуваєтесь,

¹³ щоб ви сідали на них та згадували милість вашого Господа; а коли всядетесь, то говорили: «Преславний Аллах, Який підкорив нам це, адже ми самі на таке неспроможні!

¹⁴ Воістину, ми повернемось до нашого Господа!»

¹⁵ Вони приписали Йому частину з Його рабів. Воістину, людина справді невдячна!

¹⁶ Невже зі Своїх творінь Він узяв Собі доньок, тоді як вас пошанував синами?

¹⁷ Коли комусь із них сповіщають звістку про те, що він сам приписує Милостивому, то його обличчя темніє й він ледь стримує свій гнів!**

¹⁸ Невже [вони приписують Милостивому] того, хто зростає в при-

* Як свідчать тлумачі, мова йде про мекканських багатобожників.

** Мається на увазі звістка про народження дівчинки.

красах та не може ясно говорити в суперечці?*

¹⁹ Вони вважають, що ангели — раби Аллаха! — жіночого роду. Невже вони були свідками їхнього створення? Ми запишемо їхнє свідчення; їх про це запитають!

²⁰ Вони говорять: «Якби Милостивий побажав, то ми не поклонялися б їм!» У них немає про це знання, тож вони лише займаються вигадками!

²¹ Невже Ми перед цим дарували їм Писання, якого вони тримаються?

²² Та ж ні! Вони говорять: «Воістину, ми знайшли, що наші батьки були об'єднані цією вірою, тож ми йдемо по їхніх слідах!»**

²³ Так само було й раніше за тебе, коли Ми відсиляли застерігача в якесь селище. Його мешканці, зманіжені розкішшю, говорили: «Воістину, ми знайшли, що наші батьки були об'єднані цією вірою, тож ми йдемо по їхніх слідах!»

313

²⁴ Він говорив: «А якщо я прийшов до вас із чимось правильнішим, ніж те, в що вірили ваші батьки?» Але ті відповідали: «Ми не віруємо в те, із чим вас відіслано!»

²⁵ Отож, Ми відплачували їм. Поглянь же, яким був кінець тих, які сприймали правду за брехню!

²⁶ Ось Ібрагім сказав своєму батьку та своєму народу: «Воістину, я зрікаюся того, чому ви поклоняєтесь,

²⁷ окрім Того, Хто мене створив. Воістину, Він поведе мене прямим шляхом!»

²⁸ Він зробив це словом, яке залишилося серед його нащадків; можливо, повернуться [на прямий шлях] вони!

²⁹ Але Я дозволив їм та їхнім батькам насолоджуватись благами доти, доки не прийшла до них істина та ясний посланець!

³⁰ І коли до них прийшла істина, то вони сказали: «Це — чаклунство! Воістину, ми в це не віруємо!»

³¹ Вони сказали: «Чому цей Коран не зіслано якомусь великому чоловікові з двох селищ?»***

³² Невже це вони ділять милість твого Господа? Це Ми розподілили їхні засоби до прожиття в земному житті! Одним із них Ми дарували перевагу над іншими, щоб одні з них брали собі інших за слуг. Милість твого Господа краща за те, що вони собі накопичують!

* Інтерполяція — згідно з тлумаченням ібн Касіра. Як вважає більшість коментаторів, мова йде про жінок, народження яких вважалося лихом для мекканців (див. попередній аят); часто дівчаток навіть закопували в землю живцем. Іслам жорстко заборонив таку практику; Коран докорінно змінив права жінки в арабському та багатьох інших суспільствах.

** «Об'єднані цією вірою» (аля уммат-ін): як свідчить ібн Касір та більшість інших тлумачів, поняття умма (грумада, народ, спільнота віруючих) тут вжите у значенні дін (релігія). У такому смислі умма фігурує і в багатьох інших аятах Корану.

*** Мова йде про Мекку і Таїф.

³³ Якби люди не могли стати єдиною громадою, то Ми зробили би в будинках тих, які не вірують у Милостивого, срібні дахи та сходи, якими вони підіймалися б,^{*}

³⁴ такі ж двері й ложа в їхніх будинках, на яких вони лежали б,

³⁵ а також прикраси! Воістину, все це — лише блага земного життя; життя останнє чекає в Господа твого на богобоязливих!^{**}

³⁶ А біля того, хто відвертається від згадки про Милостивого, Ми поставимо шайтана, який стане його приятелем!

³⁷ Вони збиватимуть їх зі шляху Аллаха, а ті будуть думати, що йдуть прямим шляхом!

³⁸ А коли він прийде до нас, то скаже: «Якби ж між нами була така відстань, як між сходом і заходом! Поганий же ти приятель!»^{***}

³⁹ «Оскільки ви чинили несправедливість, сьогодні не допоможе вам те, що кара спіткала вас разом!»

⁴⁰ Невже ти можеш змусити чути глухого, а прямим шляхом іти сліпого й того, хто перебуває в справжній омані?

⁴¹ Ми можемо забрати тебе, але й тоді все одно відплатимо їм!

⁴² Або можемо показати тобі те, що обіцяли їм; воістину, Ми маємо силу над ними!

⁴³ Тримайся ж того, що тобі відкрито; воістину, ти — на прямому шляху!

⁴⁴ А це — нагадування тобі й твоєму народу; і скоро вас запитають!

⁴⁵ Запитай у посланців, яких Ми відсилали раніше за тебе, чи Ми встановлювали — поряд із Милостивим! — якихось інших богів, котрим би вони поклонялись.

⁴⁶ Ми відіслали Мусу із Нашими знаменнями до Фірауна та старшини його народу. Він сказав: «Я — посланець Господа світів!»

⁴⁷ Та коли він прийшов до них із Нашими знаменнями, вони почали сміятись.

⁴⁸ Яке знамення Ми їм не показували б, воно було ще більшим за попереднє. І Ми вразили їх карою — можливо, вони повернуться [на прямий шлях]!

⁴⁹ Вони сказали: «О чаклун! Попроси за нас свого Господа — відповідно до твого завіту із Ним! Воістину, тоді ми підемо прямим шляхом!»

⁵⁰ Та коли Ми відвернули від них кару, вони зреклися свого!

⁵¹ Фіраун звернувся до свого народу та сказав: «О, народе мій! Чи

* Ібн Касір коментує: «Оскільки багато нерозумних людей можуть повірити в те, що багатство — знак Нашої любові до того, кому воно дане, то всі вони можуть вдатися до невір'я заради скарбів».

** «Прикраси» (зухруф): як відзначає більшість тлумачів, мова йде про оздобу із золота.

*** «Сходом і заходом»: досл. «двома сходами». Переклад — згідно з тлумаченням аль-Багавві.

ж не мені належить влада над Єгиптом, а ці ріки течуть піді мною?
Невже ви не бачите?

⁵² Невже я не кращий за цього злидаря, який ледве говорить?

⁵³ Чому не дали йому браслетів із золота, і чому з ним не прийшли ангели, супроводжуючи його?»

⁵⁴ Він скористався їхнім невіглаством, тож вони підкорились йому. Воістину, були вони нечестивими людьми!

⁵⁵ Коли вони розгнівали Нас, Ми відплатили їм; Ми всіх їх утопили!

⁵⁶ Ми зробили їх подією минулого та прикладом для інших.

⁵⁷ Коли сина Мар'ям наводять як приклад, твій народ починає голосно радіти.

⁵⁸ Вони говорять: «Кращі наші боги чи він?» Вони наводять тобі цей приклад лише заради суперечки. Воістину, вони — люди, які сперечаються!*

315

⁵⁹ Воістину, він — лише раб, якому Ми дарували Свою милість та зробили прикладом для синів Ізраїла!

⁶⁰ Якби Ми побажали, то замінили би вас на землі ангелами, які стали б вашими намісниками!

⁶¹ Воістину, він — прикмета Часу. Тож не сумнівайтесь у цьому та йдіть за Мною! Це — прямий шлях!**

⁶² І нехай не відвертає вас шайтан; воістину, він — справжній ворог для вас!

⁶³ Коли Іса прийшов із ясними знаменнями, то сказав: «Я прийшов до вас із мудрістю; я поясню вам частину того, про що ви сперечаєтесь! Тож бійтесь Аллаха та коріться мені!

⁶⁴ Воістину, Аллах — мій Господь та ваш Господь! Тож поклоняйтесь Йому! Це — прямий шлях!»

⁶⁵ Але різні групи почали сперечатись між собою. Горе ж тим, які були несправедливими, від кари болісного Дня!

⁶⁶ Невже вони чекають чогось іншого, а не Часу, який прийде до них раптово, коли вони цього й не чекатимуть?

⁶⁷ У той День друзі стануть ворогами одне одному — окрім богобоязливих!

⁶⁸ «О, раби Мої! Сьогодні для вас не буде страху, і не будете ви засмучені,

* На думку ат-Табарі й багатьох інших тлумачів, мова йде про те, що народ Мухаммада — мир йому і благословення Аллаха! — вважав, що Коран закликає до поклоніння Ісі — мир йому! Саме тому вони «голосно раділи» своєму «доказу» та говорили: «Наші боги кращі — чи Іса?»

** Як вважає переважна більшість тлумачів, мова йде про прихід Іси, мир йому, який станеться в «останні часи». Це підтверджується і контекстом. Інші варіанти тлумачення — «Мухаммад – мир йому і благословення Аллаха – прикмета Часу»; «Коран – прикмета Часу».

⁶⁹ ті, які увірували в Наші знамення та були відданими Нам!

⁷⁰ Увійдіть же до раю — ви та ваші дружини, радіючи!»*

⁷¹ Їх будуть обходити із золотими тарілками й чашами. Там вони матимуть усе, чого прагнуть душі та в чому знаходять насолоду очі. Там ви будете вічно!

⁷² Це — рай, який ви успадкували за те, що робили!

⁷³ Чекають на вас численні фрукти, які ви будете мати за їжу!»

⁷⁴ Воістину, грішники вічно будуть у геєні!

⁷⁵ Їм не дадуть спочину; там вони будуть у відчаї!

⁷⁶ Ми не були несправедливі з ними; це вони самі були до себе несправедливі!

⁷⁷ Вони волатимуть: «О Малику! Нехай твій Господь знищить нас!» Він скаже: «Ви залишитесь тут!»**

⁷⁸ Ми принесли вам істину, але більшість із вас ненавидять істину!

⁷⁹ Чи ж вони вирішили справу остаточно? Воістину, Ми вирішили остаточно!

⁸⁰ Невже вони думають, що Ми не чуємо їхніх таємниць та прихованих розмов? Наші посланці все записують за ними!

⁸¹ Скажи: «Якби в Милостивого був син, то я перший почав би [йому] поклонятись!»***

⁸² Але Господь небес і землі, Господь трону, пречистий від того, що Йому приписують!

⁸³ Залиш їх у їхньому пустослів'ї та розвагах, доки вони не зустрінуть той свій День, який їм обіцяно!

⁸⁴ Він — Бог на небі та Бог на землі. Він — Мудрий, Всезнаючий!

⁸⁵ Благословенний Той, Кому належить влада над небесами, землею й над тим, що поміж ними. У Нього — знання про Час, і до Нього повернетесь ви!

⁸⁶ Ті, кого ви кличете замість Нього, не володіють заступництвом, окрім тих, хто свідчить про істину та володіє знанням!

⁸⁷ Якщо ти запитаєш у них про те, хто їх створив, вони неодмінно скажуть: «Аллах!» Як же заблукали вони!

⁸⁸ Ось його слова: «О Господи! Воістину, ці люди не увірували!»****

⁸⁹ Відвернися ж від них і скажи: «Мир! Скоро ви дізнаєтесь!»

* «Ваші дружини» (азваджу-кум): ібн Касір вважає, що азвадж потрібно розуміти як «схожі на вас»; у такому разі мова йде про інших віруючих.

** Малік — ангел, який охороняє пекло.

*** Інтерполяція — згідно з коментарем ат-Табарі.

**** Аль-Багавві коментує: «Маються на увазі слова Пророка — мир йому і благословення Аллаха! — в яких він скаржитья своєму Господу».

або

Д И М

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Ха. Мім.

² Клянуся ясним Писанням!

³ Воістину, Ми зіслали його в благословенну ніч! Воістину, Ми застерігаємо!

⁴ У той час вирішується кожна важлива справа –

⁵ за наказом від Нас! Воістину, Ми відсилаємо [посланців]

⁶ як милість від твого Господа! Воістину, Він — Всечуючий, Всезнаючий,

⁷ Господь небес, землі й того, що між ними — якщо є ви впевненими!

⁸ Немає бога, крім Нього! Він дарує життя і смерть; ваш Господь та Господь ваших пращурів!

⁹ Але вони переймаються сумнівами.

¹⁰ Зачекай же на той День, коли небо принесе дим, добре видимий,

¹¹ який вкриє людей; це — болісна кара!

¹² «Господи наш! Відверни від нас кару, адже, воістину, ми — віруючі!»

¹³ Звідки в них буде нагадування, якщо ясний посланець уже приходив до них,

¹⁴ але потім вони від нього відвернулись і сказали: «Навчений та божевільний!»*

¹⁵ Ми відвернемо покарання лише на малий час; але ви все одно повернетесь [до невір'я]**

¹⁶ У День, коли Ми завдамо великого удару, Ми відплатимо їм!

¹⁷ Ще раніше за них Ми випробували народ Фірауна; до них прийшов благородний посланець:

¹⁸ «Поверніть мені рабів Аллаха! Воістину, я — посланець до вас, гідний довіри!

¹⁹ Не ставте себе вище Аллаха! Воістину, я прийшов до вас із ясним доказом!

* «Навчений»: мекканські багатобожники вважали, що Пророка — мир йому і благословення Аллаха! — навчили Корану якісь інші люди (див. суру «Бджоли», аят 103).

** Інтерполяція — згідно з тлумаченням аль-Багавві.

²⁰ Я просив захисту в Господа мого та Господа вашого, щоб ви не каменували мене!

²¹ Якщо ви не вірите мені, то залиште мене!»

²² Тож він покликав Господа свого: «Ці люди — грішники!»

²³ Вийди з Моїми рабами вночі. Воїстину, вас будуть переслідувати!

²⁴ Залиш море в спокої. Воїстину, їхні війська будуть утоплені!

²⁵ Скільки вони залишили садів і джерел,

²⁶ посівів і благородних місць,

²⁷ та благ, якими вони насолоджувались!

²⁸ Ось так! Усе це Ми дарували в спадок іншим людям.

²⁹ Не плакали за ними небо й земля, і не дали їм відстрочки.

³⁰ Ми врятували синів Ісраїла від принизливої кари

³¹ Фірауна. Воїстину, вивищуючи себе, він був одним із порушників!

³² Володіючи знанням, Ми обрали їх з-посеред інших жителів світів!*

³³ Ми дарували їм знамення, у яких містилося справжнє випробування.

³⁴ Воїстину, ці люди говорять:**

³⁵ «Для нас буде лише одна смерть. Нас не воскресять!

³⁶ Тож приведіть наших батьків, якщо ви говорите правду!»

³⁷ Кращі вони чи народ Тубба й ті, які жили раніше за них? Ми знищили їх. Воїстину, вони були грішниками!***

³⁸ Ми не створювали небес, землю і того, що поміж ними, заради розваги,

³⁹ а Ми створили їх лише в істині; але більшість [людей] не знає!

⁴⁰ Воїстину, День Розсуду — строк, встановлений для всіх,

⁴¹ День, коли приятель нічим не допоможе приятелю; помічників не буде ні в кого,

⁴² окрім тих, над ким змилюється Аллах! Воїстину, Він — Всемогутній, Милосердний!

⁴³ Воїстину, дерево закум

⁴⁴ буде їжею для грішника

⁴⁵ і, наче олійний осад, кипітиме в черевах****

⁴⁶ так, як кипить окріп!

⁴⁷ Схопіть його! Тягніть до середини пекла!

* «Володіючи знанням» (аля ільм-ін): «знанням про них» (аль-Багавві), тобто про те, що вони на це заслуговують.

** Мова йде про мекканських багатобожників.

*** «Тубба» — давній титул царів Ємену (як «фараон» у Єгипті).

**** «Мугль» («олійний осад») також може означати розплавлену мідь або інший метал (див. тлумачення ат-Табарі).

48 Скарайте його — лийте на голову окріп!

49 Скуштуй же цього! Адже ти — всемогутній, благородний!*

50 Ось те, в чому ви сумнівались!

51 Воістину, богобоязливі опиняться у безпечному місці.

52 Серед садів та джерел,

53 одягнувшись у атлас і парчу, вони сидітимуть одне навпроти одного.

54 Ось так! Ми поєднаємо їх з чорноокими.

55 Вони проситимуть кожен плід, перебуваючи в безпеці.

56 Там вони уже не зазнають смерті — після того, як сталася перша смерть. Він врятує їх від пекельної кари

57 за Свою ласкою! Це і є великий успіх!

58 Ми полегшили його на твоїй мові; можливо, замисляться вони!***

59 Зачекай же; адже чекають і вони!

* Слова, які скажуть жителям пекла, ат-Табарі коментує так: «Ти думав, що є всемогутнім та благородніш, але насправді ти — жалюгідний та принижений».

** Мається на увазі Коран.

С Х И Л Е Н А Н А К О Л І Н А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

320

¹ Ха. Мім.

² Писання, зіслане від Аллаха, Всесильного, Мудрого!

³ Воістину, на небесах і на землі — знамення для віруючих!

⁴ У створенні вас та інших живих істот, яких Він розселив — знамення для людей, які впевнені!

⁵ У зміні ночі та дня, у надії, який Аллах відсилає із неба та яким оживлює землю після смерті її, у змінах вітрів — знамення для людей, які розуміють!

⁶ Такими є знамення Аллаха, які Ми читаємо тобі в істині. У яку ж розповідь, якщо не про Аллаха та Його знамення, вони увірують?

⁷ Горе кожному брехливому грішнику!

⁸ Він слухає знамення Аллаха, які ти читаєш йому, а потім вивищує себе, наче ніколи їх і не чув. Сповісти ж йому добру звістку про болісну кару!

⁹ Коли він дізнається про якісь із Наших знамень, то починає з них глузувати. Таких чекає принизлива кара!

¹⁰ Перед ними буде геена. Не допоможе їм ні те, що вони собі здобували, ні ті, кого вони брали собі як покровителів замість Аллаха! На них чекає велика кара!

¹¹ Це — прямий шлях! А тих, які не вірують у знамення свого Господа, чекає кара з болісними стражданнями!

¹² Аллах — Той, Хто підкорив для вас море, щоб кораблі пливли там за наказом Його, і щоб ви шукали Його ласки; можливо, ви будете дякувати!

¹³ Він підкорив для вас усе те, що на небесах і на землі. Воістину, в цьому — знамення для людей, які мислять!

¹⁴ Скажи віруючим, щоб вони простили тих, хто не сподівається на дні Аллаха — нехай Він відплатить людям за те, що вони собі здобували!*

¹⁵ Хто робить добро, робить це задля самого себе. А хто чинить зло, той чинить його проти самого себе. А потім усі ви повернетесь до свого Господа!

* «Не сподівається на дні Аллаха»: як свідчить аль-Багавві, мова йде про багатобожників, які не бояться помсти Аллаха.

¹⁶ Ми дарували синам Ізраїла Писання, мудрість і пророцтво, наділили їх благами та вивищили над жителями світів!

¹⁷ Ми дарували їм ясні вказівки — за наказом [Нашим]. Через взаємну ненависть вони розійшлися поміж собою лише після того, як до них прийшло знання. Воістину, в День Воскресіння твій Господь розсудить між ними те, про що вони сперечались!

¹⁸ А потім Ми вказали тобі на дорогу — за наказом [Нашим]. Йди ж нею, та не йди за бажаннями тих, які не мають знання!

¹⁹ Воістину, вони ніяк не врятують тебе від Аллаха. Нечестивці є покровителями одне одних; Аллах — Покровитель богобоязливих!

²⁰ Це — видимі знамення для людей, прямий шлях та милість для впевнених!

²¹ Невже ті, які здобували собі злі вчинки, думали, що Ми їй за життя, і після смерті зробимо їх такими ж, як ті, хто увірував і творив добро? Погано ж розсудили вони!

²² Аллах створив небеса й землю в істині, а також для того, щоб кожній душі відплатили за те, що вона собі здобула. І ні з ким не вчинять несправедливо!

²³ Чи ти бачив того, хто зробив богом своє бажання? Володіючи знанням, Аллах збив його зі шляху, запечатав слух і серце, а зір накрит завісою. Хто вкаже йому на прямий шлях замість Аллаха? Невже ви не замислитесь?

²⁴ Вони говорять: «Існує лише наше земне життя. Ми помираємо та народжуємось; нас винищує лише час». Вони не мають про це знання! Воістину, це лише їхні здогадки!

²⁵ Коли їм читають Наші ясні знамення, їхнім єдиним доказом є лише такі слова: «Приведіть наших батьків, якщо ви говорите правду!»

²⁶ Скажи: «Аллах дарує вам життя, потім дарує смерть, а потім збере вас у День Воскресіння, у якому немає сумніву; але більшість людей не знає!»

²⁷ Аллаху належить влада над небесами й землею; у той День, коли прийде час, прихильники неправди втратять усе!

²⁸ Ти побачиш, що кожна громада впала на коліна. Кожну громаду покличуть до її книги: «Сьогодні вам відплатять за те, що ви робили!»

²⁹ Це Наше писання говорить проти вас правду. Ми наказали записувати все, що ви робите!

³⁰ Тих, які увірували й творили добро, їхній Господь уведе в Свою милість! Це і є справжній успіх!

³¹ А тим, які не увірували, [скажуть]: «Невже вам не читали Моїх знамень? Але ви себе вивищували та були грішними людьми!»

³² Коли вам говорили, що обіцянка Аллаха правдива, і що в Часі немає сумніву, ви відповідали: «Ми не знаємо, що таке Час. Ми лише маємо здогадки про це і ми не є впевненими!»

³³ Їм відкрилися їхні злі вчинки й вразило їх те, із чого вони глузували!

³⁴ Їм скажуть: «Сьогодні Ми забудемо вас так, як ви забули зустріч із цим вашим Днем! Вашим притулком буде вогонь, і не буде у вас помічників!

³⁵ Це так, адже ви глузували зі знамень Аллаха та спокусилися земним життям!» Сьогодні вони не вийдуть звідти, і в них не проситимуть каяття!

³⁶ Хвала Аллаху, Господу небес, Господу землі, Господу світів!

³⁷ Йому належить велич на небесах і на землі, а Він — Всесильний, Мудрий!

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Ха. Мім.

² Писання, зіслане від Аллаха, Всемогутнього, Мудрого!

³ Ми створили небеса та землю лише в істині та на визначений строк. Але ті, які не вірують, відвертаються від того, чим їх застерігають.

⁴ Скажи: «Чи ви бачили тих, кого ви кличете замість Аллаха? Покажіть мені, яку частину землі вони створили? Невже вони мають спільність на небесах? Принесіть мені Писання, давніше за це, або хоча б якийсь слід знання, якщо ви правдиві!»

⁵ Хто ж заблукав сильніше, ніж той, хто кличе замість Аллаха тих, які не дадуть йому відповіді аж до Дня Воскресіння та й не знають про його заклики?

⁶ Коли люди будуть зібрані, ті стануть їхніми ворогами та зрікатимуться їхнього поклоніння.

⁷ Коли ти читаєш їм Наші знамення, ті, які не увірували в істину, що прийшла до них, говорять: «Це — справжнє чаклунство!»

⁸ Невже вони говорять: «Він вигадав його»? Скажи: «Якщо я вигадав його, то ви ніяк не захистите мене від Аллаха! Він краще знає про ваші балачки; достатньо Його як свідка між мною та вами. А Він — Прощаючий, Милосердний!»

⁹ Скажи: «Я не є чимось новим серед посланців і я не знаю, що станеться зі мною та вами. Я лише йду за тим, що відкрито мені. І я лише несу від Нього до вас ясну пересторогу!»

¹⁰ Скажи: «Як ви думаєте, а якщо це — від Аллаха, а ви у це не увірували? Адже свідок з-посеред синів Ізраїла засвідчив про подібне йому та увірував, тоді як ви погордо знехтували цим. Воістину, Аллах не веде прямим шляхом несправедливих людей!»*

¹¹ Ті, які не увірували, говорять тим, які увірували: «Якби він був благом, то вони не випередили б нас у цьому!» Вони не пішли за ним прямим шляхом, і тому скажуть: «Воістину, це — прадавня брехня!»

* Мова йде про Коран.

¹² Раніше за нього було Писання Муси — керівництво та милість. А це Писання арабською мовою є підтвердженням, щоб застерігати тих, які є несправедливими, а також доброю звісткою для праведників.

¹³ Воістину, ті, які говорять: «Господь наш — Аллах», а далі йдуть прямим шляхом, не буде страху їм, і не будуть засмучені вони!

¹⁴ Саме такі є жителями раю; вони будуть там вічно — за те, що робили!

¹⁵ Ми заповідали людині добре ставитись до своїх батьків. Для матері важко носити [плід] та народжувати, а час від початку вагітності до відняття від грудей займає тридцять місяців. Коли ж [людина] досягає зрілого віку та досягає сорока років, то говорить: «Господи! Зроби так, щоб я був вдячним за Твою милість, яку Ти дарував мені та моїм батькам, щоб я робив добрі вчинки, якими Ти будеш задоволений, і щоб був праведним я і нащадки мої! Каюсь перед Тобою; воістину, я — один із відданих Тобі!»

¹⁶ Саме вони є тими жителями раю, від кого Ми приймемо те найкраще, яке робили вони, і Ми простимо їм злі вчинки їхні; такою є правдива обіцянка, яку їм дали.

¹⁷ Є такий, хто говорить своїм батькам: «Фе! Невже ви погрожуєте мені тим, що мене виведуть [із могили], якщо ще раніше за мене минуло стільки поколінь?» Вони просять допомоги в Аллаха [і говорять]: «Горе тобі! Увіруй, адже обіцянка Аллаха правдива!» Але він говорить: «Це — лише казки давніх народів!»

¹⁸ Справдилося слово про них та про джинів і людей з-посеред народів, які жили ще раніше. Вони втратили все!

¹⁹ На кожного чекає свій ступінь — відповідно до того, що робили вони. Це так, щоб вони сповна отримали за свої вчинки, і щоб ні з ким не вчинили несправедливо.

²⁰ [Буде сказано в] День, коли невіруючих поставлять перед вогнем: «Ви витрачали свої блага в земному житті та користувалися ними. Сьогодні вам відплатять принизливою карою за те, що ви без права вивисували себе на землі та за те, що ви були нечестивцями!»

²¹ Згадай брата адитів. Ось він застерігав свій народ біля апь-Ахкафу, хоча застерігачі були: «Не поклоняйтесь нікому, окрім Аллаха; я боюся, що впаде на вас кара у Великий День!»*

²² Вони відповіли: «Ти прийшов, щоб відвернути нас від наших богів? Покажи нам те, чим ти погрожуєш нам, якщо ти є правдивим!»

²³ Той сказав: «Знання належить лише Аллаху, а я переказую вам те, із чим мене відіслано. Але я бачу, що ви — люди нерозумні!»

* Аль-Ахкаф розуміють по-різному. Хоча загалом це слово може означати хвилясті піщані бархани, більшість тлумачів вважає, що мова йде про конкретну місцевість, де жили адити (гори у Сирії, пустеля між Оманом та Єменом чи місцина в Ємені — згідно з тлумаченням ат-Табарі).

²⁴ Коли ж вони побачили хмару, яка насувалася на їхні долини, то сказали: «Ця хмара пролле на нас дощ!» Та ж ні! Ось те, що ви намагалися прискорити — вітер, який несе болісну кару!

²⁵ За наказом свого Господа він знищує кожну річ. Тож зранку було видно лише їхні житла! Ось так Ми винагороджуємо грішних людей!

²⁶ Ми укріпили їх так, як не укріплювали вас. Ми дарували їм слух, зір і серця. Але ні слух їхній, ні зір, ні серця не допомогли їм, адже вони заперечували знамення Аллаха; їх вразило те, із чого вони глузували!

²⁷ Ми вже знищили селища поблизу вас; Ми пояснили знамення — можливо, повернуться [на прямий шлях] вони!

²⁸ Чому ж їм не допомогли ті, кого вони беруть собі за богів замість Аллаха, прагнучи до Нього наблизитись? Але ж ті залишили їх! Такою є їхня брехня й те, що вони собі вигадують!

²⁹ Ось Ми відіслали до тебе кількох джинів, щоб вони послухали Коран. І коли вони з'явилися там, то сказали: «Мовчки слухайте!» А коли було закінчено, то вони повернулися до свого народу застерігачами.

³⁰ Вони сказали: «О народе наш! Воістину, ми слухали Писання, яке зіслано після Муси та підтверджує те, що було до нього; воно провадить до істини та до прямого шляху!

³¹ О народе наш! Дайте відповідь тому, хто закликає до Аллаха та увіруйте в Нього! Він простить вам гріхи ваші та врятує вас від болісної кари!»

³² А хто не відповість тому, хто закликає до Аллаха, той не зможе врятуватися на землі та не матиме покровителів замість Нього. Такі перебувають у справжній омані!

³³ Невже вони не бачать, що Аллах — Той, Хто створив небеса й не втомився від їхнього створення — спроможний воскресити мертвих? Так, Він спроможний на кожну річ!

³⁴ [Буде сказано в] День, коли невіруючих поставлять перед вогнем: «Невже це не істина?» Вони скажуть: «Так, клянемося нашим Господом!» А Він скаже: «Скуштуйте ж кару за те, що ви не вірували!»

³⁵ Терпи ж, як терпили рішучі посланці, і не намагайся прискорити для них [кару]. У той День, коли вони побачать обіцяне, подумують, що пробули [на землі] лише якусь годину дня. Таким є послання! Невже загине хтось, окрім нечестивих людей?

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

326

¹ Вчинки тих, які не увірували та збивали інших зі шляху Аллаха, Він зробив марними.

² А тим, які увірували й творили добро, які увірували в те, що зіслано Мухаммаду — а воно є істиною від Господа їхнього — Він простив злі вчинки їхні та покращив справи їхні.

³ Це так, адже ті, які не увірували, пішли слідом за неправдою, а ті, які увірували, пішли слідом за істиною від Господа їхнього. Ось так Аллах наводить людям їхні притчі.

⁴ Тож коли ви зустрічаєте тих, які не увірували, рубайте їхні шиї. А коли ви здолаєте їх, то міцно накладайте пута! Далі або милуйте їх, або беріть викуп — доти, доки війна не скине свій тягар. Так! Якби Аллах побажав, то помстився б їм Сам, але Він прагне випробувати одних із вас іншими. Вчинки тих, які ведуть боротьбу на шляху Аллаха, Він ніколи не зробить марними,

⁵ вкаже їм прямиий шлях та покращить справи їхні,

⁶ та введе в рай, про який уже дав їм знати.

⁷ О ви, які увірували! Якщо ви допоможете Аллаху, то Він допоможе вам та ствердить ваш поступ!

⁸ Нехай згинуть ті, які не вірують! Він зробить марними вчинки їхні.

⁹ Це так, адже вони зненавиділи те, що зіслав Аллах; Він зробив даремними вчинки їхні!

¹⁰ Невже вони не подорожували землею та не бачили, яким був кінець тих, які жили раніше за них? Аллах знищив їх! Те ж саме чекає невірних!

¹¹ Це так, адже Аллах — Покровитель тих, які увірували, а невірні не мають покровителя!

¹² Воістину, тих, які увірували й творили добро, Аллах введе до садів раю, де течуть ріки. А ті, які не увірували, насолоджуються благами та споживають їжу, наче тварини. Притулком їхнім буде вогонь!

¹³ Скільки селищ, сильніших за твоє селище, з якого тебе вигнано, Ми знищили! У них не було помічника.

¹⁴ Невже той, хто тримається ясного доказу від свого Господа, рівний тому, кому видалися прекрасними його злі вчинки та хто йде слідом за своїми пристрастями?

¹⁵ Така картина раю, обіцяного богобоязливим: там течуть ріки з води, яка не застоюється, ріки з молока, яке не змінює свого смаку, ріки з вина, яке дарує насолоду тим, хто його п'є, ріки з очищеного меду. Вони матимуть там кожен плід та прощення від Господа свого. Невже вони схожі на тих, хто вічно перебуватиме в пеклі та питиме киплячу воду, яка розриватиме їхні нутрощі?

¹⁶ Серед них є ті, хто слухає тебе. Але коли вони вийшли від тебе, то сказали тим, кому дане знання: «Що це він говорив щойно?» Вони — ті, чії серця Аллах запечатав та хто йде слідом за своїми пристрастями!

¹⁷ А тим, хто йде прямим шляхом, Він помножує Своє керівництво та дарує їм богобоязливість їхню!

¹⁸ Невже вони чекають чогось іншого замість Часу, який прийде до них раптово? Уже з'явилися прикмети його! Та чи допоможе їм нагадування, коли він прийде до них?

¹⁹ Тож знай, що немає бога, крім Аллаха, проси прощення за свій гріх, за гріх віруючих чоловіків і жінок. Аллах знає про вашу працю та про ваш відпочинок!

²⁰ Говорять ті, які увірували: «Чому не зіслано суру?» А коли було зіслано ясно викладену суру та й згадано там боротьбу, ти побачив, що ті, в чиїх серцях хвороба, дивляться на тебе поглядом того, хто втратив свідомість перед смертю. Для них кращою була би*

²¹ покора та добре слово. А якщо справу вирішено, то правдивість перед Аллахом буде кращою для них!

²² Можливо, якщо ви відвернетесь, то поширите нечестя на землі та розірвете родинні зв'язки.

²³ Вони є тими, кого Аллах прокляв і позбавив слуху та зору.

²⁴ То чи не поміркують вони над Кораном? Невже на їхніх серцях – замки?

²⁵ Воістину, тих, які повернулися назад після того, як їм став зрозумілий прямий шлях, звабив шайтан та підманув хибними сподіваннями.

²⁶ Це так, адже вони сказали тим, хто зненавидів зіслане Аллахом: «Ми будемо коритись вам у деяких справах». Та Аллах знає їхні таємниці!

²⁷ А що буде, коли ангели заберуть їх та почнуть бити по обличчях і спинах?

²⁸ Це так, адже вони пішли за тим, що прогнівило Аллаха та й зненавиділи те, чим Він задоволений. Тож Він зробив марними їхні вчинки!

²⁹ Невже ті, в чиїх серцях хвороба, думають, що Аллах не викриє їхньої злоби?

* Як свідчить аль-Багавві, мова йде про суру із закликком до боротьби проти невіруючих.

³⁰ Якби Ми побажали, то показали б їх тобі, і ти впізнав би їх за ознаками їхніми. Але ти впізнаєш їх за звучанням слів їхніх. Аллах знає про їхні вчинки!

³¹ Ми будемо випробовувати вас доти, доки не пізнаємо тих серед вас, хто веде боротьбу й тих, хто має терпіння; і Ми випробуємо звістки про вас!

³² Воїстину, ті, які не увірували, збивали інших зі шляху Аллаха та суперечили Посланцю після того, як їм став зрозумілим прямий шлях, ніяк не зможуть зашкодити Аллаху, а Він зробить марними їхні вчинки.

³³ О ви, які увірували! Коріться Аллаху, коріться Посланцю та не марнуйте своїх вчинків.

328

³⁴ Воїстину, ті, які не увірували, збивали інших зі шляху Аллаха, а потім вмерли невіруючими, не матимуть прощення від Аллаха.

³⁵ Не слабшайте та не закликайте до миру, адже ви будете переможцями. Аллах — з вами, і Він не применшить ваших вчинків!

³⁶ Воїстину, земне життя — лише гра та забава. Якщо ви увіруєте й будете богобоязливими, Він дарує вам винагороду й не проситиме вашого майна!

³⁷ А якщо Він проситиме його наполегливо, а ви будете скупими, то Він викриє вашу злобу!

³⁸ Ось вас закликають жертвувати на шляху Аллаха, але дехто серед вас скупий. Той, хтоскупий, скупий лише на шкоду собі. Аллах — Багатий, а ви — бідні! Та якщо ви відвернетесь, то Він замінить вас іншими людьми, які не будуть схожими на вас!

П Е Р Е М О Г А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Воістину, Ми дарували тобі переконливу перемогу,

² щоб Аллах простив тобі гріх, який був раніше та який буде згодом, і щоб довершив Свою милість до тебе та вказав тобі на прямий шлях,

³ і щоб Аллах підтримав тебе великою допомогою!

⁴ Він — Той, Хто зіслав спокій у серця віруючих, щоб їхня віра була ще сильнішою. Аллаху належить військо небес і землі; Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

⁵ І щоб увести віруючих чоловіків і жінок у райські сади, де течуть ріки; там вони будуть вічно; і щоб простити їм злі вчинки їхні. Це перед Аллахом — великий успіх!

⁶ І щоб були покарані лицеміри та лицемірки, багатобожники та багатобожниці, які мають злі думки про Аллаха — їх спіткає лихо! Аллах розгнівався на них, прокляв їх і приготував для них геєну; мерзотне ж це місце для повернення!

⁷ Аллаху належить військо небес і землі; Аллах — Всесильний, Мудрий!

⁸ Воістину, Ми відіслали тебе як свідка, доброго вісника й застерігача,

⁹ щоб ви увірували в Аллаха та Його Посланця, поважали його та шанували, а Його прославляли зранку та ввечері!

¹⁰ Воістину, ті, які присягнули на вірність тобі, присягнули на вірність Аллаху. Рука Аллаха — над їхньою рукою! А хто порушив присягу, той порушив її на шкоду самому собі. А хто виконує те, про що він уклав завіт із Аллахом, тому Він дарує велику винагороду!

¹¹ Бедуїни, які залишилися позаду, скажуть тобі: «Нам завадило наше майно та родини, тож попроси для нас прощення!» Своїми язиками вони говорять те, чого немає в їхніх серцях. Скажи: «Хто зможе захистити вас від Аллаха, якщо Він побажає заподіяти вам шкоду чи принести користь?» Воістину, Аллаху відомо те, що вони роблять!

¹² Але ж ви думали, що Посланець і віруючі ніколи не повернуться до своїх родин. Це видалося прекрасним для ваших сердець, і у вас з'явилися злі думки. Були ви зіпсутими людьми!

¹³ А якщо хто не увірує в Аллаха та Його Посланця, то Ми вже приготували пекло для невірних!

¹⁴ Аллаху належить влада над небесами й землею. Він прощає, кого побажає, та карає, кого побажає. Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹⁵ Коли ви рушите за військовою здобиччю, щоб узяти її, ті, які залишилися позаду, скажуть: «Дозвольте й нам піти за вами!» Вони прагнуть змінити слово Аллаха. Скажи: «Ви не підете за нами, адже так ще раніше сказав Аллах!» А вони скажуть: «Ні, ви заздрите нам!» Мало ж вони розуміють!

¹⁶ Скажи тим бедуїнам, які залишилися позаду: «Вас покличуть виступити проти людей, наділених великою силою. Ви будете битися з ними або ж вони покораються самі. Якщо ви послухаетесь, то Аллах дарує вам прекрасну винагороду, а якщо відвернетесь — так, як відверталися раніше — то Він скарає вас болісною карою!»*

¹⁷ Немає гріха на сліпому, немає гріха на кульгавому, немає гріха на хворому. А хто кориться Аллаху та Його Посланцю, того Він уведе до райських садів, де течуть ріки. А того, хто відвернеться, Він скарає болісною карою!

¹⁸ Аллах був задоволений віруючими, коли вони присягнули тобі під деревом; Він знав те, що було в їхніх серцях, зіслав для них спокій та винагородив близькою перемогою

¹⁹ і багатою військовою здобиччю, яку вони мали захопити. Аллах — Всесильний, Мудрий!

²⁰ Аллах пообіцяв вам багату військову здобич, яку ви ще захопите. Він прискорив це для вас та утримав руки людей від вас, щоб це було знаменням для віруючих і вказало вам на прямий шлях!

²¹ Буде ще й інше, на що ви досі не спромоглися, проте Аллах уже оточив це! Воістину, Аллах спроможний на кожен річ!

²² Якщо невіруючі будуть битися із вами, то вони неодмінно повернуться назад, а потім не знайдуть собі ні покровителя, ні помічника.

²³ Таким є закон Аллаха, як це вже було раніше. Ти не знайдеш зміни для закону Аллаха!

²⁴ Він — Той, Хто утримав від вас руки [ворогів], а також і ваші руки; це було в низовині біля Мекки після того, як Він дозволив вам подолати їх. Аллах бачить те, що ви робите!

²⁵ Вони не стали віруючими, не дозволили вам увійти до Забороненої Мечеті, затримали жертвних тварин, щоб ті не дійшли до належного місця. Якби не віруючі чоловіки та жінки, яких ви не знаєте та яких, через це незнання ваше, ви могли б затоптати та опинитись у важкому становищі, [Аллах дозволив би вам увійти до Мекки]. Але

* Ібн Касір коментує вираз «покоряться самі» (йуслімун) так: «увійдуть до вашої релігії без боротьби, а за власним вибором».

так Він уведе в Свою милість того, кого побажає. І якби вони відокремились одне від одного, то Ми скарали б невіруючих серед них болісною карою!*

²⁶ Ось невіруючі вклали в свої серця гордість — гордість часів невіглатства. Та Аллах зіслав спокій Своему Посланцю та віруючим, зробивши їхнім обов'язком слово богобоязливості; вони заслуговували на це більше та були гідні його. Аллах знає про кожну річ!

²⁷ Аллах показав Своему Посланцю правдивий сон. Якщо побажає Аллах, ви неодмінно увійдете до Забороненої Мечеті, перебуваючи в безпеці, голячи голови та стрижучи волосся, не маючи страху. Він знав те, чого не знали ви, тож дарував вам, окрім цієї, близьку перемогу!

²⁸ Він — Той, Хто відіслав Свого Посланця із прямим шляхом та істинною релігією, щоб піднести її над усіма іншими релігіями. Достатньо Аллаха як Свідка!

²⁹ Мухаммад — Посланець Аллаха. Ті, які поряд із ним, суворі до невіруючих, але милостиві одне до одного. Ти бачиш, як вони низько кланяються та схиляються у поклонах, прагнучи до ласки Аллаха та Його вдовolenня, їхні обличчя позначені знаками поклонів. Так вони зображені в Таураті. А в Інджлілі вони зображені посівом, на якому з'явилася парость. Він зміцнив її, вона виросла та випрямилася на своєму стеблі, дивуючи сіячів — щоб викликати цим лють у невіруючих. Аллах обіцяв тим із них, які увірували й творили добро, прощення та велику винагороду!

* Інтерполяція — згідно з тлумаченням ат-Табарі.

або

КІМНАТИ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

332

¹ О ви, які увірували! Не намагайтесь випередити Аллаха та Його Посланця! Бійтесь Аллаха, воістину, Аллах — Всечуючий та Всезнаючий!

² О ви, які увірували! Не перекрикуйте Пророка та не звертайтеся до нього так голосно, як ви звертаєтесь одне до одного, інакше ваші вчинки стануть марними, а ви цього й не відчуєте.

³ Воістину, тим, хто перед Посланцем Аллаха знижує свій голос, Аллах очистив серця для богобоязливості. На них чекає прощення та велика винагорода!

⁴ Воістину, більшість тих, які кличуть тебе з двору, є нерозумними.*

⁵ Якби вони мали терпіння почекаати доти, доки ти вийдеш, то це було б краще для них. Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁶ О ви, які увірували! Якщо до вас із якоюсь звісткою прийде нечестивець, то спробуйте все прояснити. Адже через своє незнання ви можете зашкодити людям, про що згодом будете жалкувати!

⁷ Знайте, що серед вас перебуває Посланець Аллаха. Якби він слухався вас у багатьох справах, то ви потрапили б у скруту. Проте Аллах дозволив вам полюбити віру, зробив її прекрасною для ваших сердець і дарував ненависть до невір'я, нечестя та непослуху. Саме такі йдуть прямим шляхом —

⁸ завдяки ласці від Аллаха та Його милості. Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

⁹ Якщо дві групи віруючих ведуть між собою боротьбу, то примиріть їх. Але якщо одна з них зазіхає на іншу, то боріться проти тієї, яка виявляє ворожість, доки вона не повернеться до наказу Аллаха. А якщо вона повернеться, то встановіть між ними мир так, як і належить. І будьте справедливими; воістину, Аллах любить справедливих!

¹⁰ Воістину, віруючі — браття. Тож встановлюйте міф між братами вашими й бійтесь Аллаха — можливо, помилують вас!

¹¹ О ви, які увірували! Нехай одні люди не глузують з інших — можливо, ті кращі за них. І нехай одні жінки не глузують з інших —

* «З двору»: досл. «поза кімнатами»

можливо, ті кращі за них. Не лайте одне одного та не вигадуйте образливих прізвиськ. Зле ж бути нечестивцем після того, як увірував! А ті, хто не покався, є несправедливими!

¹² О ви, які увірували! Унікайте більшості здогадок, адже, воістину, деякі здогадки є гріхом! Не слідкуйте одне за одним та не поширюйте пліток. Невже хтось із вас хоче їсти м'ясо свого покійного брата, якщо це відразу для вас? Бійтеся Аллаха, воістину, Аллах — приймаючий каяття, Милосердний!*

¹³ О люди! Воістину, Ми створили вас із чоловіка та жінки й зробили вас народами та племенами, щоб ви знали одне одного. Воістину, найшанованіші з-посеред вас перед Аллахом — найбільш богобоязливі! Воістину, Аллах — Всезнаючий, Всевідаючий!

333

¹⁴ Бедуїні сказали: «Ми увірували!» Скажи: «Ви не увірували, тому говоріть: ми навернулись до ісламу. Але віра ще не ввійшла до ваших сердець. Якщо ви покоритесь Аллаху та Його Посланцю, то Він не применшить ваших вчинків. Воістину, Аллах — Всепрощаючий, Милосердний!»

¹⁵ Віруючі — це лише ті, хто увірував у Аллаха та Його Посланця, а потім не мав сумніву та вів боротьбу на шляху Аллаха, жертвуючи своє майно та душу. Саме вони є правдивими!

¹⁶ Невже ви бажаєте розповісти Аллаху про вашу релігію, тоді як Аллах знає те, що на небесах і те, що на землі?! Аллах знає про кожну річ!

¹⁷ Вони вважають своє навернення до ісламу милістю для тебе. Скажи: «Не вважайте свого навернення до ісламу милістю. Це Аллах виявив до вас милість, коли вказав вам на шлях до віри — якщо ви говорите правду!»

¹⁸ Воістину, Аллах знає потаємне небес і землі. І Аллах бачить те, що ви робите!

* «Їсти м'ясо свого покійного брата»: цей вираз означає обговорювати когось, аналогічно до вживаного в українській мові фразеологізму "перемивати кістки"

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

334

¹ Кяф. Клянуся Кораном преславним!

² Але ж вони здивовані тим, що з'явився застерігач з-посеред них самих, і кажуть невіруючі: «Це — дивна річ!

³ Невже, коли ми помremo і станемо прахом, [то воскреснемо?]. Таке повернення — щось надзвичайне!»

⁴ Ми знаємо, що земля забирає їх, але ж у Нас є зберігаюче Писання!

⁵ Та відкинули вони істину, коли вона з'явилася їм, і збентежилися вони!

⁶ Чи не дивилися вони на небо, що над ними, яким чином звели Ми його та прикрасили, і що немає в ньому тріщин?

⁷ І землю розіслали Ми, встановивши стійкі гори на ній, і виростили на ній усілякі рослини прекрасні,

⁸ щоб бачив і пам'ятав це кожен покірний раб.

⁹ І зіслали Ми з неба воду благословенну, і проростили нею сади й зернові посіви,

¹⁰ і високі пальми — з ґронами звисаючими,

¹¹ як їжу для рабів [Наших]. Ми оживляємо водою мертву землю, і таким самим буде й вихід [із могил].

¹² Задовго до них народ Нуха, жителі Ар-Расса й Самуда,

¹³ народи Ада й Фірауна, і брати Лута,

¹⁴ і жителі Аль-Айки, і народ Тубба — всі вони не визнали посланців і збулося те, що Я обіцяв!

¹⁵ Хіба втомилися Ми від першого створення? Але ж вони перебувають у сумнівах щодо творення нового!

¹⁶ Істинно, створили Ми людину, і знаємо, що нашіптує їй душа її, і Ми ближче до неї, аніж шийна жила!

¹⁷ Двоє писарів записують, сидячи праворуч і ліворуч.

¹⁸ Не вимовить ані слова людина, щоб наглядяч не був готовий записати його.

¹⁹ І настануть істинні передсмертні страждання. Ось те, чого ти намагався уникнути!

²⁰ І засурмлять у ріг: «Це і є обіцяний День!»

²¹ Прийде кожна душа, а з нею — погонич і свідок.

²² Істинно, не зважали ви на це, але здійняли Ми завісу з вас, тож зір ваш гострий сьогодні!

²³ І скаже супутник душі: «Ось те, що записане мною».

²⁴ Обидва ви викидаєте в геену кожного невдячного, впертого,

²⁵ супротивника добра, злочинця, того, хто сумнівається,

²⁶ хто поставив собі іншого бога поряд з Аллахом!

²⁷ Скаже приятель-[шайтан]: «Господи наш! Я не збивав його зі шляху істини, він сам заблукав у далечині!»

²⁸ Не сперечайтесь в Моїй присутності, бо Я вже попередив вас!

²⁹ Не відмініться слово Мое і Я не утискаю своїх рабів!

³⁰ У той День питаємо Ми в геєни: «Чи ти заповнена?» Вона відповість: «Чи потрібно ще більше?»

³¹ Наблизиться рай до богобоязливих, і не буде віддаленим.

³² Це те, що було обіцяне кожному, хто кається і тримається [віри],

³³ тому, хто боїться Милостивого погамно, і прийшов із каяттям у серці.

³⁴ Увійдіть із миром! Це — День Вічності!

³⁵ Їм — все, що вони побажають, а в Нас — ще більше того.

³⁶ Як багато поколінь, сильніших за них, Ми знищили ще раніше! Шукали вони притулок по всій землі. Та чи можливо втекти?

³⁷ Воїстину, в цьому — нагадування тому, хто має серце, хто слухає і хто є свідком.

³⁸ Істинно, створили Ми небеса, землю й те, що між ними, за шість днів; і не торкнулася Нас втома!

³⁹ Будь терплячим до того, що вони кажуть, і прославляй Господа твого до сходу сонця і перед заходом.

⁴⁰ І вночі прославляй Його, і після поклонів.

⁴¹ Прислухайся у той День, коли глашатай почне кликати з найближчого місця,

⁴² у День, коли почуєте справжній крик. Це і буде День виходу [з могил]!

⁴³ Воїстину, це Ми даємо життя і смерть, і до Нас повернення!

⁴⁴ У той День земля швидко розколеться над ними, і зібрати їх — легко для Нас!

⁴⁵ Ми краще знаємо, що вони кажуть, тож ти не силюй їх. Застерігай же Кораном тих, хто боїться Моеї обіцянки!

Р О З С І Ю Ю Ч І

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

336

¹ Клянуся тими, які розсіюють!*

² Клянуся тими, які несуть вагу!

³ Клянуся тими, які пливуть легко!

⁴ Клянуся тими, які розподіляють справи!

⁵ Воістину, те, що обіцяно вам — правда!

⁶ Суд неодмінно настане!

⁷ Клянуся небом, по якому прокладені шляхи!

⁸ Воістину, ви сперечаєтесь між собою!

⁹ Але відвертаєтесь від [Корану] той, хто збився зі шляху.

¹⁰ Нехай же згинуть брехуни

¹¹ і ті, хто перебуває в п'ятні невігластва!

¹² Вони запитують: «Коли ж настане День Суду?»

¹³ У той День вони будуть покарані вогнем!

¹⁴ Скуштуйте ж вашої кари, яку ви так намагалися прискорити!

¹⁵ Воістину, богобоязливі будуть у райських садах, серед джерел,

¹⁶ отримуючи те, що дарував їм Господь їхній. Воістину, вони за життя були праведниками,

¹⁷ спали лише малу частину ночі,

¹⁸ а перед світанком вони благали про прощення,

¹⁹ і віддавали частку майна бідняку та вбогому.

²⁰ На землі є знамення для впевнених людей,

²¹ а також у вас самих. Невже ви не бачите?

²² А на небі — наділ ваш і те, що обіцяно вам!

²³ Клянуся Господом неба й землі, що це — така ж істина, як і те, що ви наділені мовою!

²⁴ Чи дійшла до тебе розповідь про шляхетних гостей Ібрагіма?

²⁵ Коли вони увійшли до нього й сказали: «Мир!» Він відповів: «Мир і вам, люди незнайомі!»

²⁶ Він вийшов до своєї родини та приніс жирне теля.

²⁷ Подавши його, він запитав: «Чи не скуштуєте?»

* Згідно з думкою більшості тлумачів, ідеться про вітри.

²⁸ І злякався їх. Вони сказали: «Не бійся!» та й сповістили йому добру звістку про розумного хлопчика.

²⁹ Його дружина заголосила та почала бити себе по обличчю. І вона вигукнула: «Я ж стара, безплідна!»

³⁰ Вони відповіли: «Так сказав Господь твій. Воістину, Він — Мудрий, Всезнаючий!»

³¹ [Ібрагім] запитав: «Чого ж ви хотіли, о посланці?»

³² «Нас відіслано до грішників».

³³ Щоб Ми наслати на них каміння із глини,

³⁴ призначене Господом твоїм для злочинців.

³⁵ Ми вивели звідти віруючих, які були там,

³⁶ і знайшли Ми там лише один будинок із відданими [Аллаху!]

³⁷ І залишили Ми там знамення для тих, які мають страх перед болісною карою.

³⁸ Ось Ми відіслали Мусу із ясным доказом до Фірауна.

³⁹ Але, спираючись на свою силу, той відвернувся і сказав: «Чаклун, або й божевільний!»

⁴⁰ Тож Ми схопили його разом із військами та кинули в море! Гідний осуду ж він!

⁴¹ Ось Ми відіслали проти адитів буремний вітер,

⁴² який не залишав після себе жодної речі, крім згарища.

⁴³ Було сказано самудитам: «Насолоджуйтеся благами до певного часу!»

⁴⁴ Вони не послухалися наказу Господа їхнього. Тож вразила їх блискавка, і бачили вони це!

⁴⁵ Вони навіть не змогли піднятися, і ніхто не допоміг їм!

⁴⁶ А ще раніше [Ми знищили] народ Нуха — вони були нечестивими людьми.

⁴⁷ Могутністю Нашою Ми створили небо; воістину, Ми — розширюємо!

⁴⁸ І Ми розрівняли землю. Як же чудово розстеляємо Ми!

⁴⁹ Із кожної речі Ми створили пару; можливо, схаменетесь ви!

⁵⁰ Поспішайте ж до Аллаха! Воістину, я несу від Нього до вас ясну пересторогу!

⁵¹ І не робіть поряд з Аллахом іншого бога! Воістину, я несу від Нього до вас ясну пересторогу!

⁵² Так само й ті, які жили раніше, говорили посланцям, які приходили до них: «Чаклун або ж божевільний!»

⁵³ Невже вони заповіли це одне одному? Ні, бо вони люди, які порушують.

⁵⁴ Відвернися від них, і тобі не будуть докоряти.

⁵⁵ І нагадуй, бо ж нагадування приносить користь віруючим!

⁵⁶ Я створив джинів та людей лише для того, щоб вони поклонялися Мені.

⁵⁷ Я не бажаю від них наділу та не потребую, щоб вони годували Мене!

⁵⁸ Воістину, Аллах — Наділяючий, Володар Могутності!

⁵⁹ Воістину, тим, які вчиняли несправедливо — така ж доля покарання, як і для подібних їм.

⁶⁰ Горе ж невіруючим від того Дня, який обіцяно їм!

Г О Р А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

338

¹ Клянуся горою!

² Клянуся книгою, написаною

³ на сувоях розгорнутих!

⁴ Клянуся храмом населеним!*

⁵ І зведеним склепінням!

⁶ Клянуся бурхливим морем!

⁷ Воістину, кара Господа твого неодмінно прийде,

⁸ і ніщо не відверне її!

⁹ У той День небо захитається,

¹⁰ а гори почнуть рухатися.

¹¹ Горі ж у той День тим, які заперечують [істину],

¹² які граються своїм багатослів'ям.

¹³ У той День вкинуть їх у вогонь геєни.

¹⁴ Ось — вогонь, який ви заперечували!

¹⁵ Невже це чаклунство? Або ж ви не бачите?

¹⁶ Тож палайте в ньому! Все одно для вас, матимете ви терпіння чи ні — відплачено вам лише за те, що ви чинили!

¹⁷ Воістину, богобоязливі будуть у райських садах, у насолоді!

¹⁸ Радіючи тому, що дав їм Господь їхній. Господь уберіг їх від кари пекельної!

¹⁹ Їжте й пийте здоровими — за те, що чинили ви!

²⁰ Лежатимуть вони на ложах розставлених, і одружимо Ми їх із чорноокими!

²¹ Ми з'єднаємо тих, які увірували, із нащадками їхніми, які слідували за ними у вірі, і не применшимо Ми вчинків їхніх! Кожна людина є заручником того, що вона собі здобула.

²² Ми наділимо їх плодами та м'ясом — таким, якого побажають вони.

²³ Вони передаватимуть одне одному чашу, яка не буде причиною ні марнослів'я, ні гріха.

²⁴ Обходитимуть їх юнаки, схожі на приховані перли!

* Як свідчать тлумачі, мається на увазі Кааба, розташована на сьомому небі.

²⁵ Віруючі будуть звертатись одне до одного:

²⁶ «Воістину, раніше, перебуваючи серед наших рідних, ми боялися,

²⁷ та Аллах дарував нам милість і врятував від пекучої кари!

²⁸ Ми закликали до Нього перед цим; воістину, Він — Добрий, Милосердний!»

²⁹ Тож нагадуй! І за милістю Господа твого ти не віщун та не божевільний!

³⁰ Невже вони кажуть: «Поет! Зачекаймо на час його загибелі!»

³¹ Скажи: «Чекайте та і я чекатиму разом із вами!»

³² Невже це їхній розум закликає до цього, чи ж вони — злочинний народ?

³³ Невже вони кажуть: «Він вигидав його!» Та ж ні! Не вірують вони!*

339

³⁴ Тож, якщо ви правдиві — принесіть розповідь, подібну йому!

³⁵ Чи ж вони просто собі з'явилися із нічого? Чи, може, вони самі — творці?

³⁶ Чи це вони створили небеса та землю? Та ж ні, не впевнені вони!

³⁷ Чи це в них — скарбниця Господа твого? Чи це вони — її охоронці?

³⁸ Чи, може, вони мають драбину, на якій підслуховують [ангелів]?

Нехай же той із них, хто щось підслухав, наведе ясний доказ цьому!

³⁹ Невже Йому — доньки, а вам — сини?

⁴⁰ Невже ти просиш у них винагороди, а вони обтяжені боргами?

⁴¹ Невже вони знають потаємне та записують його?

⁴² Чи вони прагнуть хитрощів? Але ж саме невіруючих перехитрюють!

⁴³ Чи ж вони мають ще якесь божество, крім Аллаха? Пречистий Аллах від тих, кого додають Йому рівними!

⁴⁴ Якщо вони побачать, що падають шматки неба, то скажуть: «На-
громадження хмар!»

⁴⁵ Залиш же їх; вони зустрінуть це в той День, коли прийде їхня загибель!

⁴⁶ Того Дня, коли не врятує їх жодна хитрість їхня і не буде їм помічників!

⁴⁷ Воістину, нечестивців буде покарано ще й раніше, але більшість із них цього й не знає!

⁴⁸ Терпи ж, доки не прийде рішення Господа твого, воістину, ти — перед Нашими очима! Прославляй хвалою Господа свого, коли прокидаєшся зі сну.

⁴⁹ Прославляй Його також серед ночі та коли зайдуть зірки.

* Мається на увазі Коран.

З О Р Я

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

340

- ¹ Клянусь зіркою, коли падає вона!
² Не заблукав ваш товариш і не збився зі шляху
³ Це не пристрасть говорить,
⁴ адже це — одкровення, яке відкривається йому!
⁵ Навчив його цього наділений великою силою,*
⁶ прекрасний виглядом. Він піднявся
⁷ на найвищий небосхил,
⁸ а потім зійшов та наблизився.
⁹ І був на відстані двох польотів стріл або ще ближче,
¹⁰ і відкрив рабу Його те, що відкрив,
¹¹ і не обмануло його серце в тому, що він бачив.
¹² Невже ж ви будете сперечатись про те, що він бачив?
¹³ Він бачив ще і його друге сходження –
¹⁴ біля окраїнного лотосу,
¹⁵ навколо якого знаходиться сад притулку.
¹⁶ І тоді накрило лотос те, що накрило.**
¹⁷ Не відхилився погляд його та не заблукав.
¹⁸ Він побачив найбільше знамення свого Господа.
¹⁹ Чи ж бачили ви аль-Лат та аль-Уззу?
²⁰ І ще цю, третю з них — Манат?***
²¹ Невже вам — чоловіки, а Йому — жінки?
²² Такий розподіл був би несправедливим!
²³ Вони — ніщо інше, як імена, вигадані вами та вашими батьками. Аллах не відсилав про них жодного доказу! Вони йдуть лише за здогадками і тим, чого прагнуть душі, тоді як прямий шлях від Господа вже прийшов до них!
²⁴ То неville людина отримає те, чого бажає?****

* У цьому та наступних аятах мова йде про ангела Джібріла (мир йому!), якого бачив Пророк, мир йому і благословення Аллаха!

** Мова йде про ангелів, світло Господа чи «невідомі нам кольори» (ібн Касір).

*** «Богині», яким араби поклонялися в доісламські часи.

**** Аль-Багавві коментує: «Невже невірющий вважає, що отримає те, чого бажає та до чого прагне — заступництво ангелів?»

²⁵ Аллаху належить життя наступне й нинішнє!

²⁶ Скільки ж на небесах ангелів, заступництво яких не принесе ніякої користі! Лише деяким Аллах дозволить заступитися за тих, за кого бажає і ким вдоволений Він!

²⁷ Воїстину, ті, які не вірують у наступне життя, називають ангелів жіночими іменами.

²⁸ У них немає знання про це, і йдуть вони лише за здогадками, а здогадка ніяк не замінить собою істини.

²⁹ Відійди ж від того, хто відвернувся від згадки про Нас та не побажав нічого, окрім земного життя!

³⁰ Ось межа знання їхнього! Воїстину, Господь твій краще знає тих, хто збився зі шляху Його, і Він краще знає тих, хто йде шляхом прямим.

³¹ Аллаху належить все, що на небесах і на землі, щоб Він відплатив злочинцям за вчинки їхні, і відплатив якнайкраще тим, які творили добро,

³² які уникають великих гріхів та розпусти, окрім незначних провин. Воїстину, Господь твій охоплює прощенням усе. Він краще знав вас, коли творив вас із землі, і коли ви були зародками в утробах матерів ваших. Не прославляйте самих себе, бо Аллах краще знає тих, які богобоязливі.

³³ Чи ти бачив того, хто відвернувся,

³⁴ жертвував мало, а потім припинив взагалі?

³⁵ Невже він знає потаємне так, що бачить його?

³⁶ Чи ж йому не розповіли про те, що у сувоях Муси

³⁷ та Ібрагіма, який виконав обіцяне?

³⁸ Жодна душа не понесе тягар іншої душі.

³⁹ Воїстину, людина отримає лише те, до чого прагне.

⁴⁰ І побачать прагнення її,

⁴¹ а потім вона сповна отримає винагороду!

⁴² У Господа твого — кінцева межа,

⁴³ і це Він дарує сміх і плач,

⁴⁴ і це Він дарує смерть і життя,

⁴⁵ і це Він створив пару — чоловіка та жінку

⁴⁶ із краплі, яка витікає,

⁴⁷ і це Йому належить творення наступне,

⁴⁸ і це Він наділяє багатством і майном,

⁴⁹ і це Він — Господь Сіріуса,

⁵⁰ і це Він знищив перших адитів,

⁵¹ і самуцитів, не залишивши нікого!

⁵² А ще раніше за них — народ Нуха, а вони були ще більш несправедливими та непокірними.

⁵³ І вигубив перекинуті селища,*

* Відповідно до тлумачення ат-Табарі, мова йде про Содом і Гомору.

- ⁵⁴ які накрило те, що накрило.
⁵⁵ У яких же милостях Господа твого ти сумніваєшся?
⁵⁶ Цей застерігач такий самий, як і перші застерігачі.
⁵⁷ Наблизилось те, що наближається,
⁵⁸ І не відверне його ніхто, крім Аллаха! *
⁵⁹ Невже ви дивуетесь цій розповіді,
⁶⁰ смієтесь, а не плачете,
⁶¹ та ще й розважаєтесь?
⁶² Вклоніться ж Аллаху та поклоняйтеся Йому!

* Як свідчить аль-Багавві, йдеться про День Воскресіння.

МІСЯЦЬ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Наблизився час, і розколовся місяць!

² Коли вони бачать знамення, то відвертаються й кажуть: «Справжнє чаклунство!»

³ Вони вважали брехунами [посланців] та йшли за своїми пристрастями, але ж кожна справа буде мати вагу!

⁴ Вже дійшли до них звістки, які відвертали їх [від невір'я]!

⁵ Досконала ця мудрість! Але ж не було їм користі від застереження!

⁶ Відверніться від них у той День, коли Глашатай закличе до неприємної речі.*

⁷ Із поглядами, опущеними додолу, вийдуть вони із могил — наче розсіяна сарана!

⁸ Вони кинуться до Глашатая, і скажуть невіруючі: «Важкий же цей День!»

⁹ Люди Нуха заперечували [посланців] ще раніше за них. Сприйняли вони за брехуна раба Нашого, сказали «Божевільний!» та й відштовхнули його!

¹⁰ Тоді він закликав до Господа свого: «Мене перемогли, тож допоможи мені!»

¹¹ Ми відчинили ворота неба, і полилася звідти вода.

¹² І Ми відкрили в землі джерела; і злилися води, як і було призначено.

¹³ Ми понесли Нуха на [ковчезі] з дощок і цвяхів,

¹⁴ і він плив перед Нашими очима як відплата тим, хто не увірував!

¹⁵ І Ми залишили його як знамення. Та де ж той, хто повчається ним?

¹⁶ Якою ж була Моя кара та пересторога!

¹⁷ Ми полегшили Коран для згадування. Та де ж той, хто повчається ним?

¹⁸ Адити сприйняли [посланця] як брехуна. Якою ж була Моя кара та пересторога!

¹⁹ Коли Ми відіслали проти них морозний вітер, у сповнений лиха день.

* Відповідно до тлумачення аль-Багавві, мається на увазі ангел Ісрафіл.

²⁰ Він зривав з місця людей, наче стовбури пальм, вирваних з корінням!

²¹ Якою ж була Моя кара та пересторога!

²² Ми полегшили Коран для нагадування. Та де ж той, хто повчається ним?

²³ Самудити сприйняли засторогу як брехню,

²⁴ та сказали: «Людина — така ж,

як і ми? Якщо Ми підемо за нею, то опинимося в омані та тривогах!

²⁵ Невже серед нас дане нагадування лише йому? Та ж ні, він — зверхній брехун!»

²⁶ Завтра вони дізнаються, хто тут зверхній брехун!

²⁷ Я надіслав верблюдицю як випробування для них! Почекай же та май терпіння!

²⁸ Розкажи їм, що вода поділена між ними та верблюдицею. Тож нехай приходять пити у визначений час!

²⁹ Та вони покликали свого товариша, а він схопив її та перерізав жили.

³⁰ Якою ж була Моя кара та пересторога!

³¹ Воистину, Ми відіслали проти них лише єдиний глас; ось вони стали схожими на сіно, висушене для загону.

³² Ми полегшили Коран для нагадування. Та де ж той, хто повчається ним?

³³ Народ Лута сприйняв засторогу як брехню,

³⁴ тож Ми наслали на них кам'яний дощ, і врятували лише сім'ю Лута — перед світанком,

³⁵ як благо від Нас. Так Ми відплачуємо тим, хто вдячний.

³⁶ І він застерігав їх від Нашої сили, але вони сумнівались у пересторозі,

³⁷ і вимагали від нього гостей його. Але Ми позбавили зору [народ цей]! Скуштуйте ж Моєї кари та перестороги!

³⁸ Ранок зустрів їх важкою карою!

³⁹ Скуштуйте ж Моєї кари та перестороги!

⁴⁰ Ми полегшили Коран для нагадування. Та де ж той, хто повчається ним?

⁴¹ Прийшла пересторога й до роду Фірауна.

⁴² Вони сприйняли усі наші знамення як брехню, тож Ми схопили їх хваткою Великого, Всемогутнього!

⁴³ Чи ж ваші невіруючі кращі за тих? Чи, може, маєте захист, згаданий в попередніх писаннях?

⁴⁴ Невже вони говорять: «Ми — громада, яка перемає»?

⁴⁵ Розбито буде громаду їхню, і повернуться вони спинами!

⁴⁶ Та ж ні! Час призначений їм як строк, і цей Час — найважчий, найгірший!

⁴⁷ Воістину, грішники страждають і блукають в омані!

⁴⁸ У той День їх потягнуть у вогонь обличчями додолу. «Спробуйте ж на смак дотик вогню!»

⁴⁹ Воістину, Ми створили кожную річ згідно із передвизначенням.

⁵⁰ Наш наказ — єдиний, і виконується в одну мить.

⁵¹ Ми вже знищили схожих на вас. Та де ж той, хто повчається цим?

⁵² Все, що вони робили, міститься у писанні,

⁵³ і записано там і мале, і велике.

⁵⁴ Воістину, богобоязливі будуть у садах, серед річок,

⁵⁵ на сидінні правди, біля Всемогутнього Володаря.

М И Л О С Т И В И Й

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

346

¹ Милостивий

² навчив Корану,

³ створив людину,

⁴ навчив ясно розмовляти.

⁵ Сонце й місяць плинуть за визначеною лічбою.

⁶ А рослини й дерева вклоняються низько.

⁷ І небо високо здійняв Він, і встановив міру,

⁸ щоб не порушували ви міри.

⁹ Зважуйте ж справедливо, та не занижуйте міри!

¹⁰ І землю Він розкрив для творинь,

¹¹ на якій фрукти й пальми з гронами,

¹² і зерно колосисте, і трави духмяні.

¹³ То які з Господніх благ ви заперечуєте?

¹⁴ Створив Він людину з сухої глини, схожої на гончарну,

¹⁵ і створив джинів із полум'я вогняного.

¹⁶ То які з Господніх благ ви заперечуєте?

¹⁷ Господь обох сходів і заходів.*

¹⁸ То які з Господніх благ ви заперечуєте?

¹⁹ Він створив дві водойми поряд, що не зливаються в одну!

²⁰ Між ними — перепона, щоб не виходили вони [з берегів].

²¹ То які з Господніх благ ви заперечуєте?

²² Отримують з них перли й корали.

²³ То які з Господніх благ ви заперечуєте?

²⁴ Йому належать судна з парусами на морі, подібні до гір.

²⁵ То які з Господніх благ ви заперечуєте?

²⁶ Все, що на землі — гине!

²⁷ Вічним є лише лик Господа твого, сповненого слави та щедрості!

²⁸ То які з Господніх благ ви заперечуєте?

²⁹ Благають Його ті, хто на небесах і на землі, і Він на кожен день має справу!

* Як пояснюють коментатори, мова йде про схід і захід сонця влітку й взимку.

- 30 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 31 Скоро візьмемося Ми за вас, о ви, джини та люди!
- 32 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 33 О, натовп джинів і людей! Якщо ви можете перетнути межі небес і землі, то перетніть їх, але ж не перетнете, якщо не матимете влади!
- 34 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 35 Направлять на вас полум'я і розплавлену мідь, і не втечете ви!
- 36 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 37 І коли небо розколеться і стане червоним, наче розпечена шкіра.
- 38 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 39 У День той не спитають про гріх ні людей, ні джинів.
- 40 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 41 Пізнають грішників за ознаками їхніми, і схоплять за ноги та чуб.
- 42 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 43 Оце і є геена, яку заперечували грішники!
- 44 Блукають вони між пеклом і окропом!
- 45 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 46 А ті, які бояться постати перед Господом своїм, отримують два сади.
- 47 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 48 З гілками дерев, розлогими.
- 49 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 50 У них знаходяться два джерела.
- 51 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 52 Там — по парі з кожного виду плодів.
- 53 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 54 Будуть лежати [праведники] на ложах, застелених парчею, з плодами із двох садів, до яких можна дотягнутись рукою.
- 55 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 56 Там будуть ті, які опускають свої погляди — не торкалася їх раніше ні людина, ні джин.
- 57 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 58 Схожі вони на яхонти та корали.
- 59 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 60 Чи віддячують за добро, крім як добром?
- 61 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 62 Окрім тих двох є ще два сади.
- 63 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 64 Темно-зелені.
- 65 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 66 Там здійсмають воду два джерела.
- 67 То які з Господніх благ ви заперечуєте?
- 68 Там різні плоди — пальми, гранати.
- 69 То які з Господніх благ ви заперечуєте?

- ⁷⁰ Там — добрі та прекрасні.
⁷¹ То які з Господніх благ ви заперечуєте?
⁷² Чорноокі, заховані в наметах.
⁷³ То які з Господніх благ ви заперечуєте?
⁷⁴ Не торкалася їх раніше ні людина, ні джин!
⁷⁵ То які з Господніх благ ви заперечуєте?
⁷⁶ Лежатимуть вони на зелених подушках і багатих килимах.
⁷⁷ То які з Господніх благ ви заперечуєте?
⁷⁸ Хай же буде благословенне ім'я Господа твого, Славного та Найщедрішого!

ПОДІЯ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

- ¹ Коли настане невідворотна Подія,
² то ніхто не заперечуватиме приходу її!
³ Вона принижує та підносить.
⁴ Коли здригнеться земля,
⁵ коли гори розколються на шматки,
⁶ і стануть розсипаним пилом,
⁷ то ви станете трьома групами.
⁸ Одні люди праворуч — хто ті, що праворуч?
⁹ Одні люди ліворуч — хто ті, що ліворуч?
¹⁰ А ті, що попереду — будуть попереду.
¹¹ Вони і є наближеними,
¹² які перебувають в садах насолоди.
¹³ Багато хто з них — перші покоління,
¹⁴ а меншість — наступні.
¹⁵ На ложах оздоблених,
¹⁶ вони лежатимуть одне навпроти одного,
¹⁷ а обходитимуть їх вічно молоді юнаки,
¹⁸ із чашами, глеками та кубками з джерельним напоєм,
¹⁹ від якого не болить голова та від якого не хмеліють!
²⁰ Там — плоди, які вони вибирають,
²¹ пташине м'ясо, якого вони побажають,
²² та чорноокі,
²³ схожі на приховану перлину.
²⁴ Ось винагорода за те, що чинили вони!
²⁵ І не почують вони там ні марнослів'я, ні гріховних розмов,
²⁶ а лише слова: «Мир! Мир!»
²⁷ Люди праворуч — хто ті, що праворуч?
²⁸ Вони будуть серед лотосів, позбавлених шипів,
²⁹ під бананами, на яких рядами висять плоди,
³⁰ у широких затінках,
³¹ серед розлитих вод
³² і багатьох плодів,

33 яких завжди вдосталь, і вони під рукою.
 34 Їм — піднесені килими,
 35 воістину, Ми створили їх ще раз,
 36 і зробили їх цнотливими,
 37 люблячими однолітками.
 38 Це — для тих, хто праворуч.
 39 Багато хто з них — із перших поколінь,
 40 а багато хто — із наступних.
 41 Люди ліворуч — хто ті, що ліворуч?
 42 Під палаючим вітром, у окропі!
 43 У затінку чорного диму,
 44 ні прохолоди їм, ні блага!
 45 Раніше, перед цим, вони розкошували,
 46 були впертими у своєму гріху,
 47 і говорили одне одному: «Невже, коли ми помremo та перетвори-
 мося на прах і кістки, ми справді воскреснемо,
 48 або наші батьки?»
 49 Скажи: «Воістину — і перші, і останні покоління,
 50 справді будуть зібрані в певному місці, у визначений день!»
 51 А потім ви, о ті, хто блукає та заперечує правду,
 52 будете їсти плоди із дерева закум.*
 53 Ви неодмінно будете наповнювати ними свої черева,
 54 а запиватимете все це окропом,
 55 і питимете, як заспрагли.
 56 Отак нагодують їх в Судний День!
 57 Ми створили вас. То чому ви не визнаєте [воскресіння]?
 58 Чи ви не бачили того сім'я, яке виділяєте?
 59 Це ви творите його — чи це Ми творимо його?
 60 Ми розподілили серед вас смерть, і ніхто не випередить Нас
 61 у тому, щоб замінити вас схожими на вас та створити такими, про
 яких ви й не відаєте.
 62 Ви вже знаєте про перше творіння. Чому б вам не пригадати?
 63 Чи бачили ви те, що ви сієте?
 64 Ви пророщуєте його — чи це Ми пророщуємо його?
 65 Якби Ми побажали, то перетворили б його на порошок, і ви залиши-
 лися би здивованими:
 66 «Ми зазнали збитків,
 67 і не залишилося їжі в нас!»
 68 Чи ви бачили воду, яку ви п'єте?
 69 Це ви посилаєте її з дощової хмари — чи це Ми посилаємо?

* «Прокляте дерево», яке росте із середини пекла і слугуватиме їжею для грішників (див. сура «Вишикувані», аяти 62-65).

- 70 Якби Ми побажали, то зробили б її гіркою. Чому ж ви невдячні?
71 Чи ви бачили вогонь, який висікає?
72 Чи це ви вирощуєте дерево для нього — чи Ми вирощуємо його?
73 Ми зробили його нагадуванням та поміччю подорожнім!
74 Тож прославляй ім'я твого великого Господа!
75 Та ж ні! Клянуся місцями заходу зірок!
76 І ця клятва — якби ви тільки знали — клятва велика!
77 Воистину, це — Преславний Коран,
78 захований у Книзі!
79 Торкаються його лише очищені!
80 Зісланий від Господа світів!
81 Невже ви не вірите в цю розповідь,
82 і робите ви долю вашу долею невірючих?
83 І коли душа приступає до горла
84 і ви дивитесь на [помираючого],
85 то Ми ближчі до нього, ніж ви, але ви не бачите цього.
86 То чому ж ви, якщо не буде відплачено вам,
87 не повернете її? Та якби ж ви були правдивими!
88 Якщо він був одним із наближених,
89 то отримає спокій, втіху та сад насолоди.
90 І якщо він був одним із тих, хто праворуч –
91 мир тобі! Ти — один із тих, хто праворуч!
92 Та якщо він був одним із тих, які заперечують і блукають,
93 то напуватимуть його окропом,
94 і палатиме він у геєні.
95 Ось це насправді і є достеменна істина!
96 Тож прославляй ім'я Господа твого Великого!

ЗАЛІЗО

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

352

¹ Прославляє Аллаха те, що на небесах і на землі, а Він — Великий, Мудрий!

² Йому належить влада над небесами й землею, Він дарує життя та смерть, і Він спроможний на кожную річ!

³ Він — Перший і Останній, Явний та Потаємний, і Він знає про кожную річ!

⁴ Він — Той, Хто створив небеса і землю за шість днів, а потім утвердився на троні. Знає Він, що входить у землю і що виходить із неї, і що сходить із неба, і що здійсмається туди. Він з вами [знанням], де б ви не були, і бачить Аллах те, що чините ви!

⁵ Йому належить влада над небесами й землею і до Аллаха повертаються усі справи.

⁶ Він збільшує ніч за рахунок дня, а день за рахунок ночі, і Він знає те, що приховане в серцях.

⁷ Увіруйте в Аллаха й Посланця Його, жертвуйте те, в чому Він зробив вас спадкоємцями; тож тим із вас, які увірували і жертвували, їм – нагорода велика!

⁸ А чому ви не віруєте в Аллаха, коли Посланець закликає вас увірувати в Господа вашого й, істинно, взяв Він завіт із вами, якщо ви віруючі!

⁹ Він — Той, Хто зіслав рабу своєму знамення ясні, щоб вивести вас із темряви до світла, і, воістину, Аллах — Співчутливий та Милосердний!

¹⁰ А чому ж ви не витрачаєте на шляху Аллаха, коли Аллах — спадкоємець небес і землі? Не рівні між собою ті, які жертвували до перемоги брали участь у боротьбі; вони — вищі за тих, які жертвували пізніше і брали участь у боротьбі пізніше. І кожному обіцяв Аллах найкраще, і Аллаху відомо те, що чините ви!

¹¹ Той, хто позичить Аллаху добру позику, отримає від Аллаха вдвічі, і йому — винагорода щедра!

¹² У той День побачиш ти віруючих, чоловіків та жінок — плине світло їхне перед ними і праворуч від них: «Звістка добра сьогодні для вас — сади, де течуть ріки. Будете ви там вічно!» Це — великий успіх!

¹³ У той День скажуть лицеміри, чоловіки й жінки, тим, які увірували:

«Зачекайте, ми позичимо у вас світло». Скажуть їм: «Повертайтеся назад і шукайте світло!» Зведуть між ними стіну із ворітьми, всередині якої милість, а назовні — кара!

¹⁴ Будуть вони говорити: «Чи ж ми не були з вами?» Скажуть їм: «Так, але ви самі підбурювали одне одного — ви вичікували, і ви сумнівалися, і спокушалися хибними надіями, поки не з'явився наказ Аллаха; і спокушав вас проти Аллаха спокусник.

¹⁵ Тож сьогодні не візьмуть від вас викупу, і від тих, які не увірували; домівка ваша — вогонь, який полонить вас! Мерзотний же це притулок!»

¹⁶ Чи не час для тих, які увірували, змирити серця свої для згадування Аллаха й того, що зіслано з істини та не бути подібними до тих, кому було дано Писання раніше, і чий серця зачерствіли з часом, і більшість яких — нечестивці?

¹⁷ Знайте ж, що Аллах оживлює землю після смерті її. Ми роз'яснюємо знамення для вас — можливо, зрозумієте ви!

¹⁸ Воістину, тим чоловікам і жінкам, які дають милостиню і які позичили Аллаху позику добру — подвоїться вона їм і матимуть вони винагороду щедрі!

¹⁹ І тим, які увірували в Аллаха та Посланця Його — правдивим і свідкам перед Господом їхнім — на них чекає винагорода й світло, а ті, які не увірували та відкидали знамення Наші, вони — жителі пекла!

²⁰ Знайте, що життя в цьому світі — лише гра та забава, прикраси та хвастощі поміж вами, змагання у збільшенні майна та дітей — подібне воно дощу, після якого посіви дивують сіяча; далі ти бачиш їх жовтими, а потім вони всихають. А в майбутньому житті — кара жорстока або прощення від Аллаха та вдовolenня Його. І життя в цьому світі — ніщо інше, як блага примарні!

²¹ Змагайтеся ж один із одним в отриманні прощення від Господа вашого й раю, простягнутого на ширину неба й землі; приготований він тим, які увірували в Аллаха та посланців Його; це — милість Аллаха, дарує Він її, кому побажає, і Аллах — Володар великої милості!

²² Не станеться ніякого лиха ні на землі, ні у вас самих, якщо його не було в Писанні ще до того, як Ми створимо це. Воістину, легко це для Аллаха!

²³ Щоб не сумували ви за тим, що втратили, і не раділи з того, що Ми дали! Аллах не любить зверхніх та хвальковитих,

²⁴ які скупі та силують людей бути скупими. А якщо хто відвертається, то, воістину, Аллах — Багатий, Хвалимий.

²⁵ Відсилали Ми посланців наших зі знаменнями ясними, і відсилали Ми з ними Писання та мірило для того, щоб трималися люди справедливості; зіслали Ми залізо, в якому велика міць і користь для людей — щоб знав Аллах, хто потаємно допомагає Йому й посланцям Його. Аллах — Сильний, Великий!

²⁶ Й, істинно, відсилали Ми Нуха та Ібрагіма, і поставили серед нащадків їхніх пророцтво та Писання. Були серед них ті, хто йшов прямим шляхом, але багато хто з них — нечестивці.

²⁷ Потім відправили Ми вслід за ними Ісу, сина Мар'ям, і дарували Ми йому Інджіль, і вселили в серця тих, хто йшов за ним, співчуття й милість. А чернецтво вони самі вигадали, бо Ми не приписували його їм, хіба як прагнуть вони до вдоволення Аллаха. Та не виконали вони його належним чином. Тож дарували Ми тим серед них, які вірували, винагороду, але багато хто з них — нечестивці.

²⁸ О ви, які увірували! Бійтеся Аллаха та увіруйте в Посланця Його, за милістю Своею Він дарує вам вдвічі більше, і дарує вам світло, з яким ви будете йти; і простить вас, а Аллах — Прощаючий, Милосердний!

²⁹ Тож нехай знають люди Писання, що не мають влади вони над милістю Аллаха, що милість — в Його руці, і дає Він її тому, кому побажає, і Аллах — Володар великої милості!

СУПЕРЕЧКА

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Аллах почув слова тієї, яка сперечалася з тобою про свого чоловіка, і скаржилася Аллаху. Аллах почув вашу розмову, бо, воістину, Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!

² Ті, які називають своїх дружин хребтами матерів, хоча насправді ті не є матерями їхніми, бо матері їх — ті, які народили їх, кажуть слова відразні та брехливі. Воістину, Аллах — Милосердний, Прощаючий.*

³ Ті, які називають своїх дружин хребтами матерів, а потім відмовляються від сказаного, нехай звільнять одного раба перед тим, як торкнуться одне одного. Повчають вас цим, і Аллах знає те, що ви робите.

⁴ А хто не має раба, то нехай тримає безперервний піст протягом двох місяців, перед тим, як торкнутися [дружини]. Хто ж не може зробити цього, то нехай нагодує шістдесят бідняків. Усе це — для того, щоб увірували ви в Аллаха та Його Посланця. Такими є обмеження Аллаха, а на невіруючих чекає болісна кара!

⁵ Ті, які ворогують із Аллахом та Його Посланцем, будуть розбиті так само, як були розбиті ті, які жили раніше за них. Ми зіслали ясні знамення, а на невіруючих чекає ганебна кара,

⁶ у День, коли Аллах воскресить їх усіх і розповість їм про вчинки їхні. Врахував їх Аллах, а вони забули про них, та Аллах — кожній речі Свідок.

⁷ Невже ти не бачиш, що Аллах знає те, що на небесах і те, що на землі? Не буває таємної розмови між трьома, де Він не був би четвертим, між п'ятьма, де Він не був би шостим, або ж менше чи більше від цього, щоб Його не було із ними [знанням], де б вони не були. Потім, у День Воскресіння, Ми розповімо їм про вчинки їхні. Аллах — про кожну річ Знаючий!

⁸ Чи ти бачив тих, яким була заборонена таємна змова? Потім все ж вони повернулися до того, що було заборонено їм, змовилися про гріх, ворожість і непослух проти Посланця. Коли вони приходять до тебе, то вітаються з тобою не так, як вітає тебе Аллах, та й кажуть самі собі:

* «Ті, які називають своїх дружин хребтами матерів»: слова «ти для мене — наче хребет моєї матері» в доісламські часи промовляв араб, коли збирався розлучитися з дружиною.

«Чого не скарає нас Аллах за те, що ми говоримо?» Доволі їм геєни! Туди буде вкинуто їх, і потворне ж це місце!

⁹ О ви, які увірували! Коли спілкуєтеся потаємно, то не змовляйтеся про гріх, ворожість чи непослух по відношенню до Посланця. Змовляйтеся же про благочестя і богобоязливість, та бійтеся Аллаха, перед яким ви будете зібрані!

¹⁰ Воїстину, потаємна змова — від шайтана, який прагне смутку для тих, які увірували. Але вона не принесе їм ніякої шкоди, крім як із дозволу Аллаха. І на Аллаха покладають сподівання віруючі!

¹¹ О ви, які увірували! Коли вам говорять на зібраннях: «Поступіться!» — то поступіться. І наділить вас Аллах ще кращим місцем! А коли вам говорять: «Встаньте!» — то вставайте. Аллах дарує перевагу тим серед вас, які увірували й тим, кому дано знання. І Аллах знає те, що ви робите.

¹² О ви, які увірували! Коли ви говорите з Посланцем потаємно, то нехай милостиня передує вашій розмові. Це — краще для вас та чистіше! Та як не знайдете в себе нічого, то Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹³ Невже ви боїтеся, щоб милостиня передувала вашій таємній розмові? Якщо ви не зробили цього, та Аллах прийняв ваше каяття, то звершуйте молитву, давайте закят, коріться Аллаху та Його Посланцю. Аллах знає те, що ви робите!

¹⁴ Чи ти бачив тих, які приятелюють із людьми, на яких розгнівався Аллах? Вони-і не з вами, і не проти вас, вони свідомо дають неправдиві клятви.

¹⁵ Аллах приготував для них суворе покарання. Воїстину, зле те, що вони роблять!

¹⁶ Вони зробили свої клятви щитом, та й збивають зі шляху Аллаха. На них чекає принизлива кара!

¹⁷ Не допоможе їм перед Аллахом нічим ні майно їхнє, ні діти їхні. Вони — жителі пекла і будуть там вічно!

¹⁸ У той День Аллах воскресить їх усіх. І вони будуть давати клятви перед Ним, як давали клятви вам, та й думатимуть, що це чимось допоможе їм. Воїстину, вони — брехуни!

¹⁹ Переміг їх шайтан і примусив забути навіть згадувати Аллаха. Вони – прибічники шайтана, а, воїстину, прибічники шайтана — це ті, які матимуть втрати!

²⁰ Воїстину, ті, які ворогують із Аллахом та Його Посланцем, опиняться серед найпринижениших.

²¹ Аллах написав: «Неодмінно перемогу отримаю Я та Мої посланці!»

²² Ти не знайдеш людей, які вірують у Аллаха та Останній День, але водночас приятелюють із тими, хто ворогує з Аллахом та Його Посланцем — навіть якщо це будуть їхні батьки, сини, брати чи інші родичі. Аллах дарував серцям їхнім віру та ствердив їх духом від Себе. Він уведе їх у сади, де течуть ріки, і будуть вони там вічно! Аллах вдоволений ними, і вони вдоволені Ним. Це — прибічники Аллаха і, воїстину, прибічники Аллаха матимуть успіх!

ЗІБРАННЯ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Славить Аллаха те, що в небесах, і те, що на землі, а Він — Всемогутній, Мудрий!

² Він — Той, Хто вивів невірючих людей Писання із домівок їхніх під час першого вигнання. Ви й не думали, що вони підуть, а вони думали, що фортеці їхні захистять їх від Аллаха. Та Аллах скарав їх з іншого боку, з якого вони й не чекали. Він сповнив страхом їхні серця. Тож вони руйнували власні будинки своїми руками та руками віруючих. Нехай же це буде повчанням вам, тим, хто має очі!

³ Якби не приписав їм Аллах вигнання, то скарав би їх у земному житті. А в наступному житті на них чекає вогняна кара!

⁴ Це — за те, що вони повстали проти Аллаха та Посланця Його. До того, хто постає проти Аллаха, Він суворий у покаранні!

⁵ Те, що ви зрізали пальми або ж залишили їх і далі стояти на корінні їхньому, — лише з дозволу Аллаха та задля ганьби нечестивцям.

⁶ І ви не скакали на конях чи верблюдах до тієї здобичі, яку дарував Аллах Посланцю Своему, але ж це Аллах дає владу посланцям Своїм над тими, над ким побажає Він. Аллах спроможний на кожну річ!

⁷ Те, що Аллах дарував Своему Посланцю від жителів селищ, належить Аллаху, Посланцю та родичам його, сиротам, бідним і подорожнім; і щоб не дісталося воно багатіям з-посеред вас!

Тож візьміть те, що дав вам Посланець, та не чіпайте того, що він заборонив вам. Воістину, Аллах — суворий у покаранні.*

⁸ [Майно належить також] убогим переселенцям, які були вигнані з домівок своїх і втратили своє майно, прагнучи до милості Аллаха та вдоволення Його, заради допомоги Аллаху та Посланцю Його. Вони і є праведниками.

⁹ Ті, які жили [в Медині] раніше та увірували раніше, люблять тих, хто переселився до них. У їхніх серцях немає заздрості до того, що отримали ті. Вони визнають їхню перевагу, хоча й самі перебувають у скруті. Хто здолав свою скупість, той досягнув успіху!

* «Його Посланцю та його родичам»: мова йде про рід Гашім і Абд аль-Муталіб.

¹⁰ Ті, що прийдуть після них, скажуть: «Господи наш! Прости нас братів наших, які увірували раніше за нас! І не дай серцям нашим сповнитися ненавистю до тих, хто увірував [раніше]! Господи наш! Ти — Смирений, Милосердний!»

¹¹ Чи не бачив ти лицемірів, які кажуть своїм невіруючим братам серед людей Писання: «Якщо виженуть вас, то ми неодмінно підемо разом із вами, і ми не підкоримося наказу воювати проти вас. А якщо хтось буде боротися проти вас, то ми допоможемо вам». Та Аллах свідчить, що вони брешуть!

¹² Якщо ті й будуть вигнані, то вони не підуть разом із ними, а якщо проти них почнеться боротьба, то вони також не допоможуть їм, відвернувшись назад. Не допоможе їм ніхто!

¹³ Справді, в своїх серцях вони мають сильніший страх перед вами, ніж страх перед Аллахом, бо ж вони — люди, які не розуміють!

¹⁴ Усі разом вони не розпочнуть боротьбу проти вас, хіба як в укріпленнях або за стінами їхніми. Та й бойовий запал їхній є сильним лише поміж ними самими. Ти вважаєш, що вони — єдині, але ж серця їхні роз'єднані. Це так, бо вони — люди нерозумні!

¹⁵ Схожі вони на тих, які жили незадовго перед ними. Ті ж відчули наслідки діянь своїх, та на них чекає болісна кара!

¹⁶ Схожі вони на шайтана, коли мовив він до людини: «Не віруй!» Коли ж та стала невіруючою, він сказав: «А я відрікаюся від тебе, бо ж я боюся Аллаха, Господа світів!»

¹⁷ Кінець і тих, й інших — пекло, де вони будуть вічно. Така винагорода нечестивцям!

¹⁸ О ви, які увірували! Бійтеся Аллаха, та нехай поміркує кожен про те, що приготував він собі на завтра. Бійтеся Аллаха, бо Аллах знає про те, що ви чините!

¹⁹ Не будьте ж такими як ті, хто забув Аллаха. Він змусив їх забути самих себе! Вони і є нечестивцями!

²⁰ Не рівні мешканці пекла та мешканці раю, бо ж саме мешканці раю матимуть успіх.

²¹ Якби Ми зіслали цей Коран горі, то ти побачив би її покійно розколотою від страху перед Аллахом. Це — притчі, які Ми наводимо людям; можливо, поміркують вони!

²² Він — Аллах; окрім Нього немає бога! Він знає потаємне та відкрите, і Він — Милостивий, Милосердний!

²³ Він — Аллах; окрім Нього немає бога! Цар, Пресвятий, Мирний, Вірний, Охоронець, Великий, Сильний, Звеличений! Пречистий Аллах від тих, кому поклоняються поряд із Ним.

²⁴ Він — Аллах; Творець, Створювач, Наділяючий образом! Йому належать прекрасні імена, славить Його те, що на небесах і на землі, а Він — Великий, Мудрий!

або

В И П Р О Б У В А Н А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ О ви, які увірували! Не беріть собі друзями Моїх ворогів і ворогів ваших! Ви зустрічаєте їх з любов'ю, тоді як вони не вірують у істину, що прийшла до вас, виганяють Посланця та вас самих за те, що віруєте ви в Аллаха, Господа вашого! І якщо ви вийдете боротися на Моему шляху та шукати Моеї милості, то не приховуйте свою любов до них. Я ж бо знаю те, що ви приховуєте та те, що ви говорите відкрито. І хто з вас зробив це, той зійшов зі шляху істинного.

² Якщо ж стануть вони на шляху вашому, то будуть вам ворогами, завдаватимуть шкоди вам своїми руками та словами, бажаючи, щоб ви стали невірними.

³ Не допоможуть вам ні дружини ваші, ні діти ваші. У День Воскресіння Він розсудить між вами. І Аллах бачить те, що ви робите!

⁴ І добрий приклад для вас Ібрагім і ті, хто з ним, коли сказали вони народу своєму: «Ми відрікаємось від вас та від того, чому ви поклоняєтесь замість Аллаха! Ми не визнаємо вас і буде між нами та вами ворожнеча й ненависть доти, доки не увіруєте ви в єдиного Бога». Тільки сказав Ібрагім батькові своєму: «Я буду просити прощення для тебе, хоча й не маю для цього влади над тим, що належить Аллаху! Господи наш! На Тебе сподіваємось ми, і до Тебе — повернення!

⁵ Господи наш! Не дозволяй невірним відвертати нас. Прости нас, Господи наш, воістину, Ти — Великий, Мудрий!»

⁶ Справді, вони були добрим прикладом для вас, для тих, хто сподівається на повернення до Аллаха та Останній День. А якщо хто відвернеться, то Аллах — Багатий, Хвалимий!

⁷ Можливо, Аллах поєднає любов'ю вас і тих, з ким ви ворогуєте. І Аллах— Всемогутній, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

⁸ Аллах не забороняє вам бути дружніми та справедливими до тих, хто не бився з вами через віру та не виганяв вас із ваших домівок. Воістину, Аллах любить справедливих.

⁹ Аллах забороняє вам приятелювати лише з тими, які билися з вами через віру, виганяли вас із ваших домівок та сприяли вигнанню вашому. А хто приятелює з ними, ті — нечестивці.

¹⁰ О ви, які увірували! Коли приходять до вас віруючі жінки, які переселилися, то випробуйте їхню віру. Аллах краще знає, яка їхня віра. Якщо ж переконаєтеся ви в тому, що вони — віруючі, то не повертайте їх невіруючим, бо тим заборонено одружуватися на них, а їм — виходити заміж. Тож сплачуйте їм те, що вони витратили. Немає гріха вам у тому, що ви одружитесь на них після сплати належного [жінкам]. Не дотримуйтеся своїх обов'язків перед невіруючими дружинами та вимагайте назад витрачене вами. І [невіруючі чоловіки] нехай вимагають те, що вони витратили. Це так вирішив для вас Аллах, Він судить між вами, і Аллах — Всезнаючий, Мудрий!

360

¹¹ І якщо піде якась із ваших дружин до невіруючих, а потім захопили ви здобич, то дайте тим, кого полишили дружини, стільки ж, скільки ті сплатили їм. І бійтеся Аллаха, в Якого ви віруєте!

¹² О Пророче! Коли прийдуть до тебе віруючі жінки й заприсягнуть у тому, що не будуть поклонятися нікому, окрім Аллаха, що не будуть красти, чинити перелюб, вбивати своїх дітей, мати дітей від інших, уперто триматися брехні, та що не будуть чинити тобі непослух, коли закликаеш ти їх до заохочуваного — то прийми клятву їхню та проси для них прощення в Аллаха. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹³ О ви, які увірували! Не беріть собі друзями людей, на яких прогнівався Аллах! Вони вже втратили сподівання на наступне життя, як втратили його невіруючі, що лежать у могилах!

Л А В И

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Прославляють Аллаха ті, хто на небесах, і ті, хто на землі, а Він — Великий, Мудрий!

² О ви, які увірували! Чому говорите те, чого не робите?

³ Велика ненависть у Аллаха тоді, коли ви говорите, а не робите!

⁴ Воістину, Аллах любить тих, які ведуть боротьбу на Його шляху лавами, схожими на міцну споруду.

⁵ Ось Муса сказав народу своєму: «О, народе мій! Чому чините зле мені, хоча справді знаєте, що я — посланець Аллаха до вас?» І коли збилися вони з прямого шляху, то відвернув Аллах серця їхні, бо Аллах не веде прямим шляхом нечестивих!

⁶ І коли сказав Іса, син Мар'ям: «О сини Ізраїла! Я — посланець Аллаха до вас, який підтверджує те, що було до мене в Таураті, й сповіщає добру звістку про посланця, котрий з'явиться після мене. Ім'я його — Ахмад». А коли цей посланець прийшов із ясними доказами, то сказали вони: «Це — очевидне чаклунство»!

⁷ Та хто ж більший нечестивець, ніж той, хто зводить наклеп на Аллаха, коли його закликають до ісламу! Аллах не веде прямим шляхом нечестивців.

⁸ Бажають вони загасити світло Аллаха своїми устами, але Аллах доносить світло своє, хоч як не було б це ненависно невірющим!

⁹ Він — Той, Хто послав Посланця Свого з прямим шляхом і релігією істини, щоб перевершила вона всі інші релігії, хоч як не було б це ненависно багатобожникам!

¹⁰ О ви, які увірували! Чи не вказати вам на справу, яка врятує вас від кари болісної?

¹¹ Увіруйте в Аллаха й Посланця Його та борітеся на шляху Аллаха своїм майном і життям! Це краще для вас, якщо ви розумієте!

¹² Простить Він вам гріхи ваші та введе в сади, де течуть ріки, в прекрасне житло та в сади Едену. Це — успіх великий!

¹³ Ще й інше, що миле вам — допомога від Аллаха та близька перемога; тож сповісти вірющим добру звістку!

¹⁴ О ви, які увірували! Будьте помічниками Аллаха, як сказав Іса, син Мар'ям, учням своїм: «Хто мої помічники на шляху до Аллаха?» Сказали учні: «Ми — помічники Аллаха». І увірвала частина серед синів Ізраїла, а інша частина не увірвала. Підтримали Ми тих, які увірували, і перемогли вони ворогів своїх.

СОБОРНА

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

362

¹ Славлять Аллаха ті, хто на небесах, і ті, хто на землі — Царя, Святого, Великого, Мудрого!

² Він — Той, Хто відіслав до неписьменних посланця з-посеред них самих. Читає він їм знамення Його, очищує їх ними, вчить їх Писанню та мудрості, хоча раніше вони перебували в справжній омані.

³ Та інших серед тих, які ще не приєдналися до них, а Він — Великий, Мудрий!

⁴ Це — милість Аллаха, дарує Він її, кому побажає, а Аллах володіє милістю великою!

⁵ Ті, яким [наказано] триматися Таурату — але потім не дотрималися вони цього — схожі на віслюка, навантаженого книгами! Яким же злим є приклад людей, які відкидають знамення Аллаха! Аллах не веде прямим шляхом несправедливих!

⁶ Скажи: «О ви, які є юдеями! Якщо вважаєте ви себе ближчими до Аллаха, ніж інші люди, то побажайте собі смерті, якщо ви правдиві!»

⁷ Але не побажають вони її ніколи через те, що творили руки їхні! Аллах знає нечестивих!

⁸ Скажи: «Воістину, смерть, від якої тікаєте ви, істинно спіткає вас! Потім повернетесь ви до Знаючого потаємне й видиме, і сповістить Він вас про те, що ви чинили!»

⁹ О ви, які увірували! Коли закликають вас на молитву в п'ятницю, то зверніться до згадування Аллаха і полиште справи торгівельні. Це краще для вас, якщо ви розумієте!

¹⁰ І коли молитва закінчиться, то розходьтесь по землі, шукаючи милість Аллаха, і згадуйте Аллаха часто, можливо, матимете ви успіх!

¹¹ Але коли бачать вони торгівлю чи розвагу, поспішають вони до цього, залишаючи тебе стояти [в мечеті]. Скажи: «Те, що в Аллаха, краще від розваг і від торгівлі, і Аллах — найкращий із тих, хто наділяє!»

або

Л И Ц Е М І Р И

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Коли приходять до тебе лицеміри, то говорять: «Воістину, ти — Посланець Аллаха!» Аллах знає, що ти, воістину, Його Посланець, і Аллах свідчить, що лицеміри — брехуни!

² Вони зробили свої клятви щитом та й збивають зі шляху Аллаха. Зле те, що вони чинять!

³ Це так, адже вони спочатку повірили, а потім — ні. Запечатані серця їхні, і вони не розуміють.

⁴ Коли ти дивишся на них, то вражає тебе краса тіл їхніх, і коли говорять вони, то ти слухаєш їх. Та вони — наче колоди, що підпирають паркан, і кожен зойк вони вважають загрозою собі. Вони — вороги, тож бережись їх! Нехай вразить їх Аллах! Як же від далилися вони!

⁵ Коли кажуть їм: «Приходьте, щоб попросив для вас прощення Посланець Аллаха», то вони лише крутять головами своїми, і ти бачиш, що відвертаються вони, сповнені гордині.

⁶ Все одно для них, будеш ти просити прощення за них, чи ні. Аллах ніколи не простить їх, бо Аллах не веде прямим шляхом людей нечестивих!

⁷ Вони — ті, хто говорить: «Не жертвуйте для тих, хто із Посланцем Аллаха, поки не залишать вони його». Та Аллаху належать скарби небес і землі, хоча лицеміри цього й не розуміють.

⁸ Вони говорять: «Якщо ми повернемося в Медину, то сильні серед нас виженуть звідти слабких». Сила ж належить Аллаху, Посланцю та віруючим, хоча лицеміри цього й не знають!

⁹ О ви, які увірували! Нехай не відвертає вас майно ваше та діти ваші від згадування імені Аллаха, бо ж ті, які роблять так, зазнають збитків!

¹⁰ Витрачайте з того, чим наділили Ми вас, раніше, ніж прийде до когось із вас смерть. Бо тоді він скаже: «Господи! Якби ти відстрочив мені ненадовго, то я давав би милостиню та й був би серед праведників»!

¹¹ Аллах ніколи не дасть відстрочки тому, чий час прийшов. І Аллах знає про те, що ви робите!

ВЗАЄМНИЙ ОБМАН

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

364

¹ Прославляє Аллаха те, що на небесах, і те, що на землі. Йому належить влада, Йому належить сила, і Він — над кожною річчю Всемогутній!

² Він — Той, Хто створив вас. Є серед вас невіруючі, і є серед вас віруючі. І Аллах бачить те, що ви робите!

³ Він створив небеса та землю в істині, надав вам вигляду і зробив ваш вигляд прекрасним! І до Нього — повернення!

⁴ Він знає те, що на небесах і на землі; Він знає те, що ви приховуєте й те, що відкриваєте. І Аллах знає те, що в серцях!

⁵ Чи не доходили до вас звістки про тих, які не вірували в минулому та спробували на смак наслідки діянь своїх?

⁶ Це — тому, що коли приходили до них посланці з ясними знаменнями, то вони говорили їм: «Невже такі ж люди поведуть нас шляхом прямим?» Тож вони не повірили та й відвернулися. Та Аллах не потребує їх; воістину, Аллах — Багатий, Хвалимий!

⁷ Невіруючі думають, що вони ніколи не воскреснуть. Скажи: «Ні! Клянуся Господом моїм, ви воскреснете, а потім, воістину, сповістять вам про вчинки ваші! Це для Аллаха легко!»

⁸ Тож увіруйте в Аллаха, Його Посланця і світло, яке зіслали Ми! І Аллах знає те, що ви робите!

⁹ У той День Він збере вас для Дня Зібрання. Цей день буде Днем Взаємного Обману. І тому, хто вірував у Аллаха й творив добро, будуть прощені злі вчинки його, і введуть його в сади, де течуть ріки. Будуть вони там вічно, і це — великий успіх!

¹⁰ Ті, які не вірували та вважали знамення Наші брехнею, вони — жителі пекла! Будуть вони там вічно і жадливий же цей кінець!

¹¹ Лихо не вражає без дозволу Аллаха. І для серця того, хто увірував у Аллаха, Він вкаже прямий шлях. Аллах — про кожную річ Знаючий!

¹² Коріться Аллаху, коріться Посланцю. А якщо ви відвернетесь, то Посланцю належить лише передати одкровення.

¹³ Аллах! Немає бога, крім Нього, і нехай на Аллаха покладають сподівання віруючі!

¹⁴ О ви, які увірували! Воістину, серед дружин ваших і дітей ваших

є вороги вам! Бережіться ж їх! А якщо ви вибачите, змилюєтеся та простите їх, то Аллах — Прощаючий, Милосердний!

¹⁵ Ваші діти та ваше майно — лише спокуса. А в Аллаха — велика винагорода!

¹⁶ Тож бійтеся Аллаха, наскільки зможете, слухайтеся та коріться, і жертвуйте задля свого ж блага! Виграли ті, які вберегли себе від скупості!

¹⁷ І якщо дасте ви Аллаху гарну позику, то Він поверне вам іще більше, та й простить вас! А Аллах — Вдячний, Смирений!

¹⁸ Знаючий потаємне й відкрите, Великий, Мудрий!

РОЗЛУЧЕННЯ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

366

¹ О Пророче! Коли розлучаетесь ви з жінками, то розлучайтесь із ними відповідно до встановленого періоду, дотримуйтеся його та бійтесь Аллаха, Господа вашого! Не виганяйте їх із житла їхнього, та нехай і вони не виходять із нього, хіба як вчинять вони розпусту очевидну. Такими є обмеження Аллаха. Хто ж порушує обмеження Аллаха, той вчиняє несправедливо щодо самого себе. Ти ж не знаєш — а раптом Аллах вирішить потім інакше?

² Коли ж прийде встановлений строк, то залиште їх у себе з миром або ж розійдіться з ними миром. Покличте для цього в свідки двох справедливих чоловіків серед вас та й принесіть свідчення перед Аллахом. Таким є повчання для того, хто вірує в Аллаха та Останній День. Хто боїться Аллаха, тому Він дає вихід,

³ та наділяє звідти, звідки той і не чекає. Тому, хто покладає сподівання на Аллаха, достатньо Його. Аллах доводить до кінця виконання наказу Свого, і Він для кожної речі створив її міру!

⁴ Для тих із ваших дружин, у кого припинились місячні, в разі сумнівів ваших — строк у три місяці. Це також для тих, які не досягли віку місячних. У вагітних же він займає час до пологів їхніх. А тому, хто боїться Аллаха, Він полегшує справи!

⁵ Це — наказ Аллаха, який Він зіслав вам. І хто боїться Аллаха, тому Він простить гріхи його та збільшить йому винагороду!

⁶ Поселяйте їх там, де живете самі, наскільки вам дозволяють ваші статки. Не заподійте їм шкоди, щоб не робити ще важче. Якщо ж вагітні вони, то утримуйте їх до того часу, поки не народять вони. Якщо ж годують вони груддю [дітей] ваших, то давайте їм винагороду їхню та й радьтеся між собою по-доброму. Якщо ж це буде важко для вас, то запрошуйте годувальницю.

⁷ Нехай власник достатку витрачає відповідно до достатку свого; а кому важко це, то нехай витрачає із даного йому Аллахом. Аллах не вимагає з людини більше від того, що Він дав їй. І Аллах дарує полегшення після труднощів!

⁸ О, скільки ж селищ не послухались наказу Господа їхнього та посланців Його! Ми відплатили їм жорстокою відплатою, та скарали їх тяжкою карою!

⁹ Вони відчули наслідки своїх вчинків. Їхні вчинки стали збитковими!

¹⁰ Аллах приготував їм жорстоку кару. Тож бійтеся Аллаха, о ви, обдаровані розумом, які увірували! Аллах зіслав вам нагадування

¹¹ через Посланця, який читає ясні знамення Аллаха вам, щоб вивести тих, які увірували та чинили добрі справи, з пітьми до світла. Хто увірує в Аллаха та робитиме добро, той увійде до садів, де течуть ріки. Вони будуть там вічно. Аллах уже дарував їм прекрасний наділ!

¹² Аллах — Той, Хто створив сім небес і стільки ж земель. Сходить між ними наказ задля того, щоб знали ви, що Аллах спроможний на кожную річ, і що Він охоплює кожную річ знанням!

ЗАБОРОНА

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

368

¹ О Пророче! Чому ти, прагнучи догодити своїм дружинам, забороняеш те, що дозволив тобі Аллах? Аллах — Прощаючий, Милосердний!

² Істинно, встановив Аллах вам шляхи відступу від клятв ваших. Аллах — Покровитель ваш, Всезнаючий, Мудрий!

³ І коли переповів таємно Пророк одній із дружин своїх новину, то та розповіла це іншій. Але відкрив Аллах йому це. Розповів їй частину Пророк, а частину приховав. І коли повідав він їй це, вона запитала: «Хто розповів тобі це?» Сказав він: «Розповів Всезнаючий і Всевідаючий».

⁴ Якщо обидві ви покаєтесь перед Аллахом, [то це буде краще] — так віддалились ваші серця. А якщо об'єднаєтесь ви проти нього, то, воістину, Аллах його покровитель, і Джібріл, і праведні віруючі, а після цього – ангели.

⁵ Можливо, якщо розлучиться він із вами, то Господь його замінить вас дружинами, кращими за вас — відданими Аллаху, віруючими, покірними, тими, що каються, поклоняються, постяться — як тими, що були заміжніми, так і цнотливими.

⁶ О ви, які увірували! Бережіть себе і сім'ї свої від пекла, паливом якого є люди й камені, над якими ангели — суворі та сильні, які не ухиляються від того, що Аллах наказав їм.

⁷ О ви, які не увірували! Не виправдовуйтеся сьогодні, відплатять вам лише за те, що ви чинили.

⁸ О ви, які увірували! Покайтеся перед Аллахом каяттям щирим! Можливо, Господь відпустить вам гріхи ваші та введе вас у сади, де течуть ріки. У той День Аллах не принизить Пророка й тих із ним, які увірували. Світло їх плине попереду них і праворуч від них. «Дай нам сповна світло наше й прости нас, воістину, Ти спроможний на кожную річ!»

⁹ О Пророче! Веди боротьбу з невіруючими та лицемірами, будь суворий з ними. Домівкою їхньою буде геена, і жахливим є такий кінець!

¹⁰ Навів Аллах приклад тих, які не увірували: дружину Нуха і дружину Лута. Вони були за двома Нашими праведними рабами. Але вони

зрадили їх, тож не позбавили чоловіки їх від кари Аллаха, і сказано їм: «Увійдіть у пекло разом із іншими».

¹¹ І навів Аллах приклад тих, які увірували — дружину Фірауна, коли сказала вона: «Господи! Зведи мені біля Тебе дім у раю! І врятуй мене від Фірауна та вчинків його! І врятуй мене від народу неправедного!»

¹² І Мар'ям, доньку Імрана, яка зберегла цноту лона свого, тож вдихнули Ми в нього від Духа Нашого; сприйняла за істину вона слова Господа її та Писання Його, і була вона з-посеред покірних.

В Л А Д А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

370

¹ Благословенний Той, у Чийй руці перебуває влада — Він спроможний на кожду річ! —

² Той, Хто створив життя і смерть, щоб випробувати вас — чиї вчинки будуть кращими? А Він — Всесильний, Прощаючий,

³ Той, Хто створив сім небес — одне понад одним. Ти не побачиш у творінні Милостивого неспіврозмірностей. Поглянь ще раз — чи бачиш хоч якусь тріщину?

⁴ Поглянь ще раз і ще раз; виснажившись, твій погляд втомлено повернеться до тебе.

⁵ Ми прикрасили нижнє небо світильниками та каменуємо ними шайтанів. Ми приготували для них пекельну кару!

⁶ І для тих, хто не увірував у Господа свого, Ми приготували кару геєною. Мерзотне ж це місце для повернення!

⁷ Коли їх вкинуть туди, вони почують гуркіт від її кипіння.

⁸ Вона ледь не розривається від люті. Кожного разу, коли туди вкидають натовп, її вартові будуть запитувати: «Невже до вас не приходив застерігай?»

⁹ Ті скажуть: «Так, приходив. Але ми сприйняли його за брехуна та сказали: Аллах нічого не відсилав, а ви потрапили в глибоку оману!»

¹⁰ І ще скажуть: «Якби ми прагнули почути чи зрозуміти, то не були б серед жителів полум'я!»

¹¹ Вони визнають свій гріх. Нехай же відійдуть жителі пекла!

¹² Воістину, тих, які потаємно бояться свого Господа, чекає прощення та велика винагорода!*

¹³ Чи приховаєте ви свої слова, чи промовите їх відкрито — Він буде знати те, що в грудях!

¹⁴ Невже цього не знатиме Той, Хто все створив, Проникливий, Всевідаючий?

¹⁵ Він — Той, Хто зробив землю покірною для вас. Ходіть же різними

* Потаємно: «адже вони не бачать Його» (ат-Табарі).

краями та споживайте з Його наділу; до Нього повернетесь ви!

¹⁶ Невже ви забезпечені від того, що Той, Хто на небесах, може змусити землю вас поглинути? Тоді вона зрушиться!

¹⁷ І невже ви забезпечені від того, що Той, Хто на небесах, може зіслати на вас буревій із каміння? Тоді ви дізнаєтесь, якою була пересторога!

¹⁸ Ті, які жили раніше за них, сприйняли це як брехню. Якою ж була відплата!

¹⁹ Невже вони не бачили птахів, які розгортають та складають крила? Лише Милостивий утримує їх! Воістину, Він бачить кожну річ!

²⁰ Хто може бути вашим військом та допомогти вам замість Милостивого? Воістину, спокусили невіруючих!

²¹ Хто може наділити вас, якщо Він утримає Свій наділ? Та ж ні! Вони залишаються у суперечці та відвертаються!

²² Хто на правильному шляху — той, хто опустив голову чи той, хто йде прямою дорогою, тримаючи поставу?

²³ Він — Той, Хто зростив вас і дарував вам слух, зір і серця; мало ж ви дякуєте!

²⁴ Скажи: «Він — Той, Хто розселив вас на землі та до Кого ви будете зібрані!»

²⁵ Вони запитують: «Коли настане обіцяне, якщо ви говорите правду?»

²⁶ Скажи: «Воістину, знання — тільки в Аллаха. А я лише несу від Нього до вас ясну пересторогу!»

²⁷ Коли вони побачать це поряд із собою, то їхні обличчя стануть засмученими. Їм скажуть: «Ось — те, що вам обіцяли!»

²⁸ Скажи: «Як ви думаєте, а якщо Аллах знищить мене й тих, хто зі мною, або помилує нас, то хто врятує невіруючих від болісної кари?»

²⁹ Скажи: «Він — Милостивий! У Нього ми увірували та на Нього ми покладаємо сподівання! Скоро ви дізнаєтесь, хто опинився у справжній омані!»

³⁰ Скажи: «А якщо ваша вода піде вглиб землі, то хто подарує вам джерельну воду?»

ТРОСТИНА ДЛЯ ПИСЬМА

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

372

- ¹ Нун. Клянуся калямом і тим, що пишуть!
² Ти не є божевільним за милістю Господа твого.
³ Воістину, тебе чекає невичерпна винагорода.
⁴ І, воістину, ти — доброго звичаю!
⁵ Побачиш і ти, побачать і вони,
⁶ кого саме зачаклували!
⁷ Воістину, твій Господь краще знає тих, хто збився з Його шляху, і Він краще знає тих, хто йде шляхом прямим!
⁸ Не корися тим, хто звинувачує тебе в брехні!
⁹ Вони бажають, щоб ти йшов на поступки, тоді пішли б на поступки й вони!*
- ¹⁰ Не корися жодному мерзотнику, який дає багато клятв;
¹¹ хулителя, який поширює плітки;
¹² жадібному до благ, порушнику, грішнику,
¹³ жорстокому, який ще й вихваляє себе,
¹⁴ навіть якщо в нього буде багатство й сини!
¹⁵ Коли йому читають Наші знамення, він говорить: «Казки давніх народів!»
¹⁶ Ми затавруємо його товстий ніс!
¹⁷ Воістину, Ми випробували їх так, як випробували власників саду, коли ті заприсяглись, що зранку неодмінно зірвуть плоди,
¹⁸ але не промовили застереження.**
¹⁹ Але вночі, коли вони спали, сад вразила кара твого Господа!
²⁰ І зранку сад був схожий на темну ніч.
²¹ На світанку вони почали гукати одне одного:
²² «Ходіть на ваше поле, якщо ви прагнете зібрати плоди!»

* Як свідчать тлумачі (ат-Табарі, аль-Багавві), багатобожники закликали Пророка — мир йому і благословення Аллаха — поклонитись їхнім божествам, а вони, зі свого боку, давали обцянку поклонитись Аллаху.

** Аль-Багавві коментує: тобто не сказали «якщо побажає Аллах» (ін ша 'Аллах).

23 Ось вони рушили туди, нашіптуючи одне одному:

24 «Не впускайте туди сьогодні жодного бідняка!»

25 Вони йшли туди з наміром, впевнені в своїх силах.

26 Але коли вони побачили сад, то сказали: «Невже ми заблукали?»

27 Та ж ні! Ми зазнали втрат!»

28 Найкмітливіший серед них сказав: «Невже я не говорив вам, що треба було прославити Аллаха?»

29 А ті відповіли: «Преславний Господь наш! Ми були несправедливими!»

30 Вони звернулись одне до одного, дорікаючи:

31 «Горе нам! Ми були порушниками!

32 Можливо, наш Господь дарує нам щось краще за це. Воістину, Ми звертаємось до Господа свого!»

33 Ось такою є кара, а в наступному житті кара буде ще сильнішою! Якби вони лише знали!

34 Воістину, богобоязливих у їхнього Господа очікують сади насолоди!

35 Невже Ми прирівняємо покірних до грішників?*

36 Що з вами? Як ви судите?

37 Невже у вас є писання, звідки ви вивчили,

38 що матимете собі все, що захочете?

39 Невже у вас є Наші клятви — тривалістю до Дня Воскресіння! — що ви матимете собі все, що вирішите?

40 Запитай у них, хто зможе за це поручитись.

41 Невже в них є спільники? Тож нехай приведуть своїх спільників, якщо вони говорять правду!

42 У той День, коли стане видно ногу, їх закликатимуть до поклону, але вони не зможуть цього зробити.**

43 Їхні погляди впажуть додолу; їх вразить приниження! Але ж їх закликали до поклону ще тоді, коли вони були в безпеці!

44 Залиш Мене з тими, хто вважає ю розповідь брехнею. Ми поступово затягнемо їх у кару так, що вони цього й не відчують.

45 Я дарував їм відстрочку; воістину, хитрощі Мої непорушні!

46 Невже ти просиш у них винагороду, а вони обтяжені боргами?

47 Невже поряд з ними — потаємне, яке вони записують?

48 Терпи ж, поки не прийде рішення Господа твого. Не будь схожим на людину в рибі, яка кликала [Господа], стримуючи печаль.***

49 Якби його не сягнула милість від Господа, то його викинуло б на пустельну землю, і він був би гідний докору!

* «Покірних» — муслімін, «мусульман».

** «Стане видно ногу»: як свідчить ат-Табарі, цей вираз означає якусь жажливу подію; ібн Касір відзначає, що мова йде про жахи Дня Воскресіння.

*** Мова йде про пророка Юнуса, мир йому.

⁵⁰ Але Господь обрав його та зробив одним із праведників!

⁵¹ Невіруючі ледь не прагнуть збити тебе своїм поглядом, коли чують нагадування. І говорять: «Воістину, він — божевільний!»

⁵² Але це — лише нагадування для жителів світів!

або

НЕВІДВОРОТНЕ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Невідворотне!*

² Що таке невідворотне?

³ А звідки тобі знати, що таке невідворотне?

⁴ Самудити та адити вважали лихо брехнею.**

⁵ Самудити були знищені криком.

⁶ Адити були знищені лютим морозним вітром.

⁷ Він змусив його безперервно тривати сім ночей та вісім днів. Ти міг би побачити людей, скинутих на землю — наче повалені гнилі пальми.

⁸ Чи ти бачиш хоч якийсь слід від них?

⁹ І Фіраун, і ті, які жили раніше за нього, і перекинуті селища — усі були грішниками!***

¹⁰ Вони не послушали посланця свого Господа, тож Він міцно схопив їх!

¹¹ Воістину, коли вода вийшла з берегів, Ми понесли вас у кораблі,

¹² щоб це було нагадуванням для вас і щоб до цього прислухалося вухо того, хто спроможний запам'ятати!

¹³ Коли ж засурмлять у ріг, усього один раз,

¹⁴ коли земля й гори піднімуться, водночас розірвавшись на шматки,

¹⁵ у той День трапиться Подія.

¹⁶ І розколеться небо, яке буде в той День слабким!

¹⁷ На його краях будуть ангели. У той День вісім понесуть над собою трон Господа твого!

¹⁸ У той День ви станете перед Ним, і жодна з ваших таємниць не буде прихована.

¹⁹ Той, хто отримає свою книгу в правіцю, скаже: «Ось! Читайте мою книгу!»

²⁰ Я знав, що отримаю свою відплату!»

²¹ Він матиме життя, яким буде задоволений,

* Згідно з переважною більшістю коментарів, мова йде про День Воскресіння.

** Як свідчать тлумачі, під «лихом» тут мається на увазі День Воскресіння — через пов'язані з цим жахи.

*** Перекинуті селища — Содом і Гомора.

22 у високому райському саду,
 23 плоди якого схиляються низько.
 24 Їжте й пийте на радість — за те, що ви робили в попередні дні!
 25 Той, хто отримає свою книгу в ліву руку, скаже: «Краще б мені не
 давали цієї книги,
 26 тоді я не знав би, що таке відплата.
 27 Краще б це був кінець!
 28 Не допомогло мені багатство моє!
 29 Втратив я свою владу!»
 30 Схопіть його та закуйте в кайдани!
 31 А потім вкиньте його в пекло!
 32 Посадіть його на ланцюг довжиною у сімдесят ліктів!
 33 Він не вірував у Великого Аллаха,
 34 не закликав годувати бідняка.
 35 Сьогодні в нього немає близького друга,
 36 і, окрім гною, немає їжі.
 37 Його споживають лише грішники!
 38 Та ж ні! Клянусь тим, що ви бачите
 39 і тим, чого не бачите,
 40 що це — слова славного посланця,
 41 а не слова поета. Мало ж ви віруєте!
 42 І не слова віщуна. Мало ж ви замислюєтесь!
 43 Зіслане від Господа світів!
 44 Якби він приписав нам якісь слова,
 45 Ми схопили би його за правицю,
 46 а далі перерізали б йому серцеву жилу,
 47 і ніхто з вас не захистив би його.
 48 Воїстину, це — нагадування для богобоязливих,
 49 але Ми знаємо, що серед вас є ті, хто сприймає істину як брехню.
 50 Воїстину, це — горе для невіруючих!
 51 Воїстину, це — достеменна істина!
 52 Тож прославляй ім'я твого Великого Господа!

С Х О Д И

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Дехто запитав про кару, яка спіткає

² невіруючих. Ніхто не зможе відвернути її

³ всупереч Аллаху, Володарю сходів!

⁴ Ангели і Дух сходять ними протягом дня, який триває п'ятдесят тисяч років.

⁵ Виявляй же гідне терпіння!

⁶ Вони бачать її далекою,

⁷ а Ми бачимо її близькою!*

⁸ У той День небо стане схожим на олійний осад,

⁹ а гори — на вовну!

¹⁰ Близький друг не звернеться до близького друга,

¹¹ хоча вони й бачитимуть одне одного. У той День грішник захоче відкупитись від кари своїми синами,

¹² своєю дружиною та своїм братом,

¹³ та родом, який давав йому притулок,

¹⁴ та всіма жителями землі — лише для того, щоб потім врятуватись!

¹⁵ Ні! Це — полум'я,

¹⁶ яке здирає шкіру з голови.

¹⁷ Воно покличе тих, хто відвертався та йшов геть,

¹⁸ хто накопичував і ховав.

¹⁹ Воістину, людина створена нетерплячою!

²⁰ Коли торкнеться її зло, то вона впадає в неспокій,

²¹ а коли торкнеться добро, то стає скупюю,

²² окрім молільників,

²³ які постійні в своїх молитвах,

²⁴ які віддають зі свого майна відому частку

²⁵ нужденному та знедоленому,

²⁶ які вірують у Судний День

²⁷ і які тремтять перед карою свого Господа! —

²⁸ воістину, не знайти безпеки від кари їхнього Господа! —

* Мова йде про кару.

²⁹ які закривають свою наготу від усіх,

³⁰ окрім дружин і тих, ким оволоділи їхні правиці; їм не докорятимуть за це! —

³¹ а хто прагне більшого, ті — порушники!

³² Які зберігають довірене їм та угоди,

³³ які тримаються своїх свідчень

³⁴ і які уважні до своїх молитов.

³⁵ Саме на них чекає пошана в райських садах!

³⁶ А що буде із тими, які не увірували та біжать поперед тобою

³⁷ наговпами — справа та зліва?

³⁸ Невже кожен із цих людей прагне, щоб його ввели до саду насолоди?

³⁹ Ні! Ми створили їх із того, про що ви знаєте.

⁴⁰ Ні! Клянуся Господом сходу й заходу, що Ми спроможні

⁴¹ замінити їх на кращих, і ніхто Нас не перевершить!

⁴² Залиш їх наодинці, нехай переймаються своїми розмовами та забавами — доти, доки вони не зустрінуть той свій День, який їм обіцяно!

⁴³ День, коли вони швидко вийдуть із могил, наче поспішаючи до своїх жертovníків.

⁴⁴ Їхні погляди будуть опущені; їх спіткає приниження! Таким буде День, який їм обіцяно!

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Воістину, відіслали Ми Нуха до народу його: «Застерігай народ свій, поки не вразить його кара болісна!»

² Він сказав: «О народе мій! Воістину, я справді той, хто застерігає вас!

³ Поклоняйтеся Аллаху, бійтеся Його, і коріться мені,

⁴ щоб простив Він вам гріхи ваші, і відстрочив вам на певний час. Воістину, коли обіцаний Аллахом час настане, то не буде вже відстрочки. Якби ж ви тільки знали!»

⁵ Сказав Нух: «Господи! Воістину, закликав я народ свій вночі та вдень!

⁶ Але заклик мій призвів лише до втечі їхньої.

⁷ І, воістину, кожен раз, коли я закликав їх заради того, щоб Ти простив їх, вони вкладали в свої вуха пальці та закривались одягом, наполегливо трималися свого та вели себе зверхньо!

⁸ Потім я закликав їх відкрито,

⁹ знову закликав їх привселюдно, і спілкувався з ними таємно,

¹⁰ кажучи: «Благайте прощення у Господа вашого, воістину, Він — Прощаючий!

¹¹ Зішле Він з неба вам рясний дощ,

¹² допоможе вам багатством і синами; і наділить вас садами, і наділить вас ріками!

¹³ То чому ж не пошановуєте ви величі Аллаха,

¹⁴ коли створював Він вас поступово?

¹⁵ Чи не бачите ви, як створив Аллах сім небес — одне над одним?

¹⁶ І зробив Він місяць світлом, а сонце — світилом.

¹⁷ І Аллах зростив вас із землі, наче рослини,

¹⁸ а потім поверне вас туди й виведе вас звідти.

¹⁹ І Аллах зробив для вас землю килимом,

²⁰ щоб ходили ви по ній шляхами широкими».

²¹ Сказав Нух: «Господи мій! Не послухалися вони мене, та й пішли за тим, чие багатство йдіти не збільшать йому нічого, окрім втрат!

²² І замислили вони підступну змову.

²³ І сказали вони: не полишайте богів своїх — не полишайте ні Вада, ні Сува, ні Ягуса, ні Яука, ні Насра!

²⁴ Вони збили зі шляху істини багатьох. Тож не примножуй нечестивим нічого, окрім омани!»

²⁵ За свої гріхи потонули вони і були вкинуті у вогонь, і не знайшли вони собі помічників замість Аллаха!

²⁶ І сказав Нух: «Господи мій! Не залиш на землі жодного з невіруючих!

²⁷ Воістину, якщо Ти залишиш їх, то зіб'ють вони зі шляху істини рабів Твоїх, і лише примножать кількість невіруючих нечестивців!

²⁸ Господи Мій! Прости мене і батьків моїх, а також тих, хто входив до мого будинку віруючим; і віруючих чоловіків, і жінок! Не збільшуй нечестивцям нічого, окрім як загибелі!»

або

Д Ж И Н И

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Скажи: «Мені відкрито, що декілька джинів почули це та сказали: воістину, ми слухали дивовижний Коран,

² який вказує на дорогу пряму; ми увірували в нього та не будемо додавати нашому Господу нікого в поклонінні!

³ Наш Господь вищий від усього; Він не брав собі ні дружини, ні дитини!

⁴ Нерозумний серед нас говорив про Аллаха надмірне,

⁵ а ми думали, що ні люди, ні джини не будуть зводити наговорів на Аллаха!

⁶ Чоловіки серед людей шукали опіки в джинів-чоловіків, але ті лише збільшували їхній гріх.*

⁷ Вони думали так само, як і ви, що Аллах нікого не воскресить!

⁸ Ми досягнули неба, але побачили, що воно заповнене суворими вартовими та палаючими світилами.

⁹ Раніше ми сиділи в засідках, щоб підслуховувати. Але хто підслухає тепер, той знайде, що на нього чекає палаюче світило!

¹⁰ Ми не знаємо, прагнуть зла для тих, хто на землі, чи їхній Господь побажав для них прямого шляху!

¹¹ Є серед нас праведники, а є також інші. Ми йдемо різними шляхами.

¹² Ми знаємо, що не зможемо врятуватись від Аллаха на землі, і що не зможемо утекти від Нього!

¹³ Коли ми почули про шлях прямий, то увірували в нього. А хто вірує в свого Господа, той не боїться ні втрат, ні утисків!

¹⁴ Є серед нас як покірні Аллаху, так і ті, які відхилились. А хто на-вернувся до ісламу, той рушив прямою дорогою!**

¹⁵ Ті, які відхилились, будуть паливом для геєни!»

¹⁶ Якби вони невідступно трималися шляху, то Ми дарували б їм досхочу води,

* «Збільшували їхній гріх»: можливий варіант перекладу — «збільшували їхній страх» (див. перекази в тлумаченні ат-Табарі).

** «Покірні Аллаху» (муслімун): «мусульмани».

¹⁷ щоб цим випробувати їх! А того, хто відвертається від нагадування Господа свого, Він провадить до важкого покарання!

¹⁸ Місця поклоніння належать Аллаху, тож не кличте поряд з Аллахом нікого!

¹⁹ Коли раб Аллаха піднявся та закликав Його, вони зібралися навколо нього.

²⁰ Скажи: «Я закликаю Аллаху та не додаю Йому нікого в поклонінні!»

²¹ Скажи: «Я не маю влади ні заподіяти вам шкоду, ні скерувати вас на прямий шлях!»

²² Скажи: «Ніхто не захистить мене від Аллаха, і я не знайду притулок ні в кого іншого!»

382

²³ Я лише приніс те, що передає Аллах, а також Його послання. А хто не послухає Аллаха та Його Посланця, тих чекає вогонь геєни, де вони будуть вічно!»

²⁴ А коли вони побачать те, що їм обіцяно, то дізнаються, чиї помічники слабші та менші за кількістю!

²⁵ Скажи: «Я не знаю, чи близьке те, що вам обіцяно, чи Господь відстрочив його!»

²⁶ Він знає потаємне та не відкриває його нікому,

²⁷ крім тих посланців, якими Він задоволений та до яких приставляє вартових — попереду та позаду,

²⁸ щоб дізнатись, чи донесли вони послання Господа свого. Він осягає все, що трапляється з ними; Він порахував кожну річ!

або

ЗАГОРНУТИЙ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ О загорнутий!

² Звершуй молитву цілу ніч, окрім якогось часу –

³ половину ночі, трохи менше за це,

⁴ або й більше. Читай Коран розмірено!

⁵ Ми неодмінно дамо тобі вагоме слово.

⁶ Воістину, молитва вночі набагато сильніша та набагато ясніша.

⁷ Воістину, вдень ти довго зайнятий іншим.

⁸ Згадуй же ім'я Господа твого та цілком віддай себе Йому.

⁹ Господь сходу й заходу; немає бога, крім Нього! Візьми ж Його своїм Опікуном!

¹⁰ Виявляй терпіння до їхніх слів та гідно уникай їх.

¹¹ Залиш Мене з тими, які вважають істину брехнею і насолоджуються благами; даруй їм невелику відстрочку!

¹² Воістину, в Нас є кайдани та пекло,

¹³ їжа, яка стає в горлі, а також болісна кара!

¹⁴ У той День земля та гори здригнуться, а самі гори стануть наче пагорби із сипучого піску.

¹⁵ Ми відіслали до вас посланця як свідка проти вас — так само, як Ми відіслали посланця до Фірауна.

¹⁶ Але Фіраун не послухав посланця, тож Ми міцно схопили його!

¹⁷ Як же ви врятуєтесь — якщо не увіруєте — в той День, коли стануть сивими малі діти?

¹⁸ Тоді розкриється небо й буде виконано обіцянку!

¹⁹ Воістину, це — нагадування! І хто побажає, той стане на шлях до Господа свого!

²⁰ Воістину, твій Господь знає, що й ти, й ті, хто з тобою, звершуєте молитву протягом двох третин ночі, половини чи третини. Аллах визначає ніч і день! Він знає, що ви не зможете порохувати цього, тож приймає каяття ваше! Читайте з Корану те, що легше. Він знає, що дехто серед вас хворіє, дехто подорожує землею,

шукаючи ласки Аллаха, а дехто веде боротьбу на Його шляху! Читайте з нього те, що легше. Звершуйте молитву, давайте закят і давайте Аллаху добру позику! Яке б добро ви не приготували для себе, знайдете його в Аллаха як крашу та більшу винагороду! Просіть же прощення у Аллаха; воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!

ЗАКУТАНИЙ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

- ¹ О закутаний!
² Вставай та застерігай!
³ Звеличуй Господа свого,
⁴ очисти свій одяг,
⁵ уникай мерзоти*
⁶ та не виявляй милості, маючи сподівання отримати ще більше!
⁷ Заради Господа свого будь терпеливим!
⁸ Коли засурмлять у ріг –
⁹ той важкий День
¹⁰ не буде легким для невіруючих!
¹¹ Залиш Мене з тим, кого Я створив одинаком,
¹² кому дарував велике багатство
¹³ та синів, які знаходяться поряд із ним,
¹⁴ для кого розкрив усе!
¹⁵ Але він бажає, щоб Я дав йому ще більше!
¹⁶ Ні! Він заперечує Наші знамення,
¹⁷ тож Я ускладню його шлях!
¹⁸ Він усе обдумав та розрахував.
¹⁹ Нехай він згине — як він усе розрахував!
²⁰ Нехай він згине ще раз — як він усе розрахував!
²¹ Потім він замислився,
²² далі нахмурився та насупився,
²³ а потім відвернувся та загордився!
²⁴ І сказав: «Це — лише переказане чаклунство!
²⁵ Це лише слово людини!»
²⁶ Ми вкинемо його в пекельне полум'я.
²⁷ А звідки тобі знати, що таке пекельне полум'я?
²⁸ Воно не обминає та не залишає,
²⁹ спалюючи шкіру.
³⁰ Над ним — дев'ятнадцять.

* Як свідчить ібн Касір, посилаючись на багатьох тлумачів, маються на увазі ідоли.

³¹ Вартовими пекла Ми зробили лише ангелів, а їхню кількість перетворили на випробування для тих, які не увірували — щоб ті, кому дано Писання, були впевненими; щоб додати віри тим, які увірували, і щоб не сумнівались ті, яким дано Писання та віруючі; і щоб запитали ті, в чиїх серцях хвороба та невіруючі: «Що Аллах прагнув донести цією притчею?» Ось так Аллах збиває зі шляху, кого побажає та веде, кого побажає, шляхом прямим! Військо Господа твого відоме лише Йому! А це — лише нагадування для людей!

³² Ні! Клянуся місяцем!

³³ Клянуся ніччю, коли вона відступає!

³⁴ Клянуся зорею, коли вона займається!

³⁵ Воістину, це — одна із найвеличніших справ,

³⁶ яка застерігає людство,

³⁷ тих серед вас, хто бажає йти вперед чи відступати назад.

³⁸ Кожна душа є заручницею того, що вона собі здобула,

³⁹ окрім людей, які праворуч,

⁴⁰ які в райських садах розпитують одне одного

⁴¹ про грішників:

⁴² «Що привело вас у пекельне полум'я?»

⁴³ Ті скажуть: «Ми не були серед молільників,

⁴⁴ не годували бідняка

⁴⁵ та разом з іншими вдавалися до пустослів'я.

⁴⁶ Ми вважали Судний День брехнею,

⁴⁷ доки не прийшла до нас впевненість».

⁴⁸ Їм не допоможе заступництво заступників.

⁴⁹ Чому ж вони відвертаються від нагадування,

⁵⁰ наче перелякані вісюки,

⁵¹ які втікають від лева.

⁵² Але кожен із них прагне отримати розгорнуті сувої.

⁵³ Ні! Вони не мають страху перед наступним життям!

⁵⁴ Ні! Воістину, це — нагадування!

⁵⁵ І хто захоче, той згадає його.

⁵⁶ Але вони не згадають його, якщо цього не побажає Аллах. Гідний Він богобоязливості та гідний дарувати прощення!

ВОСКРЕСІННЯ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Ні! Клянуся Днем Воскресіння!

² Ні! Клянуся душею, яка дорікає.

³ Невже людина думає, що Ми не зберемо її кісток?

⁴ Та ж ні! Ми зможемо вирівняти навіть пальці її!

⁵ Та ж ні! Людина бажає грішити й надалі!

⁶ Запитує, коли настане День Воскресіння.

⁷ Коли закотяться очі,

⁸ місяць накриє темрява,

⁹ а сонце й місяць поєднуються.

¹⁰ У той День людина скаже: «Куди втікати?»

¹¹ Та ж ні, немає схованки!

¹² У той День притулок буде біля твого Господа.

¹³ У той День людину сповістять про те, що вона собі приготувала

та що лишила по собі.

¹⁴ Але людина сама буде свідком проти себе,

¹⁵ хоча б і намагалася виправдатись.

¹⁶ Не повторюй його, намагаючись швидше запам'ятати.

¹⁷ Нам належить зібрати його та прочитати.

¹⁸ Коли Ми прочитаємо його, то читай його й ти.

¹⁹ А далі Нам належить пояснити його.*

²⁰ Та ж ні! Ви любите скороминучість,

²¹ і нехтуєте життям наступним.

²² Деякі обличчя у той День будуть сяючими,

²³ дивлячись на Господа свого.

²⁴ А інші обличчя у той День будуть засмученими,

²⁵ думаючи, що із ними трапиться лихо.

²⁶ Та ж ні! Коли підступить смерть,

²⁷ то скажуть: «Чи знайдеться лікар?»

* У аятах 16-19 мова йде про зіслання та запам'ятовування Корану. Ат-Табарі, посилавшись на ібн Аббаса, коментує: «Коли Пророку — мир йому і благословення Аллаха! — давали в одкровенні Коран, він намагався якомога швидше його запам'ятати».

- 28 Людина зрозуміє, що прийшла розлука.
29 Нога зійдеться з ногою.*
30 У той День людину приженуть до Господа твого.
31 Вона не вірила й не молилась,
32 сприйняла істину як брехню та відвернулась,
33 а далі погордо вирушила до своєї родини.
34 Горе тобі, горе!
35 І ще раз: горе тобі, горе!
36 Невже людина думає, що вона залишена без нагляду?
37 Невже вона не була краплею сім'я, що летіть?
38 А потім — кров'яним згустком; Ми створили її та розмірили,
39 зробивши з неї пару: чоловіка та жінку.
40 То невже Він не спроможний оживити померлих?

* Цей вираз означає якесь лихо, катастрофу; тлумачі пояснюють його через слово шидда — «важкі часи», «труднощі».

Л Ю Д И Н А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Чи не минув для людини той час, коли вона була річчю, не гідною згадки?

² Воістину, Ми створили людину зі змішаної краплі сім'я, випробувючи її, а потім дарували їй слух і зір.

³ Воістину, Ми повели її шляхом, буде вона вдячною чи невдячною.

⁴ Ми приготували для невіруючих ланцюги, кайдани та полум'я.

⁵ Воістину, праведники питимуть із чаші напій, змішаний із камфорою.

⁶ Раби Аллаха будуть пити із джерела, скеровуючи його потік туди, куди побажають.

⁷ Вони виконують обітниці та бояться Дня, зло якого охопить усе.

⁸ Вони дають їжу нужденному, сироті та полоненому, хоча й самі хочуть її.

⁹ «Ми годуємо вас заради лику Аллаха; ми не прагнемо вашої відплати чи вдячності!

¹⁰ Ми боїмося Дня, який прийде від нашого Господа та буде похмурим і суворим!»

¹¹ Аллах захистить їх від зла того Дня й допоможе зустріти сяйво та радість,

¹² винагородить їх райським садом і шовком — за те, що вони були терпеливими!

¹³ Лежачи на ложах, вони не побачать там ні сонця, ні морозу.

¹⁴ Їхні тіні стануть близькими, а плоди будуть покірними.

¹⁵ Обходити їх будуть із посудом зі срібла та кубками з кришталю,

¹⁶ зі сріблом і кришталем належних розмірів.

¹⁷ Напувати їх будуть із чаші напоєм, змішаним із імбирем.

¹⁸ Із джерела, названого Сальсабілем.

¹⁹ Їх будуть обходити вічно молоді юнаки; поглянувши на них, ти приймеш їх за розсипані перлини.

²⁰ Поглянувши, ти побачиш там благо та велику владу!

²¹ На них буде зелений одяг із атласу й парчі; прикрашені вони будуть браслетами зі срібла, а Господь напуватиме їх чистим напоєм!

²² Такою буде відплата для вас; віддячені ваші зусилля!

²³ Воістину, Ми зіслали тобі Коран частинами.

²⁴ Терпи ж, доки не прийде рішення Господа твого; не корися ж грішникам і невіруючим серед них!

²⁵ Згадуй ім'я свого Господа вранці і ввечері,

²⁶ а також уночі. Вклоняйся Йому та прославляй Його протягом довгої ночі.

²⁷ Воістину, ці люди люблять скороминучість та нехтують важким Днем.*

²⁸ Ми створили їх та зміцнили їхні кістки. Але якщо Ми побажаємо, то замінимо їх іншими людьми.

390 ²⁹ Воістину, це — нагадування! І хто побажає, той стане на шлях до Господа свого!

³⁰ Але ви не побажаєте цього, якщо не побажає Аллах. Воістину, Аллах — Всезнаючий, Мудрий,

³¹ вводить у Свою милість, кого побажає; а для несправедливих Ми приготували болісну кару!

* «Важким Днем»: як відзначає аль-Багавві, мова йде про День Воскресіння.

ВІДІСЛАНИ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

- ¹ Клянуся добрими вісниками,
² які сильно віють,
³ які стрімко поширюються,
⁴ які впевнено розрізняють,
⁵ які приносять нагадування –
⁶ задля виправдання або застереження! *
⁷ Обіцяне вам неодмінно збудеться!
⁸ Коли зорі згаснуть,
⁹ коли небо трісне,
¹⁰ коли гори розвіються,
¹¹ коли посланцям буде встановлено строк –
¹² на який же день це призначено?
¹³ На День Розрізнення!
¹⁴ А звідки тобі знати, що таке День Розрізнення?
¹⁵ Лихом буде цей День для тих, хто заперече правду!
¹⁶ Невже Ми не знищили давні народи?
¹⁷ Потім за ними підуть ще й інші.
¹⁸ Ось так Ми вчиняємо з грішниками.
¹⁹ Лихом буде цей День для тих, хто заперече правду!
²⁰ Невже Ми не створили вас із мізерної рідини,
²¹ вмістивши її у надійне місце,
²² до визначеного строку?
²³ Ми визначили міру; як же прекрасно Ми визначаємо міру!
²⁴ Лихом буде цей День для тих, хто заперече правду!
²⁵ Хіба Ми не зробили землю вмістилищем
²⁶ живих і мертвих,
²⁷ хіба не встановили там непорушні й високі гори, хіба не дарували
вам для пиття прісну воду?
²⁸ Лихом буде цей День для тих, хто заперече правду!
²⁹ Йдіть же до того, що ви вважали за брехню!

* Як відзначають тлумачі, мова йде про вітри або ангелів.

30 Йдіть же в тїнь із трьома гїлками,
 31 яка не дарує затїнку та не закриває від полум'я,
 32 сипле іскри, наче фортеця,
 33 схожа на жовтих верблюдів.*
 34 Лихом буде цей День для тих, хто заперече правду!
 35 У той День вони не будуть розмовляти,
 36 і не дозволять їм шукати виправдань.
 37 Лихом буде цей День для тих, хто заперече правду!
 38 Ось він — День Розрізнення! Ми зїбрали й вас, і тих, хто жив
 ще раніше.

392

39 Якщо маєте якусь хитрість, то спробуйте хитрувати проти Мене!
 40 Лихом буде цей День для тих, хто заперече правду!
 41 Воїстину, богобоязливї перебуватимуть серед затїнку, джерел
 42 і плодів — тих, які побажають!
 43 Їжте й пийте здоровими — за те, що чинили ви!
 44 Ось так Ми винагороджуємо праведників.
 45 Лихом буде цей День для тих, хто заперече правду!
 46 Їжте й насолоджуйтесь, але ж недовго, бо ви — грішники!
 47 Лихом буде цей День для тих, хто заперече правду!
 48 Коли говорять їм: «Вклонїться», вони не вклоняються.
 49 Лихом буде цей День для тих, хто заперече правду.
 50 У яку ж розповідь після цієї вони не увірують?

* Коментатори відзначають, що в 30-33 аятах ідеться про образ пекельного полум'я. Як стверджує ат-Табарї, посилаючись на деякі перекази, геєну «фортецею» названо через стїни, над якими здіймається вогонь; порівняння із жовтими верблюдами пов'язано з тим, що в мові давніх арабів верблюди інколи метафорично називались «фортецями». Проте деякі екзегети читають каср («фортеця») як касар, що може означати зрубаний стовбур пальми.

З В І С Т К А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

- ¹ Про що це розпитують вони одне одного?
² Про звістку велику,
³ щодо якої різняться думки їхні.
⁴ Та ж ні, дізнаються вони!
⁵ І ще раз: ні! Дізнаються вони!
⁶ Хіба не зробили Ми землю — ложем, ⁷ а гори — підпорами?
⁸ І створили Ми вас парами,
⁹ і зробили Ми сон ваш відпочинком,
¹⁰ і зробили Ми ніч покривалом,
¹¹ і зробили Ми день часом для здобуття їжі.
¹² І збудували Ми над вами сім твердинь.
¹³ І встановили Ми сяюче світило.
¹⁴ І зіслали з хмар воду дощову,
¹⁵ щоб проростити нею зерна й рослини.
¹⁶ І сади густі.
¹⁷ Воістину, День Розрізнення вже призначений!
¹⁸ У той День засурмлять у сурму, і прийдете ви натовпами!
¹⁹ І розкриється небо, і стане ворітьми.
²⁰ І зрушаться гори, і стануть маревом.
²¹ Воістину, геена — пастка!
²² Житло для неправедних.
²³ Будуть вони там довгими роками,
²⁴ не смакуючи ні прохолоди, ні питва,
²⁵ окрім окропу та гною.
²⁶ Достойна це відплата їм!
²⁷ Вони ж не очікували такого розрахунку
²⁸ та заперечували Наші знамення.
²⁹ Але ж навіть кожну річ Ми підрахували й записали!
³⁰ Скуштуйте ж! Не додамо Ми вам нічого, крім кари!
³¹ Воістину, богобоязливих чекає успіх,
³² сади та виноградники,
³³ повногруді ровесниці

³⁴ та повні чаші.

³⁵ Не почують вони там ні пустослів'я, ні брехні.

³⁶ Це — нагорода від Господа твого, дар відплатений!

³⁷ Господа небес і землі, й того, що між ними, Милостивого; вони не зможуть промовити слова до Нього!

³⁸ У День, коли стануть Дух і ангели рядами, не розмовлятиме ніхто, крім як з дозволу Милостивого, і скаже він лише правду.

³⁹ Це — День істини і, хто побажає, знайде шлях до Господа свого.

⁴⁰ Ми застерігали вас від кари близької. У той День побачить людина вчинки рук своїх, і скаже невіруючий: «О, краще я був би порохом земним!»

В И С М И К У Ю Ч І

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Клянуся тими, що висмикують силоміць!

² Клянуся тими, що дістають ніжно,

³ клянуся тими, що пливуть плинно,

⁴ клянуся тими, що випереджають стрімко,

⁵ і тими, що виконують накази!*

⁶ У День той здригнеться те, що здригається,

⁷ послідує за ним ще одне,

⁸ серця у День той затремтять,

⁹ погляди впадуть додолу.

¹⁰ Говорять вони: «Невже ми станемо такими, як були,

¹¹ після того, як будемо кістками тлінними?»

¹² Сказали вони: «Якщо це так, то це — повернення зі збитком!»

¹³ Та ось лише один глас –

¹⁴ і вони опиняться на поверхні землі.

¹⁵ Чи дійшла до тебе розповідь про Мусу?

¹⁶ Коли Господь закликав його в священній долині Тува:

¹⁷ «Йди до Фірауна, бо, воістину, порушив він!

¹⁸ І скажи: чи не слід тобі очиститись?

¹⁹ Я вкажу тобі шлях до Господа твого, тож станеш ти богобоязливим!»

²⁰ [Муса] показав йому велике знамення.

²¹ Але той відкинув його та не послухався.

²² А потім відвернувся, поспішаючи.

²³ І зібравши натовп, закликав до нього,

²⁴ кажучи: «Я — господь ваш всевишній!»

²⁵ Тож покарав його Аллах в житті наступному та нинішньому!

²⁶ Воістину, в цьому — приклад для богобоязливих.

²⁷ Вас важче створити — чи небо? Збудував Він його,

²⁸ підняв схили та зрівняв його,

²⁹ зробив темним його вночі, й вивів світанок!

* Як свідчать тлумачі, мова йде про ангелів, які відділяють душі від тіл.

³⁰ І землю після цього простер Він,

³¹ вивів з неї воду й пасовиська.

³² І гори ствердив Він –

³³ на користь вам і худобі вашій!

³⁴ Тож коли прийде лихо велике,

³⁵ в День той згадає людина, в чому поспішала вона.

³⁶ І покажуть пекло тим, хто бачить,

³⁷ а тому, хто порушував,

³⁸ і віддавав перевагу життю нинішньому,

³⁹ тому, воістину, пекло буде притулком!

⁴⁰ А тому, хто боявся постати перед Господом своїм і утримував себе від пристрастей,

⁴¹ тому, воістину, рай буде притулком!

⁴² Запитують тебе про Час той: «Коли настане він?»

⁴³ Та навіщо тобі згадувати про це?

⁴⁴ Лише Господь твій знає про Час!

⁴⁵ Воістину, ти — лише застерігай тих, хто боїться його!

⁴⁶ У День, коли побачать вони Час той, буде їм здаватися, що пробу-
ли вони лише вечір чи ранок.

В І Н Н А С У П И В С Я

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

- ¹ Насупився та відвернувся він,
² бо підійшов до нього сліпий.
³ А звідки тобі знати, можливо, очистився б він?
⁴ Чи запам'ятав би наставництво, і воно було б корисне йому!
⁵ А тому, хто багатий,
⁶ ти йому приділяєш увагу.
⁷ Хоча не тобі відповідати за те, що не очиститься він.
⁸ А хто приходить до тебе, поспішаючи,
⁹ та ще й з острахом,
¹⁰ то ти нехтуєш ним!
¹¹ Та ж ні! Воістину, це — нагадування!
¹² І хто бажає, той згадає його.
¹³ У сувоях шанованих,
¹⁴ піднесених і пречистих,
¹⁵ у руках писарів,
¹⁶ шляхетних і праведних!
¹⁷ Хай згине людина! Як же невдячна вона!
¹⁸ З чого створив Він її?
¹⁹ З краплі сім'я створив Він її та розмірив.
²⁰ Потім полегшив Він шлях її,
²¹ згодом зробив її мертвою і поховав її,
²² потім, коли побажає, воскресить її!
²³ Та ж ні! Не виконує вона того, що наказав Він їй!
²⁴ Хай погляне людина на їжу свою!
²⁵ Проливаємо Ми дощі зливами,
²⁶ потім розколюємо Ми землю тріщинами,
²⁷ і пророщуємо на ній зерно,
²⁸ виноград і трави,
²⁹ і оливи, і пальми,
³⁰ і сади густі,
³¹ і плоди, і пасовиська –
³² на користь вам і худобі вашій!

- ³³ І коли пролунає глас,
³⁴ у День той чоловік покине свого брата,
³⁵ і матір, і батька,
³⁶ і дружину свою, і дітей своїх,
³⁷ у кожної людини в той День своя справа, яка цілком захопить її.
³⁸ Обличчя одних у той День будуть сяяти,
³⁹ сміючись та радіючи,
⁴⁰ а на обличчі інших у День той буде пил,
⁴¹ який вкриє їх чорнотою.
⁴² Оце вони, невіруючі нечестивці!

або

ЗГОРТАННЯ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

- ¹ Коли сонце згорнеться,
² коли зірки посиплються,
³ і коли гори зрушаться,
⁴ і коли верблюдиці на десятому місяці вагітності залишаться без нагляду,
⁵ і коли дикі звірі зберуться,
⁶ і коли моря запалають,
⁷ і коли душі з'єднаються,
⁸ коли поховану живцем запитають,
⁹ за який гріх її вбили!*
- ¹⁰ І коли сувої розгорнуться,
¹¹ і коли небо буде зірване,
¹² і коли пекло запалає,
¹³ і коли рай наблизиться –
¹⁴ дізнається душа, що приготувала собі вона!
¹⁵ Та ж ні! Клянуся світилами відступаючими,
¹⁶ що швидко плинуть і зникають!
¹⁷ І ніччю, що розсіюється,
¹⁸ і світанком, коли займається він.
¹⁹ Воістину, це — слова посланця шляхетного!
²⁰ Володаря сили біля Володаря трону, могутнього,
²¹ якому коряться, вірному!**
- ²² І що ваш товариш не божевільний,
²³ істинно, бачив він його на небосхилі ясного!
²⁴ І що він не скупиться на розповіді про потаємне,
²⁵ і що це — не слова проклятого шайтана.
²⁶ Та куди ж ви йдете?
²⁷ Воістину, це лише нагадування світам,
²⁸ тим з-посеред вас, хто бажає йти прямим шляхом.
²⁹ Але не побажаєте ви цього, якщо не побажає Аллах, Господь світів!

* Мається на увазі звичка доісламських часів, коли новонароджених дівчат закопували живцем у землю. Коран однозначно заборонив таку практику й засудив як великий гріх.

** У цих аятах мова йде про ангела Джібріла, мир йому.

або

Р О З К О Л Ю В А Н Н Я

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

400

- ¹ Коли небо розколеться,
² і коли зорі посиплються,
³ і коли моря зіллються,
⁴ і коли могили перекинуться –
⁵ дізнається душа, що вона зробила й чого не зробила.
⁶ О людино! Що ж спокусило тебе відносно Господа твого Щедрого,
⁷ Який створив тебе й розмірив образ твій, і впорядкував тебе
⁸ в такому вигляді, в якому побажав Господь твій?
⁹ Але ж ні! Ви все ж заперечуєте Суд!
¹⁰ Та, воістину, над вами є наглядачі –
¹¹ благородні писарі,
¹² які знають те, що ви робите!
¹³ Воістину, праведники опиняться у блаженстві!
¹⁴ А грішники, воістину, опиняться у пеклі!
¹⁵ Увійдуть вони туди в Судний День!
¹⁶ І не зможуть вони уникнути цього!
¹⁷ Звідки тобі знати про те, що таке Судний День?
¹⁸ І ще раз: звідки тобі знати про те, що таке Судний День?
¹⁹ Це — День, коли жодна душа не зможе допомогти іншій, а рішення
в той День буде належати Аллаху!

МІРЯЮЧІ НЕПРАВДИВО

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Лихо тим, що міряють неправдиво!

401

² Беручи сповна, коли відмірюють люди їм!

³ А коли самі міряють або зважують, то завдають збитків іншим!

⁴ Хіба не думають вони, що воскреснуть?

⁵ У День великий,

⁶ День, коли постануть люди перед Господом світів!

⁷ Але ж ні! Воїстину, книга нечестивців знаходиться в сіджині!

⁸ А звідки тобі знати, що таке сіджин?

⁹ Це — книга написана.

¹⁰ Горе в той День тим, які не визнають —

¹¹ які не визнають Судного Дня!

¹² Не визнає його лише всілякий злочинець, грішник!

¹³ Коли читають йому Наші знамення, говорить він: «Казки дав-
ніх!»

¹⁴ Але ж ні! Вкриті їхні серця тим, що вони чинять!

¹⁵ У той День будуть вони віддаленими від Господа свого!

¹⁶ І потім неодмінно ввійдуть до пекла.

¹⁷ А після того скажуть їм: «Ось те, що ви заперечували!»

¹⁸ Та ж ні! Воїстину, книга праведників знаходиться в ілліюні!

¹⁹ А звідки тобі знати, що таке ілліюн?

²⁰ Це — книга написана.

²¹ Свідчать про неї наближені!

²² Воїстину, праведники будуть щасливими,

²³ лежачи на ложах, споглядаючи.

²⁴ На обличчях їхніх побачиш ти світло блаженства.

²⁵ Напувати їх будуть витриманим вином,

²⁶ до якого доданий мускус. Нехай же змагаються заради цього!

²⁷ Змішане вино з таснімом,

²⁸ звідки п'ють наближені!

²⁹ Воїстину, ті, які чинять гріх, насміхалися над тими, які увірували.

³⁰ І коли проходили повз них, то підморгували одне одному.

³¹ Коли ж поверталися вони до своїх сімей, то глузували з віруючих,

- ³² а побачивши їх, говорили вони: «Воістину, ці — заблукали»!
³³ Але ж не були вони відіслані до них наглядачами!
³⁴ У День той будуть сміятися віруючі з невіруючих,
³⁵ лежачи на ложах, споглядаючи!
³⁶ Хіба не відплатять невіруючим за те, що робили вони?

Р О З Р И В А Н Н Я

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Коли небо розірветься,

² і слухатиметься Господа свого як слід

³ і коли земля розтягнеться,

⁴ і виверне з себе те, що в ній є, та й спорожніє,

⁵ і слухатиметься Господа свого, як слід!

⁶ О людино! Воістину, ти наполегливо прагнеш до Господа свого,
тож зустрінеш Його!

⁷ І той, кому дана буде книга його в праву руку,

⁸ отримає розрахунок легкий.

⁹ Повернеться він до родини своєї, радіючи!

¹⁰ А той же, кому дана буде книга його з-за спини,

¹¹ буде накликати собі погибель,

¹² і ввійде у вогняне полум'я.

¹³ Він радів, будучи з родиною своєю,

¹⁴ і, воістину, вважав, що не повернеться.

¹⁵ Але ж, воістину, Господь його спостерігав за ним!

¹⁶ Ні! Клянуся вечірньою зорею,

¹⁷ і ніччю, і тим, що обіймає вона,

¹⁸ і місяцем, коли повний він,

¹⁹ що ви будете переходити з одного становища в інше!

²⁰ То чому ж вони не увірують?

²¹ І, коли читають їм Коран, не вклоняються низько?

²² Та ж ні! Ті, які не вірують, вважають його брехнею!

²³ Та Аллах краще знає те, що приховують вони!

²⁴ Тож порадує їх карою болісною!

²⁵ Окрім тих, які увірували та чинили добрі справи, їм — нагорода
невичерпна!

СУЗІР'Я

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

404

- ¹ Клянуся небом, володарем сузір'їв,
² клянуся Днем обіцяним,
³ клянуся свідком і засвідченим!
⁴ Нехай згинуть зібрані біля рову,
⁵ вогняного, розпеченого паливом,
⁶ коли всілися вони біля нього,
⁷ будучи свідками того, як вони чинять з віруючими.
⁸ І вони мстилися їм лише за те, що ті увірували в Аллаха, Великого, Хвалимого!
⁹ Якому належить влада над небесами й землею, й Аллах — усьому сущому Свідок!
¹⁰ Воїстину, тим, які сіяли смуту проти віруючих, чоловіків і жінок, а потім не покаялись, їм — кара геєною, їм — кара вогняна.
¹¹ Воїстину, тим, які увірували та чинили добрі справи, їм — сади, де течуть ріки. Це — успіх великий!
¹² Воїстину, кара Господа твого сувора!
¹³ Воїстину, Він починає та повторює.
¹⁴ І Він — Прощаючий, Люблячий,
¹⁵ Володар трону, Преславний!
¹⁶ Чинить Він так, як воліє того.
¹⁷ Чи дійшла до тебе розповідь про війська
¹⁸ Фірауна та самудитів?
¹⁹ Хоча невіруючі й заперечують Це,
²⁰ та Аллах охоплює їх звідусіль!
²¹ А це — преславний Коран,
²² який міститься у Скрижалі Захищеній.

або

ПОДОРОЖНІЙ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Клянуса небом і подорожнім!

² Звідки тобі знати, хто такий подорожній?

³ Це — зірка сяюча.

⁴ І немає душі, поряд з якою не було би сторожа!

⁵ Хай погляне людина, з чого вона створена!

⁶ Створена з рідини, що летиться,

⁷ яка виходить з-поміж хребта й грудей.

⁸ Воістину, Він здатний повернути її!

⁹ У той День будуть випробувані таємниці,

¹⁰ тож не буде в людини ні сили, ні помічника!

¹¹ Клянуса небом, яке поновлює дощі,

¹² клянуса землею, яка розколюється,

¹³ що це — слово розрізняюче!

¹⁴ Воно не є розвагою!

¹⁵ Вони замислюють хитрощі,

¹⁶ та Я теж замислюю хитрощі,

¹⁷ тож дай невіруючим відстрочку недовгу!

СУРА 87. АЛЬ-АЛЯ,

або

В С Е В И Ш Н І Й

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

406

- ¹ Прославляй ім'я Господа твого Всевишнього,
- ² Який створив та розмірив,
- ³ Який передвизначив, вказав шлях,
- ⁴ Який зростив пасовиська,
- ⁵ зробивши їх потім сухими та почорнілими.
- ⁶ Ми дамо тобі прочитати Коран і ти не забудеш нічого,
- ⁷ окрім того, чого воліє Аллах. Він знає відкрите й таємне.
- ⁸ Ми полегшимо тобі шлях до найлегшого,
- ⁹ тож нагадуй людям, якщо нагадування допоможе!
- ¹⁰ Згадає ж той, хто богобоязливий!
- ¹¹ А відвернеться ж той найнещасніший,
- ¹² який увійде в вогонь найбільший!
- ¹³ І після того й не помре він там, і не буде жити!
- ¹⁴ Виграв той, хто очистився,
- ¹⁵ згадував свого Господа й молився!
- ¹⁶ Але ж ви віддаєте перевагу життю земному,
- ¹⁷ хоча життя наступне — краще й вічне.
- ¹⁸ Воістину, це міститься в сувоях давніх,
- ¹⁹ сувоях Ібрагіма й Муси.

або

В К Р И В А Ю Ч Е

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

- ¹ Чи дійшла до тебе розповідь про вкриваюче?
² Обличчя одні в той День принижені,
³ виснажені, втомлені,
⁴ увійдуть вони в пекельний вогонь,
⁵ і напуватимуть їх із джерела киплячого,
⁶ не буде їм там їжі, крім як колючок,
⁷ від яких не товстіють, і не вгамовують голоду.
⁸ Обличчя інших в День той радісні,
⁹ стараннями своїми вдоволені,
¹⁰ в садах найвищих!
¹¹ Не почують вони там пустослів'я,
¹² там — джерело проточне,
¹³ там — ложа піднесені,
¹⁴ чаші розставлені,
¹⁵ подушки розкладені,
¹⁶ килими розіслані.
¹⁷ Та невже ж вони не поглянуть на верблюдів — як створені вони?
¹⁸ І на небо — як піднесено воно?
¹⁹ І на гори — як зведені вони?
²⁰ І на землю — як простерта вона?
²¹ Нагадуй же, бо ти — нагадувач!
²² І ти не маєш влади над ними!
²³ А тих, хто відвернувся і не вірував,
²⁴ Аллах скарає найбільшою карою!
²⁵ Воістину, до Нас повернуться вони!
²⁶ Потім Нам належатиме розрахунок з ними!

або

З О Р Я

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

408

- ¹ Клянуся світанковою зорею!
- ² Клянуся десятьма ночами!
- ³ Клянуся парним і непарним!
- ⁴ Клянуся ніччю, коли минає вона!
- ⁵ Чи не достатньо цієї клятви для людини розумної?
- ⁶ Невже не бачив ти, як учинив Господь твій з адитами?
- ⁷ З Ірамом, володарем колонад,
- ⁸ подібних яким не було створено в усіх землях?
- ⁹ З самудитами, які розсікали скелі в долинах?
- ¹⁰ З Фірауном, володарем списів?
- ¹¹ Вони порушували дозволене на землях
- ¹² і збільшували на них безчестя.
- ¹³ Тож пролив на них Господь твій суворість кари Своєї!
- ¹⁴ Воістину, Господь твій — на варті!
- ¹⁵ Коли випробовує людину Господь її, пошановуючи та наділяючи благами, то вона говорить: «Господь мій».
- ¹⁶ І коли випробовує Він її, обмежуючи їй блага Свої, то говорить вона: «Господь мій принизив мене!»
- ¹⁷ Та ж ні! Це ви самі не шануєте сиріт!
- ¹⁸ І не закликаєте одне одного нагодувати бідняка,
- ¹⁹ жадібно поглинаєте спадок,
- ²⁰ і любите багатство любов'ю сильною!
- ²¹ Та ж ні! Коли розсиплеться земля на порошок,
- ²² і прийде Господь твій з ангелами, що стануть лавами —
- ²³ наблизять у День той геену! І в той День згадає людина! Але ж навіщо їй згадка та?
- ²⁴ І скаже вона: «О, якби я ще раніше підготувалась до життя свого майбутнього!»
- ²⁵ Тож у День той ніхто не скарає так, як скарає Він!
- ²⁶ І не скує ніхто так, як скує Він!
- ²⁷ О ти, душа, що заспокоїлася!
- ²⁸ Повернися до Господа твого, отримавши вдоволення та милість!
- ²⁹ І увійди до рабів Моїх! Увійди до раю Мого!
- ³⁰ І увійди до раю Мого!

або

М І С Т О

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Клянуся цим містом!

² А ти — мешканець цього міста.

³ Клянуся пращуром і тим, кого він породив!

⁴ Істинно, створили Ми людину, обтяживши її!

⁵ Невже думає вона, що ніхто не переможе її?

⁶ Говорить вона: «Витратив я багатство незмірне»!

⁷ Невже думає вона, що ніхто не бачив її?

⁸ Хіба не створили Ми її володарем двох очей,

⁹ язика та вуст?

¹⁰ Хіба Ми не вказали їй на дві вершини?

¹¹ Та не стала вона долати перешкоди!

¹² Звідки тобі знати, що таке перешкоди?

¹³ Це — звільнити раба,

¹⁴ нагодувати в день голоду

¹⁵ сироту з-посеред родичів,

¹⁶ чи пригнобленого скрутою.

¹⁷ А після цього бути серед тих, які увірували й заповідали одне одному терпіння, заповідали одне одному милосердя!

¹⁸ Це — люди, які праворуч.

¹⁹ А ті, які не увірували в знамення Наші, вони — люди, які ліворуч.

²⁰ Оточені вони будуть вогнем!

або

С О Н Ц Е

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

410

- ¹ Клянуся сонцем і світлом його,
- ² клянуся місяцем, коли плине він за ним,
- ³ клянуся днем, коли воно освітлює його,
- ⁴ клянуся ніччю, коли накриває вона його!
- ⁵ Клянуся небом і Тим, Хто збудував його,
- ⁶ клянуся землею і Тим, Хто розіслав її,
- ⁷ клянуся душею і Тим, Хто розмірив її,
- ⁸ і відкрив їй грішність і праведність її!
- ⁹ Істинно, здобув успіх той, хто очистив її!
- ¹⁰ Істинно, зазнав втрат той, хто пошкодив її!
- ¹¹ Відкинули самудити посланця через безчестя свої,
- ¹² коли підвівся найнещасніший серед них.
- ¹³ А сказав їм посланець Аллаха: «Бережіть верблюдицю Аллаха та питво її!»
- ¹⁴ Але не послухали вони його та й підрізали жили її. Тож знищив їх Господь за гріхи їхні, зрівнявши карою всіх!
- ¹⁵ І не боявся Він наслідків цього!

або

Н І Ч

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Клянуся ніччю, коли вона вкриває!

² Клянуся днем, коли він сяє!

³ Клянуся Тим, Хто створив чоловіка та жінку!

⁴ Воістину, ваші бажання різні!

⁵ Тому, хто жертвував і був богобоязливим,

⁶ і визнавав найкраще —

⁷ тому полегшимо Ми шлях до найлегшого!

⁸ А тому, хто був скупим і думав, що не потребує нічого,

⁹ а найкраще вважав брехнею —

¹⁰ тому полегшимо Ми шлях до найтяжчого!

¹¹ Не допоможе йому багатство його, коли буде скинутий він!

¹² Воістину, Нам належить вказувати прямий шлях,

¹³ і Нам належить останнє й перше!

¹⁴ Я попередив вас про палаючий вогонь,

¹⁵ увійде в нього той найнещасніший,

¹⁶ який вважає правду за оману та відвертається.

¹⁷ Віддаленим від полум'я буде богобоязливий,

¹⁸ який дає свій статок для очищення,

¹⁹ не бажаючи за це нічого ні від кого,

²⁰ а лише прагнучи до лику свого Всевишнього Господа.

²¹ І він буде вдоволений!

СУРА 93. АД-ДУХА,

або

Р А Н О К

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

412

¹ Клянуся ранком,

² клянуся ніччю, коли густішає вона,

³ що не залишив тебе Господь твій і не зненавидів тебе.

⁴ І, воістину, майбутнє для тебе краще за минуле!

⁵ І, воістину, скоро наділить тебе Господь твій, тож будеш вдоволений ти!

⁶ Хіба не знайшов Він тебе сиротою і хіба не прихистив?

⁷ І хіба не знайшов Він тебе заблуканим, і хіба не повів прямим шляхом?

⁸ І хіба не знайшов тебе бідним, і хіба не збагатив?

⁹ Тож не утискай сироту,

¹⁰ і не проганяй бідняка!

¹¹ І про блага Господа свого сповіщай!

СУРА 94. АШ-ШАРХ,

або

Р О З К Р И Т Т Я

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Чи не розкрили Ми тобі серце твоє,

² і не зняли Ми з тебе ношу твою,

³ яка обтяжувала спину твою?

⁴ Чи не піднесли Ми згадку про тебе?

⁵ Бо ж, воістину, після труднощів настає полегшення!

⁶ Воістину, після труднощів настає полегшення!

⁷ Тож коли звільнишся — дій!

⁸ І до Господа свого звернись!

СУРА 95. АТ-ТІН,

або

С М О К І В Н И Ц Я

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

414

¹ Клянуся смоківницею і оливою

² клянуся горою Синай,

³ клянуся цим містом надійним!

⁴ Ми створили людину в найкращому образі.

⁵ Потім Ми скинемо її в найнижче з найнижчого,

⁶ окрім тих, які увірували й творили добрі справи; чекає на них невичерпна винагорода!

⁷ Хто ж після цього змушує тебе відкидати Суд?

⁸ Хіба Аллах — не Наймудріший Суддя?

СУРА 96. АЛЬ-АЛЯК,

або

З Г У С Т О К

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

- 1¹ Читай! Ім'ям Господа твого, Який створив,
2 створив людину зі згустку крові!
3³ Читай! І Господь твій — Найщедріший,
4⁴ Який навчив письма пером.
5⁵ Навчив людину того, чого вона не знала.
6⁶ Але ж ні! Порушує людина межі,
7⁷ коли здається їй, що вона не потребує нічого.
8⁸ Воістину, до Господа твого повернення!
9⁹ Чи бачив ти того, який заважає
10¹⁰ рабу Нашому молитися?
11¹¹ Як ти вважаєш — а раптом він був на праведному шляху
12¹² та закликав до богобоязливості?
13¹³ Як ти вважаєш — а якщо він сприйняв правду за оману та й від-
вернувся,
14¹⁴ то чи не знав він, що Аллах бачить його?
15¹⁵ Але ж ні! Якщо він не зупиниться, Ми схопимо його за чуб,
16¹⁶ чуб брехливий, грішний!
17¹⁷ Нехай кличе своїх захисників!
18¹⁸ Ми ж покличемо вартових пекла!
19¹⁹ Але ж ні, не корися йому, а вклонися низько Господу й наближайся
до Нього!

СУРА 97. АЛЬ-КАДР,

або

ВЕЛИЧНІСТЬ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

416

¹ Воістину, зіслали Ми його в Ніч Величності,

² а звідки тобі знати, що таке Ніч Величності?

³ Ніч Величності краща за тисячу місяців!

⁴ Сходять під час неї ангели й Дух з дозволу Господа їхнього, щоб виконати всі накази.

⁵ Вона є мирною до настання зорі.

або

ЯСНИЙ ДОКАЗ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Не відмовилися від невір'я ті з людей Писання й багатобожників, які не увірували, поки не прийшов до них ясний доказ –

² Посланець від Аллаха, який читає пречисті сувої.

³ У них містяться правдиві писання.

⁴ Ті ж, кому було дано Писання, розійшлися одне з одним, після того, як прийшов до них ясний доказ.

⁵ А їм не було ніякого наказу, окрім поклоніння Аллаху, щирого служіння Йому, молитви та сплати закяту; ось вірна релігія!

⁶ Воістину, ті з людей Писання й багатобожників, які не увірували, опиняться у вогні геєни, де будуть вічно. Вони — найгірші з творинь.

⁷ Воістину, ті, які увірували й творили добрі справи, вони — найкращі з творинь.

⁸ Нагорода їм у їхнього Господа — сади вічності, в яких течуть ріки. Вони будуть там вічно. Аллах буде вдоволений ними, а вони будуть вдоволені Ним. Це — для тих, які бояться свого Господа!

СУРА 99. АЗ-ЗАЛЬЗАЛЯ,

або

З Е М Л Е Т Р У С

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

418

- ¹ Коли струснеться земля, здригаючись,
- ² і виштовхне з себе те, що в ній є,
- ³ то питає людина: «Що сталося з нею?»
- ⁴ У той День земля розповість усе, що відомо їй,
- ⁵ бо ж Господь твій відкрив їй те!
- ⁶ У той День люди вийдуть з могил юрбами, щоб побачити свої вчинки.
- ⁷ Хто зробив добра на вагу порошинки — побачить його!
- ⁸ Хто зробив зла на вагу порошинки — побачить його!

СУРА 100. АЛЬ-АДІЙАТ,

або

Т І , Щ О С К А Ч У Т Ь

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Клянуся тими, що скачуть захекані,

² і вибивають іскри,

³ і нападають удосвіта,

⁴ і підіймають хмари пилу,

⁵ і вриваються в натовп!*

⁶ Воїстину, невдячна людина перед Господом своїм!

⁷ І, воїстину, вона сама тому свідок!

⁸ І, воїстину, вона надто сильно полюбляє блага!

⁹ Хіба не знає вона, що коли воскресять тих, хто в могилах,

¹⁰ і коли стане відомим те, що в серцях,

¹¹ воїстину, в той День Господь твій буде знати все про них?

419

* Як вважають тлумачі, мова йде про бойових коней.

СУРА ІОІ. АЛЬ-КАРІЙЯ,

або

ЛИХО

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

420

¹ Лихо!

² Що ж таке лихо?

³ І звідки знати тобі, що таке лихо?

⁴ Це — День, коли люди розсіються, наче метелики.

⁵ А гори будуть схожі на вовну розчесану.

⁶ Тоді той, чия чаша на терезах буде важкою —

⁷ отримає він життя, сповнене задоволення.

⁸ Але той, чия чаша на терезах буде легкою —

⁹ притулком його буде прірва.

¹⁰ А звідки знати тобі, що це таке?

¹¹ Це — вогонь палаючий.

СУРА 102. АТ-ТАКАСУР,

або

П Р И М Н О Ж Е Н Н Я

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Вабить вас жадоба до примноження!

² Поки не підете ви в могилу.

³ Та ж ні! Скоро дізнаєтеся ви!

⁴ І ще раз ні! Скоро дізнаєтеся ви!

⁵ Та ж ні! Якби ж знали ви знанням достеменним,

⁶ Що справді побачите ви пекло!

⁷ І ще раз — побачите ви його поглядом достеменним!

⁸ У той День вас запитають про земні насолоди!

СУРА 103. АЛЬ-АСР,

або

ЧАС

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

422

¹ Клянуся часом!

² Воістину, людина зазнає збитків!

³ Окрім тих, які увірували, творили добрі справи, заповідали одне одному істину, заповідали одне одному терпіння!

СУРА 104. ГУМАЗА,

або

НАСМІШНИК

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Горе кожному насмішнику, наклепнику!

² Який зібрав багатство та підрахував його!

³ Думає він, що багатство зробить його безсмертним.

⁴ Але ж ні! Істинно, буде він вкинутий у розтрошуюче!

⁵ А звідки тобі знати, що це — розтрошуюче?

⁶ Це — вогонь Аллаха розпалений,

⁷ який здійсмається над серцями.

⁸ Воістину, він зімкнеться над ними

⁹ на ланцюгах простягнутих.

СУРА 105. АЛЬ-ФІЛЬ,

або

С Л О Н

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

424

¹ Чи бачив ти, як вчинив Господь твій з власниками слона?*

² Чи Він не зробив їхні хитрощі невдалими?

³ І наслав на них птахів зграями!

⁴ Кидали вони в них каміння з обпаленої глини.

⁵ І зробив Він їх подібними до ниви сточеної!

* Мова йде про похід еменського царя Абраги проти Мекки. У війську еменців був слон.

СУРА ІОБ. КУРАЙШ,

або

КУРАЙШИТИ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Заради єднання курайшитів —

² єднання під час подорожей, влітку та взимку.

³ Нехай же вони поклоняються Господу цього Дому!*

⁴ Адже Він нагодував їх у голодний час і позбавив страху.

425

* Йдеться про Каабу.

СУРА 107. АЛЬ-МАУН,

або

МИЛОСТИНЯ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

426

- ¹ Чи бачив ти того, хто заперечує Суд?
- ² Та це ж той, хто проганяє сироту,
- ³ і не закликає нагодувати бідного!
- ⁴ Лихо ж тим, які моляться,
- ⁵ але ставляться до молитов своїх недбало,
- ⁶ які роблять все лише напоказ
- ⁷ і відмовляються давати милостиню.

СУРА 108. АЛЬ-КАУСАР,

або

ДОСТАТОК

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Воістину, дарували Ми тобі достаток!

² Тож молися Господу своєму та жертвуй!

³ Воістину, той, хто ненавидить тебе — сам безплідний!

СУРА 109. АЛЬ-КАФІРУН,

або

НЕВІРУЮЧІ

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

428

¹ Скажи: «О ви, невіруючі!

² Я не поклоняюся тому, чому поклоняєтеся ви,

³ а ви не поклоняєтесь тому, чому я поклоняюся!

⁴ Я не поклоняюся так, як поклоняєтеся ви,

⁵ а ви не будете поклонятися так, як буду поклонятись я,*

⁶ вам — ваша віра, а мені — моя!»

* Як свідчать тафсіри, «ви» тут стосується конкретних осіб, адже Господь знав, що вони ніколи не увірують.

СУРА ІІО. АН-НАСР,

або

Д О П О М О Г А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Коли прийде допомога Аллаха та перемога,

² і ти побачиш, що люди приймають релігію Аллаха натовпами,

³ то прослав хвалою Господа свого та благай у Нього прощення;
воістину, Він — Приймаючий каяття!

СУРА ІІІ. АЛЬ-МАСАД,

або

ПАЛЬМОВІ ВОЛОКНА

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

430

¹ Нехай згинуть руки Абу Лагаба й він сам!

² Ні багатство його, ні статки його не допоможуть йому.

³ Увійде він у вогонь палаючий,

⁴ а дружина його буде носити дрова!

⁵ А на її шиї — мотузка з волокон пальмових!*

* Абу Лагаб був дядьком Пророка Мухаммада (мир йому і благословення Аллаха!), але, незважаючи на родинні зв'язки, вороже ставився до ісламу.

СУРА ІІ2. АЛЬ-ІХЛЯС,

або

Ч И С Т О Т А

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Скажи: «Він — Аллах — Єдиний,

² Аллах — Той, до Кого прагнуть,

³ не народив і не був народжений,

⁴ і ніхто не був рівним Йому!»

СУРА ІІЗ. АЛЬ-ФАЛЯК,

або

С В І Т А Н К О В А З О Р Я

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

432

¹ Скажи: «Шукаю захисту в Господа світанкової зорі,

² від зла Його творінь,

³ і від зла темряви, коли вона настає,

⁴ і від зла чарівниць, що дмухають на вузли,

⁵ і від зла заздрісника, коли він заздрить».

СУРА 114. АН-НАС,

або

Л Ю Д И

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹ Скажи: «Шукаю захисту в Господа людей,

² Володаря людей,

³ Бога людей,

⁴ від зла спокусника зникаючого,

⁵ який зваблює серця людей,

⁶ від зла джинів і людей».

433